Bundel van de Politieke Avond van 4 december 2019

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling 4 december 2019

1.RZ 18.45 uur - 20.15 uur: Bomenplan Arnhem

Fase: informatief
Locatie: Raadzaal

- Behandeladvies 4 december 2019, informatieve behandeling
- Beantwoording technische vragen inzake "Bomenplan Arnhem"
- Raadsvoorstel "Bomenplan Arnhem"
- Bijlage 1 - Bomenplan 2019
- Bijlage 2 - Evaluatie deregulering kapvergunning 1 Verschil boomaantal buurten Arnhem
- Bijlage 3 - Evaluatie deregulering kapvergunning 2 Verschil kroonoppervlakte buurten Arnhem
- Brief van Arnhemse Bomenbond "Verzoek wijzigen Bomenplan Arnhem", d.d. 03-11-2019
- Schriftelijke inspraakbijdrage dhr. S. de Nie
- Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. H. van den Bos
- Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. A. Ferwerda
- Schriftelijke inspraakbijdrage dhr. M. Bosch
- Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. S. Fonk
- Behandelresultaat 11 december 2019, informatieve behandeling

2.RS 18.45 uur - 20.15 uur: Instemmen visie schulddienstverlening

Fase: informatief/meningsvormend (1)
Locatie: Rijnstroom

- Behandeladvies 4 december 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
- Schriftelijke inspraakbijdrage van Stichting Leergeld d.d. 04-12-2019
- Raadsvoorstel "Visie schulddienstverlening"
- Bijlage 1 - Zij aan zij: schuldenvrij, de visie schulddienstverlening
- Bijlage 2 - Overzicht SDV oorzaken uitval en type vragen van de Sociale Wijkteams
- Aangenomen motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78) van de fracties D66 en CDA
- Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19) van de fracties D66, GroenLinks, PvdA, Partij voor de Dieren, DENK Verenigd Arnhem, SP, VVD en CDA
- Aangenomen motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77) van de fracties VVD, D66, GroenLinks, PvdA en ChristenUnie
- Rekenkamer Arnhem - Bestuurlijke nota "De Schuldenval" d.d. 9 mei 2019
- Rekenkamer Arnhem - Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem - rapport van bevindingen d.d. 29 maart 2019
- Raadsbrief "Uitvoering amendement Schulden Voorkomen (17A50)", d.d. 08-01-2019
- Aangenomen amendement "Schulden voorkomen" (17A50) van de fracties PvdA, GroenLinks en Arnhem Centraal
- Raadsbrief "Rol gemeente als schuldeiser", d.d. 24-04-2018
- Raadsbrief "Vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening", d.d. 30-10-2018
- Bijlage 1 - Brief van Nationale Ombudsman aan college van B&W
- Bijlage 2 - Rapport 'Een open deur Het vervolg'
- Raadsbrief "Toegang schulddienstverlening", d.d. 06-03-2018
- Raadsbrief "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening sociale wijkteams", d.d. 22-03-2016

Eindrapport "Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen"

Raadsvoorstel "Doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening"

Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening, gemeente Arnhem d.d. 22-03-2016

Behandelresultaat 4 december 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

3 20.15 uur - 21.30 uur: Pauze

4.RZ 20.30 uur - 21.30 uur: Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 4 december 2019, meningsvormende (2) behandeling

motie "Slaagkans voor jonge woningzoekende verhogen" (19M178) van de fracties CDA, D66 en DENK Verenigd Arnhem

motie "Huisvesting Statushouders, niet meer dan opgelegd" (19M183) van de fractie PVV

motie "Onderzoek middenhuur regio Arnhem-Nijmegen" (19M184) van de fractie GroenLinks

Raadsvoorstel "Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020"

Bijlage 1 - Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020, met bijlagen

Bijlage 2 - Notitie Onderbouwing instrumenten huisvestingsverordening

Bijlage 3 - Evaluatierapport

Bijlage 4 - Zienswijzennota

Bijlage 5 - Notitie over starters

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. H. Xhofleer

Behandelresultaat 20 november 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 18-12-2019

5.RS 20.30 uur - 21.30 uur: Agenderingsverzoek "Kansrijke Start"

Locatie: Rijnstroom

Behandeladvies 4 december 2019

Agenderingsverzoek "Kansrijke Start" van de fractie Arnhem Centraal

Behandelresultaat rondvraag en mededelingen d.d. 25-09-2019

Brief Verloskundig Samenwerkingsverband VSV Kracht Arnhem

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport - Actieprogramma Kansrijke Start

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport - Factsheet Kansrijke Start

VSV Arnhem - Zorgpad Kwetsbare Zwangere - september 2019

Behandelresultaat 4 december 2019

Presentatie "Kansrijke Start Arnhem"

6.LF 20.30 uur - 21.30 uur: Agenderingsverzoek "Rapportage Vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem"

Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 4 december 2019

Agenderingsverzoek "Rapportage Vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem" van de fracties CDA en PVV

Raadsbrief "Aanbieding Rapportage uitkomsten vuurwerkonderzoek op basis van motie 19M16" d.d. 22-10-19

Bijlage - Rapportage Vuurwerkonderzoek Gemeente Arnhem

Bijlage - Aangenomen motie vreemd aan de agenda Onderzoek beleving en toekomst van vuurwerk (19M16) van de fractie CDA en D66

Art. 44-vragen inzake "Betrouwbaarheid draagvlakonderzoek vuurwerk", d.d. 02-09-2019

Beantwoordting college Art. 44-vragen inzake inzake "Betrouwbaarheid draagvlakonderzoek vuurwerk", d.d. 22-10-2019

Definitieve vragenlijst draagvlakonderzoek Vuurwerk

Technische Vragen & Antwoorden Vuurwerkonderzoek

Behandelresultaat 4 december 2019

7.RZ 21.30 uur - 23.00 uur: Accentnota Fiets

Fase: informatief/meningsvormend (1)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 4 december 2019, 2e informatieve & meningsvormende (1) behandeling

amendement "Sneller en Groener meer geld voor de fiets" (20A01) van de fracties D66 en SP

Memo van wethouder van der Zee -beantwoording raadsvragen d.d. 02-12-2019

Raadsvoorstel "Accentnota Fiets"

Bijlage 1 - Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024

Bijlage 2 - Fietsagenda Arnhem 2019-2022

Bijlage 3 - Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen

Art.44-vragen inzake "Op die fiets", d.d. 24-08-2018

Beantwoording college Art.44-vragen "Op die fiets", d.d. 23-10-2018

Aangenomen motie "Binnenstad fietsvriendelijk" (18M63) van de fracties GroenLinks, Partij voor de Dieren en PvdA

Ingetrokken motie "Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken" (18M96) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, CDA en SP

Schriftelijke reactie - Accentnota fiets, onderdeel "Over de Noord" van de Gelderse Natuur en Milieufederatie d.d. 20-12-2019

Versie 21-11-19 - Schriftelijke inspraakreactie door Fietsersbond, afd. Arnhem d.d. 20-11-2019.pdf

Schriftelijke inspraakreactie door Fietsersbond, afd. Arnhem d.d. 20-11-2019

Behandelresultaat 20 november 2019, informatieve behandeling

Presentatie - Fietsambitie Arnhem 2019-2024

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. J. Tiernego

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. B. Oosting

Behandelresultaat 4 december 2019, 2e informatieve & meningsvormende (1) behandeling

8.RS 21.30 uur - 23.00 uur: Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Rijnstroom

Behandeladvies 4 december 2019, 2e meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030"

Bijlage 1 - Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Bijlage 2 - Aangenomen motie "Toegankelijk verduurzamen" (18M62) van de fractie GroenLinks

Bijlage 3 - Aangenomen motie "Energietransitie voor iedere Arnhemmer" (19M33) van de fractie PvdA

Behandelresultaat 20 november 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Memo van wethouder Bouwkamp, d.d. 25-11-2019

Memo - Mailwisseling technische vragen d.d. 27-11-2019

Behandelresultaat 4 december 2019, 2e meningsvormende (1) behandeling

Raadskamerindeling
Politieke Avond
4 december 2019

Raadzaal	Rijnstroom	Landgoed/Festival
18.45 uur - 20.15 uur (90) Bomenplan Arnhem (i)	18.45 uur - 20.15 uur (90) Instemmen visie schulddienstverlening (i/m1)	
20.15 uur - 20.30 uur: Pauze		
Raadzaal	**Rijnstroom**	**Landgoed/Festival**
20.30 uur - 21.30 uur (60) Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 (m2)	20.30 uur - 21.30 uur (60) Agenderingsverzoek "Kansrijke Start"	20.30 uur - 21.30 uur (60) Agenderingsverzoek "Rapportage Vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem"
Raadzaal	**Rijnstroom**	**Landgoed/Festival**
21.30 uur - 23.00 uur (90) Accentnota Fiets (i/m1)	21.30 uur - 23.00 uur (90) Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 (m1)	

Titel/onderwerp: **Bomenplan Arnhem**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Frans Gooren
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3774254
		E-mailadres:	Frans.Gooren@arnhem.nl
Doel activiteit	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om het door het college gevoerde beleid te controleren.		
Toelichting	**Inleiding** Bomen hebben een belangrijke functie in de stad. Zij helpen klimaatverandering tegen te gaan en zorgen (mede) voor een leefbare stad. Daarnaast zijn bomen gewoon mooi en dragen bij aan het groene karakter van onze stad. Dit bomenplan verankert de nieuwe visie op bomen en de werkwijze m.b.t. bomen. Ook de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning is in het plan meegenomen. **Voorstel** Bedoeling van het voorstel is om meer duidelijkheid te geven bij afwegingen voor aanplant, beheer en kap van bomen en hoe met bomen om te gaan in projecten. T.o.v. het huidige beleid betekent dit concreet extra bomenaanplant, een langere verzorging van bomen en een kapvergunning nieuwe stijl. Bij projecten wordt er in het bontwerp extra aandacht gegeven aan bomen en er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem van deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert. **Kanttekeningen** Er is nog geen structureel budget om invulling te geven aan de ambities uit dit bomenplan. **Proces** Dit Bomenplan is tot stand gekomen, mede in overleg met de stad via een aantal bewonersavonden. Een samenvatting van het proces is bij de stukken gevoegd. Belangstellenden zijn in de gelegenheid om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende (1) fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	De behandeling op 4 december bestaat uit een **rondetafelgesprek.** De insprekers zullen na een korte introductie met de raadskamer in gesprek gaan over het nu voorliggende voorstel. De behandeling vindt plaats in één termijn, hierbij is een afwisseling van het stellen van informatieve vragen en het uitwisselen van gedachten toegestaan. Interrupties zijn toegestaan.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Bomenplan Arnhem"			
Bijlage 1 - Bomenplan 2019			
Bijlage 2 - Evaluatie deregulering kapvergunning 1 Verschil boomaantal buurten Arnhem			
Bijlage 3 - Evaluatie deregulering kapvergunning 2 Verschil kroonoppervlakte buurten Arnhem			

Vraag van Tjeerd Broersma
Fractie CU Arnhem

Antwoorden in rood:

- bomenplan blz 20 alinea "Evaluatie deregulering kapvergunning": laatste zin in alinea klopt niet of staat er overbodig>>
"*Om aan deze onduidelijkheid een einde te maken is de meldplicht (voor alle bomen) ingevoerd bij de kapvergunning nieuwe stijl.wone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.* "

Reactie: Goed gezien. Hier is iets misgegaan met de opmaak. De laatste zin kan worden verwijderd.

- blz 23: wat moet worden vermeld in een kapmelding?

Bij een melding hoeft alleen het adres, de stamomtrek en eventueel de kroondiameter vermeld te worden.

We werken momenteel aan een web-applicatie op de gemeente-website. Dit werkt als een checklist voor met name particulieren die niet weten of er een vergunning nodig is voor het kappen van een bepaalde boom. Als iemand een boom in zijn tuin wil kappen, dan vult deze het **adres** is. Er wordt dan automatisch bepaald of er een bestemmingsplan-bescherming of Wet Natuurbescherming van toepassing is. In dat geval volgt er een verwijzing naar het omgevingsloket voor de aanvraag van een kapvergunning.

Als er geen bestemmingsplan-bescherming of Wet Natuurbescherming van toepassing is, wordt gevraagd naar de **stamomtrek**. Is deze kleiner dan 80 cm, dan is er geen kapvergunning noodzakelijk. De initiatiefnemer kan dan volstaan met een melding (druk op de knop). Hij/zij ontvangt dan verdere informatie over de verdere regels (Natuurkalender).

Bij een stamomtrek van meer dan 80 cm, volgt er een automatische check op de volgende punten: monumentale status (kaart), beschermd stadsgezicht, Groenvisiekaart, hittestresskaart. Als de boom op één van die punten waardevol is, volgt er ook weer een verwijzing naar het omgevingsloket voor een vergunningaanvraag.
Voor bomen met een stamomtrek van meer dan 150 cm dient ook een vergunning aangevraagd te worden.
Tot slot wordt nog gevraagd naar de **kroondiameter**. Is deze groter dan 10 meter, dan is de boom ook vergunningplichtig.

Indien niet: er is geen sprake van een bijzondere boom. Deze mag zonder vergunning gekapt worden. Melding volstaat (zie boven).

- blz 23: stel dat een boom wortelopdruk veroorzaakt bij een parkeerplek, en de meeste logische oplossing voor behoud boom zou zijn om het plantgat te vergroten? wordt dan ook het plantgat vergroot ten kostte van de parkeerplaats?

Dit is maatwerk. Er vindt een nadere afweging plaats, waarin alle belangen tegen elkaar worden afgewogen.

kapmelding en/of vergunning via omgevingsloket:
- waarom wordt stamomtrek aangehouden als maat i.p.v. diameter?

Stamomtrek is voor een particulier eenvoudiger te bepalen.

- in het standaard vergunningaanvraag voor kapvergunning moet men de diameter vermelden (omgevingsloket). Als GemArnhem vast wil houden aan stamomtrek, zal het bij het onderdeel 'gemeente specifieke vragen' moeten vragen naar de omtrek i.p.v. diameter. Hiermee wordt dus in 1 vergunningaanvraag naar twee verschillende maten gevraagd namelijk diameter (standaard omgevingsloket vraag) als stamomtrek (gemeente specifieke vraag). Leidt dat niet tot onduidelijkheid?

Mogelijk. Hoewel het vergunning traject bij de ODRA apart staat van de melding bij de gemeente, kan dit verwarrend zijn. Oplossing zou kunnen zijn om op de gemeentewebsite een omreken-knop te plaatsen die bij het invullen van de omtrek ook meteen de diameter vermeldt. We gaan in overleg met de ODRA kijken of en onder welke voorwaarden dit beter op elkaar afgestemd kan worden.

Hinder (blz 38):
- hoe wordt bepaald wat 'ernstige wortelopdruk' is?

Er is sprake van ernstige wortelopdruk als de situatie als gevaarlijk wordt ervaren. Praktisch betekent dit dat tegels meer dan drie cm uitsteken.

- "*minder dan 3 bezonningsuren per dag in de periode 21 januari – 22 november (gedurende 10 maanden) in midden vensterbank binnenkant raam*."
>> Hoe wordt dit gemeten? Hebben jullie daar een computerprogramma voor die dit modelleert?

Nee. Wij bepalen dit niet. De bewoner moet aannemelijk maken dat deze hinder optreedt. Daglicht is te berekenen met bijvoorbeeld een app https://dgmrsoftware.nl/daglicht/ of andere hulpmiddelen op het web http://www.ekbouwadvies.nl/bouwbesluit/daglicht/daglichtberekening.asp. Of door een adviseur in te huren.

Hinderbepaling (blz39, bovenaan en blz41) particuliere boom:
- begrijp ik goed dat iedere bomenkap standaard moet worden gemeld? Ook als het een boompje van een meter is? Wie houdt het bij of dat ook daadwerkelijk gebeurt? En wat voor nut heeft het om voor iedere boom, hoe klein ook, een melding te moeten maken?

. Iedere boom die een particulier wil kappen, en waar geen vergunning voor nodig is, dient te worden gemeld. Het geeft ons inzicht in de ontwikkeling van het bomenbestand bij particulieren en zorgt ervoor dat bewoners bewuster omgaan met hun bomen. We gaan vooralsnog niet controleren of er altijd melding wordt gedaan.

- Verder ingaand op de eerdere vraag m.b.t. kapmelding: hoe gebruiksvriendelijk is het doen van een kapmelding? Kan een kapmelding snel middels een simpel formuliertje worden gedaan?

Ja. Wij verwijzen iedere particulier initiatiefnemer die een boom wilt kappen naar de website van de gemeente. De web-applicatie op de gemeentepagina is een hulpmiddel om te bepalen of er een vergunning nodig is. Als dat niet het geval is, volstaat een druk op de knop om melding te doen.

Kapmelding: krijgt een particulier die een kapmelding heeft gedaan nog wel, als er geen bezwaren zijn, een automatische mededeling dat de boom mag worden gekapt? Dit kan dan namelijk meteen worden vergezeld van infoA4 met tips zoals broedperiode vogels, info over veilig werken en verwijzingen naar (de waarde van) inheemse boomsoorten en/of andere info over biodiversiteit voor nieuwe aanplant.

Tegen een kapmelding is geen bezwaar mogelijk. Indien na invullen van de checklist blijkt dat geen vergunning nodig is, krijgt de melder nog informatie mbt de Wet natuurbescherming en wat het beste tijdstip is om een boom te kappen.

Hinderbepaling particuliere bomen II (gemeentelijke bomen?) (blz 39+ 40)
- moet de titel van deze alinea niet zijn 'gemeentelijke bomen'?

Ja, dat klopt. Dit kan worden aangepast.
- omtrek >35 cm: een boom heeft al een omtrek van 35 cm als deze een diameter heeft van 11 cm!

Ja, dat klopt.

- Lees ik het schema goed dat als een boompje van 12 cm diameter die ergens in het bosplantsoen staat moet worden weggehaald in het kader van 'beheer bosplantsoen' nog steeds een kapmelding moet krijgen?

Het dunnen van wijkbossen, bosplantsoen en struwelen valt onder normaal beheer en onderhoud. Het dunnen wordt als activiteit gemeld en niet per boompje. Schema kan hierop worden verduidelijkt.

- Lees ik het schema goed dat als een boompje met een dikte van 3 cm in een groenplantsoen staat, geen toekomstboom is, maar gewoon een spontaan opgekomen boompje, het weghalen van dit boompje (in het kader van beheer groenplantsoen) nog steeds een kapmelding behoeft en zelfs verplant of gecompenseerd moet worden?

Het verwijderen van deze kleine boompjes (opschot) in sierplantsoen valt ook onder normaal beheer en onderhoud. Schema kan hierop worden verduidelijkt.

- Zie bovenstaande vraag: als antwoord op die vragen ja is: met hoeveel extra benodigd FTE i.v.m. enorm veel extra administratie, houdt Gemeente Arnhem rekening wanneer dit nieuwe systeem moet worden doorgevoerd? En hoe wordt dit systeem gehandhaafd?

Extra administratie blijft zeer beperkt. Melding gebeurt geautomatiseerd. Dit levert geen extra werk op voor gemeente Arnhem of ODRA.

Vraag van Leendert Combee
Fractie VVD Arnhem

Antwoorden in rood

1- in hoeveel van de 83 buurten is het aantal bomen toegenomen?

In 70 van de 83 buurten is het aantal bomen tussen 2006 en 2018 toegenomen

2- in hoeveel buurten is het kroonoppervlak met meer dan 10% toegenomen?

In 33 van 83 buurten is het kroonoppervlak tussen 2006 en 2018 met meer dan 10% toegenomen.

3-op pagina 35 staat dat voor de deregulering 95% van de kapvergunningen werden verleend en dus 5% geweigerd.
A. Heeft dat percentage (5% geweigerd) betrekking op alleen particuliere kapvergunningaanvragen?

Percentage is een globale inschatting van particuliere kapvergunningaanvragen

B. Welk absoluut aantal hoort daar bij voor particulieren (aantal geweigerde kapvergunningen) in 2011, 2012 en 2013?

Over deze informatie beschikken wij niet

4- wat is de inschatting van de nieuwe werkwijze tav jaarlijks aantal meldingen (door particulieren) , jaarlijks aantal kapvergunningaanvragen (door particulieren)?

Aantal meldingen zal enkele honderden zijn. Aantal vergunningaanvragen (door particulieren) schatten we op 100.

5- waaruit is het benodigde structurele bedrag van €390.000 precies opgebouwd?

Aanplant extra (straat)bomen: 100.000;
omvormen (landbouw)gronden naar bos: 32.000;
extra beheerkosten (meer bomen, langer behouden, extra maatregelen, bescherming groeiplaats): 82.000
gefaseerde vervanging lanen(i.p.v. in één keer): 20.000
vergoeding kwaliteitsteam: 20.000
extra kosten kapvergunning ODRA: 69.000
extra handhaving: 22.000
stimuleringssubsidie: 25.000
Monitoring: 20.000

Aanvullende vraag:

N.a.v. vraag 3B:
Bij vraag 3B beschikken jullie niet over de info. Wie wel? En is daar achter te komen?

We hebben de volgende informatie nog gevonden in een oud raadsstuk (Zaaknummer: 2012-01-01820, Documentnummer: 2016.0.050.652).

Voor 2011, 2012 en 2013 achtereenvolgens de aantallen kapvergunningaanvragen, het aantal weigeringen en het aantal bomen dat het betreft:

2011: 279; 7; 1.059
2012: 201; 2; 804
2013: 132; 2; 610

Het gaat hierbij om alle kapvergunningaanvragen en dus niet alleen die van particulieren.

Tot slot nog een nuancering t.a.v. vraag 3A: ook voor kapaanvragen van gemeentelijke bomen gold dat meer dan 95% van de aanvragen werd verleend.

Vraag van Mieke Hegge
Fractie PvdD Arnhem

Op pagina 7 van het kader Bomenplan staan een aantal zaken die in het uitvoeringsprogramma worden opgenomen. Dat eindigt met etc. en mijn vraag is welke onderwerpen zijn dat?

Antwoord:

De tekst in het plan waar vraagsteller naar verwijst luidt:
"Tal van beleidsvoornemens zullen verder moeten worden uitgewerkt, nadat de kaders zijn vastgesteld. Zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidie-voorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd. Onderdeel daarvan is ook een communicatieplan."

Na vaststelling van het Bomenplan door de raad wordt het Uitvoeringsprogramma opgesteld. Naast de genoemde punten in deze samenvatting bevat het Uitvoeringsprogramma uit te werken onderdelen op het gebied van: Beleid, ontwerp, beheer, projecten, vergunning en regelgeving en communicatie. Zonder volledig te zijn kan je daarbij denken aan:

- inrichten webapplicatie voor het eenvoudig maken van een melding
- instellen van een bomenfonds
- aanpassen evenementenbeleid in relatie tot boombescherming
- stakeholders betrekken bij gezamenlijk aanplanten bomen
- opstellen monitoringssysteem kroonbedekking en bladmassa
- circulair boombeheer opzetten
- opstellen communicatieplan

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 316242

Onderwerp: Bomenplan Arnhem

Voorstel

1. Het Bomenplan Arnhem vast te stellen

Inleiding

Bomen zijn waardevol. En dat geldt zeker voor onze groene stad. Arnhemmers voelen zich sterk verbonden met de bomen in onze stad. Door de klimaatverandering krijgen bomen een steeds belangrijkere functie. Zij helpen ons klimaatverandering tegen te gaan en dragen bij aan een klimaatadaptieve stad. Bomen zijn ook essentieel om te zorgen voor een leefbare stad, voor mens en dier. De afgelopen jaren staat biodiversiteit noodgedwongen op de agenda; de biodiversiteit loopt terug. Het is belangrijk dat wij daar ook in onze stad oog voor hebben. En naast het feit dat bomen mooi zijn en bijdragen aan het groene imago van onze stad, zijn zij ook belangrijk voor de gezondheid en het welbevinden van ons allemaal.
Het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking. Al met al, reden om een Bomenplan op te stellen. Dit nieuwe bomenbeleid verankert de nieuwe visie en werkwijze voor bomen. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen.

Beoogd effect

Dit Bomenplan, dat kan worden gezien als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035, laat zien wat onze ambities zijn voor de bomen in onze stad. Ook geeft het meer duidelijkheid en richting bij afwegingen op het gebied van aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Dit is ook belangrijk omdat hierdoor transparant wordt gemaakt welke afwegingen hierbij gelden en vanuit welke kaders de gemeente opereert.

We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.
Belangrijkste wijzigingen t.o.v. de huidige situatie: we planten extra bomen en verzorgen bomen langer, we benoemen toekomstbomen; we introduceren de kapvergunning nieuwe stijl (altijd melden, meer bomen beschermd zonder onnodige bureaucratie); bij projecten gaan we boombewust ontwerpen; er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, bestaande uit deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij gevoelige boom-kwesties.

GEMEENTE Arnhem

Argumenten

1.1 De Groenvisie en het coalitieakkoord vragen om een concrete uitwerking ten aanzien van bomen

In 2018 is de Groenvisie 2017-2035 vastgesteld in de raad. Deze geeft op hoofdlijnen aan dat er meer zorg moet zijn voor bomen. Hoe we dat moeten doen is niet uitgewerkt. Daarnaast geeft het huidige coalitieakkoord aan dat monumentale bomen beter moeten worden beschermd, dat we meer bomen willen aanplanten en dat er een evaluatie komt van de deregulering van de kapvergunning. En er moet worden ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben.
Dit Bomenplan geeft invulling aan deze afspraken. We willen:

- meer (buitengewone) bomen in de stad, meer groenmassa en dus een groenere stad.
- meer kwaliteit en betere toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen.
- betere bescherming van bomen, in bijzonder de bomen die kunnen uitgroeien tot monumentale bomen.
- meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie omtrent bomen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 zie financiën

Financiën

Er is nog geen structureel budget om invulling te geven de ambities
Voor de uitvoering van het Bomenplan is incidenteel €250.000 gereserveerd in de bestaande begroting voor het oppakken van maatregelen in 2020. Het College zal bij het vaststellen van de perspectiefnota in 2020 een meerjarig dekkingsvoorstel doen voor de periode vanaf 2021. Er is dus nog geen structureel budget om invulling te geven aan de beleidsvoornemens. Voor het realiseren van de beleidsvoornemens in het Bomenplan is ca. 390.000 euro nodig.

In 2020 zullen maatregelen worden voorbereid (zoals opzetten Boom Kwaliteitsteam, invoering van kapvergunning nieuwe stijl en uitwerking stimuleringssubsidies) en zullen maatregelen die direct kunnen worden opgepakt, worden uitgevoerd. Hierbij valt te denken aan de aanplant van extra bomen, extra beheer om (meer) bomen langer te behouden en beter te beschermen, de (gefaseerde) vervanging van lanen en het inrichten van een monitoringssysteem.

Uitvoering

Dit ontwerp-Bomenplan is opgesteld in nauwe samenwerking met de stad. Tijdens 6 bewonersavonden heeft een ieder zich kunnen uitspreken over het plan. Daarnaast bestond de mogelijkheid om input te leveren via de website BomenplanArnhem.nl. In bijlage 4 is een samenvatting van dat proces opgenomen. Daarin staat ook een verwijzing naar het totaaloverzicht van alle inbreng.

Dit Bomenplan is een kaderplan, een plan op hoofdlijnen. Tal van beleidsvoornemens zullen, na vaststelling van dit Bomenplan, verder moeten worden uitgewerkt, zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidievoorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd.

Communicatie

Het plan wordt ter vaststelling aangeboden aan de raad en ter informatie toegezonden aan alle betrokkenen. Een van de eerste maatregelen na vaststelling van het plan is het opstellen van een communicatieplan.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Bomenplan Arnhem
- Evaluatie deregulering kapvergunning 1 Verschil boomaantal buurten Arnhem
- Evaluatie deregulering kapvergunning 2 Verschil kroonoppervlakte buurten Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	316242

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 oktober 2019, nummer: 316242;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het Bomenplan Arnhem vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

BOMENPLAN
Arnhem

Gemeente Arnhem
Oktober 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding en samenvatting **5**

2. Situatieschets **9**

3. Arnhemse ambitie en aanpak **13**

3.1 *We willen meer bomen aanplanten* **13**

3.2 *We willen onze bomen goed verzorgen* **16**

3.3 *Arnhemse kap- en compensatieregels* **20**

4. Arnhem werkt samen en laat zien wat zij doet **27**

5. Monitoring en evaluatie **29**

6. Bijlagen **31**

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014 *32*

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning *36*

Bijlage 3: Definitielijst Bomenplan *44*

Bijlage 4: Participatieproces Bomenplan *47*

Colofon:

Foto's Gemeente Arnhem, Rinus Baak, Alfred Boland, Samuel Scoop, Sanne Gerritsen, Gitte Cappetti en Toos Poels

1 Inleiding en samenvatting

Bomen zijn waardevol. En dat geldt zeker voor onze groene stad. Arnhemmers voelen zich sterk verbonden met de bomen in onze stad. Door de klimaatverandering krijgen bomen een steeds belangrijkere functie. Zij helpen ons klimaatverandering tegen te gaan en dragen bij aan een klimaatadaptieve stad. Bomen zijn ook essentieel om te zorgen voor een leefbare stad, voor mens en dier. De afgelopen jaren staat biodiversiteit noodgewongen op de agenda; de biodiversiteit loopt terug. Het is belangrijk dat wij daar ook in onze stad oog voor hebben. En naast het feit dat bomen mooi zijn en bijdragen aan het groene imago van onze stad, zijn zij ook belangrijk voor de gezondheid en het welbevinden van ons allemaal.

Dit bomenplan, dat kan worden gezien als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035, laat zien wat onze ambities zijn voor de bomen in onze stad. Ook geeft het meer duidelijkheid en richting bij afwegingen op het gebied van aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Dit is ook belangrijk omdat hierdoor transparant wordt gemaakt welke afwegingen hierbij gelden en vanuit welke kaders de gemeente opereert.
Het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking.
Al met al, reden om een Bomenplan op te stellen.
Dit nieuwe bomenbeleid verankert de nieuwe visie en werkwijze voor bomen. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen.

Arnhem en bomen

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen vormt één van de kernwaarden van Arnhem. Al in 2009 is Arnhem uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen hebben daarin een belangrijke plaats.
Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers. Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit. Bomen hebben een belangrijke waarde en functie voor Arnhem. Zij leveren een grote bijdrage aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast. Kortom: bomen zijn belangrijk voor Arnhem en steeds meer mensen zijn hiervan doordrongen.

Koerswijziging

Het grote belang van bomen, dat zich ook uit in grote betrokkenheid van veel Arnhemmers, vraagt om een koerswijziging, zoals ook is aangekondigd in het coalitieakkoord.

Uit het Coalitieakkoord:
"Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben."

Wat willen we bereiken?

We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.

En hoe gaan we dat doen?

We zorgen dat er meer bomen worden geplant. Dat kunnen we als gemeente zelf doen, maar we gaan ook op zoek naar manieren om de stad meer mogelijkheden te geven. Gemeentelijke bomen worden duurzaam onderhouden en beter beschermd bij evenementen en werkzaamheden. Uitgangspunt bij kappen is 'nee, tenzij'. Het is echter soms noodzakelijk om een boom te kappen. Dat vraagt om een zorgvuldige belangenafweging. Daarbij is maatwerk nodig.

Het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Voorkomen wordt dat er bureaucratische drempels worden opgeworpen zonder dat daarmee de doelen van het bomenbeleid worden gediend. Daarbij maken we onderscheid tussen eenvoudige en complexe gevallen. Hiernaast zullen we de mogelijkheden van de Omgevingswet gebruiken voor ruimtelijke differentiatie. Grootschalige kaalkap van gemeentelijke bomen om biodiversiteit te bevorderen of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde. Bomen krijgen bij planontwikkeling meer gewicht.

Bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Keuzes in behoud, kap en aanplant worden daarin meegenomen en onderbouwd. Op basis van een integrale afweging, wordt in een project een definitieve ontwerpkeuze gemaakt. Dit geldt ook voor projecten die 'vanuit de wijk' worden geïnitieerd. Wanneer bomen mogelijk moeten wijken, zal eerst een onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheden om de boom te sparen of te verplanten. De compensatieregels met betrekking tot te kappen bomen worden uitgebreid.

We willen afspraken maken met andere boomeigenaren en -beheerders over een zorgvuldiger beheer. Daarnaast vinden wij het ook belangrijk om transparanter om te gaan met de keuzes en afwegingen die gemaakt worden rond kap en aanplant van bomen. In het reguliere beheer van bomen in de parken en de wijken hebben wij goede ervaringen met schouwgroepen, bestaande uit bewoners, deskundigen en ambtenaren. Wij gaan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem vormen rond projecten waar mogelijke kap van bomen in het spel is. Dit kwaliteitsteam, hoofdzakelijk bestaande uit bewoners en (externe) deskundigen, geeft gevraagd en ongevraagd advies.

Positionering van het plan

Dit Bomenplan staat niet op zich. Het is, voor wat betreft onze bomen, een uitwerking van de Groenvisie 2017-2035, waarin de gemeentelijke koers voor een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur is vastgelegd. Daarnaast zijn de aanbevelingen van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen. Voor de goede orde: dit plan bevat geen integraal afwegingskader voor alle ontwikkelingen in de stad. Of ergens een school moet komen of woningen of een weg, valt buiten de reikwijdte van dit plan. Maar áls ergens een ontwikkeling plaatsvindt waarbij een conflict ontstaat met bestaande bomen beschrijft dit plan hoe we het belang van de bomen afwegen tegen andere belangen zoals toegankelijkheid, veiligheid en kosten.

Dit Bomenplan is een kaderplan, een plan op hoofdlijnen. Tal van beleidsvoornemens zullen verder moeten worden uitgewerkt, nadat de kaders zijn vastgesteld. Zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidievoorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd. Onderdeel daarvan is ook een communicatieplan.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. de huidige situatie

- er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen;
- in het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we buitengewone bomen langer verzorgen;
- we benoemen toekomstbomen;
- kapvergunning nieuwe stijl: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (buitengewone bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen;
- bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Op basis van een integrale afweging, wordt een definitieve ontwerpkeuze gemaakt;
- indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is;
- er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen. Een nadere uitwerking en invulling van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem volgt.

2 Situatieschets

Bomen in Arnhem

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen is één van de kernwaarden van Arnhem. Al in 2009 is Arnhem uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen nemen daarin een belangrijke plaats in.

Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers.

De gemeente Arnhem heeft zo'n 40.000 individuele bomen in haar beheer én beheert daarnaast nog ruim 1.200 ha aan bos, parken en natuurterreinen. Op gemeentegrond zijn minstens 485 boomsoorten te vinden. De meest voorkomende soorten zijn eik, linde en esdoorn.

Sommige bomen staan er al jaren: zo zijn er bijna 30 bomen ouder dan 150 jaar en 12 ouder dan 200 jaar. De drie tamme kastanjes in park Gulden Bodem, bekend als de Poortwachters, zijn waarschijnlijk zelfs ouder dan 350 jaar. Dit alles is exclusief alle bomen en bossen die in eigendom zijn van derden.

Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit.

Het wordt daarnaast steeds duidelijker wat voor bijdrage bomen leveren aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast in de bodem. Daarnaast zijn ze belangrijk bij het in stand houden van de biodiversiteit. De Arnhemse bomenhoofdstructuur vormt het grove bomennetwerk van de stad. Dit strekt zich uit over de hele stad en is van belang voor de stad: de bomen markeren en begeleiden belangrijke wegen en bieden oriëntatie in de stad. Ze leveren een belangrijke bijdrage als verbinding tussen groene gebieden. De bomen zijn een belangrijk onderdeel van het groen-blauwe raamwerk, dat wij willen behouden en verder versterken, zoals beschreven in de Groenvisie 2017-2035 (zie kaart 1 op volgende pagina).

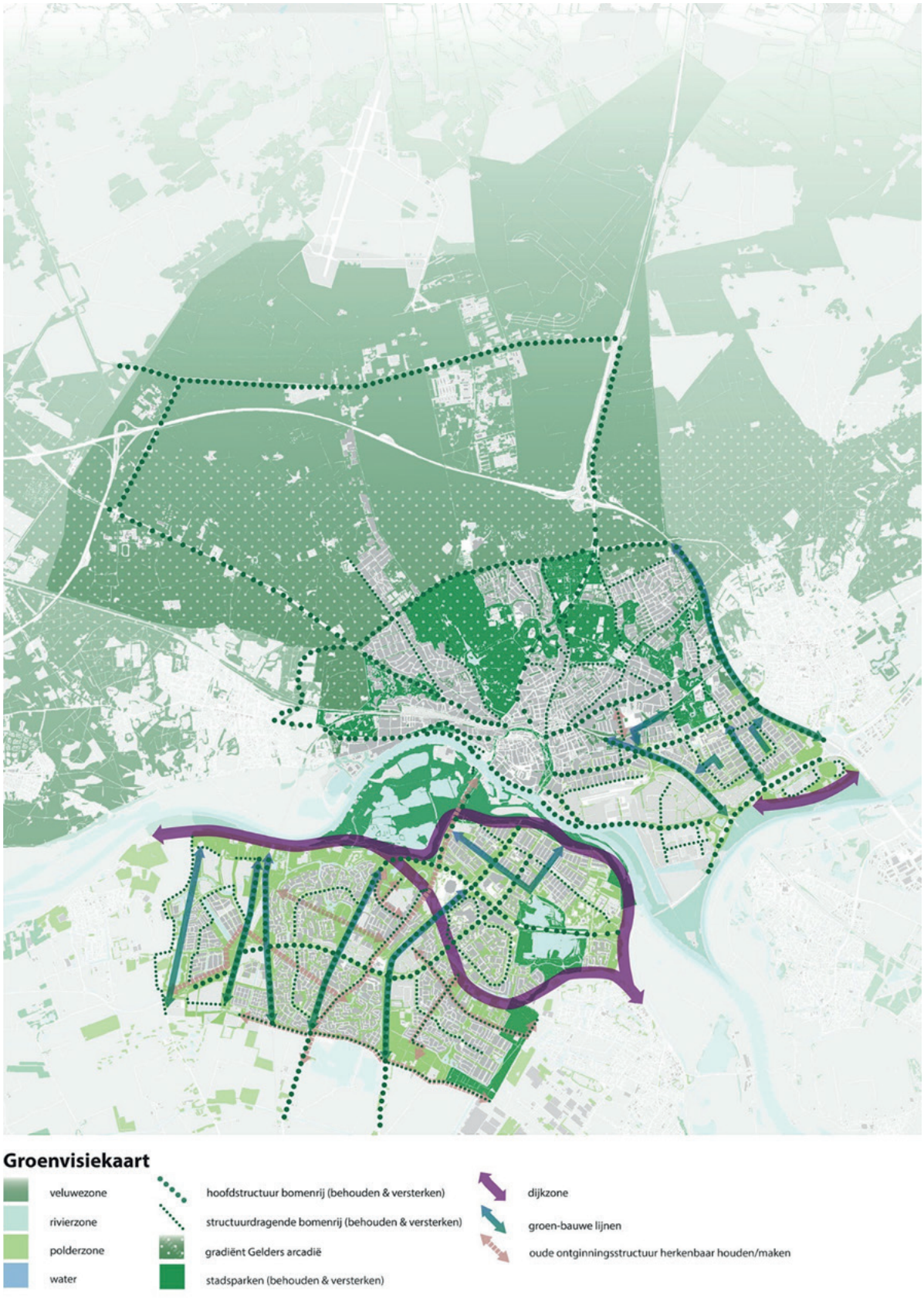

Kaart 1. Arnhems Groenblauwe raamwerk met Bomenhoofdstructuur

Sinds 2006 is zowel het aantal bomen als de bladmassa in Arnhem als geheel toegenomen, zo blijkt uit lucht-foto's. Toch zijn er gebieden in de stad waar het aantal bomen is afgenomen. Soms zijn dat ook de gebieden waar we meer last van hittestress ervaren, waaronder de Binnenstad en sommige bedrijventerreinen. Dat zijn bij uitstek de plekken waar nieuwe bomen wenselijk zijn.

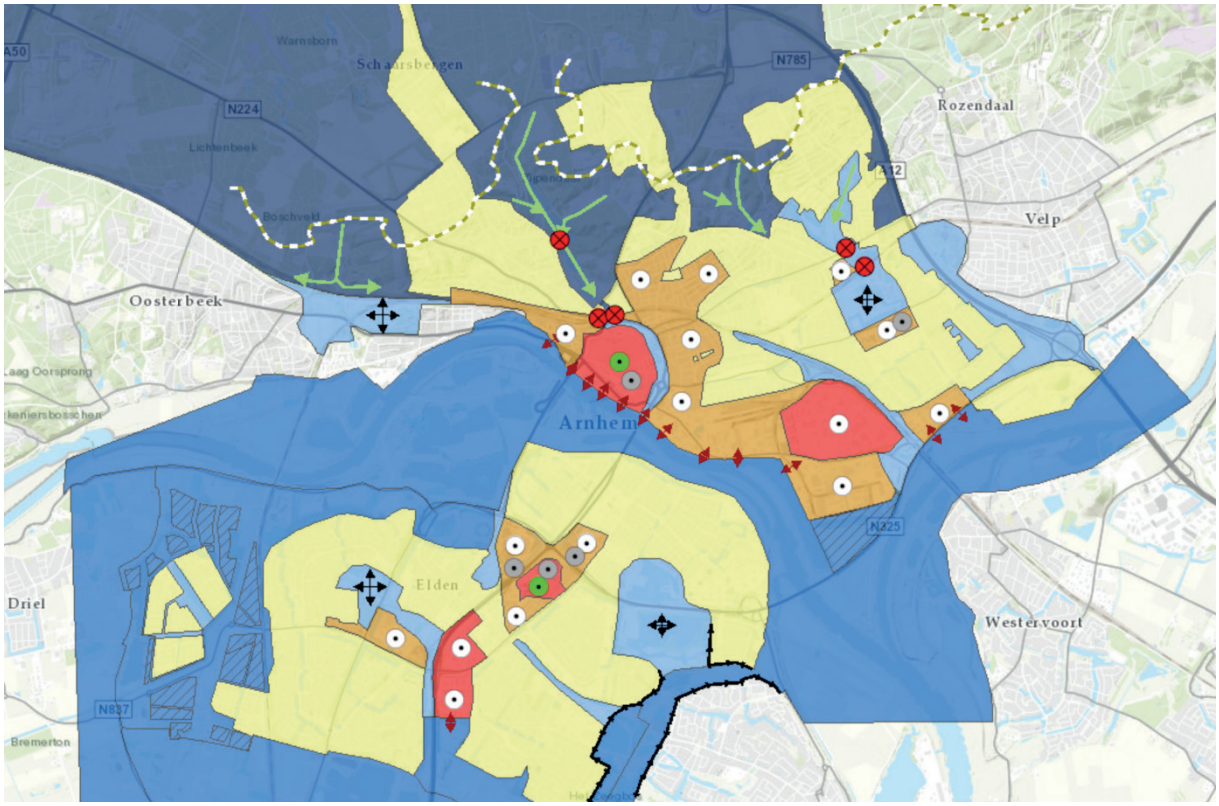

Kaart 2. Arnhemse Hittekaart

LC Walki

3 Arnhemse ambitie en aanpak

Wij willen meer bomen en we willen bomen langer behouden. Met het oog op klimaatverandering en biodiversiteit hebben wij onze ambitie vergroot. We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer bladmassa dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. Het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie. De bovengenoemde koers heeft gevolgen voor de keuzes die we maken bij aanplant, beheer en het kappen van bomen.

3.1 We willen meer bomen aanplanten

Koerswijziging

Arnhem is een groene stad. Toch zijn er nog plaatsen waar weinig of geen bomen groeien en die stenig zijn, of waar door omvorming of herontwikkeling extra bomen passen. Een van de speerpunten van dit plan is te zorgen voor meer bomen in de stad zodat we werken aan een beter stadsklimaat en mensen nog meer kunnen genieten van de vele voordelen die bomen hebben.

De gemeente Arnhem gaat onderzoeken waar op een duurzame wijze meer bomen passen en deze aanplanten. Daarbij starten we bij zogenaamde hitteplekken en plekken waar de biodiversiteit of het groene netwerk een impuls kan gebruiken. Wanneer de omgeving erg stenig is, maar er onvoldoende ruimte is voor bomen, kan gekeken worden of een andere vorm van groen gerealiseerd kan worden zoals struiken of gevelgroen.

Bomen horen thuis in elke straat. Ook bij nieuwe buurten is het daarom belangrijk dat in het ontwerp voldoende ruimte is voor (straat)bomen. Alleen zo blijven we die groene stad waar we trots op zijn. Bij het (opnieuw) inrichten van straten is de groene ambitie maatgevend, ook gezien het belang van klimaatadaptatie. Bomen spelen daarbij een essentiële rol. Bij voorkeur kiezen we voor bomen die groot en oud kunnen worden zonder onevenredig veel overlast te veroorzaken. Een uitzondering maken we alleen als dit technisch, of vanwege veiligheid en toegankelijkheid niet mogelijk is.

We onderzoeken waar we (in de toekomst) vrijkomende gronden kunnen omvormen naar bos. Ook willen we kijken of we bomen die verplant worden en waar niet meteen een plek voor beschikbaar is kunnen planten in een zogenaamd ‘weesbos’.

Wijkinitiatieven voor meer bomen in straten of tiny forests worden door de gemeente ondersteund.

Arnhem wil meer buitengewone bomen

We willen niet alleen meer bomen in de stad maar ook meer buitengewone bomen. Daarbij houden we rekening met de mogelijkheden van een bepaalde locatie. Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomst¬bomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is, kiezen we voor kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder groot of oud worden.

Arnhem zet de juiste boom op de juiste plek

Er zijn heel veel verschillende boomsoorten met allemaal eigen kenmerken, kwaliteiten en groei-eisen. De te kiezen boomsoort wordt afgestemd op de beschikbare onder- en bovengrondse groeiruimte, zodat bomen duurzaam in stand kunnen worden gehouden en waar mogelijk kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. Andersom zorgen we voor voldoende groeiruimte en bodemverbetering voor de gewenste bomen. Oftewel de juiste boom op de juiste plek.

Arnhem zorgt voor herplant

Wanneer een boom dient te wijken, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden, alvorens over te gaan tot het verlenen van een kapvergunning. In eerste instantie wordt bekeken of de betreffende boom herplant kan worden in de buurt of eventueel elders. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label ‘bomen’ zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant of in stand houding van bomen inge-

zet wordt. Eventuele herplant dient binnen een jaar plaats te vinden. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen geplant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor aanplant.

Arnhem kiest voor aanplant op eindafstand

We kiezen ervoor straat- en laanbomen op eindafstand te planten. Zo hebben bomen gedurende hun hele levenscyclus voldoende groeiruimte zonder dat ze andere bomen in de weg zitten. Om toch snel een groen beeld te hebben, worden waar mogelijk grotere maten bomen geplant.
We gaan niet meer automatisch uit van ‘wijkers’ en ‘blijvers’. Bijkomend voordeel is dat de onderhoudskosten lager zijn en dat er ondergronds meer ruimte is voor kruisende kabels en leidingen. De schade aan wortels van onze bomen neemt hierdoor af. De kans dat het buitengewone bomen worden, neemt hierdoor toe. Tegelijkertijd inventariseren we waar we ruimte willen reserveren voor bomen zodat we de kabelaars kunnen vragen hun leidingen te verleggen.

Arnhem wil meer inheemse boomsoorten

Bomen hebben een belangrijke functie op het gebied van biodiversiteit in de stad. Bij de boomsoortkeuze wordt in de hoofdstructuur in principe gekozen voor inheemse boomsoorten van autochtone herkomst om zo de biodiversiteit te bevorderen. Deze trekken de meeste flora en faunasoorten aan. Buiten de hoofdstructuur is het mogelijk om meer cultuurvariëteiten of uitheemse soorten toe te passen. In de keuze wordt meegewogen of de soorten nuttige zaden en vruchten geven voor insecten, vogels of kleine zoogdieren of broed- en schuilgelegenheden bieden. Juist in de stedelijke omgeving is een
bijdrage hieraan zeer welkom voor het versterken van het groene netwerk en de biodiversiteit.

Arnhem zorgt voor diversiteit in aanplant

Wanneer er veel bomen van dezelfde soort zijn (monocultuur) dan zijn deze kwetsbaar voor plagen en ziektes. Om in de toekomst beter bestand te zijn tegen plagen en ziektes, kiezen we om meer variatie toe te passen. Dit kan bijvoorbeeld variatie zijn in boomsoorten. Waarbij ook naar mogelijkheden wordt gezocht om de omgeving natuurlijk te beheren, bijvoorbeeld met bloemrijke bermen. De omgeving aantrekkelijk maken voor natuurlijke vijanden van ongewenste insecten kan een extra bijdrage leveren aan het tegengaan van plagen en ziektes.

Arnhem plant fruit- en nootbomen

In Arnhem zijn al honderden fruitbomen met behulp van vrijwilligers geplant. Zij zijn ook actief in het intensieve onderhoud van de fruitbomen. Daar waar vrijwilligers actief zijn en bereid zijn om de bomen te onderhouden, wordt in samenspraak gekeken waar fruit- of nootbomen geplant kunnen worden. Mogelijke initiatieven voor voedselbossen worden ondersteund.

In Arnhem planten we samen meer bomen

Een groot deel van Arnhems grondgebied is eigendom van particulieren. Dit zijn niet alleen particuliere woningeigenaren maar ook woningcorporaties, bedrijventerreinen, terreinbeherende instanties als het Gelders Landschap, Natuurmonumenten en Defensie. De gemeente gaat actief de boer op om met deze partijen in gesprek te gaan en afspraken te maken over hoe zij zelf kunnen bijdragen aan het vergroenen van de stad of wat zij hiervoor nodig hebben van de gemeente. Bij woningcorporaties nemen we de uitgangspunten van het Bomenplan mee in de gesprekken rondom de Prestatieafspraken.

We stellen naast de bestaande subsidieregeling voor bomen op hitteplekken, een subsidieregeling in voor ‘geboortebomen’ en ontwikkelen een website ‘Boom zoekt plek, plek zoekt boom’. Ook kijken we hoe we voorlichting aan bewoners kunnen uitbreiden.

3.2 We willen onze bomen goed verzorgen

We willen meer bomen en meer groenmassa in onze stad. Daarvoor is het belangrijk om te zorgen dat onze bomen voldoende plek hebben en kunnen groeien. Door goed beheer en onderhoud kunnen onze bomen uitgroeien tot grote volwassen bomen. De manier waarop de gemeente haar bomen en het overige groen beheert is onder meer afhankelijk van de plaats waar de bomen zich bevinden. Waar het kan, zorgen we ervoor dat bomen kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen.

Goed beheer en onderhoud van onze bomen

Om te zorgen dat bomen zich goed kunnen ontwikkelen zonder al te grote overlast te veroorzaken, is beheer en onderhoud van groot belang. De gemeente gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Dat betekent dat de onderhoudsmaatregelen zijn gericht op de instandhouding van de boom, beplanting en zijn groeiplaats. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheermaatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhoudsmaatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.
Ook dunning kan deel uitmaken van normaal beheer en onderhoud. Dan worden bomen weggehaald om de resterende bomen meer ruimte te geven en daarmee de mogelijkheid te bieden uit te groeien tot buitengewone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.

Vrijstaande bomen

Arnhem kent veel vrijstaande bomen. Het beheer van deze bomen is gericht op het zo lang mogelijk in stand houden van gezonde bomen in de wijk. De juiste boom op de juiste plek is ook hier een belangrijk uitgangspunt. Na aanplant van een jonge vrijstaande boom vindt periodiek snoei plaats. De boom wordt afhankelijk van de plek waar deze staat meer of minder hoog opgesnoeid. Een boom langs een fietspad wordt minder hoog opgesnoeid dan een boom langs een doorgaande weg waar vrachtwagens onder de boom door rijden. Daarnaast worden soms takken gesnoeid die in de toekomst gevaar voor uitbreken zouden kunnen opleveren.

Afhankelijk van de boomsoort en ouderdom kunnen bomen dood hout vormen. Dood hout boven een weg levert meer gevaar op dan dood hout boven een gazon. Afhankelijk van de situatie wordt er vaker of minder vaak dood hout gesnoeid. Om het risico op ongevallen te verkleinen, worden de bomen periodiek gecontroleerd door een visuele controle van de boom. Uit deze controle kunnen onderhoudsmaatregelen volgen om de boom weer veilig te maken. Soms is een visuele controle onvoldoende om de risico's in te kunnen schatten. In dat geval wordt een nader onderzoek ingesteld.

Zorgen voor de 'oudjes'

Iedere boom heeft een eigen levenscyclus. Bomen die het einde van hun levenscyclus naderen, laten we langer staan dan voorheen. Dit brengt extra beheerinspanningen en kosten met zich mee.

Arnhemse lanen

Arnhem kent vele prachtige bomenlanen.
Voor het onderhoud van bomen in lanen geldt hetzelfde als voor vrijstaande bomen met als verschil dat de bomen in een laan een eenheid vormen. Het onderhoud van de laan is er op gericht om de laan duurzaam in stand te houden. Dit kan betekenen dat wanneer bomen in een laan elkaar in hun groei belemmeren ze gedund kunnen worden. Dit speelt het meest bij lanen die bestaan uit lichtminnende boomsoorten zoals populier, wilg en eik en is primair gericht op het langer in stand houden van de laan. Dunning van een laan gebeurt altijd in overleg met de bewoners.

Vervanging van laanbomen is aan de orde als de laan niet meer als laan wordt ervaren. Dit verschilt per situatie. Onder andere beeld, locatie, mate van uitval, veiligheid en kwaliteit van de bomen zijn factoren die gewogen worden om te bepalen of een laan aan vervanging toe is. We stellen samen met het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een lijst samen van lanen die hiervoor in aanmerking komen. Deze lijst wordt gebruikt bij de programmering van projecten. Als vervanging van een laan aan de orde is, gaan we in overleg met bewoners kijken hoe vervanging er uit ziet. Dat is maatwerk. Er kan worden besloten om de bestaande bomen te laten staan en nieuwe bomen er tussen te planten of om de bestaande laanstructuur (of een deel daarvan) in één keer te vervangen. Bij vervanging worden bomen in principe op eindafstand geplant, zodat er in de laan niet meer gedund hoeft te worden. Arnhem gaat in de aanplant uit van aanplant op eindafstand en niet meer automatisch van wijkers en blijvers. Er zijn nu nog wel locaties waar in het verleden bomen onder dat principe zijn geplant. In het kader van normaal beheer en onderhoud kunnen deze locaties gedund worden als de bomen in elkaar groeien. Dit gebeurt altijd in overleg met omwonenden. Indien mogelijk worden de bomen verplant.

Arnhems bos

Een groot deel van het Arnhemse grondgebied bestaat uit bos. Het beheer van de bossen is niet alleen gericht op de instandhouding ervan, maar vooral op het vergroten van de biodiversiteit en het vastleggen van CO2. Ook vinden wij het belangrijk dat bossen recreatief aantrekkelijk zijn.
Vrijwel alle Arnhemse bossen zijn oorspronkelijk aangelegd als gelijkjarige monoculturen. Dit zijn bossen met één boomsoort van allemaal dezelfde leeftijd. Ze hebben daarom veelal één boomlaag met weinig onderbegroeiing en weinig variatie. Om de biodiversiteit te verhogen dient zowel de gelaagdheid als de soortensamenstelling toe te nemen. Als er meer variatie in leeftijd is en soortensamenstelling is, dan zijn de bossen stormbestendiger en zijn ze minder vatbaar voor ziekten en plagen. Om dit te realiseren worden bossen periodiek gedund. Daarbij wordt, met gebruikmaking van natuurlijke processen, gestuurd op het vergroten van de variatie. In de regel worden deze gevarieerde

bossen ook aantrekkelijker gevonden. Kaalkap ten behoeve van andersoortige natuur of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde.

In de bossen wordt gestreefd naar een boomsoortensamenstelling die van nature thuishoort op die specifieke plek. Hierdoor kan zich op termijn een ‘compleet’ systeem van daarbij thuishorende flora en fauna vestigen. Wel worden dode en onveilige bomen langs drukke wegen en paden gesnoeid of indien nodig gekapt. Al deze activiteiten vallen onder de noemer van normaal of bestendig beheer en onderhoud.
Sinds 1995 heeft de gemeente Arnhem het FSC keurmerk voor duurzaam bosbeheer.

Arnhemse stadsparken

Arnhem is rijk aan prachtige stadsparken. Onze stadsparken zijn van origine particuliere landgoederen geweest met ieder hun eigen ontwerp en inrichting. Ze zijn mede vanwege hun unieke ligging, landschappelijk en recreatief aantrekkelijk. Hun beken, waterpartijen en hoogteverschillen maakt van ieder park een uniek landschap. Het beheer en onderhoud is gericht op de in stand houding van de parken met hun eigen historische aanleg en karakter.

Naast de soms exotische boomsoorten en boomgroepen zijn de bosgebieden weliswaar kleinschalig maar, net als de Arnhemse bossen, meestal als gelijkjarige monoculturen aangelegd. Bij het onderhoud van de bosgedeelten wordt gestreefd naar meer variatie en stabiliteit, maar wordt tegelijkertijd rekening gehouden met de historische context.
Voor elk park is een beheervisie opgesteld waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Deze visies houden nadrukkelijk rekening met de originele bedoeling van de ontwerper en eigenaar van het landgoed. De meeste Arnhemse landgoedontwerpen met betrekking tot open en dicht, boomgroepen en zichtlijnen, beken en watervallen, bos en weiland zijn zo gemaakt dat een landschappelijk beeld ontstond gebaseerd op de Engelse landschapsstijl. Voor de instandhouding van dit beeld is het soms nodig om bomen, boomgroepen of zichtlijnen te herstellen. Voor het beheer en onderhoud zijn deze parkvisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.
Voor elk park is er een schouwgroep van inwoners en professionals. De gemeente bespreekt de voorgenomen onderhoudsmaatregelen met de schouwgroep. De schouwgroep kan ook zelf wensen inbrengen en adviseert de gemeente.
Het kappen van bomen voor het creëren of open houden van zichtlijnen gebeurt uitsluitend als het gaat om zichtlijnen die expliciet zijn benoemd in de huidige beheervisies van de parken. Nieuwe beheervisies worden door het college vastgesteld.

Arnhemse struwelen en wijkbossen

In de wijken zijn veel smalle beplantingen aangelegd die bestaan uit bomen en struiken, struwelen genoemd. Deze struwelen zijn soms tegen of tussen huizen geplant en soms maken ze onderdeel uit van een wijkpark. Het kenmerk van deze beplanting is dat ze een grote gelaagdheid hebben, met zowel kruiden, struiken als bomen. De gelaagdheid maakt ze tevens aantrekkelijk voor insecten en vogels en het geeft de wijk een groen karakter. Bij de aanleg is het aandeel bomen vaak groot om de beplanting snel 'smoel' te geven. Echter wanneer de bomen groter worden, geven ze meer schaduw en belemmeren daardoor de groei van struiken en kruiden waardoor deze beplantingen aan de onderzijde 'hol' worden. Door te dunnen in de bomen komt er weer meer licht op de bodem en kunnen struiken en kruiden weer beter groeien en bloeien. Deze onderhoudsmaatregel valt onder normaal beheer en onderhoud.

Arnhemse toekomstbomen

Er staan veel buitengewone bomen in de stad en om ervoor te zorgen dat dat ook in de toekomst zo is, gaan we toekomstbomen aanwijzen. Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

Natuurkalender en gefaseerd onderhoud

Arnhem werkt met de Natuurkalender Arnhem. Beheer en onderhoud is daarin zoveel mogelijk afgestemd op de aanwezige dieren en planten. Beheer en onderhoud hoeft daarnaast ook niet in één keer plaats te vinden. Er kan gekozen worden om het beheer gefaseerd uit te voeren. Zo wordt het leefgebied van vogels, insecten en kleine zoogdieren beschermd.

Boomziekten en -plagen

Helaas kunnen bomen ook aangetast worden door boomziektes of -plagen. Arnhem volgt bij ziekten en plagen in principe de landelijke richtlijnen. Om ontstaan en verspreiding te vermijden proberen we te voorkomen dat veel bomen van dezelfde soort dicht bij elkaar staan.

Invasieve exoten

Invasieve exoten zijn veelal ingevoerde planten of bomen die inheemse soorten kunnen verdringen. In sommige gevallen is het daarom wenselijk om ze te bestrijden. Arnhem volgt hierin in principe de landelijke richtlijnen.

Circulair boombeheer

Hout dat vrijkomt in de Arnhemse bossen proberen we zo duurzaam mogelijk te (laten) verwerken. Allereerst gaan we bekijken of we vrijkomend hout zelf kunnen gebruiken voor het herstel van onze eigen banken, hekwerken, trappen, bruggen, etc. Voor het overige vrijkomende hout gaan we onderzoeken hoe dit op de meest duurzame wijze ingezet en verkocht kan worden.

Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen

Bomen zijn waardevol voor onze stad. Dat betekent dat ze met respect moeten worden behandeld, zodat ze bijvoorbeeld niet beschadigd raken tijdens evenementen, onderhoud, werkzaam-heden of andere activiteiten. Dit kan gaan over het plaatsen van opslag, graaf- of ophoogwerkzaamheden, het beschermen van de kroon,
wortels of grondwaterstand. Ook tijdens evenementen is dit van belang. Evenementen en werkzaamheden mogen geen schade veroorzaken aan de bomen, hun wortelstelsel of groeiomstandigheden.

Sommige bomen kunnen met kleine maatregelen extra beschermd worden. Zo kan het
plaatsen van een hekje of kei er al voor zorgen dat er niet meer tegenaan gereden wordt of geparkeerd kan worden. Arnhem gaat bij buitengewone of toekomstbomen kijken waar maatregelen nodig zijn, zodat de bomen beter worden beschermd.

Bij werkzaamheden worden afspraken gemaakt over hoe de bomen worden beschermd tijdens de werkzaamheden. We informeren met de poster ‘Werken rondom bomen’ over de maatregelen die kunnen worden toegepast. Indien een boom beschadigd zou kunnen worden, wordt de verplichting opgelegd om voorzieningen te treffen ter bescherming van de boom.

Bij de opbouw van een evenement, tijdens en na afloop moet er aandacht zijn voor de bescherming van bomen. Gemeente Arnhem gaat onderzoeken hoe bomen bij evenementen beter beschermd kunnen worden via een gebruiksovereenkomst tussen gemeente en organisator.

3.3 Arnhemse kap- en compensatieregels

Bomen zijn belangrijk. Bomen mogen dan ook niet zomaar worden gekapt. De deregulering van de kapvergunning zoals die in 2014 is ingevoerd, wordt deels teruggedraaid. In het nieuwe stelsel geldt voor elke te kappen boom een meldingsplicht. Door de invoering van een meldingsplicht worden de regels versimpeld en behouden we inzicht in bomen die gekapt worden. Voor het kappen van een boom in een kleine particuliere tuinen waar in het verleden (voor de deregulering) een vergunning voor werd verleend, wordt nu volstaan met een melding.

In het afwegingskader voor de verlening van een kapvergunning krijgen belangen als biodiversiteit en klimaat meer gewicht, waardoor meer bomen beschermd zijn. Dit betekent dat de regels van de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) worden uitgebreid, dus niet alleen voor de waardevolle bomenlijst, zoals die in 2014 is ingevoerd. Zo worden meer bomen beschermd, zonder dat dit leidt tot extra (onnodige) bureaucratie.

Bij projecten kijken we in een vroeg stadium wat de effecten zijn van de voorgenomen activiteiten op de aanwezige bomen. Dit kan leiden tot aanpassingen in het ontwerp of afspraken over compensatie.

Evaluatie deregulering kapvergunning

In 2014 is de toenmalige kapvergunning op grond van de APV grotendeels gedereguleerd. Alleen voor bomen die op de waardevolle bomenlijst staan was nog een vergunning nodig. Uit de evaluatie (zie bijlage 1.) blijkt dat er weliswaar meer particuliere bomen zijn gekapt in de onderzochte gebieden dan verwacht, maar dat de gevreesde kaalslag is uitgebleven. Wel mag worden aangenomen dat zonder de deregulering het aantal bomen minder was afgenomen of zelfs toegenomen. Ook blijkt dat door de deregulering de situatie er voor de burger niet eenvoudiger op geworden is. In de volksmond heette het dat de kapvergunning was afgeschaft. Feitelijk was dat niet zo. Soms moest er wel een vergunning worden aangevraagd en soms niet. Om aan deze onduidelijkheid een einde te maken is de meldplicht (voor alle bomen) ingevoerd bij de kapvergunning nieuwe stijl.wone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.

Juridische bescherming

Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de APV. Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd.

Bescherming via Wet Natuurbescherming

De Wet Natuurbescherming beschermt bos van minimaal 10 are of bomenrijen van meer dan 20 bomen gelegen buiten de bebouwde kom. Daar waar de kapregels uit de Wet Natuurbescherming van toepassing zijn, geldt geen APV.

Bescherming via Bestemmingsplannen

Bomen in de bomenhoofdstructuur zijn de laatste jaren voorzien van een groene bestemming (zie kaart 3). Bij een groene bestemming is een vergunningplicht opgenomen voor het kappen van bomen en struiken. De vergunningplicht geldt niet voor normaal beheer en onderhoud en dunnen. De werkzaamheden zijn slechts toelaatbaar, indien de landschappelijke-, cultuurhistorische- en natuurwaarden en kwaliteiten van het gebied niet onevenredig worden aangetast. Deze bescherming blijft behouden.

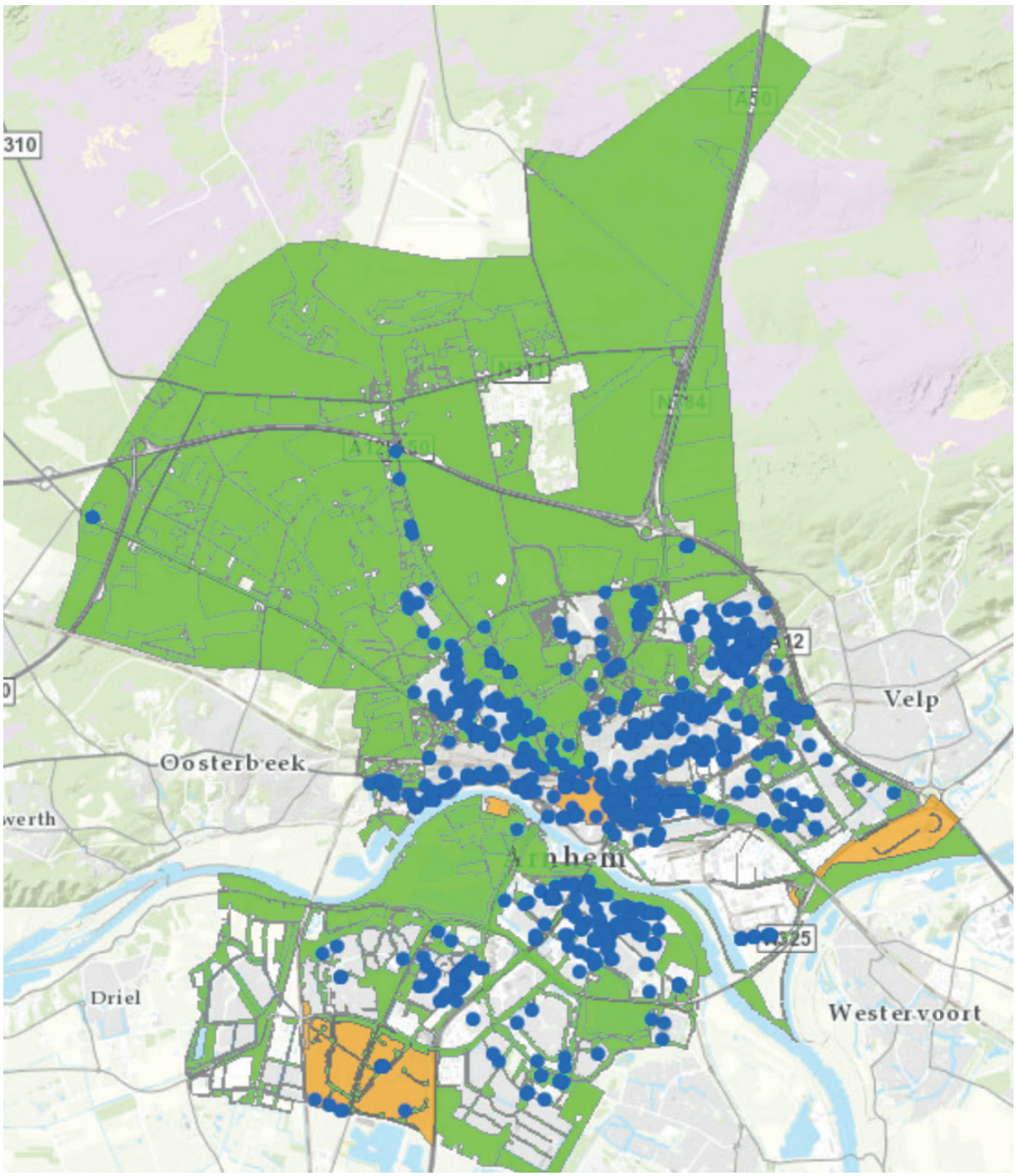

Legenda

Beschermde bomen, struiken en groen

Waardevolle bomen

Bescherming door bestemmingsplan

Mogelijke bescherming via bestemmingsplan

Kaart 3. Bescherming via bestemmingsplan en de huidige waardevolle bomenlijst

Bescherming via Algemeen Plaatselijke Verordening (APV)
De APV wordt in het kader van dit Bomenplan gewijzigd. Tot op heden ging de APV uit van een vergunningplicht voor het kappen van bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Dit zijn er in 2019 ongeveer 800. Voor de overige bomen was geen vergunning nodig. Na vaststelling van dit plan vallen alle bomen onder de nieuwe kapregels en vervalt de Waardevolle bomenlijst in de huidige vorm. Hier komen criteria voor de Buitengewone bomen voor terug. De wijziging van de kapregels heeft voor een boom bij iemand in een kleine tuin andere consequenties dan voor een straatboom. Het volledige afwegingskader staat in bijlage 2. Kort samengevat is hieronder voor enkele veel voorkomende gevallen de nieuwe situatie beschreven.

Particuliere bomen in een tuin
Als het een buitengewone boom betreft vindt er een nadere afweging plaats. Dat is maatwerk en kan leiden tot een weigering of een vergunning. Dat is in de oude situatie ook zo. In de andere gevallen kan worden volstaan met een melding en mag de boom worden gekapt. Is het perceel groter dan 400 m2, dan is compensatie aan de orde.

Gemeentebomen bij beheer en onderhoud
Er zijn situaties waarbij bomen overlast veroorzaken en waar een afweging gemaakt moet worden tussen het belang van de bewoner en het belang van de boom. Voor gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm en zogenaamde toekomstbomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet of onvoldoende kan, dan kan dekapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt vindt compensatie plaats, liefst in de nabije omgeving.

Gemeente- en particuliere bomen bij projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen of een ander project moet worden gerealiseerd staan er altijd wel bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voor-afgaand aan activiteiten de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, ver-plaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten met grote impact op het bomenbestand worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

Kappen zonder vergunning of melding?

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- bij werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning;
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen;
- uitzonderingen zoals vastgelegd in de Wet Natuurbescherming.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

Wanneer een vergunningplichtige boom zonder ver-gunning is gekapt, dan is er sprake van een economisch delict. Er kan dan een boete worden opgelegd ter hoogte van de waarde van de gekapte boom.

Verplanten

Als een boom in een project niet behouden kan blijven, zal in eerste instantie altijd onderzocht worden of deze ergens anders opnieuw geplant kan worden. Aangezien er niet altijd meteen een geschikte locatie beschikbaar zal zijn, gaan we onderzoeken of het mogelijk is een 'weesbomenbos' in te richten waar bomen indien nodig, tijdelijk geplant kunnen worden.

Compensatie

APV

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is mogelijk compensatie aan de orde (zie bijlage 2). Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duur-zaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label 'bomen' zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant van bomen ingezet wordt. De herplant zal worden gemonitord. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen plant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor herplant.

Bestemmingsplan

In de Groenvisie zijn aanvullend meer regels ten aanzien van de groencompensatie vastgelegd. Voor bomen binnen een bestemming groen (Groen, Park, Bos, Natuur, Landschap) geldt eveneens een compensatieplicht. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatieplicht.

Wet Natuurbescherming

Voor bossen en lanen buiten de bebouwde kom gelden de compensatieregels van de provincie Gelderland, volgens de Wet Natuurbescherming. De compensatieregels van Arnhem zijn niet van toepassing als de provinciale regels gelden.

Toezicht en handhaving

Het vaststellen van een kapvergunning nieuwe stijl, vraagt ook inzet op het gebied van toezicht en handhaving. Dit geldt zowel voor handhavend optreden wanneer de APV of het bestemmingsplan niet wordt nageleefd als voor toezicht bij evenementen en werkzaamheden.

4 Arnhem werkt samen en laat zien wat zij doet

Een nieuw bomenbeleid vraagt naast ingrepen op straat, ook om een andere manier van samenwerking en communicatie. Inwoners, bedrijven en instellingen moeten worden geïnformeerd over het nieuwe Bomenplan en de veranderingen die het plan met zich mee brengt. Een van de uitvoeringsmaatregelen van dit plan is een communicatieplan, waarin dit wordt uitgewerkt.

Bij het opstellen van het Bomenplan Arnhem zijn veel bewoners en professionals betrokken geweest. Zij voelen zich betrokken en hebben daar op velerlei wijzen uiting aan gegeven. Bij de uitvoering van het nieuwe beleid hebben ook weer veel partijen een rol om dit tot een succes te maken. De gemeente kan dit niet alleen.

Daarbij denken wij aan de grote terreinbeheerders, met wie wij in gesprek gaan over de uitgangspunten van dit beleid, maar ook de Arnhemmer, die informatie zoekt over de beste manier om om te gaan met zijn of haar bomen. Het stimuleren en ondersteunen van (particuliere) initiatieven; het ondersteunen van natuureducatie en het samen optrekken met bewoners(groepen) bij het vergroenen van de stad.

We kennen al diverse schouwgroepen en andere bewonersgroepen die zich inzetten voor een groen Arnhem. Wij gaan daarnaast de oprichting van een Boom Kwaliteitsteam Arnhem initiëren. Dit BKA, waarin zowel deskundigen als inwoners zitten, adviseert de gemeente gevraagd en ongevraagd over zaken die bomen aangaan.

ONDERWIJS
Bomenplan Arnhem

5 Monitoring en evaluatie

Monitoren aantal bomen en kroonoppervlak

Omdat we willen dat niet alleen het aantal bomen in Arnhem toeneemt maar ook de kroonoppervlakte, gaan we dit jaarlijks monitoren. Daardoor kunnen we zien of de gekozen maatregelen effectief zijn of dat deze moeten worden geïntensiveerd.
In 2019 is de toe- en afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte van bomen geïnventariseerd op buurt- en wijkniveau tussen 2006 en 2018. Om het Bomenplan te monitoren wordt dit in de toekomst voortgezet. Jaarlijks zal een bomenbalans worden opgesteld met daarin een overzicht van de toe- of afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte. De bomenbalans wordt gerapporteerd aan de gemeenteraad.
Daarnaast houden we bij hoeveel bomen met een kapvergunning zijn geveld, hoeveel bomen er in dit kader zijn bijgeplant en hoeveel bomen we hebben kunnen verplanten.

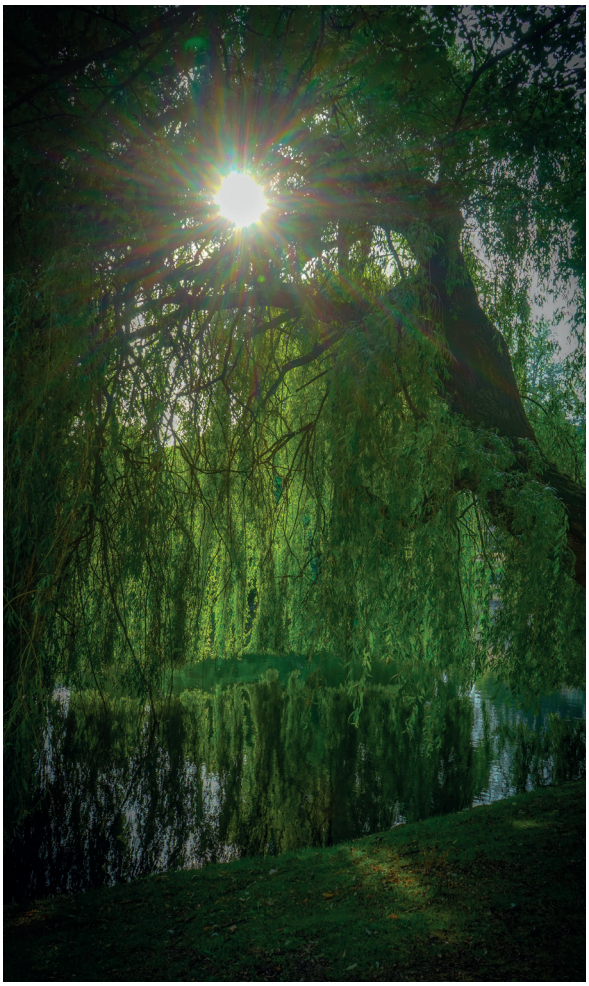

Evaluatie

De aanpak van het Bomenplan wordt na 3 jaar geëvalueerd. In de evaluatie wordt bekeken in hoeverre de huidige aanpak bereikt wat we willen of dat hier bijsturing voor nodig is.

6 Bijlagen

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Bijlage 3: Definitielijst

Bijlage 4: Overzicht inbreng en verwerking

Bijlage 1
Evaluatie deregulering kapvergunning

Samenvatting
Dit document geeft antwoord op twee vragen over de deregulering van de kapvergunning per 1 januari 2014. Allereerst de vraag of hierbij de beoogde bezuiniging is bereikt, en als tweede of de deregulering van invloed is geweest op het groene karakter van de stad. De eerste vraag lijkt met nee te moeten worden beantwoord, in elk geval niet in de omvang zoals was beoogd.
Wat betreft de tweede vraag is er geen eenduidig antwoord te geven. In de vijf proefwijken zijn er meer (particuliere) bomen gekapt dan voor de deregulering. Een uitgebreider onderzoek met luchtfoto's van de stad laat zien dat er buurten/wijken zijn waarin het aantal bomen is afgenomen, naast veel andere gebieden waar het groene karakter is toegenomen. Dit was ook in de jaren voor 2014 het geval. Of de deregulering een negatieve invloed heeft gehad is daarom niet met zekerheid te zeggen, maar kan ook niet worden uitgesloten.

1. Inleiding
In 2009 heeft het project 'Vereenvoudiging vergunningen' van de toenmalige dienst Stadsbeheer geresulteerd in een voorstel voor deregulering van de kapvergunning. Op 19 april 2011 is deregulering door de gemeenteraad vastgesteld als bezuinigingsopgave met ingang van 2014.

Op 23 april 2012 heeft de raad besloten de APV te wijzigen, zodanig dat de vergunningplicht voor het vellen of doen vellen van houtopstand uitsluitend nog betrekking heeft op bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Hierbij is tevens het legesbedrag vastgesteld op €157, - per boom. Op de lijst staan zowel particuliere als gemeentebomen. Het raadsbesluit tot deregulering van de kapvergunning is in december 2013 genomen en per 1 januari 2014 van kracht geworden.

Daarnaast gold en geldt er een omgevingsvergunning (aanlegvergunning) voor het verwijderen van houtopstanden die beschermd zijn door middel van het bestemmingsplan. Deze vergunningplicht geldt voor alle bomen en struiken die vallen binnen de bestemming 'Bos', 'Groen - Park', 'Natuur' en 'Waarde - Landschap'. Voor de meeste bosbezitters is de Wet natuurbescherming van toepassing. Dit betreft de bossen en lanen in het buitengebied en in de stadsparken. Indien bos of lanen moeten worden gekapt, moet er een kapmelding bij de provincie (bevoegd gezag) worden ingediend. De provincie legt compensatie op voor de te kappen bomen en bos.

Hoewel voor het kappen van veel bomen een vergunning nodig blijft, ontstond het beeld dat de kapvergunning werd afgeschaft. Uit zorg dat dit zou leiden tot een kaalslag in de stad heeft de gemeenteraad destijds gevraagd om een evaluatie van het besluit.
Naast de evaluatie in enge zin (zoals toegezegd aan de raad) is ook gekeken naar de feitelijke ontwikkeling van het groenareaal in de afgelopen jaren en de ontwikkeling van het aantal bomen dat door de gemeente wordt beheerd. Gezamenlijk geven deze gegevens een beeld van de ontwikkeling van het groene karakter van Arnhem sinds het dereguleren van de kapvergunning.

2. Toegezegde evaluatie
Aan de raad is toegezegd dat de effecten van de wijziging van de APV en de legesverordening worden bijgehouden. Hierbij gaat het om:
a. Het effect van deregulering op de vergunningverlening, de afname van het aantal vergunningen en de gerealiseerde bezuiniging;
b. Het effect van de deregulering op het groene karakter van de stad. Deze monitoring wordt twee en vijf jaar na invoering van de deregulering herhaald, dus in 2015 en 2018. Het verslag daarvan wordt ter kennisgeving naar de raad gestuurd;
c. Er zal worden geëvalueerd of het legesbedrag kostendekkend is voor de aanvragen die nog wel ingediend worden. Deze evaluatie gebeurt na vijf jaar. Het verslag daarvan wordt ter kennisgeving naar de raad gestuurd.

Ad a.
Tussen 2015 en medio 2019 zijn er door de ODRA 552 aanleg- en kapvergunningaanvragen behandeld (gemiddeld 125 per jaar). Het exacte aantal is niet te herleiden uit de cijfers maar in zeker 98 gevallen was er sprake van voorgenomen kap. In 6 gevallen is de aangevraagde kapvergunning niet verleend. In de andere gevallen werd de vergunning verleend of werd deze ingetrokken door de aanvrager. Hoewel het aantal aanvragen voor een kapvergunning sinds 2014 is gedaald, is het onduidelijk of de beoogde bezuiniging van €62.000, - is gerealiseerd. Er heeft een verschuiving in de inzet van ambtelijke uren plaatsgevonden. Bij veel mensen is er onduidelijkheid ontstaan over welke bomen nu vergunningplichtig zijn. Wekelijks komen hierover vragen binnen bij de ODRA en de gemeente. Verder vergt het jaarlijks actualiseren en vaststellen van de Waardevolle bomenlijst een aanzienlijke ambtelijke inzet.

Ad b.
De genoemde monitoring heeft plaatsgevonden. De tussenresultaten zijn op 11 oktober 2016 en op 5 september 2017 (op verzoek van de raad een jaar eerder dan toegezegd) aan de raad toegestuurd. Daarnaast is er in 2019 nog een extra telling uitgevoerd.

In vijf buurten die representatief worden geacht voor de stad zijn data verzameld over het bomenbestand gedurende een periode van vijf jaar, met drie peil-momenten (2015, 2017 en 2019). Geselecteerd zijn delen van buurten in de wijken Gulden Bodem, Overmaat, St. Marten, Holthuizen en Elderveld. Voorafgaand is in elke buurt een nulmeting uitgevoerd, waarbij het aantal particuliere vergunningplichtige bomen is vastgesteld (volgens de regels van vóór 2014). Dit zijn bomen dikker dan 25 cm, gemeten op een hoogte van 1,30 m en zichtbaar vanaf de openbare weg.

Tijdens schouwmomenten in juni 2015, juni 2017 en februari 2019 is vastgelegd, hoeveel bomen er (sinds de vorige telling) geveld zijn en hoeveel er als 'vergunning plichtig' (als in de situatie van voor 2014) zijn bijgekomen door groei van de stamdikte. Tabel 1 laat de totaalresultaten van deze monitoring zien:

Buurt	Aantal januari 2014	Gekapt 2014-2015	Aantal juni 2015	Gekapt 2015-2017	Aantal juni 2017	Gekapt 2017-2019	Tot. gekapt jan. 2014 - feb. 2019	Tot. Groei jan. 2014 - feb. 2019	Aantal februari 2019	Verschil sinds deregulering
Gulden Bodem	229	-16	213	-10	203	-10	-36	+47	240	+11
Overmaat	57	-5	52	-3	49	-12	-20	+8	45	-12
St. Marten	50	-8	42	-2	40		-10	+7	47	-3
Holthuizen	93	-6	87	-5	82	-13	-24	+18	87	-6
Elderveld	13	-5	8	-2	6	-1	-8	+7	12	-1
Totaal	**442**	**-40**	**402**	**-22**	**380**	**-36**	**-98**	**+87**	**431**	**-11**

Tabel 1: Ontwikkeling aantal 'vergunningplichtige' bomen per buurt van 2014 tot 2019

Op het moment van deregulering van de kapvergunning is er in de genoemde buurten bij particulieren een totaal aantal van 442 vergunningplichtige bomen geconstateerd. In de periode tot 2019 blijken er hiervan 98 te zijn gekapt. Dat is een afname van 22% in 5 jaar. In dezelfde periode zijn er 87 bomen bijgekomen doordat ze een stamdikte van 25 cm hebben bereikt (natuurlijke groei). Het aantal particuliere 'vergunningplichtige' bomen komt daarmee begin 2019 op 431. Per saldo is er in deze periode dus sprake van een afname met 11 bomen, ofwel 2,5% in 5 jaar.

Het is lastig na te gaan in hoeverre compenserende maatregelen zijn opgelegd en uitgevoerd. Hiervan is geen volledige administratie bijgehouden en ook de controle is niet structureel uitgevoerd.

Ad c.
Afhandeling van een kapaanvraag kost gemiddeld 8 uur, volgens opgave van de ODRA. Deze behandeling van aanvragen is daarmee niet kostendekkend. Dit geldt overigens ook voor andere (kleine) omgevingsvergunningen. Dit is bewust gedaan omdat anders de inwoners relatief hoge legeskosten moeten

betalen voor kleine aanvragen. Als ook de grotere aanvragen voor een omgevingswetvergunning worden meegenomen zijn de totale legesinkomsten wel kostendekkend.

3. Effecten op het groene karakter van de stad

Naast de toegezegde evaluatie zoals hier boven beschreven, is uitgebreider geïnventariseerd hoe het Arnhemse bomenbestand zich de afgelopen jaren feitelijk heeft ontwikkeld:

1. registratie van het gemeentelijke bomenbestand (uit gemeentelijk beheersysteem);
2. infrarood luchtfoto's van het aantal bomen en het kroonoppervlak in de wijken.

3.1 Registratie van het gemeentelijke bomenbestand

De gemeente heeft een groot aantal bomen in beheer. Bomen in de openbare ruimte zijn individueel geregistreerd, met uitzondering van de bomen in bospercelen. Volgens het registratie-systeem heeft het aantal zich als volgt ontwikkeld:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal	40165	40721	40555	41049	40943	39728	40787	41465	41579	41327	43608	46665

Tabel 2: Ontwikkeling aantal bomen in beheer bij de gemeente

De eerste jaren laten een vrij stabiel beeld zien. De laatste jaren is er sprake van een flinke toename van het aantal bomen dat bij de gemeente in beheer is. Enerzijds is dit te verklaren door verbeteringen in het beheersysteem, maar ook door aanplant in wijken als Schuytgraaf loopt het aantal bomen van de gemeente op.

3.2 Infrarood luchtfoto's van het aantal bomen en het kroonoppervlak in de wijken

Vanaf 2006 worden jaarlijks infrarood luchtfoto's gemaakt van Nederland. In opdracht van de gemeente Arnhem heeft Cobra Adviseurs op basis van deze luchtfoto's onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van het bomenbestand en de kroonbedekking in Arnhem tussen 2006 en 2018.
Het gaat hierbij om alle bomen in de wijken, zowel particulier als van de gemeente. Op de kaarten zijn de stadsparken, bospercelen groter dan 1 hectare en landbouwgronden niet meegenomen. Omdat de kwaliteit van de luchtfoto's niet constant is, zijn de aantallen niet exact maar geven zij over een langere termijn wel een duidelijke trend weer. Omdat een grote boom niet hetzelfde is als een kleine boom, is naast het aantal bomen ook naar de kroonontwikkeling gekeken. De oppervlakte van de kroon (kroonbedekking) is gemeten. De toe- of afname van de totale kroonoppervlakte zegt iets over het totaal boomvolume. Het kan dus voorkomen dat het aantal bomen afneemt, maar de totale kroonoppervlakte toeneemt.

Op de bijgaande kaarten is per buurt de toe- of afname van het aantal bomen en het oppervlakte kroonbedekking weergegeven. Rood verbeeldt een afname van meer dan 10%, donkergroen een toename van meer dan 10% in de betreffende periode.

Trend

In de meeste buurten is na het afschaffen van de kapvergunning het aantal bomen toegenomen. Toch is in 12 van de 83 buurten het aantal bomen afgenomen. En in een kwart van de buurten is het kroonoppervlak in deze periode afgenomen. In zes buurten zelfs met meer dan 10%.
Opvallend is dat de ontwikkeling na het afschaffen van de kapvergunning positiever is dan daarvoor.
Verder laten de kaarten zien dat veel buurten donkergroen zijn aangegeven. Dit houdt in dat het aantal bomen in die buurten met meer dan 10% is toegenomen. Dit betekent niet per definitie dat er in die periode bomen zijn bijgeplant, maar ook dat kleine bomen die eerst niet werden gezien nu wel worden gezien en meegeteld.

4. Conclusies

- Met de deregulering van de kapvergunning is het er voor de burger niet eenvoudiger op geworden. Voor de kap van waardevolle bomen, bomen in het buitengebied en bomen die binnen een bepaalde bestemming liggen, moet nog steeds een vergunning worden aangevraagd. Voor andere bomen niet. Dat dit voor veel mensen verwarrend is blijkt uit het grote aantal vragen dat hierover bij de ODRA en de gemeente binnenkomt.
- De deregulering heeft enerzijds geleid tot een kostenbesparing (minder aanvragen), anderzijds tot een kostenstijging (meer advisering en administratie waardevolle bomen).
- De legesopbrengsten van de kapvergunningen zijn in enge zin niet kostendekkend. Samen met de grotere omgevingswetaanvragen dekken de legesopbrengsten wel de kosten.
- Op basis van de evaluatiegegevens kan niet worden vastgesteld dat de deregulering heeft geleid tot de gevreesde kaalslag. Toch zijn er na deregulering, in de proefwijken, relatief veel particuliere bomen gekapt. Dit was zonder deregulering wellicht minder geweest.
- In de huidige situatie is het lastig na te gaan in hoeverre compenserende maatregelen zijn opgelegd en uitgevoerd. Hiervan is geen volledige administratie bijgehouden en ook de controle is niet structureel uitgevoerd.
- Op basis van infrarood luchtfoto's blijkt dat de meeste wijken in Arnhem groener worden, zowel als het gaat om aantal bomen als om kroonoppervlak. Er zijn echter ook gebieden waar dit niet voor geldt. Er zijn grote verschillen in de stad. In een kwart van de buurten is het kroonoppervlak sinds het dereguleren van de kapvergunning afgenomen.

5. Aanbevelingen voor het Bomenbeleidsplan

- Voer een eenvoudiger en eenduidiger kapvergunningstelsel in. Geef sneller duidelijkheid voor de aanvrager zonder terug te gaan naar het oude stelsel van voor 2014 (waarbij in 95% van de gevallen de vergunning werd verleend).
- Evalueer de compensatieregels en voer hierbij een beter controleerbare administratie in. In situaties waarin een kapvergunning wordt verleend, is compensatie nodig. Wellicht dat strengere (financiële) compensatieregels een preventieve werking hebben.
- Formuleer aanvullende maatregelen voor die buurten die volgens de luchtfoto's minder groen zijn geworden. Daarbij ligt een koppeling met het bestrijden van hitteplekken voor de hand.

Bijlage 2 Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Arnhems Afwegingskader kap bomen

Voorliggend afwegingskader beschrijft de beleidsregels en de afwegingscriteria bij voorgenomen kap van bomen. Daarnaast wordt aangegeven hoe de compensatie van de gekapte boom is geregeld.

Bescherming bomen en afwegingskader kap

Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV). Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd. Het voorliggende afwegings-kader gaat voor het overgrote deel over de nieuwe regels van de APV. Het afwegingskader kap bomen maakt onderdeel uit van het Bomenplan Arnhem 2019 en is mede gebaseerd op de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning in 2014.
In het nu voorliggende afwegingskader voor kap van bomen onderscheiden we drie veelvoorkomende situaties:

1. (voorgenomen) kap van gemeentelijke bomen in verband met hinder, gevaar, normaal beheer en onderhoud e.d.
2. (voorgenomen) kap van particuliere bomen in tuinen (woonbestemming)
3. (voorgenomen) kap in verband met een ruimtelijk project[1]

Situaties die niet onder deze drie situaties vallen, vragen altijd om een nadere afweging.

Per situatie schetsen we via een stroomschema de verschillende mogelijke stappen in het afwegingsproces. In het nieuwe stelsel geldt in principe voor elke te kappen boom een meldingsplicht.

Waardebepaling

De kern van het nieuwe afwegingskader bestaat uit het beoordelen van de waarde van de boom. Elke boom vertegenwoordigt een bepaalde waarde. De ene boom meer dan de andere. Aan de hand van diverse criteria (zoals ecologische, landschappelijke en klimaatwaarde) wordt de waarde bepaald. Als een boom positief scoort op één of meerdere van deze (onderstaande) criteria is er sprake van een buitengewone boom.

Intrinsieke en cultuurhistorische waarde: Een boom is buitengewoon als deze opgenomen is als landelijk of gemeentelijk monument, benoemd kan worden als Toekomstboom of cultuurhistorisch waardevol is. Daarbij valt o.a. te denken aan bomen die herinneren aan gebeurtenissen, bomen die een bepaald punt markeren, schenkingsbomen of bomen die onderdeel zijn van een beschermd stadsgezicht.

Biodiversiteit, ecologie en landschappelijke waarde: Een boom heeft een (extra) ecologische waarde als de boom als element onderdeel uitmaakt van het Gelders Natuurnetwerk of onderdeel van de Bomenhoofdstructuur Arnhem (het Groenblauwe netwerk op basis van de Groenvisie 2017). Ook kan een boom om andere redenen ecologisch van grote waarde zijn, bijvoorbeeld omdat er in de omgeving verder weinig bomen voorkomen.

Hittestress: Bomen die in gebieden staan die op de hittestresskaart van Arnhem rood of oranje gemarkeerd zijn hebben een grote meerwaarde als het gaat om het bestrijden van hittestress.

1 Denk hierbij aan projecten als vervanging riool, verkeersmaatregelen, herinrichting van de openbare ruimte en bouwprojecten. Hierbij gaat het niet om projecten die in particuliere tuinen plaats vinden.

Fijnstof afvangen/CO2 reductie/vasthouden van regen- en grondwater: Deze factoren hebben invloed op de bijdrage van de boom aan gezondheid en het klimaat. De grootte van de kroondiameter en/of de stamomtrek van de boom is hierbij bepalend voor het bepalen van de waarde. Grote bomen zijn niet alleen belangrijk voor dit criterium, ze leveren ook een grote bijdrage aan de andere waarden.

Waarderingstabel	Ja / Nee
Voldoet de boom aan één of meerde waardencriteria?	
- Landelijk monument	
- Gemeentelijk monument	
- Toekomstboom (gemeentebomen)	
- Belangrijke rol in geschiedenis (gedenkboom) en /of onderdeel van beschermd stadsgezicht	
- Onderdeel van Gelders Natuurnetwerk	
- Onderdeel van Arnhemse Groenvisiekaart	
- Om andere redenen ecologisch waardevol, bijvoorbeeld omdat het een alleenstaande boom is, in een verder versteende omgeving, die onderkomen biedt aan zeldzame flora en fauna	
- Boom staat in een gebied dat volgens de hittestresskaart rood of oranje is	
- Boom heeft stamomtrek van 150 cm (particuliere boom) of 100 cm (gemeenteboom) op 1,30m gemeten	
- Kroondiameter groter dan 10 Meter (particuliere boom) of 5 meter (gemeenteboom)	

Bij één of meer keer 'ja' is er sprake van een buitengewone boom.

Waardebepaling particuliere bomen

Een particuliere boom wordt gezien als een buitengewone boom als de boom aan één van de bovenstaande waardencriteria voldoet. Globaal zijn dat de bomen die voorheen voldeden aan de criteria van de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met het klimaatcriterium. Voor particuliere bomen geldt de regel dat wanneer een boom een stamomtrek van 150cm of een kroondiameter van 10m heeft, zij een buitengewone boom is.

Waardebepaling gemeentelijke bomen

Voor gemeentelijke bomen gelden dezelfde waardencriteria als voor particuliere bomen, met het verschil dat een gemeentelijke boom met een stamomtrek van 100cm of een kroondiameter van 5m al een buitengewone boom is. Daarnaast kan een gemeentelijke boom ook een Toekomstboom zijn. Ook een Toekomstboom is een buitengewone boom. Bij een gemeentelijke boom die als buitengewoon is gewaardeerd volgt altijd een nadere afweging. Dat is maatwerk.

Hinderbepaling

Bij een afweging rondom overlast/hinder wordt eerst gekeken naar de boomveiligheid en verkeersveiligheid. Is daar acuut gevaar, dan wordt de vergunningsprocedure gestopt en wordt er overgegaan tot noodkap. Is er (niet acuut) gevaar aanwezig dan wordt er overgegaan tot een nadere afweging. Bij geen gevaar wordt de overlast/hinder tabel verder doorlopen. In alle gevallen van hinder wordt onderzocht in hoeverre deze kan worden verholpen door een andere maatregel dan kappen. Als dit het geval is, wordt de betreffende hinder NIET meegewogen in de totaal-beoordeling.

Hindertabel	
Veiligheid	
Boomveiligheid (gevaar dat boom omvalt)	
- Acuut gevaar	Einde procedure: noodkap
- Gevaar aanwezig (niet acuut)	Veel hinder
Verkeersveiligheid (boom beperkt overzicht, staat te dicht op de weg i.r.t de maximum snelheid)	
- Acuut gevaar	Einde procedure: noodkap
- Gevaar aanwezig (niet acuut)	Veel hinder
Buitenproportionele overlast	
- Dermate grote overlast die niet oplosbaar is zonder de boom te kappen	Veel hinder
- Er is sprake van een levensverwachting van minder dan 3 jaar	Veel hinder
I.r.t de Onderstaande hinderfactoren: Deze tellen niet als de hinder met reguliere beheermaatregelen (o.a. snoeien van de boom of aanpassen van de inrichting) geheel of grotendeels kan worden weggenomen)	
Hinder	
- Ernstig zichtbare schade aan bouwwerken	Veel hinder
- Ernstige wortelopdruk	Veel hinder
- minder dan 3 bezonningsuren per dag in de periode 21 januari – 22 november (gedurende 10 maanden) in midden vensterbank binnenkant raam.	Veel hinder
- Beperking groeiruimte buitengewone boom	Veel hinder
- Beperkt bereikbaarheid/ruimte op trottoir (o.a. scootmobiel/ rolstoel)	Veel hinder
- Allergieën	Weinig hinder
- Belemmering openbare verlichting	Weinig hinder
- Schaduw op zonnepaneel	Weinig hinder
- Overhangende takken	Weinig hinder
- Bladval, vruchtval, plagen, luizen etc.	Weinig hinder

Hinderbepaling particuliere bomen

Als een particuliere boom een stamomtrek van minder dan 80cm heeft op 1,30m hoogte of als een boom niet buitengewoon is gewaardeerd, volstaat de aanvrager met een melding. In geval van hinder en overlast van buitengewone particuliere bomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de omvang van de hinder en overlast van de buitengewone boom, wordt de vergunning tot kap wel of niet verleend. Als een dergelijke boom in een particuliere tuin staat met een perceel ≥400m2 is, indien een kapvergunning wordt verleend, compensatie aan de orde.

Hinderbepaling particuliere bomen

In geval van hinder en overlast van gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm (op 1,30m) en van zogenaamde Toekomstbomen volgt een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we de schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet kan, dan kan de kapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt zijn de compensatieregels van toepassing.

Bomen in projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen moet worden of een ander project moet worden gerealiseerd staan er vaak bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voorafgaand aan activiteiten in de buitenruimte de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de (financiële) waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten van enige omvang worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

Uitzonderingen

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- bij werkzaamheden die vallen onder ‘normaal beheer en onderhoud’, waaronder dunning (veelal in de bossen en parken);
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

1. (voorgenomen) Kap van gemeentelijke bomen in verband met hinder, gevaar e.d.

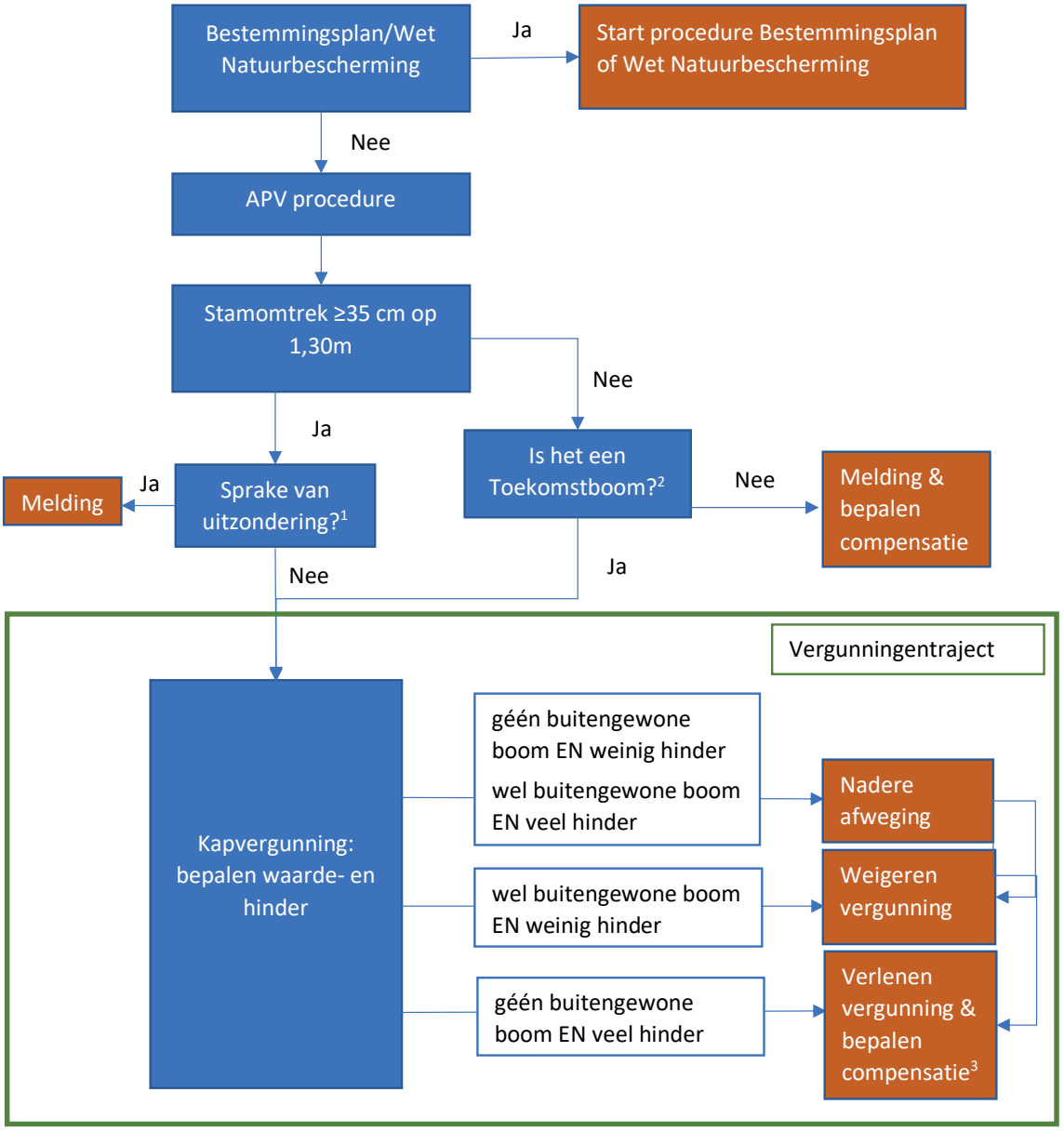

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Zie ad2 met uitleg toekomstbomen

[3]Zie ad4 voor compensatie

2. (voorgenomen) kap van particuliere bomen in tuin (woonbestemming)

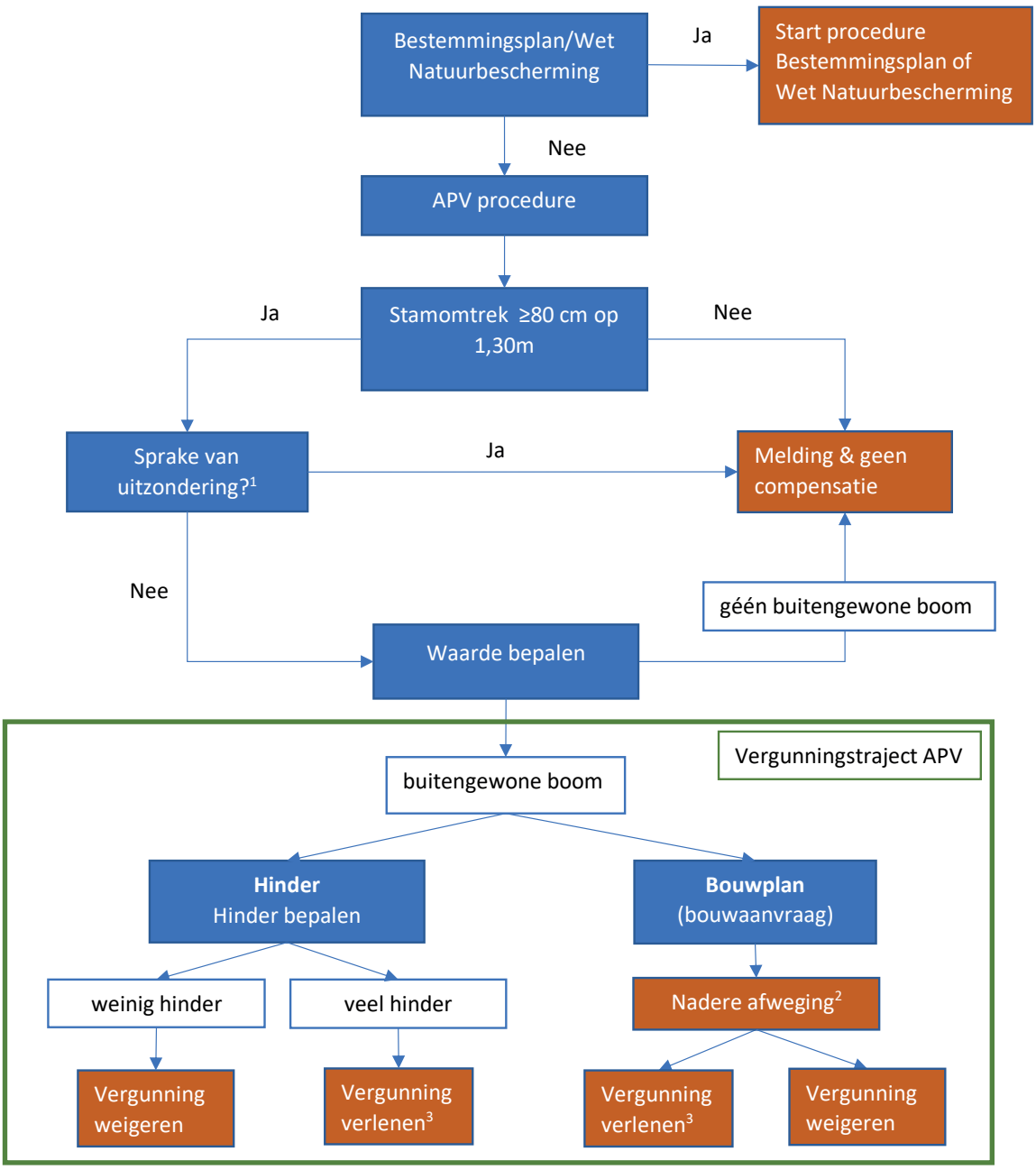

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Nadere afweging: Integrale beoordeling in het kader van de Omgevingsvergunning voor bouwplan en kapaanvraag

[3]Voor particuliere tuinen groter dan 400m2 is compensatie aan de orde. Zie ad4 voor compensatie.

3. (voorgenomen) kap in verband met een ruimtelijk project [2]

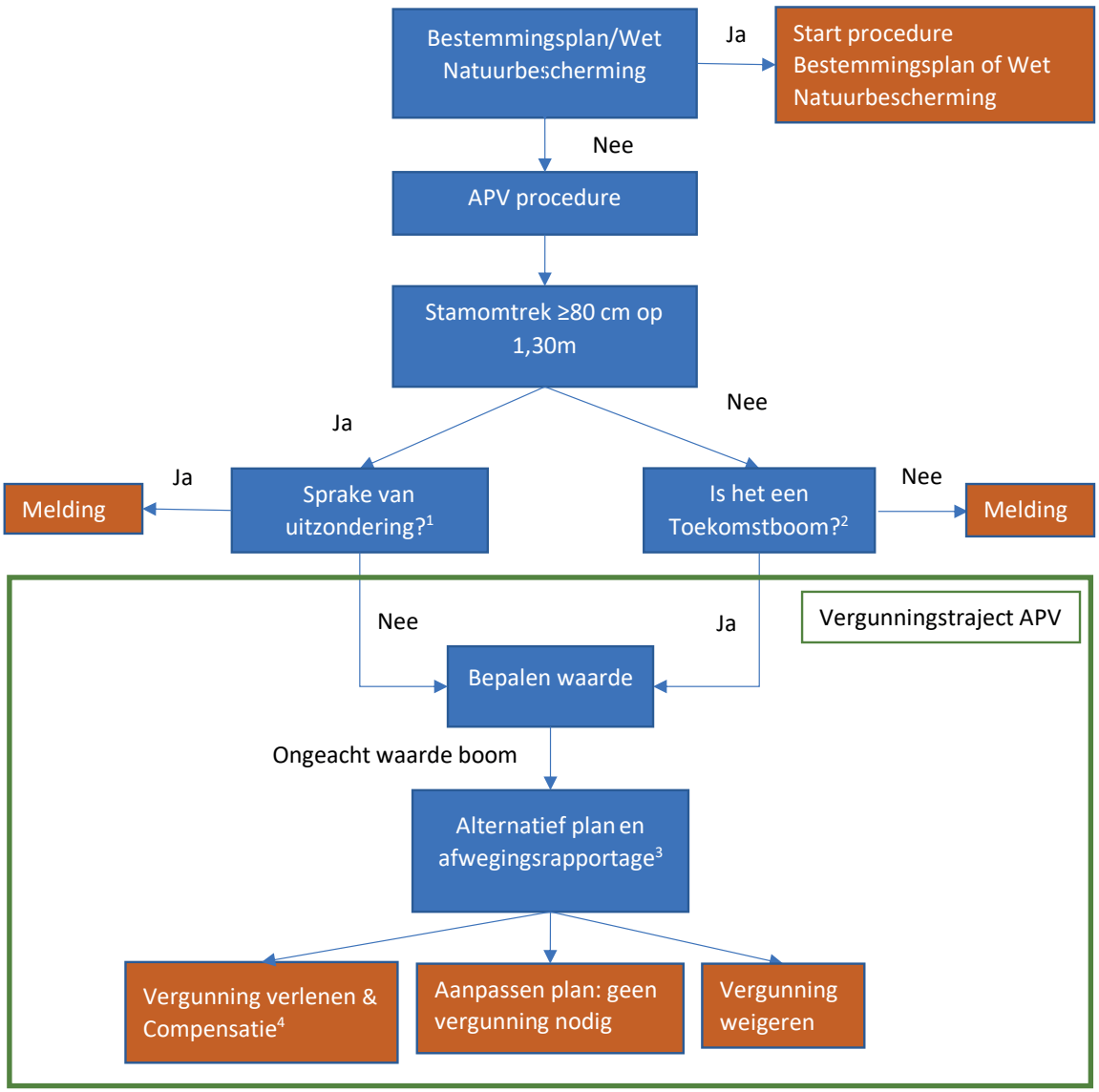

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Zie ad2 met uitleg toekomstboom

[3]Zie ad3 voor afwegingsrapportage met alternatief plan

[4]Zie ad4 voor compensatie

[2]Denk hierbij aan projecten als vervanging riool, verkeersmaatregelen, herinrichting van de openbare ruimte en bouwprojecten. Hierbij gaat het niet om projecten die in particuliere tuinen plaats vinden.

ad 1. Uitzonderingen

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Er wordt volstaan met een melding. Dit geldt bij:

a) werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning;
b) werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

ad 2. Toekomstboom

Een Toekomstboom is een gemeenteboom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

ad 3. Afwegingsrapportage

Bij projecten wordt in een afwegingsrapportage een inventarisatie gemaakt van de bomen die op de locatie aanwezig zijn en wordt de waarde van deze bomen bepaald. Hierbij wordt naast de boomwaarde waar mogelijk ook de financiële waarde in kaart gebracht. Ook worden de consequenties van het behoud van de bomen voor de kwaliteit van het ruimtelijk plan en de meerkosten voor de aanpassing van het ruimtelijk plan (in verband met het behoud van de bomen) meegenomen. Deze worden afgewogen en daaruit volgt een alternatief plan. Op basis hiervan wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is. Als sprake is van kap wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd.

ad 4. Bepalen compensatie

De basis wordt gevormd door de huidige compensatietabel uit de Groenvisie 2017. Voor kleine particuliere percelen wordt er nooit om compensatie gevraagd. Bij bomen op grote particuliere percelen (groter of gelijk aan 400m2), gemeentelijke bomen en bomen in een ruimtelijk project is compensatie aan de orde.

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is mogelijk compensatie aan de orde. Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duurzaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label 'bomen' zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant van bomen ingezet wordt. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen herplant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor herplant.

Bijlage 3 Definitie Bomenlijst

Algemene Plaatselijke Verordening (APV)	De APV is een document waarin bepalingen en regels zijn opgenomen die in de gemeente gelden. Regels rondom kap kunnen worden opgenomen in de APV.
Beheervisie	Een visie waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Voor het beheer en onderhoud zijn deze beheervisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.
Belanghebbende	Belanghebbende zoals is vastgesteld in artikel 1.2 van de Awb. "Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken."
Bestemmingsplan	Ruimtelijk plan waarin de gemeente vastlegt wat de bestemming inclusief doelen en voorschriften van de grond is.
Bestendig beheer en onderhoud	Bestendig beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom of beplanting. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, dunnen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheer-maatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhouds-maatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.
Biodiversiteit	Biodiversiteit is ons natuurlijk kapitaal. Het vormt de basis voor een gezonde leefomgeving en een gezond en duurzaam voedselsysteem. Biodiversiteit omvat alle soorten die er op aarde zijn, waaronder alle dier- en plantensoorten. Naast deze verscheidenheid aan soorten omvat biodiversiteit ook de diverse leefgebieden (ecosysteem) waar die soorten voorkomen, bijvoorbeeld bos. Bij het bevorderen van meer biodiversiteit streven we enerzijds naar een zo groot mogelijke soortenrijkdom en anderzijds naar een 'compleet' ecosysteem. En soms richten we ons op het behoud van het leefgebied van een bepaalde soort, bijvoorbeeld de sleedoornpage op Hoogte80 of de ijsvogel in park Zijpendaal.
Bomen Effect Analyse (BEA)	Een landelijke richtlijn voor een nauwgezette en onafhankelijke beoordeling, voorafgaand aan de voorgenomen bouw of aanleg. Deze standaardisering waar-borgt de boomtechnische kwaliteit en garandeert een goede beoordeling van alle effecten en mogelijke alternatieven. Een BEA dient uitgevoerd te worden door een deskundig boomverzorger of boomtechnisch adviseur. De resultaten van deze beoordeling kunnen vervolgens worden meegenomen in de besluitvorming rond bouw of aanleg.
Bomenhoofdstructuur	De bomenhoofdstructuur zoals opgenomen in Groenvisie 2017-2035 en zichtbaar op kaart 1 van het Bomenplan.
Boom	Een houtig opgaand gewas, zowel levend als afgestorven, met een rechte stam.

Buitengewone bomen	Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomstbomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is nemen we noodgedwongen genoegen met kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder oud worden.
CO2	Als gevolg van fotosynthese in bladeren leggen bomen CO2 vast. Ze vangen CO2 uit de lucht en samen met water H2O wordt hout gevormd (CHOx) en komt zuurstof vrij. Omdat het bos na een dunning steeds weer aan groeit, kan er in principe oneindig gedund worden, zonder dat de hoeveelheid vastgelegde CO2 in het bos afneemt.
Compensatie	Het vervangen van gekapte bomen door herplant, andere vorm van kwalitatief groen of financiële compensatie. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatie.
Dunning	Velling, welke uitsluitend als een verzorgingsmaatregel ter bevordering van de groei van de overblijvende houtopstand moet worden beschouwd.
Eindafstand	Aanplant gericht op de potentiële groeiontwikkeling van een boom. Snoei en kap in het kader van dunning in een latere fase wordt hierdoor voorkomen.
Gemeentelijke boom	Een boom die op de grond in eigendom van de gemeente staat.
Houtopstand	Eén of meer bomen of boomvormers, of andere houtachtige gewassen.
Kappen	Zie vellen
Kapvergunning	Zie omgevingsvergunning
Monumentale boom	Zie waardevolle en monumentale bomen
Netwerk	Naast de bomenhoofdstructuur is een groen netwerk dat de gehele stad beslaat. Het bestaat uit meerdere lagen (gelaagdheid), zoals bomen, lage beplantingen, struiken en (kruidenrijke) grassen. Het is een geheel van met elkaar verbonden punten.
Noodkap	Kap van een boom in geval van acuut gevaar voor de omgeving.
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) is een uitvoeringsorganisatie van gemeente Arnhem. Vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van bouw en milieu zijn de kerntaken van de ODRA. ODRA maakt deel uit van het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten.
Omgevingsvergunning	Vergunning voor bouwen, milieu, natuur en ruimte. De omgevingsvergunning vervangt de voorheen losse vergunningen, zoals bouwvergunningen, milieuvergunningen en kapvergunningen.
Particuliere boom	Een boom die niet op de grond in eigendom van de gemeente staat.

Normaal beheer en onderhoud	Zie bestendig beheer en onderhoud
Snoeien	Het selectief terugsnijden van houtige delen van bomen of andere houtopstand.
Struwelen	en gesloten, houtige begroeiing van struikgewas variërend van 1 tot 5 meter hoog met enkele bomen.
Toekomstboom	Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden.
Van Wijken Weten	De uitgangspunten rondom wijksturing van gemeente Arnhem.
Vellen	Rooien, met inbegrip van verplanten, alsmede het verrichten van handelingen, zowel boven- als ondergronds, die de dood of ernstige beschadiging of ontsiering van houtopstand ten gevolge kunnen hebben.
Waardevolle en monumentale bomen	Waardevolle bomen zijn bijzondere vrijstaande bomen die voorheen opgenomen zijn in de Waardevolle Bomenlijst. De boom is tenminste 30 jaar oud en heeft daarnaast specifieke beeldbepalende kenmerken of cultuurhistorische, dendrologische of natuurwaarde. Ook een zeer zeldzame boom, bijvoorbeeld de dikste, oudste of grootste boom kan aangewezen worden als waardevolle boom. Monumentale bomen hebben een leeftijd van minimaal 80 jaar.
Wijkers en blijvers	Bij de aanplant van bomen worden meer bomen aangeplant dan waar na volledige uitgroei ruimte voor is. Doel is om snel een groen beeld te creëren. In het concept worden wijkers na een tijd verwijderd zodat de blijvers volledig uit kunnen groeien.

Bijlage 4

Participatieproces Bomenplan 2019

1. Inleiding en doel

Voor het opstellen van het Bomenplan zijn inwoners betrokken om zo draagvlak voor het beleidsplan te creëren. Deze memo licht toe wanneer en hoe de inwoners van Arnhem betrokken zijn en wat er met de gemaakte opmerkingen is gebeurd. Doel van deze memo is overzicht geven van het proces en de verwerking van opmerkingen.

2. Meepraten en meedenken

Het participatieproces bestond uit informeren, raadplegen en adviseren afgestemd op het moment in het proces. Participatie vond plaats tijdens diverse stadsbijeenkomsten en ook online was het mogelijk om actief deel te nemen aan discussies.

2.1. Stadsgesprekken Arnhem

Op 13 maart 2019 is de aftrap gegeven van het participatieproces van het Bomenplan in de startbijeenkomst in Molenplaats Sonsbeek. Tijdens deze avond zijn de inwoners geïnformeerd over het proces en werd gestart met de raadpleging en advisering door inwoners. De onderwerpen die op deze avond ter sprake kwamen, zijn in verdere bijeenkomsten nader uitgewerkt.

In april en mei hebben er 4 stadgesprekken plaatsgevonden, de zogenaamde boompicknicks. Deze bijeenkomsten hadden als doel om de inwoners te raadplegen en te vragen om advies. De avonden bestonden respectievelijk uit 1) Wat is je doel als stad? Wat is de meerwaarde van bomen en wat zijn de schaduwkanten? 2) Hoe realiseren we de doelen? 3) Wie beslist, wie heeft welke rol? En hoe communiceren we? 4) Terugkoppeling stadsgesprekken.

Op aanvraag van de inwoners is er een eindbijeenkomst georganiseerd waarin het concept-Bomenplan is besproken voordat het plan aan het College ter vaststelling is aangeboden. Deze stond in eerste instantie in juni gepland, maar heeft uiteindelijk begin oktober plaatsgevonden.

Tijdens de startbijeenkomst waren er ongeveer 80 mensen aanwezig, tijdens de picknicks en de eindbijeenkomst waren er 30-50 personen aanwezig. Een grote groep van de deelnemers is van het begin tot het eind van het proces actief betrokken gebleven. De stadsgesprekken zijn geleid door externe gespreksleider Raymond Reesink.

2.2. Online platform

Om het participeren rondom het Bomenplan breder en transparanter te maken en te versterken, is de website www.bomenplanarnhem.nl ontwikkeld als online platform. Het platform heeft, net als de stadsgesprekken, gefungeerd als locatie voor informatie, advies en raadpleging.

Tijdens het proces konden geïnteresseerden informatie vinden over het proces en de toekomstige bijeenkomsten. Ook zijn de verslagen en presentaties van de avonden gepubliceerd. De inbreng en reacties die zijn binnengekomen via de e-mail en website zijn voor de inwoners verzameld en ook gepubliceerd. Eind september is tevens het concept Bomenplan op het platform geplaatst.

Inwoners hadden op deze manier de mogelijkheid om vanuit huis mee te denken en te praten en up to date te blijven over het proces. In totaliteit zijn er ruim 130 reacties geplaatst op het platform en zijn er ongeveer 70 e-mails met reacties en ideeën binnengekomen. Het platform is ruim 6300 keer bezocht en door bijna 1200 unieke bezoekers bekeken.

3. Belangrijkste punten en verwerking punten

Tijdens de avonden en via het online platform is er veel input geleverd. Een totaaloverzicht van alle input is terug te vinden op www.bomenplanarnhem.nl. Op hoofdlijnen zijn de volgende punten ingebracht en verwerkt. Naast de inwoners is ook een grote groep ambtenaren vanuit verschillende beleidsvelden geraadpleegd.

Inbreng	Verwerking
Toename groenmassa, aantal bomen en versterken netwerk: *Er is een wens om Arnhem groener te maken met meer (waardevolle) bomen en een sterker en breder groennetwerk. Het netwerk bestaat niet alleen uit bomen, maar ook uit kruidlagen en struiken. Werk daarom integraal.*	Er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. De focus ligt in het plan op bomen. Groenvisie Arnhem ondervangt de bredere groene netwerkfunctie. In het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we buitengewone bomen langer verzorgen. We benoemen Toekomstbomen die extra beschermd worden.
Zorgvuldige en transparante afweging: *Afwegingen waar bomen bij betrokken zijn moeten zorgvuldiger worden gemaakt en transparanter kunnen worden gevolgd. Betrek inwoners hierbij. Kap bomen alleen als het niet anders kan.*	Bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen. Een nadere uitwerking en invulling van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem volgt. Indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is.
Bescherm bomen met een kapvergunning en compenseer na kap: *Het is de wens om bomen te beschermen met een kapvergunning met als onderdeel compensatie. De vorm van deze kapvergunning is tijdens de gesprekken niet volledig uitgewerkt.*	Er is een kapvergunning nieuwe stijl uitgewerkt: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (buitengewone) bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen. Compensatie vormt onderdeel van de kapvergunning nieuwe stijl.
Communicatie en raadpleegbaarheid beleid: *Communicatie en de raadpleegbaarheid van het beleid vraagt om extra aandacht. Het is nu vaak onduidelijk wanneer welk beleid geldt.*	Zie kapvergunning nieuwe stijl. Daarnaast wordt er als uitvoering van dit plan een communicatieplan opgesteld.

Werk samen: *De gemeente kan het niet alleen. Door samen te werken kan er meer bereikt worden.*	De gemeente gaat actief de boer op om samen te werken met andere grondeigenaren. Er worden extra subsidies ingesteld en bij woningcorporaties nemen we de uitgangspunten van het Bomenplan mee in de gesprekken rondom de Prestatieafspraken.
Verbeter educatie en boombenul: *Bomen zijn van groot belang. Bomen verdienen 'respect'. Hier zou iedereen bewust van moeten zijn en naar moeten handelen. Dit vraagt om extra aandacht in de vorm van educatie en het uitdragen van deze waarden.*	Gesprekken, educatie, stimuleren en ondersteunen vormen onderdelen van het Bomenplan.
Werk gebiedspecifiek, lever maatwerk en plant de juiste boom op de juiste plek: *Een bos is geen laan en een laan geen solitair. Daarnaast vraagt een solitair in een stadspark misschien om een andere aanpak dan een solitair in een wijkparkje. De aanpak moet afgestemd worden op het type boom en het gebied waar hij staat. Dit vraagt om maatwerk.*	De beheer, aanplant en kapregels zijn zo opgesteld dat ze rekening houden met de locatie van de bomen. De juiste boom op de juiste plek is een uitgangspunt in het beleid.
Wijkers en blijvers en zichtlijnen: *Wijkers en blijvers en zichtlijnen -en de daarmee soms noodzakelijke kap om de blijvende bomen te laten volgroeien of om een beeld te behouden- vormen in de dagelijkse praktijk vaak een punt van discussie tussen inwoners (onderling) en gemeente. Ook op de avonden was er geen eenduidigheid over Wijkers en blijvers.*	Er is gekozen om niet meer automatisch van wijkers en blijvers uit te gaan. Dit om bomen te kunnen laten uitgroeien tot volwassen bomen en om discussies over kap in de toekomst te voorkomen. Voor zichtlijnen mag gekapt worden als het is opgenomen in een vastgesteld beheerplan.
Zorg voor meer (bio)diversiteit: *Aanplant van bomen moet diverser om zo de biodiversiteit te stimuleren en plagen en ziekten tegen te gaan.*	We kiezen om meer variatie toe te passen bij de aanplant.
Beheer zorgvuldig en bescherm bomen: *Grijp op tijd in, maar doe meer niets als het niet hoeft met oog op flora en fauna.*	Arnhem gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Bestendig, of normaal, beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom, beplanting en zijn groeiplaats. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting.
Creëer voldoende budget voor beheer, bescherming (handhaving) en aanplant van bomen	Er is een financiële paragraaf opgesteld.

Verschil in aantal bomen

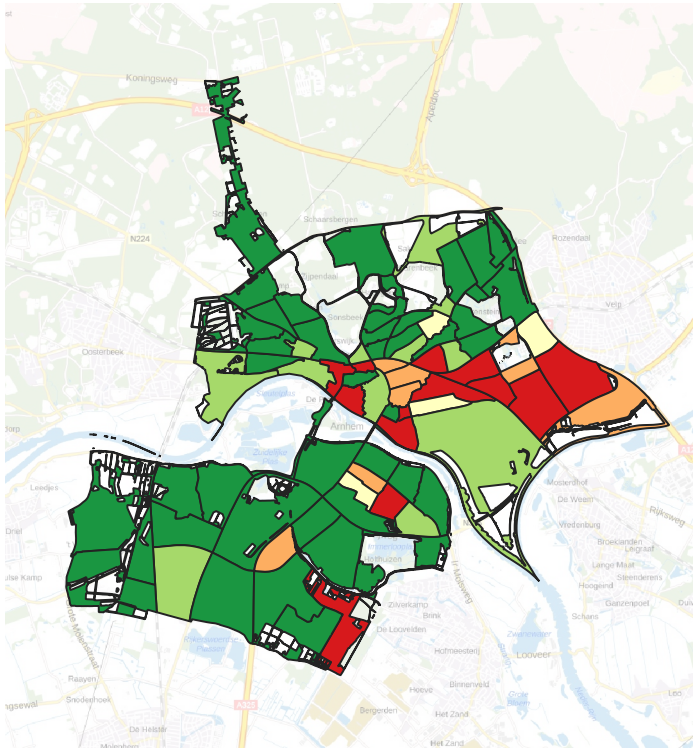

Verschil 2006-2014

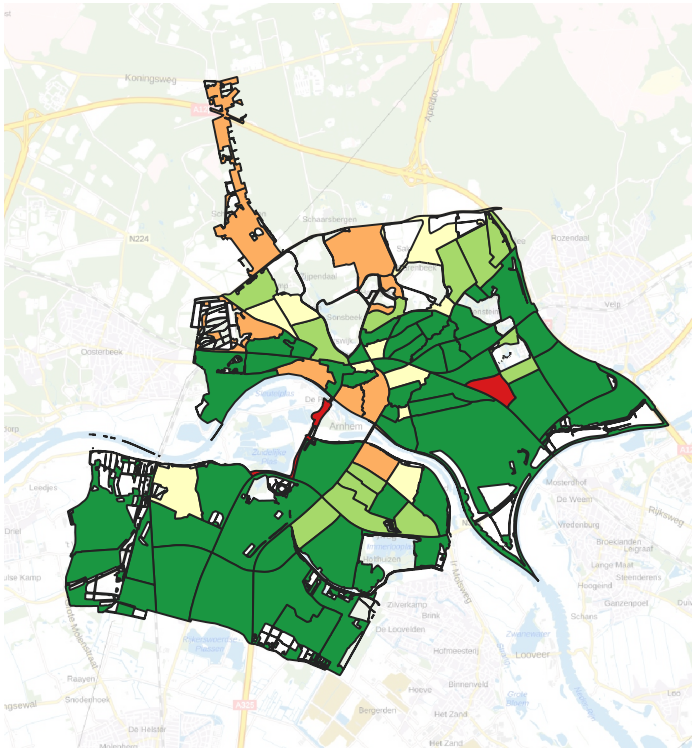

Verschil 2014-2018

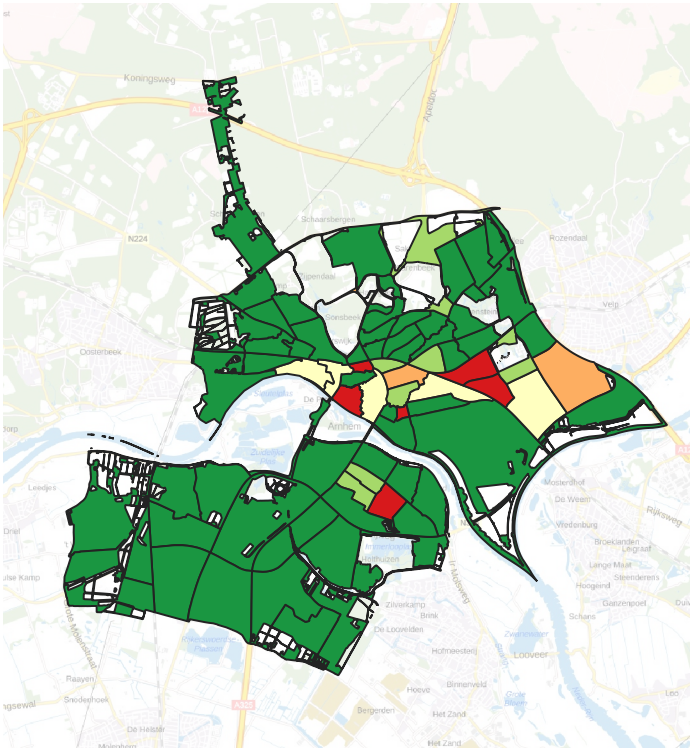

Verschil 2006-2018

Verschil in percentage

- meer dan -10
- -10 tot -2
- -2 tot 2
- 2 tot 10
- meer dan 10

adviseurs Cobra

09-04-2019

Jarren Verbeek

Verschil in oppervlak kroonbedekking

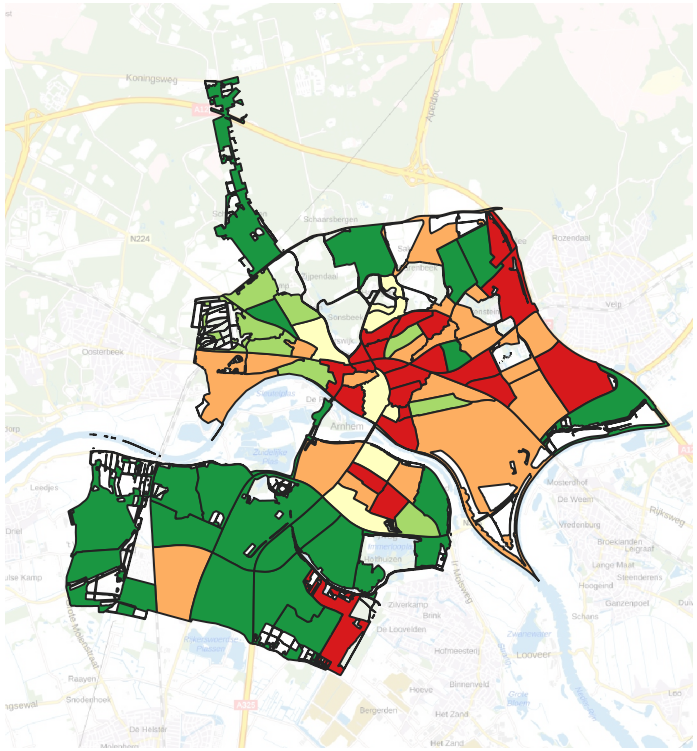

Verschil 2006-2014

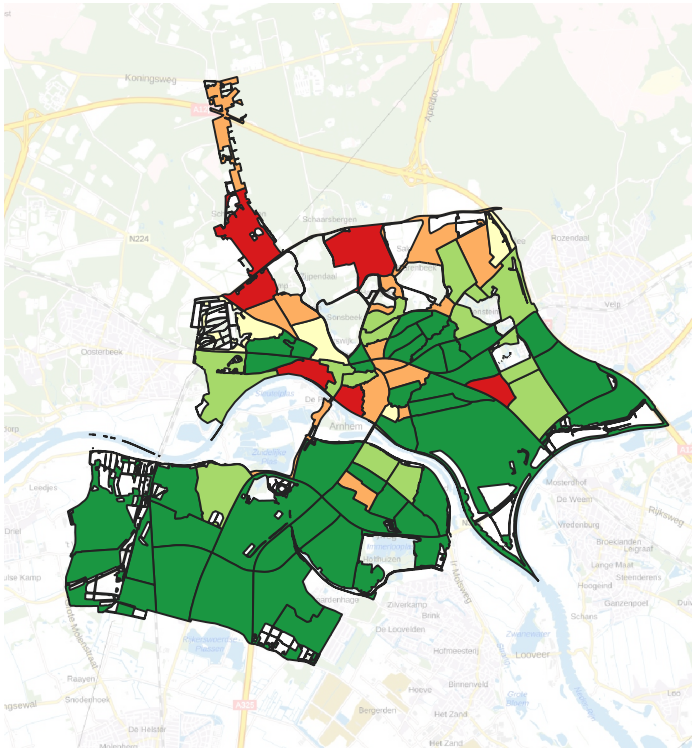

Verschil 2014-2018

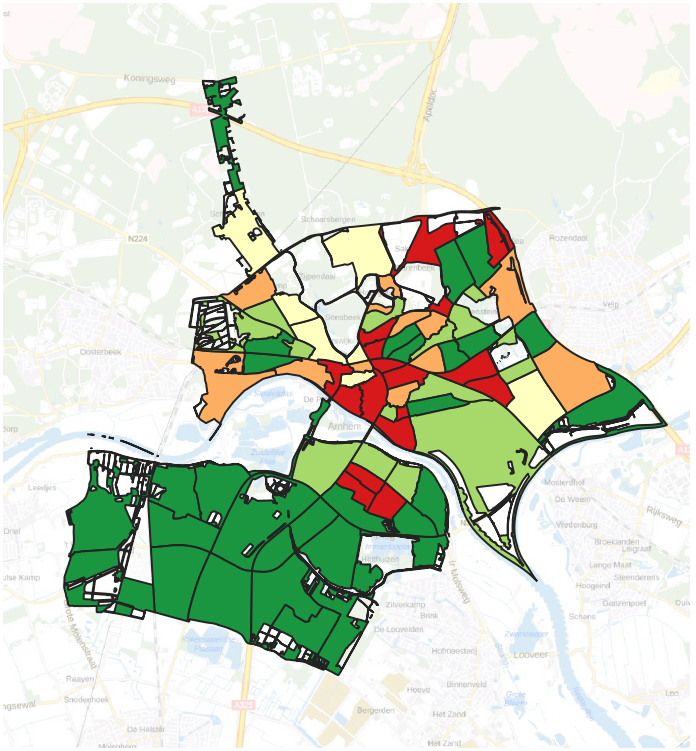

Verschil 2006-2018

Verschil in percentage

- meer dan -10
- -10 tot -2
- -2 tot 2
- 2 tot 10
- meer dan 10

adviseurs Cobra

09-04-2019

Jarren Verbeek

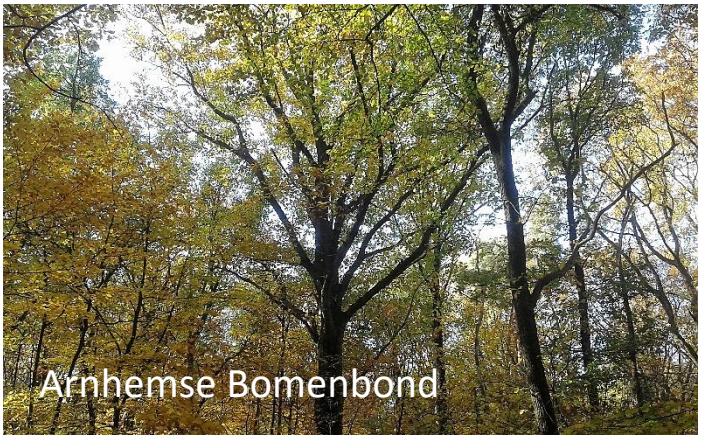

Betreft: Bomenplan Arnhem

3 november 2019, Arnhem

Aan de Gemeenteraad van Arnhem.

Beste raadsleden,

Eind augustus 2018 maakte het College van Burgemeester en Wethouders bekend dat zij een nieuw bomenbeleid wil ontwikkelen samen met de stad. Nu veertien maanden later heeft het College een Bomenplan ter vaststelling aan u gestuurd. **Het Bomenplan is echter nog onvolledig en niet af**.
Het plan is bovendien totaal **niet SMART geformuleerd** (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden).
Er staan vooral intenties in en daarom gebeurt er voorlopig nog **nagenoeg niets** om de noodzakelijke veranderingen door te voeren. Nog steeds geen concrete planvoorbereiding en budget reservering om meer bomen te planten, geen aanpak om hitte plekken in de stad te verminderen met bomen aanplant, geen maatregelen om de ecologische omgeving voor bomen te verbeteren en te beschermen, geen ecologisch verantwoord maaibeleid rondom bomen, geen bescherming van planten, bloemen, insecten rondom bomen, etc.
De makers van het Bomenplan schrijven na veertien maanden “Dit Bomenplan is een **kaderplan**, een plan op hoofdlijnen.” [1]

De Arnhemse ambitie en aanpak

De makers van het gemeentelijke Bomenplan hebben als uitganspunt dat het Bomenplan gezien kan worden als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035.[2] Oftewel men realiseert zich nog steeds niet dat de condities enorm zijn veranderd. We leven niet meer in een tijd dat we met wat aanpassingen wel goed zullen landen in 2035. We moeten ons veel meer bewust zijn dat **de flora en fauna in de stad en in de Arnhemse bossen en landgoederen ernstig worden bedreigd en al verstoord worden door opwarming van de aarde en met veel te hoge stikstof- en CO^2- gehaltes.**[3] De verdroging van de bossen wordt bijvoorbeeld steeds meer een probleem. Dit verklaart direct waarom wij steeds bij de beleidsmakers aandringen op spoed en op doortastende en concrete maatregelen voor de vergroening van de stad en de bescherming van de natuurgebieden rondom Arnhem.

[1] Pagina 7 Bomenplan
[2] Pagina 5 Bomenplan
[3] Pagina 9 het Bomenplan hanteert het begrip klimaatverandering. Klimaatverandering is er echter altijd. We hebben te maken met een veel te grote klimaatopwarming !

In het bijgaande Programma van Eisen geven we aan wat er ons inziens inhoudelijk moet veranderen aan het beleidsplan. **Wij vragen aan u** om in een motie vast te leggen dat het voorgestelde Bomenplan met spoed **gewijzigd moet worden** door het College.

Ophouden met treuzelen en meer gaan doen:
Bijvoorbeeld: Al in **november 2018** vroeg de werkgroep Behoud Bomen Arnhem aan het College van B & W om een inventarisatie te maken op welke plekken en straten meer bomen aangevuld kunnen worden in de stad. In het Bomenplan **november 2019** staat dat men aan het **onderzoeken** is waar meer bomen gepland kunnen worden!

De betrokkenen zijn gehoord, maar inspraak op het plan was NIET mogelijk.
Het College van B & W en de gemeenteraad hebben op 18 december 2018 vastgesteld dat er een **interactief** proces met de stad georganiseerd moest worden. En dat samen met de stad een Bomenplan waar **draagvlak** voor is ontwikkeld zou worden. Sinds maart 2019 hebben veel organisaties en bewoners van de stad ideeën en voorstellen ingebracht in vijf bijeenkomsten, in e-mails, via de website en brieven. De gemeente zelf maakte in die periode echter geen enkel inhoudelijk voorstel of planidee bekend. Deze bijeenkomsten werden eind mei door de ambtelijke projectgroep plotseling **zonder overleg** afgebroken. Het projectteam heeft daarna, vier maanden lang, geen enkel inhoudelijk bericht aan de deelnemers van het “participatie proces” gestuurd. In die vier maanden had men een flink aantal conceptvoorstellen wel bekend kunnen maken! De ambtelijke projectgroep heeft pas op het allerlaatste moment op 27 september jl. de gemeentelijke ideeën en voorstellen bekend gemaakt aan de deelnemers. Op 3 oktober werd een informatie avond gehouden en de sluitingsdatum voor reacties was 6 oktober. Kortom een absurd **korte reactie tijd van slechts 10 dagen** voor de bewoners van de stad! Daarom heeft de ambtelijk projectgroep **niet voldaan** aan haar opdracht.

Programma van Eisen voor de verbetering van het voorgestelde Bomenplan

1. Het Bomenplan van de Gemeente moet SMART geformuleerd zijn, dus Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

2. Maatregelen bevatten om de ecologische omgeving voor bomen in de stad te verbeteren en te beschermen:

a. Een strook beplanting rondom de bomen niet meer kaal maaien (stambescherming).
b. beleid om meer bladafval te laten
c. Ook gewone bomen beschermen en niet alleen monumentale bomen.
d. Maatregelen om de bodem rondom bomen met haar wortelstelsel meer te beschermen, met name bij bouw- en rioleringswerken.
e. Maartregelen om insecten, kleine dieren, vlinders en bijen in de bomen, groen en plantstroken meer te beschermen. Ook meer struiken tussen bomen laten groeien.

3. Het Bomenplan moet proactief worden in de Arnhemse situatie t.o.v. de opwarming van de aarde :

a. Gerichte aanpak voor de hitte-locaties in de stad met aanplant van bomen;
b. Maatregelen treffen om het verdrogen van bomen in de stad en de bossen te verminderen;
c. Een programma voor de aanplant van meer bomen in de stad realiseren. Eveneens bewoners, instellingen en bedrijven stimuleren meer bomen aan te planten;
d. Een herplantplicht van meerdere jonge bomen instellen, indien een grote boom wordt omgezaagd in de openbare ruimte. De extra herplant kan op andere locaties in de stad worden uitgevoerd.
e. Een budget voor de aankoop van landbouwgrond aan de randen van Arnhem voor het planten van bomen of het uitbreiden van bossen opnemen. In de bosranden staan zo nu en dan kleine percelen landbouwgrond tussen bospercelen al te koop.

4. Het Bomenplan zal meer ambitie voor de stad moeten inzetten:

a. Aantallen voor de realisatie van meer bomen en voor meer monumentale bomen opgeven. Er moet budget komen voor de extra aanplant van bomen;
b. Herstel voor beeldbepalende lanen in de stad, zoals de Zijpendaalseweg en de Janssingel opnemen;
c. Een aanpak voorschrijven van de hitteplekken in de binnenstad en wijken, zoals Presikhaaf en het Broek;
d. Een structurele verhoging van het onderhoud- en beheerbudget voor bomen in de stad, parken en bossen instellen;
e. Aanleg en stimulering van meer voedselbossen in Arnhem opnemen;
f. Voldoende extra budget reserveren om deze ambities in de stad te realiseren.

5. Het Bomenplan moet de bomen in de stad, de parken en de bossen meer beschermen.

a. De nieuwe Omgevingsvisie zal voldoende waarborgen moeten bevatten voor de bescherming van de bomen in de openbare en particuliere sector.
b. In een aantal bestemmingsplannen worden de bomen te weinig beschermd. Er dient onderzocht te worden welke bestemmingplannen dit zijn. Dit moet verbeterd worden in de nieuwe vast te stellen Omgevingsvisie.
c. Arnhemmers zijn belanghebbend bij ingrepen en veranderingen in **Stadsparken.** Het hanteren van een grens van 100 meter woonafstand hiervoor is onjuist, omdat deze parken voor alle Arnhemmers zijn aangelegd en worden onderhouden.
d. Er moet een herplantplicht voor het kappen van bomen in de openbare ruimte worden opgenomen.
e. Evenementen in de parken moeten sterk verminderen. Nu worden te vaak de bomen(wortels) beschadigd. De vele pleinen in de stad zijn hier veel beter geschikt voor.
f. Een ambtelijke afdeling moet verantwoordelijk worden gesteld voor de implementatie en de handhaving van het Bomenplan.

6. Aanpak van het disfunctioneren van de ODRA

Het disfunctioneren van de ODRA in de vergunningsprocedures moet opgeheven worden. Dit disfunctioneren komt doordat de ODRA teveel “op afstand van Arnhem” functioneert. Een Arnhemse inhoudelijke afweging ontbreekt teveel en te vaak. Er moet een Arnhemse afweging voorafgaande de ODRA procedure worden toegevoegd. Het Arnhemse oordeel van het gemeentebestuur moet de ODRA opvolgen in haar beoordeling en advies.

7. De invoering van een kapvergunning met als doel gezonde bomen in Arnhem te beschermen (+ de CO2 reductie en schaduwwerking door bomen in de stad te bevorderen).

a. Het voorgestelde Bomenplan maakt onvoldoende duidelijk dat bomen in Arnhem beschermd moeten worden in verschillende eigendom situaties en op terreinen met functies die met elkaar verschillen. Dit maakt een verschillende aanpak in het vergunningensysteem noodzakelijk. Onderscheiden moet worden: a. bomen en bossen van de gemeente, b. bomen en bossen van particuliere instellingen en bedrijven, c. bomen in tuinen van woningen en gebouwen met een woonbestemming.

b. Het Bomenplan stelt een meldingsplicht voor, maar op **het negeren** van die meldingsplicht staat geen sanctie. Overigens vinden wij dat die meldingsplicht kosteloos moet zijn en moeten bewoners van Arnhem gemakkelijk met iemand op het stadhuis hierover kunnen praten. Als de meldingsplicht niet gaat werken, gaat het vergunningssysteem ook niet werken en maakt de gemeente zich ongeloofwaardig in de stad.

c. De gemeente onderzoekt of zij voor de verplanting van bomen, die uit particuliere tuinen en terreinen moeten worden verplant, een bijdrage kan leveren. Of dat zij op andere wijze hier aan kan meewerken (door bijvoorbeeld mogelijkheden te bieden voor het planten van geschikte bomen in het door de gemeente voorgestelde “weesbos”).

d. Het (nieuwe) vergunningensysteem en de meldingsplicht voor het kappen van bomen moeten in de nog vast te stellen Omgevingsvisie gewaarborgd worden.

e. Bomen die eigendom zijn van de gemeente mogen alleen gekapt worden met een vergunning en tevens dient een herplantingsplicht hiervoor te gelden. Voor het kappen van grote bomen **voor het herstel van zichtlijnen** moet de gemeente een kapvergunning aanvragen bij het bestuur van de Gemeente, zoals ook de fungerende bestemminsplannen voorschrijven.

8. Er moet een communicatieplan voor de stad gemaakt te worden als onderdeel van het Bomenplan.[4] Dit treedt inwerking zodra het Bomenplan is vastgesteld.

a. Veel bewonersgroepen in Arnhem zijn betrokken bij de bomen in Arnhem. De gemeente moet met spoed een plan maken op hoe zij deze groepen wil informeren en op welk wijze ze wil communiceren over de uitwerking en de implementatie van het Bomenplan en haar maartregelen. De gemeentelijke beheer afdeling van de bomen en het groen moet via een **telefonisch spreekuur** direct benaderbaar zijn en niet alleen via de centrale meldkamer van het stadhuis, waar men langdurig in de wacht wordt gezet en maar af moet wachten of er wel iemand de telefoon kan aannemen.
b. In de beginfase (met name in het eerste en tweede jaar) zal een aantal malen geëvalueerd moeten worden hoe het gaat met de implementatie en de uitwerking van het Bomenplan.
c. Veel Arnhemmers hebben ideeën en voorstellen ingeleverd per mail/brief/website. Deze moeten nog steeds beantwoord door het Projectteam c.q. de Gemeente Arnhem. Het niet beantwoorden is in strijd met de regels van zorgvuldige inspraak. Zo is bijvoorbeeld, de brief van de Werkgroep Behoud Bomen Arnhem, die verstuurd hebben naar de Gemeente en het projectteam, waarin zij acht constructieve voorstellen doen, niet beantwoord. Een slecht begin **verstoort de communicatie** voor een goede uitvoering van het Bomenplan.

9. Er dient een educatie plan samen met de natuur instellingen, verenigingen en scholen gemaakt te worden om de kennis over de ecologische betekenis van bomen in de stad te vergroten en hoe men bomen beter kan laten groeien en beschermen.

En vooral verder aan de slag.

Wij hopen dat u als Raad het College van Burgemeester en Wethouders aanspoort het voorgestelde Bomenplan met spoed te verbeteren. De **voorbereiding** van de uitvoeringsplannen kan en moet nu starten. Graag willen we door de gemeente op de hoogte worden gehouden en in de gelegenheid worden gesteld hieraan bij te dragen.

Met vriendelijke groet
namens de Arnhemse Bomenbond

Joost Blasweiler, Anne Ferwerda, Kristine Ram

De Arnhemse Bomenbond is een samenwerkingsverband van:
Bloei! In Arnhem, Actievoerders voor de bomen in Arnhem, Natuur en Milieu Schuytgraaf, Werkgroep Behoud Bomen Arnhem, Stichting EDSP ECO , Aktie Redactie Bomen en Bos, Stichting Arnhems Peil, Belangengroep Bomen en Biodiversiteit Arnhem e.o.

[4] Dit stond al als opdracht in de nota Bomenplan van het gemeenteraad besluit in december 2018 !

Van: Steven de Nie
Verzonden: zondag 1 december 2019
Onderwerp: Behandeling in de gemeenteraad van het raadsvoorstel 'Bomenplan Arnhem'

Geachte raadsleden,

Mijn visie is, dat de boomkapvergunning onvoorwaardelijk en onmiddelijk heringevoerd moet worden.
Alleen dan worden onze waardevolle bomen (weer) beschermd tegen willekeur, onverschilligheid en geldelijk gewin van maatschappelijke partijen die lak hebben aan levende wezens die zich niet kunnen verweren. Bomen geven rust, verkoeling, nemen CO2 op en geven zuurstof, zuiveren lucht en houden vocht vast in de bodem in tijden van droogte.

Hierbij sluit ik mij voor 99% aan bij de visie en wensen van de werkgroep Behoud Bomen Arnhem.

Bij voorbaat hartelijk dank voor het kenbaar maken van mijn inspraak. Hopelijk is dit mogelijk!

Met vriendelijke groet,

Steven de Nie

Betreft: Reactie op **Bomenplan Arnhem** - Hans van den Bos

Arnhem, 3 dec 2019

Geachte raadsleden,

Het is goed dat gemeente Arnhem haar visie op bos en bomen actualiseert, niet in de laatste plaats door klimaatverandering en ernstige achteruitgang van biodiversiteit. Voor groene stad Arnhem blijft een groot en gezond bomenbestand belangrijk – voor identiteit van de stad en levenskwaliteit van de Arnhemmers en bezoekers.

Met grote interesse heb ik Bomenplan Arnhem gelezen. Het is een samenhangend en realistisch verhaal. En ik kan me prima vinden in de intentie en de voorgestelde hoofdlijn van 'meer (buitengewone) bomen, meer bladmassa en beter beschermen van bomen'.

Helaas is dit verhaal meer visie dan plan. Ik mis de urgentie en een stevig gekwantificeerde ambitie. Hier ligt een mooie taak voor u, raadsleden.

Mijn voorstel
Voordat gemeente Arnhem gaat zoeken naar plekken waar meer bomen passen (zie p.13), formuleert u een pittig én gemakkelijk meetbaar doel waar direct mee kan worden gestart, bijvoorbeeld:

In de komende 5 jaar realiseren we in alle wijken en buurten een toename van het kroonoppervlak van ten minste 5 procent; in buurten met hittestress (rood en bruin op kaart 2, p.11) **10 procent.**

n.b. de hiervoor benodigde monitoring is niet anders dan op p. 29 beschreven wordt.

Met vriendelijke groet,

Hans van den Bos

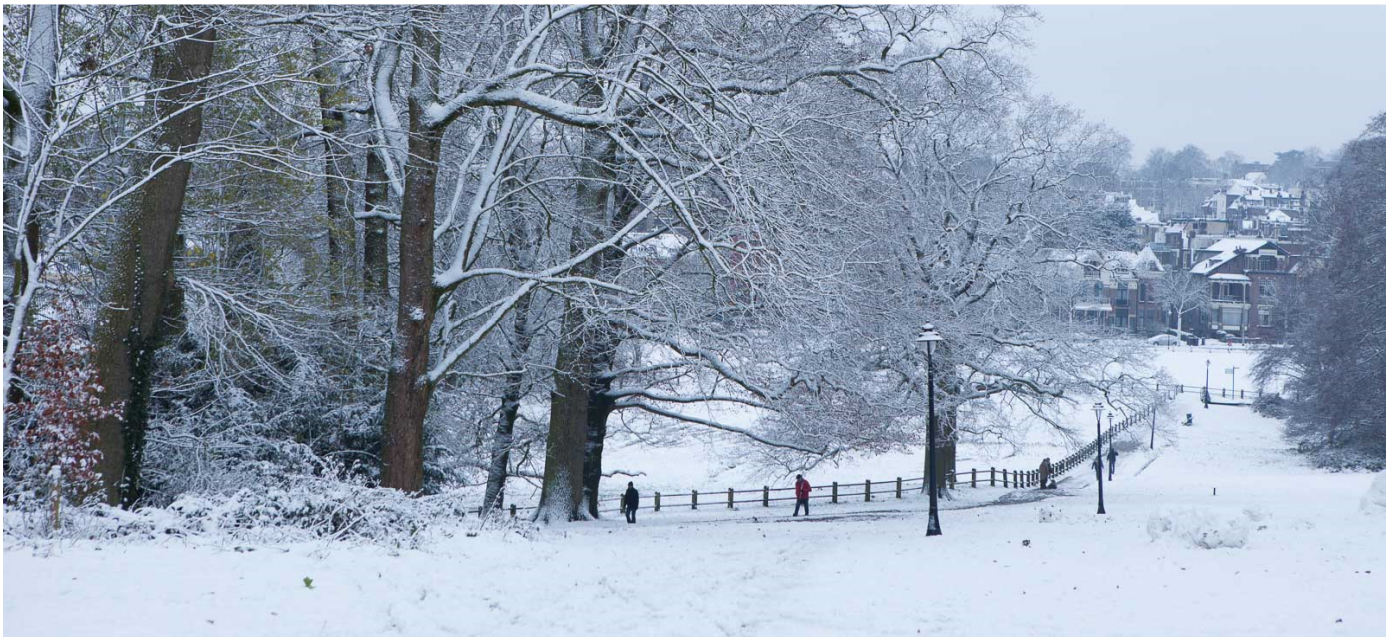

Intro:
Naam: Anne Ferwerda, ik spreek in op persoonlijke titel
Motivatie voor deelname:
Ik ben een natuurliefhebber, behoefte aan boomrijkere leefomgeving, zorg voor de toekomst van kinderen (juf, oma)
Ik heb er een positief gevoel over de inspraakprocedure, ik mag constructief mee denken, mening geven na zorgen over de in mijn ogen situatie van bomen in Arnhem en ik verwacht dat er met mijn inbreng iets gebeurt.

Edoch ik word teleurgesteld over de gang van zaken behalve over de catering:
Ik ben dan ook kritisch op diverse punten:

Doel: inwoners betrekken om draagvlak te creëren voor het beleidsplan: informeren, raadplegen en adviseren.
Is dit wel goed gegaan?

- Arnhem heeft 157.223 inwoners. De bijeenkomsten zijn verdeeld over Arnhem Noord, op eentje na in Arnhem zuid terwijl daar de helft van de bevolking woont: 74.850 inwoners
- Vanaf het begin zijn de diverse rollen van de deelnemers niet omschreven: de gemeente bepaalt de agenda, maar brengt zelf geen voorstellen in, die lezen we later pas in het concept beleidsplan, dat is vreemd. Bovendien is soms de informatie bijvoorbeeld over het aantal bomen in Arnhem en de boomkronenfotografie niet wetenschappelijk onderbouwd en daardoor verkeerd te interpreteren. Dat geeft geen vertrouwen.
- Daarbij is de waarde van de inbreng van de deelnemers niet duidelijk, behalve dat de inbreng is genoteerd
  Hoe wordt het resultaat van de inspraak geïntegreerd in het plan dat wij niet kennen, welke keuzes zijn er gemaakt en waarom, ook aandacht voor (tegen)argumenten of onmogelijkheden
- De werkwijze vraagt regelmatig veel initiatief van de deelnemers om aan informatie te komen, zeker als je niet in de gelegenheid bent om alle picknicks bij te wonen

- We ontvangen summiere informatie over uitstel , waarom niet al een concept toesturen met voorbehoud, het gevolg is:
  Ultra korte termijn voor lezen en reageren op bomenbeleidsplan namelijk:
  Op 27 september bomenbeleidsplan ter inzage
  3 oktober :Op de eindbijeenkomst weinig gelegenheid voor reageren, alsnog snel reactie via internet omdat sluitingstermijn 6 oktober is.

Hoe kijkt u hiernaar?

Heeft naar uw oordeel het projectteam zich gehouden **aan haar opdracht** van de gemeenteraad om een plan te maken **met draagvlak?**

Ondanks goede intenties van het projectteam

- heb ik behoefte aan een concretere invulling, in elk geval op korte termijn en meer dialoog over de keuzes
- heb ik behoefte aan betrokkenheid en inspraak in de toekomst (bomenkwaliteitsteam) als er meer duidelijkheid komt over de invulling

- maak ik me zorgen over beschikbare financiën

Participatie bij het Bomenbeleidsplan Arnhem

Bron voor mijn opmerkingen:

- Participatiewijzer (Nederlandse Ombudsman):
  Tien spelregels voor behoorlijk omgaan met inbreng en inspraak van burgers
- Opmerkingen uit stukken die Evelien mij stuurde over participatie met stakeholders in haar organisatie
- Het bijwonen van de introductiebijeenkomst, 2 bomenpicknicks, verslag van de eindbijeenkomst
- De concept versie en de definitieve versie van het Bomenbeleidsplan Arnhem

Geachte raadsleden, mede-insprekers en toehoorders.

Mijn naam is Mark Bosch en ik spreek namens de Werkgroep Behoud Bomen Arnhem.

De werkgroep bestaat uit 8 bevlogen Arnhemmers die het gevoerde bomen beleid tenenkrommend vonden en daardoor in verzet zijn gekomen. We zijn voortgekomen uit Behoud Bomen Talud Lindenheuvel uit 2015 en hebben een doorstart gemaakt in feb 2018 als Behoud Bomen Arnhem om de bomen van het Lauwersgrachtpark te behouden. Inmiddels alweer bijna 2 jaar geleden. En nog is er niets veranderd aan het bomenbeleid en het boombenul in Arnhem. Vandaar dat er een nieuwe loot aan onze stam hangt te weten de Stichting Tree Union. En dit alles na het aantreden van het nieuwe college en een zogenaamde nieuwe groene wind in Arnhem.

Terwijl je zou verwachten dat een nieuw Arnhems college met veel ambitie de zorgen onder inwoners over leefbaarheid en andere stadse problemen voortvarend zou aanpakken, wie die ambitie verwacht had komt tot nu toe bedrogen uit.
Van ambitie is nauwelijks sprake.
En op luisteren en handelen naar wat inwoners willen, kunnen we dit college al helemaal niet betrappen.
Integendeel. Rollebollend gaan de collegepartijen over straat en over de tong.
Ronde Tafelgesprekken en inspraakavonden zijn voor de bühne.
Maatregelen die ze nemen of willen nemen, de huisvuil-inzameling Diftar is daar een voorbeeld van, kunnen op weerstand van veel Arnhemmers rekenen.
En toch, tegen beter weten in, wordt dit doorgezet. Partijen waar vele Arnhemmers hun hoop op hebben gevestigd laten het compleet afweten.
Logisch in een college van deze samenstelling waarbinnen enkele partijen programmatisch lijnrecht tegenover elkaar staan.
Dan krijg je een beleid van vlees noch vis, houden ze elkaar in een wurggreep en lijkt het pluche belangrijker dan principes.
Zo is ook het voorstel voor een nieuwe bomenbeleid voor de stad tot stand gekomen.
Terwijl groen van essentieel belang is voor het welzijn van mensen blijken bomen straks weer het stiefkindje van nieuw Arnhems beleid.
Ook hier is sprake van vlees noch vis.

Waarom het een slecht nieuw beleid is.

Het afschaffen van de kapvergunning in 2013 heeft geleid tot een waanzinnige achteruitgang van duizenden gezonde bomen in Arnhem. Het is onze ervaring dat er nooit een ambtenaar aan te spreken is geweest op dit beleid.

Er zijn politieke partijen in de Arnhemse raad die vinden dat ambtenaren meer verantwoording moeten afleggen voor hun daden en uitspraken. Omdat ambtenaren vaak namens het gemeentebestuur spreken, heeft dat als consequentie dat zij ook het gezicht zijn van het uit te voeren beleid. Zij worden door de inwoners van Arnhem gezien als diegenen die verantwoordelijk zijn voor het beleid.

Het waren de ambtenaren die de *boom-cafés* hebben opgetuigd, en het waren diezelfde ambtenaren die dit zogenaamde nieuwe bomenbeleid geschreven hebben

of eigenlijk beter; overgeschreven hebben uit de reeds bestaande *groenvisie 2035*. De ambtenaren zijn dus medeverantwoordelijk te houden voor de gang van zaken rond de totstandkoming van dit nieuwe bomenbeleid. En daar is volgens ons een hoop over te klagen.

Ik ben als burger moedeloos geworden door de stroperige en wegkijkende houding van diegenen die ons besturen, de mensen die ons willen doen geloven dat ze het zo goed met ons voor hebben. Werkelijk luisteren en ontmoeten lijkt daar niet bij te horen. Dwingen en dicteren des te meer. Er wordt wel gedáán alsof er geluisterd wordt, daarom dus die boom-picknicka, maar bewoners werkelijk laten participeren in het proces is er niet bij.

De bühne poppetjes (lees; de wethouders) worden eens in de 4 jaar gewisseld, en met de wisseling, zoals Kees Hin het verwoorde tijdens één van de bomenavonden, waaien we weer mee met hoe men het dán wil. Juist dit zwapperende beleid moet stoppen. Er moet beleid met visie voor de toekomst worden gemaakt dat niet steeds veranderd kan worden!

Dat betekent dus onder andere dat men niet tussendoor zaken aan vastgesteld beleid kan veranderen, zoals de afschaffing van de kapvergunning, dat niet anders kan worden gezien als een VVD-cadeau voor de eigen achterban. Leendert Combee mag dan zijn mantra herhalen dat er voorheen al zonder vergunningsaanvraag werd gekapt, dat neemt niet weg dat het toegeven aan zo'n fenomeen getuigt van visieloosheid. Van vrijheid – blijheid voor tuineigenaren worden bomen in de stad helaas niet beter. Heel veel tuinen en gebieden tussen huizen zijn kaler geworden. En dat is om meerdere redenen slecht voor de stad.

In 2003 kwam ik wonen onder vijf majestueuze witte paardenkastanjes van 90 jaar oud. De bewoners van de net gebouwde huizen aan de Lindenheuvel bleven maar zeuren dat de bomen gekapt moesten worden. Jaren moest ik waakzaam blijven om de kap te verijdelen. In overleg met Codi Duyster, de boomexpert van de gemeente Arnhem, ben ik de strijd aangegaan. Hij drukte me op het hart; 'zorg dat men niet gaat zagen'! Als men eenmaal 1 tak afgezaagd heeft blijft men zagen totdat de boom weg is.

Toen ik in 2011 via Codi vernam dat de kapvergunning afgeschaft zou gaan worden wist ik wat me te doen stond; de bomen moesten op de lijst met beschermde bomen komen! De eerste aanvraag werd afgewezen en ik moest komen inspreken, om met de gratie gods de bomen toch nog op de lijst te krijgen. Slechts 800 bomen in Arnhem bereikte de uiteindelijke lijst, wat in een bomenstad als Arnhem een gotspe is.

In 2015 wankelde de nieuwe status van de kastanjes aan de Lindenheuvel alweer, en wilde men op het hele talud 49 bomen gaan kappen. Men was simpelweg vergeten op de lijst met beschermde bomen te kijken. Zo gaat dat dus! Doordat de buurt actie ondernam, bewonersparticipatie dus, bleven de bomen staan. Uiteindelijk bleken alle rapporten over de bomen geen stand te houden. De toverwoorden 'gevaar' en 'onveilig' bleken totaal uit de duim gezogen. Een valse tactiek om te komen tot kap. Wethouders en raadsleden moesten gewezen worden op hun eigen falende beleid, want men was niet eens in staat om die 800 bomen te beschermen!

Zonder tussenkomst van ‘Behoud Bomen Talud Lindenheuvel’ waren de bomen onder goedkeuring van de gemeente gekapt. Dat bomen kunnen sneuvelen door persoonlijke ideeën van bepaalde ambtenaren en dat daar zelfs waarheid verdraaiende tactieken voor worden bedacht moet stoppen! Dit moet worden vastgelegd in echt nieuw bomenbeleid.

Alle bomen moeten in principe weer een beschermde status krijgen. Er moet een kapvergunning komen die door eenieder moet worden aangevraagd bij kap. Er moet daarbij ook gekeken worden naar wat de bomen voor de omwonenden betekenen. Zaken als ‘bomen geven rommel in mijn tuin’, of ‘zichtlijnen’ kunnen niet langer als doorslaggevend worden beoordeeld.
Mocht er dan toch besloten worden tot kap dan moet die keus transparant zijn en kloppen.

Het boombeleid moet niet meer met elke politieke wissel worden gewijzigd, maar stevig worden verankerd in Arnhem, op een manier dat als voorbeeld kan dienen voor Nederland. Behoud Bomen Arnhem wil dat er een echt nieuw bomenbeleid komt met een langetijdsvisie, waarin de burgers niet steeds de straat op moeten om kap tegen te houden. Als burgers moeten we blind kunnen vertrouwen op bomen minnend beleid. Arnhem moet een stad worden met boombenul, doordrongen van de waarde van bomen voor de stadnatuur en mensen.

Wij zijn het spuugzat dat we steeds opnieuw ons keihard vrijwillig moeten inzetten en ons moeten wapenen tegen goed betaalde ambtenaren en wethouders die hun eigen zin doordrijven.
Bomen zijn van ons allemaal dat zou de geldende moraal moeten zijn.
Boombenul van de wortel tot de kruin!
Nooit meer een boom voor groene stroom!

EcoVrede Nederland

bijdrage in het bomenplan Gemeente Arnhem 4 december 2019

Geachte raadsleden en belangstellenden;

Op verzoek zetten wij bij deze enkele hoofdpunten op papier uit ons betoog en onze inbreng op 4 december jongstleden en in voorbereiding voor onze vervolgsessie komende week 11 december in het stadhuis.

Bomen zorgen voor welbevinden, leefbaarheid, natuur en gezondheid. Natuur helpt mensen met depressiviteit en andere stoornissen. **Natuur is een eerste levensvoorwaarde.**
Hoe maken wij onze stad leefbaar voor nu en in de toekomst? Er zijn tal van voorbeelden. Groene daken, sedumdaken, gevelgroen, daktuinen, gevelbossen en meer. Door zo te werken neemt de hoeveelheid groen toe ook in een bebouwde omgeving als Arnhem.

VN, Europese Commissie, diverse instanties en rapporten laten zien dat het vijf voor twaalf is geweest. Er is een structurele verandering nodig in ons handelen. Meer bomen en meer Natuur. Een drastische uitbreiding van bos en groen. Een besef dat wij leven bij de gratie van Natuur en dus Aarde. Water, Voedsel, Kleding, Grondstoffen, Hout, Stenen; **Het zijn Natuurproducten!**

Wij leven in een kenniseconomie maar er is een tekort aan kennis en of de beschikbaarheid daarvan. Hogeschool van Hal Larenstein en de Universiteit Wageningen hebben een paar honderd publicaties in huis over groen en de voordelen daarvan voor de stad. De kennis is er sedert jaren. Het gaat over bewustzijn, psychologie en een andere manier van denken en handelen. De durf om te kiezen voor echte verandering. Kennis en mooie concepten te delen en te laten zien. Arnhem echt innovatief te maken in het aanzien van de stad. Budgetten verschuiven van diverse deelgebieden naar groen gezien de grote voordelen in het beheersen van vandalisme, minder ziekten, toename leefbaarheid, schaduw & hittestress, waterbuffering, toename van de biodiversiteit en welbevinden.

Een van de aandachtspunten is ons boekhoudsysteem. Wij denken en rekenen in geld. Zo verdween onze buurttuin in wording in Malburgen vanwege de komst van een flat en een bouwplaats. De waarde van groen, de werkelijke grotere waarde wordt veel te weinig gewaardeerd. Ons boekhoudsysteem doet schade aan burgerinitiatief en aan bomen.

Burgerinitiatief en bomen hebben ruimte nodig!

Pas het bouwbesluit aan als gemeente en geef bij offertes de opdracht om een plan te maken met daarin daktuinen, gevelgroen en duurzame ontwerpen verplicht.
Ga het gesprek aan met de woningcorporaties over duurzaam en groen bouwen en het integreren van natuur in de bouwwijze en creëer ruimte voor burgerinitiatief. Maak het eenvoudig en verlicht de regeldruk. Maak innovatie- en regelvrije plekken in de stad.

Hou de vervaldata van onderhoudscontracten van groen in de gaten en grijp vroegtijdig in. Geef nieuwe opdrachten en geef woningcorporaties de opdracht te werken aan nieuwe betaalbare (!) vormen van groen en fysieke ruimte voor initiatieven van burgers in de wijken. Al acht jaar geleden hebben wij dit onderwerp aangekaart bij de woningcorporaties. Het is belangrijk dat de gemeente zijn invloed beseft en sturend optreedt om gezonde voorzieningen concreet te laten worden.

De stad die voor zichzelf kan zorgen in voeding en water!
Het water uit de beken zuiveren en bottelen, en bufferen, als symbool voor de zuivere stad. Arnhem; de stad die voor zichzelf kan zorgen. Pachtcontracten een nieuwe invulling geeft om lokaal voedsel voor de stad te produceren en voedselbossen te realiseren om de stad vanwege meervoudige positieve functies; **www.ecovredgaard.nl**

Het zuivere Arnhem! De parken voorzien van eetbare en bruikbare planten en bomen.
Maak van de parken voorbeeldgebieden voor de stad van 2050. Waar groen overal aanwezig is en duurzame bouw centraal staat. Draag het uit en laat het zien in het gemeentehuis!
Burgers kunnen niet vragen om iets wat zij niet of nauwelijks kennen (!)

Duurzame parken met ecologische zelfvoorzienende bouw, met waterbuffering, en educatie in de vorm van informatie en plantjes aan de uitvalswegen van de parken. Zodat het groen groeit de stad in en in het bewustzijn van de bewoners! Steken, opslag en plantjes verzamelen en aanbod mogelijk maken.

Groene flatgebouwen - met betrekking tot de link tussen het aantal inwoners en het aantal bomen. De vraag was hoe dat zit bij de bouw van flats vanuit de raad. Er zijn bijzonder mooie voorbeelden van flats en woningen(!) waar groen centraal staat. Een half bos gerealiseerd kan worden in en op een gebouw; en; in de gebouwen(!) veel meer groen en duurzame elementen.

De leefbare stad en denkt u daarbij aan uw kinderen! **www.evsgebouwbeheer.nl**

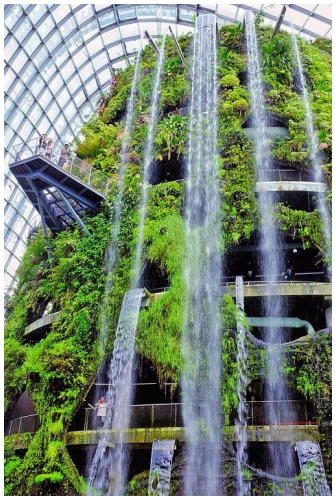

EcoVrede Nederland Postbus 60051 6800 JB Arnhem
Telefoon: 06 19 67 93 89 **organisatie@ecovrede.nl**
www.ecovrede.nl www.ffrmnetwork.org Voedselbossen

Er komt een **recessie** aan zo is de voorspelling in de 2e helft van 2020.
Belangrijk om voor die tijd (!) goede projecten voor de stad in gang te hebben gezet en de budgetten veilig gesteld voor de komende jaren! Het gaat om een andere economie.

Over kennis gebruiken; Er is heel veel mogelijk in de Wereld;
2 tips; 1. Laat het de burgers zien! 2. Nodig per onderwerp dat wordt besproken een Hogeschool uit om in de raadszaal te vertellen wat er in het werkveld/ onderwerp gaande is met de uitnodiging daarvan een brede presentatie te geven van bijvoorbeeld een kwartier in de beeldvormende fase. Goed voor de binding met het onderwijs, educatief en een nieuw element.

Dank voor uw aandacht en graag tot volgende week.

EcoVrede Nederland De denktank voor de dag van morgen Vrijwilligersinitiatief
Sedert 2009 actief in en om Arnhem
www.ecovrede.nl ANBI Instelling organisatie@ecovrede.nl

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 4 december 2019

Bomenplan Arnhem

Zaaknummer:	316242
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), Hegge (PvdD), Broersma (CU), Bouma (PvdA), Combée (VVD), Prinsen (GL), Venhoek (D66), van den Broek (CDA), Wiggers (AOP), Çetintaş (SP), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem) en Verheij (PVV).

Insprekers
Ingesproken is door Mark Bosch (Behoud Bomen Arnhem), Joost Blasweiler (Arnhemse Bomenbond), Syne Fonk (EcoVrede Nederland), Jolanda van Looij (Werkgroep Openbare Ruimte Spijkerkwartier), Frans van den Berg (Wijkplatform Malburgen Oost, Immerloo en Het Duifje) en Tinka Chabot, Anne Ferwerda, Hans van den Bos, Simon Klingen en Evelien Jansen op persoonlijke titel.

Bespreking
De insprekers hebben allen aangegeven wie zij vertegenwoordigen en een korte introductie gegeven met hun opvatting(en) over het voorstel. Daarna hebben de insprekers vragen vanuit de raadskamer beantwoord. De inbreng van de insprekers en de vragen uit de raadskamer gingen over het participatieproces, de reactie op de geleverde inbreng en de inhoud van het voorstel.
Niet alle fracties hebben hun vragen aan de insprekers kunnen stellen.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat niet alle vragen beantwoord zijn. De informatieve behandeling zal een volgende keer worden voortgezet.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M.P. Simonis

Titel/onderwerp: **Instemmen visie schulddienstverlening**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 3774836 petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Anka Buunk
Portefeuillehouder:	M. Louwers	Telefoonnr:	3775520
		E-mailadres:	anka.buunk@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief/Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Inleiding** Met dit raadsvoorstel wordt aan de raad gevraagd om in te stemmen met de visie op schulddienstverlening. **Wettelijke grondslag** Op grond van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening stelt de gemeenteraad, voor een periode van ten hoogste vier jaren, een plan vast dat richting geeft aan de integrale schuldhulpverlening aan de inwoner van zijn gemeente. De vorige visie dateert van 2011 en is geactualiseerd in 2016. De visie "Zij aan zij: schuldenvrij" formuleert de volgende ambities: 1. iedere inwoner financieel zelfstandig - stabiel inkomen; 2. schulden voorkomen - preventie; 3. iedere inwoner schuldenvrij - schuldenrust; 4. na een schuldenregeling duurzaam schuldenvrij - adequate nazorg; 5. het voorkomen van maatschappelijke kosten. Naast ambities formuleert de visie ook een aantal waarden die ten grondslag liggen aan het handelen van de gemeente bij de ondersteuning aan de inwoners van Arnhem. De visie is gericht op hulpverlening aan (alle) Arnhemmers vanaf 18 jaar maar wil niet dat er iemand tussen wal en schip terechtkomt zodat er veel aandacht is voor groepen inwoners met een verhoogd risicoprofiel (jongeren, ZZP-ers, inwoners met een migratieachtergrond en laaggeletterden) **Onderzoeksrapport Rekenkamer De Schuldenval** In het voorjaar heeft de Rekenkamer onderzoek verricht naar de wijze waarop schuldhulpverlening in Arnhem wordt uitgevoerd. Op van het onderzoek heeft de Rekenkamer de volgende aanbevelingen voor het college van B&W geformuleerd: 1. Versterk de intake bij potentiele schuldhulpverleningssituaties. 2. Ga beter en gerichter registreren. 3. Zorg voor borging van regiefunctie van de wijkcoach. 4. Besteed meer aandacht aan ondernemers. 5. Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag". 6. Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter. Voor de gemeenteraad heeft de Rekenkamer de volgende aanbevelingen geformuleerd: 1. Versterk het inzicht. 2. Zie toe op aanpak en vervolg. Tijdens de Politieke Avond van 3 juli 2019 heeft de raad tijdens de besluitvorming over het onderzoeksrapport de **motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie"** aangenomen. Deze motie verzocht het college onder andere om de raad kaders te laten vaststellen voor de inrichting van de schulddienstverlening in Arnhem. In dezelfde vergadering is ook de motie vreemd aan de agenda **"Meer schulden**		

	voorkomen" unaniem door de raad aangenomen. Deze motie roept het college op, met een aantal concrete maatregelen, om al het mogelijke te doen om te voorkomen dat kwetsbare inwoners door beslaglegging of boetes van de zijde van de overheid verder in financiële problemen komen. Als bijlage bij dit raadsvoorstel treft u meerdere raadsbrieven en onderzoeksrapporten die de afgelopen jaren (waarvan een aantal in opdracht van de gemeente Arnhem) zijn verschenen over dit onderwerp: - Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening Gemeente Arnhem - Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem van Bureau PENG - Een open deur? Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening - Een open deur? Het vervolg. Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening onder 251 Nederlandse gemeenten - Rapport Gemeente Arnhem als schuldeiser - Rekenkamerrapport "De Schuldenval" **Uitvoeringsagenda** Indien de raad instemt met het voorliggende voorstel zal er gestart worden met het opstellen van een uitvoeringsagenda inclusief prioritering. Hierbij wordt gekeken naar: - preventie en vroeg signalering; - vergroten van het bereik; - meer en sneller perspectief bieden; - nazorg voor een duurzaam resultaat.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de volgende fase in het besluitvormingsproces: meningsvorming 2 of de besluitvormende fase.
Spreekrecht publiek	Ja
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. **Informatief** Bij de behandeling van dit voorstel wordt uitgegaan dat het aantal mogelijke insprekers zeer beperkt zal zijn (tot max. 2). Daarom is afgezien van een aparte informatieve behandeling. Niettemin is inspreken, voorafgaand aan de meningsvormende bespreking, wel degelijk mogelijk. Als zich meerdere (>2) insprekers aanmelden, kan worden overgegaan tot een separate informatieve behandeling. **Meningsvormend 1** Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel 'Visie schulddienstverlening'
Zij aan zij: schuldenvrij. De visie schulddienstverlening
Overzicht schulddienstverlening oorzaken uitval en type vragen van de Sociale Wijkteams
Aangenomen motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie"(19M78) d.d. 3 juli 2019
Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19) d.d. 3 juli 2019
Aangenomen motie "Ruimer baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77) d.d. 3 juli 2019

Rekenkamer Arnhem - Bestuurlijke nota "De Schuldenval" d.d. 9 mei 2019
Rekenkamer Arnhem - Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem - rapport van bevindingen d.d. 29 maart 2019
Raadsbrief "Uitvoering amendement Schulden Voorkomen" (17A50) d.d. 8 januari 2019
Amendement 'Meer Schulden Voorkomen" (17A50) d.d. 13 november 2017
Raadsbrief "Rol gemeente als schuldeiser" d.d. 24 april 2018
Rapport Gemeente Arnhem als schuldeiser d.d. maart 2018
Raadsbrief " Vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening" d.d. 30 oktober 2018
Een open deur? Het vervolg. Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening onder 251 Nederlandse gemeenten d.d. 13 september 2018
Raadsbrief "Toegang schulddienstverlening" d.d. 6 maart 2018
Een open deur? Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening d.d. 19 januari 2018
Raadsbrief "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening Sociale Wijkteams" d.d. 22 maart 2016
Eindrapport "Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen"
Raadsvoorstel "Doorontwikkeling armoedebeleid en schulddienstverlening" d.d. 27 juni 2016
Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening Gemeente Arnhem 22 maart 2016

Arnhem - Renkum - Rheden
Leergeld

Reactie Stichting Leergeld Arnhem op de nieuwe visie schulddienstverlening gemeente Arnhem
4 december 2019

Geacht College, Gemeenteraad,

Stichting Leergeld Arnhem (SLA) is blij met de nieuwe formulering van het college van B&W t.a.v. de dienstverlening aan huishoudens in schulden. De erkenning dat mensen in schulden meer stress en minder overzicht hebben over hun handelen, geeft meer ruimte tot ondersteuning waar dat nodig is.

Toch wil onze stichting graag een paar zaken onder uw aandacht brengen:

Allereerst, **de intrinsieke waarde die mensen hebben, verschraalt als er sprake is van financiële tekorten.** Financiële tekorten worden na een poos mentale tekorten en tenslotte ligt heel snel de vraag op de loer of je eigenlijk wel iemand bent. Welke waarde kun je dan je kinderen meegeven? Welke effecten hebben schulden op kinderen en hun mogelijkheid die spiraal van armoede in hun eigen leven te doorbreken? Dat kinderen in zulke situaties meer nodig hebben is duidelijk. Het doet een appel op onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om deze Arnhemse kinderen hun waarde te geven. Een verantwoordelijkheid waar vrijwel iedereen van ons graag aan wil bijdragen. De invulling daarvan vraagt overleg met schooldirecteuren op plekken waar armoede en schulden de regel zijn, zoals bijvoorbeeld het Mozaïek en de Johannesschool.

Ten tweede, in het nieuwe visiedocument formuleert de gemeente het standpunt: eerst dienstverlener en daarna handhaver, **hoe gaat de gemeente het gesprek aan met andere maatschappelijke organisaties over deze keuze?**
Hoe kan de gemeente andere maatschappelijke organisaties bewegen om ook zo te kijken? **Gezinnen met weinig financiële middelen, of met problematische schulden, hebben met meerdere partijen te maken die een bijdrage vragen voor participatie.**

Daarnaast wil SLA nog een punt onder uw aandacht brengen, n.l. **life-events van kinderen en schuldenproblematiek van ouders.**

Hieraan denken we als kinderen b.v. de overstap maken naar het PO, overstap van PO naar VO en van VO naar MBO of HBO. In situaties van schulden heeft de stressvolle thuissituatie impact op de schoolcarrière van kinderen. De vraag is of de ambitie om kinderen te leren budgetteren het eerste is wat kinderen nodig hebben om hun schoolcarrière goed te doorlopen en de spiraal van armoede te doorbreken.
Wat zou het betekenen voor de ontwikkeling van een kind als er meer geïnvesteerd wordt op de onderwijskansen van deze kinderen? Denk b.v. aan succeservaringen bij het leren, meer

Stichting Leergeld Arnhem • Verlengde Hoflaan 72 • 6822 ED Arnhem • tel. 026 4455572 • info@leergeldarnhem.nl • www.leergeldarnhem.nl
Bankrekening: NL45 RABO 0323 9639 19 • KvK 09112801

individuele aandacht. Net zoals mensen in schulden gesteund worden doordat er naar hun geluisterd wordt, worden kinderen gesteund door ondersteuning op het eigen niveau, in hun eigen kleine, zelfstandige plekje, in hun eigen schoolcarrière etc.

De wijk Immerloo is bij uitstek een plek waar veel armoede en schuldenproblematiek samenkomen, ook op de scholen die daar staan. We horen de verhalen van kinderen die net buiten het schoolplein benaderd worden om enveloppen met verboden middelen in brievenbussen te stopen tegen vergoeding van een leuk geldbedrag. **Thuis schulden, op straat niet beschermd, dan is de school de veiligste plaats waar ze kunnen zijn en waar ze in alle rust tot leren kunnen komen. Hoe ondersteunen we die scholen daarin?**

SLA sluit zich aan bij de zorgen van de kinderombudsman en de gemeente Arnhem als het gaat om kinderen in schulden en stressvolle armoedesituaties. Zij aan zij met de ouders **gaan we voor deze kinderen uit en zoeken gericht naar mogelijkheden om hen extra te ondersteunen.**

Concreet:
-Als er sprake is van problematische schulden, maar een schuldregeling is er nog niet, kunnen kinderen dan wel een Gelrepas krijgen? Wie kan dan al meekijken wat kinderen meer nodig hebben? Hulpverlening, zoals wijkteams?
-Als bewindvoerders en schulddienstverleners gezinnen met kinderen ondersteunen, kan er dan apart gekeken worden naar de life-events van kinderen en hoe zij evt. overstappem goed kunnen maken?

SLA roept de gemeenteraad op om in lijn met de nieuwe visie op schulddienstverlening het gesprek te voeren met scholen en schoolbesturen voor die plekken, zoals boven aangegeven waar schulden en armoede op 2-nul achterstand zetten.

Tenslotte: SLA komt jaarlijks bij ongeveer 600 huishoudens in Arnhem achter de voordeur en voert gesprekken over onder meer financiën. De vraag aan de gemeenteraad is hoe professionals en vrijwilligersorganisaties, zoals SLA elkaars werkwijze kunnen versterken. SLA kan vanuit haar rol een waardevolle bijdrage leveren aan het voorkomen van schulden en het beperken van de gevolgen voor kinderen. SLA wil aangehaakt blijven bij de kennisontwikkeling die de gemeente Arnhem nodig acht om goed te kunnen signaleren en door te verwijzen.

Namens Stichting Leergeld Arnhem

Anna-Yfke Sleurink

Stichting Leergeld Arnhem • Verlengde Hoflaan 72 • 6822 ED Arnhem • tel. 026 4455572 • info@leergeldarnhem.nl • www.leergeldarnhem.nl
Bankrekening: NL45 RABO 0323 9639 19 • KvK 09112801

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **412058**

Onderwerp: Visie schulddienstverlening

Voorstel

1. In te stemmen met de visie op schulddienstverlening

Inleiding

Met deze visie leggen we de basis onder de inrichting en uitvoering van onze schulddienstverlening. Het gedachtegoed heeft richting gegeven aan de aanbesteding Schulddienstverlening. De visie vormt het kader voor de nog op te stellen uitvoeringsagenda.

Met deze visie geven we uitvoering aan de toezegging aan de raad van 3 juli 2019

Beoogd effect

Een actuele en effectieve inrichting van de Arnhemse schulddienstverlening. Daarmee leveren we goede dienstverlening aan de Arnhemmers met als ultiem doel: alle inwoners schuldenvrij.

Argumenten

1.1 Met het vaststellen van de visie geeft de raad een richtinggevend en actueel kader aan de uitvoering van de schulddienstverlening.

De visie is het richtinggevend voor de uitvoering van de schulddienstverlening.

1.2 In deze visie zijn belangrijke nieuwe inzichten opgenomen waarmee de Arnhemse visie op schulddienstverlening weer actueel en relevant is.

De vorige visie dateert van 2011 en is geactualiseerd in 2016. In deze nieuwe visie zijn actuele theoretische inzichten verwerkt. Hiermee is de visie beter passend bij de vraagstukken van deze tijd.

GEMEENTE Arnhem

Kanttekeningen en risico's

1.1 Implementatie van veranderingen in onze aanpak kost tijd

De vertaling van de visie naar de praktijk betekent op onderdelen veranderingen in onze aanpak. We kunnen mogelijk niet alle veranderingen tegelijk aanpakken. Bij het opstellen van de uitvoeringsagenda gaan we daarom samen met de partners prioriteiten stellen. Wij betrekken uw raad graag bij het interactieve proces om de uitvoeringsagenda op te stellen en informeren u over de planning van de acties voor de komende periode.

Financiën

De visie heeft geen financiële gevolgen. Uitgangspunt voor de uitvoeringsagenda is het huidige financiële kader. Mochten nieuwe (onconventionele) aanpakken extra geld kosten, wordt dit separaat ingebracht.

Uitvoering

Met de implementatie van nieuwe aanbesteding schulddienstverlening zijn we al gestart. Direct na vaststelling van de visie starten we ook met het maken van een uitvoeringsagenda. In de uitvoeringsagenda beschrijven we wat we de komende jaren concreet gaan doen. Samen met de partners in de stad toetsen we ons huidige aanbod en werkwijzen aan de waarden en de ambities uit de visie. Wat moet ongewijzigd doorgaan? Welke activiteiten passen niet (meer)? Daarnaast kijken we op welke terreinen aanvulling en vernieuwing nodig is. We kijken hierbij nadrukkelijk naar:
- preventie en vroegsignalering;
- het vergroten van het bereik;
- meer en sneller perspectief bieden;
- nazorg voor een duurzaam resultaat.

Dit kan leiden tot accentverschuivingen en verandering van afspraken met partijen die we nu hebben. In de uitvoeringsagenda bepalen we welke resultaten in 2020/2021 door wie gerealiseerd gaan worden. Daar gaan we mee aan de slag. Jaarlijks maken we de balans op. We bespreken de wel/niet behaalde resultaten, trekken daar de lessen uit en bepalen de prioriteiten voor het volgende jaar.
Het opstellen van de uitvoeringsagenda is een interactief proces. Naast partners nodigen we ook deskundigen van buiten, ervaringsdeskundigen (inwoners) en raadsleden uit.

Communicatie

De partners zijn geïnformeerd over het proces van visie en uitvoeringsagenda en worden bij het vervolgproces actief betrokken.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Zij aan zij: schuldenvrij. De visie schulddienstverlening
- Overzicht SDV oorzaken uitval en type vragen van de Sociale Wijkteams

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- N.v.t.

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 412058

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 oktober 2019, nummer: 412058.

besluit:

1. In te stemmen met de visie op schulddienstverlening

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Zij aan zij: schuldenvrij

De Arnhemse visie op schulddienstverlening
Oktober 2019

1. Inleiding

De economie trekt aan, de werkloosheid neemt af, de hypotheekrente daalt, de koopkracht groeit. Het gaat goed met Nederland!

Voor een grote groep Nederlanders is dit inderdaad zo. Maar helaas niet voor iedereen. Ondanks de economische groei zien we groepen in de samenleving die het financieel niet meer bolwerken. Landelijke cijfers laten zien dat het aantal aanmeldingen voor schulddienstverlening in 2018 weliswaar daalde, maar dat de omvang van de schulden toenam[1]. De Volkskrant opende op 22 augustus van dit jaar met "Mensen met schulden worden steeds armer". In de NRC[2] stond op 13 september jl. een artikel met dezelfde strekking.Terwijl het goed gaat met de economie worden kwetsbare groepen steeds kwetsbaarder. De kosten van vaste lasten zijn gestegen, waardoor er minder overblijft voor andere uitgaven. 38% van de Nederlanders worstelt om het hoofd boven water te houden[3].

Ook veel inwoners van onze gemeente hebben moeite om rond te komen. Arnhem heeft een grote groep inwoners bij wie de financiële problemen zo groot zijn dat ze hun schulden niet meer zelf kunnen oplossen. Het hebben van schulden heeft effect op meerdere (leef)gebieden. De gevolgen ervan zijn groot. Inwoners met schulden zijn dagelijks aan het overleven en kunnen geen toekomstplannen maken. Hun problemen overheersen.

Ook de kinderen in een gezin met problematische schulden worden dagelijks geconfronteerd met de negatieve gevolgen ervan. Dit baart ons grote zorgen.

Het beeld over schulden en de oorzaak ervan is de laatste jaren aan het kantelen: van 'eigen schuld dikke bult' naar het besef dat het iedereen kan overkomen en dat op eigen kracht eruit komen zonder goede ondersteuning nauwelijks mogelijk is. Het taboe op het hebben van schulden is groot en het besef dat schulden nooit alleen komen, maakt dat we ons realiseren dat het hoog tijd is om deze inzichten te verankeren in een Arnhemse visie.

1.3 Leeswijzer

De visie bestaat naast deze inleiding uit drie hoofdstukken. In het tweede hoofdstuk bespreken we enkele belangrijke actuele inzichten en gaan we dieper in op de waarden die in Arnhem de basis vormen van al onze ondersteuning.
In hoofdstuk drie maken we de vertaling naar schulddienstverlening. Hier zoomen we verder in op de Arnhemse situatie en beschrijven we de doelen die we met schulddienstverlening willen realiseren en wat dat betekent voor de uitvoering. Tot slot kijken we in hoofdstuk vier vooruit naar het vervolgproces. Hoe gaan we samen met onze partners in de stad deze visie in praktijk brengen? Welke stappen zijn daarvoor nodig?

[1] NVVK jaarcijfers 2018

[2] https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/13/je-houdt-net-wel-of-net-niet-het-hoofd-boven-water-a3973317

[3] Factsheet geldproblemen in Nederland 2018, Nibud

2. De Arnhemse waarden

Iedere Arnhemmer heeft recht op een perspectiefrijke toekomst. Wij willen daarom dat zoveel mogelijk inwoners meedoen in de samenleving. Waar kan op eigen kracht, waar nodig met hulp van anderen. Iedereen die (tijdelijk) een steuntje in de rug nodig heeft, krijgt in Arnhem passende ondersteuning op het brede gebied van het sociaal domein.

In dit hoofdstuk bespreken we actuele, theoretische inzichten en de Arnhemse visie daarop. Vervolgens gaan we dieper in op de onderliggende waarden die de basis vormen voor de ondersteuning die we in Arnhem bieden.

2.1 De Arnhemse kijk op eigen kracht en ondersteuning

Bij de start van de decentralisaties gingen we sterk uit van de kracht van de inwoner om op eigen wijze vorm te geven aan het dagelijks leven. Het primaat voor zelfredzaamheid en participatie lag bij de inwoner en zijn sociale omgeving[4]. Inmiddels kijken we daar wat genuanceerder naar. Nog steeds zijn zelfstandigheid en autonomie belangrijke waarden in ons denken. Maar we weten ook dat er grenzen zijn aan wat mensen zelf kunnen. Onderzoek laat zien dat schuldenproblematiek ook een gedragsvraagstuk is.[5]

April 2017 verscheen het rapport 'Weten is nog geen doen' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). In de aanbiedingsbrief bij het rapport staat:

"De hedendaagse samenleving stelt hoge eisen aan de redzaamheid van burgers. Redzaamheid vraagt niet alleen het nodige denkvermogen, maar ook 'doenvermogen'. Om redzaam te zijn moet je een plan kunnen maken, in actie komen, volhouden en kunnen omgaan met verleidingen en tegenslag. Lang niet alle burgers zijn onder alle omstandigheden hiertoe in staat. Vooral in stresssituaties staan deze vermogens onder druk. De overheid heeft soms te hoge verwachtingen van het doenvermogen van burgers."

De WRR houdt in 'Weten is nog geen doen' een pleidooi voor een realistisch perspectief op (zelf)redzaamheid. Veel van ons beleid gaat uit van de veronderstelling dat 'weten' automatisch leidt tot 'doen'. Dus als je weet wat verstandig is dan doe je het ook. Logisch gevolg van deze denkwijze is dat voor het oplossen van problemen het voldoende is om mensen te informeren. Zo eenvoudig is het echter niet en dat zien we ook in de praktijk. Bijvoorbeeld: Als je weet dat teveel calorieën en te weinig beweging leidt tot overgewicht betekent dat niet automatisch dat je op een gezond gewicht blijft. Als je weet dat het verlies van je baan leidt tot inkomensdaling betekent dat niet automatisch dat je je uitgavenpatroon aanpast.

Mensen hebben verschillende startposities als het gaat om intelligentie en doenvermogen. Dat wisten we al. Minder bekend is het inzicht dat stress en mentale belasting deze vermogens extra onder druk zetten. Dat is bijzonder problematisch op momenten dat het tegenzit in het leven, zoals bij een echtscheiding, faillissement, ziekte of ontslag. Wat maakt dat de één door het verliezen van een baan in de financiële problemen komt en een ander niet? Duidelijk is dat deze life-events een risico vormen voor het

[4] De veerkrachtige samenleving, Arnhem, 2013
[5] Onoplosbare schuldsituaties, Hogeschool Utrecht, 2014 in 'Het verhaal achter de cijfers'

ontstaan van schulden en dat op eigen kracht uit deze schulden komen een vrijwel onmogelijke opgave is.

"Door de scheiding kwam ik er alleen voor te staan met het regelen van de financiën, mijn partner deed dat altijd."

Ook het gevoel van schaarste doet iets met de mentale vermogens van mensen. In het boek 'Schaarste; hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen'[6] leggen de auteurs uit hoe het gevoel van schaarste bezit neemt van de geest. De gevolgen van financiële schaarste hebben de grootste impact. Het leidt tot tunnelvisie. Er ontstaat een eenzijdige concentratie op het schaarste-probleem en focus op de korte termijn. De effecten hiervan zijn ingrijpend. Het heeft invloed op gedragingen zoals geduld, aandacht, toewijding maar ook op het geheugen. Het leidt tot onverstandige beslissingen en impulsiviteit.

De effecten van problematische schulden raken ook de kinderen in een gezin. Een rapport van de kinderombudsman[7] beschrijft de impact van armoede op het leven en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren in armoede:
- hebben zorgen over onvoldoende geld voor hun verzorging;
- ervaren stress en spanning thuis;
- ervaren hun buurt vaker als onveilig;
- kunnen moeilijker meekomen op school en ervaren op school uitsluiting.

Allemaal zeer ongewenste effecten die wij graag willen voorkomen. Bovendien weten we dat kinderen die opgroeien in armoede later zelf meer risico lopen op financiële problemen.

[6] Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen, Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, 2013 .
[7] Alle kinderen kansrijk, M.Wiersma en C. van der Kooi, 2017

Het doorbreken van de keten van overerfbare armoede is belangrijk en gaat niet vanzelf.

"Begin bij de basisschool al met financiële voorlichting."

2.2 Wat voor gemeente wil Arnhem zijn?
De Arnhemse ondersteuning aan inwoners gaat uit van een realistisch perspectief. Dat betekent dat we rekening houden met:
- een beperkt doenvermogen (weten is nog geen doen)
- de zelfcontrole is begrensd en persoons- en situatie afhankelijk

Ons doen en laten is te verklaren door de waarden die we aanhangen. Waarden zijn de drijfveren voor ons gedrag, ons innerlijk kompas. Aan onze ondersteuning van inwoners liggen de volgende waarden ten grondslag:

- *Medemenselijkheid en zorgzaamheid*

In Arnhem hebben we het beste voor met onze inwoners. Wij willen dat al onze inwoners een financieel gezond toekomstperspectief hebben. Daarom bieden we een uitgestoken hand aan allen die dat nodig hebben en zorgen we voor elkaar. Iedereen verdient een tweede kans. Mensen doen mee op basis van wat ze kunnen.

- *Zelfstandigheid*

Iedereen heeft het recht en de vrijheid om eigen keuzes te maken en onafhankelijk te zijn van anderen. We streven naar een zo groot mogelijke zelfstandigheid en eigen regie van inwoners.

- *Bestaanszekerheid*

We vinden het belangrijk inwoners van Arnhem de zekerheid te bieden dat zij beschikking hebben over een toereikend en stabiel inkomen om mee te kunnen doen in de samenleving. Hier hoort ook bij dat wij duidelijkheid bieden over het financiële plaatje bij verandering van omstandigheden.

- *Wederkerigheid*
We gaan uit van wederkerigheid. Dat wil zeggen dat we toewijding verwachten van onze inwoners die ondersteuning krijgen. Denk bijvoorbeeld aan het zelf aanpakken van problemen die de inwoner zelf op kán lossen of een inspanning op het nakomen van gemaakte afspraken.

"Iedereen wil echt iets, het is de kunst dit te ontdekken"

Naast de waarden die wij voor onze ondersteuning hanteren, liggen de volgende waarden aan de basis van onze bejegening en dienstverlening aan inwoners. Het gaat dan om:

- *Vertrouwen en gelijkwaardigheid*
Wij bieden onze ondersteuning vanuit vertrouwen en gelijkwaardigheid. We staan naast de inwoners, richten ons op een positieve aanpak en (ver)oordelen niet. We nemen geen verantwoordelijkheden over als dat niet hoeft. Gelijkwaardigheid wil ook zeggen dat we ongelijke gevallen ongelijk kunnen behandelen. Als de situatie erom vraagt, leveren we maatwerk. Dit doen we op een betrouwbare en navolgbare manier, zodat maatwerk geen willekeur wordt.

- *Samenwerking*
We benaderen vraagstukken integraal zowel op inhoud als in aanpak. Schulden staan zelden op zichzelf. Vrijwel altijd hebben we te maken met verwante leefgebieden zoals armoede, zorg en werk. Verbinding en samenwerking tussen de leefgebieden is noodzakelijk voor een succesvolle en duurzame aanpak.

- *Oplossingsgericht*
We kijken vooral naar wat wel kan en gaan op zoek naar oplossingen. Niet de regels zijn leidend, maar doen wat nodig is. We kijken daarbij ook nadrukkelijk naar onconventionele oplossingen. Hoe we het doen is niet maatgevend, het resultaat dat we bereiken telt. Waar nodig leveren we daarom maatwerk (zoals hiervoor beschreven) en zoeken we naar nieuwe aanpakken.

- *Doelmatigheid*
We richten processen zo eenvoudig mogelijk in en nemen zelf geen maatregelen die oplossingen tegenwerken.

Met deze waarden als uitgangspunt werken we in Arnhem aan onze ambitie: iedere Arnhemmer schuldenvrij. In het volgende hoofdstuk werken we onze ambities verder uit en maken we de vertaling van de waarden naar schulddienstverlening.

3. Schulddienstverlening in Arnhem

3.1 Het vraagstuk nader bekeken

In Nederland heeft één op de vijf huishoudens problematische schulden[8]. We spreken over problematische schulden als een inwoner ze niet zelf binnen drie jaar op kan lossen. Als we dit percentage op Arnhem toepassen zou het gaan om circa 16.000 huishoudens. Of deze aantallen kloppen, weten we niet. Door beperkte registratie ontbreken exacte cijfers over de Arnhemse situatie en het aantal inwoners in schulden.

Wel weten we dat in 2017 naar schatting tussen de 130 en 194 per 10.000 Arnhemmers gebruik maakte van de schulddienstverlening. Dit komt neer op een totaal van ongeveer 2000 tot 3000 inwoners. Dat aantal is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang en hoger dan het landelijk gemiddelde[9]. Daarnaast weten we dat ruim eendere van de mensen met ernstige betalingsproblemen geen hulp vraagt[10]. De werkelijke omvang van het probleem zal waarschijnlijk dus nog groter zijn.

Voor een effectieve aanpak van het vraagstuk is het belangrijk om over de juiste informatie te beschikken. Om beter inzicht te krijgen in de aard van het probleem en het effect van de maatregelen, werken we vanaf 2020 met een andere registratiemethode. Vanaf dat moment kunnen we meer betrouwbare uitspraken doen over het aantal geregistreerde inwoners met schulden en de effecten van de schulddienstverlening.

8 Schulden en werk, onderzoek Panteia, 2015
9 De Schuldenval, onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem, 2019
10 Factsheet Armoede en schulden, Platform 31, 2019

3.2 Lessen uit Arnhemse onderzoeken

Naast de cijfers uit de registratie bieden recente onderzoeken, zoals De schuldenval, de evaluatie Vroeg Eropaf en een korte peiling door de wijkcoaches[11] ook inzicht in het vraagstuk wat goed gaat in Arnhem en wat beter moet.

Met de aanpak Vroeg Eropaf benaderen we inwoners met betalingsachterstanden zonder dat zij daar zelf om gevraagd hebben. Uit de evaluatie blijkt dat we met deze outreachende benadering in 1,5 jaar 800 inwoners bereikt hebben die nog niet bij de hulpverlening bekend waren. Deelnemers zijn tevreden over de aanpak en geven aan dat hun situatie verslechterd zou zijn als Vroeg Eropaf niet op hun pad gekomen zou zijn.

Ook de ervaringen met de wijkcoaches zijn positief. Inwoners weten de weg te vinden en voelen zich door hun coach gehoord. Ongeveer 30% van de vragen aan de coaches hebben met financiën te maken. Het gaat dan vooral om vragen over regelingen en voorzieningen en hulp bij het in kaart brengen en ordenen van de financiën.

In de aanpak en in de snelheid van de dienstverlening zijn wel verbeteringen nodig. Het kan lang duren voor de schulddienstverlening op gang komt. Er gaat veel tijd voorbij voor de (financiële) situatie helder is en duidelijk is welk traject het meest passend is. Inwoners blijven daardoor

11 - De schuldenval, onderzoek van de Rekenkamer Arnhem, 2017
- Het evaluatieonderzoek 'Vroeg Eropaf', Gemeente Arnhem, 2019
- vragenlijst chulddienstverleninge, Sociale wijkteams, 2019

(te) lang in de schulden. Daarnaast zien we een groep die uitvalt tussen intake en de daadwerkelijke aanmelding bij een stabilisatietraject. Redenen hiervoor zijn bijvoorbeeld uit schaamte of uit angst de eigen regie te verliezen. Aan deze verbeterpunten wordt gewerkt.

Tot slot zijn goede afspraken over taakverdeling en de invulling van de regierol en de nazorg gemaakt. Er is meer duidelijkheid gekomen over de taakverdeling tussen de integraal werkende wijkcoaches en de specialistische schulddienstverlening.

3.3 Ambities

We willen dat iedere Arnhemmer een toekomst met perspectief heeft. Het hebben van schulden belemmert dit in belangrijke mate. We zetten met schulddienstverlening daarom in op het zoveel mogelijk voorkomen van schulden. Daar waar inwoners al schulden hebben, richten we ons op snel bereik en werken we aan een duurzame schuldenvrije toekomst.

"Naar buiten treden is de eerste stap om uit de schulden te komen."

Onze ambities zijn:

- *iedere inwoner financieel zelfstandig*

Dit betekent dat hij/zij in staat is om weloverwogen keuzes te maken, zodanig dat zijn financiën in balans zijn op zowel korte als lange termijn. Dat is niet alleen op het moment dat iemand al zijn geldzaken kan regelen, maar ook dat iemand weet wanneer hij/zij hulp zou moeten inroepen. Voor financiële zelfstandigheid en een duurzaam perspectief is het hebben van een stabiel inkomen (uit werk) een belangrijke factor.

- *schulden voorkomen*

We willen de focus van onze inspanningen verleggen van het oplossen naar het voorkomen van problemen. De kans op snelle oplossingen is immers veel groter als je er in een vroeg stadium bij bent. We investeren daarom in preventie. Om schulden te voorkomen richten we ons op 'life-events'. Dit zijn gebeurtenissen in ieders leven waarbij het risico op het ontstaan van schulden groter is (geboorte van een kind, 18e verjaardag van een kind, verandering of kwijtraken van een baan, enzovoorts). Als inwoners toch in financiële problemen komen, bieden we in een zo vroeg mogelijk stadium de juiste hulp.

- *iedere inwoner schuldenvrij*

Dat dit niet in alle gevallen volledig haalbaar zal zijn, laat onverlet dat we hier wel naar streven. Daar waar schuldenvrij niet direct haalbaar is, creëren we schuldenrust. Rust vermindert de negatieve effecten van schaarste en stress zoals in hoofdstuk twee beschreven. Het is een opstap naar schuldenvrij. Er ontstaat weer ruimte in het hoofd om naar de toekomst te kijken en een stap richting een schuldenvrije toekomst te zetten.

"Je hoofd werkt gewoon niet meer."

- *na een schuldregeling duurzaam schuldenvrij*

We werken aan duurzame oplossingen. Na het succesvol beëindigen van een schuldregeling- of sanering bieden we adequate nazorg. Deze nazorg richten we laagdrempelig, vertrouwd en professioneel in en heeft als doel mensen zelf stappen te laten zetten in hun financiële zelfstandigheid. Daarnaast biedt nazorg ook de mogelijkheid om snel nieuwe (financiële) problemen te signaleren en aanvullend begeleiding of flankerende hulp te bieden.

- *het voorkomen van maatschappelijke kosten*

Het hebben van schulden heeft niet alleen gevolgen voor de inwoner zelf. Ook de gemeenschap heeft daardoor te maken met hogere kosten. We willen collectieve gelden zo doelmatig mogelijk inzetten.

3.4 Voor wie doen we het?

We doen dit voor álle inwoners. Eén ingrijpende gebeurtenis kan mensen naar het bestaansminimum duwen. Schulden zijn dan snel gemaakt. Dat kan iedereen overkomen.

We richten ons met de schulddienstverlening op alle Arnhemmers vanaf 18 jaar, maar hebben speciale aandacht voor groepen inwoners met een verhoogd risicoprofiel. Denk daarbij aan jongeren of ZZP-ers. Daarnaast willen we ervoor zorgen dat we met onze schuldenaanpak ook groepen mensen bereiken die nu nog niet altijd de weg weten te vinden zoals mensen met een migratieachtergrond en laaggeletterden. We willen dat niemand tussen de wal en het schip terechtkomt.

We doen dit ook voor de Arnhemse samenleving als geheel. Meer mensen uit de schulden betekent minder maatschappelijke kosten en minder armoede in de stad. Daar vaart iedereen wel bij.

3.5 De praktijk van schulddienstverlening

In hoofdstuk twee hebben we de waarden beschreven die aan ons handelen ten grondslag liggen. Als we dit vertalen naar de praktijk van schulddienstverlening ziet dat er als volgt uit.

Waarde	**Uitgangspunten voor schulddienstverlening**
Medemenselijkheid en zorgzaamheid	- we zetten in op voorkomen van problemen - we benaderen actief bij vermoeden van problemen (outreachend) - we bieden een sociaal vangnet - we bieden duurzame ondersteuning
Zelfstandigheid	- we spreken inwoners aan op wat zij zelf kunnen - onze ondersteuning is gericht op het vergroten van de zelfstandigheid
Bestaanszekerheid	- we bieden rust en stabiliteit - we verminderen stress - we bieden toekomstperspectief
Wederkerigheid	- we vragen om toewijding van onze inwoners - ieder doet naar vermogen mee
Gelijkwaardigheid en vertrouwen	- we werken vanuit vertrouwen in en met elkaar - we sluiten aan bij de behoefte/ uitgangspositie van de inwoner - we luisteren oprecht, zijn respectvol en (ver)oordelen niet - ongelijke gevallen mogen ongelijk behandeld worden (mits het voorspelbaar, betrouwbaar en navolgbaar is)
Samenwerking	- we bieden een integrale benadering (samen met partners en over leefgebieden heen) -1 gezin, 1 plan, 1 regisseur
Oplossingsgericht	- we werken vanuit de bedoeling - we denken in mogelijkheden en handelen daarnaar - we staan open voor vernieuwende (onconventionele) werkwijzen
Doelmatigheid	- we richten processen eenvoudig in - werken loont - we maken als schuldeiser het probleem niet groter

"Liefdevol luisteren is zonder oordeel."

De uitgangspunten zijn richtinggevend voor de uitvoering van schulddienstverlening. Hieronder staan wat voorbeelden die de toepassing van deze uitgangspunten bij de uitvoering illustreren.

Inzetten op het voorkomen en oplossen van problemen

Bereik vergroten

Om financiële problemen te voorkomen en op te lossen, is het een voorwaarde dat ondersteuning goed vindbaar is en dat we een laagdrempelige toegang bieden. De laagdrempelige toegang krijgt op dit moment vorm via de sociale wijkteams. Inwoners weten volgens de Rekenkamer hun weg naar het wijkteam snel te vinden[1].

Toch weten we ook dat we een grote groep inwoners (nog) niet bereiken. We willen dat iedereen gemakkelijk en snel de weg weet te vinden naar de schulddienstverlening en dat mensen geen taboe ervaren om hulp te vragen. We richten ons daarom ook op het vergroten van de zichtbaarheid van hulp bij financiële problemen. Dit kan door het verstrekken van goede en gerichte informatie die goed aansluit op de behoefte. Daarnaast gaan we slimmer gebruik maken van vindplaatsen. We betrekken organisaties waar doelgroepen met een hoog risicoprofiel zijn bij de preventie (denk aan onderwijsinstellingen, werkgevers, uitkeringsinstanties en de rechtbank).

Educatie

Kinderen die opgroeien in armoede krijgen later zelf ook vaak te maken met financiële problemen. Meer aandacht voor educatie kan problemen helpen voorkomen. Daarom moeten we al vroeg beginnen met kinderen wegwijs te maken in geldzaken.

Actieve benadering bij het vermoeden van problemen

Life-events

Er zijn gebeurtenissen in het leven van mensen die destabiliserend werken op de financiële situatie. Bijvoorbeeld het verlies van werk, een echtscheiding of het overlijden van een partner. Deze gebeurtenissen kunnen leiden tot een plotselinge inkomensdaling (of uitgavenstijging). Hoewel dit niet altijd tot financiële problemen leidt, brengt de financiële instabiliteit wel een risico met zich mee. Daarmee zijn deze gebeurtenissen belangrijke momenten voor vroegtijdige signalering en tijdige inzet van passende ondersteuning. We zoeken daarbij de samenwerking met partners die een signalerende rol kunnen hebben op het moment dat een life-event plaatsvindt (bijv. advocaten bij scheidingen).

Integrale benadering

Schulden staan zelden op zichzelf. Vaak hebben inwoners naast financiële problemen ook problemen op andere leefgebieden. Dit maakt het voor hen extra lastig om aan het werk te gaan. Tegelijkertijd is werk de beste weg uit armoede. Een baan biedt perspectief op een financieel gezonde en zelfstandige toekomst. Je staat op eigen benen en bent niet afhankelijk van de overheid of anderen. Veel mensen halen ook voldoening uit een baan. Je doet mee en kunt je unieke, waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving. Schulddienstverlening kan alleen succesvol zijn als er goed samengewerkt wordt tussen alle betrokken partijen zoals de verschillende gemeentelijke afdelingen, schuldeisers, professionele en vrijwillige hulpverleners en maatschappelijke organisaties. Een voorbeeld van het versterken van de samenwerking is het samenwerkingsconvenant met bewindvoerders. In dit convenant maken we afspraken met elkaar over de eisen waaraan aangesloten bewindvoerders moeten voldoen en wat de gemeente hen in ruil daarvoor biedt.

Gemeente als schuldeiser

Vanuit doelmatigheid willen we als gemeente schulden niet verergeren. Uit een inventarisatie van de NVVK[12] komt naar voren dat de overheid één van de belangrijkste schuldeisers is. Het komt volgens hen nog regelmatig voor dat de gemeente aan de ene kant probeert de schulden van inwoners op te lossen en aan de andere kant in de top van de schuldeisers staat. Schulddienstverlening is niet doelmatig als we zelf schulden verergeren. Dat betekent dat we moeten kijken welke mogelijkheden er zijn om problemen door eigen incasso van vorderingen te voorkomen en/of te verminderen.

'Stel de gemeente is dienstverlener boven de gemeente is handhaver'

3.6 De vertaling naar de uitvoering

De waarden en uitgangspunten zijn richtinggevend voor onze inzet. Voor ieder uitgangspunt stellen we ons de vraag: hoe geven we daar invulling aan? Het werkt ook andersom. Onze bestaande werkwijzen toetsen we aan onze waarden en uitgangspunten. Daar waar we zien dat we in strijd handelen met onze eigen waarden hebben we ook iets te doen. Om een voorbeeld te geven: 'Ongelijke gevallen mogen ongelijk behandeld worden (mits het voorspelbaar, betrouwbaar en navolgbaar is)'. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan in een organisatie waar jarenlang het credo 'Gelijke monniken, gelijke kappen' gold. Maar het kan wel. Een mooi voorbeeld hiervan stond onlangs in de krant onder de kop 'Autootje voor probleemgeval Arie bespaart tonnen aan zorgkosten'[13]. Ook in Arnhem gaan we binnenkort aan de slag met deze aanpak.

Hoe we de vertaling van de waarden en uitgangspunten naar de uitvoering vormgeven, is onderwerp voor gesprek met onze partners. Wij willen graag samen met hen een uitvoeringsagenda opstellen. In het volgende hoofdstuk lichten we het vervolgproces verder toe.

[12] NVVK, jaarcijfers 2018
[13] Algemeen Dagblad, 3 september 2019

4. Van papier naar praktijk

4.1 Inleiding

Deze visie biedt richting en houvast aan onze uitvoering. Er staat in beschreven wat we willen bereiken en op welke manier we dat gaan doen. Om de visie te vertalen naar de dagelijkse praktijk, gaan we op verschillende fronten aan de slag.

4.2 Een gezamenlijke uitvoeringsagenda

Samen met de partners willen we aan de slag om de visie te vertalen naar concrete acties. Waar zien we kansen waarmee we onze ambities (nog) beter kunnen realiseren? Maar ook: welke bestaande activiteiten kunnen we slimmer of beter organiseren? Hierbij kijken we ook nadrukkelijk naar onconventionele werkwijzen. We gaan op zoek naar creatieve oplossingen om inwoners schuldenvrij te maken. Denk daarbij aan nieuwe aanpakken als Sociaal Hospitaal of Collectief Schuldregelen.[14]

De waarden en uitgangspunten geven richting aan de uitvoeringsagenda. Dat betekent dat we bijzondere aandacht hebben voor:

- preventie en vroegsignalering

Door in een vroeg stadium ondersteuning te bieden, kunnen grote(re) problemen voorkomen worden.

- het vergroten van het bereik

Veel inwoners met financiële problemen weten de weg naar ondersteuning niet te vinden. Meer aandacht voor vindplaatsen en speciale groepen zoals jongeren en ondernemers.

- meer en sneller perspectief bieden

Perspectief bieden is belangrijk om de negatieve effecten van schulden te doorbreken.

- nazorg voor een duurzaam resultaat

Om terugval te voorkomen, moeten we de nazorg explicieter beleggen. Dit is ook van belang voor de volgende generatie.

Na vaststelling van deze visie in de raad starten we met het opstellen van de uitvoeringsagenda. Dat is geen eenmalige actie. Waar de visie voor langere tijd richting geeft, is de uitvoeringsagenda een actuele vertaling die jaarlijks om bijstelling vraagt.

4.3 Onze eigen werkwijze

In de uitvoering vinden wij het van belang dat we zelf het goede voorbeeld geven (onze waarden naleven). Dat betekent onder andere dat we:

- aandacht hebben voor de manier waarop wij samenwerken (met onze inwoners en met onze partners)
- het schuldenvraagstuk niet los zien van andere leefgebieden;
- ervaring opdoen met vernieuwende aanpakken;
- onze rol als schuldeiser kritisch bekijken.

Vanuit doelmatigheid zijn we terughoudend met het toevoegen van nieuwe regelingen/aanpakken aan het toch al (te) complexe geheel.

4.4 Betrokkenheid ervaringsdeskundigen

Wie weet beter wat helpt en wat niet dan de inwoners zelf? Bij het opstellen van deze visie hebben we de ervaringen van inwoners meegenomen. Naast individuele gesprekken met ervaringsdeskundigen hebben we een avond georganiseerd om ervaringen op te halen. Dat willen we geen eenmalige acties laten zijn. Samen met de partners en ervaringsdeskundigen zelf gaan we kijken hoe we de ervaringen van inwoners een structurele plek kunnen geven bij de uitvoeringsagenda.

[14] Schuldenlab 070 http://www.schuldenlab070.nl

4.5 Landelijke lobby

Op gemeentelijk niveau doen we wat we kunnen, maar we zien ook een breder, maatschappelijk vraagstuk. Wie de kranten leest en het nieuws regelmatig volgt, zal het niet zijn ontgaan. Overal komt terug dat schulden in Nederland toenemen omdat bij veel mensen het inkomen ontoereikend is. De lonen houden geen gelijke tred met de steeds hoger wordende kosten van het levensonderhoud. Gezinnen uit de lage- en middenklasse kunnen het leven simpelweg niet meer betalen. Dit is geen lokaal vraagstuk, maar vraagt om aandacht van de nationale politiek. Als Arnhem zullen wij ons inspannen om onze zorgen over deze ontwikkeling blijvend onder de aandacht te brengen in Den Haag.

Tot slot

Met deze visie leggen we een (hernieuwd) fundament onder onze schulddienstverlening. Op basis van actuele inzichten leggen we andere accenten. Zo kijken we genuanceerder naar wat we kunnen verwachten van mensen met grote financiële problemen. En we verleggen de focus van symptoombestrijding naar het voorkomen van problemen en het bieden van duurzame oplossingen.

Deze visie is geen doel op zich. Hij moet zijn waarde bewijzen in de praktijk. Daarom gaan we samen met onze partners aan de slag met een uitvoeringsagenda. Daarbij hoeven we niet vanuit het niets te beginnen. Er gebeurt in Arnhem al veel goeds als het gaat om schulddienstverlening. We willen dit moment benutten om het bestaande te toetsen aan deze visie en waar nodig bij te sturen. Daarnaast gaan we aan de slag met een aantal innovatieve aanpakken.

Iedere Arnhemmer schuldenvrij!
Aan deze ambitie werken wij de komende tijd met veel energie verder. Wij nodigen u van harte uit om met ons mee te doen!

Dankwoord
We danken de adviesraad Werk en Inkomen voor hun kritische blik en het uitgebreide advies. Mede hierdoor is deze visie geworden zoals hij er nu ligt.

Op verschillende plekken treft u in groen citaten aan van inwoners. Deze citaten komen uit gesprekken die wij met inwoners met financiële problemen gevoerd hebben. Wij zijn deze inwoners zeer erkentelijk voor het kijkje in hun leven dat zij ons geboden hebben. Wij waarderen de moed die zij hadden om openlijk over hun ervaringen te spreken. Niet alleen helpen zij ons daarmee onze dienstverlening te verbeteren. Het openlijk bespreken van financiële problemen draagt ook bij aan het wegnemen van het taboe dat helaas nog op schulden rust.

"Delen = helen"

Lijst van gebruikte bronnen

- NVVK Jaarcijfers, Vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren, 2018
- Je houdt net wel of net niet je hoofd boven water. NRC, 13 september 2019
- Factsheet geldproblemen in Nederland 2018, Nibud
- De veerkrachtige samenleving, Arnhem, 2013
- Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen, Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, 2013 .
- Alle kinderen kansrijk, M.Wiersma en C. van der Kooi, 2017
- Het verhaal achter de cijfers. Onoplosbare schuldsituaties, Hogeschool Utrecht, 2014
- Schulden en werk. Onderzoek Panteia, 2015
- De Schuldenval, onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem, 2019
- Factsheet Armoede en schulden, Platform 31, 2019
- Autootje voor probleemgeval Arie bespaart tonnen aan zorgkosten, Algemeen Dagblad, 3 september 2019
- SOHOS en Collectief schuldregelen. www.schuldenlab070.nl

Wijkteams Arnhem

Onderwerp: Schulddienstverlening
Datum: 20-09-2019
Aan: Martien Louwers
Van: Han van Burken, Els Bouwman

Aanleiding

De wethouder, Martien Louwers, wil graag weten welke type vragen aan het wijkteam gesteld worden. Ook vraagt zij wat de reden is als inwoners uiteindelijk niet tot een stabilisatietraject komen en niet aangemeld worden bij Rijnstad, terwijl de inwoners met het wijkteam wel begonnen zijn met een aanmelding en intake. Dus de oorzaak van de 'uitval'. Om deze vraag te beantwoorden hebben we dit de coaches via intranet en de mail voorgelegd. We hebben een hoge respons gekregen, dus we gaan ervan uit dat dit een betrouwbaar beeld geeft.

1. **Hoeveel inwoners komen in deze periode bij de wijkteams met vragen met betrekking tot financiën?** Welk percentage is dat van het totaal aantal vragen dat binnenkomt bij de wijkteams?
   Periode januari tot en met augustus 2019:
   - Aantal unieke inwoners met vragen op gebied van financiën: 1122
   - Het totaal aantal nieuwe dossiers: 3480.

   Dat betekent dat ongeveer 30% van de vragen die bij de wijkteams binnenkomen te maken hebben met financiën.
   Hierbij moeten we wel opmerken dat ook inwoners die al langer bij de wijkteams bekend zijn, vragen op financieel gebied kunnen stellen, wanneer ze dat eerder nog niet gedaan hebben. Dat is dus wel een eerste vraag op financieel gebied, maar geen nieuwe aanmelding bij de wijkteams.

2. **Welke type vragen worden op het gebied van financiën het meest gesteld door inwoners?**
   (Dit zijn mensen waarbij het wijkteam financiële ondersteuning geeft, code S6104)

   Top 5 van het type vragen dat bij de wijkteams binnenkomt:
   1. Het geven van advies over het vergroten van het inkomen door gebruik te maken van financiële regelingen en voorzieningen en door verwerving van werk. Denk aan: bijzondere bijstand/voedselbank/kledingbank/vraag m.b.t. aanvragen uitkering/kwijtschelding heffingen/toeslagen checken/aanschrijven fondsen bij laag inkomen of financiële problemen/wat te doen als ex geen alimentatie betaalt.
   2. Het maken van een overzicht van de eigen inkomsten en uitgaven (gemiddelde maandbegroting en jaarbegroting).
   3. Uitleg en informatie geven over routes binnen SDV.
   4. Adviseren en verwijzen naar juiste voorliggende voorzieningen in de wijk.
   5. Het geven van advies over het ordenen van de administratie ten behoeve van de huishoudfinanciën en het bijhouden van dagelijkse uitgaven.

   Andere voorkomende vragen:
   - Het omgaan met betalingsachterstanden. Denk aan: vragen m.b.t. loonbeslag.
   - Het geven van algemene informatie en advies over de wijze waarop de klant kan onderhandelen met schuldeisers over afbetaling van de schulden. Denk aan: helpen met formulieren/lezen van brieven.

- Ondersteuning bij dreigende ontruiming, afsluiting water en gas/stroom (voor inwoners die geen traject Rijnstad/Plangroep willen).
- Advies m.b.t. aanvraag beschermingsbewind of juist het beschermingsbewind willen stoppen.
- Het geven van geld besparende tips.
- Het geven van advies over het regelen van betalingen, bijvoorbeeld automatisch of gespreid. Denk aan: inzetten van derde betalingen via WWB/aanvragen budgetbeheer.
- Ondersteuning tijdens MSNP/WSNP. Denk aan: ondersteuning bij vragen door bewindvoerder/budgetbeheer of BooM.
- Het geven van Informatie en advies over het gebruik van - al dan niet gratis beschikbare - hulpmiddelen, zoals www.zelfjeschuldenregelen.nl.

3. We zien "uitval" tussen de aanmelding en intake (S 6103) en de daadwerkelijk aanmelding voor een stabilisatietraject door Rijnstad (S 6102). Wat zijn daarvan de oorzaken?

Top 7 oorzaken "uitval" :

1. Mensen zeggen afspraken steeds af/lukt niet om in contact te komen.
   Achterliggende redenen genoemd door coaches:
   - Reageert niet op mail/app. Ik heb nog een keer gevraagd. Reden: Lijkt een beetje op hulp willen maar er zelf niet zo veel voor willen doen. Makkelijk opgeven.
   - Geen contact meer na veel afzeggingen. Ik denk dat de ouders het te lang opgelost hebben. Jongere is inmiddels verhuisd.
   - Inwoner wacht op een zitting, daar kunnen nieuwe schulden uitkomen inwoner is dus niet stabiel.
   - Omdat de schulden langdurig, hardnekkig en onmogelijk om op te lossen lijken i.v.m. hoge rentes bijvoorbeeld lijken inwoners snel overvraagd te worden; geen overzicht meer, stress, niet door kunnen pakken. In hoeverre sluiten we aan op het niet kunnen, onvermogen van inwoners bij huidige schuldenaanpak; veel poppetjes, traagheid door hoe het huidige proces is georganiseerd. De drempel ligt hoog om door te kunnen zetten naar Rijnstad. Een compleet overzicht krijgen in schulden en inkomsten/uitgaven duurt soms maanden.-(mobility mentoring)
   - Moeite acceptatie NAH en als gevolg het niet zelf meer te redden.
   - Inwoner en hulpverlener vullen de formulieren niet in.
   - Dakloosheid
2. Iemand voelt te weinig verantwoordelijkheid: het ligt aan anderen, ik heb recht op..
3. Mensen geven aan zichzelf weer te redden
4. Positieve reden: schuld kan worden opgelost (bijv. teruggave belastingdienst, baan etc).
   Opmerkingen: na een heel lang traject, met veel problemen oa aanmelding bij bewindvoerder en malafide werkgevers, is meneer weer terug bij ex. Zij helpt hem om schulden op te lossen. Dhr heeft baan.
5. Verslaving
6. Angst dat alle financiën overgenomen worden en mensen met weinig geld moeten rond komen
7. Schaamte m.b.t. schulden

   Andere redenen:
   - Via beschermingstafel rechtstreeks naar een schuldbemiddelingstraject/WSNP.
   - Indianenverhalen over Rijnstad/plangroep.
   - Ondernemer/boeken niet gesloten.
   - Andere problematiek prioriteit. Eerst scheiden en ouderschapsplan maken etc.
   - Traject loopt nog. Mevrouw is uit wsnp gezet. Inkomen/uitgaven worden d.m.v. Boom stabiel gehouden. Schulden is nog onduidelijk en ook of Rijnstad hier wat mee kan.

- Ondersteuning thuisadministratie, is voldoende.
- Aangemeld voor JPF.
- Inwoonster heeft slechts Menzis als schuldeiser maar Plangroep geeft aan dat ze hierin niet kunnen bemiddelen. Ook niet via de WUB regeling. SR komt dus niet van de grond.
- Betwiste vordering van erfgename op betrokkene, rechtszaken lopen.
- De zaak is opgelost d.m.v. coaching door wijkcoaches en er is een betalingsregeling met de schuldeiser(s) getroffen.
- Informatie en advies. Eerst de administratie op orde zodat er een gedegen schuldenlijst kan worden gemaakt. Rijnstad Thuisadministratie is ingezet!
- Inwoner had bij aanmelding maar 1 schuld, waardoor het traject is afgewezen.
- Inwoonster is aangemeld bij Revolverend Fonds en vanwege privé omstandigheden (zowel inwoonster, als hulpverlener, zijn er afspraken afgezegd. Inwoonster is nog steeds in beeld en er wordt een nieuwe afspraak gemaakt.
- WSNP traject bleek in het verleden al doorlopen te zijn, zonder succes. Inwoner staat er niet voor open dit opnieuw te proberen.
- Inwoner wil geen openheid van zaken geven.
- Heeft deeloplossing gevonden (lost 1 schuld af) … blijft financieel krap.
- Financieel heeft ze hulp via Vroeg erop af. Omdat het toch moeilijk liep met de huur en het betalen van de zorgpremie, kwamen zij langs. Voeg eropaf heeft het financiële stuk opgepakt en is met haar aan het kijken naar de mogelijkheden en stabiliteit. Als het noodzakelijk is om door te zetten voor een schuldhulpverleningstraject wordt contact opgenomen met het wijkteam.
- Een start is gemaakt, maar eerst moet het koophuis verkocht gaan worden voordat er verder gegaan wordt. Man heeft een progressieve spierziekte en er moet eerst een aangepaste woning komen voordat tot verkoop kan worden overgegaan. Dit duurt helaas heel lang. Het stedelijk huuroverleg is al betrokken.
- Loopt nog. Familie helpt maar schiet niet zo erg op.
- Reageert niet op mail/ app. Ik heb nog een keer gevraagd. Reden: Lijkt een beetje op hulp willen maar er zelf niet zo veel voor willen doen. Makkelijk opgeven.
- Geeft aan te druk te zijn op het werk. Ik heb opnieuw contact gezocht.
- Juist bij schulden is het goed actief het lijntje te houden. Maar in de hoeveelheid vragen die ik als wijkcoach krijg schiet het er ook bij in om er actief achteraan te gaan.

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	Agendapunt **Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"**
Motie van	D66 en CDA Arnhem
Titel motie	Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie.
Nummer Zaaknummer	19M78 273186

De raad,
Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat;

- Het deel van de schulddienstverlening dat niet door de sociale wijkteams wordt gedaan deze zomer opnieuw wordt aanbesteed. (zie raadsbrief "Aanbesteding schulddienstverlening" van 4 juni 2019). Publicatie van de aanbesteding is voorzien op 9 juli 2019
- Naar schatting ten minste 16.000 huishoudens in Arnhem te maken hebben met schulden (op basis van onderzoek Panteia)
- Mensen gemiddeld vijf jaar wachten met het zoeken van professionele hulp. (Ze hebben dan een gemiddelde schuld van ruim 42.000 euro bij vijftien schuldeisers).
- Schulden vaak een negatieve invloed hebben op gezondheid, welzijn en arbeidsmarktperspectieven. En dat huishoudens die hiermee te maken hebben, tweeënhalf keer zo vaak een beroep doen op sociaaldomeinvoorzieningen (Pommer & Boelhouwer, 2017)

Overwegende dat;

- Het college van B&W de aanbevelingen van de rekenkamer voor de schuldhulpdienstverlening in Arnhem wil meenemen in de aanbesteding.
- Het rekenkamerrapport “De Schuldenval” geen compleet beeld geeft van de knelpunten binnen de schuldhulpdienstverlening in Arnhem.
- Het rekenkamerrapport “De Schuldenval” concludeert dat mensen lang in een schuldenval gevangen blijven in Arnhem.
- Het algemene uitgangspunt van de aanbesteding dat “we mensen met schulden zo snel mogelijk willen helpen” niet onderbouwd wordt met een visie en/of plan.

AANGENOMEN

Igm70/P.2 17

Verzoekt het college:

- Op basis van een nadere analyse van het stelsel van schulddienstverlening en een integrale visie op de toekomst, de raad kaders te laten vaststellen voor de inrichting van de schulddienstverlening in Arnhem;
- Als vervolg op het "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening sociale wijkteams van maart 2016" een audit te laten verrichten naar de uitvoering van de schulddienstverlening;
- De aankomende aanbesteding zo in te richten dat de werkwijze uiterlijk per 1-1-2021 kan worden aangepast of dat er opnieuw kan worden aanbesteed, indien de aanbesteding niet blijkt te passen bij de nog vast te stellen kaders.

En gaat over tot de orde van de dag

Sabine Andeweg (D66)
Klaartje Koorn-van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Voor	**39**	*Motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78)*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Mattijs Loor (D66) Marie José Navis (GroenLinks) Hanny van Nunen (PvdA) Leo de Groot (PvdD) Yildirim Usta (Denk Verenigd Arnhem) Gerrie Elfrink (SP) Karin Kalthoff (VVD) Klaartje van Dillen (CDA)
Titel motie	Meer schulden voorkomen
Nummer Zaaknummer	**19M19** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- De overheid bij schulden vaak de voornaamste schuldeiser is;
- De gemeente verantwoordelijk is voor schuldhulpverlening en voor uitvoering en handhaving van de Participatiewet;
- Staatssecretaris Van Ark in haar brief aan de Tweede Kamer van 13 februari 2019 aangeeft dat een tussentijdse aanmaning, aanbieden van vroegtijdig betalingsregeling en persoonlijk contact tot een vermindering van boete-stapelen heeft geleid;
- De staatssecretaris in dezelfde brief aangeeft gemeenten te zullen oproepen om – vooruitlopend op nieuwe wetgeving – uit te gaan van minimaal 95% van de bijstandsnorm als beslagvrije voet;
- Arnhem op dit moment een minimum hanteert van 90% of 92,5% van de bijstandsnorm als beslagvrije voet;
- De minister voor Rechtsbescherming toe heeft gezegd (14 februari 2019) dat kwijtschelding van boetestapeling hand in hand dient te gaan met het accepteren van schuldhulpverlening.

Overwegende dat

AANGENOMEN

19m 19/P2/7k

- Stapeling van boetes, aanmaningskosten, invorderingskosten en rente op betalingsachterstanden onwenselijk is en naast schuldenproblematiek ook de bijkomende maatschappelijke problemen vergroot;
- Met het opleggen van invorderkosten en rente bij betalingsachterstanden of bij het hanteren van een te lage beslagvrije voet, de gemeente haar eigen taak om problematische schulden tegen te gaan bemoeilijkt;
- Boetes bedoeld zijn om mensen die niet willen betalen aan te zetten tot betalen, maar geen effect hebben indien inwoners niet kunnen betalen;
- Bij het aanhouden van een te lage beslagvrije voet er een groot risico bestaat op het opbouwen van nieuwe schulden.

Spreekt uit dat:

- De gemeente al het mogelijke moet doen om te voorkomen dat kwetsbare inwoners door beslaglegging of boetes van de zijde van de overheid verder in financiële problemen komen.

En verzoekt het college:

- Geen boetes of vordering verhogende kosten op te leggen bij betalingsachterstanden indien sprake is van inwoners met problematische schulden, mits zij schuldhulpverlening accepteren;
- Ook geen boetes of vordering verhogende kosten op te leggen bij betalingsachterstanden indien al sprake is van een maximaal beslag op loon of uitkering en er geen (spaar)geld is om de boete of kosten mee te voldoen;
- Zo spoedig mogelijk gehoor te geven aan de oproep van de staatssecretaris om een beslagvrije voet van minimaal 95% van de bijstandsnorm als uitgangspunt te hanteren;
- De raad uiterlijk in juni 2019 een voorstel tot aanpassing van de Afstemmingsverordening te doen toekomen, indien dat voor de uitvoering van bovenstaande noodzakelijk is;
- Er bij grote schuldeisers, zoals het CJIB, de belastingdienst, zorgverzekeraars, energieleveranciers of woningcoöperaties, op aan te dringen boetestapeling te voorkomen door tussentijds een aanmaning in eenvoudig Nederlands te sturen en/of vroegtijdig persoonlijk contact op te nemen en een betalingsregeling aan te bieden.

en gaat over tot de orde van de dag

Mattijs Loor (D66)
Marie José Navis (GroenLinks)
Hanny van Nunen (PvdA)
Leo de Groot (PvdD)
Yildirim Usta (Denk Verenigd Arnhem)
Gerrie Elfrink (SP)
Karin Kalthoff (VVD)
Klaartje van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Voor 36 *Motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Agendapunt **'Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"**
Motie van	VVD, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie
Titel motie	Ruimer baan voor de 'Vroeg Eropaf methode'
Nummer Zaaknummer	19M77 273186

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- op 20 maart 2019 het college en 15 organisaties een nieuw convenant om problematische schulden terug te dringen hebben ondertekend;
- De Vroeg Eropaf Methode een succesvol instrument is in deze;
- De medewerkers van Vroeg Eropaf inmiddels zo'n 1000 Arnhemmers bezocht hebben. Inwoners die meedoen aan het traject zien hun schulden dalen en zijn weer in staat om regelmatige betalingen te doen, voor bijvoorbeeld energie en huur;
- Vroeg Eropaf medewerkers maximaal 28 dagen hebben om de hulpvraag van de betreffende inwoners in kaart te brengen en een plan van aanpak te kunnen maken.

Overwegende dat
- Het doorgaans wel vijf jaar duurt voordat iemand om hulp durft te vragen;
- Het niet altijd lukt om binnen 28 dagen volledig vertrouwen van de inwoner te krijgen;
- Er soms meer tijd nodig is dan 28 dagen om te komen tot een plan van aanpak. Dit is vaak indien er sprake is van ernstige schuldenproblematiek;
- De regel van 28 dagen nu erg strak gehanteerd wordt.

Verzoekt het college om
- de harde regel van 28 dagen te laten vallen indien het hulpverleningstraject daarom vraagt en er zwaarwegende redenen zijn. Deze redenen moeten dan door de Vroeg Eropaf medewerker gemotiveerd kunnen worden.

en gaat over tot de orde van de dag
Karin Kalthoff, VVD
Sabine Andeweg, D66
Marie José Navis, Groen Links
Hanny van Nunen, PvdA
Daniël Becker, ChristenUnie

AANGENOMEN

Voor 39

Tegen 0

Motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

De Schuldenval

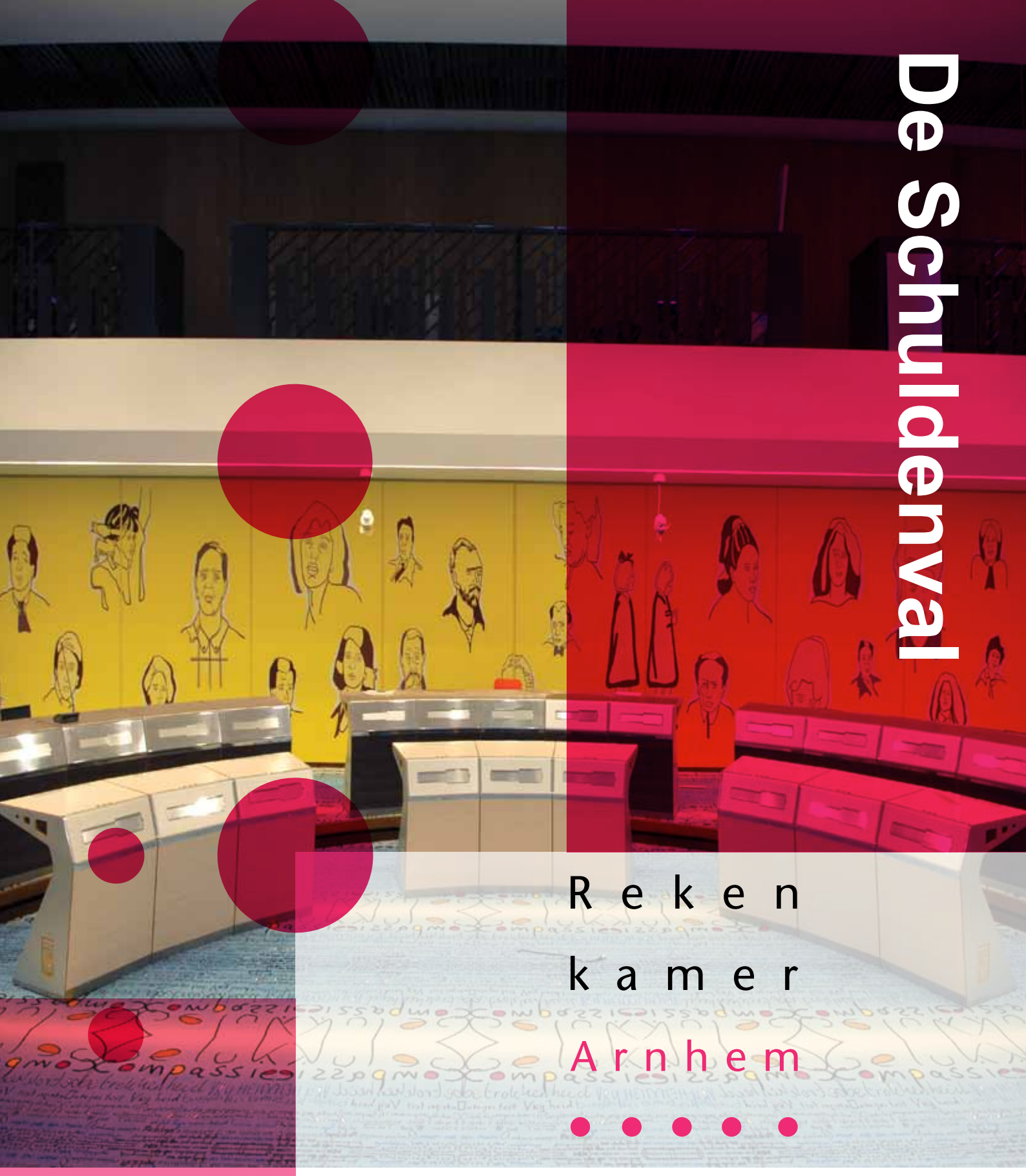

Reken kamer Arnhem

Bestuurlijke Nota

Rekenkameronderzoek naar de schulddienstverlening in Arnhem

Rekenkamer Arnhem

Schulddienstverlening in Arnhem

Bestuurlijke nota

9 mei 2019

Zaaknummer: 273186

Rekenkamer Arnhem

Inhoudsopgave

Bestuurlijke nota

1. Inleiding 3
2. Conclusies 4
   2.1 Overzicht conclusies 4
      2.1.1 conclusies ten aanzien van beleid 4
      2.1.2 conclusies ten aanzien van de uitvoering 4
      2.1.3 conclusies ten aanzien van bereik en kosten 5
      2.1.4 conclusies ten aanzien van ervaringen van inwoners 5
   2.2 Overall beeld 6
3. Aanbevelingen 7
   3.1 Voor het College van B&W 7
   3.2 Voor de raad 8
4. Reactie college van B&W 9

5. Nawoord Rekenkamer 12

Bijlage: Essay - Vasco Lub - sociale wijkteams en schulddienstverlening: reflectie op de 'Arnhemse route'

Bijlage: Rapport 'Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem'

1. Inleiding

Voor u ligt het rapport van de Rekenkamer Arnhem naar de schulddienstverlening in Arnhem. Dit rapport gaat over de situatie waarin mensen met schulden kunnen verkeren en hoe zij geholpen worden daarmee om te gaan.

Dit rapport is het tweede in een serie rapporten die de Rekenkamer Arnhem de komende jaren wil opleveren over het Sociaal Domein. Het eerste ging over informatiebeveiliging in het Sociaal Domein. In voorbereiding is een onderzoek naar jeugdhulp in Arnhem, en op langere termijn willen wij onder andere ook PGB- en zorgfraude en laaggeletterdheid onderzoeken. Wij hopen over enkele jaren een "satéprikker" door deze rapporten te kunnen steken en daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan een samenhangend en effectief sociaal beleid voor de inwoners van Arnhem.

De Rekenkamer Arnhem dankt alle betrokkenen voor hun medewerking aan dit rapport. In de allereerste plaats de 27 huishoudens in Arnhem die we hebben geïnterviewd over hun soms onmogelijke positie en hun ervaringen met hulp- en dienstverleners in Arnhem. Zij hebben ons met hun openhartige antwoorden en soms verbijsterende, soms treurige en soms ook weer optimistisch makende verhalen een bijzondere inkijk in de problematiek gegeven. Maar ook alle andere betrokkenen die de onderzoekers hebben mogen spreken (ambtenaren, de sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep) en andere hulpverleners zeggen wij veel dank voor hun openhartigheid, eerlijkheid en de bereidheid om informatie uit- en op te zoeken en aan te leveren.

Deze bestuurlijke nota bevat alleen de hoofdlijnen van de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek. De basis hiervoor ligt in de nota van bevindingen, het feitelijke en door de ambtelijke organisatie gevalideerde onderzoeksrapport. Dat rapport is als bijlage bij deze bestuurlijke nota gevoegd. U kunt volstaan met het lezen van deze bestuurlijke nota.
Dat laatste zou overigens zonde zijn. Naar de mening van de Rekenkamer Arnhem heeft het onderzoek een rapport opgeleverd dat het verdient in zijn geheel gelezen te worden. Wij danken de onderzoekers voor hun grondige werk en goed geschreven rapport.

2. Conclusies

Op basis van het onderzoek trekt de Rekenkamer Arnhem conclusies. U vindt deze uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7 van de Nota van Bevindingen. Per onderdeel van het onderzoek zijn daar de onderzoekvragen beantwoord en zijn de punten benoemd die goed gaan, en die voor verbetering vatbaar zijn.

Wij geven u in 2.1 het overzicht van die punten, en sluiten in 2.2 af met een overall beeld.

2.1 Overzicht conclusies

2.1.1 Conclusies ten aanzien van beleid

- Aan het beleid t.a.v. schulddienstverlening ligt een onderbouwde probleemanalyse ten grondslag.
- Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren.
- De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.
  Het beleid geeft een goede invulling aan de Wgs.
- Er zijn voor Rijnstad en Plangroep meetbare doelen opgesteld. Periodiek is er met de gemeente overleg over de realisatie van deze doelen.

Verbeterpunt voor het beleid is:
- Er zijn geen meetbare doelen t.a.v. schulddienstverlening geformuleerd voor de Sociale Wijkteams. De Wijkteams hebben hun registratie inmiddels wel enigermate uitgebreid.

2.1.2 Conclusies ten aanzien van de uitvoering

- De gemeente voert actief regie op de taakuitvoering en samenwerking.
- Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening, vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats, waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Verbeterpunten in de uitvoering zijn:
- Het effect van wat wijkteams doen is thans onduidelijk. Er is geen helder beeld over het aantal cliënten, de bestede tijd en geld en het bereikte effect, noch over de doorlooptijd. De registratie is niet op orde.
- De taakopvatting en kennis van wijkcoaches ten aanzien van schulddienstverlening verdient blijvende aandacht. De doortastendheid waarmee inwoners met problematische schulden nu worden geholpen verschilt per coach.
- De overdracht van wijkteam naar Rijnstad verdient aandacht. Met name de financiële gegevens vragen extra aandacht. Zo zijn de ervaringen met de berekening van het vrij te laten bedrag wisselend.

- De regierol van de wijkcoach na overdracht aan Rijnstad en PLANgroep moet beter worden geborgd. Als de wijkcoach uit positie raakt kan deze ook geen regie voeren.
- Gedurende de ondersteuning moet meer aandacht besteed worden aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.
- De nazorg moet explicieter worden belegd. Onder andere: binnen een jaar na het beëindigen van de dienstverlening contact opnemen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog steeds in evenwicht zijn.

2.1.3 Conclusies ten aanzien van bereik en kosten

- Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92). Een verklaring hiervoor is dat Arnhem ten opzichte van gemeenten met een vergelijkbare omvang, meer huishoudens heeft die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- De gemeente heeft maatregelen genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren.
- Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde. Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners.
- Er is overigens geen inzicht in de kosten die wijkteams maken ten aanzien van schulddienstverlening.

Verbeterpunten met betrekking tot bereik en kosten zijn:
- Inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.
- Inzicht in hoeveel mensen worden geholpen met de hulp van het wijkteam. Inmiddels is de registratie hierop uitgebreid. De komende tijd moet blijken of deze het gewenste inzicht oplevert.

2.1.4 Conclusies ten aanzien van ervaringen van inwoners

- Inwoners weten hun weg naar het wijkteam snel te vinden.
- De ervaringen met wijkcoaches zijn positief. Mensen voelen zich gehoord door hun coach. Zij hebben het gevoel dat de coach aan hun kant staat en voor hun belang opkomt. Dat betekent niet per sé dat daarmee iets bereikt wordt.
- Het kan lang duren voordat schulddienstverlening echt op gang komt.
- Het duurt regelmatig lang voordat er duidelijkheid is over inkomen, uitgaven en schulden. Het duurt ook regelmatig lang voordat duidelijk is wel traject het meest passend is. Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn. De meeste trajecten kennen hick ups. Alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging.
- De hulp aan ondernemers met schulden moet worden verbeterd. Duidelijk moet worden hoe het Bureau bijstandverlening zelfstandigen het best kan worden betrokken bij de Arnhemse route.

2.2 Overall beeld

De overall conclusies die uit het rapport getrokken worden, zijn indringend.

Het komt vaak voor dat mensen lang in hun schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is. Vele wijkcoaches kunnen vanuit hun warme betrokkenheid rekenen op grote waardering van hun cliënten. Dat is waardevol en moet behouden blijven.

De opdracht van de wijkteams is "doen wat nodig is". Dat mag de algemene doelstelling zijn, ten aanzien van de langjarige schuldenproblematiek (die bij velen steeds toeneemt naarmate ze langer in de schuldenval zitten) is hij niet effectief genoeg. De wijkteams registreren niet hoeveel mensen met welke schulden bij hen komen en ze pakken de problematiek niet doelgericht genoeg aan. Het maken van een plan en het voeren van de regie op de complexe processen die aan schuldenproblematiek ten grondslag liggen wordt onvoldoende strak aangestuurd en is in de analysefase (wat is het probleem en wat zou de oplossingsrichting kunnen zijn) niet doorwrocht genoeg. Daardoor wordt te weinig snelheid gemaakt.

Triage (het bepalen welke hulp nodig is) vergt specifieke vakkennis. Wij zien die niet altijd goed, tijdig en snel ingezet worden. Meer specifiek is de kennis ten aanzien van ondernemers/zzp'ers die met schulden bij de gemeente aankloppen onvoldoende. Vaak is er een ingewikkeld juridische en fiscale problematiek die specifieke kennis vraagt.

Omdat de afspraken met Rijnstad en PLANgroep ten aanzien van hun doelen en meetbare resultaten strak ingekaderd zijn, zijn de resultaten hier helderder. Ben je als schuldenaar eenmaal zo ver dat je daar terecht komt – maar dat is voor velen een lange, kronkelige en moeizame weg – dan word je meestal goed en effectief geholpen.

3. Aanbevelingen

De Rekenkamer formuleert aanbevelingen voor zowel het college als voor de raad van Arnhem. Deze worden in afzonderlijke paragrafen gepresenteerd.

3.1 Voor het college van B&W

1. Versterk de intake bij potentiële schuldhulpverleningssituaties

De problematiek ter zake van schulden is vaak zo complex dat een zware "triage" noodzakelijk is. Omdat de intakefase een belangrijk onderdeel is van de Arnhemse route dient daarin altijd een wijkcoach betrokken te worden die specialistische kennis heeft over schulddienstverlening. Dit om:

- Sneller tot een goed overzicht te komen van inkomsten, uitgaven en schulden.
- Met de inwoner sneller te bepalen welk traject de beste perspectieven biedt.
- De inwoner (eventueel) sneller naar de volgende fase in de Arnhemse route te begeleiden.

Op dit moment kan het lang duren (soms zelfs jaren) voordat een schuldhulpverleningstraject wordt gestart. De interviews met inwoners hebben geleerd, dat zij ook sneller willen weten waar zij aan toe zijn. Dat betekent: goed registreren (efficiënt en effectief, zonder in bureaucratische overdoses te vervallen), en het maken van scherpe en diepe analyse van de problematiek en de bijzondere omstandigheden van de cliënt door een gespecialiseerde professional, zodat een gericht plan kan worden gemaakt.

2. *Ga beter en gerichter registreren*

Om in beeld te krijgen hoeveel Arnhemmers een beroep doen op schulddienstverlening, moet de registratie van de schuldhulpvraag onderdeel worden van het intakeproces. Duidelijk moet worden hoeveel Arnhemmers een beroep doen op schulddienstverlening; hoe zij worden geholpen; en, wat de doorlooptijd van hulptrajecten is. Er is inmiddels gestart met registratie door de Sociale Wijkteams. Komend jaar moet duidelijk worden of dit ook het gewenste inzicht geeft. Het geeft geen pas dat er geen helder inzicht is in het aantal cliënten, hun hulpvraag en de bij de hulp gerealiseerde effecten en gemaakte kosten.

3. Zorg voor borging van regiefunctie van de wijkcoach

De regiefunctie van de wijkcoach moet beter worden geborgd. Bij overdracht van een inwoner aan Rijnstad of PLANgroep moeten Sociale Wijkteams en schuldhulpverleners altijd afspreken wat de regiefunctie concreet zal gaan inhouden (casus- en/of procesregie). Bijvoorbeeld moet per inwoner worden afgesproken met welke frequentie c.q. op welke momenten de wijkcoach op de hoogte wordt gesteld over de voortgang.

4. Besteed meer aandacht aan ondernemers

De hulp aan ondernemers met problematische schulden verdient meer aandacht. Wanneer een ondernemer zich vanwege schulden meldt bij het Bureau bijstandverlening zelfstandigen, dan wel bij het Wijkteam, moet sneller worden bepaald wat de beste route is. Voorkomen moet worden dat betrokkene over en weer wordt doorverwezen.

5. Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag"

De wenselijkheid om de berekening van het 'Vrij te laten bedrag' onderdeel te laten zijn van de intakefase moet opnieuw geëvalueerd worden. De huidige situatie functioneert volgens meerdere betrokkenen niet goed. Bepaal in deze lijn eventueel opnieuw wat de meest effectieve taakafbakeningen tussen de wijkcoaches en Rijnstad zijn en wat het beste overdrachtsmoment is.

6. Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter

Het moet explicieter worden wat onder nazorg wordt verstaan. Vervolgens moet deze nazorg expliciet worden toebedeeld aan één van de partners van de Arnhemse route.

3.2 Voor de raad

1. Versterk het inzicht

Het inzicht inzake de effecten van schuldhulpverlening is nu nog te vaag. Wij adviseren u ervoor te zorgen, dat de Meerjarenbegroting te meten en te controleren doelen ter zake bevat, en dat in het jaarverslag daarover gerapporteerd wordt.

2. Zie toe op aanpak en vervolg

Verzoek het college om binnen drie maanden na besluitvorming van dit rapport in de raad met een plan van aanpak te komen voor de implementatie van de aanbevelingen die gericht zijn aan het college.

4. Reactie College van B&W

Aan Rekenkamer Arnhem
t.a.v. de heer A.H. Teeuw, voorzitter
Koningstraat 38
6811DG ARNHEM

Datum : 23 april 2019
Zaaknummer : 356405
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 3774772

Onderwerp: Bestuurlijke reactie Schulddienstverlening in Arnhem

Geachte heer Teeuw,

De Rekenkamer Arnhem heeft ons college uitgenodigd een reactie te geven op de bestuurlijke nota 'Schulddienstverlening in Arnhem' (versie d.d. 3 april 2019). In deze nota heeft de rekenkamer conclusies en aanbevelingen geformuleerd op basis van het onderzoeksrapport ‘Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem’ (versie d.d. 29 maart 2019). In de vergadering van 23 april 2019 is de volgende bestuurlijke reactie vastgesteld.

Algemene reactie
Wij bedanken de rekenkamer voor het onderzoek naar de schulddienstverlening in Arnhem. Er ligt een goed en prettig leesbaar rapport en bestuurlijke nota met heldere conclusies en aanbevelingen die we gaan gebruiken voor verdere verbetering van de schulddienstverlening in Arnhem. Het rapport komt op een gunstig moment, omdat de schulddienstverlening dit jaar opnieuw wordt aanbesteed.

Reactie op conclusies
Ons college erkent de meeste conclusies van de rekenkamer, maar wil bij enkele conclusies een aantal kanttekeningen plaatsen:

- Ook wij zijn van mening dat mensen (te) lang in hun schuldenval gevangen blijven. De conclusie die de rekenkamer trekt dat dit in belangrijke mate wordt veroorzaakt door de hulpverlening binnen de wijkteams, vinden we niet voldoende onderbouwd.
- We erkennen dat er verbetermogelijkheden zijn voor uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem: in het bijzonder bij de sociale wijkteams. We vinden het zorgelijk dat verschillen in taakopvatting, kennis en doortastendheid van wijkcoaches de uitvoering negatief beïnvloeden. Dit aandachtspunt is eerder gesignaleerd waarop de wijkteams actie hebben ondernomen (o.a. het instellen van aandachtsfunctionarissen en het organiseren van bijscholing). Helaas heeft dat tot onvoldoende resultaat geleid.
- De conclusie dat er geen meetbare doelen voor de sociale wijkteams zijn geformuleerd, willen we graag toelichten. De opdracht voor de sociale wijkteams vanuit de gemeente is helder: doen wat nodig is. Binnen deze integrale opdracht voeren zij voor schulddienstverlening de aanmelding en intake uit. Dat zij deze hulp tot voor kort niet registreerden is het gevolg van keuzes die in het verleden door de gemeente zijn gemaakt. Dit om de administratieve last bij wijkteams zoveel mogelijk te beperken. Inmiddels zijn gemeente en wijkteams tot de conclusie gekomen dat cijfers onmisbaar zijn om inzicht te krijgen in het bereik van de doelgroep en de resultaten. Er zijn dan ook afspraken gemaakt over de registratie.

- Ons college is van mening dat er in Arnhem veel aandacht is voor het verhogen van de financiële zelfredzaamheid. Het is de kern van het beleid en de uitvoering van de stabilisatiefase door Rijnstad. Daarbij erkennen we dat er wellicht te veel financiële zelfredzaamheid wordt gevraagd van inwoners aan het begin van een traject. Het kan wenselijk zijn om pas te gaan werken aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid zodra er schuldenrust is gecreëerd bij de inwoner.

Reactie op aanbevelingen voor het college

Wij nemen de aanbevelingen als volgt over.

- *Versterk de intake bij potentiële schuldhulpverleningssituaties*. De rekenkamer constateert dat de problematiek bij schulden vaak zo complex is dat zware triage (het bepalen welke hulp nodig is) noodzakelijk is. Hiervoor is specialistische kennis nodig. De conclusies van de rekenkamer over de uitvoering geven aanleiding om de taakverdeling tussen integraal werkende coaches en specialistische schuldhulpverlener opnieuw te bekijken en te herijken.
- *Ga beter en gerichter registreren.* De sociale wijkteams zijn sinds 1 oktober 2018 begonnen met registratie. Wij onderschrijven de noodzaak om inzicht te hebben in wie worden bereikt en wat de resultaten zijn van hulp bij schulden.
- *Zorg voor borging van de regiefunctie van de wijkcoach.* De regie voor hulpverlening ligt bij de inwoner en de sociale wijkcoach. Dat de regiefunctie beter geborgd moet worden onderschrijven we. Hiervoor is het nodig dat duidelijke afspraken gemaakt worden over wat regie inhoudt en wat dat concreet betekent voor de taken, rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partners. Dit vraagt niet alleen wat van de sociale wijkteams, maar van alle partners die betrokken zijn bij schulddienstverlening.
- *Besteed meer aandacht aan ondernemers.* Hoe we schulddienstverlening in Arnhem voor ondernemers en ZZP'ers hebben georganiseerd werkt in de praktijk kennelijk onvoldoende. Wij onderschrijven dat dit meer aandacht vraagt.
- *Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag".* De berekening van het vrij te laten bedrag is onderdeel van de intakefase en wordt nu uitgevoerd door de sociale wijkteams. Dat deze afspraak opnieuw geëvalueerd moet worden is in lijn met de aanbeveling dat de intake versterkt moet worden en dat daarmee kritisch gekeken moet worden wat de meest effectieve taakafbakening is tussen de integraal werkende wijkcoach en de specialistisch werkende schulddienstverleners.
- *Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter.* Uit het onderzoek van de rekenkamer blijkt dat nazorg niet goed gedefinieerd is en niet expliciet belegd is. Wij vinden het belangrijk dat dit alsnog gebeurt in het belang van de inwoners.

Wat gaat ons college doen met de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek?

- In de aanbesteding van de schulddienstverlening die nu loopt en vanaf 1-1-2020 van kracht wordt, houden we rekening met de aanbevelingen uit het rekenkamerrapport.
- We gaan de taakverdeling tussen de integraal werkende wijkcoaches en specialistische schulddienstverlening bekijken en aanpassen.
- We zien erop toe dat er duidelijke afspraken komen tussen alle partijen over de regiefunctie van sociale wijkcoaches.
- We willen dat de registratie bij de sociale wijkteams zo snel mogelijk leidt tot betrouwbare cijfers over bereik en resultaten. Hierbij zijn zij afhankelijk van de systemen van de gemeente die registratie bemoeilijken.
- We gaan de nazorg beter beleggen bij één van de partijen.

- We gaan meer aandacht geven aan schulddienstverlening voor ZZP'ers en ondernemers. We gaan vast stellen wat hiervoor meer nodig is dan wat nu geregeld is en we komen met een plan van aanpak om dit te realiseren.
- Op basis van de onderzoeksresultaten wil ons College kijken of de doorlooptijd van schulddienstverlening verkort kan worden. Dit willen wij enerzijds doen door kritisch te kijken naar de uitvoering zoals hierboven gemeld, maar ook door te kijken of andere instrumenten ingezet kunnen worden zoals een saneringskrediet.
- De rekenkamer constateert dat in verhouding met andere gemeenten de kosten van schulddienstverlening in Arnhem hoog zijn. Dit vraagt wat ons betreft om een verkenning waardoor dit verschil wordt veroorzaakt. Wij streven daarbij naar een zo effectief mogelijke inzet van middelen.

Reactie op aanbevelingen voor de raad

De rekenkamer heeft twee aanbevelingen voor de raad opgenomen: versterk het inzicht en zie toe op aanpak en vervolg. Wij zijn bereid de raad jaarlijks informatie te verstrekken hoeveel inwoners bereikt worden met schulddienstverlening en wat daarvan de resultaten zijn. Wij komen binnen drie maanden met een plan waarin de aanbevelingen van de rekenkamer zijn verwerkt.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

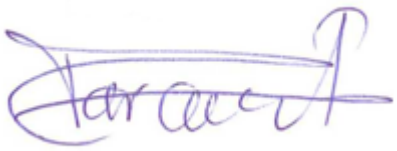

5. Nawoord

De Rekenkamer waardeert de bestuurlijke reactie van het College en de daarin gedane toezeggingen dat
a. de conclusies en aanbevelingen al op korte termijn betrokken gaan worden bij de aanbesteding van de schulddienstverlening en
b. er binnen drie maanden een plan zal liggen waarin de aanbevelingen van de rekenkamer zijn verwerkt.

Wij willen slechts één opmerking maken naar aanleiding van de reactie van het College. Wij hebben geconcludeerd: "Het komt vaak voor dat mensen lang in een schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is". Het College geeft aan dat wij niet voldoende onderbouwd zouden hebben dat de mensen te lang in de schuldenval gevangen blijven door de hulpverlening in de wijkteams.

Wij zijn van mening dat een belangrijke factor voor de langdurigheid van het proces te wijten is aan de organisatie van de hulpverlening (de triage, het gebrek aan doelgerichtheid, het niet altijd inzetten van ter zake kundigen), maar niet aan de mensen die de hulpverlening verstrekken. Aan hun intenties en inzet twijfelen we niet.

De Rekenkamer vertrouwt er op dat er op basis van het onderzoek een goed debat gevoerd gaat worden in de gemeenteraad en er gewerkt kan worden aan een verdere verbetering van de schulddienstverlening in Arnhem

Bijlage: Essay - Vasco Lub

Sociale wijkteams en schulddienstverlening: reflectie op de 'Arnhemse route'

Vasco Lub
Vasco Lub is socioloog en heeft in de vorm van het Bureau voor Sociale Argumentatie een eigen onderzoeks- en adviespraktijk. Hij is daarnaast via een gastvrijheidsovereenkomst verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, afdeling Bestuurskunde & Sociologie. De Rekenkamer heeft Vasco Lub gevraagd een essay te schrijven ter verdieping van de resultaten van het onderzoek vanuit zijn expertise op het gebied van wijkteams en wijkgericht werken.

Enkele jaren geleden publiceerde ik met Silke van Arum het artikel *Wat gemeenten van sociale wijkteams verwachten* (2014) in het online vakblad Beleidsonderzoekonline. De verwachtingen over de wijkteams waren destijds hooggespannen. Menig gemeente zag hun inzet als dé nieuwe oplossing in de aanpak van sociale problematiek, vooral in aandachtswijken. In het artikel analyseerden we 32 gemeentelijke beleidsnota's, waarbij we nagingen wat gemeenten nu precies met de wijkteams beoogden, waar hun meerwaarde uit zou moeten bestaan naar kwetsbare burgers, en in hoeverre gemeenten via de wijkteams kleur en inhoud gaven aan de decentralisatie van zorg- en welzijnstaken. De analyse gaf – op zijn zachtst gezegd – aanleiding voor kritische kanttekeningen. Zo bleken de gemeentelijke plannen nogal cosmetisch en eenvormig, werden doelen en doelgroepen van de wijkteams zelden geëxpliciteerd, en bleef veelal onduidelijk hoe de samenwerking met andere instanties 'in de keten' efficiënt en ordelijk zou moeten verlopen. Kortom, het leek er vijf jaar geleden op dat de meeste gemeenten met het optuigen van de wijkteams vooral een beleidsmode achternaliepen, maar vergaten na te gaan waarom zij het fenomeen überhaupt omarmden.

Kritische blik

In Arnhem zijn binnen de zogenoemde 'Arnhemse route' van schulddienstverlening de wijkteams verantwoordelijk voor informatie en advies naar schuldenaren alsook de intake van burgers met schulden, en voeren zij formeel de regie van de dienstverlening ten opzichte van andere instanties. In de recent verschenen evaluatie van de uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem uitgevoerd door de Arnhemse Rekenkamer, komen de wijkteams er echter niet goed uit. Het rapport brengt stevige tekortkomingen aan het licht over hun sturing, efficiëntie en doelmatigheid. Het is daarom opportuun om enkele bevindingen van de evaluatie na te lopen en te voorzien van een kritische blik, ook met het oog op de risico's van de onduidelijkheid over de inzet van wijkteams die wij vijf jaar geleden al voorzagen. Niet om extra zout in de wond te strooien, maar om op basis van de conclusies van de Rekenkamer te reflecteren op hoe het beter kan. Ik heb me daarbij vooral gericht op het gebrek aan goed doordacht beleid. Mijns inziens is dat een dieperliggende oorzaak van veel van de door de Rekenkamer geconstateerde obstakels en tekortkomingen.

Over beleidsontwerp: voordenken voorkomt nadenken

Een eerste aspect dat opvalt uit het rapport, is de invloed van het onderliggende beleidsontwerp ten aanzien van schulddienstverlening, of eerder gezegd het ontbreken daarvan. Via 'beleid' geeft een bestuurslaag aan welke keuzes waarom worden gemaakt[i]. Beleid geeft dus inhoud aan de wijze waarop een gemeente lokale problemen – in dit geval burgers met schulden - tracht te sturen, te beïnvloeden en op te lossen. Hoewel de gemeente Arnhem via de 'Arnhemse route' de keuzes voor de

schulddienstverlening expliciteert (een samenwerking met een specifieke taakafbakening tussen de wijkteams, welzijnsinstelling Rijnstad en PLANgroep), is het de vraag of daarmee het beleid ten aanzien van schulddienstverlening ook inhoudelijk is onderbouwd, zoals de Rekenkamer concludeert. Beleid moet niet alleen gaan over praktische speerpunten (het hoe), maar ook – en vooral – over de argumentatie over de inhoudelijke keuzes daarachter (het waarom). Wat is precies de meerwaarde van de Arnhemse route? Waarom is er voor deze weg gekozen, en niet voor een andere? Waarom is de regie neergelegd bij de wijkteams? En wat legitimeert de taakafbakening tussen de verschillende instanties? Dit zijn vragen die onbeantwoord blijven. Het ontbreken van een dergelijke onderbouwing vormt al een eerste obstakel naar een effectieve dienstverlening omdat de inhoudelijke beweegredenen voor die keuzes vaag blijven.

Georganiseerde discontinuïteit

Duiken we wat dieper in de keten van dienstverlening, dan blijkt ook uit het evaluatierapport dat het gebrek aan beleidsonderbouwing negatief doorwerkt in de dienstverlening van instanties. Welzijnsorganisatie Rijnstad is verantwoordelijk voor de 'stabilisatie', wat betekent dat zij de schuldenaar helpt uitgaven en inkomsten met elkaar in balans te brengen zodat er geen nieuwe schulden bijkomen. Rijnstad moet ook bepalen welk specifiek schulddienstverleningstraject het meeste perspectief biedt. Schuldhulpverleningsinstantie PLANgroep is vervolgens verantwoordelijk voor het feitelijke budgetbeheer en het minnelijk traject met schuldeisers. Als derde partij is de wijkcoach van het wijkteam verantwoordelijk voor de intake en moet er samen met de schuldenaar voor zorgen voor dat alle inkomsten, uitgaven en schulden in beeld worden gebracht, dat hierbij duidelijk wordt hoe financiële problemen samenhangen met andere problemen, en dat er een plan van aanpak wordt opgesteld. Onduidelijk blijft waarin deze drie verantwoordelijkheden en takenpakketten inhoudelijk nu precies van elkaar verschillen, zodanig dat zij een afzonderlijke inzet vereisen van drie verschillende instanties, en wat deze aanpak nu precies 'integraal' maakt. Het 'in balans brengen van uitgaven en inkomsten' (taak Rijnstad) heeft nogal wat raakvlakken met 'budgetbeheer' (taak PLANgroep), en het opstellen van een plan van aanpak (taak Wijkteam) overlapt met de bepaling van een specifiek schulddienstverleningstraject (taak Rijnstad). Deze operationele overlapping en ongedefinieerde taakafbakening tussen de drie instanties is mogelijk een belangrijke oorzaak van de geconstateerde tekortkomingen en ervaren belemmeringen van schuldenaren in de dienstverlening. Binnen de Arnhemse route ontstaat hierdoor een risico van 'georganiseerde discontinuïteit'[ii], waarbij het samenspel tussen instanties in plaats van doelmatig, rommelig, verwarrend en onbevredigend uitpakt.

De invloed van financiering

De wijze waarop de sociale wijkteams thans worden gefinancierd, draagt eveneens niet bij aan een doelmatige inzet. Het Rekenkamerrapport vermeldt dat de wijkteams hun activiteiten in het kader van de schulddienstverlening verrichten vanuit een lumpsum die zij krijgen voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Schulddienstverlening is dus slechts één van de dingen die de wijkteams doen. Hoewel vanuit de integrale taakstelling van de wijkteams een dergelijke financiering misschien voor de hand ligt, wordt daarmee wel veel vrijheid gegeven aan de wijkteams. De wijkteams maken waarschijnlijk ook zelf een prioritering van hoe zij hun middelen het beste kunnen besteden en voor welke problematiek zij die inzetten. Er zal dan ook gedetailleerder moeten worden gekeken naar de werkbelasting van de professionals binnen de wijkteams, de domeinen waarop zij worden geacht een bijdrage te leveren, en hoeveel prioriteit schuldhulpverlening binnen dat totale takenpakket zou moeten krijgen. Wellicht is het

een beter idee de gemeentelijke budgetten voor zorg en welzijn niet aan organisatietypen of specifieke instanties te koppelen, maar deze thematisch te ordenen, en te verbinden met specifieke beleidsdoelen[iii].

Meetbare doelen

Het rapport constateert dat er geen meetbare doelen zijn geformuleerd voor de sociale wijkteams, en dat de wijkteams hun intakes en al dan niet geboekte resultaten gebrekkig registreren. Mijns inziens hangt deze bevinding nauw samen met het eerder aangestipte on-onderbouwde beleidsontwerp ten aanzien van de Arnhemse schulddienstverlening. Het streven naar meetbare doelen en registraties maakt het ontwikkelen van een gemeentelijke visie op schuldenproblematiek des te noodzakelijker. Zonder visie, geen doelen. Zonder doelen, geen evaluatie. En zonder evaluatie, geen zicht op 'wat werkt'. Die visie en doelen moeten dan wel een zekere mate van concreetheid hebben, anders verzandt de beoordeling van de werkzaamheid van beleid alsnog in vrijblijvendheid. Vijf jaar geleden bleek bijvoorbeeld dat de meeste gemeenten de 'doelen' van wijkteams vooral formuleerden in termen van *output* (wat er wordt gedaan) in plaats van *outcome* (wat er wordt bereikt). Als er bijvoorbeeld X procent minder doorverwijzingen zijn door de inzet van wijkteams, of Y procent burgers doet hun schuldsanering sinds hun inzet op 'eigen kracht', dan kan worden berekend hoeveel in de nieuwe situatie bespaard is ten opzichte van eerdere professionele inzet. Maar dergelijke informatie wil natuurlijk niet zeggen dat daarmee ook de schuldenproblematiek van de doelgroep is opgelost (efficiency staat niet gelijk aan effectiviteit). Om dat vast te stellen is empirisch onderzoek nodig. Wanneer de doelen van sociale wijkteams vaag blijven, kunnen bovendien bepaalde gewenste uitkomsten (bijvoorbeeld X% minder doorverwijzingen) als een succes worden gelabeld, zonder dat duidelijk is of er een verband is tussen de inzet van wijkteams en minder schuldenproblematiek. Het is dus van belang dat scherp wordt gekeken naar de instrumentele doelmatigheid van sociale wijkteams. Zijn burgers met de wijkteams beter af dan voorheen? En waar is hun werkzaamheid van afhankelijk?

Ten besluit

In het genoemde artikel over sociale wijkteams dat ik schreef met Van Arum in 2014, besloten we onze analyse met de vaststelling dat het wrang zou zijn als we 'over een aantal jaren tot de conclusie komen dat de inzet van sociale wijkteams onvoldoende effectief is gebleken.' Hoewel we voorzichtig moeten zijn met het generaliseren van de Arnhemse casus, is het niet ondenkbaar dat andere gemeenten met soortgelijke problemen kampen. Het illustreert hoe belangrijk het is dat er een visie wordt ontwikkeld op sociale problemen zoals schuldhulpverlening. Zeker nu door de decentralisaties de Rijksoverheid naar de achtergrond is verdwenen en gemeenten hun eigen beleidsboontjes moeten doppen. Hoewel het op korte termijn zinvol is de intake van wijkteams te versterken, hen beter en gerichter schuldenaren te laten registreren en de regiefunctie van de wijkcoach te versterken (aanbevelingen uit de Bestuurlijke nota), is het de vraag of dit op de lange termijn de fundamentelere tekortkomingen van Arnhemse schulddienstverlening oplost. Het is iets te gemakkelijk om de door de Rekenkamer geconstateerde tekortkomingen van de wijkteams in de schulddienstverlening ook louter die partij te verwijten en daar de oplossingen te willen zoeken, een geval van *shooting the messenger*.

Op de korte termijn is het raadzaam de wijkteams enkel een signaleringsfunctie te laten vervullen (intake), en de regie vervolgens bij Rijnstad neer te leggen en die intensief te laten samenwerken met PLANgroep. Zij zijn inhoudelijk gezien de meest relevante instanties. Op de lange termijn is het evenwel zaak dat de gemeente beter van tevoren aangeeft wat het belangrijk vindt in de aanpak van schulden van Arnhemse burgers en de rol van overige instanties hierin (het waarom van het

schulddienstverleningsbeleid), zodat de inzet van specifieke instanties zich daarnaar kan verhouden (het hoe van het schulddienstverleningsbeleid). We zijn in Nederland gewend geraakt door een procedurele bril naar schuldenproblematiek te kijken en zien dan regels, inzet van professionals en protocollen[iv]. Maar wellicht zijn er ook andere manieren om met schulden om te gaan. In hoeverre de wijkteams hierin een rol hebben te vervullen, zal moeten blijken. Maar dat beter over hun inzet moet worden nagedacht, is evident. Onduidelijkheid van beleid zet de deur open naar willekeur in de uitvoering.

Noten

[i] Bekkers, V. (2012). *Beleid in beweging. Achtergronden, benaderingen, fasen en aspecten van beleid in de publieke sector.* Den Haag: Boom Lemma.

[ii] Ewijk, H. van, Scheijmans, I., Vliet, K. van, & Waal, V. de (2008). *Samenspel in de buurt. Burgers, sociale professionals en beleidsmakers aan zet.* Amsterdam: SWP

[iii] Zie ook Lub, V. (2018). *Tussen territoriumdrift en burgerkracht. Actiepunten voor een weerbare wijkaanpak*. Utrecht: LSA.

[iv] Verhagen, S. e.a. (2014). *Verlossing van schuld en boete. Onorthodoxe oplossingen voor betaalde rekeningen.* Amsterdam: Van Gennip.

Colofon

De Rekenkamer Arnhem neemt een onafhankelijke positie in binnen de gemeente. Op basis van artikel 182 van de Gemeentewet onderzoekt de Rekenkamer de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. In Arnhem bestaat de Rekenkamer uit drie externe leden, waaronder de voorzitter. Zij worden ondersteund door een ambtelijk secretaris -onderzoeker en een junior onderzoeker.

Rekenkamer Arnhem

Voorzitter Dhr. drs. A. Teeuw
Leden Dhr. drs. H. Verdellen
Mw. drs. L. Zwier-Kentie

Secretaris-onderzoeker Dhr. drs. P. Bosch
Junior onderzoeker Mw. M. de Lange MSc

Contact
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026 - 377 3721

rekenkamer@arnhem.nl
paul.bosch@arnhem.nl
meriam.de.lange@arnhem.nl
www.rekenkamerarnhem.nl

zaaknummer 273186

Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem

Eindrapport, 29 maart

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Rekenkamer van Gemeente Arnhem

29 maart 2019

Auteurs:

Guido Brummelkamp
Geerten Kruis
Silvia Bunt

Inhoud

1. Inleiding **5**

1.1 Hulp bij schulden in Arnhem 5

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek 5

1.3 Afbakening van het onderzoek 6

1.4 Onderzoeksaanpak 7

2. Schulddienstverlening in Arnhem **9**

2.1 Basis van het Arnhemse beleid 9

2.2 Activerende schulddienstverlening: de Arnhemse route 10

2.3 Hulp aan zelfstandig ondernemers 13

2.4 Onderzoek Nationale ombudsman 14

3. Uitvoering **17**

3.1 Sociale Wijkteams 17

3.2 Rijnstad 26

3.3 PLANgroep 31

4. Bereik en kosten **39**

4.1 Context: armoede en schulden in Arnhem 39

4.2 Bereik van de schulddienstverlening 40

4.3 Kosten 46

5. Ervaringen van inwoners **49**

5.1 Het eerste contact 49

5.2 Intake 51

5.3 Stabilisatiefase 52

5.4 Overdracht aan PLANgroep 56

5.5 Ondernemers 56

6. Toetsing normenkader **59**

7. Conclusies **63**

Bijlage 1: Casussen van inwoners **73**

Bijlage 2: Arnhemse route **76**

Geïnterviewde personen **78**

Schriftelijke bronnen **79**

1. Inleiding

1.1 Hulp bij schulden in Arnhem

Hoewel de Nederlandse economie sinds 2013 elke kwartaal is gegroeid, zijn er nog steeds veel huishoudens die gebukt gaan onder schulden. Afgaande op de laatste twee landelijke onderzoeken naar de omvang van dit probleem, heeft 15% tot 20% van de huishoudens te maken met (dreigende) problematische schulden (Westhof e.a., 2015; Pommer & Boelhouwer, 2017). Het probleem van schulden werkt binnen huishoudens vaak breed door. Schulden hebben vaak een negatieve invloed op gezondheid, welzijn en arbeidsmarktperspectieven. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (CPB) stelde in 2017 vast dat huishoudens die ermee te maken hebben, tweeënhalf keer zo vaak een beroep doen op sociaaldomeinvoorzieningen (Pommer & Boelhouwer, 2017). Schulden zijn daarmee bij uitstek een probleem dat gemeenten aan gaat, nog los van de verplichtingen die gemeenten in het kader van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) zijn opgelegd.

Het belang van goede schulddienstverlening wordt door Gemeente Arnhem al lang onderkend. De gemeente heeft al geruime tijd voorzieningen om mensen met problematische schulden te helpen. Centraal in het huidige beleid staat de wens om de mens die hulp vraagt centraal te stellen en niet diens schulden. In deze visie moet schulddienstverlening verder gaan dan het wegwerken van schulden, er moet vooral ook worden gekeken naar omstandigheden, om na te gaan hoe mensen met hun eventuele achterliggende problemen geholpen kunnen worden.

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek

Met voorliggend onderzoek is nagegaan hoe binnen de gemeente het schulddienstverleningsbeleid wordt uitgevoerd. Directe aanleiding waren vragen uit de gemeenteraad. Zij wil weten of inwoners met (dreigende) problematische schulden goed worden bereikt en geholpen; of zij er uiteindelijk zelfredzamer door worden, en; welke succes- en faalfactoren er zijn. Deze vragen zijn door de Rekenkamer uitgewerkt in dertien deelvragen. Deze vragen zijn geordend rond vier hoofdvragen.

Wat is het beleid, hoe verhoudt dat zich tot de landelijke normen?	- Wat is het huidige Arnhemse beleid voor schulddienstverlening? - Hoe verhoudt het Arnhemse beleid zich tot de Wgs en landelijk (NVVK) beleid?
Hoe verlenen de ketenpartners hun diensten?	- Hoe verloopt het proces van schulddienstverlening, inclusief de samenwerking en overdracht tussen de verschillende partners? - Hoe is de afstemming tussen Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep? Zijn er werkbare afspraken en criteria t.b.v. overdracht van inwoners? - Wat zijn de effecten van het hebben van verschillende schakels in het dienstverleningsproces? - Wachtlijsten en doorlooptijden: hoe lang duurt het voordat een burger met (dreigende) problematische schulden wordt geholpen? Welke doorlooptijden zijn er vervolgens? - Signaleren en doorverwijzen: zijn de Sociale Wijkteams voldoende toegerust met expertise over schulddienstverlening kunnen zij schulden tijdig signaleren?

	- Wat zijn in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid aan te wijzen succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? - Hoe is de nazorg georganiseerd om te voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw schulden maken?
Hoeveel mensen worden bereikt, wat zijn de kosten?	- Worden de mensen die schulddienstverlening nodig hebben, bereikt? - Wat zijn de resultaten van de gemeentelijke schulddienstverlening (prestaties in aantallen, effecten, en kosten)?
Wat zijn de ervaringen van mensen die zijn aangewezen op schulddienstverlening?	- Wat zijn ervaringen van inwoners (schuldenaren inclusief ondernemers en schuldeisers) met (de verschillende instrumenten binnen) de schulddienstverlening en wat ervaren zij als succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? - Wat zijn de oorzaken van door inwoners genoemde succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening?

1.3 Afbakening van het onderzoek

In lijn met het wettelijke uitgangspunt van integrale ondersteuning en de ambitie van de gemeente om activerende schulddienstverlening te bieden, hanteren wij in dit onderzoek een brede definitie voor schulddienstverlening. Hierbij kijken wij niet alleen naar het oplossen van schulden, maar ook naar het voorkomen en beheersen ervan. Deze evaluatie beperkt zich evenwel tot de partijen die onderdeel zij van de Arnhemse route. De in dit onderzoek gehanteerde definitie van schulddienstverlening luidt als volgt: '*Het uitvoeren van diensten door schuldhulpverlenende organisaties (en Sociale Wijkteams) gericht op het voorkómen, oplossen of beheersen van problematische schulden.*'

De focus in dit onderzoek ligt op het in beeld brengen van ervaringen van inwoners en op de drie partijen waarbij de schulddienstverlening is belegd:

- de Sociale Wijkteams : verantwoordelijk voor informatie & advies, aanmelding en intake en regie;
- Rijnstad: verantwoordelijk voor financiële stabilisatie;
- PLANgroep: verantwoordelijk voor schuldregelingen (inclusief budgetbeheer), en toeleiding naar Wsnp.

In het verlengde kijken we in het onderzoek naar de inhoud en effectiviteit van de dienstverlening van deze drie partijen en naar de wijze waarop deze drie partijen onderling samenwerken. Hiermee ontstaat zicht op de integraliteit van de dienstverlening en de wijze waarop wordt gewerkt aan het voorkomen, beheersen en vroegtijdig signaleren van schulden. De inhoud van ondersteuning die door diverse organisaties op aanpalende leefdomeinen (zoals verslavingszorg of reclassering) wordt geboden, behoort niet tot het onderwerp van dit onderzoek.

Ook ondersteuning die wel in bredere zin tot de 'Arnhemse route voor financiële oplossingen' behoort, maar in het beleid van de gemeenten niet tot de schulddienstverlening wordt gerekend (bijvoorbeeld beschermingsbewind en derdenbetalingen door de afdeling Werk en Inkomen) valt buiten de afbakening van dit onderzoek. Dit geldt ook voor de projecten Budgetondersteuning op Maat (BooM) en Vroeg Eropaf. Ten aanzien van BooM geldt dat het dienstverlening is die in de eerste plaats bedoeld is voor mensen die beperkt financieel zelfredzaam zijn. Het is een

alternatief voor het beschermingsbewind en valt daarmee in een ander kader dan schulddienstverlening. Voor dit onderzoek zijn geen inwoners of medewerkers gesproken die bij deze projecten zijn betrokken. Voor zover ze in dit rapport aan de orde komen, is dat gebaseerd op wat er in de marge van de interviews over is gezegd en op evaluaties die de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente de afgelopen jaren heeft uitgevoerd.

1.4 Onderzoeksaanpak

De belangrijkste bron van voorliggend onderzoek zijn gesprekken met mensen die dagelijks direct betrokken zijn bij schulddienstverlening in Arnhem. In de eerste plaats zijn dat de inwoners die er op dit moment een beroep op doen. Wij spraken met 27 inwoners die worden geholpen door een wijkteam, Rijnstad en/of PLANgroep. Met 17 inwoners hebben wij via de Sociale Wijkteams contact gelegd. Deze mensen hebben wij bij hen thuis geïnterviewd. Tien inwoners hebben wij via Rijnstad benaderd. Deze mensen zijn op een kantoor van Rijnstad geïnterviewd.

Verder spraken wij met de coaches van de Sociale Wijkteams, hun teamleiders en met de hulpverleners (schuldhulpverleners en sociaal raadslieden) en managers van Rijnstad en PLANgroep. Aanvullend spraken wij met Humanitas en Over Rood over flankerende dienstverlening die door vrijwilligers wordt geleverd. Ten slotte spraken wij met de mensen die bij de gemeente adviseren over het beleid en die verantwoordelijk zijn voor de regie ten aanzien van Sociale Wijkteams, Rijnstand en PLANgroep. Onderstaande tabel geeft een overzicht. In de bijlage is dit overzicht verder uitgewerkt.

Tabel 1: Overzicht van het veldwerk

Partijen	*Functie*	*Aantal*
Gemeente	Wethouder	1
	Beleidsadviseurs	3
	Controllers	2
	Jurist	1
Sociale Wijkteams (Presikhaaf, Noord-Oost, Centrum, Malburgen)	Teamleiders/Bestuurders	4
	Wijkcoaches	11
Rijnstad	Manager, projectleider	2
	Schuldhulpverleners	3
	Sociaal Raadslieden	3
PLANgroep	Manager en coördinatoren	3
	Schuldhulpverleners	2
	Budgetbeheerder	1
Overige partijen	Iriszorg	1
	Humanitas	1
	Over Rood	1
Inwoners	via de Sociale Wijkteams	17
	via Rijnstad	10
Totaal		*66*

Naast interviews hebben wij literatuur, beleidsstukken, jaarverslagen en managementrapportages betrokken in het onderzoek. Het betreffen zowel openbare stukken als interne documenten. Voor zover de stukken openbaar zijn, zijn deze opgenomen in de literatuurlijst.

2. Schulddienstverlening in Arnhem

Hoofdlijnen

- Gemeente Arnhem staat een activerende schulddienstverlening voor. Dit houdt in dat zij van de coaches verlangt dat zij inwoners niet louter helpen bij het wegwerken van schulden, maar vooral werken aan de aanpak van achterliggend problemen. Hulpverlening moet erop gericht zijn de zelfredzaamheid van de betrokken inwoners te vergroten.
- Het Arnhemse beleid geeft goed invulling aan de eisen die in de Wgs aan gemeentelijke schulddienstverlening worden gesteld.
- Het beleid is verder in lijn met de gedragscode schulddienstverlening van de NVVK. De NVVK modules komen terug in de Arnhemse route, het proces waarlangs inwoners met (dreigende) problematische schulden worden geholpen. De route is opgebouwd uit drie fases: aanmelding, activering en schuldregeling.
- De 'aanmelding' wordt gedaan door de Sociale Wijkteams. Deze is laagdrempelig, iedere inwoner kan er zonder enige voorbehoud terecht. De Sociale Wijkteams worden daarnaast geacht het gehele vervolgtraject betrokken te blijven als regisseur (zie een-na-laatste aandachtsstreepje)
- De *activerende* schulddienstverlening, wordt uitgevoerd door de Rijnstad, en wordt indien nodig opgevolgd door een *schuldregeling* die wordt uitgevoerd door PLANgroep. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op bereik en resultaten.
- De gemeente geeft inhoud aan de wettelijke eis dat schulddienstverlening integraal moet zijn, door de intake door de coaches van de Sociale Wijkteams te laten doen. De coaches worden geacht het hele traject van schulddienstverlening als regisseur betrokken te blijven. Bij de aanmelding en gedurende het traject gaan zij na of ook ondersteuning geboden is op andere domeinen.
- Er wordt gewerkt aan een registratie waaruit kan worden afgeleid hoeveel inwoners door de wijkteams geholpen worden bij schulddienstverlening. Deze getallen moeten op termijn een helder beeld geven. Dat beeld bestaat nu nog niet.

2.1 Basis van het Arnhemse beleid

Iedere burger die zich in Nederland bij zijn gemeente meldt vanwege problematische schulden moet geholpen worden. Dit is vastgelegd in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). Onder meer is bepaald dat er binnen vier weken een gesprek moet plaatsvinden waarin de hulpvraag van de betreffende burger wordt vastgesteld. Indien er sprake is van een bedreigende situatie – bijvoorbeeld een acute dreiging van huisuitzetting – dan moet zo'n gesprek binnen drie dagen kunnen plaatsvinden. Verder verplicht de Wgs gemeenten een beleidsplan te maken, waarin zij beschrijven hoe zij mensen met schulden helpen. Hoewel gemeenten vrij zijn te bepalen wat dat beleid inhoudt, schrijft de wet wel voor dat ondersteuning een integraal karakter moet hebben. Dit betekent dat er niet alleen aandacht moet zijn voor het oplossen van financiële

problemen, maar ook voor persoonlijke omstandigheden.[1] Het kan bijvoorbeeld gaan om psychosociale problemen, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid of verslaving. De gedachte hierachter is dat voor een structurele oplossing er ook moet worden gewerkt aan het wegnemen van onderliggende oorzaken. De Wgs is sinds 1 juli 2012 van kracht, tot die tijd bestond er geen ander wettelijk kader dan de algemene zorgplicht van gemeenten op basis van de Gemeentewet (Baan, Louwes, & Oostveen, 2016).

Hoewel Gemeente Arnhem in haar beleid ten aanzien van schulddienstverlening verwijst naar de Wgs, werd de basis voor het beleid al eerder gelegd. Gemeente Arnhem voerde al eerder 'preventiegesprekken' met burgers over hun schulden; zij had al eerder een team 'bedreigende situaties' voor hulp bij dreigende huisuitzetting of afsluiting van energie, en; zij probeerde al eerder met ketenpartners af te stemmen ten behoeve van hulp voor achterliggende problemen (Gemeente Arnhem, 2011).

De Wgs leidde in Arnhem niet zozeer tot nieuw beleid, maar heeft destijds wel bijgedragen aan bijstelling van het beleid. Op het titelblad van de 'Meerjarenagenda Schulddienstverlening' die een half jaar voor de invoering van de Wgs verscheen, wordt deze bijstelling al meteen kernachtig geformuleerd: het beleid moet meer activerend zijn. Hulp moet er niet zozeer gericht zijn op het wegwerken van de schulden maar vooral op het versterken van de zelfredzaamheid van de schuldenaar. Arnhem wil vooral mensen met schulden helpen zichzelf te helpen.

2.2 Activerende schulddienstverlening: de Arnhemse route

Net als in verschillende andere gemeenten spreekt de gemeente Arnhem in haar beleid niet van schuldhulpverlening, maar van schulddienstverlening, of activerende schulddienstverlening. Met deze term wordt uitdrukking gegeven aan het belang dat de gemeente hecht aan de financiële zelfredzaamheid van inwoners. Het uitgangspunt is dat de gemeente geen verantwoordelijkheden overneemt, maar oplossingsrichtingen aanreikt. Het doel is dat inwoners zelf – al dan niet met hulp van familie of vrienden hun financiën op orde kunnen houden.

Het betekent dat een inwoner met schulden niet zonder meer meteen wordt geholpen om zijn schulden weg te werken. Er wordt eerst gekeken naar de omstandigheden en de mogelijkheden om inwoners – eventueel ondersteund door hun eigen netwerk – te activeren om er in ieder geval voor te zorgen dat er geen nieuwe schulden bijkomen. De dienstverlening voor inwoners met problematische schulden bestaat uit drie onderdelen:

- Aanmelding en intake: het betreft eerstelijns hulp welke wordt geboden door generalistische coaches van de Sociale Wijkteams. Deze coaches bezoeken inwoners, die zich hebben gemeld vanwege schulden of andere problemen, thuis.
- Activering (stabilisatie): hulp ten behoeve van activering wordt aangeboden door schuldhulpverleners. Deze helpen inwoners bij wie problematische schulden zijn vastgesteld, grip te krijgen op hun financiën. Zij helpen de inwoner om de uitgaven in balans te brengen met de inkomsten en een overzicht te krijgen van alle schulden. Dit traject wordt voorgesteld als het beklimmen van een 'ladder' met zeven sporten. De cliënt bepaalt – ondersteund door de coach – zijn positie op die ladder en de te zetten

[1] Memorie van toelichting Wet gemeentelijke schulddienstverlening, paragraaf 3.

stappen. De coach helpt de inwoner om zicht te krijgen op dat wat nodig is, geeft de kaders aan en helpt de inwoner te reflecteren op bereikte resultaten. Zo krijgt de cliënt zicht op eventuele kennis die mist of vaardigheden en belemmeringen waaraan ook gewerkt moet worden (Gemeente Arnhem, 2011).

- Schuldregeling: pas wanneer de uitgaven in balans zijn gebracht met inkomsten, wanneer er zicht is op alle schulden en er geen zogenaamde technische belemmeringen zijn voor een schuldregeling[2], komt een inwoner in aanmerking voor een schuldregeling, zoals een schuldsanering volgens het minnelijke traject.

Figuur 1: Overzicht uitvoering Arnhemse schulddienstverlening

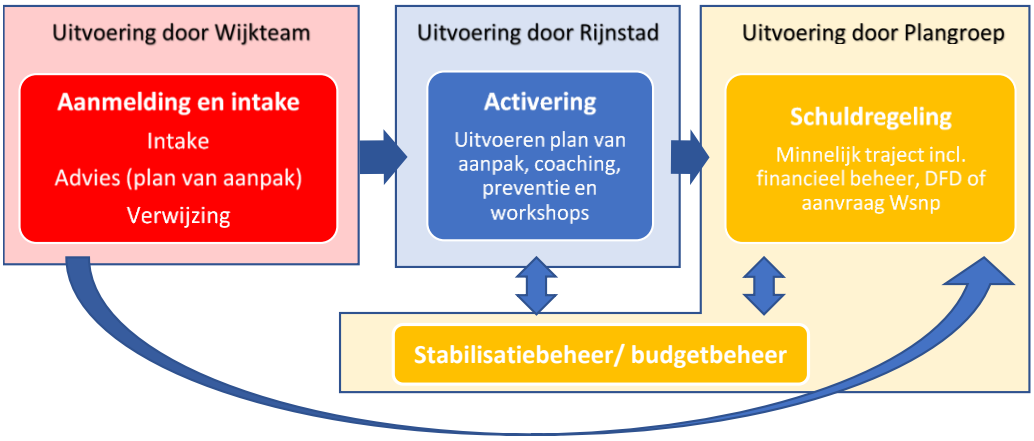

Bron: Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening (Gemeente Arnhem, 22 maart 2016, p.10). (aangepast aan uitvoeringspraktijk)

Het proces dat een inwoner met schulden doorloopt, is verder uitgewerkt in een stroomschema, welke wordt aangeduid als de Arnhemse route. Het volledige overzicht van deze route is opgenomen in bijlage 2.

Gemeente Arnhem sluit met haar beleid verder aan bij de Gedragscode Schulddienstverlening van NVVK. De modules van schulddienstverlening die de NVVK onderscheidt, zijn ondergebracht in de eerder genoemde drie onderdelen. Deze onderdelen zijn belegd bij: Stichting wijkteams Arnhem, Rijnstad en PLANgroep.

- Onder *Stichting wijkteams Arnhem*[3] vallen acht wijkteams waar ruim 200 wijkcoaches werken. Elk team bedient vanuit een eigen vestiging een eigen wijk/gebied. De wijkcoaches werken generalistisch, wat inhoudt dat zij inwoners in het kader van uiteenlopende hulpvragen helpen. Onderwerpen waarop zij inwoners bijstaan, zijn o.a. opvoeding, eenzaamheid, lichte psychiatrie, verstandelijke beperking,

[2] Voorbeelden van technische belemmeringen zijn: niet-saneerbare CJIB boetes, een echtscheiding die in de planning ligt maar nog niet bij de rechtbank is aangevraagd, of er is nog sprake van verslavingsproblematiek waarvoor iemand nog niet in behandeling is. In dergelijke gevallen dienen de belemmeringen voor schulddienstverlening eerst te worden weggenomen, alvorens er een traject kan worden opgestart.

[3] In dit rapport worden de Sociale Wijkteams ten behoeve van de leesbaarheid regelmatig ook aangeduid als wijkteams.

woningaanpassingen en schulden. Het gaat onder meer om verwijzing naar hulp in het kader van de Wgs, Wmo en Jeugdwet. Ten aanzien van schulddienstverlening is afgesproken dat wanneer een wijkteam vaststelt dat meer specialistische hulp nodig is, wordt verwezen naar een schulddienstverlener van Rijnstad als stabilisatie nodig is, of rechtstreeks naar PLANgroep als iemand al geschikt is voor een schuldregeling. Het werk van de Sociale Wijkteams wordt vanuit de gemeente op lumpsum basis gefinancierd. Het budget bedroeg in 2017 15 miljoen euro. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

- *Rijnstad* is een organisatie voor welzijn en maatschappelijke dienstverlening. Ten opzichte van de Sociale Wijkteams werken de coaches van Rijnstad vanuit een specialisme, zoals voor jongerenwerk, kinderwerk, maatschappelijk werk en schulddienstverlening. Rijnstad verleent schulddienstverlening op basis van een onderhandse aanbesteding. Gemeente Arnhem heeft de schulddienstverlening in 2015 voor een periode van 4 jaar aan Rijnstad uitbesteed. De gemeente stelt vanaf 2017 jaarlijks een bedrag van €859.747[4] beschikbaar, hiervoor dient Rijnstad 750 trajecten per jaar uit te voeren en aanvullend diverse preventieactiviteiten.
- *PLANgroep* is een landelijk bedrijf gespecialiseerd in schulddienstverlening. Gemeente Arnhem heeft de financiële onderdelen van de schulddienstverlening – o.a. schuldregeling, budgetbeheer en toeleiding tot Wsnp – aan haar uitbesteed. Dat gebeurde in 2015 voor een periode van twee jaar. Na deze periode is twee keer gebruik gemaakt van de optie om de overkomst met een jaar te verlengen.

Aanvankelijk waren er enkele medewerkers van Rijnstad gedetacheerd bij de Wijkteams. In de afgelopen jaren is dit losgelaten. In 2017 zijn de gedetacheerde medewerkers van Rijnstad in dienst gekomen van de Sociale Wijkteams. Een andere verandering ten opzichte van het beleidsplan van 2016 is dat inwoners bij het opstellen van hun plan van aanpak (‘Mijn plan, Ons plan’) niet worden ondersteund door een coach van Rijnstad maar door hun wijkcoach.

Tabel 2: Verdeling van taken van de Arnhemse partners afgezet tegen de indeling van NVVK modules

Uitvoerders	*Fase*	*NVVK modules*
Sociale Wijkteams	Aanmelding en intake (inclusief crisisinterventie), informatie en advies, nazorg (niet expliciet belegd)	Informatie en advies Crisisinterventie Aanmelding en intake Flankerende hulp Nazorg
Rijnstad	Deel intake, stabilisatie, betalingsregelingen, flankerende hulp	Stabilisatie Budgetcoaching
PLANgroep	Schuldregeling (schuldbemiddeling, saneringskrediet)	Budgetbeheer 100% betaling Schuldregeling (saneringskrediet, schuldbemiddeling)

[4] Eén van de verplichtingen uit de Overeenkomst 2015 was het leveren door Rijnstad van 10,7 fte formatie aan de (sociale) wijkteams te Arnhem. Met ingang van 2017 is deze verplichting komen te vervallen. Als gevolg hiervan is het beschikbare budget voor activerende schulddienstverlening verlaagd met € 780.253,- van € 1,64 min naar € 859.747,- vanaf 2017.

Zowel gemeente als de drie uitvoerders onderkennen dat de betrokkenheid van drie partijen bij de schulddienstverlening aan individuele inwoners een groot beroep doet op afstemming. De gemeente benadrukt dat er gewerkt moet worden volgens het adagium 'Eén gezin, één plan, één regisseur'. De manier waarop hier op het niveau van de individuele inwoner met een hulpbehoefte invulling aan wordt gegeven, wordt beschreven in hoofdstuk 3. Op management- en beleidsniveau wordt afgestemd via overleg. Er zijn twee soorten overleg, algemeen overleg en regulier overleg:

- Algemeen overleg: de gemeente spreekt ongeveer zeven keer per jaar met de drie uitvoerende partijen gezamenlijk.
- Regulier overleg: het betreft bilateraal overleg tussen gemeente en de afzonderlijke uitvoerende partijen. De frequentie en het moment van overleg sluit doorgaans aan op de planning- en control cyclus. Met PLANgroep vindt bijvoorbeeld per kwartaal een overleg plaats naar aanleiding van kwartaalcijfers. Met Rijnstad vindt vier à vijf keer per jaar overleg plaats, waarin de maandcijfers worden betrokken. Met Sociale Wijkteams wordt met ongeveer dezelfde frequentie gesproken.

In 2015 is gekozen voor de huidige opzet. Voordien werd schulddienstverlening door de gemeente zelf en deels door Rijnstad uitgevoerd. De gemeente had daarvoor het Budgetadviescentrum (BAC) met eigen schuldhulpverleners en budgetbeheerders. Door deze diensten uit te besteden verwachtte de gemeente beter regie te kunnen voeren. 'Het is makkelijker een externe partij aan te spreken over de kwaliteit van dienstverlening dan mensen van de eigen organisatie' aldus één van de bestuursadviseurs. Ook op andere terreinen heeft de gemeente om deze reden diensten uitbesteed.

Bij de uitbesteding van de schulddienstverlening is een deel van de medewerkers van het BAC overgegaan naar Rijnstad. Een aantal van hen werd vervolgens gedetacheerd bij de Sociale Wijkteams ter versterking van de kennis van de Sociale Wijkteams over schulddienstverlening. Van een dergelijke detachering is nu geen sprake meer.

2.3 Hulp aan zelfstandig ondernemers

In principe staat de Arnhemse route ook open voor ondernemers. Ook zij kunnen terecht bij de wijkteams. De Route is voor hen echter wel beperkt, zo komen ondernemers niet in aanmerking voor de schuldregelingen die PLANgroep uitvoert. In plaats daarvan heeft de gemeente voor zelfstandig ondernemers met problematische schulden het Bureau bijstandverlening zelfstandigen. Dit bureau voert het landelijke 'Besluit bijstandverlening zelfstandigen' uit (Bbz). Onder voorwaarden kunnen ondernemers met financiële problemen daar op verschillende manier geholpen worden. Er kan bijvoorbeeld een lening (saneringskrediet) worden gegeven om ondernemers ruimte te bieden een regeling te treffen met schuldeisers. Ten opzichte van de dienstverlening voor particulieren worden ondernemers strakker gehouden aan toelatingscriteria. Onder andere moet de ondernemer aantonen dat zijn bedrijf levensvatbaar is. Verder is bepaald dat de kosten voor ondersteuning uiteindelijk door de ondernemer zelf moet worden betaald. Arnhem sluit hiermee aan op de praktijk in veel andere gemeenten.

De ondersteuning aan ondernemers met schulden is in Arnhem in ontwikkeling. De afgelopen tijd is onder meer gewerkt aan een richtlijn voor de financiering van accountantskosten. Deze richtlijn is per 1 juli 2017 van kracht. Zij voorziet in een vergoeding, van max €500,- per boekjaar, voor ondernemers die hun boekhouding op

orde moeten brengen ten behoeve van een Bbz-aanvraag, maar niet de middelen hebben om daarvoor een accountant in te huren. Deze richtlijn moet ook ondernemers helpen die hun bedrijfsboekhouding willen afsluiten om in aanmerking te komen voor particuliere schuldhulp.

Tevens wordt gewerkt aan een richtlijn om ondernemers tegemoet te komen die het – ondanks een saneringskrediet - niet is gelukt tot een regeling te komen met schuldeisers. De tegemoetkoming kan inhouden dat de gemeente de kosten voor het regelen het saneringskrediet op zicht neemt, dan wel kwijtscheldt.

Bij de hulp aan ondernemers met schulden wordt regelmatig Stichting Over Rood betrokken. Over Rood is in Arnhem op 1 april 2016 gestart. Er werken ongeveer 20 vrijwillige trajectmanagers en 5 vrijwillige administratieve ondersteuners. Over Rood ondersteunt ondernemers met schulden bij het in balans brengen van de inkomsten en uitgaven; het op orde brengen van de administratie en de belastingen; het begrijpen van cijfers; het uitleggen van de verschillende mogelijkheden om de schulden aan te pakken; het indienen van een Bbz-aanvraag, en; eventueel het bieden van ondersteuning bij het treffen van betalingsregelingen.

2.4 Onderzoek Nationale ombudsman

In 2018 deed de Nationale ombudsman onderzoek naar de toegankelijkheid van gemeentelijke schulddienstverlening (Tuzgöl-Broekhoven, Atalikyayi, Berge, Berg, & Hanse, 2018). In een verdiepend vervolgonderzoek werden tien gemeenten en een gemeenschappelijke regeling nader bekeken. Gemeente Arnhem was één van de gemeenten die in het onderzoek werden betrokken. Aan de hand van een schriftelijke vragenlijst werd het Arnhemse beleid vergeleken met een nomenkader bestaande uit 14 onderdelen. Een beschrijving van wat het Arnhemse beleid nu precies kenmerkt blijft in het rapport achterwege, noch wordt ingegaan op de achtergronden van het Arnhemse beleid en de keuzes die daarbij zijn gemaakt. Op basis van het normenkader stelde de ombudsman ten tijde van het onderzoek dat de Arnhemse schulddienstverlening op drie onderdelen voor verbetering vatbaar was (Tuzgöl-Broekhoven, Ten Berge, Van den Berg, & Hanse, 2018):

- Dat een persoonlijk aanmeldgesprek altijd wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schulddienstverleningstraject;
- Dat altijd aan een inwoner wordt meegedeeld wanneer zijn/haar aanvraag voor schuldhulp wordt afgewezen;
- Dat altijd wordt meegedeeld wanneer een aanvraag voor schuldhulp wordt toegewezen.

De gemeenteraad is over de beide rapporten van de Nationale Ombudsman met twee afzonderlijke brieven geïnformeerd. Eén d.d. 6-3-2018 en één d.d. 30 oktober 2018. De bevindingen van de ombudsman waren geen aanleiding om het beleid te wijzigen. In de laatste brief d.d. 30 oktober 2018, geeft het College de gemeenteraad daarover een toelichting. Ten aanzien van het eerste onderdeel stelt zij dat de gemeente al langer met de Sociale Wijkteams spreekt over de wenselijkheid en mogelijkheden om de kennis over schulddienstverlening onder wijkcoaches te versterken. Aanleiding daarvoor was een evaluatie die de Sociale Wijkteams al eerder op eigen initiatief uitvoerden. Het rapport van deze evaluatie ‘Een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen’ was ook al eerder aan de Gemeenteraad gestuurd (Van

Dongen, 2016). Onder andere heeft het de Sociale Wijkteams ertoe aangezet wijkcoaches op het onderdeel schulddienstverlening aanvullend te trainen.

Met betrekking tot het tweede onderdeel wordt aangegeven dat over een afwijzing altijd een beschikking wordt afgegeven maar dat het vrijwel niet voorkomt dat een inwoner door het wijkteam wordt geweigerd. Ten aanzien van het derde onderdeel deelt het College de Raad mee dat de Sociale Wijkteams sinds 1 januari 2018 altijd schriftelijk meedeelt als een aanvraag voor schulddienstverlening is toegewezen. In de beschikking wordt aangegeven welke organisatie de schulddienstverlening gaat realiseren. In afstemming met deze organisatie wordt bepaald welke vorm wordt ingezet.

3. Uitvoering

3.1 Sociale Wijkteams

Hoofdlijnen

- Sociale Wijkteams verzorgen de eerste fase van de Arnhemse route. Zij verzorgen met generalistische coaches een integrale intake, wat inhoudt dat wordt nagegaan welke problemen er spelen, hoe deze samenhangen, en bij welke (eventueel specialistische) hulp een inwoner gebaat is. Dit kader sluit aan bij het beleid en het wettelijke kader dat in de Wgs is gegeven.
- De opdracht aan de Sociale Wijkteams is echter algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Onder meer leidt dat ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie.
- Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale Wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ten aanzien van schulddienstverlening wordt er ook geen registratie bijgehouden. Hieraan wordt wel gewerkt.
- De gemeente voert met de Sociale Wijkteams en de andere partners gesprekken over de uitvoering van de Arnhemse route. Overdracht en doorlooptijden zijn terugkerende gespreksonderwerpen (zie volgende punten).
- Er zijn geen wachtlijsten bij de Sociale Wijkteams. Met inwoners die zich melden (al dan niet vanwege een crisissituatie) wordt direct een afspraak gemaakt voor een eerste gesprek (keukentafelgesprek).
- Overdracht aan een gespecialiseerde schulddienstverlener van Rijnstad kan lang duren. Niet elke inwoner laat zich in de eerste fase makkelijk helpen, sommige inwoners zien op tegen schuldhulp of zijn er nog niet aan toe. Niet elke coach is even doortastend met het in beeld helpen te brengen van de volledige financiële situatie. Ook verschillen de coaches in de mate waarin zij bij een inwoner aansturen op een schulddienstverleningstraject.
- Het risico op uitval is groot. De oorzaak daarvan ligt meestal bij de inwoner. Het vergt van een coach dat hij outreachend is: actief contact onderhoudt. Coaches verschillen op dit punt onderling.
- Hoe lang het duurt voordat inwoners worden overdragen is onbekend vanwege de ontbrekende registratie. Sinds kort wordt dit wel geregistreerd.
- De kennis van de coaches over schulddienstverlening wisselt. Dit wordt door de Sociale Wijkteams al langer onderkend en is aanleiding geweest om aanvullende trainingen te organiseren en de aandachtsfunctionarissen schulden een duidelijk plek te geven in het proces, waarlangs inwoners met schulden geholpen worden (o.a. ten behoeve van de berekening van het vrij te laten bedrag). Betrokkenen binnen en buiten de Sociale Wijkteams geven aan dat er de afgelopen twee jaar goede stappen zijn gezet. De op handen zijnde NVVK-certificering bevestigt dat beeld.
- Als regisseur kan de Wijkcoach in principe ook verantwoordelijk worden gehouden voor de nazorg. Hier zijn echter geen expliciete afspraken over gemaakt met gemeente of partners.

In het kader van de omvattende doelstelling om bij te dragen aan zelfredzaamheid, kan elke Arnhemmer met een hulpvraag terecht bij het wijkteam. Om de ondersteuningsvragen op verschillende leefdomeinen in samenhang op te kunnen pakken, is het terrein waarop het Sociale Wijkteam werkt, breed. De ondersteuning die de wijkcoaches bieden, loopt uiteen van het adviseren over en regelen van woningaanpassingen in het kader van de Wmo tot aan opvoedondersteuning.

Het Sociale Wijkteam heeft de opdracht integraal te werken. Dat houdt in dat wanneer de situatie van een inwoner daarom vraagt, meerdere disciplines in de ondersteuning worden betrokken. Die ondersteuning kan gegeven worden door de eigen wijkcoach, of door te verwijzen naar een algemene of specialistische voorziening van een andere organisatie. Deze integrale werkwijze is nauw verbonden met het uitgangspunt 'Eén gezin, één plan, één regisseur', waarbij elke wijkcoach verantwoordelijk is voor de hulp die aan een inwoner wordt geboden. Als meer hulpverleners betrokken zijn, dan coördineert de wijkcoach de afstemming tussen de hulpverleners. Het is een uitgangspunt dat ook in andere gemeenten wordt gehanteerd (Arum & Schoorl, 2015; Van Eijkel, Gerritsen, & Vermeulen, 2019).

Eén van de teamleiders met wie in het kader van dit onderzoek is gesproken, gaf aan dat 'goed kunnen luisteren' een belangrijke vaardigheid van coaches van het Sociale Wijkteam moet zijn. Een coach moet bepalen wat de hulpvraag precies inhoudt (welke vraag achter de vraag zit) en of er specialistische hulp nodig is. Voor specialistische hulp verwijst het Sociale Wijkteam door naar instellingen als Rijnstad (o.a. schulddienstverlening), Iriszorg (o.a. voor verslavingszorg, opvang en begeleid wonen), de huisarts of de gemeente (o.a. ten behoeve van inkomensondersteuning in het kader van de Participatiewet).

Ten behoeve van de toegankelijkheid en nabijheid zijn de Sociale Wijkteams verspreid over Arnhem. Zij opereren vanuit acht locaties: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Malburgen, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Schuytgraaf en Elderveld, Elden en De Laar, en Vredenbrug/Kronenburg/Rijkerswoerd.

In 2017 zochten 7.400 inwoners contact met een wijkteam. In totaal onderhouden zij met ruim 20.100 Arnhemmers (en hun huisgenoten) contact[5] (Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, 2018). Het betreft ongeveer 13% van alle inwoners en 26% van alle huishoudens. Kanalen waarlangs inwoners het wijkteam kunnen vinden zijn: internet, gespecialiseerde instellingen voor maatschappelijk werk en welzijnszorg, huisartsen, scholen en gemeente (deze opsomming is niet uitputtend).

Binnen dit brede kader kunnen inwoners ook vanwege financiële problemen bij het wijkteam terecht. Hoeveel mensen er jaarlijks vanwege financiële problemen een beroep doen op het wijkteam is niet bekend. Cijfers daarover ontbreken. Afgelopen jaar is het registratiesysteem aangevuld. De Sociale Wijkteams verwachten vanaf oktober 2019 inzicht in te kunnen geven.

Rol van het wijkteam in schulddienstverlening
Ten aanzien van inwoners met problematische schulden vervullen de Sociale Wijkteams drie functies:

[5] Het betreffen 'actieve dossiers'.

- Aanmelding: de Sociale Wijkteams vormen de toegang tot de Arnhemse schulddienstverlening. Elk traject start in principe met een aanmelding bij het Wijkteam[6]. Ten behoeve van het aanmelden, beschikken de wijkteams over een Serviceteam. Via het Serviceteam wordt een afspraak gemaakt voor een huisbezoek (keukentafelgesprek). Dat bezoek wordt afgelegd door twee wijkcoaches uit de wijk van de betreffende inwoner. De wijkcoaches krijgen voorafgaand aan het bezoek enkele persoonsgegevens en, in het kort, de hulpvraag. Inwoners kunnen overigens ook direct naar een locatie van een wijkteam gaan voor hulp (dus niet via het Serviceteam).
- Intake: het doel van de intake is om een volledig beeld te krijgen van de financiële situatie van een inwoner. Dat beeld moet dusdanig compleet zijn dat het zogenoemde 'vrij te laten bedrag' kan worden berekend (zie tekstvak p. 20). Tijdens de intake maken inwoner en wijkcoach samen een plan van aanpak ('Mijn plan, ons plan').
- Regie: in de derde plaats speelt het wijkteam tijdens het gehele traject van schulddienstverlening een regierol, ook wanneer deze is overgedragen aan Rijnstad of PLANgroep. Bepaald is dat het wijkteam bij een overdracht aan Rijnstad of PLANgroep een dossier niet sluit, maar de inwoner blijft volgen en waar nodig aanvullend helpt met achterliggende/aanpalende problemen.

Bij de intakefunctie moet worden opgemerkt, dat een huisbezoek en eventuele vervolgafspraken op voorhand lang niet altijd meteen als 'intake voor schulddienstverlening' worden herkend. Regelmatig komt het voor dat pas na enkele gesprekken duidelijk wordt dat er financiële problemen zijn waarvoor specialistische schulddienstverlening nodig is. Dit beeld komt ook naar voren in de gesprekken die wij met inwoners hebben gevoerd. Bijvoorbeeld bij een vrouw die zich in eerste instantie met een burn out vanwege een echtscheiding bij het wijkteam meldde en waarbij pas na enkele gesprekken bleek dat zij schulden had en gebaat was bij hulp om een regeling te treffen met de schuldeisers. Pas nadat deze inwoner was overgedragen aan Rijnstad werd met terugwerkende kracht duidelijk dat de eerste huisbezoeken de intake vormden voor het schulddienstverleningstraject. Omgekeerd komt het ook voor dat een aanmelding vanwege een vraag over schulden, niet leidt tot een verwijzing c.q. schulddienstverleningstraject. Dat was bijvoorbeeld het geval bij een inwoner die van een hypotheekschuld af wilde zonder dat deze problematisch was.

De intake is vooral een oriëntatie op een hulpvraag. Soms leidt dat tot schulddienstverlening. Het wijkteam streeft ernaar altijd breed te kijken. Met de inwoner wordt nagegaan welke zorgen en problemen er precies zijn, hoe deze samenhangen en hoe deze – in samenhang – kunnen worden opgepakt en of daarbij specialistische hulp nodig is. Het wijkteam sluit hiermee aan op de wettelijke bepaling over integrale dienstverlening (Wgs, artikel 2, lid 1.) en op het uitgangspunt van Gemeente Arnhem om niet zozeer de schulden centraal te stellen maar in de eerste plaats de persoon achter de schulden. Men wil niet alleen de schulden wegwerken maar ook de eventuele achterliggende problemen helpen aan te pakken.

[6] Inwoners die onder bewind zijn gesteld, hoeven niet eerst langs het wijkteam en kunnen door hun bewindvoerder rechtstreeks aangemeld worden bij PLANgroep voor een schuldregeling (zie paragraaf 3.4).

Om breed te kunnen kijken, verlangt het wijkteam van de coaches dat zij zich opstellen als generalisten. Zij worden geacht te letten op meerdere leefdomeinen. Eén coach moet daarom kennis hebben over uiteenlopende gebieden. Zij moeten op verschillende domeinen problemen kunnen herkennen en moeten kunnen inschatten of hulp nodig is. Om de kennis van een coach op de uiteenlopende leefgebieden op niveau te krijgen, wordt er binnen de Sociale Wijkteams gewerkt met aandachtsfunctionarissen. Dit zijn coaches die vanwege hun opleiding en achtergrond meer weten van een domein en voor hun collega-coach als vraagbaak kunnen dienen. Binnen elk wijkteam werken op dit moment één, twee of drie aandachtsfunctionarissen voor schuldenproblematiek. Dit zijn vaak medewerkers die eerder bij Rijnstad of het Budgetadviescentrum (BAC) van de gemeente werkten als schuldhulpverlener of budgetbeheerder.

Overdracht aan Rijnstad

Wanneer blijkt dat voor een inwoner een stabilisatietraject passend is, wordt een inwoner overgedragen aan Rijnstad. Er is de afgelopen jaren veel te doen geweest over deze overdracht en nog steeds is overdracht een belangrijk onderwerp van gesprek, zowel op het niveau van de individuele coaches als op management- en beleidsniveau. De gesprekken spitsen zich toe op de kwaliteit van de intake en de volledigheid van de informatie die met een inwoner van het wijkteam overgaat naar Rijnstad. Centraal staat hierin de berekening van het 'Vrij te laten bedrag' (VTLB). Deze taak is vanaf juni 2018 belegd bij de Sociale Wijkteams. Onlangs hebben Sociale Wijkteams, Rijnstad en gemeente afgesproken dat een inwoner kan pas worden overgedragen wanneer de berekening helemaal compleet is. De ervaringen van de wijkcoaches hiermee zijn wisselend. Daar waar de berekening door de ene coach wordt afgedaan als een formaliteit die betrekkelijk makkelijk kan worden uitgevoerd, geven anderen aan dat het juist lang kan duren en veel inspanning kan vergen voordat alle gegevens die nodig zijn, boven tafel zijn (zie tekstkader). Wij spraken met een aantal coaches die er zelf niet aan beginnen en de berekening standaard overlaten aan een aandachtsfunctionaris. Afgaande op wat op beleids- en uitvoerend niveau wordt gezegd over de berekening, is duidelijk dat het laatste er nog niet over gezegd is. Veel betrokkenen vinden dat de berekening het best door Rijnstad kan worden gedaan. Schuldhulpverleners hebben beter zicht op welke gegevens relevant zijn, daarnaast voert Rijnstad regelmatig zelf opnieuw de berekening uit, onder andere omdat er in de tussentijd financiële zaken kunnen veranderen bij een inwoner.

Vrij te laten bedrag

Het Vrij te laten bedrag is het bedrag dat noodzakelijk is voor schuldenaren om te kunnen voorzien in de kosten van levensonderhoud en vaste lasten. De volgende gegevens zijn nodig de berekening te kunnen maken:

- Personalia van schuldenaar en eventuele partner
- Gegevens kinderen
- Inkomensgegevens (en die van eventuele partner): loon uit arbeid, uitkeringen, heffingskortingen, pensioen, belastingteruggaven,
- Toeslagen (en die van eventuele partner): huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebonden budget, alimentatie
- Uitgaven (en die van eventuele partner): huur, hypotheek, zorgverzekering, kinderopvang, reiskosten

Doorlooptijden

Omdat door de Sociale Wijkteams tot voor kort beperkt werd geregistreerd, zijn er geen cijfers over de gemiddelde doorlooptijd tussen het moment dat een inwoner zich bij het wijkteam meldt met een problematische schuld en de verwijzing naar Rijnstad. Wij stellen op basis van de gesprekken vast dat het lang kan duren voordat een inwoner wordt overgedragen. Dit wordt aangegeven door zowel de Sociale Wijkteams zelf, als door Rijnstad. Het komt ook naar voren in de gesprekken die wij hebben gevoerd met inwoners. Bij enkele inwoners duurde het zelfs enkele jaren voordat zij werden overgedragen (zie overzicht casussen in bijlage 1). Uit de gesprekken blijkt dat het lang kan duren voordat een hulpvraag is vertaald naar een gestructureerd overzicht. Ook kost het tijd voordat bij alle betrokkenen zich een beeld uitkristalliseert van het meest passende en kansrijke traject om iemand uit de schulden te helpen. Het wijkteam hanteert het adagium 'Doen wat nodig is', maar het blijkt echter in de praktijk regelmatig lastig te zijn om te bepalen wat precies nodig is en of de inwoner ook in staat is een traject te doorlopen en het ziet zitten. Regelmatig is het pas achteraf te zien dat zaken sneller of anders hadden gemoeten. Veel genoemde oorzaken van lange trajecten zijn:

- Uitval: in de eerste plaats is het risico op uitval groot. Uit de gesprekken met wijkcoaches komt naar voren dat het intakeproces kwetsbaar is. Regelmatig is dit het gevolg van een beperkt begrip of beperkte doortastendheid van inwoners. Niet elke inwoner laat zich makkelijk helpen, niet elke bewoner grijpt de geboden ondersteuning aan, en niet elke inwoner is in staat om zaken op te pakken. Regelmatig moeten intaketrajecten op initiatief van de wijkcoach opnieuw worden geactiveerd, omdat de inwoner niet meer van zich laat horen, niet op een afspraak komt, of niet thuis is op het moment van een gepland huisbezoek. Ook komt het regelmatig voor dat het de inwoner niet lukt ten behoeve van een afspraak voorwerk te doen, bijvoorbeeld de administratie te ordenen. Een wijkcoach: 'je moet soms heel outreachend zijn en inwoners blijven volgen. Ik help nu een jonge vrouw. Aanvankelijk gaf zij aan het allemaal zelf te willen regelen. Toen ik na twee weken na ons eerste gesprek nog niets had gehoord, heb ik gebeld. Ze gaf toen aan dat het haar toch niet lukte en hulp nodig heeft. Volgende week ga ik daarom weer bij haar langs.'

- Angst voor het opgeven van controle over eigen leven: Wat ook bijdraagt aan uitval is angst, met name voor schuldhulpverleners, voor de confrontatie met schuldeisers en voor het regime van een traject (minnelijke traject / Wsnp). Een wijkcoach zegt hierover: 'men is vaak bang op z'n donder te krijgen, bang voor het oordeel en voor verwijten'. 'Er doen in de omgeving van sommige inwoners ook allerlei verhalen de ronde over wat je allemaal moet opgeven; over de bijzonder krappe bestedingsruimte; over inwoners die na een lijdensweg toch weer opnieuw deurwaarders aan de deur kregen en over schuldhulpverleners die zich niet aan de afspraak houden en mensen zelfs verder in de schulden helpen'. In het kader van dit onderzoek werd op dit punt meerdere malen verwezen naar het voormalige Budgetadviescentrum (BAC) van de gemeente. Het BAC heeft bij een aantal inwoners een slechte naam. Wijkcoaches kunnen deze verhalen niet allemaal ontkrachten. Ook zij zijn bekend met de lastige trajecten, de eisen die worden gesteld, de vergaande impact op de persoonlijke levenssfeer van trajecten en de discipline die het vergt om in een traject te komen en dat traject vervolgens door te komen.

- (veronderstelde) Zwaarte van trajecten: Terughoudendheid onder inwoners komt regelmatig voort uit het idee dat er in een schuldhulptraject geen ruimte meer is om te financieel te rommelen. Er is geen ruimte meer om het ene gat met het andere te vullen. 'Mensen worden strak aan de afspraken gehouden, doormodderen is er niet meer bij' aldus een aandachtsfunctionaris van een wijkteam. Het traject voor schulddienstverlening vergt buitengewoon veel discipline van de schuldenaar. Dit wordt ook bevestigd in de gesprekken die wij voerden met inwoners. Zij moeten – afhankelijk van de samenstelling van het huishouden – rondkomen van 50 tot 70 euro per week. Een wijkcoach: 'Wanneer er een eigen bijdrage wordt gevraagd voor een medicijn bij de apotheek, of wanneer er iemand jarig is, zit je meteen klem. Zonder traject kan je vaak nog wel een cadeautje kopen van de net uitbetaalde huurtoeslag. Als je in een traject zit, heb je die speelruimte niet.' Sommige schuldenaren hebben geleerd om met hun schulden te leven, voor hen is een schulddienstverleningstraject een groot onbekend en bedreigend perspectief.' Hierbij merken schuldhulpberleners wel op dat een traject ook kan leiden tot wat meer bestedingsruimte, omdat de beslagvrije voet er af gaat. Het vrij te laten bedrag geeft schuldenaar doorgaans iets meer ruimte.

- Kennis van coaches: ook wordt de kennis over wettelijke voorwaarden voor schulddienstverlening onder wijkcoaches als zwakke schakel genoemd. Deze factor wordt met name benoemd door medewerkers van Rijnstad, maar ook uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat het al heel snel moeilijk is om te bepalen hoe iemand precies geholpen kan worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de inwoner met problematische schulden die als ZZP'er werkt en een koophuis heeft; of de inwoner die schulden heeft die voortkomen uit fraude of verkeersboetes. Het vergt – volgens coaches van Rijnstad - kennis en ervaring om te kunnen bepalen welke mogelijkheden er zijn en wat een inwoners precies te doen staat om toegelaten te worden tot een traject. De interviews met inwoners leren dat deze al snel tussen verschillende instanties worden doorverwezen, trajecten lang duren en inwoners nauwelijks vooruitkomen. Bij meerdere inwoners die wij spraken kwam het traject meerdere malen tot stilstand en zat men zo nu en dan tussen wal en schip. Dat er al snel gespecialiseerde kennis nodig is, wordt door de Sociale Wijkteams onderkend. Het was voor hen in 2015 aanleiding een onderzoek te laten uitvoeren naar de kennis van wijkcoaches over schulddienstverlening. Uit het onderzoek komt naar voren dat de kennis onder coaches over schulddienstverlening sterk uiteenloopt. Zonder de juiste kennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schulddienstverlening aan de inwoner worden gegeven (Van Dongen, 2016). In gesprekken die in het kader van dit onderzoek o.a. met Rijnstad zijn gehouden is naar voren gebracht dat de coach nog steeds een bepalende factor is voor adequaatheid van hulp. Of een inwoner goed/snel geholpen wordt, is afhankelijk van het kennisniveau van de coach die hem is toegewezen. Het onderzoek van Van Dongen (2016) is al aanleiding geweest om zaken te verbeteren. Zo hebben aandachtfunctionarissen voor schulddienstverlening een duidelijker plek gekregen in de hulp aan mensen met schulden. Zij worden nu eerder betrokken wanneer een collega-coach constateert dat er problematische schulden zijn en zij spelen ook altijd een rol bij de overdracht van een inwoner naar Rijnstad. In de vier Sociale Wijkteams die in dit onderzoek zijn betrokken controleert de aandachtfunctionaris bij overdracht

of een dossier compleet is. In het bijzonder wordt nagegaan of de berekening van het vrij te laten bedrag goed is uitgevoerd. Stappen ter versterking van de kennis en hulp zijn ook gezet in het kader van de NVVK-certificering. De Sociale Wijkteams verwachten begin 2019 deze certificering te ontvangen.

Het kennisniveau van Sociale Wijkteams over schulddienstverlening is overigens een aandachtspunt dat ook voor Sociale Wijkteams van andere gemeenten geldt. Zo constateerde de Inspectie SZW in 2017 dat bij een derde van de gemeente die kennis tekort schiet. De Inspectie constateert voorts dat gemiddeld 20% van de mensen met problematische schulden geen schulddienstverlening krijgt. Overigens niet alleen vanwege een gebrek aan kennis maar ook omdat Sociale Wijkteams ervoor kiezen om de hulpverlening eerst op andere problemen te richten, bijvoorbeeld verslaving (Inspectie SZW, 2017).

Casus 1: voorbeeld van inwoner met een lange intakeperiode

Een vrouw meldt zich bij het wijkteam vanwege schulden. Naast een schuld van ruim honderdduizend euro bij de bank als gevolg van een gedwongen verkoop van haar huis, is er een substantiële schuld bij de Belastingdienst. Deze laatste schuld kwam voort uit het bedrijf van de vrouw. Het wijkteam verwijst de vrouw door naar het ondernemersloket van de gemeente. Via dit loket wordt een specialist ingehuurd die vaststelt dat het bedrijf niet levensvatbaar is en het best opgegeven kan worden om verdere aanwas van schulden te voorkomen. Pas daarna zou de vrouw in aanmerking komen voor de reguliere gemeentelijke schulddienstverlening. Het is een lastige beslissing onder andere omdat de vrouw gebonden is aan een huurcontract van haar winkel. Nadat het bedrijf is beëindigd, duurt het nog lang voordat alle schulden in beeld zijn gebracht. Ook is er onduidelijkheid over de verdiencapaciteit van de vrouw en het inkomen van haar nieuwe partner die als ZZP'er werkt en met wie zij inmiddels samenwoont. Ook haar partner heeft schulden. Na enkele jaren van minder en meer contact met het wijkteam, wordt het stel overgedragen aan Rijnstad. Daar wordt het traject opnieuw vertraagd vanwege een instabiele financiële situatie. Het blijkt lastig om geen nieuwe schulden te maken, er is onduidelijkheid over schulden en er bestaat onduidelijkheid over de verdiencapaciteit. Er wordt meer verwacht van beide schuldenaren als het gaat om het terugbetalen van schuldeisers.

Beperkt zicht op wat de Sociale Wijkteams doen in kwantitatief opzicht

Een aandachtspunt dat vooral op management- en beleidsniveau speelt, is het gebrek aan zicht op wat de Sociale Wijkteams doen. Het is een gebrek dat betrokkenen binnen en buiten de Sociale Wijkteams onder andere toeschrijven aan het uitgangspunt dat destijds werd gehanteerd bij de introductie van de Sociale Wijkteams om de administratieve lasten zoveel mogelijk te beperken. Door beperkingen in de administratie kan nu niet goed worden bepaald hoe de Sociale Wijkteams concreet invulling geven aan het uitgangspunt 'doen wat nodig is'. Met name de gemeente wil in het kader van het armoedebeleid en schulddienstverlening weten hoeveel mensen er door de Sociale Wijkteams worden geholpen en vooral ook of die mensen daar wat aan hebben. Gegevens over hulp bij schulden beperken zich tot de inwoners die zijn overgedragen aan Rijnstad. Het is niet duidelijk hoeveel inwoners met schulden zich bij de Sociale Wijkteams

hebben gemeld; hoeveel er op een andere manier dan door overdracht aan Rijnstad zijn geholpen, en; hoeveel mensen voor een eventuele overdracht zijn uitgevallen, afgehaakt of bij wie de hulpverlening is stopgezet. Zoals eerder aangegeven is vorig jaar de registratie van de wijkteams op dit onderdeel aangevuld.

In het kader van dit onderzoek is aan de wijkcoaches gevraagd hoeveel mensen zij in hun caseload hebben die enige vorm van begeleiding ten behoeve van hun financiën ontvangen. De aantallen variëren tussen drie en tien. Daarbij moet worden opgemerkt dat geen van de coaches direct een concreet aantal kon noemen, onder ander omdat lang niet altijd helder aan te geven is of iemand nu primair vanwege zijn financiën wordt geholpen. De hulpvragen waarmee Sociale Wijkteams worden benaderd zijn daarvoor vaak te omvattend en hebben teveel samenhang met andere domeinen. Tevens is er een groot gedeelte inwoners dat niet behoort tot de actieve caseload. 'Er zijn inwoners met een eenvoudige vraag. Zij willen bijvoorbeeld een taxi-pas. Tijdens het huisbezoek informeren we wel verder, ook bellen we doorgaans na een maand nog even of het allemaal werkt. Maar met zo'n inwoner hebben we vervolgens geen actieve relatie. Tot op het moment dat hij/zij zich opnieuw meldt natuurlijk.' Het zicht op wat Sociale Wijkteams doen wordt ook beperkt omdat er ten aanzien van veel inwoners die zich melden, niet wordt gewerkt met een registratie van gevallen waarbij inwoners uit zichzelf afhaken.

De regierol van de wijkcoach wordt niet altijd erkend/gezien
Hoewel steeds wordt gesproken van een overdracht van inwoners van Sociale Wijkteams naar Rijnstad, is het niet de bedoeling dat een wijkteam het dossier sluit op het moment dat Rijnstad de inwoner heeft overgenomen. Uitgangspunt in de Arnhemse schulddienstverlening is dat de wijkcoach het gehele traject betrokken blijft, ook wanneer een inwoner van Rijnstad wordt overgedragen aan PLANgroep. In dit kader spreekt men ook wel van de regiefunctie van de wijkcoach.

Casus 2: voorbeeld inwoner die beroep doet op de regierol van zijn wijkcoach

Nadat een man met succes het stabilisatietraject bij Rijnstad heeft doorlopen, werd hij overgedragen aan PLANgroep voor een minnelijk traject. Het lukt PLANgroep in korte tijd afspraken te maken met de schuldeisers, op één na. De betreffende schuldeiser weigert na een telefoongesprek met de schuldhulpverlener om mee te werken. De inspanningen die van hem verwacht worden, staan volgens hem niet in verhouding tot het bedrag dat hem wordt toegezegd. PLANgroep informeert de inwoner dat een schuldeiser, na meerdere pogingen, niet mee wil werken en biedt aan om een dwangakkoord (inclusief Wsnp) aan te vragen. Het zal daardoor weer langer duren. De inwoner belt daarop met zijn wijkcoach, met wie hij contact is blijven houden. Samen met de wijkcoach belt hij vervolgens de schuldeiser, in het gesprek draait deze bij en ziet uiteindelijk helemaal af van de vordering. Het minnelijk traject kon daarop woorden voortgezet.

Bij de inwoners die wij via het wijkteam hebben geïnterviewd, stellen wij vast dat de regiefunctie wordt waargemaakt. Bij alle 17 inwoners bleef de wijkcoach betrokken ook na overdracht naar Rijnstad. Die betrokkenheid werd ook altijd op prijs gesteld. De

inwoners ervoeren de wijkcoach als iemand die aan *hun* kant staat. Zij vertrouwden hun wijkcoach, en durfden zaken open te bespreken. Het beeld dat over het algemeen naar voren komt is dat een coach in de eerste plaats helpt en meedenkt vanuit het perspectief en belang van de inwoner en minder de rol van controleur of handhaver speelt vanuit het perspectief van regels en beleid. Soms namen inwoners contact op met hun wijkcoach als er iets niet goed liep bij Rijnstad of PLANgroep. De wijkcoach fungeerde dan als een soort back up: iemand op wie je altijd een beroep kunt doen. Een voorbeeld daarvan is opgenomen als casus 2. Ook waren de meeste geïnterviewde inwoners (die geholpen werden door het wijkteam) positief over de bereikbaarheid van hun coach. 'Ik hoef maar een berichtje te sturen en <naam wijkcoach> neemt contact met mij op.

Bij deze positieve bevindingen moet worden opgemerkt dat onze waarnemingen zich beperken tot inwoners die door de Sociale Wijkteams zelf voor het onderzoek zijn aangedragen. Het betreffen waarschijnlijk inwoners die een actievere relatie onderhouden met hun wijkteam. Uit de gesprekken die wij voerden met wijkcoaches en de coaches van Rijnstad blijkt dat er ook inwoners zijn met wie het contact snel verwatert en die na één of twee contacten helemaal uit het zicht verdwijnen. Een voorbeeld hiervan, dat uit een gesprek met een wijkcoach naar voren kwam is opgenomen als casus 3.

Casus 3: voorbeeld van een inwoner die buiten beeld is geraakt

Op een gegeven moment komt het wijkteam in contact met een jongen van midden twintig. Het lukt hem niet goed om op zichzelf te wonen en hij heeft € 20.000 schuld. De schuld hangt ook samen met zijn vader, die een tijdje bij hem inwoonde. Hun relatie is problematisch. Wat meespeelt, is dat de jongen autistisch is. De wijkcoach heeft 4 a 5 keer contact met de jongen. Duidelijk is dat de schulden niet zomaar kunnen worden weggewerkt. Twee maanden geleden was er voor het laatst contact. De jongen is uit beeld geraakt bij het wijkteam. De coach zegt hierover: waarschijnlijk komt hij een keer terug….als hij zijn kamer uitgezet wordt bijvoorbeeld. Misschien wil hij op een gegeven moment weer gaan studeren.

Dit voorbeeld onderstreept het belang om 'outreachend' te zijn. Deze term is binnen en buiten de Sociale Wijkteams vaak gevallen. Het verwijst naar het gegeven dat veel inwoners met financiële problemen terughoudend zijn met het zoeken naar hulp en vaak moeite hebben zaken zelf op te pakken en eventueel ingezette trajecten op de rails te houden. Een belangrijk aspect van de regierol (wellicht zelfs het belangrijkste) is het 'houden van een vinger aan de pols'. Uit de gesprekken met Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep komt naar voren dat deze rol lang niet altijd wordt gespeeld. Dat komt vooral ook doordat de coaches van Rijnstad en PLANgroep de wijkcoach niet altijd actief betrekken c.q. informeren over hoe het traject met een inwoner loopt. De inwoners met wie wij spraken en die na overdracht naar Rijnstad/PLANgroep terug moesten vallen op hun wijkcoach, deden dat vooral op eigen initiatief. Zij trokken op een gegeven moment zelf aan de bel bij het wijkteam omdat zij dreigden vast te lopen in het schulddienstverleningstraject. Wijkteams en Rijnstad geven aan dat het goed zou zijn per inwoner afspraken te maken over de momenten waarop over een klant wordt

teruggekoppeld. Bij een oevrdracht zou bijvoorbeeld vastgelegd kunnen worden dat Rijnstad na drie of zes maanden sowiezo contact legt om de wijkcoach te informeren over hoe het loopt.

Wij spraken met een inwoner bij wie het traject bij Rijnstad was beëindigd omdat hij zijn afspraken niet nakwam. De wijkcoach kwam daar pas achter toen de man zich opnieuw bij het wijkteam meldde. De coach heeft toen zelf met de man de financiën op orde gebracht, waarna hij direct van wijkteam naar PLANgroep is overgedragen voor een minnelijk traject. Een voorbeeld waarbij PLANgroep naliet een beroep te doen op de regierol van de wijkcoach is beschreven als casus 2.

3.2 Rijnstad

Hoofdlijnen

- Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches.
- De gemeente stelt aan Rijnstad € 860.000 beschikbaar voor schulddienstverlening.
- In 2016 t/m 2018 stroomden er respectievelijk 643 (2016) 564 (2017) en 413 inwoners (2018) bij Rijnstad in (zie ook tabel 6 in hoofdstuk 4). Rijnstad rapporteert maandelijks aan de gemeenten de hand van kengetallen over instroom. Er vindt vier à vijf keer per jaar overleg plaats.
- De overdracht van Wijkteam naar Rijnstad is een terugkerend onderwerp van gesprek. Het kwam regelmatig voor dat van een overgedragen inwoner nog geen volledig beeld bestond van diens financiële situatie. De berekening van het vrij te laten bedrag ontbrak of was onvolledig. De afspraken hierover zijn sinds kort aangescherpt.
- De gemiddelde doorlooptijd van de stabilisatietrajecten, bedraagt acht maanden. De NVVK-module stabilisatie hanteert een periode van vier maanden met de mogelijkheid tot verlenging met vier maanden.
- Er lijkt draagvlak te bestaan om enkele onderdelen van de intake – met name de berekening van het vrij te laten bedrag - onder te brengen bij Rijnstad.

Rijnstad is een organisatie voor maatschappelijke dienstverlening. De hulp die zij biedt, loopt uiteen van persoonlijk advies en ondersteuning, bijvoorbeeld ten behoeve van opvoeding, weerbaarheid, of financiën, tot aan de ondersteuning van inwoners die initiatieven willen nemen om de leefbaarheid in hun wijk te verbeteren. Rijnstad heeft vestigingen verspreid over de gehele gemeente. Het betreffen centra voor kind- en jongerenwerk en wijkcentra waar mensen onder andere terecht kunnen voor een spreekuur met een maatschappelijk werker of een sociaal raadsman. Waar de wijkcoaches generalisten zijn met een brede opdracht, zijn de schuldhulpverleners van Rijnstad specialisten met een afgebakende taak. Met de gemeenten zijn afspraken gemaakt over welke diensten precies geboden worden en het budget dat daarvoor

beschikbaar is. Naast Arnhem biedt Rijnstad haar diensten aan, aan de gemeenten Duiven, Rozendaal, Westervoort, Lingewaard, Rheden, Doesburg en Zevenaar.

Het werk van Rijnstad begint waar dat van de wijkcoach ophoudt. Zodra de wijkcoach heeft vastgesteld dat een inwoner gebaat is bij schuldhulp; samen met de inwoner de gehele financiële situatie in beeld heeft gebracht, en; er een plan van aanpak is opgesteld, vindt overdracht aan Rijnstad plaats. De ondersteuning van de schulddienstverlener van Rijnstad heeft tot doel om stabiliteit en evenwicht te brengen in de inkomsten en uitgaven ten einde er minimaal voor te zorgen dat er geen nieuwe schulden bij komen. Ten opzichte van de wijkcoaches hebben de schulddienstverleners een nadrukkelijkere focus op financiën. Vragen waar de schulddienstverlener zich over buigt zijn:

- Zijn alle schulden en schuldeisers in beeld?
- Zijn bij een eventuele echtscheiding de financiële zaken goed afgewikkeld? Komen toeslagen bij de juiste persoon terecht? Zijn schulden juist toebedeeld?.
- Zijn er schulden die betwistbaar zijn?
- Wordt gebruik gemaakt van eventuele mogelijkheden voor kwijtschelding van vorderingen?
- Benut de schuldenaar zijn verdiencapaciteit voldoende (voorwaarde voor toelating tot een minnelijk traject of Wsnp)?

In het kader van de Arnhemse route - heeft Rijnstad met Gemeente Arnhem een aparte overeenkomst gesloten: de Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening. Aanvankelijk ging men ervan uit dat Rijnstad op jaarbasis zo'n 750 mensen zou helpen met schulddienstverlening. Het beschikbare budget is vastgesteld op € 860.000. Op basis van de huidige aantallen trajecten, heeft Rijnstad omgerekend 17 uur per hulptraject te besteden. In de praktijk wordt vanuit Rijnstad overigens vaak meer tijd besteed aan een inwoner. Rijnstad zet namelijk regelmatig vrijwilligers in voor extra begeleiding en sociaal raadslieden die financiële en juridische vragen van inwoners beantwoorden.

Overdracht door Wijkteam

Het belang van een generalistische intake wordt door vrijwel alle medewerkers van Rijnstad die wij in het kader van dit onderzoek spraken, onderkend. Om een inwoner met schulden goed te kunnen helpen, is het belangrijk overzicht te hebben over alle leefdomeinen. De gelegenheid die de Arnhemse aanpak biedt om direct al aan het begin van een hulpverleningstraject eventuele achterliggende problemen te betrekken, wordt als een sterk punt gezien. Ook wordt er veel belang gehecht aan het landelijke adagium van de decentralisaties in het sociaal domein: 'Eén gezin, één plan, één regisseur'. Het is volgens schulddienstverleners belangrijk dat een inwoner gedurende het gehele traject wordt begeleid door één persoon (of instantie), die dichtbij staat en die een vinger aan de pols houdt, iemand waarop eventueel kan worden teruggevallen.

Het lukt op dit moment echter nog niet altijd deze twee uitgangspunten door te voeren in de praktijk. Met name Rijnstad acht verbeteringen wenselijk. Dat komt omdat de voortvarendheid waarmee Rijnstad na de intake van start kan met activering/stabilisatie, voor een belangrijk deel afhankelijk is van de kwaliteit van het werk van de wijkcoach. De suggesties die schuldhulpverleners en sociaal raadslieden doen, hebben zowel betrekking op de intake, overdracht, als op de regiefunctie van de wijkcoaches.

- Intake: de intake van inwoners ten behoeve van een schulddienstverleningstraject is voor verbetering vatbaar, al zien meerdere schulddienstverleners dat de Sociale wijkteams de afgelopen tijd goede stappen hebben gezet. De zorg is evenwel blijven bestaan of Sociale wijkteams alert en doortastend genoegd zijn om schulden (snel) te herkennen en of zij inwoners wel voldoende stimuleren om ermee aan de slag te gaan. Rijnstad ziet dat het lang kan duren voordat een inwoner aan hen wordt overgedragen. Het is kostbare tijd, waarin schulden snel kunnen oplopen. Rijnstad ziet soms grote verschillen tussen wijkcoaches in de snelheid waarmee zij handelen, de snelheid waarmee zij vaststellen dat iemand gebaat is bij specialistische hulp en de mate waarin zij inwoners weten te overtuigen om met hun financiën aan de slag te gaan. Het beeld bestaat dat veel inwoners te lang blijven doormodderen zelfs ook wanneer een wijkcoach al lang aan boord is. Het beeld bestaat soms dat sommige wijkcoaches de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van gegevens te veel neerleggen bij de inwoner.

- Overdracht: de kwaliteit van het dossier van een overgedragen inwoner is al langere tijd onderwerp van gesprek tussen Rijnstad en sociale wijkteams, al geldt ook hier dat schuldhulpverleners zien dat het verbetert. Tot voor kort moesten de schuldhulpverleners van Rijnstad regelmatig extra werk verrichten om alsnog de benodigde informatie bij elkaar te krijgen met extra tijdsbelasting van dien. Om meer inzicht te geven in deze extra belasting is Rijnstad vanaf september 2017 de kwaliteit van de aanmeldingen door de Sociale wijkteams gaan meten door in hun registratiesysteem te noteren of de aanmelding wel of niet compleet is (op basis van de eisen van de NVVK-module aanmelding en intake). Van de in 2017 afgeronde casussen waren er 23% niet compleet. Van de gestarte casussen vanaf september 2017 waren er 27% niet compleet. Rijnstad heeft dit probleem begin 2018 bij de gemeente aangekaart en gevraagd of er compensatie mogelijk was voor de extra uren die het aanvullen van de niet-complete intakes met zich meebracht. Toen dit niet mogelijk bleek, heeft Rijnstad aangekondigd om vanaf juni 2018 niet volledige intakes terug te gaan sturen aan de Sociale wijkteams, met het verzoek binnen twee weken de ontbrekende informatie aan te vullen. Hiermee houdt Rijnstad zich aan de oorspronkelijke opdracht die de organisatie vanuit de gemeente had gekregen. Opvallend genoeg is het aantal aanmeldingen bij Rijnstad door de Sociale wijkteams vanaf dat moment flink gezakt, van gemiddeld 51 per maand in de eerste 5 maanden van 2018 tot gemiddeld 22 in de periode juli-december.[7] Het baarde de gemeente zorgen en was aanleiding voor overleg met Sociale wijkteams en Rijnstad.

- Regie: Medewerkers van Rijnstad geven aan dat de regiefunctie door wijkcoaches wisselend wordt ingevuld. Sommige coaches gaan met de inwoner altijd mee naar het intakegesprek bij Rijnstad en blijven vervolgens actief betrokken, door de voortgang van het traject bij Rijnstad te volgen. Anderen komen pas weer in beeld als de inwoner zelf weer contact opneemt.

-

[7] Kerncijfers Rijnstad 2018.

Wacht- en doorlooptijd
In het meest recente jaarverslag meldt Rijnstad dat er in 2017 geen wachtlijsten waren voor schulddienstverlening. Ook in 2018 waren die wachtlijsten er niet, volgens de medewerkers die wij spraken. Er is voldoende capaciteit om de inwoners die door de Sociale wijkteams worden overgedragen, binnen twee weken uit te nodigen voor een intake. In de praktijk duurt het soms langer, omdat het lastig kan zijn de agenda's van inwoner, wijkcoach, en schuldhulpverlener op elkaar af te stemmen.

De gemiddelde doorlooptijd van de stabilisatietrajecten, bedraagt acht maanden. De NVVK-module stabilisatie hanteert een periode van vier maanden met de mogelijkheid tot verlenging met vier maanden.

Rijnstad zou zelf de gemiddelde doorlooptijd willen in korten van acht naar zes maanden. Dit is immers prettiger voor de inwoner en wenselijker om aanwas van schulden te beperken. Zeker ook als na de stabilisatiefase nog een schuldregeling (door PLANgroep) wordt opgestart, is anders de totale doorlooptijd voor de inwoner erg lang.

Om de doorlooptijd te verkorten zou Rijnstad in de eerste plaats direct na de intake een inwoner vaker willen zien en intensiever willen begeleiden. De schuldhulpverlener zou daar beter aan toe komen wanneer hij een lagere caseload zou hebben c.q. meer tijd kan besteden aan een inwoner.

Overdracht aan PLANgroep
Een stabilisatietraject kan leiden tot overdracht aan PLANgroep voor budgetbeheer of een schuldregeling. De overdracht van inwoners loopt over het algemeen genomen naar tevredenheid. Er is voor Rijnstad binnen PLANgroep één vast aanspreekpunt voor schuldregeling en één voor budgetbeheer. Dit werkt volgens betrokkenen goed.

Dat er een knip bestaat tussen het stabilisatietraject van Rijnstad en een schuldregeling (door PLANgroep) ervaren de geïnterviewde schuldhulpverleners van Rijnstad noch de sociaal raadslieden als een probleem. Hierbij wordt door hen aangegeven dat ook als stabilisatie en schuldregeling door één organisatie worden uitgevoerd, zoals in sommige andere gemeenten het geval is, het vaak toch door twee aparte afdelingen wordt opgepakt, omdat beide typen werk andere competenties vereisen.

De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep vindt plaats met een vast inlichtingenformulier, dat door de medewerker van Rijnstad met de hand moet worden ingevuld. Daarnaast zijn veel bewijsstukken nodig. Hiervoor gebruikt men een checklist, het is daardoor helder wat er moet worden aangeleverd. Ook moet een budgetplan worden meegestuurd. In principe houdt het contact van Rijnstad met de inwoner op na de overdracht aan PLANgroep. Soms krijgt de medewerker van Rijnstad wel het nieuws van PLANgroep dat de schuldeisers akkoord zijn gegaan met het voorstel voor de schuldregeling, maar dat is op eigen initiatief van PLANgroep, het is geen vaste afspraak.

De schuldhulpverleners van Rijnstad constateren wel dat de begeleiding van naar PLANgroep overgedragen inwoners beperkt is. De functie van PLANgroep is vooral een administratieve. Na overdracht aan PLANgroep stopt in principe de coaching, tenzij die door het Wijkteam wordt opgepakt. Voor sommige inwoners is dat een probleem (zie bijvoorbeeld casus 2), maar niet altijd. Volgens de schulddienstverleners van Rijnstad zijn de meeste overgedragen inwoners in staat het traject zelfstandig af te ronden. Door

Rijnstad is voor aanmelding bij PLANgroep immers al een schifting is gemaakt tussen mensen die het beheer van hun financiën inmiddels zelf kunnen en degenen die moeite blijven hebben met het beheer van hun financiën. Deze laatsten krijgen een schuldregeling mét budgetbeheer.

De sociaal raadslieden geven aan dat zij de mensen die in een schuldregeling zitten, vaak ondersteunen bij de voorbereiding op hun jaarlijkse controle[8] bij PLANgroep. Daar moeten ze namelijk behoorlijk wat papierwerk voor op orde hebben.

Medewerkers van Rijnstad zijn in algemene zin tevreden over de samenwerking met PLANgroep. Als aandachtspunten benoemen zij dat het voorkomt dat het wel eens lang duurt voordat budgetbeheer wordt opgestart en een bankrekening is geopend waarop alle inkomsten en uitgaven binnenkomen. Verder noemden medewerkers van Rijnstad het punt dat er in veel gevallen niemand mee gaat naar de rechter bij een Wsnp-aanvraag. Dat maakt dat klanten vaak alleen gaan, terwijl dit erg lastig kan zijn omdat zij ingewikkelde vragen kunnen krijgen. Dit aandachtspunt is ook naar voren gekomen in de gesprekken met inwoners. De mensen in een Wsnp-traject die wij spraken zagen erg op tegen de zitting. Hier zijn nog geen concrete maatregelen of afspraken over gemaakt en het is nu niet in de opdracht aan PLANgroep opgenomen. PLANgroep adviseert wel aan de klant om iemand mee te nemen naar de zitting, zoals een familielid, kennis, begeleider of wijkcoach.

[8] Deze jaarlijkse controle is normaliter geen face to face gesprek. Stukken worden aangeleverd. De controle wordt administratief gedaan en teruggekoppeld aan de klant. Indien de situatie vraagt om een gesprek, wordt dit wel gepland.

3.3 PLANgroep

Hoofdlijnen:

- PLANgroep is op verschillende momenten in de Arnhemse route betrokken en werkt met veel verschillende partijen samen. Medewerkers geven aan dat de samenwerking de afgelopen jaren is verbeterd.
- Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wsnp ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en medewerkers vermoeden dat deze lage uitval mede het gevolg is van eisen die al in het voortraject worden gesteld.
- Er zijn geen wachttijden en de gemiddelde tijd waarin een schuldregeling tot stand komt, bedraagt 115 dagen. Bij complexe dossiers en wanneer er sprake is van schulden bij een bank, kan het voorkomen dat de norm van 120 dagen die hiervoor staat, wordt overschreden.
- Voor ongeveer de helft van de inwoners die door Rijnstad worden aangemeld, verzorgt PLANgroep budgetbeheer. Ook bij de andere helft wordt schuldeisers zekerheid verschaft door direct een gedeelte van het inkomen te reserveren voor aflossing (financieel beheer).
- Medewerkers van PLANgroep verschillen van mening of er voor alle inwoners voldoende begeleiding beschikbaar is tijdens de schuldregeling. Een aandachtspunt is dat budgetcoaching doorgaans lang voor het eind van de schuldregeling plaatsvindt, terwijl mensen vaak baat hebben bij begeleiding tegen het einde van een traject (om te voorkomen dat zij terugvallen).

PLANgroep verzorgt in Arnhem het technische gedeelte van de schulddienstverlening. Het meest omvangrijke onderdeel hiervan is het treffen van schuldregelingen, oftewel het met schuldeisers tot een akkoord komen over aflossing en gedeeltelijke kwijtschelding van schulden. Maar dit is niet de enige taak die PLANgroep in Arnhem uitvoert. PLANgroep kan op meerdere momenten betrokken worden. Bijvoorbeeld aan de voorkant van het traject bij de inzet van een moratorium bij dreigende crisissituaties. Andere belangrijke producten zijn budgetbeheer en Budgetondersteuning op Maat (BooM). Onderstaande tabel geeft een overzicht van de producten die PLANgroep in Arnhem aanbiedt.

Tabel 3: Overzicht diensten PLANgroep in Arnhem

		Afgerond in 2017
Schuldregelingen (minnelijke regeling)	Met schuldeisers wordt een regeling getroffen om tot aflossing en/ of (gedeeltelijke) kwijtschelding van schulden te komen.	352
Budgetbeheer	Beheren van een aparte rekening waarop het inkomen van de inwoner binnenkomt teneinde schulden te beheersen en nieuwe schulden te voorkomen (wordt ingezet bij inwoners voor wie een schuldregeling is getroffen).	256
Budgetondersteuning op Maat (BooM)	Combinatie van budgetbeheer en financiële coaching voor inwoners zonder problematische schulden die moeite hebben om zelfstandig hun financiën te regelen maar dit op termijn	27

	mogelijk wel weer kunnen (lichter alternatief voor beschermingsbewind).	
Duurzame financiële dienstverlening (DFD)	In evenwicht brengen en houden van inkomsten en uitgaven van inwoners waarvan bestaande schuldproblemen door persoonlijke omstandigheden nog niet duurzaam opgelost kunnen worden.	16
Heronderzoeken	Inwoners voor wie een schuldregeling is getroffen dienen gedurende de looptijd van deze regeling jaarlijks stukken aan te leveren ter controle.	400
Dwangakkoorden	Als één of meerdere schuldeisers weigeren akkoord te gaan met een schuldregeling kan middels een kort geding worden geprobeerd om medewerking af te dwingen.	25
Aanvragen Wsnp	Als het treffen van een minnelijke schuldregeling niet mogelijk blijkt, kan via de rechter een aanvraag worden gedaan om toegelaten te worden tot de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp).	133
Moratorium	Bij dreigende crisissituaties wordt de woningcorporatie[9] gedwongen om tijdelijk haar vordering op te schorten teneinde een adempauze te krijgen om aan het regelen van de schulden te gaan werken.	

Bron: Jaarverslag PLANgroep 2017 & interview met management PLANgroep.

Aanmeldingen

Meer dan de helft van de inwoners voor wie PLANgroep een schuldregeling probeert te treffen, heeft niet de Arnhemse route doorlopen, maar is aangemeld door een bewindvoerder. In 2018 werden 220 inwoners aangemeld door een bewindvoerder en 212 inwoners door Rijnstad. Daarnaast wordt een beperkt aantal inwoners direct (zonder tussenkomst van Rijnstad) aangemeld door de Sociale Wijkteams.

Over 2017 was het aantal aanmeldingen via bewindvoerders en Rijnstad nog ongeveer gelijk en was het aantal aanmeldingen via Rijnstad bovendien toegenomen ten opzichte van 2016. In haar jaarverslag gaf PLANgroep hier destijds over aan dat dit een positieve ontwikkeling is en dat dit 'kan betekenen dat inwoners meer de weg naar de Sociale wijkteams vinden en doorverwezen worden volgens de Arnhemse route.' In 2018 is het aantal aanmeldingen – en de aanmeldingen via Rijnstad in het bijzonder – weer afgenomen en is de situatie weer ongeveer vergelijkbaar met 2016.

Tabel 4: Aanmeldingen voor een schuldregeling bij PLANgroep.

	2016[10]	*2017*	*2018*
Sociale Wijkteams	20	15	10
Rijnstad	180	231	212
BooM	0	2	0
Beschermingsbewindvoerders	235	233	220
Totaal	435	481	442

Bron: Jaarverslag PLANgroep 2017, Kwartaalverslag PLANgroep vierde kwartaal 2018.

Aanmeldingen komen via mail bij PLANgroep binnen: PLANgroep ontvangt een mail met de NAW-gegevens van de betreffende inwoner en stuurt vervolgens een aanmeldpakket

[9] In Arnhem wordt het moratorium alleen ingezet om woningontruimingen te voorkomen en niet bij dreigende afsluiting van gas, elektriciteit of water of opschorting van de ziektekostenverzekering (andere wettelijke gronden voor het toepassen van het moratorium).

[10] Cijfers over 2016 en 2017 hebben betrekking op afgeronde aanmeldingen, cijfers over 2018 hebben betrekking op aanmeldingen.

terug. In dit aanmeldpakket moeten onder andere informatie en documenten worden gevoegd over de inwoner en zijn schulden. Het belangrijkste is een schuldenlijst, een overzicht van de schulden. Verder moeten documenten over het inkomen en vaste lasten worden aangeleverd en een berekening van het vrij te laten bedrag (zie paragraaf 3.1). Daarnaast moet de verwijzer een overdracht aanleveren in de vorm van een korte tekst over de voorgeschiedenis en ook een eigen verklaring van de inwoner over het ontstaan van de schulden.

Nadat het aanmeldpakket compleet is geretourneerd, wordt er een afspraak ingepland voor een aanmeldgesprek. Er zijn geen wachtlijsten en inwoners worden altijd binnen vijf werkdagen uitgenodigd voor een startgesprek. Tijdens dit gesprek wordt uitleg gegeven over het traject bij PLANgroep. Ook wordt de overeenkomst schuldregeling ondertekend waarmee de wederzijdse verplichtingen[11] van de inwoner en PLANgroep worden vastgelegd. Hierna gaat de schuldhulpverlener aan de slag met de schuldregeling.

Voor sommige inwoners is het startgesprek niet de enige keer dat zij door PLANgroep worden uitgenodigd voor een gesprek. Zo worden inwoners bijvoorbeeld ook uitgenodigd bij het opstarten van budgetbeheer of op het moment dat een traject mislukt.

Bewindvoering en BooM

Indien iemand vanwege zijn fysieke of lichamelijke toestand, of door problematische schulden niet in staat is om zelf zijn financiële belangen te behartigen, kan er door de rechter een bewindvoerder worden aangesteld.[12] Dit wordt ook wel beschermingsbewind genoemd. Als deze persoon de kosten voor de bewindvoerder niet kan betalen, kan hier bij de gemeente bijzondere bijstand voor worden aangevraagd.

De afgelopen 10 jaar is het aantal onderbewindgestelden met meer dan 150 procent gestegen[13], waardoor gemeenten te maken hebben met hoge kosten bijzondere bijstand. Vanwege deze hoge kosten – en omdat beschermingsbewind een zwaar en ingrijpend instrument is voor inwoners – hebben gemeenten de afgelopen jaren lichtere en goedkopere alternatieven voor beschermingsbewind ontwikkeld. In Arnhem wordt sinds 2014 het product Budgetondersteuning op Maat (BooM) aangeboden. Dit is een combinatie van budgetbeheer en financiële coaching. In 2015 is deze werkwijze in Arnhem geëvalueerd. Hieruit kwam naar voren dat BooM leidt tot kostenbesparingen ten opzichte van beschermingsbewind en een geschikt middel is om personen financieel zelfredzaam te maken (Gemeente Arnhem, Afdeling Onderzoek en Statistiek, 2015).

[11] Voor inwoners houden deze verplichtingen bijvoorbeeld in dat zij verklaren een volledig juiste opgave te hebben gedaan van inkomsten, uitgaven, bezittingen en schulden, dat zij zich zullen inspannen om hun huidige inkomen te behouden of verhogen en dat zij gedurende de looptijd van de regeling geen nieuwe schulden zullen maken. PLANgoep committeert zich middels de overeenkomst eraan de belangen van de inwoner te zullen behartigen (NVVK (2015) Module schuldregeling).
[12] Art 1:431 e.v. BW.
[13] Raad voor de Rechtspraak (2017) Weer meer mensen onder bewind.

Hoewel BooM geen onderdeel is van schulddienstverlening en daarmee buiten dit onderzoek valt, is het wel op verschillende momenten aan de orde gekomen tijdens de gesprekken. Enerzijds wordt hierbij het beeld uit de evaluatie van de pilot bevestigd dat het instrument BooM geschikt is als lichter alternatief voor beschermingsbewind. Anderzijds wordt aangegeven dat het lastig is om inwoners hiervan daadwerkelijk gebruik te laten maken. Samenwerking met bewindvoerders om hen te bewegen om inwoners uit te laten stromen richting BooM is niet goed van de grond gekomen. Ook geven wijkcoaches aan weinig personen bij BooM aan te melden omdat volgens hen slechts een beperkte doelgroep hiervoor in aanmerking komt.

Sinds 2018 wordt BooM uitgevoerd door PLANgroep. Uit het jaarverslag 2017 van PLANgroep komt naar voren dat er hieraan voorafgaand in 2017 92 overdrachtsgesprekken zijn gevoerd en 27 aanmeldingen zijn overgedragen die nog verwerkt moesten worden. Om tot een nadere duiding van het aantal personen te komen dat gebruik maakt van BooM en de achtergronden hiervan, is aanvullend onderzoek nodig.

Schuldregelingen

Bij een minnelijke schuldregeling wordt een akkoord gesloten met schuldeisers over aflossing en/ of gedeeltelijke kwijtschelding van de schulden. De looptijd van een dergelijke regeling is in veel gevallen drie jaar. Tijdens deze periode moet de inwoner leven van een minimumbedrag voor levensonderhoud. Dat bedrag wordt berekend op basis van het vrij te laten bedrag (Vtlb). Het deel van het inkomen boven het vrij te laten bedrag, wordt gebruikt voor aflossing van de schuldeisers. Aan het eind van de drie jaar wordt het restant van de schuld kwijtgescholden en is de inwoner weer schuldenvrij.

Een minnelijke schuldregeling komt alleen tot stand als alle schuldeisers akkoord gaan met het betalingsvoorstel. Voor het treffen van een schuldregeling leggen schuldhulpverleners van PLANgroep eerst schriftelijk contact met de schuldeisers, om hen te verzoeken te stoppen met invorderingsmaatregelen en renteberekening en het saldo van de schuld op te vragen. De schuldhulpverlener doet vervolgens een betalingsvoorstel aan alle schuldeisers voor terugbetaling van een deel van de schuld.

Als een of enkele schuldeisers niet akkoord gaan is het mogelijk in een kort geding middels een dwangakkoord medewerking te proberen af te dwingen. Als blijkt dat een oplossing in het minnelijke traject uiteindelijk niet haalbaar is kan voor de inwoner een aanvraag worden ingediend om toegelaten te worden tot de Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen). De aanvraag voor toelating tot de Wsnp wordt onder mandaat van de gemeente uitgevoerd door PLANgroep. De uitvoering van de Wsnp valt niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Mocht een inwoner gebruik maken van budgetbeheer, dan mag dit wel blijven lopen tijdens de Wsnp periode.

In de meeste gevallen lukt het de schuldhulpverleners van PLANgroep om tot een akkoord te komen met de schuldeisers.[14] In 2017 werd bij 246 van de 346 gestarte

[14] Jaarverslag PLANgroep 2017

bemiddelingen[15] een akkoord bereikt. In 4 van deze gevallen is dit middels het toewijzen van een dwangakkoord afgedwongen en bij 16 dossiers kon een dwangakkoord uiteindelijk worden ingetrokken omdat de schuldeisers voorafgaand aan het kort geding alsnog instemden met de schuldregeling. Daarnaast deed PLANgroep voor 73 inwoners met succes een aanvraag om toegelaten te worden tot de Wsnp. Het percentage inwoners waarvoor een oplossing wordt bereikt komt daarmee uit op 92 procent.

Uitval en doorlooptijd
In 2017 zijn van de 1.251 dossiers er 56 met een negatieve oorzaak gesloten. Dit betekent dat het uitvalpercentage 4 procent op jaarbasis bedraagt. Medewerkers van PLANgroep merken hierbij op dat inwoners voordat zij bij PLANgroep terechtkomen al veel informatie en documenten hebben moeten verzamelen en al op verschillende afspraken bij het wijkteam en Rijnstad moesten komen. Het laatste stapje lukt dan meestal ook wel. Medewerkers van PLANgroep hebben geen zicht op hoeveel personen aan de voorkant bij de Sociale Wijkteams en PLANgroep uitvallen maar vermoeden dat de uitval hier groter zal zijn. “Wij vragen veel van inwoners aan de voorkant, bijvoorbeeld om complete stukken te hebben, terwijl dit nou juist iets is waar de doelgroep niet zo goed in is.” Omdat PLANgroep sinds 2016 actief is in Arnhem en een schuldregeling doorgaans 3 jaar loopt, zijn er vooralsnog geen cijfers beschikbaar over het uitvalpercentage gedurende de gehele regeling.

De gemiddelde doorlooptijd die de schuldhulpverleners van PLANgroep nodig hebben om tot een akkoord te komen met de schuldeisers (of tot de conclusie dat dit niet mogelijk is) bedraagt 115 dagen. Dit betekent dat de doorlooptijd gemiddeld binnen de normen uit het kwaliteitsmodel van branchevereniging NVVK (het 120-dagenmodel) blijft. In individuele gevallen wordt de 120-dagentermijn soms wel overschreden. Medewerkers van PLANgroep geven hierover aan dat dit niet alleen in Arnhem speelt, maar ook landelijk en voornamelijk het gevolg is van de toegenomen complexiteit van dossiers. Met name als er sprake is van een schuld bij een bank, kan het vaak lang duren voordat zij akkoord gaan.

Budgetbeheer
Voor inwoners die worden aangemeld voor een schuldregeling (en die niet onder bewind zijn gesteld) verzorgt PLANgroep financieel beheer of budgetbeheer. Dit betekent dat zij PLANgroep machtigen om hun inkomen te ontvangen en een rekening op hun naam te openen. Op deze rekening wordt gespaard voor aflossing van de schuldeisers en worden betalingen voor de inwoner voldaan. Hierdoor wordt de situatie van de inwoner gestabiliseerd en wordt schuldeisers zekerheid verschaft over het te ontvangen bedrag. Er zijn drie pakketten variërend van licht tot zwaar:

- Financieel beheer: bij financieel beheer ontvangt PLANgroep het inkomen en wordt alleen het bedrag dat gespaard moet worden voor de schuldeisers op een aparte

[15] Naast 246 schuldbemiddelingen deed PLANgroep in 2017 ook drie aanvragen voor een saneringskrediet bij de Sociale Bank Gelderland Centraal. Deze organisatie is sinds 1 januari 2018 overgenomen door Kredietbank NL. Bij een saneringskrediet wordt de schuld aan het begin van de looptijd van de schuldregeling overgenomen, waardoor de inwoner meteen schuldenvrij is en gedurende de looptijd van de regeling aflost op het saneringskrediet.

rekening gereserveerd. Het restant gaat naar de inwoner en deze moet hiervan al zijn uitgaven (inclusief vaste lasten) zelf voldoen.
- Budgetbeheer plus: Maandelijkse rekeningen voor huur, gas, water, licht en ziektekosten worden voldaan en er wordt gespaard voor aflossing schuldeisers. Alle overige lasten (dus bijvoorbeeld ook incidentele zorgkosten i.v.m. het eigen risico zorgverzekering) moet de inwoner zelf voldoen.
- Budgetbeheer compleet: Alle vaste lasten en reserveringen worden voor de inwoner verzorgd en er wordt een weekbedrag aan hem uitgekeerd.

In het vierde kwartaal van 2018 maakten 194 inwoners gebruik van financieel beheer en 222 van budgetbeheer plus of budgetbeheer compleet.[16] De schuldhulpverlener van Rijnstad bepaalt aan de hand van de zelfredzaamheid van de inwoner welk pakket passend is.[17] Medewerkers van PLANgroep geven hierover aan dat deze inschatting over het algemeen goed is. In de gevallen dat er toch een zwaardere variant nodig blijkt, wordt hierover contact opgenomen met Rijnstad en overlegd. Ook wanneer gedurende de looptijd van de schuldregeling – bijvoorbeeld op aanwijzing van wijkteam of Rijnstad, of bij een heronderzoek (zie volgende paragraaf) - wordt geconstateerd dat zaken niet goed gaan kan er worden opgeschaald naar een zwaarder pakket.

Het opstarten van budgetbeheer kost tijd en het is daarom belangrijk dat dit al tijdens de stabilisatiefase bij Rijnstad gebeurt en hier niet mee te wachten tot de inwoner aan PLANgroep is overgedragen. Zo wordt ervoor gezorgd dat bij overdracht aan PLANgroep inkomen en uitgaven stabiel zijn en er meteen kan worden begonnen met het treffen van een schuldregeling. In de afgelopen periode zijn er afspraken tussen PLANgroep en Rijnstad gemaakt om dit te verbeteren en ervoor te zorgen dat budgetbeheer tijdig wordt opgestart.

Begeleiding, coaching en nazorg
PLANgroep is in Arnhem niet verantwoordelijk voor begeleiding en verzorgt (in principe) alleen het technisch/ financiële gedeelte van de ondersteuning. Als een inwoner door Rijnstad wordt overgedragen aan PLANgroep houdt daarmee ook de begeleiding van Rijnstad op. De schuldhulpverleners van PLANgroep spreken doorgaans alleen tijdens het startgesprek face-to-face met de inwoner. Het contact hierna verloopt via mail of telefoon.

Wanneer er toch begeleiding nodig blijkt, dan gebeurt dit door de wijkcoach. De wijkcoach is gedurende het hele traject de regiehouder en kan - als hier aanleiding toe is – worden ingeschakeld. Een voorbeeld hiervan is wanneer het de schuldhulpverlener van PLANgroep niet meer lukt om contact met een inwoner te krijgen. Het wijkteam kan hier dan achteraan gaan, kijken wat er aan de hand is en eventueel bij iemand thuis langsgaan. Ook als er bijvoorbeeld nog aanvullende stukken moeten worden verzameld voor een aanvraag Wsnp en de inwoner lukt dit niet zelf, dan kan de wijkcoach worden ingeschakeld.

[16] Kwartaalrapportage PLANgroep 2018 vierde kwartaal.
[17] Inwoners die worden aangemeld door een bewindvoerder maken geen gebruik van of budgetbeheer. De bewindvoerder is in dit geval verantwoordelijk voor het beheer van inkomsten en uitgaven.

Over de vraag of deze begeleiding ‘op afroep’ voldoende is voor de doelgroep lopen de meningen van de medewerkers van PLANgroep uiteen. Sommigen geven aan dat de meeste inwoners met schulden nadat zij door Rijnstad zijn gestabiliseerd geen structurele begeleiding meer nodig hebben en relatief zelfstandig het schuldregelingstraject kunnen doorlopen. Anderen zien het wel als een omissie dat structurele begeleiding wegvalt als iemand door Rijnstad wordt aangemeld bij PLANgroep en vinden het wenselijk dat iemand blijft opletten of hulp nodig is.

Daarnaast worden door medewerkers van PLANgroep vraagtekens geplaatst bij de wijze waarop de financiële coaching in Arnhem is georganiseerd. Coaching richting financiële zelfredzaamheid is belegd bij Rijnstad en vindt doorgaans plaats voorafgaand aan het tot stand komen van een schuldregeling wordt door Rijnstad. Omdat het tot stand komen en doorlopen van een schuldregeling meer dan 3 jaar duurt is er nu een erg lange periode tussen het moment waarop de financiële coaching plaatsvindt en het moment dat de inwoner schuldenvrij is en zijn financiën weer (volledig) zelfstandig moet gaan regelen. In gemeenten waar PLANgroep ook zelf de begeleiding en coaching uitvoert kiest men er daarom voor om pas in het tweede jaar van de schuldregeling te beginnen met financiële coaching. Dan komt langzaam het einde in zich en kan men gaan nadenken hoe men een en ander wil gaan inrichten nadat de regeling is afgerond. Hier voegt men aan toe dat de inwoner op dit moment doorgaans ook minder stress heeft dan voordat zijn schulden zijn geregeld, waardoor het leervermogen toeneemt.

Een aantal medewerkers van PLANgroep merkt hierbij op dat inwoners wel op het einde van de regeling kunnen worden voorbereid door de zwaarte van het pakket budgetbeheer af te bouwen. Inwoners moeten hierdoor al meer zelf gaan doen. Ook kan de budgetbeheerder de inwoner in het laatste jaar van de schuldregeling nog naar de cursus Uitkomen met inkomen van Rijnstad verwijzen.

PLANgroep verzorgt in Arnhem geen nazorgtrajecten. Als een schuldregeling is afgerond ontvangt de inwoner hierover een brief en gaat er een signaal hiervan naar het wijkteam.

Samenwerking
Doordat medewerkers van PLANgroep op verschillende momenten in het proces zijn betrokken (zie het begin van deze paragraaf), werken zij ook met veel verschillende ketenpartners samen. Naast de samenwerking met Sociale Wijkteams en Rijnstad is er contact met beschermingsbewindvoerders, Iriszorg, Voedselbank, woningbouwverenigingen, rechtbank Zutphen, formulierenbrigade en Wsnp-bewindvoerders (PLANgroep, Jaarverslag 2017).

PLANgroep-medewerkers zijn positief over de samenwerking met Rijnstad. Zij geven aan dat er korte lijnen zijn en dat medewerkers van Rijnstad goed op de hoogte zijn van hoe dossiers moeten worden aangeleverd. Naast dat schuldhulpverleners van Rijnstad en PLANgroep overleggen over individuele dossiers, schuiven leidinggevenden van PLANgroep ook twee keer per jaar aan bij overleggen van schuldhulpverleners van Rijnstad. Daarnaast wordt het contact vergemakkelijkt doordat PLANgroep in Arnhem is gevestigd in een gebouw waar ook schuldhulpverleners van Rijnstad werken. Vanaf het najaar van 2019 zal dit echter niet meer het geval zijn en zullen er geen medewerkers van Rijnstad meer op deze locatie werkzaam zijn.

Een aandachtspunt bij de samenwerking met de Sociale Wijkteams betreft de bereikbaarheid van wijkcoaches. Medewerkers van PLANgroep geven aan dat er vaak veel gemaild en gebeld moet worden om contact te krijgen met wijkcoaches. Als dit contact eenmaal is gelegd, verloopt de samenwerking over het algemeen goed en weet de betreffende wijkcoach bij een volgende inwoner dan ook weer eerder de weg naar PLANgroep te vinden.

Er wordt aangegeven dat de samenwerking met Sociale Wijkteams en Rijnstad de afgelopen jaren is verbeterd en dat ook het overleg dat periodiek op gemeenteniveau wordt gevoerd tussen Sociale Wijkteams, Rijnstad, PLANgroep en gemeente hieraan heeft bijgedragen. Hier worden praktische zaken en knelpunten besproken. Zo is er naar aanleiding van dit overleg een overdrachtsformulier aangepast zodat altijd duidelijk is welke Wijkcoach iemand heeft en er sneller contact kan worden opgenomen. Ook heeft PLANgroep tijdens dit overleg enkele keren aangekaart dat het beter zou zijn om coaching plaats te laten vinden tijdens de schuldregeling in plaats van hieraan voorafgaand.

4. Bereik en kosten

Hoofdlijnen

- In Arnhem is relatief veel armoede. 13,6 procent van de huishoudens moet maandelijks rondkomen van een laag inkomen. Een andere indicator dat armoede en schulden een groot probleem zijn, is dat Arnhemmers vaker (2,7 procent) een grote betalingsachterstand op hun zorgverzekering hebben dan het landelijk gemiddelde (1,7 procent).
- De gemeente heeft beleid ontwikkeld op belangrijke factoren die bereik van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Er is aandacht voor vroegsignalering, een laagdrempelige toegang in de wijk, begeleiding voor niet-zelfredzame schuldenaren en er zijn alternatieve voorzieningen voor doelgroepen die niet aan de toegangseisen voor een reguliere schuldregeling voldoen.
- Het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen. Het aantal nieuwe aanmeldingen bij deze organisaties nam af. Hoeveel personen met schulden er door de Sociale Wijkteams werden ondersteund is niet geregistreerd.
- In lijn met de hoge cijfers over armoede en wanbetalers zorgpremie, is ook het gebruik van schulddienstverlening in Arnhem relatief hoog. Per 10.000 inwoners maken er naar schatting 130 tot 194 gebruik van schulddienstverlening. Voor gemeenten van gelijke grootteklasse bedraagt dit cijfer 109 en landelijk 92. Omdat er geen compleet beeld is van de doelgroep en het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening is het lastig om eenduidige conclusies te trekken over het bereik.
- De kosten per inwoner die gebruik maakt van schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met andere gemeenten en de budgetten voor de drie uitvoerende organisaties worden niet overschreden.

4.1 Context: armoede en schulden in Arnhem

Er bestaan geen exacte cijfers of schattingen over het totale aantal Arnhemmers met problematische schulden. Wel is bekend dat relatief veel Arnhemmers maandelijks van een laag bedrag moeten rondkomen. Dit is 13,6 procent van de in totaal 69.200 Arnhemse huishoudens, (zie figuur 2). Landelijk bedraagt dit percentage 8,2 procent en Arnhem is daarmee na Rotterdam, Groningen, Amsterdam en Den Haag de vijfde gemeente als het gaat om armoede. Bij 6,2 procent van de Arnhemse huishoudens is er zelfs al langdurig (4 jaar of langer) sprake van een laag inkomen. Het is een bekend gegeven dat bij een langdurig laag inkomen tekorten kunnen oplopen waardoor de kans op problematische schulden toeneemt (zie o.a.: CBS, 2017).

Een andere belangrijke indicator voor het bestaan van schulden zijn de cijfers die door het CAK worden bijgehouden over het aantal personen met een betalingsachterstand op hun zorgpremie.[18] Ook hierbij steekt Arnhem ongunstig af bij het landelijke beeld. 2,7

[18] CBS (2017) Maatwerktabel Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

procent van de Arnhemmers heeft al ten minste 6 maanden geen premie betaald voor hun zorgverzekering, terwijl dit percentage landelijk op 1,7 procent ligt. Het aantal wanbetalers van de zorgpremie is in recente jaren wel iets aan het dalen in Arnhem en dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door samenwerking tussen de gemeente en zorgverzekeraars op dit gebied.[19]

Figuur 2: Aandeel huishoudens met een (langdurig) laag inkomen (in 2016) en wanbetalers zorgpremie (in 2017)[20].

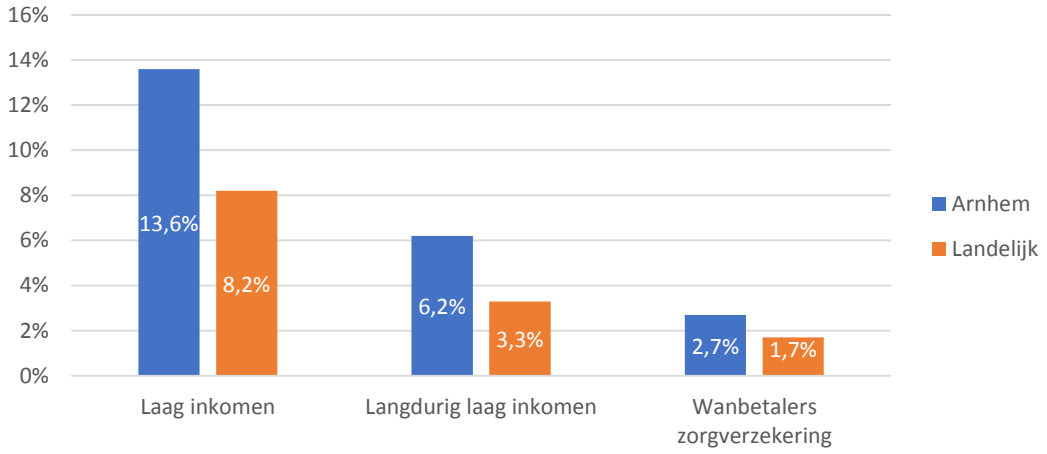

Bron: CBS (2017) Maatwerktabel laag en langdurig laag inkomen naar gemeente; CBS (2017) Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

Ook in de politiek wordt onderkend dat armoede en schulden een groot probleem zijn in Arnhem. In het coalitieakkoord (2018-2022) zijn daarom verschillende maatregelen op dit gebied opgenomen. De focus hierbij ligt onder andere op het omlaag brengen van het aantal kinderen dat in armoede opgroeit en het tegengaan van de effecten van het leven in armoede. Ook is er extra budget beschikbaar gesteld voor vroegsignalering (Vroeg Eropaf). Al in 2007 werden er maar liefst vier Arnhemse wijken op de lijst met 40 probleemwijken van minister Vogelaar geplaatst: Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen/ Immerloo. Ook uit recentere cijfers van de Afdeling, Informatie, Onderzoek en Statistiek komt naar voren dat er in deze wijken veel armoede en uitkeringsafhankelijkheid is (Gemeente Arnhem, 2017).

4.2 Bereik van de schulddienstverlening

Niet iedereen met schulden wordt hiervoor ondersteund door de gemeente. Naar schatting heeft bijna 1 op de 5 Nederlandse huishoudens risicovolle of problematische

[19] De gemeente Arnhem maakt gebruik van de Regeling Uitstroom Bronheffing (RUB). Hierbij kunnen bijstandsontvangers hun betalingsachterstand aflossen doordat er maandelijks een bedrag op hun uitkering wordt ingehouden.

[20] Het CBS hanteert een lage-inkomensgrens die is gebaseerd op bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979. In 2017 bedraagt is de lage inkomensgrens 1.040 euro per maand voor een alleenstaande en 1.960 euro per maand voor een paar met twee kinderen.

schulden (Westhof, De Ruig, & Kerckhaert, 2015). Het grootste gedeelte van hen maakt geen gebruik maakt van formele schulddienstverlening.

De afgelopen jaren zijn er verschillende rapporten gepubliceerd waaruit oorzaken naar voren komen waarom veel schuldenaren geen gebruik maken van schulddienstverlening. In de eerste plaats zien huishoudens schulddienstverlening vaak als allerlaatste redmiddel dat zij zo lang mogelijk uit willen stellen en proberen zij eerst zelf een oplossing te zoeken.[21] Onder andere schaamte en negatieve beeldvorming over schulddienstverlening en de eisen die hierbij worden gesteld spelen hierbij een rol. Daarnaast wordt erop gewezen dat de toegang tot de schulddienstverlening in veel gemeenten niet laagdrempelig is en dat er vaak onvoldoende begeleiding beschikbaar is waardoor niet-zelfredzame burgers afhaken. Een laatste oorzaak waarom burgers met schulden geen gebruik maken van schulddienstverlening zijn formele toegangseisen die door gemeenten worden gehanteerd, bijvoorbeeld voor zelfstandigen, inwoners met een fraudeschuld of inwoners waarvoor recent al een keer een schuldregeling is getroffen.

In tabel 5 is een samenvatting gegeven van deze factoren die een rol spelen bij het bereik van de schulddienstverlening en de maatregelen die de gemeente Arnhem hierop heeft genomen. Hieruit komt naar voren dat de gemeente Arnhem op al deze factoren beleid heeft ontwikkeld. Voor een uitgebreidere toelichting op deze instrumenten verwijzen wij naar de paragrafen waarin deze worden behandeld.

Tabel 5: Maatregelen gemeente Arnhem ten aanzien van bepalende factoren bereik schulddienstverlening.

Factoren	*Maatregelen Gemeente Arnhem*
Terughoudendheid om (in een vroeg stadium) hulp te zoeken	Samenwerking met woningcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars om inwoners met schulden in een vroeg stadium op te sporen en crisissituaties te voorkomen (Vroeg Eropaf, zie paragraaf 3.2) Brede uitvraag door Sociale Wijkteams, waardoor ook bij inwoners die voor een andere vraag komen schuldenproblematiek kan worden vastgesteld (zie paragraaf 3.1)
Laagdrempelige toegang	Toegang tot de schulddienstverlening in de wijk via de Sociale Wijkteams (zie paragraaf 3.1)
Begeleiding voor niet-zelfredzame burgers	Wijkcoaches die gedurende het gehele traject een regiefunctie hebben en inwoners waar nodig begeleiden (zie paragraaf 3.1) Samenwerking met vrijwilligersorganisaties (Humanitas en SWOA) en vrijwilligers van Rijnstad om inwoners te ondersteunen bij het op orde brengen van hun administratie (zie paragraaf 3.2). Samenwerking met Iriszorg bij daklozen en schuldenaren met verslavingsproblematiek (zie paragraaf 3.2)
Formele toegangseisen	Aanbieden alternatieve vormen van schulddienstverlening voor personen die niet voor een schuldregeling in aanmerking komen, zoals budgetcoaching en Duurzame Financiële Dienstverlening (DFD) (zie paragraaf 3.2 en 3.3). Ook kunnen zij gebruik maken van BooM (zie paragraaf 3.3). Daarnaast zorgt de gemeente ervoor dat inwoners gebruik kunnen maken van de Regeling Uitstroom bronheffing, waarmee bijstandsgerechtigden hun betalingsachterstand zorgpremie aflossen doordat er maandelijks een bedrag op hun uitkering wordt ingehouden.

[21] Zie o.a. De nationale ombudsman (2016) Burgerperspectief op schulddienstverlening, De nationale ombudsman (2018) Een open deur, Inspectie SZW (2017) Toegankelijkheid schulddienstverlening en Panteia (2015) Huishoudens in de rode cijfers.

	Ondersteuning ondernemers met schulden door het Bureau zelfstandigen. Jongerenperspectieffonds biedt aan jongeren met perspectiefwensen én schulden, maar zonder inkomen (anders dan DUO)[22] onder voorwaarden een vorm van sanering dan wel herfinanciering wordt aangeboden.

In een raadsbrief van 6 maart 2018[23] is door de gemeente nader ingegaan op de toegang tot de schulddienstverlening in de stad. In de brief wordt geconcludeerd dat de toegang voldoet aan aanbevelingen die door De Nationale Ombudsman zijn gedaan op dit gebied.[24] Hierbij wordt onder andere verwezen naar de keukentafelgesprekken die door de wijkcoaches worden gevoerd, de ondersteuning voor ondernemers en ZZP-ers en vroegsignalering in het project Vroeg Eropaf. Ook wordt in de brief een aantal verbeteringen benoemd die zijn doorgevoerd naar aanleiding van een rapport uit 2016 over de uitvoering van de schulddienstverlening door de Sociale Wijkteams (Van Dongen, 2016). Hierbij wordt onder andere verwezen naar acties ten aanzien van het op peil houden van de kennis van wijkcoaches, aandacht voor de zelfredzaamheid van inwoners en de vindbaarheid van de Sociale Wijkteams (zie ook paragraaf 2.4).

Aantal aanmeldingen en klanten schulddienstverlening

Tot voor kort werd er niet geregistreerd hoeveel Arnhemmers zich met schuldenproblematiek bij de Sociale Wijkteams meldden. Er bestaat derhalve geen compleet beeld van het totale aantal inwoners dat in het recente verleden gebruik maakte en/ of werd aangemeld voor schulddienstverlening.[25] Over inwoners die worden aangemeld of ondersteund door Rijnstad en PLANgroep zijn wel cijfers beschikbaar.

Het aantal inwoners dat gebruik maakt van de schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen tot 2.086. De meerderheid hiervan betreft inwoners die worden ondersteund door PLANgroep en het aantal dossiers bij PLANgroep nam in deze periode met bijna de helft toe. Naar verwachting zal het aantal dossiers in de komende periode gaan stabiliseren omdat de instroom bij PLANgroep afneemt en vanaf 2019 de eerste personen die (vanaf 2016) bij PLANgroep zijn aangemeld hun schuldregeling zullen afronden. Tot en met 2018 bestond

[22] Voor jongeren is het vaak niet mogelijk toegelaten te worden tot een reguliere schuldregeling omdat zij niet beschikken over voldoende inkomen (bijvoorbeeld omdat zij niet genoeg inkomen uit arbeid verwerven of een opleiding volgen).

[23] Raadsbrief toegang schulddienstverlening, 6 maart 2018 (zaaknummer 224796).

[24] Deze aanbevelingen van De Nationale Ombudsman zijn: 1 Ga naar een burger met problematische schulden toe en breng in een face-to-face-gesprek in kaart wat diens persoonlijke situatie is; 2 Sluit geen doelgroepen op voorhand uit. Verzamel voor het nemen van een beslissing alle relevante informatie, kijk naar de omstandigheden van de schuldhulpvrager en weeg de verschillende belangen tegen elkaar af. Zorg ervoor dat de uitkomst niet onredelijk is; 3 Geef op iedere aanvraag een duidelijke, begrijpelijke, goed gemotiveerde beslissing op schrift, zodat burgers weten waar zij aan toe zijn en hun rechtsbescherming gewaarborgd is.

[25] Aanmeldingen bij de wijkteams die met een lichtere vorm van schulddienstverlening (dan een schuldregeling bij PLANgroep) geholpen konden worden, of waarvoor het niet is gelukt om hen door te laten stromen naar een stabilisatietraject bij Rijnstad zijn derhalve niet in de cijfers in tabel 6 opgenomen.

de uitstroom bij PLANgroep (naast een beperkt percentage uitval) uitsluitend uit dossiers die door PLANgroep van het BAC waren overgenomen.

Tabel 6: Aantal inwoners, aanmeldingen schulddienstverlening en geslaagde schuldregelingen bij Rijnstad en PLANgroep (2016-2018).

	2016	*2017*	*2018*	*%Δ 2016-2018*
Inwoners				
Rijnstad	1.021	1.006	792	-22%
PLANgroep	940	1.251	1.397	+49%
*Totaal (unieke inwoners) **	*1.711*	*2.017*	*2.086*	*+19%*
Aanmeldingen				
Rijnstad	643	564	413	-36%
PLANgroep**	618	479	401	-35%
*Totaal (nieuwe aanmeldingen) ****	*1.011*	*803*	*635*	*-37%*
Geslaagde schuldregelingen				
PLANgroep	197	246	237	+20%

Bron: Analyse op basis van: Kerncijfers Rijnstad 2018; Kwartaalverslag PLANgroep q4 2018; Jaarverslag PLANgroep 2017.

** Deze rij betreft het aantal unieke inwoners dat gebruik maakte van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep. Doordat sommige personen in het betreffende jaar door zowel Rijnstad als PLANgroep werden geholpen, tellen de aantallen van deze organisaties niet op tot het totaal.*[26]

*** De cijfers in deze rij betreffen het aantal afgeronde aanmeldingen dat PLANgroep daadwerkelijk heeft overgenomen. Dit wijkt af van de gegevens uit tabel 4 (hoofdstuk 3) waarin ook aanmeldingen zijn opgenomen die uiteindelijk niet doorkomen.*

**** Deze rij betreft het aantal nieuwe aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep. Personen die door Rijnstad bij PLANgroep werden aangemeld zijn hier derhalve niet in opgenomen.*[27]

Waar het aantal dossiers bij PLANgroep de afgelopen periode toenam, daalde het aantal inwoners dat werd aangemeld bij en ondersteund door Rijnstad met respectievelijk 36 procent en 22 procent (zie paragraaf 3.3 voor de achtergronden van deze daling). Het aantal nieuwe aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep tezamen daalde met 37 procent. Dit is inclusief het aantal inwoners dat door een bewindvoerder werd aangemeld voor een schuldregeling bij PLANgroep. De daling van het aantal aanmeldingen is opvallend omdat uit cijfers van branchevereniging NVVK juist naar voren komt dat er landelijk sprake is van een stijgende trend wat betreft de aanmeldingen (NVVK, 2017), van 89.300 in 2016 tot 94.200 in 2017. Wel dient bij de dalende Arnhemse cijfers aangemerkt te worden dat dit voor een gedeelte is veroorzaakt doordat het aantal aanmeldingen bij PLANgroep in 2016 uitzonderlijk hoog was, vanwege het overnemen van dossiers van het BAC en aanmeldingen die in 2015 zijn aangehouden tot er een nieuwe aanbieder was.

[26] Het aantal unieke inwoners is berekend door het aantal inwoners dat is ondersteund door Rijnstad en het aantal inwoners dat is ondersteund door PLANgroep bij elkaar op te tellen en hier het aantal personen dat door beide organisaties is ondersteund (doorstroom van Rijnstad naar PLANgroep) van af te trekken.

[27] Het aantal unieke aanmeldingen is berekend door de aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep bij elkaar op te tellen en hier het aantal personen dat door Rijnstad bij PLANgroep werd aangemeld (doorstroom van Rijnstad naar PLANgroep) van af te trekken.

Het aantal geslaagde schuldregelingen lag in 2017 en 2018 in Arnhem ongeveer 20 procent hoger dan in 2016. In paragraaf 3.3 is nader ingegaan op het aandeel inwoners waarvoor het PLANgroep lukt om een schuldregeling te treffen.

Aanmeldingen en klanten in vergelijking met andere gemeenten

In lijn met het hoge armoedecijfer in Arnhem, is ook het aantal gebruikers en aanmeldingen voor schulddienstverlening relatief hoog in de stad. In 2017 maakte per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan bij gemeenten van gelijke grootteklasse (109) en dan het landelijk gemiddelde (92). Ook het aantal aanmeldingen bij de schulddienstverlening ligt in Arnhem (52 tot 116 per 10.000 inwoners) hoger dan bij gemeenten van vergelijkbare omvang (48) en het landelijk gemiddelde (39).

Figuur 3: Aantal klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in 2017 (per 10.000 inwoners) in Arnhem, gemeenten van gelijke grootteklasse en landelijk.

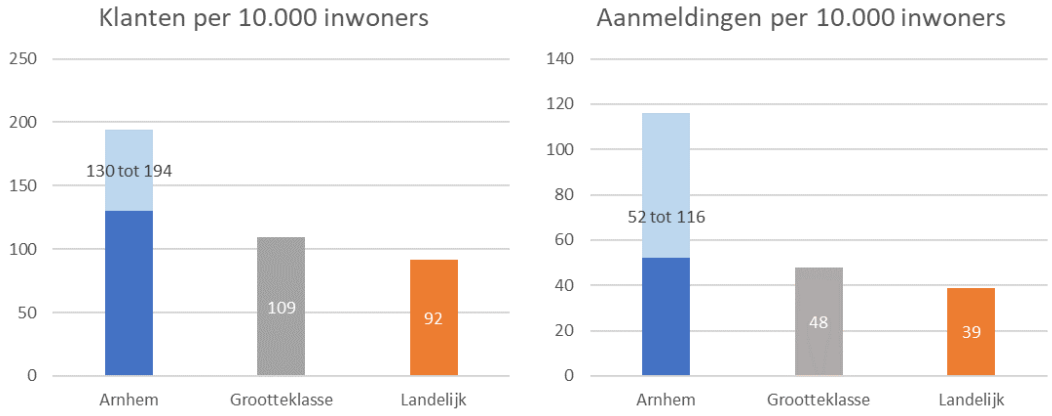

Bron: Analyse op basis van: Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Kerncijfers Rijnstad 2017; Jaarverslag PLANgroep 2017.

De gegevens in figuur 3 zijn afkomstig uit de Benchmark Armoede en schulden van Divosa, aangevuld met berekeningen op basis van cijfers van Rijnstad en PLANgroep:

- Voor dit rekenkameronderzoek zijn de cijfers die voor de gemeente Arnhem in de Divosa-benchmark zijn opgenomen (een schatting op basis van het verleden) aangepast en is er uitgegaan van een bandbreedte. Hiervoor is gekozen omdat het cijfer dat de gemeente Arnhem in de benchmark heeft opgegeven (een schatting van het aantal aanmeldingen op basis van het verleden), hoog lijkt wanneer dit wordt afgezet tegen gegevens uit de registraties van Rijnstad en PLANgroep. De schatting van de gemeente bedraagt 1.800 aanmeldingen (116 per 10.000 inwoners) terwijl bij Rijnstad en PLANgroep in 2017 er 803 personen (zie vorige paragraaf, tabel 6) zijn aangemeld (52 per 10.000 inwoners). De schatting van de gemeente is als bovengrens opgenomen in figuur 3 en de gegevens uit de registraties van Rijnstad en PLANgroep (deze zijn exclusief de personen die zich met problematische schulden bij het wijkteam hebben gemeld, maar niet zijn doorgestroomd naar Rijnstad en/ of PLANgroep) als ondergrens.
- Ook bij het aantal gebruikers is uitgegaan van de schatting uit de benchmark als bovengrens (3.014, 194 per 10.000 inwoners) en de registraties van Rijnstad en PLANgroep als ondergrens (2.017, 130 per 10.000 inwoners, zie tabel 6).

- De gegevens uit de benchmark Armoede en Schulden hebben betrekking op het jaar 2017. Zoals uit de vorige paragraaf naar voren komt is in 2018 het aantal aanmeldingen in Arnhem afgenomen en het aantal gebruikers iets toegenomen.
- Zowel de wijze waarop de schulddienstverlening is georganiseerd als de manier waarop er wordt geregistreerd verschilt sterk tussen gemeenten onderling, wat het maken van vergelijkingen tussen gemeenten bemoeilijkt.

Bereik van de doelgroep

Om tot een nadere duiding van het bereik van de Arnhemse schulddienstverlening te komen is in figuur 3 samengevat hoe de Arnhemse cijfers over armoede en schulddienstverlening zich verhouden ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Hieruit blijkt dat Arnhemmers 88 procent vaker een langdurig laag inkomen hebben en 59 procent vaker een grote betalingsachterstand op hun zorgverzekering dan het landelijk gemiddelde. Het aantal inwoners dat gebruik maakte van schulddienstverlening lag in 2017 41 tot 111 procent hoger dan het landelijk gemiddelde en het aantal aanmeldingen schulddienstverlening lag 33 tot 197 procent hoger. In grote lijnen ligt het aantal klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in Arnhem hiermee min of meer in lijn met wat op basis van het aantal Arnhemmers met een langdurig laag inkomen en wanbetalers zorgverzekering verwacht kan worden. Vanwege de grote bandbreedte van de schattingen is het echter lastig om eenduidige conclusies te trekken.

Figuur 4: Aandeel huishoudens met langdurig laag inkomen, wanbetalers zorgverzekering, klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in Arnhem ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

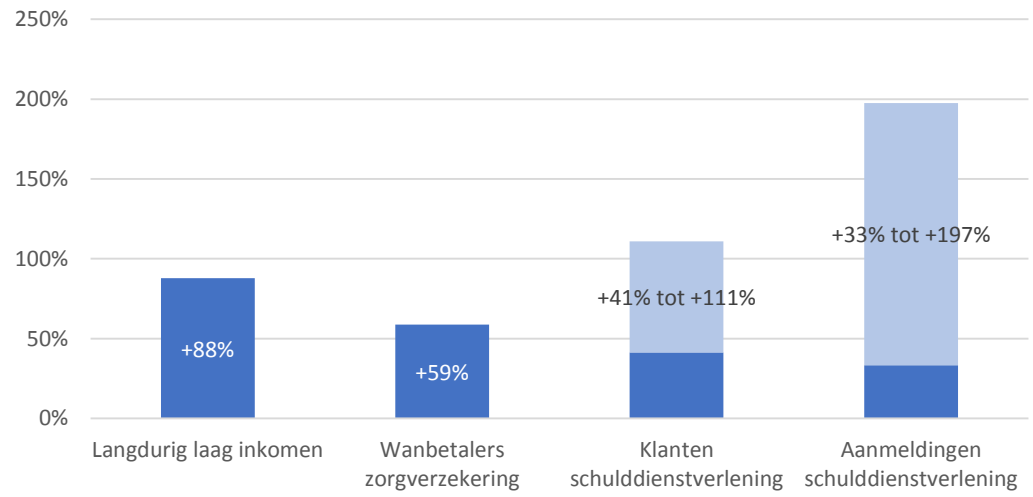

Bron: Analyse op basis van Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Rijnstad (2018) Kerncijfers 2017; PLANgroep (2018) Jaarverslag 2017; CBS (2017) Maatwerktabel laag en langdurig laag inkomen naar gemeente; CBS (2017) Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

4.3 Kosten

Sinds de schulddienstverlening in 2015 is uitbesteed, zijn de kosten hiervoor door de gemeente vastgesteld op 2,4 miljoen euro.[28] Uit de benchmark Armoede en Schulden komt naar voren dat dit per 100 inwoners een bedrag is van 1.574 euro (zie figuur 5). Dit is hoger dan bij gemeenten van gelijke omvang (1.190 euro per 100 inwoners) en ook hoger dan het landelijk gemiddelde (919 euro per 100 inwoners). Omdat het aantal personen dat gebruik maakt van schulddienstverlening niet exact bekend is in Arnhem, kan ook het bedrag dat per klant wordt besteed niet exact worden bepaald. Naar schatting[29] ligt dit bedrag tussen de 813 en 1.213 euro. Dit is rond het bedrag dat gemeenten van vergelijkbare omvang besteden (1.077 euro per klant) en het landelijk gemiddelde (1.155 euro per klant).

Figuur 5: Kosten schulddienstverlening in Arnhem (per 100 inwoners en per klant) ten opzichte van gemeenten van gelijke grootteklasse en het landelijk gemiddelde.

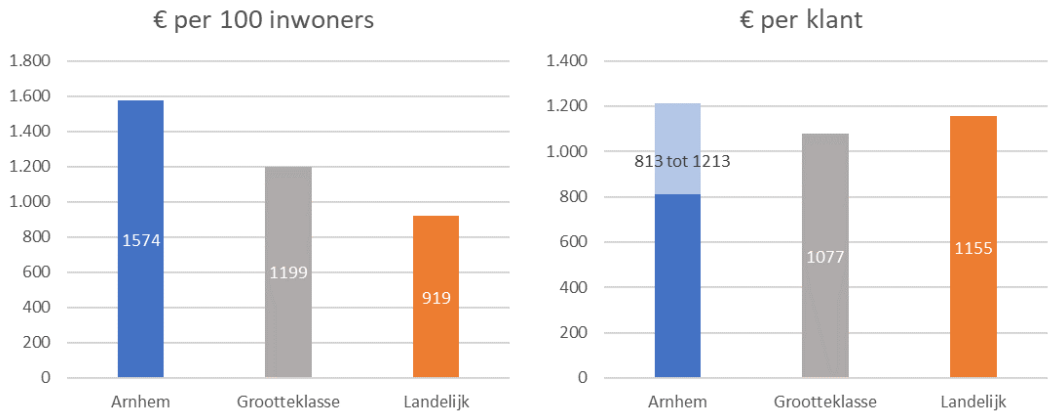

Bron: Analyse op basis van: Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Kerncijfers Rijnstad 2017; Jaarverslag PLANgroep 2017.

Het geraamde bedrag van 2,4 miljoen euro voor schulddienstverlening wordt jaarlijks niet overschreden:

- De Sociale Wijkteams kregen in 2017 een totaal bedrag (lumpsum) van 15 miljoen euro voor het uitvoeren van al hun taken. Een niet-geoormerkt bedrag van 780.000 euro hiervan was voor de taken op het gebied van schulddienstverlening.
- Rijnstad krijgt jaarlijks budget om 750 stabilisatietrajecten en preventie uit te voeren voor de gemeente Arnhem. Bij Rijnstad stroomden in 2017 564 inwoners in voor een stabilisatietraject. In datzelfde jaar werden 627 trajecten afgerond (Rijnstad, Jaarrapportage 2017). Afgesproken is dat het overgebleven budget moet worden besteed aan activiteiten gericht op extra preventieactiviteiten. In 2017 is het 'slechts beperkt gelukt'30 om vrijgekomen budget in te zetten op preventie. Rijnstad geeft hierbij aan dat er per traject gemiddeld 22 uur wordt besteed, terwijl zij voor het

[28] Gemeente Arnhem heeft in het kader van dit rekenkameronderzoek per e-mail (13 februari 2019) aangegeven dat het budget voor schulddienstverlening sinds 2015 jaarlijks 2,4 miljoen euro bedraagt.
[29] Hierbij is ervan uitgegaan dat in 2017 er 2017 tot 3014 inwoners gebruik maakten van schulddienstverlening (zie paragraaf 3.2).
[30] Controleverklaring en rapport activerende schulddienstverlening over 2017 van Stichting Rijnstad.

bedrag dat men krijgt slechts 17 uur ondersteuning per traject kan bieden (zie ook paragraaf 3.2).

Met PLANgroep heeft de gemeente een budgetplafond afgesproken dat ieder kwartaal wordt gemonitord. Tot op heden blijven de kosten voor de gemeente ruim onder dit budgetplafond. Per 1 oktober 2017 zijn de afspraken over de facturering veranderd en krijgt PLANgroep niet alleen meer een bedrag voor het uitvoeren van een schuldregeling, maar ook wanneer een aanmelding uiteindelijk niet doorkomt een lager bedrag kan factureren voor de gemaakte kosten (registratie, uitnodiging, rappelleren etc.). Het totaalbedrag per klant bleef gelijk.

5. Ervaringen van inwoners

Hoofdlijnen:

- Inwoners weten de weg naar het wijkteam goed te vinden. Zij vinden het wijkteam regelmatig zelf door te zoeken op internet of worden ernaar toe doorverwezen door gemeente of zorg- en/of welzijnsinstellingen.
- Inwoners moeten vaak wel een drempel over. Zij voelen schroom. Het eerste gesprek wordt altijd als prettig ervaren. Mensen voelen zich gehoord, ervaren dat de wijkcoaches aan hun kant staan.
- Er bestaan vervolgens wel grote verschillen in de doortastendheid waarmee zaken worden opgepakt. Dit blijkt uit de chronologie van de ondersteuning die na het eerste gesprek werd geboden.
- Een rode lijn in de verhalen van inwoners is het verlangen om duidelijk te krijgen wat hun positie precies is, waar zij voor in aanmerking komen, wat ze daarvoor moeten doen en laten, en hoe lang het dan duurt voordat zij overal van af zijn. Men wil weten waar men aan toe is.
- Uit de gesprekken komt echter ook naar voren dat het heel lang kan duren voordat schuldhulpverleners duidelijkheid (kunnen) geven. Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces.

In dit hoofdstuk belichten wij de schulddienstverlening vanuit het perspectief van de inwoner die er een beroep op doet.

5.1 Het eerste contact

In het jaarverslag geven de Sociale Wijkteams aan dat een derde van de inwoners die zij helpen hen benadert via website, een derde via het Serviceteam (telefoonnummer) en een kwart via een maatschappelijke (partner)instelling (Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, 2018). Dit beeld komt min of meer terug in de gesprekken die wij met de betrokken inwoners voerden. In volgorde van frequentie vonden onze respondenten het wijkteam via:

- Internet (zelf gevonden door te zoeken met Google),
- Op aanraden van familie of vrienden,
- Gemeente (doorverwezen door Werk en Inkomen),
- Specialistische zorg (zoals Rijnstad, Iriszorg, Pro Persona,…),
- Maatschappelijk middenveld (Humanitas, Leger des Heils),
- PLANgroep.

Geen van de inwoners met wie wij spraken, kon zich herinneren lang gezocht te hebben naar het juiste telefoonnummer. Wel bestond er schroom om de stap naar het wijkteam te zetten. Deze schroom kwam voort uit: schaamte, angst voor verlies van zelfbeschikking en/of gelatenheid. We lichten dit toe:

- Schaamte over de schulden: hoewel de meeste inwoners te maken hadden met omstandigheden waarin schulden makkelijk ontstaan, onderkennen de meesten ook een eigen aandeel erin, zoals nalatigheid, onhandigheid, of onvoorzichtigheid: de

kinderopvangtoeslag liep door terwijl de kinderen al niet meer op de opvang zaten, er werden verplichtingen aangegaan die bij voorbaat niet konden worden nagekomen, verkeersboetes werden niet op tijd betaald, er werd ten onrechte huurtoeslag of een uitkering van UWV/gemeente ontvangen. Een wijkcoach zegt hierover 'ondanks het gegeven dat de omstandigheden waaronder veel inwoners moeten functioneren heel lastig kunnen zijn, hebben mensen altijd een belangrijk aandeel in het ontstaan van schulden'. In een literatuurstudie naar het ontstaan van schulden van WWR komt dat ook naar voren. De studie benoemd drie centrale factoren: zelfcontrole, overtuiging en belasting en stress (Tiemeijer, 2016). Het leidt er toe dat mensen niet altijd een handelingsperspectief zien en uiteindelijk vaak niet datgene doen wat rationeel voor de hand ligt, zoals hulp zoeken. Een wijkcoach merkt hierover op: 'veel mensen zien ertegenop om hulp te vragen. Als mensen bij ons komen zijn ze regelmatig bang voor het oordeel'.

- Angst voor verlies van controle over eigen leven: ongeveer een derde van de inwoners die wij spraken, was aanvankelijk bang voor schulddienstverlening. Deze angst werd bij hen met name gevoed door verhalen van kennissen of familie over 'instanties' en eisen die binnen trajecten worden gesteld. Schulddienstverlening werd door hen aanvankelijk niet als een aantrekkelijk perspectief (of een oplossing) gezien maar vooral als een bedreiging: hulpverleners die bepalen wat je wel en niet mag, hulpverleners die zich bemoeien met jouw leven, het vooruitzicht geen enkele ruimte meer te hebben voor persoonlijke uitgaven.
- Gelatenheid/gebrek aan vertrouwen in hulpverlening: negatieve verhalen over hulpverlening droegen bij inwoners ook bij aan gelatenheid en het idee dat hulp toch tot niets zou leiden. Enkele inwoners spraken daarbij ook uit eigen ervaring. Het betroffen inwoners die eerder aan een traject waren begonnen dat werd afgebroken voordat de schuldenproblematiek was opgelost. Drie inwoners die wij spraken zaten eerder in een Wsnp-traject (en moesten derhalve sowieso enkele jaren wachten tot zij weer in aanmerking kwamen).

Meestal waren financiële problemen niet de enige reden om het wijkteam op te zoeken. Regelmatig waren het wel financiële problemen die het zoeken naar hulp onvermijdelijk maakten, bijvoorbeeld omdat er geen geld meer was voor het primaire levensonderhoud of omdat huisuitzetting dreigde. Dit gold bijvoorbeeld voor de inwoner die lange tijd geen overzicht had over financiële problemen omdat haar man dit grotendeels voor haar verborgen hield. De concrete aanleiding om het wijkteam te bellen, was een brief waarin de huurbaas met huisuitzetting dreigde. Deze inwoner was aanvankelijk bang dat bemoeienis van bijvoorbeeld het wijkteam veel zou los maken, onder andere bij haar man. Ook was zij bang dat de kinderen mogelijk uit huis zouden worden geplaatst.

Casus 4: voorbeeld van een inwoner die aanvankelijk bang is voor hulp

Mevrouw A. is begin 20 en in verwachting van haar tweede kind. Sinds kort woont zij op zichzelf. Daarvoor had zijn een relatie die veel stress opleverde. De schulden die A. heeft, komen uit die tijd. De betalingen liet zij destijds over aan haar man. Zij vond echter op een dag in een kast onbetaalde rekeningen. Onder andere bleek er een huurachterstand te zijn van € 5.000. Ze realiseerde zich toen dat het niet meer verder ging en dat zij hulp nodig had. Ze kon niet zomaar op zichzelf gaan wonen omdat ze zelf geen inkomen had, tegelijkertijd kwam ze niet in aanmerking voor een uitkering omdat ze niet op zichzelf woonde. Via Google

zoekt A. naar hulp. Ze komt uit bij het wijkteam. Het duurt even voordat zij de stap naar het wijkteam zet. Ze is bang dat als haar situatie bij instanties bekend wordt haar kinderen mogelijk uit huis geplaatst zullen worden. Bij het eerste gesprek voelde het contact meteen al zo goed aan. Ze speelt meteen open kaart. Vervolgens zijn de wijkcoaches (bij het eerste gesprek waren het er twee) meteen gaan bellen met woningcorporatie om de huisuitzetting te voorkomen (er lag al een vonnis van de rechtbank) en is men bezig gegaan om ervoor te zorgen dat ze een bijstandsuitkering zou krijgen. Voorafgaand hieraan heeft de wijkcoach gezorgd dat A. een maand lang 50 euro per week in een enveloppe kreeg van Caritas (Parochiële caritasinstelling – PCI). Ook krijgt mevrouw een bewindvoerder om rust te creëren voor de aankomende bevalling en worden voorbereidingen getroffen voor een schuldregeling.

5.2 Intake

Voor zover de intake plaatsvond in de afgelopen twee jaren kunnen alle inwoners met wie wij spraken zich het eerste huisbezoek van de wijkcoaches nog goed herinneren. Ondanks de eerder beschreven aanvankelijke schroom ervaart iedereen het als een prettig gesprek. Voor vrijwel elke inwoner gold dat hij de wijkcoach ervaart als iemand die aan zijn kant staat, die er is voor zijn of haar belang. Vanaf het eerste gesprek hebben vrijwel alle inwoners het gevoel dat zij hun coach kunnen vertrouwen en dat zij open kaart kunnen spelen. Hetzelfde beeld ontstaat uit de gesprekken met de wijkcoaches. Wanneer hen gevraagd wordt naar hun taakopvatting, blijkt dat men primair het belang van de inwoner centraal stelt, men wil vooral in het gesprek nagaan met welke ondersteuning de inwoner het best gebaat is. Voor vrijwel elke wijkcoach waarover inwoners ons vertelden geldt dat die de functie van luisterend oor goed vervulde. Alle inwoners voelden zich van meet af aan gehoord en begrepen.

Er bestaan vervolgens wel grote verschillen in de doortastendheid waarmee zaken worden opgepakt. Dit blijkt uit de chronologie van de ondersteuning die na het eerste gesprek werd geboden. Het kan lang duren voordat duidelijk is wat de financiële situatie is van een inwoner en het kan lang duren voordat duidelijk is wat er nu precies moet gebeuren. Dat laatste komt omdat voor de meeste inwoners schulden niet op zichzelf staan maar samenhangen of voortkomen uit andere problemen, zoals depressie/burn out, relationele problemen, een beperkt verstandelijk vermogen of beperkte administratieve vaardigheden. Uit de gesprekken wordt duidelijk dat coaches hier verschillend mee omgaan. Daar waar sommige coaches al snel inzoomen op de financiën en eventuele schulden, richten anderen zich sneller op het welzijn van eventuele inwonende kinderen, psychische problemen (zoals bijvoorbeeld een burn out), of zoeken naar mogelijkheden om de participatie/re-integratie te bevorderen. Coaches verschillen ook in de mate waarin zij voor zichzelf een concreet handelingsperspectief zien en overgaan tot actie (en/of de inwoner daartoe aanzetten). Daar waar de ene coach snel conclusies trekt over wat er gedaan moet worden, neemt de andere coach langer een oriënterende houding aan. Eén van de inwoners schetste dat verschil heel expliciet. Zij kreeg op een gegeven een nieuwe coach en zag duidelijke verschillen. '<Jolanda[31]> liet weinig van zich horen. Ze was vaak ziek. Aan <Marjolein> heb ik meer. Die is meer

[31] In dit citaat worden gefingeerde namen gebruikt.

actiegericht. <Jolanda> kwam altijd langs met een kladblokje waar ze van alles in opschreef. Het duurde altijd heel lang voordat je er weer wat van hoorde. <Marjolein> neemt altijd haar laptop mee. Ze pakt zaken meteen op. Laatst heeft ze dus meteen hier van achter haar laptop verlenging aangevraagd voor de Voedselbank.'

De meeste inwoners met wie wij spraken konden zich niet herinneren een plan van aanpak te hebben gemaakt. Ook het begrip 'Mijn Plan, Ons Plan' zei de meeste inwoners niets. De Sociale Wijkteams geven evenwel aan dat zo'n plan in principe altijd wordt gemaakt en dat dat ook een voorwaarde is voor overdracht aan Rijnstad. Dat inwoners zich het plan niet kunnen herinneren hangt mogelijk samen met het vrije format dat wordt gehanteerd of met het feit dat het plan grotendeels wordt opgesteld door de wijkcoach en niet door de inwoner.

5.3 Stabilisatiefase

De overdracht aan Rijnstad kunnen de meeste inwoners met wie wij spraken zich minder goed herinneren dan het eerste gesprek met de wijkcoaches. Opvallend is dat voor enkele inwoners het onderscheid tussen Rijnstad en wijkteam onduidelijk is. In de gesprekken werden wijkcoach en schuldhulpverlener dikwijls met elkaar verwisseld. Hierbij moet worden opgemerkt dat wij de meeste (17 van de 27) inwoners via de Sociale Wijkteams hebben benaderd. Het betroffen mensen die door zowel wijkteam als Rijnstad werden geholpen. Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven is dat niet bij iedereen het geval.

Naast het in evenwicht brengen en houden van inkomsten en uitgaven van de inwoner is het doel van de stabilisatiefase ook om rust te creëren voor de inwoner, zodanig dat op gedragsverandering kan worden ingezet. In de praktijk blijkt het creëren van rust en overzicht lastig. Vragen waar inwoners mee zitten zijn bijvoorbeeld: Heb ik recht op alimentatie? Hoort die ene schuld wel bij mij (of hoort hij bij mijn ex partner)?Wat behoort tot mijn boedel? In hoeverre is die andere schuld betwistbaar, wat kan ik tegen de schuldeiser ondernemen?

Zonder uitzondering hadden alle inwoners met wie wij spraken een sterke behoefte aan rust en overzicht. Een rode lijn in de verhalen van inwoners is de wens om duidelijk te krijgen wat hun positie precies is, waar zij voor in aanmerking komen, wat ze daarvoor moeten doen en laten en hoe lang het dan duurt voordat zij overal van af zijn. Men wil weten waar men aan toe is.

Uit de gesprekken komt naar voren dat het lang kan duren voordat schuldhulpverleners die duidelijkheid (kunnen) geven (zie ook: bijlage 2). Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces: met oplopende schulden, frustratie en regelmatig ook wanhoop tot gevolg. Zelfs voor goed ingevoerde schuldhulpverleners blijkt het soms lastig om het hulpverleningstraject in gang te houden en stappen te zetten. We geven hier een aantal voorbeelden van situaties - waarover inwoners ons vertelden - die leidden tot vertraging in het proces:

- 'Mijn schulden zijn onder andere ontstaan door nalatigheid van mijn bewindvoerder. Besloten is deze bewindvoerder aansprakelijk te stellen. We moeten daarom de uitspraak van de rechter afwachten.'

- ‘Mijn accountant die de boekhouding deed voor mijn bedrijf, is spoorloos. Er ontbreken daardoor allerlei gegevens, die Rijnstad nodig heeft. We weten niet hoe we verder moeten’
- ‘Wij betalen per maand € 850 huur. Mijn man verdient netto € 1.300. Rijnstad zegt dat we eerste een goedkopere woning moeten zoeken. We staan op de wachtlijst maar het schiet niet op.’
- ‘Ik had zeven scooters op mijn naam staan, met allemaal boetes. Ik kon daardoor niet in een traject bij Rijnstad.‘
- ‘Ik werk als ZZP’er. Ik verzorg een man van 80 met een Persoonsgebonden Budget. Ik moest mij eerst uitschrijven bij de KVK en in dienst treden bij de man die ik verzorg.’

Casus 5: voorbeeld van een inwoner met vorderingen bij verschillende overheden
A. is begin twintig, heeft een Wajong uitkering en woont sinds 1,5 jaar op zichzelf. Hij deelt met drie anderen een woning. Daarvoor woonde hij in een begeleid wonen project via RIBW. A. is al langer in beeld bij het wijkteam, onder andere vanwege de hulp die hij nodig heeft om zijn persoonlijke financiën op orde te krijgen. A. heeft schulden bij verschillende instanties. Allereerst bij het CAK. CAK dacht destijds dat de hulp die hij krijgt via de Wet langdurige zorg (Wlz) liep, dat was niet het geval, het werd bekostigd vanuit de WMO. Hierdoor is er van alles fout gegaan waardoor hij met een schuld bleef zitten. Daarnaast heeft A. een OV-schuld omdat hij zijn ov-kaart niet op tijd heeft ingeleverd toen hij stopte met school, maar deze is hij blijven gebruiken. Ook liep de studiefinanciering 2 maanden te lang door. En heeft hij schulden bij UWV (Wajong) en belastingdienst (toeslagen). Hij heeft toen hij op de groep woonde wel een keer gevraagd aan een begeleider of alle bedragen die hij van deze instanties ontving, wel klopten, maar dit is toen niet goed nagezocht. Hij voegt hieraan toe dat hij zelf ook beter op had kunnen letten.

Op een enkeling na, hadden alle inwoners met wie wij spraken last van hick-ups. Het beeld komt naar voren dat een stabilisatietraject zelden op de routine van de schuldhulpverlener kan worden doorlopen. Het leidt ertoe dat de duidelijkheid waar alle schuldenaren naar verlangen regelmatig lang op zich laat wachten. De inventarisatie van casussen die in bijlage 1 is opgenomen, leert dat het soms lang duurt. Afgezien van de wanhoop die dat regelmatig tot gevolg heeft bij inwoners, leidt het tot een ongewenste aanwas van schulden.

Waarom kan het lang duren?

- Inwoner kan of wil zelf niet direct volledig inzicht geven in zijn financiële situatie, waardoor niet meteen de urgentie van ondersteuning duidelijk wordt. Bij veel inwoners wordt stapje voor stapje duidelijk welke inkomsten er zijn, en welke verplichtingen, betaalachterstanden en schulden. Uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat zelfs na enkele maanden van stabilisatie bij Rijnstad opeens tot dan toe onbekende / vergeten schulden kunnen opduiken. Het komt regelmatig voor dat schulden lange tijd buiten beeld van de inwoner zijn gebleven omdat zij zijn gemaakt door een (ex) partner.

- Beperkte zelfredzaamheid inwoner: Uit de gesprekken komt naar voren dat e.e.a. aan de inwoners zelf wordt overgelaten. De wijkcoach wordt vaak niet proactief betrokken als het niet lukt. In een aantal gevallen (zie bijlage 1) kwam de wijkcoach pas in beeld nadat een traject was gestrand. In een enkel interview ontstond het beeld dat een inwoner alleen werd gelaten met zijn probleem, omdat de hulpverlening ook niet meer wist hoe verder moest.
- Een inwoner is er nog niet klaar voor: voor enkele inwoners geldt dat schulddienstverlening niet aan de orde kan zijn omdat zij zelf nog niet de nodige stappen (willen) zetten om hun financiële positie te stabiliseren. Een voorbeeld is de vrouw die een beroep doet op schulddienstverlening maar tegelijkertijd zelf geen inspanning wil doen (o.a. haar verdienvermogen wil benutten) om schuldeisers te betalen omdat de schulden door haar man zijn gemaakt. Een ander voorbeeld is de man zonder woonadres, die al langere tijd onbereikbaar/onzichtbaar is voor schuldeisers en derhalve niet meer weet welke schuldeisers er zijn.
- Een inwoner voldoet niet aan de voorwaarden: bij meerdere inwoners liet ondersteuning (lang) op zich wachten omdat men niet aan de voorwaarden voldeed. Onder de inwoners met wie wij spraken waren er drie die lang moesten wachten omdat zij eerder in een Wsnp-traject hadden gezeten en wettelijk is bepaald dat je hierna 10 jaar lang niet opnieuw kunt worden toegelaten tot een schuldregelingstraject. Verder blijkt ondernemerschap een belangrijke vertragende factor, omdat de reguliere schulddienstverlening niet openstaat voor mensen met een eigen bedrijf. Het kan soms lang duren voordat mensen afstand willen of kunnen doen van hun bedrijf (zie bijvoorbeeld casus 1.)
- Een inwoner raakt buiten beeld: in het kader van de laagdrempeligheid die de Sociale Wijkteams voorstaan, is de ondersteuning die zij bieden vrijblijvend. Of hulp wordt geboden hangt in de eerste plaats af van de wens en motivatie van de inwoner om de hulp te ontvangen. Uit de gesprekken met de wijkcoaches komt naar voren dat het risico op uitval groot is. Veel inwoners haken af door niets meer van zich te laten horen en kunnen zich na enige tijd opeens weer melden, bijvoorbeeld omdat er opnieuw een deurwaarder voor de deur stond, of omdat er acute financiële nood is. Uit de interviews met inwoners blijkt dat dit risico voor sommige inwoners met schulden ook na overdracht aan Rijnstad blijft bestaan.
- Wijkcoach onvoldoende gespitst op schulden: over het algemeen wordt de kennis over schulddienstverlening onder wijkcoaches niet door de inwoners zelf ter discussie gesteld (althans meestal niet door de inwoners met wie wij spraken). Wel is dit punt naar voren gebracht door medewerkers van Rijnstad (schuldhulpverleners en sociaal raadslieden) en PLANgroep.
- In een aantal gevallen zijn door schulddienstverleners fouten gemaakt. Onder de inwoners met wie wij spraken zijn er vier die naar eigen zeggen destijds door het Budgetadviescentrum (BAC) niet goed zijn geholpen, wat soms leidde tot meer schulden.

Casus 6: voorbeeld van een traject dat misloopt

Door woningaanpassingen ten behoeve van een gehandicapt kind heeft A. schulden. Wanneer het niet goed gaat met het huwelijk van A. wordt besloten om te scheiden. Hierbij is in goed overleg afgesproken dat alle schulden op zijn conto komen, omdat hij het hoogste inkomen heeft. Wanneer A. echter vanwege rugklachten wordt afgekeurd en te maken krijgt met een inkomensterugval, wordt het voor hem onmogelijk om deze schulden af te lossen. A. raakt in een neerwaartse spiraal, verliest de regie over zijn leven en wordt dakloos.
Met hulp van instanties lukt het A. uiteindelijk om zijn leven opnieuw op te bouwen. Onder andere wordt hij geholpen bij het vinden van huisvesting. Voor schuldhulp komt A. bij het BAC terecht. Er gaan dingen mis. Zo is het BAC op een gegeven moment het dossier kwijt, waardoor A. alles opnieuw moest aanleveren. A: “Maar toen ik eindelijk toegang had tot een regeling begon de ellende pas echt. Ik had een budgetcoach van de gemeente en een bewindvoerder die niet goed samenwerkten. Ik heb drie jaar lang van weekgeld geleefd. Maar toen de regeling na 3 jaar eigenlijk bijna afgerond zou moeten zijn, kwam ik er achter dat de regeling al anderhalf jaar geleden was beëindigd (bewindvoerder had dit niet doorgegeven aan de budgetcoach). De schuld was toen opgelopen van 40.000 euro naar 80.000 euro.” Na een hoog oplopend conflict met de gemeente komt A. uiteindelijk bij een wijkcoach terecht die ervoor zorgt dat er opnieuw een schuldregeling voor hem kan worden opgezet. Inmiddels is deze regeling bijna volledig doorlopen en is hij weer bijna schuldenvrij.

Ondanks dat het lang kan duren, wordt de deskundigheid van de schuldhulpverleners door de meeste inwoners niet in twijfel getrokken. Veel inwoners zijn zich ook bewust van het eigen aandeel in complexiteit en vertraging. ‘Ze <de schuldhulpverlener van Rijnstad> weet veel en is erg aardig. Ze vraagt of ik dingen wil doen. En als het me niet lukt of ik ben bang dat het misgaat dan doet zij het. Bij het bellen van alle schuldeisers heeft zij bijvoorbeeld gevraagd of zij iedereen moest bellen of dat ik ook de helft wilde doen. Ik vind het belangrijk om goed mee te helpen en daarom heb ik toen ook de helft van de schuldeisers gebeld.’ Een andere inwoner ‘Ik vind het fijn dat ik samen met iemand kan werken en dingen kan oppakken. Ik kom hierdoor uit een negatieve spiraal. Ik begin mijzelf weer belangrijker te vinden en belangrijker om dingen goed te regelen.’

Er wordt in een traject bij Rijnstad veel van inwoners zelf verwacht. Zij moeten in ieder geval hun afspraken nakomen en hun administratie op orde houden. Het vergt voor sommige inwoners een substantiële gedragsverandering. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste inwoners daarbij hulp nodig hebben. Het maakt de hulpverlening van Rijnstad afhankelijk van derden. Zij maakt in dit kader regelmatig gebruik van vrijwillige budgetcoaches.

In het beleid van de gemeente is bepaald dat de wijkcoach betrokken moeten blijven (in de hoedanigheid van regisseur), om de voortgang van het proces te bewaken. In de praktijk is dat regelmatig het geval, maar de gesprekken met inwoners leren ook dat de betrokkenheid van de wijkcoach als regiseur beter geborgd moet worden. In ieder geval zou bij een overdracht van wijkteam naar Rijnstad afgesproken moeten worden met

welke frequentie (of op welke momenten) de wijkcoach door de schuldhulpverlener van Rijnstad op de hoogte wordt gehouden over de voortgang van het traject.

5.4 Overdracht aan PLANgroep

De schuldhulpverleners van PLANgroep onderhandelen met schuldeisers om tot een regeling te komen. Vanuit de inwoners bezien, staat PLANgroep op afstand. Hoewel PLANgroep door het hele traject een belangrijke rol speelt omdat zij de voorwaarden bepaalt voor toelating tot budgetbeheer, een minnelijke traject of aanmelding voor Wsnp, staan de schulddienstverleners altijd buiten beeld van de schuldenaar. Het contact verloopt in principe schriftelijk, en alleen als er onduidelijkheden zijn, is er eventueel telefonisch contact. Een inwoner vertelt daarover: 'Hun halen elke maand 69 van het loon af. Dan krijgen wij de rest gestort. Wij moeten er voor zorgen dat de rest netjes wordt betaald, huur gas en licht. We moeten alles netjes betalen. Vakantiegeld mogen we zelf houden. Eén keer per jaar moeten we alle bankafschriften laten zien van oktober tot oktober. Hun gaan dan alles controleren of het goed is.' '*Krijgen jullie daarbij hulp?'* 'Ja, we gaan dan naar <Johan[32] (van het wijkteam)> of net wie er is. Die maken alle kopietjes voor ons, die gaan dan naar de PLANgroep.' De sociale raadslieden van Rijnstad gaven aan dat zij veel mensen helpen bij de voorbereiding op hun jaarlijkse controle-gesprek bij PLANgroep, omdat zij dit moeilijk vinden en er tegenop zien.

Het beeld over PLANgroep dat uit de gesprekken naar voren komt, is dat van een organisatie met geformaliseerde processen, die ervoor zorgt dat de afspraken worden nagekomen. De inwoners die wij spraken hebben ook geen specifieke verwachtingen ten aanzien van PLANgroep.

5.5 Ondernemers

De schuldregelingen die in het kader van de Arnhemse Route door PLANgroep worden aangeboden, staan *niet* open voor ondernemers. Schuldhulp voor ondernemers is in Arnhem, net als in veel andere gemeenten, in beginsel geregeld via de Bbz-regeling. Zoals beschreven in het tweede hoofdstuk wordt de Bbz-regeling in Arnhem uitgevoerd door het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen. In principe staat dit bureau buiten de Arnhemse Route.

Aan de Bbz- regeling kleven een aantal nadelen voor ondernemers, waardoor steeds meer gemeenten, bijvoorbeeld Amsterdam en Den Haag, aanvullende ondersteuning aan deze groep zijn gaan bieden. Dit neemt niet weg dat ondernemers wel gebruik maken van de dienstverlening van de Sociale Wijkteams. Van de 27 inwoners met wie wij spraken hadden er zeven (ooit) een eigen bedrijf.

Deze casussen leren dat de schulden van ondernemers niet altijd bedrijfsgerelateerd zijn (bijvoorbeeld voortkomen uit een investering die niet rendeert) maar regelmatig worden opgelopen door privéomstandigheden. Het betekent dat het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen vaak alle hulp kan bieden die een ondernemers soms nodig heeft. Het Bureau kan beoordelen of het nodig is om een bedrijf op te heffen en kan bepalen binnen welk wettelijk kader de schuldsituatie het best kan worden opgelost. Enkele inwoners

[32] Gefingeerde naam

met wie wij spraken waren daarnaast ook gebaar bij hulp van bijvoorbeeld het wijkteam of een gespecialiseerde maatschappelijke instelling als Rijnstad.

Dat gold bijvoorbeeld voor de zelfstandig bouwvakker die de impact van een scheiding niet te boven kwam, een huurachterstand opliep, verkeersboetes niet betaalde en uiteindelijk een paar jaar een zwervend bestaan leidde. Een ander voorbeeld is de inwoner met een kledingwinkel. Deze winkel leverde onvoldoende op om een restschuld te voldoen die was ontstaan na de gedwongen verkoop van een huis na een echtscheiding. Het derde geval betrof een inwoner die een handelsbedrijf had in goud, met een schuld die voortkwam uit een terugvordering van de Belastingdienst vanwege onterecht ontvangen kinderopvangtoeslag en vanwege uitval als gevolg van een depressie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de herkomst van de schulden van de (ex) ondernemers met wie wij in het kader van het onderzoek spraken.

Tabel 7: bedrijfsgerelateerde schulden versus privéschulden

Aard van bedrijf	*Bedrijfsschuld*	*Privéschuld*
Restaurant	√	
Handel in goud		√
Kledingwinkel		√
Beveiligingsbedrijf	√	
Zelfstandig bouwvakker		√
Kapperszaak	√	
Café	√	√

Een sterk punt van de Arnhemse Route is dat deze ondernemers er niet geheel van worden uitgesloten. Zij kunnen altijd terecht bij de wijkcoach. De hulp stagneerde vervolgens wel altijd vanwege het ondernemerschap. Al snel was onduidelijk welk traject het meeste perspectief zou bieden. Voor ten minste zes inwoners is de schuldhulp uiteindelijk geboden in het reguliere traject (nadat zij hun bedrijf hadden opgegeven), maar wel met vertraging en oplopende schulden van dien. Soms kwam die vertraging voort uit gebrek aan kennis, ervaring en/of afstemming tussen hulpverleners en werden inwoners tussen instanties doorverwezen zonder dat zij verder kwamen. In deze gevallen bleek de wijkcoach moeite te hebben de regie te voeren. Soms kwam die vertraging ook voort uit de moeite die het kan kosten afstand te doen van een bedrijf. Dat was bijvoorbeeld het geval bij de inwoner met een beveiligingsbedrijf die ondanks slechte bedrijfsresultaten het niet wilde opgeven en opdrachten bleef aannemen. En dat gold ook voor de eigenaar van de kledingwinkel die er lang over moest doen om de winkel daadwerkelijk te sluiten. Het was voor deze mensen problematisch en contra-intuïtief om vanwege schulden afstand te doen van hun bron van inkomsten (en ook van een dagbesteding).

6. Toetsing normenkader

Om tot een oordeel te komen over de Arnhemse schulddienstverlening is bij de uitvoering van het onderzoek gewerkt met een toetsingskader met normen. In onderstaand schema zijn de bevindingen binnen dit kader geplaatst. Per norm is een oordeel gegeven. VN staat daarbij voor 'voldoet aan norm'; VVV staat voor 'voor verbetering vatbaar'.

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 1&2 (over beleid)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
Aan het beleid ligt een onderbouwde probleemanalyse (van de doelgroep) ten grondslag	Gemeente Arnhem staat een activerende schulddienstverlening voor. Dit houdt in dat zij van de schulddienstverleners verlangt dat zij inwoners niet louter helpen bij het wegwerken van schulden maar vooral werken aan de aanpak van achterliggend problemen. Hulpverlening moet erop gericht zijn de zelfredzaamheid van de betrokken inwoners te vergroten.	VN
Er zijn meetbare doelen geformuleerd.	Voor Rijnstad en PLANgroep zijn meetbare doelen opgesteld. De Sociale wijkteams opereren vanuit de algemene opdracht 'Doen wat nodig is' (moeilijk meetbaar).	VVV
Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren. & De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.	Schulddienstverlening is neergelegd bij drie partijen: Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Zij vormen samen de Arnhemse Route. Deze is opgebouwd uit drie fases: aanmelding, activering en schuldregeling. De 'aanmelding' wordt gedaan door de Sociale wijkteams. Deze is laagdrempelig, iedere inwoner kan er zonder enige voorbehoud terecht. De Sociale wijkteams worden daarnaast geacht het gehele vervolgtraject betrokken te blijven als regisseur. De activerende schulddienstverlening, wordt uitgevoerd door Rijnstad, en wordt indien nodig opgevolgd door een schuldregeling die wordt uitgevoerd door PLANgroep. De gemeente geeft verder inhoud aan de wettelijke eis dat schulddienstverlening integraal moet zijn, door de intake door de coaches van de Sociale wijkteams te laten doen. De coaches worden geacht het hele traject van schulddienstverlening als regisseur betrokken te blijven. Bij de aanmelding en gedurende het traject gaan zij na of ook ondersteuning geboden is op andere domeinen.	VN
Met het beleid geeft Arnhem een goede invulling aan de Wgs en landelijk beleid.	Het Arnhemse beleid geeft goed invulling aan de eisen die in de Wgs aan gemeentelijke schulddienstverlening worden gesteld. Zo is er een beleidsplan opgesteld; wordt het beleid tenminste iedere 4 jaar door de gemeenteraad vastgesteld; heeft de ondersteuning een integraal karakter; worden inwoners binnen de in de Wgs gestelde intaketermijn geholpen; en, er zijn geen wachtlijsten.	VN
Het Arnhemse beleid kan zich meten met de 'de modeldienstverlening' zoals NVVK dat voorstaat.	Het beleid is in lijn met de gedragscode schulddienstverlening van de NVVK. De NVVK-modules komen terug in de Arnhemse Route, het proces waarlangs inwoners met (dreigende) problematische schulden worden geholpen.	VN

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 3 t/m 9 (over proces en uitvoering)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
Met uitvoerders binnen en buiten de gemeentelijke organisatie zijn duidelijke afspraken gemaakt over hun taken. & De afspraken met uitvoerders zijn consistent met het geformuleerde beleid. & Uitvoerders vervullen hun taken conform de gemaakte afspraken.	**Sociale wijkteams** De opdracht aan de Sociale wijkteams is algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Dat leidt ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie. Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ook werd er tot voor kort geen registratie bijgehouden van inwoners die zich meldden met een financiële vraag en de hulp die zij krijgen. **Rijnstad** Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches. Er is onlangs voor gekozen om de Sociale wijkteams explicieter verantwoordelijk te stellen voor een volledige intake. **PLANgroep** Gemeente Arnhem heeft het technische gedeelte van de schuldhulpverlening uitbesteed aan PLANgroep. Dit bestaat onder andere uit Budgetbeheer, Minnelijk traject en aanvragen Wsnp. Deze producten worden uitgevoerd conform de gedragscode van de NVVK. Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en dit is waarschijnlijk het gevolg van eisen die al in het voortraject worden gesteld.	VVV
Er zijn adequate afspraken en criteria geformuleerd ten aanzien van de overdracht van inwoners. & Indien een persoon wordt overgedragen aan een andere instantie, wordt duidelijk gemaakt binnen welke termijn dat gebeurt. & De snelheid van dienstverlening (en eventuele overdracht) is zodanig dat het risico op	De gemeente voert met de Sociale wijkteams en de andere partners gesprekken over de uitvoering van de Arnhemse Route. Overdracht en doorlooptijden zijn terugkerende gespreksonderwerpen. Overdracht van Wijkteam aan een gespecialiseerde schulddienstverlener van Rijnstad kan lang duren. Niet elke inwoner laat zich in de eerste fase makkelijk helpen, sommige inwoners zien op tegen schuldhulp of zijn er nog niet aan toe. Niet elke coach is even doortastend met het in beeld helpen te brengen van de volledige financiële situatie. Ook verschillen de coaches in de mate waarin zij bij een inwoner aansturen op een schulddienstverleningstraject. De in- en doorstroom van inwoners met problematische schulden bleven achter, op het aantal dat de Gemeente in 2015 voor ogen had jaarlijks te helpen. De afgelopen jaren zijn initiatieven genomen om in- en doorstroom te bevorderen. Arnhem is aangesloten bij Vroeg Eropaf. Binnen de Sociale wijkteams hebben coaches aanvullende training	VVV

het ontstaan van nieuwe schulden tot een minimum wordt beperkt.	gevolgd ten behoeve van signaleren, hulp en overdracht van inwoners met problematische schulden.	
De gemeente voert regie op de taakuitvoering en samenwerking.	De gemeente voert met de Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep frequent overleg over de uitvoering van de Arnhemse Route. Er is zowel bilateraal overleg als overleg waar alle betrokken partijen gezamenlijk aan deelnemen.	VN
Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld. & Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.	Er zijn geen wachtlijsten bij de Sociale wijkteams. Met inwoners die zich melden (al dan niet vanwege een crisissituatie) wordt direct een afspraak gemaakt voor een eerste gesprek (keukentafelgesprek).	VN
De medewerkers van de Sociale wijkteams zijn goed toegerust om schulden te signaleren. & De medewerkers van de sociale wijkteams hebben voldoende kennis over schulddienstverlening om adequaat te kunnen doorverwijzen.	De kennis van de coaches over schulddienstverlening wisselt. Dit wordt door de Sociale wijkteams al langer onderkend en is aanleiding geweest om aanvullende trainingen te organiseren en de aandachtsfunctionarissen schulden een duidelijk plek te geven in het proces, waarlangs inwoners met schulden geholpen worden (o.a. ten behoeve van de berekening van het vrij te laten bedrag). Betrokkenen binnen en buiten de Sociale wijkteams geven aan dat er de afgelopen twee jaar goede stappen zijn gezet. De op handen zijnde NVVK-certificering bevestigt dat beeld.	VVV
Gedurende de ondersteuning wordt aandacht besteed aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.	Zelfredzaamheid en financiële stabiliteit zijn voorwaarden om uiteindelijk toegelaten te worden tot de laatste fase van de Arnhemse route (een schuldregeling). Het leidt ertoe dat veel schuldregelingen slagen. Het leidt er echter ook toe dat mensen er lang over kunnen doen om de aanmeldingsfase en stabilisatiefase te doorlopen. Een consequentie van het beleid waarin het doel van zelfredzaamheid centraal is gesteld, is dat het traject lang kan duren. Een ander aandachtspunt is dat de coaching voornamelijk aan het begin van het traject plaatsvindt. Gedurende de schuldregeling is er niet standaard financiële coaching om de inwoner erop voor te bereiden dat hij zijn financiën weer zelf ter hand moet gaan nemen.	VVV
Binnen een jaar na beëindigen van dienstverlening wordt contact opgenomen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog in evenwicht zijn.	Kijkend naar de definitie van de regierol van de wijkcoach, dan hoort de nazorg bij deze coach. Over de nazorg zijn echter geen expliciete afspraken gemaakt.	VVV

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 10 t/m 12 (over bereik en kosten)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
De gemeente heeft inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.	Net als in andere Nederlandse gemeenten, is er geen compleet beeld van de omvang van de doelgroep inwoners met schulden. Wel zijn er indicatoren die erop duiden dat problematische schulden in Arnhem relatief vaak voorkomen (o.a. het aantal huishouden met een langdurig laaginkomen en het relatief hoge aantal inwoners met een betalingsachterstand op hun zorgpremie). Doordat er tot voor kort door de Sociale Wijkteams niet werd geregistreerd welke inwoners zich met een financiële vraag bij hen meldden, bestaat er geen inzicht in het bereik van de doelgroep. Wel heeft de gemeente beleid ontwikkeld op belangrijke factoren die het bereik van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Er is aandacht voor vroegsignalering, een laagdrempelige toegang in de wijk, begeleiding voor niet-zelfredzame schuldenaren en er zijn alternatieve voorzieningen voor doelgroepen die niet aan de toegangseisen voor een reguliere schuldregeling voldoen.	VVV
De gemeente informeert haar burgers actief over de mogelijkheid voor hulp bij problematische schulden.	Inwoners weten de weg naar het Wijkteam goed te vinden. Zij vinden het Wijkteam regelmatig zelf door te zoeken op internet of worden ernaar toe doorverwezen door gemeente of zorg- en/of welzijnsinstellingen. Ook is er aandacht voor vroegsignalering (Vroeg Eropaf).	VN
De gemeente heeft inzicht in de ingezette instrumenten (aantallen), doorlooptijden, effecten en de kosten van schulddienstverlening.	De Gemeente heeft goed zicht op wat Rijnstad en PLANgroep doen. Zij wil meer inzicht hebben in wat de Sociale wijkteams doen. De Sociale wijkteams werken nu aan een aanvullende registratie.	VVV
Geformuleerde doelen op het gebied van schulddienstverlening worden behaald.	Het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen. Het aantal nieuwe aanmeldingen bij deze organisaties nam af met ruim een derde. Hoeveel personen met schulden er door de Sociale wijkteams werden ondersteund is niet geregistreerd. De gemeente beoogt meer mensen te helpen dan tot nu toe jaarlijks wordt gerealiseerd. In dit kader zijn nadere afspraken gemaakt met de partners over signaleren en overdracht. Het aantal stabilisatietrajecten dat Rijnstad verzorgt blijft echter ruim achter bij de doelstellingen van 750 trajecten per jaar.	VVV
De resultaten van de schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met of gunstiger dan in vergelijkbare gemeenten.	In lijn met de hoge cijfers over armoede en wanbetalers zorgpremie, is ook het gebruik van schulddienstverlening in Arnhem relatief hoog. Per 10.000 inwoners maken er naar schatting 130 tot 194 gebruik van schulddienstverlening. Voor gemeenten van gelijke grootteklasse bedraagt dit cijfer 109 en landelijk 92. Omdat er geen compleet beeld is van de doelgroep en het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening is het lastig om eenduidige conclusies te trekken over het bereik. De kosten per inwoner die gebruik maakt van schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met andere gemeenten en de budgetten voor de drie uitvoerende organisaties worden niet overschreden.	VN

7. Conclusies

7.1 Ten aanzien van het beleid

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over de uitvoering gesteld worden:
- Aan het beleid t.a.v. schulddienstverlening ligt een onderbouwde probleemanalyse ten grondslag.
- Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren.
- De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.
- Het beleid geeft een goede invulling aan de Wgs.
- Er zijn voor Rijnstad en Plangroep meetbare doelen opgesteld. Periodiek is er met de gemeente overleg over de realisatie van deze doelen.

Punt ter verbetering in het beleid is:
- Er zijn geen meetbare doelen geformuleerd voor de Sociale Wijkteams. De Wijkteams hebben hun registratie inmiddels wel uitgebreid (zie volgende paragraaf).

Vraag 1a: Wat is het huidige beleid voor schulddienstverlening?

Arnhemse Route
Sinds 2015 heeft Gemeente Arnhem haar schulddienstverlening neergelegd bij drie partijen: Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Zij vormen samen 'de Arnhemse Route'. Dit is een traject bestaande uit drie onderdelen: intake, activering en schuldregeling. De sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de intake. Zij zorgen er samen met de inwoner voor dat alle inkomsten, uitgaven en schulden in beeld worden gebracht, dat duidelijk wordt hoe financiële problemen eventueel samenhangen met andere problemen en dat er een plan van aanpak wordt opgesteld. Tevens heeft het Wijkteam een regiefunctie, wat inhoudt dat zij de gehele Arnhemse Route bij een inwoner betrokken blijft. Rijnstad is verantwoordelijk voor stabilisatie, zij helpt de inwoner uitgaven en inkomsten met elkaar in balans te brengen zodat er geen nieuwe schulden bijkomen. Tevens gaat zij na welk schulddienstverleningstraject het meeste perspectief biedt. PLANgroep is vervolgens verantwoordelijk voor de uitvoering van o.a. budgetbeheer, minnelijk traject en voorbereiding Wsnp.

Nadruk op activering en een integrale aanpak
Kern van de Arnhemse Route is dat schulddienstverlening niet alleen is gericht op het aflossen en kwijtschelden van schulden, maar ook op het versterken van de zelfredzaamheid van inwoners. Belangrijk hierbij is dat schulden niet als een geïsoleerd probleem worden gezien en worden aangepakt in samenhang met problemen die inwoners op andere leefdomeinen ervaren. Alleen door aandacht te besteden aan onderliggende problemen (bijvoorbeeld op het gebied van psychosociale factoren, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid verslaving of gezinssituatie) kan uiteindelijk worden bereikt dat inwoners op termijn zelf – al dan niet met hulp van familie of vrienden - hun financiën op orde kunnen houden.

De wijze waarop Arnhem de schulddienstverlening heeft ingericht is in lijn met dit kernpunt van haar beleid en er zijn concrete maatregelen geformuleerd die hierop aansluiten. Voordat er wordt geprobeerd om een regeling te treffen met schuldeisers, doorlopen schuldenaren een stabilisatietraject waarbij hen gelijktijdig ook financiële coaching wordt aangeboden om hun zelfredzaamheid te vergroten. Inwoners die zich melden met schulden worden tijdens een intakegesprek breed uitgevraagd door een wijkcoach en zo nodig worden er voorliggende voorzieningen ingezet op andere leefdomeinen.

Vraag 1b: Hoe verhoudt het Arnhemse beleid zich tot de Wgs en landelijk (NVVK) beleid?

Het beleid voldoet aan wettelijke kaders en landelijke kwaliteitscode
De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) geeft een ruim kader waarbinnen gemeenten hun beleid zelf kunnen vormgeven. Gemeente Arnhem voldoet aan de bepalingen die in deze wet zijn opgenomen, bijvoorbeeld dat er een beleidsplan moet zijn, beleid tenminste iedere 4 jaar door de gemeenteraad moet worden vastgesteld en de ondersteuning een integraal karakter moet hebben. Ten aanzien van de uitvoering stellen wij vast dat inwoners binnen de in de Wgs gestelde intaketermijn worden geholpen. Er zijn geen wachtlijsten.

Daarnaast wordt in het beleid[33] verwezen naar de Gedragscode en modelwerkwijze (onderverdeeld in modules) van brancheverenigingen NVVK. Deze vormen de basis om de kwaliteit en uniformiteit van de dienstverlening te waarborgen. Twee van de drie partijen die in Arnhem de schulddienstverlening uitvoeren (Rijnstad en PLANgroep) zijn NVVK-gecertificeerd. De Sociale wijkteams verwachten op korte termijn deze certificering te ontvangen. De audit hiervoor heeft recent plaatsgevonden.

7.2 Ten aanzien van het proces en de uitvoering

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over de uitvoering gesteld worden:
- De gemeente voert actief regie op de taakuitvoering en samenwerking.
- Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening, vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats, waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Verbeterpunten in de uitvoering zijn:
- Het effect van wat wijkteams doen is thans onduidelijk. Er is geen helder beeld over het aantal cliënten, de bestede tijd en geld en het bereikte effect, noch over de doorlooptijd. De registratie is niet op orde.

[33] Gemeente Arnhem (2016) Beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening (p. 11).

- De taakopvatting en kennis van wijkcoaches ten aanzien van schulddienstverlening verdient blijvende aandacht. De doortastendheid waarmee inwoners met problematische schulden nu worden geholpen verschilt per coach.
- De overdracht van wijkteam naar Rijnstad verdient aandacht. Met name de financiële gegevens vragen extra aandacht. Zo zijn de ervaringen met de berekening van het Vrij te laten bedrag wisselend.
- De regierol van de wijkcoach na overdracht aan Rijnstad en PLANgroep moet beter worden geborgd. Als de wijkcoach uit positie raakt kan deze ook geen regie voeren.
- Gedurende de ondersteuning moet meer aandacht besteed worden aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.
- De nazorg moet explicieter worden belegd. Onder andere: binnen een jaar na het beëindigen van de dienstverlening contact opnemen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog steeds in evenwicht zijn.

Vraag 2a: Hoe verloopt het proces van schulddienstverlening, inclusief de samenwerking en overdracht tussen de verschillende partners?

Algemene opdracht leidt tot verschillen in uitvoering
De opdracht aan de Sociale wijkteams is algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Onder meer leidt dat ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie. Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ten aanzien van schulddienstverlening registreren wijkcoaches wel hoeveel personen zij naar Rijnstad doorverwijzen, maar hoeveel ondersteuningstrajecten zij zelf bieden. Hieraan wordt wel gewerkt. Zowel gemeente als de andere partners willen hiermee ook zicht krijgen hoeveel Arnhemmers met een lastige financiële situatie nu eigenlijk worden bereikt.

Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches. Rijjnstad geeft zelf aan omgerekend gemiddeld 17 uur per stabilisatietraject beschikbaar te hebben. Vanwege deze begrensde tijd, wordt veel van de betrokken inwoners verlangd. Zij moeten in ieder geval hun afspraken nakomen en hun administratie op orde houden. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste inwoners daarbij hulp nodig hebben. Het maakt de hulpverlening van Rijnstad afhankelijk van derden. Zij maakt in dit kader regelmatig gebruik van vrijwillige budgetcoaches.

De uitvoering van de schuldregelingen zoals Budgetbeheer, Minnelijk traject en voorbereiding Wsnp door PLANgroep loopt goed. Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en medewerkers vermoeden dat deze lage uitval mede het gevolg is van eisen die al in het voortraject worden gesteld.

Vraag 2b: Hoe is de afstemming tussen wijkteams, Rijnstad en PLANgroep?

Uitvoering door 3 partijen vergt afstemming en regie op individueel en organisatieniveau
Omdat in Arnhem de schulddienstverlening door drie verschillende partijen wordt uitgevoerd, moet er onderling veel worden afgestemd. Op individueel niveau is het belangrijk om uitval bij overdracht van de ene organisatie naar de andere zoveel mogelijk te voorkomen. De wijkcoach wordt geacht hierin de regie te voeren. Soms roepen medewerkers van Rijnstad en PLANgroep de hulp in van een wijkcoach als een traject dreigt vast te lopen maar dat gebeurt niet altijd. De rol van de wijkcoach wordt regelmatig door Rijnstad en PLANgroep over het hoofd gezien. Uit gesprekken met inwoners komt naar voren dat zij vaak zelf het initiatief moeten nemen om gedurende hun traject bij hun wijkcoach aan te kloppen voor extra ondersteuning. Uit deze gesprekken en die met hulpverleners blijkt dat begeleiding belangrijk is en de regiefunctie daarom meer aandacht behoeft. Veel trajecten blijken, vanwege het risico op uitval, kwetsbaar.

Ook op organisatieniveau is het belangrijk dat werkafspraken helder zijn en processen goed op elkaar zijn afgestemd. De gemeente neemt hierbij de regie door naast bilaterale overleggen met de afzonderlijke organisaties ook gezamenlijke overleggen te organiseren waarbij met alle betrokken organisaties wordt afgestemd. Betrokkenen geven aan dat mede door deze overleggen de samenwerking tussen partijen de afgelopen jaren is verbeterd.

Vraag 2c & 2f: Zijn er werkbare afspraken en criteria t.b.v. overdracht van klanten? Wat zijn in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid aan te wijzen succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening?

Minder doorstroom na een striktere naleving werkafspraken
Met de uitvoerende partijen zijn duidelijke afspraken gemaakt over de afbakening van hun taken. In de praktijk werd hier in het verleden bij de overdracht van inwoners van sociale wijkteams aan Rijnstad echter vaak van afgeweken. Rijnstad geeft hierover aan dat de kwaliteit van de dossiers die de sociale wijkteams hen aanleverden in veel gevallen onvoldoende was en zij veel inwoners overnamen die nog geen compleet plan van aanpak (inclusief een berekening van het vrij te laten bedrag) hadden. Hierdoor nam Rijnstad in feite ook een gedeelte van de werkzaamheden over die formeel bij de sociale wijkteams waren belegd. Rijnstad stelt dat mede hierdoor de tijd die men per inwoner kwijt is, hoger is dan de norm waarop de vergoeding die zij van de gemeente ontvangen is gebaseerd. Sinds Rijnstad om deze reden heeft besloten om de werkafspraken strikter toe te passen en alleen nog complete dossiers over te nemen, is het aantal personen dat instroomt in een stabilisatietraject sterk afgenomen.

De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Vraag 2d: Signaleren en doorverwijzen: zijn de wijkteams voldoende toegerust met expertise over schulddienstverlening kunnen zij schulden tijdig signaleren?

Specialistische taken voor generalistische wijkcoaches
Met de striktere toepassing van afspraken zijn partijen zich er bewuster van geworden dat de wijkcoaches verantwoordelijk zijn voor een cruciaal onderdeel van de schulddienstverlening. Het woord 'intake' dekt de lading eigenlijk niet goed, omdat van wijkcoaches aanzienlijk meer wordt verwacht dan alleen het opnemen van gegevens. Zij dienen met de inwoner een volledig zicht te krijgen op alle inkomsten, uitgaven en schulden en te komen tot een plan van aanpak.

Het roept vragen op – met name ten aanzien van de complexere zaken – omdat de meeste wijkcoaches geen schulddienstverleningsachtergrond hebben. De afgelopen tijd wordt binnen de Sociale wijkteams daarom gewerkt aan de versterking van de intake-functie, onder andere door scholing en deskundigheidsbevordering en de inzet van de 'aandachtsfunctionarissen schulddienstverlening'. Dit zijn coaches met een achtergrond in de schulddienstverlening die hun collega-wijkcoaches met kennis kunnen ondersteunen. In enkele Sociale wijkteams, wordt elke overdracht aan Rijnstad nu door zo'n aandachtsfunctionaris begeleid. Of dit tot de gewenste verbetering leidt, moet de komende tijd blijken.

Vraag 2e: Hoe lang duurt het voordat een burger met (dreigende) problematische schulden wordt geholpen? Welke doorlooptijden zijn er vervolgens?

Geen wachttijden en een beperkt zicht op doorlooptijden
Bij alle drie de organisaties zijn er geen wachttijden en kan er als inwoners zich aanmelden op korte termijn een eerste gesprek worden ingepland. Er zijn geen cijfers over de totale tijd die het kost vanaf het moment dat een inwoner zich meldt totdat er een oplossing voor hem wordt bereikt. Rijnstad en PLANgroep monitoren de doorlooptijden van hun eigen organisatie, maar een overkoepelend beeld ontbreekt. De doorlooptijd van een stabilisatietraject bij Rijnstad bedraagt 8 maanden en zou men graag terugbrengen naar 6 maanden. Rijnstad geeft aan dat de caseload per medewerker en het overnemen van taken van het wijkteam (zie voorgaande) bepalend zijn voor de relatief lange doorlooptijd. Schuldhulpverleners van PLANgroep hebben gemiddeld 115 dagen nodig om een regeling te treffen met schuldeisers. Bij complexe dossiers en wanneer er sprake is van schulden bij een bank, kan het voorkomen dat de NVVK-norm van 120 dagen die hiervoor staat wordt overschreden.

Voor de Sociale wijkteams worden er geen cijfers over de doorlooptijd bijgehouden. Uit gesprekken met inwoners komt het beeld naar voren dat deze soms lang is, in uitzonderlijke gevallen zelfs enkele jaren. Dit komt door het handelen van de inwoner zelf, zoals een beperkte doortastendheid, begrip en terughoudendheid om zaken uit handen te geven. Maar ook de kennis van Wijkcoaches over de voorwaarden en mogelijkheden om toegelaten te worden tot een schuldregeling (bijvoorbeeld voor ondernemers of in het geval van een fraudevordering) wordt benoemd als een belemmerende factor.

Vraag 2g: Hoe is de nazorg georganiseerd om te voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw schulden maken?

Nazorg formeel niet belegd
De NVVK-module 'nazorg' behoeft aandacht. Hoewel in de praktijk wijkcoaches hiervoor verantwoordelijk lijken, is deze module formeel bij geen van de drie partijen belegd. Wijkcoaches zijn regiehouder en sluiten dossiers ook niet af nadat een schuldregeling is afgerond. Maar er is niet vastgelegd welke ondersteuning zij na afloop van het traject bieden.

7.3 Ten aanzien van het bereik en de kosten

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over bereik en kosten gesteld worden:
- Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92).
- Een verklaring hiervoor is dat Arnhem ten opzichte van gemeenten met een vergelijkbare omvang, meer huishoudens heeft die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- De gemeente heeft maatregelen genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren.
- Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners.
- Er is overigens geen inzicht in de kosten die wijkteams maken ten aanzien van schulddienstverlening .

Verbeterpunten zijn:
- Inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.
- Inzicht in hoeveel mensen worden geholpen met de hulp van het wijkteam. Inmiddels is de registratie hierop uitgebreid. De komende tijd moet blijken of deze het gewenste inzicht oplevert.

Vraag 3a: Worden de mensen die schulddienstverlening nodig hebben, bereikt?

Geen compleet beeld van het bereik
Omdat sociale wijkteams tot nu toe niet registreerden hoeveel inwoners met schuldenproblematiek zich bij hen meldden, bestaat er geen compleet beeld van het totale aantal inwoners dat in de afgelopen jaren gebruik maakte van schulddienstverlening. Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92). En dit is in lijn met het relatief hoge armoedecijfer in Arnhem. In 2018 nam het aantal dossiers bij

PLANgroep toe ten opzichte van 2017, maar het aantal aanmeldingen bij Rijnstad nam af (zie conclusies ten aanzien van het proces en de uitvoering).

Of Arnhem een groter deel van de doelgroep inwoners met problematische schulden weet te bereiken dan andere gemeenten is op basis van de beschikbare informatie niet te zeggen. Wel komt uit de gesprekken en een analyse van het Arnhemse beleid naar voren dat de gemeente maatregelen heeft genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Zo wordt er samengewerkt met woningcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars om schulden in wen vroeg stadium op te sporen, is er laagdrempelige toegang in de wijk en er is begeleiding voor niet zelfredzame burgers. Ook zijn er aparte voorzieningen voor groepen die niet aan de formele toegangseisen voor een schuldregeling voldoen (bijvoorbeeld zelfstandigen en jongeren).

Vraag 3b: Wat zijn de resultaten van de gemeentelijke schulddienstverlening (prestaties in aantallen, effecten, en kosten?

Succespercentage schuldregelingen hoog, geen zicht op uitval in voortraject
In 2017 is er door de schuldhulpverleners van PLANgroep voor 246 Arnhemmers een regeling getroffen met hun schuldeisers. De meeste van hen zullen na drie jaar weer schuldenvrij zijn (het uitvalpercentage bij PLANgroep is 4 procent op jaarbasis). Inclusief aanmeldingen voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp), lukt het de schuldhulpverleners van PLANgroep – zoals eerder aangegeven in de vorige paragraaf - voor 92 procent van de inwoners die bij hen worden aangemeld om tot een oplossing te komen.

Bij deze percentages dient aangemerkt te worden dat er geen goed beeld bestaat op de uitval in het voortraject. Waarschijnlijk wordt de lage uitval ook voor een belangrijk gedeelte veroorzaakt doordat er in het voortraject al relatief veel van inwoners wordt gevraagd.

Grip op de kosten
Sinds de schulddienstverlening in 2015 is uitbesteed, zijn de kosten hiervoor door de gemeente vastgesteld op 2,4 miljoen euro. De kosten voor de uitvoerende organisaties blijven jaarlijks binnen de hiervoor vastgestelde budgetten. De wijkteams verrichten hun activiteiten in het kader van de schulddienstverlening vanuit een lumpsum die zij krijgen voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Het bedrag dat Rijnstad ontvangt is vanaf 2015 voor een periode van 4 jaar vastgelegd. PLANgroep krijgt een vast bedrag per inwoner die zij ondersteunen of bij hen wordt aangemeld en de kosten hiervan blijven jaarlijks ruim binnen het vastgestelde budgetplafond.

Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners. Gemeenten van gelijke omvang besteden 1.190 euro per 100 inwoners. Dit is in lijn met het feit dat armoede en schulden in Arnhem relatief frequent voorkomen. Het bedrag per persoon die wordt ondersteund door de schulddienstverlening ligt in Arnhem tussen de 813 en 1.213 euro en dit is rond het bedrag dat gemeenten van vergelijkbare omvang besteden (1.077 euro per inwoner) en het landelijk gemiddelde (1.155 euro per inwoner).

7.4 Ten aanzien van de ervaringen van inwoners

Hoofdlijnen

Samenvattend kan over ervaringen van inwoners gesteld worden:

- Inwoners weten hun weg naar het wijkteam snel te vinden.
- De ervaringen met wijkcoaches zijn positief. Mensen voelen zich gehoord door hun coach. Zij hebben het gevoel dat de coach aan hun kant staat en voor hun belang opkomt. Dat betekent niet dat daarmee iets bereikt wordt.
- Het kan lang duren voordat schulddienstverlening echt op gang komt.
- Het duurt regelmatig lang voordat er duidelijkheid is over inkomen, uitgaven en schulden. Het duurt ook regelmatig lang voordat duidelijk is wel traject het meest passend is.
- Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn. De meeste trajecten kennen hick ups. Alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging.
- De hulp aan ondernemers met schulden moet worden verbeterd. Duidelijk moet worden hoe het Bureau bijstandverlening zelfstandigen het best kan worden betrokken bij de Arnhemse route.

Vraag 4a & 4b: Wat zijn ervaringen van inwoners (schuldenaren inclusief ondernemers en schuldeisers) met (de verschillende instrumenten binnen) de schulddienstverlening en wat ervaren zij als succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? Wat zijn de oorzaken van door klanten genoemde succes- en faalfactoren voor een effectieve schuldhulpverlening?

Inwoners hebben vertrouwen in hun wijkcoach, doortastendheid varieert

Uit de 27 gesprekken die wij voerden met Arnhemmers met schulden komt naar voren dat geen van hen er lang over heeft gedaan om erachter te komen waar zij zich konden aanmelden voor hulp. Wel bestond er vaak schroom om de eerste stap naar hulp te zetten; vanwege schaamte, angst om de regie kwijt te raken, of gelatenheid. Wanneer mensen eenmaal over deze schroom zijn heengestapt, ervaart vrijwel iedereen dat zij hun wijkcoach kunnen vertrouwen en voelt men zich meteen gehoord en begrepen. Dit neemt niet weg dat inwoners verschillen ervaren in de voortvarendheid waarmee zaken door de wijkcoach worden opgepakt. Het duurt soms lang voor de situatie in kaart is gebracht en het kan lang duren voordat duidelijk is hoe een inwoner geholpen kan worden en ook voordat er daadwerkelijk actie wordt ondernomen om tot oplossingen te komen.

Tevredenheid over deskundigheid schuldhulpverleners Rijnstad ondanks soms lange duur stabilisatietrajecten

Ook tijdens de stabilisatiefase bij Rijnstad ervaren inwoners dat het lang kan duren voordat duidelijk is waar zij aan toe zijn. Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn en op een enkeling na had iedereen met wie wij spraken op een zeker moment last van hick ups. Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces. Bijvoorbeeld omdat de inwoner ondernemer is/was, een betwistbare schuld heeft, onduidelijk is of hij zijn verdiencapaciteit wel voldoende benut of omdat er tijdens de intake een schuldeiser over het hoofd is gezien.

Desondanks zijn inwoners over het algemeen positief over de deskundigheid van de schuldhulpverleners van Rijnstad. In veel gevallen wijten inwoners de vertraging aan oorzaken die bij hen zelf of hun situatie liggen, bijvoorbeeld dat er tijdens het traject nieuwe schulden opdoken of dat men nog niet bereid was om noodzakelijke stappen te zetten. In sommige gevallen geven komt uit de verhalen ook naar voren dat voor minder zelfredzame inwoners het een probleem kan zijn dat er veel aan hen zelf wordt overgelaten. Schuldhulpverleners van Rijnstad hebben beperkt tijd per inwoner en de wijkcoach heeft weliswaar de rol van regiehouder gedurende het gehele traject, maar wordt lang niet altijd proactief betrokken als er stagnatie of uitval dreigt.

PLANgroep wordt door de inwoners die wij hebben gesproken ervaren als een organisatie die meer op afstand opereert. Zij hebben geen specifieke verwachtingen van PLANgroep, anders dan dat gemaakte afspraken worden nagekomen en zijn hier tevreden over.

De ondersteuning voor ondernemers verdient extra aandacht
In Arnhem worden ondernemers als aparte doelgroep onderscheiden binnen de schulddienstverlening. Hulp is voor hen in principe geregeld in het kader van de Bbz regeling. Deze regeling wordt uitgevoerd binnen de gemeente door het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen. De steun die zij biedt is louter financieel van aard. De praktijk leert echter dat ook bij ondernemers financiële problemen vaak niet op zich zelf staan, ook zij blijken behoeften te kunnen hebben aan hulp op ook andere terreinen. Dit blijkt uit de gesprekken die wij met 27 inwoners voerden. Zeven van hen waren ondernemer. Bij tenminste vier kwamen de financiële problemen niet zozeer voort uit hun bedrijf maar hingen vooral samen met privéomstandigheden. Zij deden uiteindelijk een beroep op het wijkteam. Hoewel ondernemerschap de weg naar het wijkteam niet in de weg staat, vormde het ondernemerschap wel een belemmering voor het oplossen van de schulden. Deze hulp stagneerde vervolgens altijd vanwege het ondernemerschap. Al snel was onduidelijk welk traject het meeste perspectief zou bieden, met vertraging tot gevolg. Soms kwam die vertraging voort uit gebrek aan kennis, ervaring en/of afstemming tussen hulpverleners en werden inwoners tussen instanties doorverwezen zonder dat zij verder kwamen. In deze gevallen bleek de wijkcoach moeite te hebben de regie te voeren. Voor ten minste zes van de zeven geïnterviewde ondernemers is de schuldhulp uiteindelijk geboden in het reguliere traject, nadat zij hun bedrijf hadden opgegeven, met vertraging en oplopende schulden van dien. Voor enkelen bleek het opgeven van het bedrijf een lastig proces. Ook is het de vraag of het in deze gevallen altijd nodig was geweest het bedrijf op te heffen. Sommige gemeenten, zoals Den Haag of Amsterdam, vergoeden de kosten van schulddienstverlening aan ondernemers, waardoor er meer mensen in aanmerking kunnen komen voor een saneringskrediet (Bbz) om hun schulden op te lossen of ondernemers kunnen kiezen voor een spaarsanering.

Bureau zelfstandigen wil de dienstverlening aan ondernemers met schulden graag verder uitbreiden om deze groep beter van dienst te kunnen zijn. Mogelijke uitbreiding qua dienstverlening kan bijvoorbeeld bestaan uit: projecten voor preventie van schulden bij ondernemers, een betere begeleiding van ondernemers bij het indienen van de Bbz-aanvraag (bijvoorbeeld door te kijken of er aanvullende inkomsten zijn te genereren) of de inkoop van meer nazorg (bijvoorbeeld budgetteringsgesprekken) na het toekennen van een Bbz-krediet. Kortom: hoewel er de afgelopen tijd duidelijke verbeteringen zijn gerealiseerd in het beleid voor ondernemers met schulden, zijn verdere verbeteringen

mogelijk. Een nadere verkenning naar diverse verbeteropties en bijbehorende kosten is wenselijk.

Bijlage 1: Casussen van inwoners

In november en december 2018 spraken wij met 27 inwoners over hun ervaringen met de hulp die zij kregen vanwege problematische schulden. In onderstaand overzicht geven wij per inwoner - rekening houdend met hun privacy - een globaal beeld van de situatie en het verloop van het hulptraject.

Nr.	*Inwoner*	*Hoe lang geleden meldde de inwoner zich voor schuldhulp?*	*Hoe staat het er nu voor?*
1	Vrouw, twintiger, samenwonend met een kind	4 jaar	Stabilisatie gaat moeizaam, vrouw woont met haar gezin in een te duur huis (staat op wachtlijst), man verdient minimum loon, vrouw heeft geen inkomen, noch uitkering, ziet voor zichzelf geen rol weggelegd om schulden af te lossen (die zijn door haar man gemaakt).
2	Man, veertiger, alleenwonend	1,5 jaar	Is recent gestart met minnelijk traject bij PLANgroep. Hulp stagneerde eerder bij Rijnstad vanwege boetes en stagneerde later ook nog een keer bij PLANgroep vanwege een schuldeiser die niet mee wilde werken.
3	Vrouw, veertiger, alleenstaand met twee kinderen	7 maanden	Heeft last van depressie, het lukt nog steeds niet om zelf de post open te maken. Daarnaast moet een rechtszaak worden afgewacht tegen een bewindvoerder die nalatig zou zijn geweest en oplopende schulden heeft veroorzaakt (er zijn enkele vorderingen die worden betwist).
4	Vrouw, veertiger, samenwonend	3 jaar	Schulden komen voort uit een winkel en een gedwongen verkoop van een huis. Vrouw wordt eerst geadviseerd door het Bureau Zelfstandigen van de gemeente. Onduidelijk was hoe deze vrouw geholpen moest worden. Heeft binnenkort weer een gesprek met Rijnstad. Er is nog geen plan.
5	Vrouw, twintiger, alleenwonend	7 maanden	Kampt met een burn out, heeft nog steeds moeite zaken op te pakken. Zit in een stabilisatietraject bij Rijnstad, een minnelijke regeling bij PLANgroep lijkt nabij.
6	Man vijftiger, samenwonend	7 jaar	Zit in een minnelijke regeling bij PLANgroep, duurde lang. Man was ondernemer, werkte aanvankelijk niet goed mee in stabilisatiefase, is door wijkcoach weer in het traject geholpen. De man en zijn vrouw zijn al langer afhankelijk van verschillende Wmo-voorzieningen.
7	Vrouw, dertiger, alleenstaand met twee kinderen	2 jaar	Zit bijna een jaar in een minnelijk traject bij PLANgroep. Het loopt goed. Inwoner heeft het op orde.
8	Man, vijftiger, alleenwonend	6 jaar	Zit sinds een week in Wsnp. Leidde een tijdje een zwervend bestaan. Woont nu in een zorgcentrum.
9	Vrouw, twintiger, alleenstaand met drie kinderen	7 jaar	Is licht verstandelijk beperkt, heeft duurzaam ondersteuning nodig. Zit sinds 2 maanden bij

			PLANgroep. Er zijn echter nieuwe schulden gevonden.
10	Man, vijftiger, alleenwonend	3 maanden	Is aangemeld bij Rijnstad, wacht op eerste gesprek daar. Had vanwege ontslag (faillissement werkgever) inkomensterugval. Is nu stabiel (geen nieuwe schulden)
11	Man, twintiger, alleenwonend (op een kamer)	1,5 jaar	Inwoner heeft Wajong-uitkering. Woonde tot anderhalf jaar geleden in een begeleid wonen project. Was aangemeld bij Rijnstad, maar is weer teruggevallen. Inwoner wordt wellicht geholpen met beschermingsbewind.
12	Man, vijftiger	10 jaar	Na scheiding meldt een man zich voor hulp. Hij wordt geholpen bij het vinden van huisvesting en bij zijn schulden. Het loopt niet goed. BAC raakte dossier kwijt. Bewindvoerder en budgetcoach werkten niet goed samen.
13	Vrouw, twintiger, alleenstaand moeder, met een kind en zwanger van een tweede kind	7 maanden	Wacht op rechterlijke uitspraak toewijzing bewindvoerder, die aan de slag gaat met stabilisatie voor schuldregeling. Er zijn juridische complicaties i.v.m. scheiding, twijfel of ze wel 3 jaar van beperkt leefgeld kan rondkomen.
14	Vrouw, vijftiger alleenstaand	2 jaar	Is via PLANgroep bij wijkteam terecht gekomen. Zat bij PLANgroep maar dat mislukte. Nu wordt ze met haar financiën geholpen door zowel wijkteam als Rijnstad. Mevrouw heeft het helemaal uit handen gegeven. Meldt zich een deurwaarder dan belt ze het wWijkteam
15	Vrouw, zestiger, alleenstaand	Langere tijd (heeft destijds hulp van BAC ontvangen)	Wsnp werd afgewezen door rechter. Is begin 2018 opnieuw naar Rijnstad gegaan. Heeft nu intakegesprek bij PLANgroep.
16	Vrouw, twintiger, alleenstaand	2 jaar	Mevrouw had een eigen zaak, waar schulden uit zijn ontstaan. Heeft te maken met een malafide schuldeiser (haar voormalig franchisegever) die geen eenduidig zicht geeft in de vordering. Zeer complexe zaak. Vrouw is in beeld bij wijkteam, Rijnstad en Over Rood. Niemand weet echter goed wat te doen. Vrouw is radeloos.
17	Vrouw, vijftiger samenwonend met kind	Langer dan 10 jaar	Gezin wordt op meerdere terreinen ondersteund, o.a. met Jeugdzorg. Zijn destijds in een Wsnp-traject gestrand (klachten over BAC), maar zitten nu al weer ruim 2 jaar in een Wsnp-traject, met ondersteuning van wijkcoach gaat dat nu goed.
18	Man, veertiger, alleenstaand	3 jaar	Was tot 3 jaar geleden dakloos, heeft nu een huurhuis. Zit sinds 1,5 jaar bij Rijnstad. Heeft volgende week intake bij PLANgroep
19	Man, zestiger samenwonend met kind	Langer dan 10 jaar	Man heeft meer dan € 350.000 schuld door gedwongen verkoop huis na scheiding. In 2008 werd Wsnp afgewezen, man moest 10 jaar wachten. Man leeft al 10 jaar alleen van beslagvrije voet.
20	Vrouw, dertiger, alleenstaand met kind	2 jaar	Vrouw zit in de crisisopvang. Schulddienstverlening kwam niet direct op gang omdat de perspectieven op stabilisatie onduidelijk waren. Rijnstad stelde aanvankelijk

			als voorwaarde dat mevrouw een eigen woning had.
21	Vrouw, veertiger, alleenstaand met twee kinderen	2 jaar	Woonde tot één jaar geleden een jaar in een crisisopvang. Schulden ontstaan o.a. door ten onrechte ontvangen uitkering. Is niet tevreden over wijkcoach, wel over Rijnstad.
22	Vrouw, twintiger, alleenstaand met twee kinderen	?	Vrouw is door energiebedrijf bij Vroeg Eropaf aangemeld. Pas na gesprekken met de schuldhulpverlener realiseert de vrouw zich dat de schulden veel hoger zijn. Wijkteam is niet in beeld.
23	Man, vijftiger	1,5 jaar	Heeft schulden overgehouden aan een café dat hij bezat. Inwoner heeft ook medische klachten en is afhankelijk van bijstand.
24	Man alleenstaand, vijftiger	2,5 jaar	Is via Vroeg Eropaf bij Rijnstad gekomen. Man was eerder 10 jaar dakloos, heeft eerder in een andere gemeente al in een schuld-hulpverleningstraject gezeten, heeft moeite om de post open te maken.
25	Vrouw, twintiger, inwonend bij familie	1 jaar	Heeft mentale (PTS) en fysieke klachten, ontvangt WW. Schulden zijn ontstaan in een huwelijk, dat inmiddels is beëindigd. Wordt geholpen door Rijnstad. Heeft zich direct bij Rijnstad gemeld. Vrouw kende Rijnstad vanwege de hulp die zij eerder ontving (i.v.m. met haar relatieproblemen).
26	Man, zestiger, alleenstaand, gescheiden	4 maanden	Ging over van een WW-uitkering naar een IOAW uitkering. Moest 7,5 week wachten op beschikking. Kreeg tegelijkertijd een vordering van Belastingdienst en had nog een consumptief krediet bij de bank. Werd door bank verwezen naar gemeente. Werd door gemeente doorverwezen naar wijkteam. Zit nu bij Rijnstad.
27	Man veertiger, alleenwonend, gescheiden	1 jaar	Is gedetineerd geweest, is via reclassering bij wijkteam gekomen, is nu gevorderd in het stabilisatietraject bij Rijnstad.

Bijlage 2: Arnhemse route

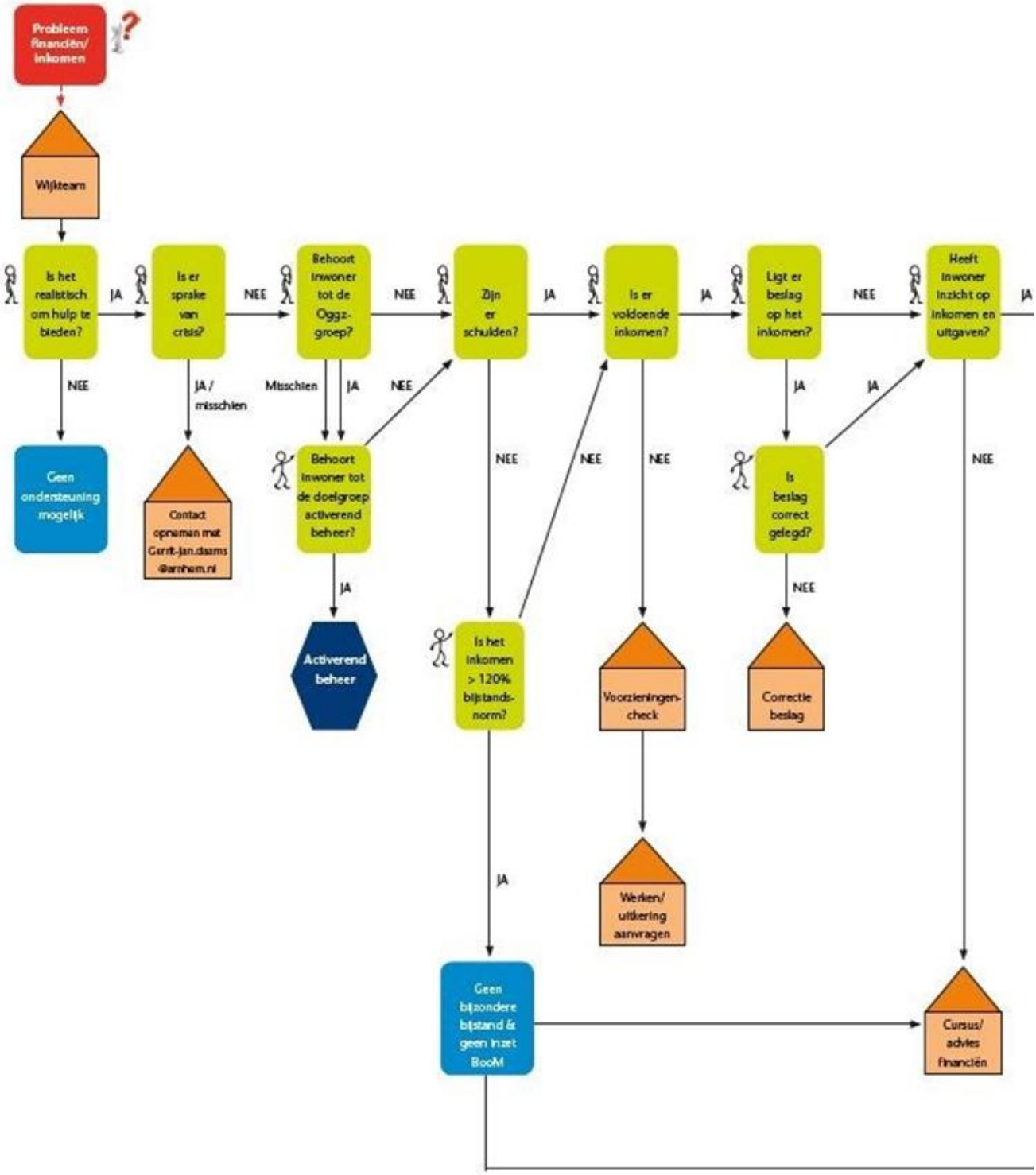

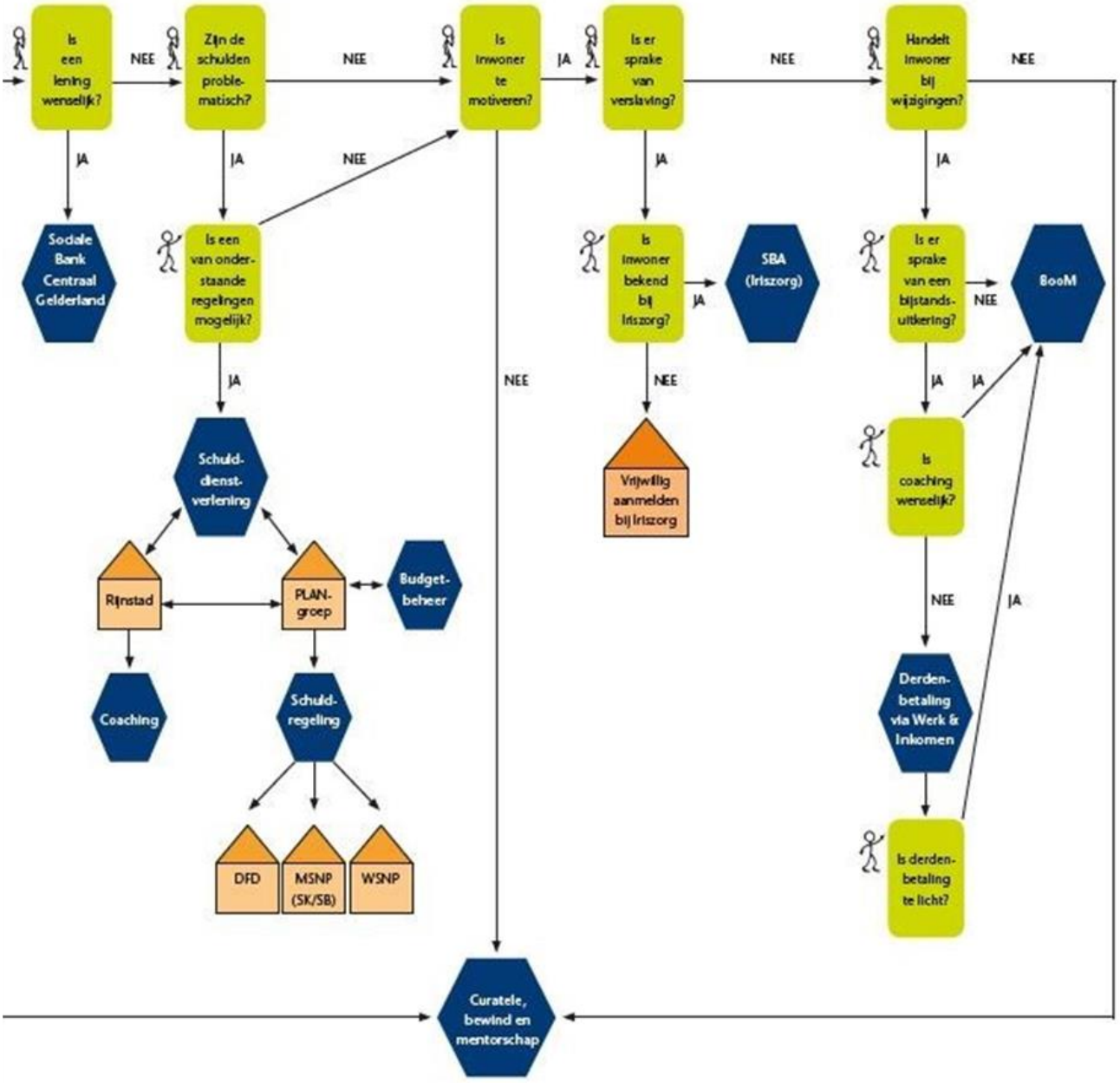
Is een lening wenselijk?
NEE
Zijn de schulden proble-matisch?
NEE
Is inwoner te motiveren?
JA
Is er sprake van verslaving?
NEE
Handelt inwoner bij wijzigingen?
NEE
JA
JA
JA
Sociale Bank Centraal Gelderland
Is een van onder-staande regelingen mogelijk?
NEE
Is inwoner bekend bij Iriszorg?
JA
SBA (Iriszorg)
Is er sprake van een bijstands-uitkering?
NEE
BooM
JA
JA
NEE
NEE
JA
Schuld-dienst-verlening
Vrijwillig aanmelden bij Iriszorg
Is coaching wenselijk?
Rijnstad
PLAN-groep
Budget-beheer
NEE
JA
Coaching
Schuld-regeling
Derden-betaling via Werk & Inkomen
DFD
MSNP (SK/SB)
WSNP
Is derden-betaling te licht?
Curatele, bewind en mentorschap

Geïnterviewde personen

Inwoners die gebruik maken van schulddienstverlening		
	Benaderd via Sociale Wijkteams	17 inwoners
	Benaderd via Rijnstad	10 inwoners
Gemeente Arnhem		
	Wethouder	Martien Louwers
	Bestuursadviseur (opdrachtgever schulddienstverlening voor Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep)	Astrid Sleiderink
	Juridisch Adviseur	Marijn van Wolfen
	Bestuursadviseur Armoede en Schulden	Liesbeth Gerritsen-Menkveld
	Senior Bestuursadviseur (opdrachtgever Sociale Wijkteams)	Sella Meijs
	Business controller	Egon Zweers
	Business controller	Carlo Verhoef
Sociale Wijkteams		
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Noord-Oost	Han van Burken
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek	Els Bouwman
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Malburgen	Mirjam Otten
	Bestuur Sociale Wijkteams, Teamleider Presikhaaf	Andy Kwakman
	Wijkcoach Wijkteam Presikhaaf	Sofie Janssen
	Wijkcoach Wijkteam Presikhaaf	Karin Jansen
	Wijkcoach Wijkteam Malburgen	Maya Prins
	Wijkcoach Wijkteam Malburgen	Marleen Hissink
	Wijkcoach Wijkteam Centrum	Marcel Roelofs
	Wijkcoach Wijkteam Centrum	Laura Koning
	Wijkcoach Wijkteam Noord-Oost	Martijn Vos
	Wijkcoach Wijkteam Noord-Oost	Henk Jan Kastein
Rijnstad		
	Operationeel Manager	Wendy Peters
	Projectleider Schulddienstverlening	Sanne Dekkers
	Schuldhulpverlener	Manon Visser
	Schuldhulpverlener	Hanneke Bisperink
	Schuldhulpverlener	Elske van der Borgh
	Sociaal Raadsman	Bart Houkes
	Sociaal Raadsvrouw	Anita Peters
	Sociaal Raadsvrouw	Iris Kryszat
PLANgroep		
	Operationeel Manager	Annemiek Swart
	Regiocoördinator	Tom Appelboom
	Schuldhulpverlener	Lisanne Mokveld
	Schuldhulpverlener	Elisabeth van de Glind
	Teamcoördinator	Nayanne Geefhuizen
	Budgetbeheerder	Bart Zinnemers
Overige partijen		
	Iriszorg, Hoofdbegeleider regio Arnhem en Achterhoek	Inez Berentsen
	Humanitas, Coördinator Thuisadministratie Arnhem	Kees Spruit

Schriftelijke bronnen

Algemene Rekenkamer. (2016). *Aanpak problematische schulden.* Den Haag.

Arum, S., & Schoorl, R. (2015). *Sociale (wijk)teams in vogelvlucht.* Utrecht: Movisie.

Baan, A., Louwes, K., & Oostveen, A. (2016). *Evaluatierapport Wet gemeentelijke schulddienstverlening.* Utrecht: Berenschot (in opdracht van ministerie van SZW).

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Armoede en sociale uitsluiting, 2018.* Den Haag.

Gemeente Arnhem. (2011). *Beleidsplan Activerende Arnhemse Schulddienstverlening.*

Gemeente Arnhem. (2012). *Beleidsregels schulddienstverlening gemeente Arnhem.* decentrale.regelgeving.overheid.nl.

Gemeente Arnhem. (2016). *Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening.*

Gemeente Arnhem. (2017). *Arnhem in cijfers, Overzicht van de gemeente Arnhem in cijfers en grafieken.* Arnhem: Onderzoek & Statistiek.

Gemeente Arnhem. (sd). *De Arnhemse route voor financiële oplossingen (stroomschema).*

Gemeente Arnhem. (november 2014). *Samen Actief tegen Armoede, Arnhemse Armoedeagenda 2015 – 2018.*

Gemeente Arnhem, Afdeling Onderzoek en Statistiek. (2015). *Evaluatie Budgetondersteuning op Maat - BooM.*

Geuns, R. v., Jungmann, N., & Weerd, M. d. (2011). *Klantprofielen voor schulddienstverlening.* Amsterdam, Utrecht: Regioplan, Hogeschool Utrecht.

In 't Veld, R., Westerbeek, J., & Winters, R. (2016). *Een Onbemind Probleem, Voorstudie maatschappelijke kosten-batenanalyse schuldenproblematiek.* Tilburg, Den Haag, Rotterdam: Universiteit van Tilburg, Kwink, Rebel Group.

Inspectie SZW. (2017). *Toegankelijkheid Schulddienstverlening.* Den Haag: Programma Participatie en Financiële Zelfredzaamheid.

Jungmann, N., & Kruis, G. (2014). *Het verhaal achter de cijfers, De doorstroming van de minnelijke schulddienstverlening naar de wettelijke schuldsanering.* Hogeschool Utrecht, Regioplan, NVVK.

Jungmann, N., Wesdorp, P., & Schruer, E. (2017). *De eindjes aan elkaar knopen, Cruciale vragen bij financiële problematiek in de wijk.* Den Haag: Platform 31.

Ministerie van SZW. (2017). *Kamerbrief over diverse onderwerpen van het schuldenbeleid.* Den Haag.

NVVK. (2014). *Gedragscode schulddienstverlening.*

NVVK. (sd). *Jaarverslag 2017.* Utrecht.

PLANgroep. (sd). *Jaarverslag 2017.* Culemborg: PLANgroep.

Pommer, E., & Boelhouwer, J. (2017). *Burgers (de)centraal, Overall rapportage Sociaal domein 2016.* Den Haag: SCP.

Putten, B. v., & Schoot Uterkamp, T. (2017). *Schulddienstverlening in Nederland, Een inventarisatie van beschikbare gegevens over schulddienstverlening in Nederland.* Groningen: KWIZ.

Rijnstad. (2018). *Jaarrapportage Rijnstad, Activerende Schulddienstverlening.* Arnhem: Rijnstad.

Rijnstad. (2018). *Rijnstad Produktwijzer.*

Stichting wijkteams Arnhem. (2018). *Jaarverslag 2017, Doen wat nodig is vanuit kracht en vermogen.* Arnhem.

Tiemeijer, W. (2016). *Eigen schuld? Een gedragswetenschappelijk perspectief op problematische schulden.* Den Haag, Amsterdam: WRR, Amsterdam University Press.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Atalikyayi, R., Berge, E. t., Berg, W. v., & Hanse, D. (2018). *Een open deur? Een onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schulddienstverlening.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Ten Berge, E., Van den Berg, W., & Hanse, D. (2018). *Een open deur? Het vervolg, Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schulddienstverlening onder 251 Nederlandse gemeenten.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Van den Berg, W., Govers, E., & Hanse, D. (2016). *Burgerperspectief op schulddienstverlening, Een onderzoek naar de ervaringen van burgers met gemeentelijke schulddienstverlening.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Van Dongen, L. (2016). *Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar activiteiten van wijkcoaches voor inwonwers met financiële problemen.* Amsterdam: Bureau PENG.

Van Eijkel, R., Gerritsen, S., & Vermeulen, W. (2019). *De wijkteam-benadering nader bekeken, Het effect van de inzet van wijkteams op Wmo-zorggebruik.* Den Haag: Centraal Planbureau.

Westhof, F., De Ruig, L., & Kerckhaert, A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers.* Zoetermeer: Panteia.

Aan de gemeenteraad

Datum : 8 januari 2019
Zaaknummer : 309949
Contactpersoon : Liesbeth Gerritsen-Menkveld
Telefoonnummer : 026 3772385

Onderwerp: Uitvoering amendement Schulden Voorkomen (17A50)

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de inzet van de middelen en in gang gezette acties naar aanleiding van het Amendement Schulden Voorkomen (17A50).

Inleiding
In november 2017 hebt u als gemeenteraad het Amendement Schulden Voorkomen aangenomen. In dit amendement staan vier thema's centraal:
1) mensen op een laagdrempelige manier informeren over geldzaken door daarover kennis verstrekken;
2) de mogelijkheid creëren voor mensen om in gesprek te komen over geldzaken met adviseurs of ervaringsdeskundigen;
3) hiervoor bestaande initiatieven te ondersteunen of nieuwe te ontwikkelen;
4) 'Vroeg Eropaf' uitbreiden door afspraken te maken met zoveel mogelijk instanties zodat schulden zo snel mogelijk kunnen worden aangepakt.
Wij informeren u hierbij hoe wij de beschikbare middelen hebben ingezet en welke activiteiten en acties in gang zijn gezet.

Schulden Voorkomen
Uit onderzoek blijkt dat tussen het ontstaan van de eerste betalingsachterstand en aanmelding schulddienstverlening gemiddeld vijf jaar zit. De schuld is dan gemiddeld €42.100,- bij 12 tot 15 schuldeisers. Het is dan veel ingewikkelder schulden op te lossen dan wanneer mensen er vroeger bij zijn. Wij willen dat mensen eerder hulp zoeken en vinden bij betalingsachterstanden zodat (problematische) schulden kunnen worden voorkomen. Een risicovol moment voor het ontstaan van betalingsachterstanden is wanneer iemand een zogenaamd 'life event' doormaakt. Denk hierbij aan scheiding, overlijden van een partner, verlies van werk etc. Het is belangrijk dat mensen zich ervan bewust zijn dat dit invloed kan hebben op hun financiële situatie en dat ze hier advies over en hulp bij kunnen krijgen door professionals en/of ervaringsdeskundigen.

Laagdrempelig informeren van inwoners en in gesprek over geldzaken
In Arnhem hebben we een ruim aanbod aan financiële dienstverlening. Denk hierbij aan de Sociale Wijkteams, Schulddienstverlening, Sociaal Raadslieden, budgetchecks, Budgetondersteuning op Maat (BooM), formulierenbrigade, voorzieningencheck, financieel cafés, thuisadministratie, energiecoaches, informatieve en zelfhulpwebsites, verschillende cursussen, budgetcoaches, gastlessen op (v)mbo-scholen etc. Alleen is dit aanbod onvoldoende bekend bij de inwoners van Arnhem en komt het aanbod niet eenvoudig bij degenen die het wellicht nodig hebben. Dit blijkt ook uit het uitvoeringsplan dat er nu ligt in het kader van de besteding van de gift van de Dullertsstichting, waarbij blijkt dat voor jongeren het vinden van en vragen om hulp lastig is.
Wij werken daarom met professionals uit de stad aan een gezamenlijk communicatieplan. Wie willen wij wanneer bereiken? Via welk communicatiemiddel en wie communiceert hierover? Hiermee zorgen we als ketenpartners voor een eenduidige communicatiestrategie en delen wij de verantwoordelijkheid dat de drempel om hulp te vragen zo laag mogelijk wordt gemaakt.

Daarnaast bieden wij actief hulp aan inwoners met beginnende betalingsachterstanden met 'Vroeg Eropaf'. Hierbij worden inwoners die niet zelf de stap weten of durven te zetten naar financiële hulpverlening of advies, thuis bezocht met een vrijblijvend hulpaanbod.

Wij willen graag leren van de ervaringen die inwoners hebben opgedaan bij het zoeken naar en vinden van financiële hulpverlening. Daarom starten wij begin 2019 een onderzoek over het (hulp)aanbod en de wensen en behoeften van inwoners. Met de resultaten uit dit onderzoek willen wij het communicatieplan verbeteren en eventueel bestaande initiatieven evalueren of nieuwe initiatieven ontwikkelen. Dit vanuit de behoefte van de inwoners.

Startpunt Geldzaken Nibud
Sinds november 2018 is Arnhem aangesloten bij Startpunt Geldzaken van het Nibud. De online geldplannen van Startpunt Geldzaken bieden ondersteuning aan de grote groep inwoners die (nog) geen professionele hulp ontvangt. Er zijn verschillende geldplannen beschikbaar, bijvoorbeeld 'kom uit de geldzorgen', 'beter rondkomen', 'rondkomen met kinderen' en sinds kort ook 'bijna 18'. De geldplannen zijn gratis beschikbaar voor de inwoners, anoniem te gebruiken, zodat de privacy is geborgd en leiden tot een op de eigen situatie toegesneden concreet actieplan. De geldplannen zijn gericht op het voorkomen van problematische schulden (preventief) en bevatten een verwijzing naar hulpverleners waar nodig (curatief). In het communicatieplan nemen we op hoe we de inwoners het meest effectief kunnen informeren over het bestaan van de geldplannen. De vrijwilligers van Stichting Rijnstad, Humanitas en SWOA krijgen trainingen, zodat zij inwoners kunnen ondersteunen bij het gebruik van de geldplannen.

Uitbreiding crediteuren en huisbezoeken Vroeg Eropaf
In het najaar van 2018 zijn zorgverzekeraar VGZ, zorgverzekeraar CZ en energiemaatschappij Eneco aangesloten bij 'Vroeg Eropaf'. Wij zijn in gesprek met energieleverancier Essent en een aantal kleinere woningbouwverenigingen in Arnhem. Wij verwachten dat zij begin 2019 het convenant ook zullen ondertekenen. In het convenant is een paragraaf opgenomen waarin staat dat nieuw aan te sluiten

partners uitsluitend tot de branche van woningcorporaties, particuliere woningverhuurders, zorgverzekeraars en/of nutsbedrijven moeten behoren, waarmee wij ons in deze fase vooral richten op crediteuren van de vaste lasten.
Dankzij de toename van crediteuren aan 'Vroeg Eropaf' verwachten wij ook meer aanmeldingen voor huisbezoeken. Hiervoor benutten en reserveren wij vanuit het amendement middelen om bij een stijging van het aantal matches ook daadwerkelijk de huisbezoeken te kunnen gaan doen.

Financiën

	2018	**2019**	**2020**
Aansluiting geldplannen Nibud	€ 3.000,-	€ 3.000,-	€ 3.000,-
2 trainingen vrijwilligers over gebruik geldplannen	€ 2.500,-	€ 2.500,-	€ 2.500,-
Onderzoek doelgroep		€ 2.500,-	
Communicatieplan		€ 2.000,-	
Uitbreiding crediteuren en huisbezoeken Vroeg Eropaf	€ 90.000,-	€ 90.000,-	
Nadere invulling Schulden Voorkomen			€ 94.500,-
Totaal	**€ 95.500,-**	**€ 100.000,-**	**€ 100.000,-**

In 2019 hebben we beter zicht op het gemiddeld aantal huisbezoeken voor Vroeg Eropaf. Ook zijn dan de onderzoeksresultaten van Vroeg Eropaf en het doelgroeponderzoek voor de communicatie afgerond. Wij kunnen dan beter bepalen waar we het vermelde bedrag onder 'nadere invulling Schulden Voorkomen' voor in kunnen gaan zetten.

Communicatie
Het streven is om in maart 2019 het nieuwe convenant 'Vroeg Eropaf' te tekenen met de huidige en nieuwe convenantpartijen. Ook zijn dan de onderzoeksresultaten van Vroeg Eropaf bekend, zoals hierboven vermeld. Wij informeren u hier apart over.

In het najaar van 2019 zullen wij u informeren over de actuele stand van zaken van de inzet van de middelen en in gang gezette acties voor de uitvoering van het Amendement Schulden Voorkomen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

17 A50

PvdA GROENLINKS

Arnhem Centraal

Amendement Schulden voorkomen

De gemeenteraad van Arnhem op 6 november bijeen ter bespreking van de MJPB 2018-2021.

Overwegende dat:

- Er is een grote groep Arnhemmers is die moeite heeft om de eindjes aan elkaar te knopen;
- Wanneer er een verandering plaatsvindt in iemands leven, zoals verlies van werk of echtscheiding, dat allerlei gevolgen heeft, ook voor de financiën;
- Het belangrijk is dat mensen daarover goed worden geïnformeerd;
- Daarmee schulden kunnen worden voorkomen, wat op termijn weer kosten kan besparen.

Besluit:

- Mensen op een laagdrempelige manier te informeren over geldzaken door daarover kennis te verstrekken;
- De mogelijkheid te creëren voor mensen om in gesprek te komen over geldzaken met adviseurs of ervaringsdeskundigen;
- Hiervoor bestaande initiatieven te ondersteunen of nieuwe te ontwikkelen;
- 'Vroeg er op af' uit te breiden door afspraken te maken met zoveel mogelijk instanties zodat schulden zo snel mogelijk kunnen worden aangepakt;
- Hiervoor de komende 3 jaar 100.000 euro per jaar vrij te maken en gedekt uit de Algemene Reserve;
- Dit als zodanig te verwerken in de MJPB 2018-2021;
- De raad bij de perspectiefnota te informeren over de inzet van de middelen.

Martien Louwers	Cathelijne Bouwkamp	Lea Manders
PvdA	GroenLinks	Arnhem Centraal

Uitslag stemming 19/19
stemmen staken
Beslissing uitgesteld tot
een volgende vergadering (13/11/17)

13/11/17 AANGENOMEN

Voor 20 Amendement "Schulden voorkomen" (17A50)

Tegen 19

D66	0	8
Andeweg		
Kemperman		
Loor		
de Vroome		
Venhoek		
Güven		
Kaatee		
Hamersveld		

SP	0	8
J. Elfrink		
van Geffen		
Kusters		
Lenting		
Lunter		
van Sprang		
Çetintas		
Noordzij		

PvdA	5	0
Louwers		
de Vries		
A-Kum		
Greving		
Aylward-Straatsma		

VVD Arnhem	4	0
Combée		
Kalthoff		
van der Zee		
Kelderman		

GROENLINKS	4	0
Bouwkamp		
de Groot		
Peters		
Coenders		

CDA Arnhem	0	3
Karssenberg		
Montfrooy		
van Dillen-Koorn		

Arnhem Centraal	2	0
Manders		
van der Laak		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Broersma		

Verenigd Arnhem	1	0
Bal		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
van Beers		

Partij voor de Dieren	1	0
de Groot		

Totaal 39

Aan de gemeenteraad

Datum : 24 april 2018
Zaaknummer : 250146
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 377.4772

Onderwerp: rol gemeente als schuldeiser

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de inhoud van deze brief over de resultaten van het onderzoek naar de rol van de gemeente als schuldeiser.

Inleiding
Op 20 december 2016 hebben wij u in een raadsbrief [documentnummer 2016-09-00986] geïnformeerd dat het college zichzelf de opdracht heeft gegeven te laten onderzoeken wat de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente is als schuldeiser. Dit vanuit het besef dat wij als gemeente moeten voorkomen dat inwoners door ons beleid of onze werkwijze financiële problemen of schulden krijgen of dat deze verergeren. Inwoners hebben recht op maatwerk en dat moeten we actief aanbieden.

Gemeente als schuldeiser
Wat is de belangrijkste conclusie uit onderzoek?
De algemene conclusie is dat de gemeente haar rol en verantwoordelijkheid als schuldeiser goed invult. Er zijn geen aanwijzingen dat de gemeente bij het uitoefenen van haar rol als schuldeiser veroorzaker is van financiële problemen of financiële problemen door haar handelen verergeren. De buitenwacht ervaart, zeker de laatste jaren, dat de gemeente meer en meer maatwerk biedt. Er is binnen de gemeente aandacht voor de problematiek rondom schulden. Toch zijn er ook verbeteringen mogelijk. Hiervoor zijn het in rapport aanbevelingen opgenomen.

Wat is de reactie van het college op de resultaten van het onderzoek?
Het college is blij met de conclusie van het onderzoek dat de gemeente Arnhem haar rol en verantwoordelijkheid als schuldeiser goed invult. De gemeente heeft het lef getoond haar eigen rol tegen het licht te houden. Het college is verheugd dat er geen aanwijzingen zijn dat de gemeente veroorzaker is van financiële problemen of dat de financiële problemen verergeren door het handelen van de gemeente. Het college erkent dat er ruimte is voor verbetering. Hiervoor zijn in het rapport aanbevelingen geformuleerd die verder uitgewerkt moeten worden.

Conclusie
Wij bieden u dit onderzoek ter informatie aan. Het college laat het aan de raad of hij in het rapport aanleiding ziet om het huidig beleid rondom de rol van de gemeente als schuldeiser aan te passen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Aan de gemeenteraad

Datum	: 30 oktober 2018
Zaaknummer	: 302190
Contactpersoon	: Astrid Sleiderink
Telefoonnummer	: 026 3774772

Onderwerp: Vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de resultaten van een vervolgonderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang van de schulddienstverlening.

Inleiding
Begin 2018 publiceerde de Nationale Ombudsman een rapport over de toegang tot de schulddienstverlening. Dit rapport 'Een open deur?' was gebaseerd op een onderzoek onder tien gemeenten en een gemeenschappelijke regeling. De toenmalige raad is hierover geïnformeerd met een raadsinformatiebrief op 6 maart 2018 (zaaknummer 224796). Belangrijkste conclusie uit die brief was dat de sociale wijkteams voldeden aan de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman. Na dit eerste onderzoek heeft de Nationale Ombudsman een enquête laten houden onder alle bij de Nationale Ombudsman aangesloten gemeenten. De gemeente Arnhem heeft hier ook aan meegewerkt. Op 13 september 2018 is het rapport 'Een open deur? - het vervolg' openbaar gemaakt. Naast een algemeen rapport heeft de gemeente Arnhem een brief gekregen met de eigen resultaten. Op deze wijze wil de Nationale Ombudsman aan gemeenten kenbaar maken welke punten voor verbetering vatbaar zijn als het gaat om de toegang tot schulddienstverlening. Hierbij bieden wij u het rapport en de brief aan.

Conclusie vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening
De Nationale Ombudsman onderscheidt drie fasen in de toegang: de aanmeldfase, de intakefase en de beoordelingsfase. De uitvoeringspraktijk in Arnhem voldeed ten tijde van de enquête niet op alle punten aan het normenkader van de Nationale Ombudsman. De sociale wijkteams zijn sindsdien bewust bezig geweest met die punten, waardoor de huidige uitvoeringspraktijk nu waarschijnlijk geheel voldoet aan het normenkader van de Nationale Ombudsman.
Aanmeldfase: De aanmeldfase voldeed volgens de Nationale Ombudsman niet aan het normenkader omdat Arnhem niet voldeed aan één van de zes punten. In 2017 werd het persoonlijk aanmeldgesprek bijna altijd gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schulddienstverleningstraject in de gemeente. De sociale wijkteams constateerden hier zelf ook een verbeterpunt. Alle wijkcoaches hebben nu een cursus schulddienstverlening gehad, zodat het aanmeldgesprek nu altijd door iemand met basiskennis van de schulddienstverlening wordt gevoerd. Daarmee voldoen de sociale wijkteams nu aan alle zes punten van de aanmeldingsfase.

Intakefase: De intakefase voldeed volgens de Nationale Ombudsman aan het normenkader doordat het goed scoorde op alle twee beoordeelde punten.
Beoordelingsfase: De beoordelingsfase voldeed volgens de Nationale Ombudsman niet aan het normenkader, omdat de uitvoeringspraktijk op onderdelen voor verbetering vatbaar was of de uitvoeringspraktijk niet beoordeeld kon worden op basis van de standaardantwoorden in de enquête.

- De sociale wijkteams hanteren geen weigeringsgronden voor toegang tot schulddienstverlening. Hiermee scoort Arnhem goed volgens het beoordelingskader. De sociale wijkteams bieden een alternatief als mensen door technische belemmeringen (zoals een fraudevordering) niet in aanmerking komen voor een schuldregeling of een saneringskrediet. In alle gevallen wordt gekeken wat wel kan voor een inwoner. Zo kan vrijwillige thuisadministratie worden ingeschakeld, budgetondersteuning op maat (BooM) of een wijkcoach blijft zelf langer betrokken bij een inwoner.
- In de enquête was kennelijk ingevuld dat een inwoner niet altijd schriftelijk wordt medegedeeld dat zijn aanvraag voor schuldhulp is afgewezen. Volgens de sociale wijkteams wordt een afwijzing altijd schriftelijk gedaan. De sociale wijkteams geven echter aan dat een afwijzing niet of nauwelijks voorkomt; als iemand niet doorverwezen kan worden naar Rijnstad of PLANgroep wordt een inwoner door de wijkcoach geholpen. Wanneer tijdens het traject de hulpverlening stopt, ontvangt de inwoner een brief waarin de reden wordt vermeld. In de afwijzingsbeschikking is een bezwaarclausule opgenomen.
- De sociale wijkteams deelden voor 1 januari 2018 niet altijd schriftelijk mee dat een aanvraag voor schulddienstverlening was toegewezen. Sinds 1 januari 2018 wordt wel altijd schriftelijk medegedeeld dat de aanvraag voor schulddienstverlening is toegewezen. In de beschikking wordt aangegeven welke organisatie de schulddienstverlening gaat realiseren. In afstemming met deze organisatie wordt bepaald welke vorm wordt ingezet.

Vervolg
Als college vinden wij vinden dit onderzoek zo belangrijk dat we de Arnhemse rekenkamer verzoeken het normenkader en de aanbevelingen van de Nationale Ombudsman mee te nemen in hun onderzoek naar de effectiviteit en efficiency van de schulddienstverlening in Arnhem. De Nationale Ombudsman is van plan dit onderzoek over twee jaar te herhalen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- Rapport 'Een open deur? Het vervolg'.
- Brief van Nationale Ombudsman aan college van B&W

Aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem

Postadres
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
Tel: (070) 356 35 63
Fax: (070) 360 75 72
bureau@nationaleombudsman.nl
www.nationaleombudsman.nl
Doorkiesnummer
(070) 356 35 32 ATB/gn
Datum
13 september 2018
Ons nummer
201804870
Uw bericht

Uw kenmerk

Bijlagen
1
Behandelend medewerker
mw. mr. A.J.H. Tuzgöl-Broekhoven
Onderwerp
Vervolgonderzoek toegang gemeentelijke schuldhulpverlening

Geacht college,

In maart 2018 heb ik in vervolg op mijn rapport *'Een open deur?'* een grootschalig onderzoek uit eigen beweging ingesteld naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening. Ik heb u hierover bij brief van 16 maart 2018 geïnformeerd.
Het onderzoek is nu afgerond. Met deze brief informeer ik u over de uitkomsten van dit onderzoek voor uw gemeente. Eerst zal ik ingaan op de aanleiding en opzet van dit onderzoek en daarna op de uitkomsten ervan.

Aanleiding
Eind 2017 heb ik een onderzoek gedaan bij tien gemeenten en één gemeenschappelijke regeling.[1] Ik heb een beeld gekregen van de manier waarop deze gemeenten de toegang tot de schuldhulpverlening hebben ingericht en in hoeverre zij daarin drempels opwerpen. Dat onderzoek heb ik in januari 2018 afgerond met de publicatie van het rapport *"Een open deur?"* De belangrijkste conclusie van dat rapport was dat gemeenten aan burgers nog niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kan worden. Ik kondigde een vervolgonderzoek aan.

Vervolgonderzoek via een enquête
Ik heb het (vervolg)onderzoek ingesteld onder alle gemeenten die onder de bevoegdheid van de Nationale ombudsman vallen.[2] Ook heb ik de ombudsvoorzieningen van gemeenten waar ik niet bevoegd over ben, gevraagd mee te werken aan het onderzoek.[3]

Met dit onderzoek wil ik in beeld brengen in hoeverre gemeenten in de praktijk uitvoering geven aan de uitgangspunten voor breed toegankelijke schuldhulpverlening, zoals ik die heb geformuleerd in het rapport "*Een open deur?"* Wij hebben de deelnemende gemeenten of, namens hen de gemeenschappelijke regeling waar zij onderdeel van uit maken, verzocht een vragenlijst in te vullen over de wijze waarop de toegang tot de schuldhulpverlening in hun gemeente is vormgegeven.[4]

1 Het kan zijn dat een gemeenschappelijke regeling voor de gemeente heeft gereageerd, als de gemeente daar de toegang tot de schuldhulpverlening heeft belegd. In deze brief wordt dan ook gesproken over 'gemeente'.
2 Bij de Nationale ombudsman zijn op dit moment 274 gemeenten aangesloten.
3 Onder andere in de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Groningen en voor de provincie Zeeland.
4 De informatieverstrekking over de toegang tot de schuldhulpverlening valt buiten het kader van dit onderzoek.

Enquête
Onderzoeksbureau DSP-groep heeft bij 298 gemeenten een vragenlijst uitgezet en daarop is voor 251 gemeenten gerespondeerd.[5] Dat is een responspercentage van 84%. De vragen in de vragenlijst hadden betrekking op 2017. Het is ons gebleken dat de uitvoeringspraktijk bij een aantal gemeenten inmiddels is veranderd.

Beoordelingskader
Om de antwoorden op de enquête te kunnen beoordelen en waarderen, heb ik een beoordelingskader geformuleerd. De beoordelingscriteria zijn gebaseerd op de in het rapport "*Een open deur?"* geformuleerde uitgangspunten en vindt u terug in bijlage 1 van het rapport. Het beoordelingskader is ten behoeve van dit onderzoek 'opgehangen' aan drie fasen die de ombudsman in het toegangsproces onderscheidt: de aanmeldfase, de intakefase en de beoordelingsfase.[6]

Rondetafel
Op 17 juli 2018 hebben wij een rondetafelbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst hebben wij de voorlopige bevindingen van het onderzoek aan medewerkers van acht gemeenten, de NVVK, Divosa en de VNG gepresenteerd.
Wij hebben hun de gelegenheid geboden hierop te reflecteren. Tevens hebben wij de deelnemers een aantal vragen voorgelegd met de bedoeling de resultaten beter te kunnen duiden. Tot slot hebben wij met de deelnemers het beoordelingskader besproken. Dit heeft ertoe geleid dat het beoordelingskader op een enkel punt is aangescherpt.

Uitkomsten onderzoek
In ons rapport treft u het eindresultaat van het onderzoek aan. Uit de reacties van gemeenten op de enquête maak ik op dat gemeenten een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt. Een groot deel van de geënquêteerde gemeenten is goed toegankelijk voor nieuwe aanvragers. Zij kunnen binnen enkele weken terecht voor een face-to-face-gesprek. De meeste gemeenten bieden ondersteuning aan de niet-zelfredzame burger in het schuldhulpproces. Weigeringsgronden lijken minder vaak en minder strikt te worden toegepast dan vroeger.

Toch heb ik ook enkele aandachtspunten. Zo zie ik dat er nog steeds (te veel) mensen voortijdig uitvallen in het toegangsproces; dat voor zelfstandigen de schuldhulpverlening nog onvoldoende toegankelijk is; en dat burgers nog niet altijd een gemotiveerde beschikking op een aanvraag ontvangen. Ook vind ik het zorgelijk dat bijna de helft van de aan het onderzoek deelnemende enquête geen exacte cijfers kon verstrekken. Deze cijfers zijn namelijk noodzakelijk om goed zicht te hebben op de aard en de omvang van de schuldenproblematiek van burgers. Niet

5 Gemeenten die deel uitmaken van een gemeenschappelijke regeling maar voor wie de verstrekte informatie per gemeenten kon worden uitgesplitst, ontvangen een individuele terugkoppeling.
6 De ombudsman realiseert zich dat gemeenten verschillen in de wijze waarop zij het toegangsproces hebben vormgegeven. Zo wordt bij sommige gemeenten geen onderscheid gemaakt tussen een aanmeldingsgesprek en intakegesprek.

alleen ten behoeve van verantwoording en evaluatie maar ook in het kader van toegankelijke en effectieve dienstverlening aan de burger.

Terugkoppeling resultaten
Net als andere gemeenten die aan de enquête hebben meegewerkt ontvangt u ook een individuele terugkoppeling van de resultaten. Deze terugkoppeling is opgenomen in de bijlage bij deze brief. Hierin staat aangegeven hoe uw gemeente heeft 'gescoord' op het beoordelingskader en - voor zover aan de orde - welke punten voor verbetering vatbaar zijn. Voor uw gemeente betekent dit op hoofdlijnen dat:

Fase van schuldhulpverlening	
Aanmeldfase	uitvoeringspraktijk voldoet niet aan normenkader Nationale ombudsman
Intakefase	uitvoeringspraktijk voldoet aan normenkader Nationale ombudsman
Beoordelingsfase	uitvoeringspraktijk voldoet niet aan normenkader Nationale ombudsman

Ter verduidelijking: alleen als er op alle aspecten ‘goed’ is gescoord, luidt onze conclusie dat uw uitvoeringspraktijk voldoet aan het normenkader van de Nationale ombudsman. In alle andere gevallen is niet aan het normenkader voldaan en is de praktijk voor verbetering vatbaar.

Voor meer inhoudelijke informatie verwijs ik naar de bijlage. Hierin leest u de scores op de afzonderlijke onderdelen van het schuldhulpverleningsproces. Wij gaan er vanuit dat de uitkomsten van ons onderzoek u helpen (voor zover nodig) de toegankelijkheid van schuldhulpverlening in uw gemeente (nog verder) te verbeteren. Ik verzoek u vriendelijk om een kopie van deze brief met bijlage door te sturen aan de leden van de gemeenteraad.

Regiobijeenkomsten
Wij verwachten in de loop van 2019 een aantal regiobijeenkomsten op ambtelijk niveau te organiseren waarbij wij gemeenten zullen uitnodigen om met elkaar in gesprek te gaan over de resultaten van het onderzoek en om 'best practices' uit te wisselen.

Vervolg
Ons voornemen is om over twee jaar weer een vergelijkbaar onderzoek uit te voeren. Dan zal zichtbaar worden of de toegankelijkheid van de schuldhulp-verlening ten opzichte van de huidige situatie is verbeterd, zowel in het algemeen als in uw gemeente.

Nog vragen?
Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, neemt u dan contact op met:
Annemarie Tuzgöl, via a.tuzgol@nationaleombudsman.nl of (070) 3563532;
Danny Hanse, via d.hanse@nationaleombudsman.nl of (070) 3563 646;
Walter vd Berg via w.vandenberg@nationaleombudsman.nl of (070) 3563 619;
Ellen ten Berge via e.tenberge@nationaleombudsman.nl of (070-3563630.

Met vriendelijke groet,
de Nationale ombudsman,

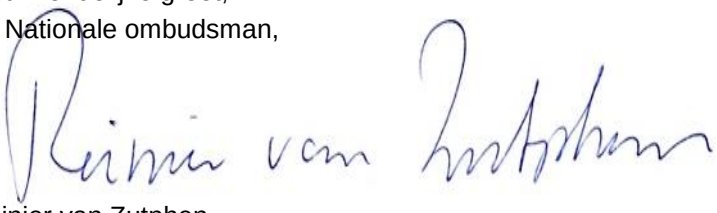

Reinier van Zutphen

RESULTATEN VOOR UW GEMEENTE OVER 2017

1. Het persoonlijk aanmeldgesprek[7]

Bij het persoonlijk aanmeldgesprek onderscheidt de Nationale ombudsman vijf aspecten die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt dat gemeenten burgers altijd een vrijblijvend persoonlijk (aanmeld)gesprek moeten aanbieden waarin hij zijn hulpvraag kan toelichten.
- De Nationale ombudsman vindt het noodzakelijk dat dit gesprek laagdrempelig is.

  Laagdrempelig betekent in dit geval dat:
  a. de burger bij voorkeur op een decentrale locatie[8] terecht kan; en
  b. een dergelijk gesprek snel kan plaatsvinden, bij voorkeur binnen vijf werkdagen na de eerste aanmelding.
- De Nationale ombudsman verwacht dat dit gesprek namens de gemeente wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningsproces.
- Aan een dergelijk gesprek zijn geen voorwaarden verbonden. Dit betekent onder andere dat het gesprek ook plaatsvindt als op voorhand duidelijk is dat de gemeente geen enkele vorm van schuldhulp zal verlenen.[9]
- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor het persoonlijk aanmeldgesprek verschijnt, onderneemt de gemeente in ieder geval nog een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen met de burger en hem opnieuw te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Heeft een burger in uw gemeente altijd de mogelijkheid om in een persoonlijk (aanmeld)gesprek zijn schuldhulpvraag toe te lichten?	ja	goed
Waar kan een burger in uw gemeente terecht voor een persoonlijk (aanmeld)gesprek?	(ook) bij één of meer decentrale locaties of thuis	goed
Binnen hoeveel werkdagen kan dit persoonlijke (aanmeld)gesprek	0 tot 5 werkdagen	goed

7 In sommige gemeenten wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek een informatie- en adviesgesprek genoemd. In dit onderzoek maakt de Nationale ombudsman onderscheid tussen een eerste persoonlijk face-to-face (aanmeld)gesprek en de intakefase.

8 Hieronder wordt ook een huisbezoek verstaan.

9 De volgende voorwaarden vindt de Nationale ombudsman wel redelijk. De aanvrager moet:

- ingezetene zijn van die gemeente;
- 18 jaar of ouder zijn;
- rechtmatig in Nederland verblijven (artikel 3 lid 4 Wet op de gemeentelijke schuldhulpverlening).

plaatsvinden?		
Wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningstraject in de gemeente?	Niet altijd	voor verbetering vatbaar
Stelt u voorwaarden aan de burger voordat het persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden?*	nee	goed
Wat doet u wanneer de burger van het persoonlijke (aanmeld)gesprek niet verschijnt op het gesprek?	persoonlijk contact (laten) opnemen (telefonisch of huisbezoek)	goed

*in deze monitor kan alleen het antwoord 'nee' met het beoordelingskader worden beoordeeld. De overige antwoorden ('ja', 'weet niet') konden vanwege de ongelijksoortigheid van de gegeven antwoorden niet worden beoordeeld.

2. De intakefase[10]

Bij de intakefase onderscheidt de Nationale ombudsman de volgende twee aspecten die hij beoordeelt.

- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor een gesprek verschijnt onderneemt de gemeente in ieder geval een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen. Doel hiervan is om het contact met de burger te herstellen en hem te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.
- Als blijkt dat een burger tijdens het intakegesprek niet in staat is om de vereiste gegevens en bewijsstukken te verzamelen en aan te leveren dan biedt de gemeente in ieder geval aan dat hij hierbij wordt geholpen (al dan niet via een vrijwilliger of particuliere partij).

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wat doet u wanneer de burger niet verschijnt op het intakegesprek?	persoonlijk contact (laten) opnemen (telefonisch of huisbezoek)	goed
Wat is (zijn) de consequentie(s) wanneer blijkt dat de burger niet in staat is de vereiste gegevens en bewijsstukken aan te leveren die nodig zijn om een schuldhulpvraag in behandeling te nemen?	de gemeente verwijst de burger (ook) naar een partij die kosteloos kan helpen of de gemeente biedt zelf aan de burger te helpen	goed

10 De intakefase bestaat meestal uit meerdere gesprekken waarin informatie wordt verzameld over de financiële positie en persoonlijke omstandigheden van de schuldenaar. Vaak eindigt deze fase met een intakegesprek.

3. De beoordelingsfase[11]

Bij de beslissing tot toelating/afwijzing onderscheidt de Nationale ombudsman zeven aspecten, die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat gemeenten die weigeringsgronden in hun beleid hebben opgenomen daar terughoudend mee omgaan door in elk geval de individuele omstandigheden mee te wegen bij de beoordeling. Wanneer gemeenten weinig weigeringsgronden hebben of weigeringsgronden soepel toepassen, is de kans groter dat er meer aandacht is voor de individuele omstandigheden van de burger.
  De kans op toelating tot de schuldhulpverlening wordt hierdoor in beginsel groter.[12]
- Als er weigeringsgronden worden gehanteerd, dan mogen deze alleen gelden voor de toelating tot een schuldregeling (saneringskrediet en schuldbemiddeling). Bij andere vormen van schuldhulpverlening (zoals budgetbeheer, budgetcoaching, duurzaam financiële dienstverlening of stabilisatie) worden geen weigeringsgronden toegepast.
- De ombudsman vindt het belangrijk dat burgers die niet in aanmerking komen voor enige vorm van schuldhulp een alternatief wordt geboden dan wel naar een andere vorm van begeleiding of ondersteuning worden doorverwezen.
- Wanneer een gemeente de toegang tot schuldhulp om wat voor reden dan ook ontzegt, gebeurt dit altijd (ook) schriftelijk en wordt het besluit goed gemotiveerd.
- In deze afwijzende beschikking vermeldt de gemeente de bezwaarclausule alsmede de naam van de behandelend medewerker met diens naam en contactgegevens (telefoonnummer of emailadres). Dit kunnen ook de contactgegevens zijn van een andere medewerker(s). Voorwaarde is wel dat die andere medewerker de beslissing kan toelichten.
- Wanneer een burger wordt toegelaten tot schuldhulp dan gebeurt dit altijd schriftelijk. In deze toelatingsbeschikking staat vermeld welke vorm van schuldhulp de gemeente aanbiedt. De gemeente mag hiervoor ook verwijzen naar het overeengekomen plan van aanpak.
- Ook vermeldt de gemeente in deze beschikking de naam en contactgegevens van de behandelend medewerker of van de medewerker die de beslissing kan toelichten.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wordt bij de beoordeling van de aanvraag gewerkt met weigeringsgronden? Zo 'ja' zijn de gronden van toepassing op alle	geen weigeringsgronden of gronden alleen van toepassing op schuldbemiddeling of saneringskrediet	goed

11 In deze fase wordt – meestal na een intakegesprek - formeel besloten of, en zo ja voor welke vorm van schuldhulpverlening de aanvrager in aanmerking komt.

12 De toegankelijkheid hangt niet alleen af van het aantal weigeringsgronden. Sommige gemeenten hanteren misschien zeven weigeringsgronden en gaan daar heel soepel mee om terwijl andere gemeenten met bijvoorbeeld vier weigeringsgronden veel minder soepel zijn.

vormen van schuldhulpverlening of alleen op schuldbemiddeling of saneringskrediet?		
Biedt u mensen die NIET in aanmerking komen voor schuldhulpverlening vanwege een weigeringsgrond, een alternatief?	onbekend	uitvoeringspraktijk kon op basis van het antwoord niet worden beoordeeld
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is afgewezen?	niet (altijd) schriftelijk	voor verbetering vatbaar
Vermeldt u altijd in de beschikking tot afwijzing de bezwaarclausule?	onbekend	uitvoeringspraktijk kon op basis van het antwoord niet worden beoordeeld
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is toegewezen?	niet (altijd) schriftelijk	voor verbetering vatbaar
Vermeldt u altijd in de beschikking tot toelating welke vorm van schuldhulpverlening u aanbiedt?	onbekend	uitvoeringspraktijk kon op basis van het antwoord niet worden beoordeeld

EEN OPEN DEUR? HET VERVOLG

Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening onder 251 Nederlandse gemeenten

Datum: 13 september 2018
Rapportnummer: 2018/070

de Nationale ombudsman

Een open deur? Het vervolg

Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening
onder 251 Nederlandse gemeenten

Onderzoeksteam
Annemarie Tuzgöl-Broekhoven, projectleider
Ellen ten Berge, onderzoeker
Walter van den Berg, onderzoeker
Danny Hanse, onderzoeker

Datum: 13 september 2018
Rapportnummer: 2018/070

SAMENVATTING

Aanleiding

Dit onderzoek is een vervolgonderzoek op het rapport naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening "Een open deur?" (2018/010). De ombudsman concludeerde daarin dat gemeenten burgers nog niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kan worden.

Doel onderzoek

In dit onderzoek gaat de ombudsman na in hoeverre Nederlandse gemeenten bij de toegang tot schuldhulpverlening de vier uitgangspuntspunten die hij formuleerde in het eerdere rapport "Een open deur"in de praktijk brengen. De uitgangspunten borgen het burgerperspectief bij de toegang tot schuldhulpverlening.

De opzet van het onderzoek

Het onderzoek is medio maart 2018 gestart met een enquête onder 298 gemeenten. Er zijn voor 251 gemeenten gegevens ontvangen, een respons van 84%. De informatie uit de vragenlijst is samen met informatie uit het rapport "Een open deur?" als input gebruikt voor een rondetafelbijeenkomst met acht gemeenten en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Divosa en de NVVK. De uitkomsten van deze bijeenkomst zijn meegenomen in dit onderzoek.

Resultaten onderzoek

De deelnemende gemeenten ontvangen een individuele terugkoppeling van de resultaten. Zo maakt de ombudsman duidelijk welke punten – voor zover aan de orde – voor verbetering vatbaar zijn. De ombudsman wil het onderzoek over twee jaar herhalen.

Conclusies

De meeste gemeenten maken een positieve ontwikkeling door. Een groot deel van de geënquêteerde gemeenten is toegankelijk voor nieuwe aanvragers. Zij kunnen binnen enkele weken terecht voor een face-to-face-gesprek. De meeste gemeenten bieden ondersteuning aan de niet-zelfredzame burger in het schuldhulpproces en weigeringsgronden lijken minder vaak en minder strikt te worden toegepast dan vroeger.

Toch heeft de ombudsman nog enkele aandachtspunten. Zo vindt hij dat er nog steeds (te veel) mensen voortijdig uitvallen in het toegangsproces; dat voor zelfstandigen de schuldhulpverlening nog onvoldoende toegankelijk is; en dat burgers nog niet altijd een gemotiveerde beschikking op een aanvraag ontvangen.
Ook vindt de ombudsman het zorgelijk dat bijna de helft van de aan het onderzoek deelnemende gemeenten geen exacte cijfers kan verstrekken.

Oproep aan gemeenten

Gelet op de resultaten van dit onderzoek roept de Nationale ombudsman gemeenten op om:

- Beter te registeren.
- Te kijken naar de oorzaken van en de oplossingen voor de uitval in het toegangsproces.
- Zich proactief en ‘inclusief’ op te stellen om te voorkomen dat burgers voortijdig afhaken.
- De toegang tot schuldhulpverlening voor zelfstandigen op korte termijn te verbeteren.
- Burgers altijd een beschikking met een deugdelijke motivering te verstrekken

Daarnaast geeft de Nationale ombudsman gemeenteraden in overweging zich te laten informeren door hun college van burgemeester en wethouders over de resultaten van de eigen gemeenten en de vraag voor te leggen of en zo ja welke stappen er gezet gaan worden naar aanleiding van dit rapport.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING **7**
- 1.1 Vooraf 7
- 1.2 Aanleiding onderzoek 7
- 1.3 Doel- en vraagstelling 8
- 1.4 Aanpak en reikwijdte 8
- 1.5 Leeswijzer 9

SCHULDHULPVERLENING: EEN GEMEENTELIJKE TAAK **10**

2. HET BELANG VAN EEN BREDE TOEGANG TOT SCHULDHULP **12**
- 2.1 Inleiding 12
- 2.2 Uitgangspunten voor (een behoorlijke) toegang tot schuldhulpverlening 12

3. ZIJN GEMEENTEN DUIDELIJK, OPEN EN TOEGANKELIJK? **14**
- 3.1 Inleiding 14
- 3.2 De aanmelding 14
- 3.3 Een persoonlijk (aanmeld)gesprek zonder voorwaarden 17
- 3.4 Resumerend 19

4. HEBBEN GEMEENTEN OOG VOOR HET BELANG VAN DE BURGER? **20**
- 4.1 Inleiding 20
- 4.2 Administratie op orde brengen en verzamelen van bewijsstukken 20
- 4.3 Uitval tijdens de aanvraagprocedure (aanmeld- én intakefase) 21
- 4.4 No show 23
- 4.5 Aanwezigheid (basis)kennis schuldhulpverlening 25
- 4.6 Resumerend 27

5. MAKEN GEMEENTEN EEN REDELIJKE AFWEGING? **28**
- 5.1 Inleiding 28
- 5.2 Weigeringsgronden in beleid 28
- 5.3 Het toepassen van weigeringsgronden in de praktijk 30
- 5.4 Weigeringsgronden op bepaalde vormen van schuldhulpverlening? 32
- 5.5 Voorbijgaan aan een weigeringsgrond (coulance) 32
- 5.6 Resumerend 35

6. ZIJN GEMEENTEN TRANSPARANT EN BETROUWBAAR? 36
6.1 Inleiding 36
6.2 De afwijzende beslissing 36
6.3 De toekennende beschikking 39
6.4 Resumerend 41

7. CONCLUSIE NATIONALE OMBUDSMAN 42
7.1 Inleiding 42
7.2 Niet meten is niet weten 42
7.3 Conclusies 43
7.4 Oproep 45

BIJLAGE 1: HET BEOORDELINGSKADER 47

1 INLEIDING

1.1 Vooraf

Naar schatting hebben bijna 1,4 miljoen Nederlandse huishoudens problematische schulden of een risico daarop.[1] De impact van deze problematiek is groot: voor de schuldenaar, schuldeisers én de maatschappij. Vanuit de Rijksoverheid is voor de komende jaren budget uitgetrokken voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. Met de vereenvoudiging van de beslagvrije voet, het moratorium en pilots rond vroegsignalering, zijn op dat gebied verschillende initiatieven ontwikkeld. Toch blijkt de vertaling naar de uitvoeringspraktijk lastig en is het zoeken naar de meest effectieve manier om armoede en schulden tegen te gaan. De Nationale ombudsman beoogt door middel van onder meer interventies en rapporten een bijdrage te leveren aan deze vertaalslag. Hij vindt het belangrijk dat de overheid beseft dat de wijze waarop zij is georganiseerd, met al haar verschillende onderdelen en regelingen, problemen oplevert voor veel mensen die van deze regelingen afhankelijk zijn. Daarom spreekt hij de overheid aan op haar verantwoordelijkheid en hamert hij er op dat burgers recht hebben op een inkomen waarmee zij in hun eerste levensonderhoud kunnen voorzien. Niet voor niks is "Schulden en Armoede" het afgelopen jaar gekozen als één van de thema's waarop de Nationale ombudsman zich de komende jaren richt. Onderwerpen als gemeentelijke schuldhulpverlening, de beslagvrije voet, coulance voor mensen die wel willen maar niet kunnen betalen en problemen rond toeslagen, hebben daarbij zijn bijzondere aandacht. Over het onderwerp gemeentelijke schuldhulpverlening heeft de Nationale ombudsman in de afgelopen periode met enige regelmaat rapporten gepubliceerd. Recent oordeelde hij naar aanleiding van een klacht van een bewindvoerder dat een gemeente – ook als zij de schuldhulpverlening heeft uitbesteed aan een gespecialiseerd bedrijf – verantwoordelijk blijft voor de uitvoering van de schuldhulpverlening.[2]

1.2 Aanleiding onderzoek

Anderhalf jaar na publicatie van het rapport "Burgerperspectief op schuldhulpverlening"[3] ontving de Nationale ombudsman nog steeds klachten en signalen van burgers over de toegankelijkheid en kwaliteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening.[4] Daarom besloot hij in de zomer van 2017 een onderzoek in te stellen onder tien gemeenten en één gemeenschappelijke regeling.[5] Hij wilde in kaart brengen op welke wijze gemeenten de toegang tot de schuldhulpverlening hebben ingericht en onderzoeken in hoeverre zij daarin drempels opwerpen. Ten behoeve van dat onderzoek formuleerde hij vier uitgangspunten voor het borgen van het burgerperspectief in de toegang tot gemeentelijke schuldhulp. De onderzoeksresultaten[6] van het onderzoek werden vervolgens aan deze uitgangspunten getoetst en besproken in een rondetafelbijeenkomst met wethouders van de bij

1 Kamerbrief van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, "Brede Schuldenaanpak", 22 mei 2018, kenmerk 2018-0000095518.
2 Rapport Nationale ombudsman, 16 juli 2018. Rapportnummer 2018/053.
3 Rapport Nationale ombudsman, '*Burgerperspectief op schuldhulpverlening*', een onderzoek naar ervaringen van burgers met gemeentelijke schuldhulpverlening, 11 mei 2016. Rapportnummer 2016/050. Met dit rapport wilde de ombudsman een bijdrage leveren aan de wetsevaluatie van de Wgs. Hij vond het belangrijk dat hierin ook de ervaringen van burgers werden meegenomen.
4 In de periode van mei 2016 tot juli 2017 ontving de Nationale ombudsman bijna 230 klachten.
5 https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/2017/ombudsman-onderzoekt-buitensluiten-van-schuldhulpverlening
6 Gedurende dat onderzoek bestudeerden onderzoekers van de ombudsman beleidsregels en de werkinstructies van de onderzochte gemeenten. Ook spraken zij er met verschillende (schuldhulp)professionals, onder wie beleidsmedewerkers, schuldhulpverleners en wijkteammedewerkers. Voorts bekeken zij tijdens elk bezoek aan deze gemeenten tussen de 50 en 100 schuldhulpdossiers, in totaal zo'n 730 dossiers. Tot slot hebben de onderzoekers telefonische interviews gehouden met verwijzende instanties en vrijwilligersorganisaties (variërend van een tot twee instanties per gemeente) en zijn bijna 230 klachten en signalen die bij de ombudsman waren binnengekomen, geanalyseerd.

dat onderzoek betrokken gemeenten. Op 19 januari 2018 publiceerde de Nationale ombudsman zijn rapport "Een open deur?"[7] In dit rapport concludeerde hij onder meer dat gemeenten burgers nog lang niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kon worden. Hij kondigde een vervolgonderzoek aan.

1.3 Doel- en vraagstelling

In dit onderzoek gaat de Nationale ombudsman na in hoeverre Nederlandse gemeenten bij de toegang tot schuldhulpverlening handelen in overeenstemming met de - in het rapport "Een open deur?" geformuleerde - uitgangspuntspunten voor het borgen van het burgerperspectief in de toegang tot gemeentelijke schuldhulpverlening. Hij heeft een onderzoek ingesteld onder alle, bij de Nationale ombudsman aangesloten, gemeenten.[8] Het onderzoek werd medio maart 2018 geopend met een brief aan het college van burgemeester en wethouders van deze gemeenten. De niet bij de Nationale ombudsman aangesloten gemeenten werden via de lokale ombudsvoorzieningen geïnformeerd en gevraagd deel te nemen. Naast de landelijke "overall-rapportage" neergelegd in dit rapport, stuurt de Nationale ombudsman de aan het onderzoek deelnemende gemeenten een individuele terugkoppeling van de resultaten.[9] Op deze wijze wil hij aan gemeenten kenbaar maken welke punten – voor zover aan de orde - naar zijn oordeel voor verbetering vatbaar zijn als het gaat om de toegang tot schuldhulp.[10] De Nationale ombudsman is voornemens het onderzoek over twee jaren te herhalen.

1.4 Aanpak en reikwijdte

De ombudsman heeft onderzoeksbureau DSP-Groep te Amsterdam[11] opdracht gegeven een vragenlijst uit te zetten onder alle bij hem aangesloten gemeenten en een aantal niet-aangesloten gemeenten. De vragen in de enquête zijn gebaseerd op de vier uitgangspunten die de ombudsman eerder formuleerde in "Een open deur?" Voordat deze vragenlijst werd verzonden is deze eerst in concept voorgelegd aan vijf gemeenten. Deze vijf gemeenten hebben de enquête getest op uitvoerbaarheid en vraagstelling.
Deze enquête is vervolgens voorgelegd aan 298 gemeenten. Er zijn voor 251 gemeenten gegevens ontvangen. Een respons van 84%. Niet iedere gemeente heeft alle vragen kunnen beantwoorden.[12] Voor tien gemeenten (die onder eenzelfde gemeenschappelijke regeling vallen) werden alleen gegevens ontvangen over aantallen. Voor sommige gemeenten, die onderdeel uitmaken van gemeenschappelijke regelingen, is alleen cumulatieve informatie ontvangen. Een individuele uitsplitsing van de resultaten voor deze gemeenten bleek dus niet mogelijk. De informatie uit de vragenlijst is samen met informatie uit het rapport "Een open deur?" als input gebruikt voor een rondetafelbijeenkomst met ambtenaren van acht gemeenten en medewerkers van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Divosa en NVVK. Deze bijeenkomst vond plaats op 17 juli 2018 op het Bureau van de Nationale ombudsman. Tijdens de rondetafelbijeenkomst werden de voorlopige bevindingen van het onderzoek aan de deelnemers gepresenteerd. Zij werden in de gelegenheid

7 Rapport Nationale ombudsman, 'Een open deur?', een onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening, 19 januari 2018, Rapportnummer 2018/010. Hierna aangeduid als: "Een open deur?"
8 Op 1 januari 2018 waren dit 274 gemeenten.
9 Het beoordelingskader waaraan de resultaten zijn getoetst staat beschreven in bijlage 1.
10 De al bestaande Divosa Benchmark Armoede en Schulden biedt geen landelijk overzicht van de uitvoeringspraktijk. Het is een instrument voor individuele gemeenten om de cijfers uit hun uitvoeringspraktijk te vergelijken met die van andere gemeenten.
11 https://www.dsp-groep.nl.
12 Hiervoor hebben gemeenten verschillende redenen aangevoerd. Sommige gemeenten lieten weten dat relevante cijfers/rapportages (nog) niet voorhanden waren of dat zij niet goed met de gestelde vragen uit de voeten konden.

gesteld hierop te reflecteren. Ook legde de ombudsman de deelnemers een aantal nadere vragen voor. De uitkomsten van deze bijeenkomst zijn meegenomen in dit onderzoek.

Tot slot nog dit: De ombudsman beseft dat medewerkers van de gemeentelijke schuldhulpverlening zich in het kader van de *uitvoering* van schuldhulpverlening niet uitsluitend bezig houden met belangen van schuldenaren. Ook belangen van schuldeisers spelen in dit kader een relevante rol. Dit onderzoek richt zich echter uitsluitend op de *toegang* tot de gemeentelijke schuldhulpverlening voor burgers met problematische schulden. De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat deze mensen tijdig en adequaat worden geholpen of worden ondersteund.

1.5 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt het belang van een brede toegang tot schuldhulpverlening beschreven. Vervolgens wordt in de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 nader ingegaan op de resultaten van de enquête. Hoofdstuk 7 bevat de conclusie van de Nationale ombudsman. In het rapport staan in kadertjes citaten van aan het onderzoek deelnemende gemeenten vermeld. Deze citaten zijn bedoeld om verschillende zienswijzen en perspectieven te illustreren.

Schuldhulpverlening: een gemeentelijke taak

Met de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) is de zorgplicht van gemeenten met betrekking tot schuldhulpverlening expliciet vastgelegd. De Wgs is een kaderwet en biedt gemeenten veel beleidsruimte. Dit betekent dat gemeenten verschillen in de wijze waarop zij de toegang tot schuldhulp hebben georganiseerd. De Wgs verplicht gemeenten een plan op te stellen dat richting geeft aan integrale schuldhulpverlening. In dit plan staat vermeld welke resultaten gemeenten in welke periode beogen te behalen en op welke wijze de gemeentelijke schuldhulpverlening wordt vormgegeven Dit plan moet worden vastgesteld door de gemeenteraad.[13] Voor de uitvoering van dat plan is het college van burgemeester en wethouders verantwoordelijk.

Ten behoeve van dit onderzoek gaat de Nationale ombudsman uit van de volgende stappen in het toegangstraject: de aanmelding, de intake en de beoordeling. Dit omdat de meeste gemeenten deze stappen in het toegangsproces hanteren.[14]

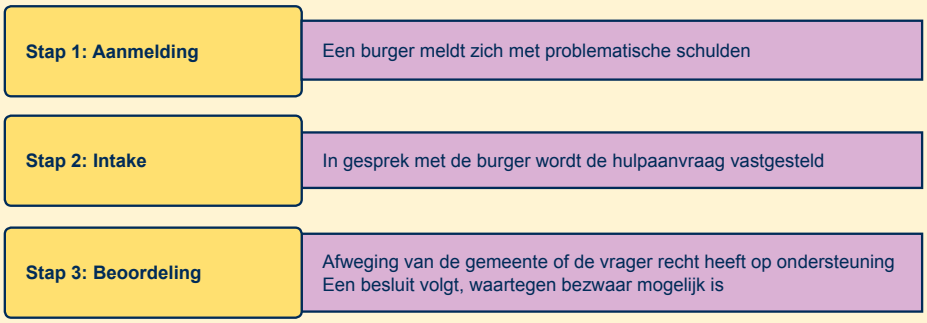

Ook de wijze waarop de uitvoering van de schuldhulpverlening plaatsvindt verschilt per gemeente. Zo zijn er gemeenten die zelf de uitvoering verzorgen, maar er zijn ook gemeenten die de uitvoering van schuldhulpverlening uitbesteden aan een andere partij, bijvoorbeeld de Kredietbank. Hetzelfde geldt voor de aangeboden 'producten' van schuldhulpverlening: de ene gemeente biedt alleen een adviesgesprek en een schuldregeling aan, terwijl in andere gemeenten een hele reeks schuldhulpverleningsproducten beschikbaar wordt gesteld. Omdat de ombudsman een beeld wilde hebben welke vormen van schuldhulpverlening in gemeenten worden aangeboden, heeft hij deze vraag aan de deelnemende gemeenten voorgelegd.[15] Tabel 1 laat zien dat bijna alle onderzochte gemeenten een mogelijkheid tot schuldbemiddeling (95,0%) aanbieden. Ook zorgen bijna alle gemeenten voor informatie en advies (96,3%) aan burgers. Duurzame financiële dienstverlening, saneringskrediet en budgetcoaching zijn veel minder vaak beschikbaar.

13 Zie artikel 2 Wgs.
14 Een aantal gemeenten liet weten geen onderscheid te maken tussen aanmelding en intake. De meeste gemeenten gaan echter wel uit van een aanmeldgesprek gevolgd door een intake.
15 Voor de leesbaarheid hierna: "de gemeenten".

Tabel 1 Beschikbare soorten schuldhulpverlening in 2017

Soort schulpverlening	Wordt aangeboden	Wordt niet aangeboden
Schuldbemiddeling (minnelijk traject)	95,0%	5,0%
Informatie en advies	96,3%	3,7%
Budgetbeheer	90,9%	9,1%
Stabilisatie	89,2%	10,8%
Budgetcoaching	64,7%	35,3%
Saneringskrediet	63,9%	36,1%
Beschermingsbewind	54,4%	45,6%
Duurzame financiële dienstverlening	54,4%	45,6%
Anders, namelijk	36,5%	63,5%

De ombudsman heeft de deelnemende gemeenten gevraagd welke vormen van deze beschikbare 'producten' van schuldhulpverlening ook daadwerkelijk aan inwoners werden aangeboden. Uit tabel 2 blijkt dat per gemeente in 2017 gemiddeld 214 keer informatie en advies werd aangeboden. Dat is bijna het dubbele van het gemiddeld aantal keer dat per gemeente budgetbeheer werd aangeboden. Saneringskrediet komt het minst voor. In 2017 werd deze vorm van schuldhulpverlening gemiddeld 38 keer aangeboden.

Als mensen worden toegelaten tot schuldhulp dan betekent dit zeker niet altijd dat gewerkt gaat worden aan een schone lei. Uit klachten en signalen die bij de Nationale ombudsman binnenkomen, blijkt dat mensen die zich met problematische schulden bij de schuldhulpverlening melden, dit vaak wel van de schuldhulpverlening verwachten. Tabel 2 laat zien dat de geënquêteerde gemeenten in 13,5%[16] van alle gevallen een 'schone lei'-traject aanbieden.

Tabel 2: Daadwerkelijk geboden vormen van schuldhulpverlening in 2017

Soort schulpverlening	Aantal keer	In %	Gemiddeld per gemeente
Informatie en advies	45.796	29,7%	214
Budgetbeheer	24.616	16,0%	117
Stabilisatie	15.482	10,1%	79
Schuldbemiddeling (minnelijk traject)	15.463	10,1%	69
Beschermingsbewind	12.342	8,0%	121
Budgetcoaching	10.079	6,6%	83
Saneringskrediet	5.232	3,4%	38
Duurzame financiële dienstverlening	5.265	3,4%	51
Anders, namelijk	19.538	12,7%	331
Totaal	153.813	100%	-

16 (10,1% schuldbemiddeling plus 3,4% saneringskrediet).

2. HET BELANG VAN EEN BREDE TOEGANG TOT SCHULDHULP

2.1 Inleiding

De Nationale ombudsman is van oordeel dat gemeenten ervoor horen te zorgen dat burgers niet tegen onredelijke dempels oplopen bij een aanmelding voor schuldhulpverlening. Hij is ervan overtuigd dat gemeenten schuldhulpverlening kunnen benutten om mensen uit multi-problematische situaties te krijgen. Als hulpvragers in een zo vroeg mogelijk stadium de hulp krijgen die zij nodig hebben, lopen de schulden minder snel op en escaleert de situatie in de regel ook niet snel verder. Schulden gaan immers vaak gepaard met andere problemen en wanneer schuldproblemen adequaat worden aangepakt of worden gestabiliseerd, ontstaat er eerder rust en perspectief om die eventuele andere problemen op te lossen.[17] Het is dan wel van doorslaggevend belang dat de deur van de schuldhulpverlening wijd openstaat.

In het rapport van mei 2016 "Burgerperspectief op schuldhulpverlening" constateerde de Nationale ombudsman onder meer dat gemeentelijke schuldhulpverlening voor grote groepen burgers onvoldoende toegankelijk is. Met name bepaalde groepen met problematische schulden, zoals zelfstandigen met een actief bedrijf of mensen met een koophuis, werden lang niet altijd gezien of geholpen. Dit beeld werd bevestigd in het rapport "Een open deur?" van januari 2018. Ook uit dat onderzoek bleek dat gemeenten burgers lang niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden.

De meeste gemeenten hebben in 2016 en 2017 hun beleid geëvalueerd en aangepast. De parlementaire evaluatie van de Wgs én rapporten die de afgelopen jaren over schuldhulpverlening zijn gepubliceerd hebben gezorgd voor verandering van inzichten, van beleid en van de manier van werken. Voor de Nationale ombudsman is de belangrijkste ontwikkeling dat gemeenten meer aandacht lijken te hebben voor de toegankelijkheid van de schuldhulpverlening. Dit onderzoek moet aantonen of dit in de praktijk ook daadwerkelijk het geval is.

2.2 Uitgangspunten voor (een behoorlijke) toegang tot schuldhulpverlening

Omdat de Wgs gemeenten veel beleidsruimte biedt, zijn zij in staat hun inwoners maatwerk te bieden. Immers, iedere gemeente heeft het best zicht op wat haar burgers nodig hebben en kan - waar nodig - ondersteuning bieden om die burger te laten 'participeren' in de maatschappij. Het kan echter ook leiden tot een gevoel van rechtsongelijkheid. Bijvoorbeeld doordat de ene gemeente een ruimhartiger toelatingsbeleid hanteert dan de andere.

Met het formuleren van de vier uitgangspunten voor het borgen van het burgerperspectief in de toegang tot schuldhulpverlening creëerde de ombudsman in "Een open deur?" een ondergrens aan de hand van zijn behoorlijkheidsvereisten. Hij stelde zich de vraag: wat mogen burgers in Nederland in redelijkheid van hun gemeente verwachten als het gaat om toegang tot schuldhulp? De Nationale ombudsman vindt dat burgers in dat opzicht van hun gemeente mogen verwachten dat zij:

17 Hiermee is niet alleen de burger met problematische schulden gebaat, ook de samenleving als geheel (onder wie ook schuldeisers) ondervindt minder negatieve gevolgen (denk aan de maatschappelijke kosten die problematische schulden met zich mee kunnen brengen).

- duidelijk, open en toegankelijk is.
  Gemeenten bieden mensen de mogelijkheid hun hulpvraag, zonder voorwaarden vooraf, altijd in een persoonlijk (face-to-face) gesprek toe te lichten en te informeren over alle mogelijkheden van hulp.

- voldoende oog heeft voor het belang van de burger.
  Gemeenten spannen zich in om mensen met problematische schulden binnen te laten of binnen te houden.

- een redelijke afweging maakt.
  Gemeenten maken bij de beslissing of iemand wel of niet in aanmerking komt voor schuldhulp altijd een afweging waarbij de individuele omstandigheden van die persoon integraal worden meegewogen.

- transparant en betrouwbaar is in haar handelen.
  Gemeenten zorgen ervoor dat hun besluiten in een schriftelijke beslissing duidelijk en goed gemotiveerd worden.

In dit vervolgonderzoek gaat de Nationale ombudsman na in hoeverre gemeenten in de praktijk invulling geven aan deze uitgangspunten. De resultaten leest u in de volgende vier hoofdstukken.

3. Zijn gemeenten duidelijk, open en toegankelijk?

3.1 Inleiding

Als het gaat om de toegang tot schuldhulpverlening mogen burgers van gemeenten verwachten dat zij duidelijk, open en toegankelijk zijn. De ombudsman verwacht dan ook dat gemeenten burgers volledige, juiste en begrijpelijke informatie over de mogelijkheid van schuldhulpverlening verstrekken. Niet alleen als burgers hier om vragen, maar ook uit zichzelf. Burgers mogen er voorts op vertrouwen dat zij in de gemeenten waar zij woonachtig zijn, tijdig toegang krijgen tot een loket of klantenservice waar zij zich kunnen aanmelden voor schuldhulp. Tot slot moeten burgers altijd in de gelegenheid worden gesteld hun hulpvragen in een persoonlijk (aanmeld)gesprek toe te lichten zonder dat eerst aan bepaalde vereisten moet worden voldaan, zoals het overleggen van de administratie.

Eerder onderzoek van de ombudsman[18] liet zien dat nog steeds niet iedereen met problematische schulden de weg naar de gemeentelijke schuldhulpverlening weet te vinden. Ook zijn er nog altijd groepen mensen die zich wel bij het juiste loket melden, maar om verschillende redenen voortijdig in het toelatingsproces afhaken, bijvoorbeeld omdat gemeenten drempels opwerpen door van te voren al (te) veel informatie op te vragen, of door deelname aan workshops verplicht te stellen.[19]

Voor mensen in de schulden kunnen die, op het eerste gezicht niet onredelijke eisen, nèt die drempel zijn waardoor zij hun schuldhulpvraag niet doorzetten. De Nationale ombudsman heeft de deelnemende gemeenten gevraagd hoe zij het toegangsproces tot schuldhulpverlening hebben ingericht, of zij mensen de mogelijkheid bieden hun (schuld) hulpaanvragen in een persoonlijk gesprek toe te lichten en in hoeverre hier voorwaarden aan worden gesteld (en zo ja welke dit zijn). In dit hoofdstuk wordt hier nader op ingegaan.

3.2 De aanmelding

De Wgs schrijft voor dat binnen vier weken na aanmelding voor schuldhulp een eerste gesprek plaatsvindt waarin de hulpvraag van de burger met financiële problemen wordt vastgesteld. Zoals uit tabel 3 blijkt voldoet 19% van de gemeenten niet aan deze termijn of kan niet aangeven binnen welke termijn het eerste gesprek plaatsvindt.[20]

18 Zie de rapporten "*Burgerperspectief op schuldhulpverlening*" en "*Een open deur*?"
19 Uit "*Een open deur?"* bleek dat een relatief hoog percentage aanvragers niet komt opdagen bij deze workshops. Waarschijnlijk houdt schaamte en weerstand hen tegen om de stap naar deze bijeenkomsten te maken.
20 Bij de 81% van de gemeenten waar wel binnen de wettelijke termijn het gesprek kan plaatsvinden, werd niet per se op alle beschikbare locaties (zie volgende sub paragraaf) die termijn gehaald. Bij de analyse is gekeken of binnen de gemeente bij tenminste één van de beschikbare locaties voor het persoonlijk (aanmeld)gesprek aan de termijn werd voldaan.

Tabel 3 Binnen hoeveel werkdagen kan het persoonlijke (aanmeld)gesprek plaatsvinden?

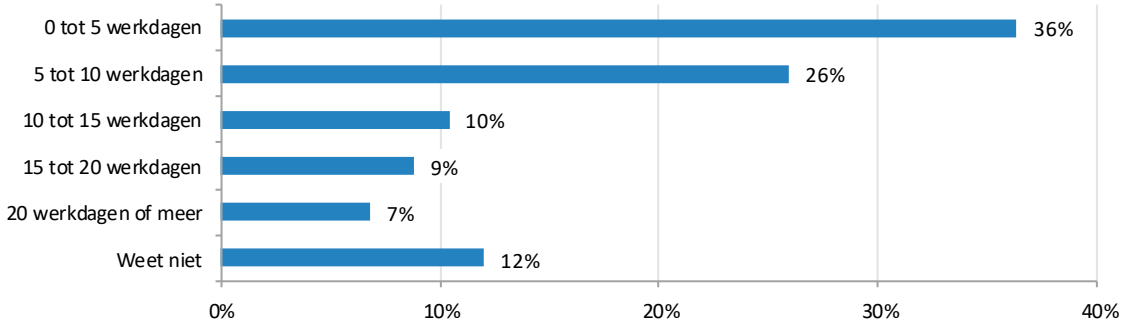

3.2.1 De locatie(s) van het eerste (aanmeld)gesprek[21]

In "Een open deur" werd beschreven dat mensen telefonisch, aan de balie of digitaal een eerste (aanmeld)gesprek kunnen aanvragen. Dit kan soms rechtstreeks bij de gemeente (of het daaronder vallende wijkteam), soms via een welzijnsorganisatie die als voorportaal dient. In veel gemeenten kunnen burgers bij meerdere loketten[22] terecht voor een persoonlijk aanmeldgesprek. Bij 84,4% van de gemeenten kunnen burgers in ieder geval terecht bij één (centraal) loket van de gemeente of van de schuldhulpverlening, zie tabel 4. De helft van de gemeenten, waaronder dus tevens gemeenten die een centraal loket hebben, biedt de mogelijkheid om ook langs te komen op een decentrale locatie zoals een gebieds- of wijkteam. Soms gaat het om een inloopspreekuur, soms moet hiervoor eerst een telefonische afspraak worden gemaakt. Bij 44,1% van de gemeenten is (tevens) een aanmeldgesprek bij de burger thuis mogelijk.

Tabel 4 Waar kunnen burgers terecht voor een persoonlijk? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Locatie van het aanmeldgesprek	Beschikbaarheid locatie
Bij de burger thuis	44,1%
Bij één of meer decentrale locaties, zoals bijvoorbeeld een (sociaal) wijkteam	50,6%
Bij één (centraal) loket bij de gemeente of één specifiek schuldhulpverleningsloket	84,4%
Anders, namelijk	24,2%

Uit het onderzoek is niet gebleken of de gemeenten die het huisbezoek als mogelijkheid aanbieden, standaard een huisbezoek afleggen of dat dit alleen op verzoek of onder voorwaarden mogelijk is. Tijdens de rondetafelbijeenkomst waren de meningen verdeeld of een aanmeldgesprek bij de aanvrager thuis wel in alle gevallen de meest laagdrempelig locatie is. Een open en goed gesprek op een (de)centrale locatie kan óók laagdrempelig zijn, zo werd door enkele deelnemers opgemerkt. Bovendien heeft het afleggen van huisbezoeken een flinke impact op de capaciteit die de gemeente beschikbaar heeft. Anderen lieten weten altijd op huisbezoek te gaan en dat dit door aanvragers

21 Ten behoeve van dit onderzoek maakte de ombudsman onderscheid tussen een eerste (aanmeld)gesprek en een intakegesprek. Een persoonlijk (aanmeld)gesprek kan in sommige gevallen van status wijzigen in een intakegesprek wanneer direct uit de omstandigheden blijkt dat iemand in aanmerking komt voor een traject.
22 Via een huisbezoek, via de wijk- of gebiedsteams of bij een loket van de gemeente of schulddienstverlening.

werd gewaardeerd. Alle deelnemers aan het rondetafelgesprek waren het er overigens wel over eens dat een huisbezoek altijd mogelijk moet zijn.

(..) vaak wordt een aanmeldgesprek ook een melding voor schulddienstverlening. Daarnaast hebben wij als gemeente (…) een laagdrempelig financieel spreekuur (…) daardoor zijn de lijnen erg kort en laagdrempelig voor inwoners.

3.2.2 Tijdigheid aanmelding per locatie

Als het gaat om de tijdigheid van aanmelding per locatie (zie tabel 5), dan blijkt dat burgers relatief het snelst een gesprek kunnen krijgen bij hen thuis (huisbezoek) of bij een 'centraal' loket van de gemeente of van de uitvoerder van de gemeentelijke schuldhulpverlening.[23] Een gesprek vindt het minst snel plaats bij het sociale wijkteam.[24] Toen dit punt tijdens het rondetafelgesprek ter sprake kwam werd gesuggereerd dat het in een bepaalde wijk tijdelijk druk kan zijn waardoor er wachttijden kunnen ontstaan. Als een gemeente werkt met een centraal aanmeldpunt dan kan de aanwezige capaciteit beter worden benut.

Tabel 5 Tijdigheid van aanmelding per locatie

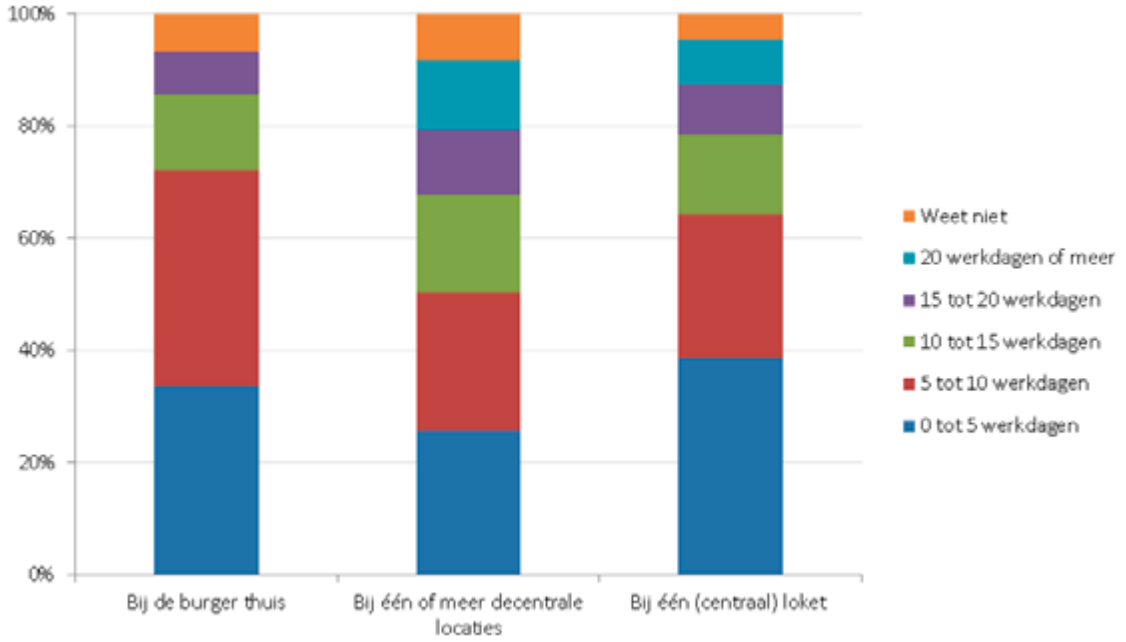

Tijdens het rondetafelgesprek lieten gemeenten voorts weten dat de termijn waarbinnen iemand terecht kan voor een eerste (aanmeld)gesprek eveneens afhangt van de grootte van een gemeente en de 'economische' problemen binnen een gemeente. Want als er meer mensen zich met financiële problemen melden, worden wachttijden in de regel langer.

23 Sommige gemeenten hebben de uitvoering van de schuldhulpverlening uitbesteed aan een lokale organisatie of Kredietbank.
24 Ook wel aangeduid als 'decentraal loket'.

3.3 Een persoonlijk (aanmeld)gesprek zonder voorwaarden

De ombudsman vindt het belangrijk dat gemeenten burgers, die zich voor schuldhulp melden, de gelegenheid bieden in een persoonlijk gesprek[25] uit te leggen wat hun (financiële) situatie is, zonder hieraan voorwaarden te stellen. In sommige gemeenten wordt eerst (telefonisch) een afspraak gemaakt voor een persoonlijk (aanmeld)gesprek waarin een burger zijn financiële situatie kan toelichten.[26] In andere gemeenten kunnen mensen gewoon binnenlopen op een inloopspreekuur of benaderen gemeenten mensen proactief. Een bekend voorbeeld van een proactieve aanpak van schulden is het landelijke programma "Schouders Eronder".[27]

3.3.1 Een persoonlijk gesprek: altijd face-to-face?

Uit de reacties van de gemeenten op de enquête blijkt dat in bijna alle gemeenten een persoonlijk gesprek tot de mogelijkheden behoort (97%). Het is echter de vraag in hoeverre dit altijd 'face-to-face' gebeurt en op welk moment in het aanmeldings- en toelatingsproces. Zo geeft een gemeente expliciet aan dat er bij aanmelding bij de ketenpartner in de schuldhulpverlening, een welzijnsorganisatie, weliswaar een persoonlijk gesprek plaatsvindt, maar dat de aanmelding bij de afdeling schuldhulpverlening altijd op basis van een telefoongesprek gebeurt. Ook is het bij die gemeente niet duidelijk in welke fase van het aanmeldingsproces dat wordt gedaan.

De meeste verzoeken voor schuldhulpverlening worden telefonisch gedaan. In het telefoongesprek wordt gelijk aangegeven of iemand in aanmerking komt voor schuldhulpverlening. Bij de uitnodiging voor het aanmeldgesprek wordt schriftelijk bevestigd dat iemand tot de doelgroep behoort. De enige voorwaarden zijn boven de 18 en inwoner van onze gemeente. Dit betekent dat wij bijna altijd minstens 1 gesprek met een klant hebben.

Enkele gemeenten meldden tijdens het rondetafelgesprek dat zij in de loop van 2017 ertoe zijn overgegaan om altijd met de aanvrager een face-to-face gesprek te voeren in plaats van een telefoongesprek en dat zij daar goede ervaringen mee hebben. Ook in de beantwoording van de vragenlijst viel op dat sommige gemeenten dit jaar meer lijken inzetten op het voeren van face-to-face gesprekken.

We investeren fors in persoonlijk contact en in het lokale netwerk. Dat is niet altijd goed in cijfers uit te drukken.

3.3.2 Voorwaarden vooraf?

Uit "Een open deur?" bleek dat gemeenten in een zo vroeg mogelijk stadium een inschatting proberen te maken of iemand in aanmerking komt voor schuldhulpverlening. Daarom vragen zij

25 Ten behoeve van dit onderzoek maakt de ombudsman onderscheid tussen een eerste 'face-to-face'-(aanmeld)gesprek en een intakegesprek. Het intakegesprek is bedoeld om formeel te kunnen besluiten of en zo ja, voor welk schuldhulpverleningstraject de aanvrager in aanmerking komt.
26 Er zijn gemeenten die een dergelijk persoonlijk (aanmeld)gesprek een 'informatie- en adviesgesprek' noemen.
27 "Schouders Eronder" is een samenwerkingsverband van Divosa, Landelijke Cliëntenraad, NVVK, Sociaal Werk Nederland en de VNG (www.schouderseronder.nl).

burgers - *voordat* een eerste aanmeldgesprek plaatsvindt - financiële informatie te overleggen of deel te nemen aan een workshop. Maar hiermee werpen ze, al dan niet bewust, drempels op. En dat strookt niet met het uitgangspunt van de Nationale ombudsman dat gemeenten burgers altijd de gelegenheid bieden hun schuldhulpvraag mondeling toe te lichten zonder hieraan voorwaarden te stellen. Ten behoeve van dit onderzoek legde de ombudsman gemeenten dan ook expliciet de vraag voor in hoeverre zij voorwaarden stellen voordat een persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden. Uit de antwoorden kwam naar voren dat bijna 80% van de deelnemende gemeenten geen nadere voorwaarden stelt aan het (aanmeld)gesprek.

Als gemeente proberen wij zoveel mogelijk maatwerk te leveren en te kijken naar de mogelijkheden. Om onze toegang zo laagdrempelig mogelijk te houden is iedereen welkom voor een informatie- en adviesgesprek. In 2017 hebben 139 burgers zich bij ons gemeld. Slechts 7 personen zijn niet verschenen op dit gesprek. Het feit dat wij geen voorwaarden stellen om in aanmerking te komen voor dit gesprek is volgens ons de reden van het hoge opkomstpercentage.

Ongeveer 20% van de gemeenten stelt een of meer voorwaarden aan een burger voordat deze op een eerste (aanmeld)gesprek kan komen. In de meeste gevallen gaat het, naast het overleggen van het identiteitsbewijs, om het overleggen van een overzicht of een ingevuld formulier waaruit de financiële situatie van die burger blijkt.

Tabel 6: Stelt de gemeente voorwaarden aan de burger voordat het persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden?

Voorwaarden	%
Nee	79,8%
Ja, namelijk (meerdere antwoorden mogelijk)	20,2%
Ja, de burger dient vooraf gegevens en bewijsstukken over de financiële situatie te overleggen	*7,1%*
Ja, de burger dien een aanmeldingsformulier in te vullen waaruit de financiële situatie blijkt	*9,2%*
Ja, de burger dient eerst deel te nemen aan een workshop (financiële planning)	*7,3%*
Ja, de burger dient zich altijd via een DigiD-aanvraagformulier aan te melden	*1,2%*
Ja, er mag geen sprake zijn van een weigeringsgrond	*1,2%*
Ja, anders	*11,3%*
Totaal	100%

Ook deelname aan een workshop wordt door sommige gemeenten verplicht gesteld voordat de aanvrager daadwerkelijk een gesprek kan hebben over zijn schuldhulpvraag. In zo'n workshop leert de aanvrager bijvoorbeeld zijn administratie te ordenen; met het oog op de toekomst maar ook handig voor de gemeente die de financiële situatie moet beoordelen. Sommige gemeenten gaven expliciet aan dat een aanmeldgesprek ook plaatsvindt als niet aan bepaalde vooraf gestelde voorwaarden is voldaan.

We vragen om de bewijsstukken mee te nemen. Mocht dat nog niet gelijk mogelijk zijn dan kan het gesprek wel doorgaan.

In het rapport "Een open deur?" constateerde de ombudsman dat gemeenten hierover naar de burger toe niet altijd even duidelijk waren. Zo vroeg een aantal gemeenten burgers een uitgebreide vragenlijst in te vullen en bewijsstukken mee te nemen naar het aanmeldgesprek, maar zij vermeldden daar niet bij dat die stukken geen noodzakelijke voorwaarde waren voor het laten doorgaan van het eerste gesprek. Sterker nog, soms werd zelfs in de uitnodigingsbrief expliciet vermeld dat het gesprek *niet* kon doorgaan als de aanvrager de gevraagde spullen niet bij zich had, terwijl in de praktijk daar een stuk coulanter mee werd omgegaan. Aanvragers kunnen dus, soms ten onrechte, afgeschrikt worden door de strenge toon in de uitnodigingsbrief, terwijl dit dus niet per se nodig is.

3.4 Resumerend

Het beeld dat uit de enquête naar voren komt, als het gaat om de vraag in hoeverre gemeenten een laagdrempelige en toegankelijke schuldhulpverlening bieden, is positief in die zin dat een groot deel van de gemeenten:

- de mogelijkheid biedt een persoonlijk aanmeldgesprek te hebben (97%);
- het eerste gesprek binnen twee weken (72%) of vier weken (81%) na eerste aanmelding voert.[28]
- beschikt over meerdere locaties waar het eerste gesprek kan plaatsvinden. Bij 44% van de gemeenten bestaat de mogelijkheid het eerste gesprek bij de aanvrager thuis te hebben;
- geen voorwaarden vooraf stelt aan het eerste gesprek (80%).

Hierbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat niet duidelijk is:

- of dat persoonlijke gesprek altijd 'face-to-face' plaatsvindt;
- op welk moment in het aanmeldings- en toelatingsproces dat gesprek plaatsvindt en

of de gemeenten die het huisbezoek als mogelijkheid aanbieden, standaard een huisbezoek afleggen of dat dit alleen op verzoek of onder voorwaarden mogelijk is.

28 In de Wgs is vastgelegd dat de maximale wachttijd vier weken is (in een crisissituatie geldt een termijn van drie dagen). De definitie van wachttijd is echter, blijkens de wetsevaluatie Wgs uit 2016, niet eenduidig. Sommigen gemeenten zien de periode tussen de eerste aanmelding tot aan het intakegesprek als de wachttijd. Andere gemeenten zien als wachttijd: de periode tussen eerste aanmelding tot aan het afgeven van de beschikking tot toelating of afwijzing (blz. 51 wetsevaluatie Berenschot maart 2016).

4. Hebben gemeenten oog voor het belang van de burger?

4.1 Inleiding

Gemeenten dienen zich in hun communicatie met potentiële aanvragers en bij de inrichting van de toelatingsprocedure te realiseren dat burgers met problematische schulden veel stress ervaren en een beperkt 'doenvermogen' hebben.[29] Hun zelfredzaamheid in deze fase wordt vaak overschat.[30] Eén van de uitgangspunten van de Nationale ombudsman voor het garanderen van een brede toegang tot schuldhulpverlening is, dat gemeenten bij de benadering van schuldenaren rekening houden met de kwetsbare positie waarin zij zich in bevinden. Hij verwacht dan ook dat gemeenten burgers een helpende hand bieden wanneer blijkt dat zij het niet zelf kunnen. Speciale aandacht moet er zijn voor burgers die niet of niet meteen kunnen voldoen aan de voorwaarden om voor gemeentelijke schuldhulpverlening in aanmerking te komen. Denk bijvoorbeeld aan het zelfstandig verzamelen van de benodigde informatie. Om mensen met schulden mee te krijgen in een schuldhulpverleningstraject, is het belangrijk dat de gemeente mensen in begrijpelijke taal uitlegt wat van hen verwacht wordt. Ook is van belang dat zij, zeker in het eerste contact, te maken hebben met medewerkers die tenminste beschikken over basiskennis van de schuldhulpverlening.

Het moet voor burgers volstrekt duidelijk zijn welke gegevens en bewijsstukken verzameld moeten worden om in aanmerking te kunnen komen voor schuldhulpverlening en wie daar zo nodig bij kan helpen. Gemeenten stellen zich dan ook proactief op en zorgen ervoor dat niet-zelfredzame burgers ondersteund worden. Dreigen mensen om wat voor reden dan ook voortijdig uit te vallen dan zetten gemeenten een extra stap om ervoor te zorgen dat zij binnenboord blijven. Het rapport "Een open deur?" liet zien dat gemeenten soms moeite hebben een evenwicht te vinden tussen het garanderen van een brede toegang tot schuldhulpverlening met een hulpvaardige houding én de schuldenaar wijzen op zijn eigen verantwoordelijkheid. Beschikbare tijd en capaciteit spelen hierin een rol. De ombudsman stelde dat een uitnodigende houding in 'kleine' dingen kan zitten zoals een iets minder formele toonzetting en een persoonlijkere benadering waardoor mensen in deze kwetsbare fase over de streep worden gehaald om zich aan te melden dan wel de aanmelding door te zetten.[31]

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre gemeenten aanvragers van schuldhulp in de kritieke beginfase na de aanmelding bij de hand nemen. Ook komt de uitval tijdens de aanmeld- en intakefase in dit hoofdstuk aan de orde alsmede de vraag wat gemeenten doen als burgers na een eerste contact niets meer van zich laten horen.

4.2 Administratie op orde brengen en verzamelen van bewijsstukken

De meeste gemeenten geven schuldenaars na de eerste aanmelding de opdracht mee om de eigen administratie op orde te brengen en gegevens en documenten te verzamelen. Pas als de administratie (enigszins) geordend is en voldoende bewijsstukken aangeleverd zijn, beslist de gemeente of iemand in aanmerking komt voor schuldhulpverlening. Meestal zijn aanvragen voor schuldhulpverlening lang niet compleet bij de eerste melding. Er ontbreken vaak bewijsstukken,

29 Over het (gebrek aan) doenvermogen is uitgebreid gerapporteerd door de WRR in "Weten is nog geen doen" uit 2017.
30 Dit constateerde de ombudsman in zijn rapport "Burgerperspectief op schuldhulpverlening" uit 2016.
31 Zie het rapport "Een open deur?" blz. 27.

zoals een actueel overzicht van de openstaande schulden. Veelal moet de administratie nog geordend worden.[32] Zoals inmiddels in verschillende onderzoeken is beschreven[33] ervaren mensen met problematische schulden veel stress waardoor het hun niet lukt om zelfstandig alle gevraagde informatie te verzamelen. Het is dan de vraag hoe gemeenten er voor zorgen dat aanmelders niet voortijdig afhaken en dat de informatie die nodig is voor de beoordeling, toch aangeleverd wordt. Daarom heeft de ombudsman gemeenten gevraagd wat zij doen wanneer blijkt dat een burger niet in staat is de vereiste gegevens en bewijsstukken aan te leveren. Uit de enquête blijkt dat de meeste gemeenten burgers dan verwijzen naar partijen die kosteloos helpen (94%). Dit kunnen vrijwilligers (zoals Schuldhulpmaatje of Humanitas) of professionele partijen zijn.

Afhankelijk van de situatie doe je als casemanager SDV soms iets meer en soms verwijs je eerder door naar derden voor gratis hulp. Maatwerk wordt er geleverd.

Wat opvalt is dat 52,5% van de gemeenten die de vraag hebben beantwoord aangeeft (ook) door te verwijzen naar familie of vrienden voor hulp. De ombudsman vroeg de deelnemers aan het rondetafelgesprek in hoeverre dat realistisch is. De deelnemers bleken hier verschillend tegenaan te kijken. Sommigen zien de ondersteuning door familie als welkome en nuttige steun in de rug. Anderen verwijzen liever door naar professionals of vrijwilligers omdat een familielid of vriend onvoldoende onafhankelijk en zakelijk kan zijn. Eén deelnemer gaf aan dat de rol van vrienden of familie beperkt is. Vaak is er bij de schuldenaar sprake van schaamte, onvermogen of geen netwerk, waardoor de hulp van vrienden en familie geen realistische optie is. Overigens zagen de meeste deelnemers van het rondetafelgesprek het niet als eerste verantwoordelijkheid van de gemeente om de aanvrager zelf te helpen met het verzamelen van gegevens en bewijsstukken, maar wel om hulp aan te reiken door middel van inschakeling van derden. Dit bleek ook uit de enquête: slechts 30% van deze gemeenten biedt burgers zelf een helpende hand.

Bij een klein aantal stukken (bijvoorbeeld 3 stukken) gaan we zelf verzamelen met de klant.

Burgers worden ook verwezen naar bewindvoerders, boekhouders (vooral bij ex-ondernemers) of workshops waar hulp wordt geboden en een aantal aanvragers onder deskundige begeleiding wordt geholpen de aanvraag in orde te maken en benodigde stukken te verzamelen.

"Indien blijkt dat iemand structureel niet in staat blijkt zelf de administratie op orde te maken, wordt indien nodig doorverwezen naar beschermingsbewind.

4.3 Uitval tijdens de aanvraagprocedure (aanmeld- én intakefase)

Uit eerdere onderzoeken komt naar voren dat er een aanzienlijk verschil is tussen het aantal geregistreerde eerste aanmeldingen enerzijds en het aantal aanmelders dat uiteindelijk een schuldhulpproduct krijgt aangeboden anderzijds. Bij de gemeenten die betrokken waren bij het

32 Zo constateerde de ombudsman zelf ook tijdens het bestuderen van schuldhulpdossiers in het kader van het onderzoek "Een open deur?"
33 Het rapport "Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen", Mullainathan en Shafir, (2013) en het rapport "Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid", WRR, 24 april 2017.

onderzoek dat leidde tot het rapport "Een open deur?" viel naar schatting 30% tot 50% van het aantal mensen dat zich aanvankelijk voor schuldhulp had gemeld, af.[34] Dit beeld wordt bevestigd door de uitkomsten van dit onderzoek: een aanzienlijk deel van de aanvragers komt namelijk niet toe aan een intakegesprek. Tabel 7 geeft het gemiddeld aantal mensen per gemeente weer dat in 2017 een (eerste) aanmeldgesprek heeft aangevraagd (en hoeveel van dit aantal uiteindelijk een intakegesprek heeft gehad).

Tabel 7 Hoeveel mensen hebben zich aangemeld en met hoeveel mensen vindt een intakegesprek plaats?

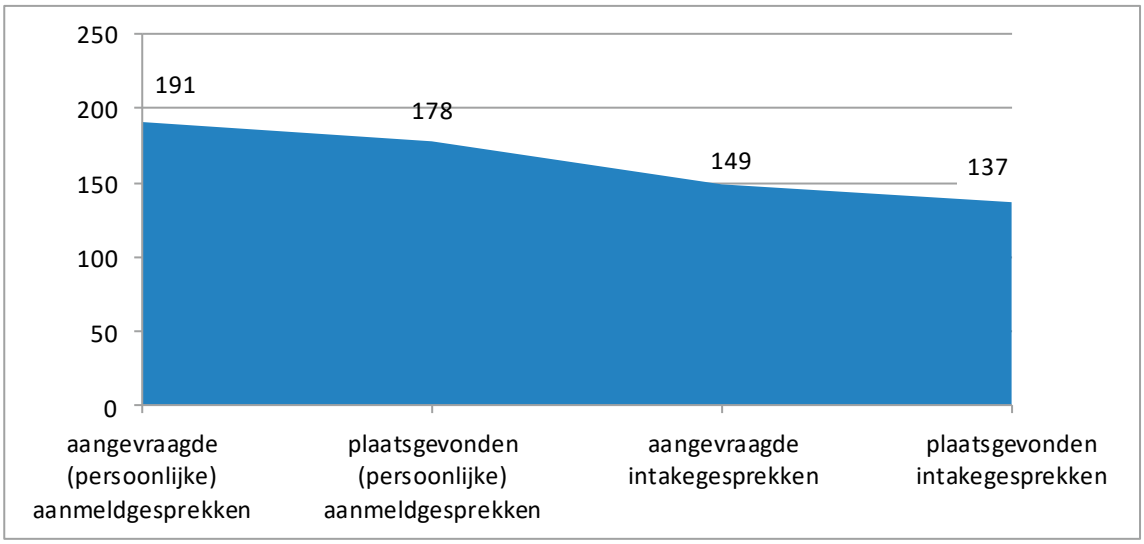

Per gemeente werden er in 2017 gemiddeld 191 aanmeldgesprekken gepland. Daarvan vonden er gemiddeld 178 plaats (uitval van 9% ten opzichte van de aanmelding). Vervolgens werden er gemiddeld 149 intakegesprekken per gemeente gepland (uitval van nog eens 13% na het aanmeldgesprek). Daarvan hebben er uiteindelijk gemiddeld 137 plaatsgevonden (uitval van nog eens 6%). Een uitvalpercentage van in totaal 28%. Met name in de fase, vóór en ná het aanmeldgesprek en vóór het intakegesprek vindt de uitval plaats. Tijdens het rondetafelgesprek gaven de deelnemers aan dat schuldenaren er soms ook zelf voor kiezen om het intakegesprek niet aan te gaan, omdat ze liever een andere vorm van hulp willen of opzien tegen de voorwaarden voor deelname aan een schuldhulpverleningstraject. Op de vraag van de ombudsman in hoeverre gemeenten proberen mensen die er zelf voor kiezen om af te haken toch 'binnen te halen', lieten de deelnemers van het rondetafelgesprek weten dat het uiteindelijk de keuze is van de aanmelder of hij zijn aanvraag door wil zetten.

Een kanttekening die de ombudsman plaatst bij de cijfers uit bovenstaande tabel (7) is dat gemeenten de aanmeldgesprekken niet altijd registreren. Daardoor blijft de uitval in die fase deels onzichtbaar. Zie in dit verband ook de constatering in het Evaluatierapport:[35]

34 Doordat gemeenten aanmelders niet consequent registreren zijn er helaas geen landelijke en betrouwbare cijfers beschikbaar over het aantal mensen dat zich aanmeldt en hoeveel van hen uiteindelijk niet in de schuldhulpverlening terecht komen (door afwijzing en uitval).
35 "Evaluatierapport Wet gemeentelijke schuldhulpverlening", Berenschot, maart 2016.

"*Ruim de helft (53%) van de gemeenten geeft in de enquête aan een voorselectie toe te passen in de toegang tot schuldhulpverlening. Bij die voorselectie valt een wisselend percentage af (gemiddeld ongeveer de helft). Vervolgens vindt bij een deel van de gemeenten ook selectie plaats bij de formele aanvraag waarbij die gemeenten aangeven dat daarbij ca 10-20% afvalt*."

Ook uit het onderzoek van de Inspectie SZW[36] bleek slechts 47% van de responsgemeenten alle eerste contacten met hulpvragers te registreren. Bij 49% van de gemeenten gebeurt dit bij sommige contacten wel en bij sommigen niet. De overige 5% registreert de eerste contacten helemaal niet.[37] Gelet op deze percentages zou het goed kunnen zijn dat het aantal aangevraagde (persoonlijke) aanmeldgesprekken en daarmee het uitvalpercentage hoger ligt dan de 28% die volgt uit de enquête. Immers, de intakegesprekken zullen over het algemeen vaker geregistreerd worden dan de eerste aanmeldgesprekken, waarmee het aantal van 137 plaatsgevonden intakegesprekken per gemeente nauwkeuriger zal zijn dan het gemiddelde aantal aangevraagde persoonlijke aanmeldgesprekken per gemeente.

Tot 1-9-2017 kreeg de inwoner na de telefonische aanmelding een aanvraagformulier toegestuurd. Nadat deze was ingevuld en geretourneerd, volgde een intakegesprek. Vanaf 1-9-2017 wordt bij een aanmelding direct een gesprek gepland. Tijdens het gesprek worden de werkwijze en de mogelijkheden toegelicht. Als de inwoner dat wenst kan direct een aanvraag worden ingediend en volgt een intakegesprek. Na het intakegesprek volgt een beslissing met een beschikking. Onze ervaring na 6 maanden: de uitval tussen aanmelding en daadwerkelijke aanvraag was voor 1-9-2017 ongeveer 25%. Nu is dat nog slechts 7% (dus inwoners die niet naar het aanmeldgesprek komen ook niet na enkele pogingen tot contact.

De ombudsman realiseert zich dat het voortijdig uitvallen ook in de persoon van de aanvrager kan liggen, zoals het tot inzicht komen dat hij andere hulp nodig heeft, bijvoorbeeld beschermingsbewind. Of het terugdeinzen voor de lange duur en de ingrijpende consequenties van een schuldbemiddeling zoals het moeten verkopen van de auto. De burger in financiële problemen blijft een eigen verantwoordelijkheid houden als het gaat om het wel of niet doorzetten van de aanvraag. Maar als mensen eenmaal de moed hebben verzameld om zich te melden, dan weten gemeenten vanaf dat moment dat die mensen financiële problemen hebben of ervaren. De ombudsman vindt dat gemeenten met die wetenschap een extra verantwoordelijkheid hebben om in die fase een extra stap te zetten om de burger in financiële problemen binnen te halen en houden. Zij moeten niet teveel uitgaan van de zelfredzaamheid van de burger.

4.4 No show

Met het bovenstaande hangt nauw samen het feit dat een deel van de aanmelders uiteindelijk niet verschijnt bij het eerste (aanmeld)gesprek of het daaropvolgende intakegesprek. De ombudsman heeft gemeenten de vraag voorgelegd hoe zij omgaan met mensen die niet verschijnen op een eerder gemaakte afspraak.

36 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.
37 Dit laatste (soms of helemaal niet registreren) gebeurt vooral bij het sociaal wijkteam, de balie van het stadhuis en bij het maatschappelijk werk.

4.4.1 Wat als de burger niet verschijnt op aanmeldgesprek?

Tabel 8 laat zien dat 39% van de gemeenten bij een '*no show*' persoonlijk contact opneemt met de aanmelder via een huisbezoek of telefonisch. 19% stuurt een brief. Van de gemeenten die de vraag met 'anders' hebben beantwoord (38%) zegt ongeveer de helft zowel schriftelijk als persoonlijk contact op te nemen. Ook wordt door deze gemeenten de verwijzer, het sociaal wijkteam of maatschappelijk werk ingelicht over de *no show*.

Tabel 8 Welke actie onderneemt de gemeente als burger niet verschijnt op een aanmeldgesprek?

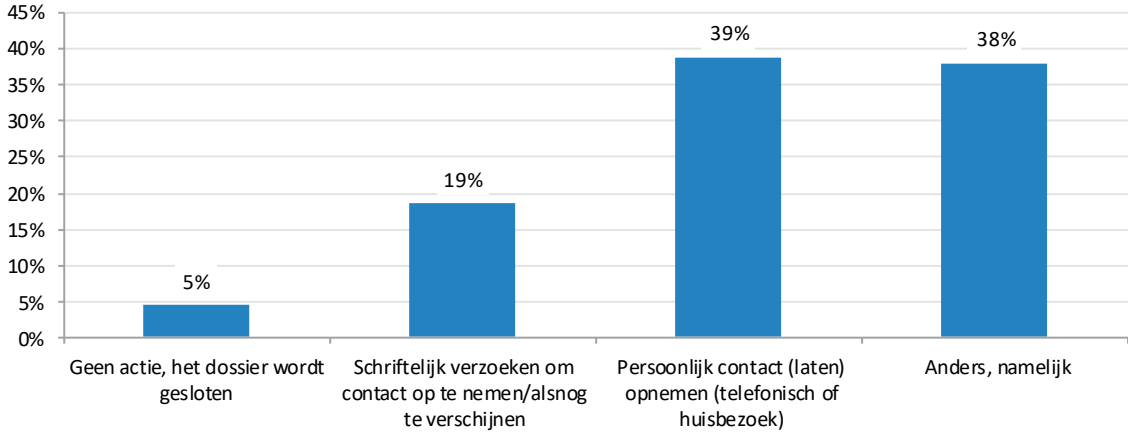

Al met al probeert 77% van de gemeenten op één of andere manier zelf contact te leggen met de aanvrager. Een aantal gemeenten merkt op dat zij voor het aanmelden gebruik maken van een inloopspreekuren of 'open spreekuren'. Omdat voor zo'n spreekuur geen afspraak hoeft te worden gemaakt is er in deze gemeenten eigenlijk geen sprake van no show bij het aanmeldgesprek.

4.4.2 Wat als de burger niet verschijnt op het intakegesprek?

Als een schuldenaar na het aanmeldgesprek een intakegesprek laat inplannen voor verdere beoordeling van zijn schuldhulpaanvraag komt het ook voor dat hij niet verschijnt. Bij een no show in deze fase is er veelal sprake van een combinatie van telefonisch en schriftelijk contact vanuit de gemeenten, ook afhankelijk van de situatie (zie tabel hieronder). Tabel 9 laat zien dat bijna de helft van de gemeenten (45%) zegt persoonlijk contact op te nemen en dat 24% dit schriftelijk doet. De gemeenten die 'Anders' hebben geantwoord, nemen vrijwel ook allemaal contact op met de aanvrager (persoonlijk, telefonisch of schriftelijk).

Benaderen per telefoon, brief, mail. Bij zorgen rijden wij langs.

Een enkele gemeente neemt contact op met de verwijzende instantie. Er zijn echter ook gemeenten die bij *no show* direct een negatieve beschikking afgeven en dus geen extra stap zetten om de burger in financiële problemen binnen te halen en houden.

Tabel 9 Welke actie onderneemt een gemeente als burger niet verschijnt op een intakegesprek?

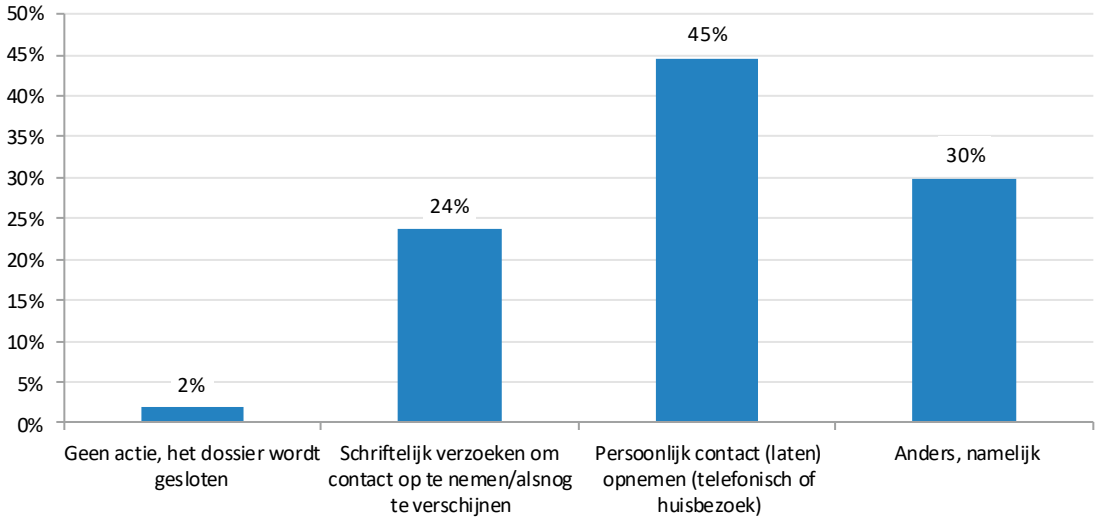

Het beeld dat op dit punt uit de enquête naar voren komt is dat gemeenten bij het niet verschijnen op een intakegesprek iets actiever zijn in het contact zoeken met de aanmelder dan bij het niet verschijnen op een (persoonlijk)aanmeldgesprek.

4.5 Aanwezigheid (basis)kennis schuldhulpverlening

Soms klagen burgers bij de Nationale ombudsman over de kwaliteit van de dienstverlening van de gemeentelijke schuldhulpverlening. Deze klachten zijn divers. Soms gaan ze over de informatieverstrekking en de professionaliteit waarmee gewerkt wordt, soms gaan ze over de bejegening. Toen bij eerder onderzoek van de ombudsman dit punt tijdens een rondetafelgesprek met deskundigen aan de orde kwam, werd aangegeven dat er meer geïnvesteerd moest worden in de deskundigheid van de wijkteams.[38] Ook de Transitiecommissie Sociaal Domein[39] en de Inspectie SZW[40] rapporteerden dat ongeveer een derde van de door haar bevraagde gemeenten eraan twijfelt of de decentrale aanmeldpunten (lees: wijkteams) voldoende deskundigheid in huis hebben. Veel hulpvragen die aan wijkteams worden voorgelegd zijn van financiële aard. Daarom is kennis van schuldenproblematiek en van financiële zaken van groot belang. Medewerkers van het wijkteam, die vragen op allerlei 'levensgebieden' krijgen voorgelegd, hebben deze specifieke financiële kennis niet altijd in huis. Hierdoor bestaat de kans dat schuldproblemen onvoldoende gesignaleerd worden en niet of pas in een te laat stadium worden onderkend of worden opgepakt. Voor (tijdige) herkenning van schuldproblemen is het dus van essentieel belang dat er in wijkteams medewerkers zijn die beschikken over specifieke kennis op het terrein van schuldenproblematiek of hier makkelijk toegang tot hebben via korte lijnen met schuldhulpverleners.

38 Rapport Nationale ombudsman, "Burgerperspectief op schuldhulpverlening, een onderzoek naar de ervaringen van burgers met gemeentelijke schuldhulpverlening", pagina 58 (Rapport 2016/050), 11 mei 2016.
39 Overigens concludeerde ook Transitiecommissie Sociaal Domein dat lang niet alle wijkteamprofessionals beschikken over de kennis die nodig is om de schuldsituatie die zij tegenkomen adequaat op te pakken, zie Transitiecommissie Sociaal Domein, vierde rapportage TSD: "Eén sociaal domein", 25 februari 2016.
40 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.

De ombudsman heeft gemeenten de vraag voorgelegd in hoeverre een aanvrager een aanmeldgesprek krijgt met een medewerker die (basis)kennis van schuldhulpverlening heeft. Als iemand zijn aanmeldgesprek bij het centrale loket van de gemeente heeft of tijdens een huisbezoek, dan blijkt in bijna alle gevallen (95,4% respectievelijk 92,3%) het gesprek gevoerd te worden door een medewerker met (basis)kennis van schuldhulpverlening. Uit de enquête blijkt voorts dat gemeenten de aanwezigheid van iemand met (basis)kennis tijdens het eerste gesprek bij een decentrale locatie zoals een wijkteam in 81,8% van de gevallen kan 'garanderen'

Tabel 10 Aanwezigheid van basiskennis bij aanmeldgesprek

Locatie van het aanmeldgesprek	Altijd	Vaak	Soms	Nooit	Totaal
Bij de burger thuis	92,3%	5,7%	1,7%	1,9%	100,0%
Bij één of meer decentrale locaties, bijv. een (sociaal) wijkteam	81,8%	13,2%	4,9%	0,0%	100,0%
Bij één (centraal) loket van de gemeente of schuldhulpverleningsinstelling	95,4%	3,0%	1,0%	0,5%	100,0%
Anders, namelijk	96,6%	1,7%	1,7%	0,0%	100,0%

In "Een open deur?" rapporteerde de ombudsman, op basis van gesprekken met gemeenten, dat goede afstemming, korte lijnen en overleg tussen de wijkteams en de gemeentelijke schuldhulpverleners een vereiste zijn om de hulpvrager goed te kunnen bedienen. De aan dat onderzoek deelnemende gemeenten erkenden dat die samenwerking soms nog wel eens te beperkt is met het risico dat schuldproblemen onvoldoende of te laat gesignaleerd worden. Of dat er te laat wordt doorverwezen naar de gespecialiseerde schuldhulpverlener. Verschillende gemeenten lieten de ombudsman tijdens dat onderzoek weten de samenwerking tussen wijkteams en gemeenten ten behoeve van een betere kennisdeling te willen intensiveren. Uit het onderzoek van de Inspectie SZW van december 2017 bleek slechts 49% van de gemeenten er zeker van te zijn dat er voldoende kennis van zaken aanwezig was bij de aanmeldloketten. Een deel van de respondenten wist het niet en de overige 33% van de gemeenten antwoordde dat de aanwezige kennis onvoldoende was.[41] Ook in andere publicaties wordt het ontbreken van een garantie op aanwezigheid van voldoende kennis van schuldenproblematiek als knelpunt beschreven.

Deelnemers aan het rondetafelgesprek dat in het kader van dit onderzoek werd georganiseerd, lieten op een verdiepende vraag van de ombudsman weten het beeld van het onvoldoende aanwezig zijn van basiskennis van schuldhulpverlening bij wijkteams, deels te herkennen. De meeste gemeenten vinden dat basiskennis bij de meeste wijkteammedewerkers aanwezig is of dat zij tot die kennis toegang hebben via screeningsinstrumenten, scholing of een gespecialiseerde collega van de gemeentelijke schuldhulpverlening. Voorwaarde is wel dat er tussen de generalisten en specialisten korte lijnen zijn en dat deze ook gebruikt worden. Daarnaast moeten de wijkteammedewerkers hun kennis van schuldhulpverlening en de doorverwijzingsmogelijkheden binnen hun gemeente actueel houden, zodat ze goed uitgerust zijn voor hun taak als eerste contact voor de burger met schuldenproblematiek.

41 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.

4.6 Resumerend

Als het gaat om de vraag of gemeenten oog hebben voor het belang van de burger komt uit de enquête een redelijk positief beeld naar voren. De meeste gemeenten:

- verwijzen aanvragers, indien nodig, door voor ondersteuning bij het op orde brengen van hun administratie en het verzamelen van gegevens en bewijsstukken (94%);
- proberen contact te leggen met een aanvrager die niet op een afspraak verschijnt (95 tot 98%; afhankelijk of het om een aanmeld- of intakegesprek gaat);
- laten het aanmeldgesprek voeren door een medewerker met basiskennis van de schuldhulpverlening (in 80 tot 95% van de gemeenten; afhankelijk van de aanmeldlocatie).

Desondanks is er een uitvalpercentage van bijna 30%, als het gaat om het aantal aanmeldingen voor een eerste gesprek en het aantal intakegesprekken dat uiteindelijk heeft plaatsgevonden. Gemeenten wijzen als mogelijke verklaring op de keuze die de aanvrager zelf (om verschillende redenen) maakt om een aanvraag niet door te zetten. Verder valt op dat veel gemeenten naar familie of vrienden verwijzen voor hulp bij het verzamelen van gegevens en bewijsstukken.

5. MAKEN GEMEENTEN EEN REDELIJKE AFWEGING?

5.1 Inleiding

De Nationale ombudsman verwacht dat gemeenten bij de beoordeling of een burger in aanmerking komt voor schuldhulpverlening verschillende belangen tegen elkaar afwegen voordat zij een beslissing nemen. De uitkomst hiervan mag niet onredelijk zijn. Bij de beoordeling van een aanvraag voor schuldhulp houden gemeenten rekening met individuele omstandigheden van de schuldenaar én met de belangen van de schuldeisers. Er wordt *altijd* een individuele afweging gemaakt, óók wanneer toelatingseisen en weigeringsgronden aan de orde zijn. Burgers mogen volgens de ombudsman verwachten dat hun individuele situatie uitgangspunt is bij de beoordeling of zij voor hulp en ondersteuning in aanmerking komen. Het is de vraag of dit altijd gebeurt. In "Een open deur?" constateerde de Nationale ombudsman dat gemeenten weigeringsgronden soms zo absoluut formuleren, dat er geen ruimte lijkt te zijn voor een afweging van de individuele omstandigheden en belangen. En een weigeringsgrond 'zonder afweging' komt neer op een categoriale uitsluiting. Dat is nadrukkelijk niet de bedoeling van de wet.[42] Maar ditzelfde rapport maakte ook melding van een positieve ontwikkeling. Sommige weigeringsgronden leken niet meer - of minder strikt dan voorheen - te worden toegepast. En andere weigeringsgronden waren inmiddels uit de beleidsregels verdwenen. In deze enquête heeft de ombudsman opnieuw, maar nu aan een veel groter aantal gemeenten gevraagd naar de rol van de weigeringsgronden in het beleid en in de uitvoering. In dit hoofdstuk komt aan de orde of gemeenten met weigeringsgronden werken. En zo ja, welke weigeringsgronden zij in hun beleid hebben opgenomen, welke zij in de praktijk toepassen en welke zij soms uit coulance juist niet toepassen.

5.2 Weigeringsgronden in beleid

Het merendeel van de gemeenten (circa 66%) geeft aan dat zij bij de beoordeling van een aanvraag schuldhulpverlening met weigeringsgronden werken. De andere gemeenten (34%) doen dat niet.

Daarnaast is onze werkwijze erop gericht om iedereen te helpen met een passend aanbod. In die zin wijzen we ook niemand af, waardoor we geen afwijzende beschikking afgeven. Mensen krijgen soms wel andere ondersteuning dan waar zij in eerste instantie op hadden gerekend. Dit is ook de reden waarom wij geen categoriale weigeringsgronden hanteren: elke inwoner met financiële problemen kan met ons in gesprek.

5.2.1 Zelfstandigen met actief bedrijf[43]

Tabel 11 laat zien dat de doelgroep waarvoor gemeenten het vaakst (ruim 43%) een weigeringsgrond in het beleid opnemen *de zelfstandige ondernemer met een actief bedrijf* is (ingeschreven bij de Kamer van Koophandel). Tijdens het rondetafelgesprek werd opgemerkt dat het aantal zelfstandigen de laatste jaren enorm gegroeid is en daarmee is het risico op problematische

42 Een uitzondering daarop vormt de groep vreemdelingen die niet rechtmatig in Nederland verblijft: artikel 3 lid 4 Wgs.
43 Hieronder verstaat de Nationale ombudsman zelfstandigen met een actief en levensvatbaar bedrijf, met of zonder personeel. Ook bij bedrijven mét personeel kan het vanuit het oogpunt van maatschappelijke kosten nuttig of noodzakelijk zijn dat de gemeente schuldhulpverlening inzet of inhuurt. Dat moet per geval afgewogen worden. De ombudsman is van mening dat zelfstandigen mét of zonder personeel niet zonder nadere afweging uitgesloten mogen worden van schuldhulpverlening. In dit rapport gebruikt de ombudsman de term 'zelfstandigen' om deze doelgroep aan te duiden.

schulden gestegen. De indruk bestaat dat deze doelgroep niet of te laat om schuldhulp vraagt. En àls er om schuldhulp wordt gevraagd, is een specifieke aanpak en vakkennis een vereiste.

5.2.2 Fraudeschulden en recidivisten

Ook mensen met fraudeschulden (39,7%) en recidivisten die binnen twee jaar terugkomen (37,1%) worden in het beleid het meest genoemd als doelgroepen aan wie de toegang tot schuldhulpverlening geweigerd kan worden. Voor deze twee doelgroepen wordt in het beleid de toegang aanzienlijk vaker belemmerd dan de cijfers van de Inspectie SZW[44] aangeven. De Inspectie mat een percentage van 20% voor mensen met fraudeschulden en 21% voor schuldhulprecidivisten.
Bijna 16% van de gemeenten hebben in hun beleid opgenomen om personen met een niet-verwijtbare 'fraudeschuld' te weigeren. Zij gaan er blijkbaar van uit dat fraudeschulden nooit meegenomen kunnen worden in een schuldregeling. Ook heeft 8,6% van de gemeenten als beleid dat zij recidivisten niet toelaten ongeacht hoe lang geleden de recidive zich heeft voorgedaan. Deze beleidsregel kan in voorkomende gevallen, bijvoorbeeld bij recidive van langer dan vijf jaar geleden, uitwerken als een onredelijke weigering. In het rapport 'Knellende schuldenwetgeving' wordt gepleit voor maximering van de uitsluitingstermijn voor zowel recidive (maximaal drie tot vijf jaar) als voor fraudeschulden (maximaal vijf jaar).[45] De ombudsman is van mening dat gemeenten zich in ieder geval zouden moeten beperken tot een maximale uitsluitingstermijn van vijf jaar ingeval van opzet/grove schuld (bij fraudeschulden) of ingeval van grote verwijtbaarheid (bij recidive). In andere gevallen zouden de gemeenten per geval kunnen bepalen wat een redelijke uitsluittermijn is,

5.2.3 Overig

Gemeenten noemen nauwelijks het hebben van een eigen woning met overwaarde of het hebben van een niet-regelbare schuld of faillissement als weigeringsgrond in het beleidsplan. Een aantal gemeenten somt nog andere weigeringsgronden op dan de, bijna vijftien, in de enquête opgenomen weigeringsgronden. Het gaat dan vooral om varianten op de in de enquête genoemde weigeringsgronden. Deze gemeenten maken daarbij de kanttekening dat 'altijd maatwerk mogelijk is'.

44 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017 blz. 23.
45 Rapport "Knellende schuldenwetgeving", Jungmann, Madern, Van Geuns en Moerman, juli 2018, blz. 27.

Tabel 11 Welke weigeringsgronden worden voor de toelating tot de schuldhulpverlening gehanteerd? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Weigeringsgrond	%
Zelfstandigen met actief bedrijf (inschrijving Kamer van Koophandel)	43,7%
Personen met fraudeschuld(en), ontstaan door opzet of grove schuld	39.7%
Personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject)	37,1%
Personen die geen stabiel of toereikend inkomen hebben	21,9%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld	15,9%
Personen die langer dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject)	15,2%
Personen bij wie de financiële afwikkeling van de echtscheiding nog niet is afgerond.	14,6%
Personen die al eerder schuldhulpverlening (hieronder valt ook het WSNP traject) ontvingen ongeacht hoe lang geleden dit was	8,6%
Onderliggende problematiek (dakloos, verslaafd, weigerachtigheid)	6,6%
Verwijtbare schulden (criminaliteit, onjuiste gegevens geleverd)	3,9%
Personen met een eigen woning met overwaarde	3,3%
Faillissement, niet regelbare schuld	1,3%
Anders, namelijk	10,6%

5.3 Het toepassen van weigeringsgronden in de praktijk

De Nationale ombudsman heeft de gemeenten gevraagd hoe vaak zij in 2017 een aanvraag hebben afgewezen en welke weigeringsgronden daarbij werden gebruikt. Op de vraag hoeveel aanvragen schuldhulpverlening uit 2017 op basis van een weigeringsgrond geheel werden afgewezen, kon twee derde (67%) van de gemeenten die weigeringsgronden hanteren, geen exact aantal geven. Een derde (33%) van de gemeenten kon wel aangeven hoeveel aanvragen op basis van een weigeringsgrond waren afgewezen. Over alle responsgemeenten te samen werd in dat jaar gemiddeld 6% van de aanvragen na de intake afgewezen op basis van een weigeringsgrond.

5.3.1 Zelfstandigen met actief bedrijf

De weigeringsgronden die het vaakst in het gemeentelijke beleid zijn opgenomen worden in de praktijk veelal ook het vaakst toegepast. Het duidelijkst is dit te zien bij de groep zelfstandigen met een actief bedrijf in 2017. 21% van de gemeenten geeft aan dat in 2017 de meest toegepaste weigeringsgrond "zelfstandigen met actief bedrijf" is.

5.3.2 Fraudeschulden

Na de zelfstandigen werden in 2017 fraudeschulden (door opzet of grove schuld) het vaakst genoemd als veel toegepaste weigeringsgrond. In rapport "Een open deur?" stelde de ombudsman vast dat fraudeschulden (met opzet of grove schuld en jonger dan vijf jaar) bij de onderzochte gemeenten niet in aanmerking kwamen voor een schuldregeling, maar wel voor andere vormen van schuldhulp. Het nu gemeten percentage (van 13%) duidt er waarschijnlijk op dat deze laatste

doelgroep bij 87% van de gemeenten wel terecht kan voor de lichtere vormen van schuldhulpverlening maar niet voor de schuldregeling met finale kwijting.

5.3.3 Recidivisten

Recidivisten (die korter dan twee jaar daarvoor schuldhulp hadden ontvangen) eindigden als vierde in onderstaande tabel. Door 11,3% van de gemeenten werd deze weigeringsgrond genoemd als veel toegepaste weigeringsgrond. Dit percentage is laag in verhouding tot de mate waarin de gemeenten deze weigeringsgrond in het beleid hebben opgenomen (37%).

5.3.4 De eigen woning met of zonder overwaarde

Het bezit van een eigen woning (afgezien van de vraag of de woning overwaarde heeft of niet) wordt door geen enkele gemeente genoemd als weigeringsgrond. Het hebben van een eigen woning mét overwaarde werd door slechts door 2% van de gemeenten genoemd als veel toegepaste weigeringsgrond in 2017. In het geval van overwaarde zal zelden sprake zijn van toelating tot een schuldregeling met een schone lei als einddoel (schuldbemiddeling of saneringskrediet). Schuldeisers zullen immers in principe niet akkoord gaan met een schuldregeling als de overwaarde in de woning niet wordt aangewend voor aflossing van de schulden. Daarom is het waarschijnlijk dat in deze gevallen alleen stabilisatie of budgetbeheer wordt aangeboden.

Tabel 12 Wat waren in 2017 de meest toegepaste weigeringsgronden voor het afwijzen van een aanvraag? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Weigeringsgrond	%
Zelfstandigen met actief bedrijf (inschrijving Kamer van Koophandel)	20,5%
Personen met fraudeschuld(en), ontstaan door opzet of grove schuld	13,2%
Personen die geen stabiel of toereikend inkomen hebben	12,6%
Personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP-traject)	11,3%
Personen bij wie de financiële afwikkeling van de echtscheiding nog niet is afgerond	10,6%
Personen die al eerder schuldhulpverlening (hieronder valt ook het WSNP traject) ontvingen (schuldhulp-recidivisten), ongeacht hoe lang geleden die schuldhulpverlening werd verleend	2,6%
Personen met een eigen woning met overwaarde	2,0%
Personen die langer dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject)	2,0%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld	1,3%
Personen met een eigen woning ongeacht of de woning overwaarde heeft of niet	0,0%
Anders, namelijk	64,2%

5.4 Weigeringsgronden op bepaalde vormen van schuldhulpverlening?

Wordt een weigeringsgrond daadwerkelijk toegepast, dan wordt de aanvrager bij 38% van de gemeenten volledig uitgesloten van alle vormen van schuldhulpverlening. In dat geval krijgt hij dus geen enkele vorm van schuldhulpverlening. Bij de andere 62% van deze gemeenten heeft de toepassing van een of meer weigeringsgronden alleen gevolgen voor bepaalde vormen van schuldhulpverlening.

Grafiek 13 Weigeringsgronden op bepaalde vormen van schuldhulpverlening[46]

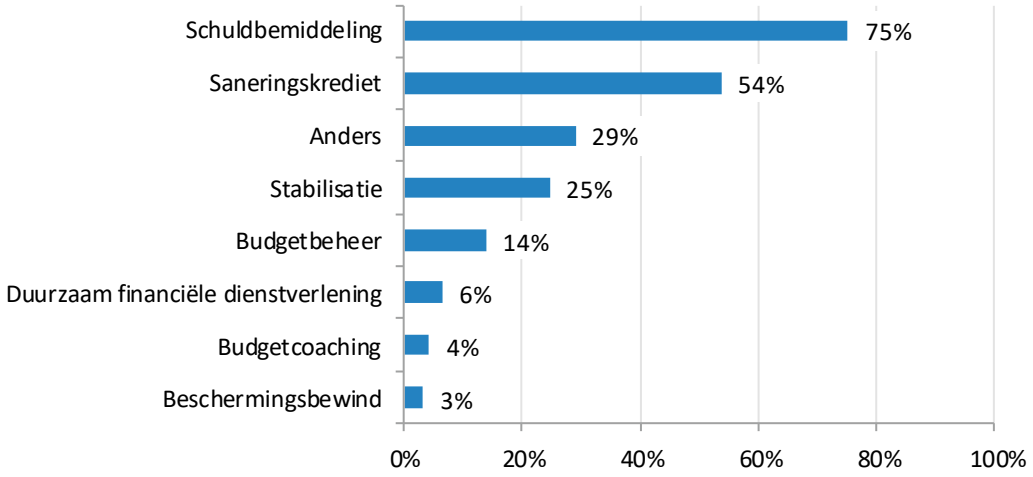

Zoals bovenstaande tabel laat zien komen burgers met name niet meer in aanmerking voor schuldbemiddeling, het saneringskrediet en, in iets mindere mate, de stabilisatie als een weigeringsgrond in hun situatie van toepassing is. Een traject naar een 'schone lei' is dan veelal uitgesloten. Voor de toegang tot wat 'lichtere vormen' van schuldhulpverlening, zoals budgetbeheer, duurzaam financiële dienstverlening en budgetcoaching worden de weigeringsgronden minder vaak gebruikt. Het voorgaande onderstreept nog eens het belang dat gemeenten bij de toepassing van weigeringsgronden de individuele omstandigheden en belangen goed in kaart brengen en zorgvuldige afwegingen maken.

5.5 Voorbijgaan aan een weigeringsgrond (coulance)

Gemeenten die weigeringsgronden in hun beleidsplan opgenomen hebben, passen deze niet altijd strikt toe in de praktijk. Blijkbaar wordt in deze gevallen een individuele afweging gemaakt. Tabel 14 geeft weer in welke gevallen gemeenten in 2017 burgers tóch toelieten tot schuldhulp, ondanks het feit dat er op de situatie van de aanvrager één of meer weigeringsgronden van toepassing waren.

Vanuit ons dienstverleningsconcept verlenen wij maatwerk. we proberen iedereen te helpen, of een alternatief te bieden. Bij fraudeschulden waarbij sprake is van voorwaardelijke opzet zijn we strenger, maar zelfs dan leveren we maatwerk en zoeken we de beste oplossing.

46 De vraag luidde: *"Weigeringsgronden zijn alleen van toepassing op één of meer specifieke vormen van schuldhulpverlening, namelijk: (meerdere antwoorden mogelijk)."*

5.5.1 Zelfstandigen met actief bedrijf

Bij de beoordeling van aanvragen in 2017 werd niet vaak voorbij gegaan aan de weigeringsgrond 'zelfstandigen met een actief bedrijf'. Slechts 15% van de gemeenten geeft aan dat in 2017 voornamelijk coulance werd verleend bij zelfstandigen met een actief bedrijf. Hoewel de weigeringsgrond 'zelfstandige met een actief bedrijf' in 2017 het vaakst werd genoemd in het beleid én het vaakst werd toegepast[47], maken gemeenten - in tegenstelling tot de andere veel voorkomende weigeringsgronden – in veel mindere mate een uitzondering op deze weigeringsgrond. Zij lijken op dit onderdeel strikt vast te houden aan het formele beleid. Deze uitkomst strookt met de bevindingen uit het rapport "Een open deur?" Ook in dat onderzoek bleek dat vooral zelfstandigen met een actief en nog levensvatbaar bedrijf categoriaal en zonder nadere beoordeling worden uitgesloten, namelijk in zes van de elf gemeenten.[48]

5.5.2 Fraudeschulden en recidive

21% van de gemeenten vermeldt dat zij voornamelijk bij fraudeschulden (ongeacht of deze zijn ontstaan door opzet en grove schuld) en bij recidive een uitzondering maken op de formele weigeringsgronden. In het rapport "Een open deur" kwam al naar voren dat tien van de elf gemeenten aanvragers niet meer op voorhand uitsloten van schuldhulpverlening als er een fraudeschuld in het schuldenpakket zat. Gemeenten kijken meer dan vroeger naar de mate van verwijtbaarheid van de fraudeschuld. De Inspectie SZW concludeerde eind vorig jaar dat ongeveer 42% van de gemeenten in 2016 of 2017 wijzigingen had aangebracht in de beleidsregels van de toegang. In de meeste gevallen zijn enkele weigeringsgronden afgeschaft. Er wordt vaker gekeken naar de individuele situatie van de burger.

Kortom, het beeld dat de enquête laat zien is dat de weigeringsgrond fraudeschulden mét opzet/grove schuld niet heel vaak (meer) door gemeenten wordt toegepast (13%). Deze doelgroep kan bij de gemeente waarschijnlijk alleen terecht voor lichte vormen van schuldhulp en niet voor een schuldregeling (met schone lei). Overigens geeft slechts 1% van de gemeenten aan dat de meest voorkomende uitzondering wordt gemaakt voor "personen met fraudeschulden zónder opzet/grove schuld'. Dat bevestigt vooral dat deze formele weigeringsgrond nauwelijks voorkomt (zie tabel 12). Daarnaast gingen relatief veel gemeenten (30%) voorbij aan de weigeringsgrond voor mensen die korter dan twee jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen.[49]

In "Een open deur?" lieten de in dat onderzoek betrokken gemeenten aan de ombudsman weten dat de uitsluitingstermijnen voor recidivisten korter zijn geworden en dat gemeenten hier minder strikt aan vasthielden. Met andere woorden, recidivisten (korter dan twee jaar geleden) worden in het beleid vaak genoemd bij de weigeringsgronden (37%) maar in de praktijk blijkt dat relatief weinig gemeenten (11%) korte termijn recidive noemen als meest toegepaste weigeringsgrond. Dat is onder andere te verklaren uit het relatief hoge percentage gemeenten (31%) dat toch een individuele afweging maakt en coulance betracht.

47 Zie tabellen 11 en 12.
48 Bij de toegang tot schuldhulpverlening gaat het in eerste instantie om een actief bedrijf. De levensvatbaarheid moet dan nog bepaald worden. De vraag is echter of zelfstandigen altijd een levensvatbaarheidstoets krijgen of dat zij op basis van het hebben van een actief bedrijf al geweigerd worden.
49 Hieronder begrepen het Wsnp-traject.

5.5.3 Ontbreken van een stabiel inkomen of stabiele situatie

Uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt voorts dat in 2017 21% van de gemeenten het ontbreken van een stabiel of toereikend inkomen noemt als weigeringsgrond waarbij men genegen is coulance te betrachten. Ook de nog niet financieel afgewikkelde echtscheiding was bij 18% van de gemeenten geen reden om schuldhulpverlening te weigeren. In die gevallen bieden gemeenten overigens meestal alleen voorlopige of lichte ondersteuning aan.

Als de scheiding nog niet is afgerond kan schuldsanering niet worden toegepast omdat de hoogte van de schuld nog niet kan worden vastgesteld. Daar wij iedereen willen helpen bieden wij tot die tijd duurzame financiële dienstverlening aan totdat de schuldsanering kan worden gestart.

Zoals eerder aangegeven bij tabel 12 is bij 13% van de gemeenten het ontbreken van een stabiel inkomen een van de belangrijkste redenen in 2017 tot weigering van een schuldhulpverleningsaanbod. Uit tabel 14 blijkt tegelijkertijd dat op deze weigeringsgrond juist ook relatief vaak een uitzondering wordt gemaakt. 21% van de gemeenten geeft aan dat in geval sprake is van een instabiel inkomen, toch een uitzondering wordt gemaakt op de beleidsregels. Deze hoge cijfers (zowel weigering als coulance) laten vermoedelijk zien dat een instabiel inkomen relatief vaak voorkomt.

5.5.4 De eigen woning

15% van de gemeenten laat weten dat in 2017 met name coulance is betracht bij burgers met een eigen woning (ongeacht of deze wel of niet overwaarde heeft). Dit is opvallend omdat geen enkele gemeente deze weigeringsgrond formeel in het beleid zegt te hebben opgenomen (zie tabel 11). Mogelijk duidt dit op een 'oude' beleidsregel die niet meer actief wordt toegepast maar formeel nog wel van kracht is. Enkele gemeenten (3%) geven aan dat zij in 2017 met name coulance hebben toegepast bij aanvragers met een eigen woning mét overwaarde. De woning met overwaarde is wel bij verschillende gemeenten als weigeringsgrond in formeel beleid vastgelegd.

Tabel 14 Op welke weigeringsgronden passen gemeenten coulance toe?[50]
(Meerdere antwoorden mogelijk)

Weigeringsgrond	%
Personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject).	30,6%
Personen die geen stabiel of toereikend inkomen hebben.	21,0%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld.	21,0%
Personen met fraudeschuld(en), ontstaan door opzet of grove schuld.	19,4%
Personen bij wie de financiële afwikkeling van de echtscheiding nog niet is afgerond.	17,7%
Personen met een eigen woning ongeacht of de woning overwaarde heeft of niet.	14,5%
Zelfstandigen met actief bedrijf (inschrijving Kamer van Koophandel)	14,5%
Personen die al eerder schuldhulpverlening (hieronder valt ook het WSNP traject) ontvingen (schuldhulp-recidivisten), ongeacht hoe lang geleden.	12,9%
Personen die langer dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject).	8,1%
Personen met een eigen woning met overwaarde.	3,2%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld	1,3%
Anders, namelijk	19,3%

5.6 Resumerend

Uit dit onderzoek komt naar voren dat twee derde van de gemeenten weigeringsgronden voor de verschillende doelgroepen in beleid heeft opgenomen. Een derde van de gemeenten heeft dat niet. In de praktijk wordt in circa 6% van de aanvragen de toegang tot schuldhulp ontzegd op basis van een weigeringsgrond. Bovendien blijkt dat regelmatig toch schuldhulp wordt verleend wanneer sprake is van één of meer weigeringsgronden. Blijkbaar wordt in die gevallen een individuele afweging gemaakt en toch (een lichte vorm van) schuldhulpverlening toegekend. Deze afwijking van het beleid doet zich het vaakst voor bij personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen, die geen stabiel inkomen hebben of die fraudeschulden hebben. Voor de groep zelfstandigen wordt veel minder vaak een uitzondering op het beleid gemaakt. Opvallend is verder dat 66,9% van de gemeenten de toepassing van weigeringsgronden in 2017 heeft moeten schatten en daar dus geen exacte cijfers van heeft.

50 De vraag luidde: *"In die gevallen dat u ondanks de aanwezigheid van een weigeringsgrond een burger in 2017 toegang verleende tot schuldhulpverlening: welke weigeringsgronden betrof het voornamelijk (meerdere antwoorden mogelijk)?"*

6. ZIJN GEMEENTEN TRANSPARANT EN BETROUWBAAR?

6.1 Inleiding

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om op een aanvraag voor schuldhulpverlening een besluit te nemen en dit in een beschikking mee te delen aan de aanvrager.[51] De ombudsman verwacht dat gemeenten een duidelijk, gemotiveerd en op schrift gesteld besluit aan burgers verstrekken, zodat het voor hen gemakkelijk te begrijpen is wat er is besloten en wat dit betekent. Gemeenten laten in hun beslissing eveneens weten dat iemand de mogelijkheid heeft bezwaar te maken. Ook geven zij daarbij aan op grond van welke feiten deze beslissing is genomen en op welke wijze er rekening is gehouden met de belangen van de burgers. Als burgers om wat voor reden dan ook, niet aanmerking komen voor schuldhulp, dan zoeken gemeenten actief naar andere middelen en mogelijkheden. Bij een afwijzing verwijzen gemeenten burgers actief en 'warm' door of bieden een alternatief. De ombudsman vindt dit belangrijk omdat anders de (financiële) problemen van burgers te veel oplopen waardoor zij in hun bestaanszekerheid kunnen worden bedreigd. In "Een open deur?" signaleerde de Nationale ombudsman dat de in dat onderzoek betrokken gemeenten niet altijd de beslissing tot toelating of weigering vastlegden in een beschikking. Een deel van de aanvragen werd informeel afgewezen waarmee de burger rechtsbescherming werd onthouden. Daarnaast liet de kwaliteit van de beschikkingen soms te wensen over: afwijzende beschikkingen werden onvoldoende gemotiveerd en in toekennende beschikkingen vermeldden gemeenten niet altijd welke vorm van schuldhulp zij toekenden.

In dit hoofdstuk komt aan de orde hoe en op welk moment in de procedure gemeenten de aanvragers op de hoogte stellen van het besluit tot toelating of weigering. En in hoeverre zij het besluit toelichten en motiveren.

6.2 De afwijzende beslissing

Het belang van een schriftelijk beschikking is dat de schuldhulpaanvrager duidelijk krijgt uitgelegd waarom de gemeente zijn aanvraag heeft afgewezen, hoe hij daartegen bezwaar en beroep kan instellen en waar hij eventueel terecht kan voor verdere hulp. Als hij hierover advies wil vragen aan derden kan hij de beschikking meenemen en bespreken. Kortom: de beschikking zorgt voor duidelijkheid en rechtszekerheid.

6.2.1 Hoe informeren gemeente de aanvrager over de afwijzende beslissing?

Als een aanvraag wordt afgewezen, doet 67% van de gemeenten dit schriftelijk met een beschikking. De overige gemeenten (33%) doen dat mondeling. Een aantal gemeenten gaf in toelichting hierop aan, dat ze een afwijzing zowel mondeling als schriftelijk meedelen aan de aanvrager:

> *Burgers worden formeel (middels een beschikking) op de hoogte gesteld van ons besluit op hun aanvraag. Vooraf krijgen burgers ons besluit al toegelicht in een mondeling gesprek.*

Overigens signaleerde de Inspectie SZW in haar rapport[52] dat minder gemeenten in 2017 een beschikking afgaven dan in 2016. Er was een lichte daling van 72% in 2016 naar 67% in 2017. Dit

51 Conform de regels van de Algemene wet bestuursrecht.
52 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.

betrof zowel negatieve als positieve beschikkingen die na het intakegesprek werden genomen. Het is de ombudsman niet duidelijk of er sprake is van een neerwaartse trend. Tijdens het rondetafelgesprek gaven enkele deelnemers desgevraagd aan dat zij de beschikking niet het meest geschikte instrument vonden om de aanvrager op de hoogte te stellen van het toelatingsbesluit. Zij benadrukten vooral het belang van een mondelinge toelichting op de beschikking.

6.2.2 Moment van informeren over de afwijzende beslissing

Vaak is het een combinatie. Tijdens het gesprek wordt duidelijk als het aan de orde is dat iemand niet in aanmerking komt. Dit bespreken we tijdens het gesprek en bevestigen we tevens per brief op het moment dat er een aanvraag ligt. We stemmen de communicatie af op de wijze waarop deze binnen komt.

Tabel 15 laat zien dat de meeste gemeenten (76%) een aanvraag voor schuldhulpverlening afwijzen *tijdens of na het intakegesprek*; het gesprek waarin de aanvraag en de algehele schuldsituatie wordt besproken met de aanvrager. Daarnaast deelt een flink aantal gemeenten de afwijzing (ook) al in een eerder stadium mee. 41% van de gemeenten deelt de afwijzing mee in de fase ná het aanmeldgesprek en vóór het eventuele intakegesprek. 25% van de gemeenten deelt de afwijzing (ook) al *tijdens of na* het eerste (aanmeld)gesprek mee, dus als de aanvrager zich voor het eerst meldt met een hulpvraag. En bij 9% van de gemeenten wordt *voorafgaand* aan het eerste (aanmeld)gesprek (ook) al aan de aanvrager meegedeeld dat hij niet in aanmerking komt voor schuldhulp. Uit de antwoorden op de enquête is niet op te maken om welke situaties het hier gaat. Het kan hier gaan om het niet voldoen aan een basisvoorwaarde (ingeschreven staan in die gemeente of de leeftijd van minimaal 18 jaar). Maar het kan ook gaan om een afwijzing op voorhand waarin een weigeringsgrond zonder nadere afweging wordt toegepast (bijvoorbeeld bij een zelfstandige met actief bedrijf). In het onderzoek dat resulteerde in het rapport "Een open deur?" heeft de ombudsman dit soort afwijzingen veelvuldig gezien.

Tabel 15 Wanneer wordt aan de burger medegedeeld dat zijn aanvraag voor schuldhulp is afgewezen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

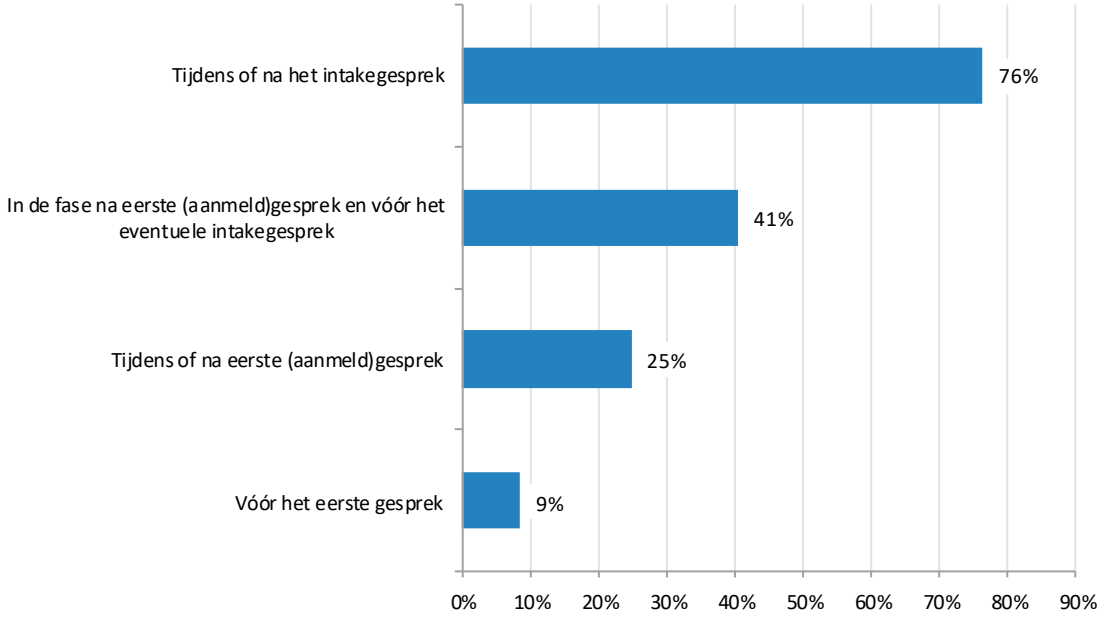

6.2.3 De informatie in de afwijzende beschikking

Vrijwel alle gemeenten die een afwijzende beschikking sturen zeggen hierin een toelichting of motivering te geven en daarnaast de bezwaarclausule te vermelden. Een aantal gemeenten geeft aan dat zij in de toelatingsbeslissing verwijst naar het plan van aanpak zoals dit in het intakegesprek is besproken.[53] Ondanks deze antwoorden op de enquête blijft het voor de ombudsman de vraag of gemeenten in de concrete gevallen een goede motivering in de schriftelijke beschikking geven en of het de aanvrager voldoende duidelijk is waarom zijn aanvraag is afgewezen. Deze twijfel komt voort uit de bevindingen van het rapport "Een open deur?" In dit onderzoek kwam de Nationale ombudsman namelijk een aanzienlijk aantal standaardbeschikkingen tegen zonder deugdelijke motivering.[54]

De naam en het telefoonnummer van de behandelend medewerker van de gemeenten worden bijna altijd (91,3%) opgenomen in de afwijzing. Tijdens het rondetafelgesprek werd opgemerkt dat het niet per se de behandelend medewerker hoeft te zijn die in de beschikking wordt vermeld. Enkele deelnemers vonden het juist beter als een andere medewerker de toelichting zou geven. Deze zou in voorkomende gevallen het besluit ambtshalve kunnen toetsen en eventueel een herziening kunnen initiëren.

6.2.4 Alternatief bij weigering schuldhulp?

Bijna alle gemeenten die weigeringsgronden hebben opgenomen in hun beleidsplan en deze eveneens in de praktijk toepassen, zeggen bij weigering van schuldhulpverlening de aanvrager een alternatief aan te bieden of hem door te verwijzen. Slechts drie gemeenten geven aan dit niet te

53 Zie verder onder 6.3.
54 Tijdens dit onderzoek werden 730 schuldhulpdossiers bestudeerd.

doen. Het alternatief dat zij bieden bestaat vooral uit doorverwijzing en, in iets mindere mate, in het eenmalig geven van informatie en advies.

Tabel 16 Vervolgvraag: Bieden gemeenten die niet in aanmerking komen voor schuldhulpverlening vanwege een weigeringsgrond een alternatief? Ja, namelijk:

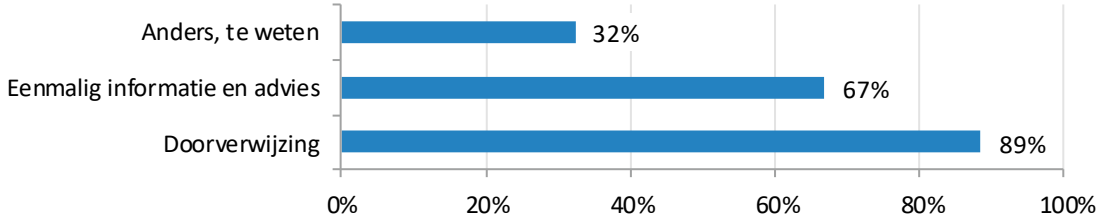

Gemeenten benoemen de volgende alternatieven: helpen bij het treffen van een 100%-betalingsregeling, begeleiding via maatschappelijk werk en/of andere partijen, hulp door een professionele derde partij en meerdere informatie en adviesgesprekken. Een gemeente meldt:

Ligt aan de situatie, maar in de meeste gevallen wordt iemand op de een of andere manier wel geholpen.

6.3 De toekennende beschikking

Ook bij toekenning van de aanvraag is een schriftelijke beschikking van groot belang. In die beslissing wordt de toelating schriftelijk bevestigd en – als het goed is - welke vorm van schuldhulp de gemeente hem gaat verlenen. Dat biedt rechtszekerheid en duidelijkheid: de aanvrager heeft op papier welke schuldhulp hem is toegekend en (eventueel) welke voorwaarden daarvoor gelden.

6.3.1 Hoe informeren gemeenten de aanvrager over de toekennende beslissing?

Wanneer een aanvraag voor schuldhulpverlening wordt toegekend, gebeurt dat in 83% van de gevallen schriftelijk. In 17% van de gevallen gebeurt dit mondeling. Het percentage gemeenten dat positieve beschikkingen stuurt (83%) ligt daarmee een stuk hoger dan het percentage gemeenten dat afwijzende beschikkingen stuurt (67%). Terwijl rechtsbescherming bij negatieve beschikkingen van groot belang is, wordt deze juist bij die beschikkingen minder goed gewaarborgd.

Bij het in behandeling nemen van de aanvraag wordt dit mondeling besproken en vervolgens wel schriftelijk bevestigd, maar ik denk niet dat je bevestiging kunt zien als een formele beschikking. We kiezen vaak voor een mail, of voor het opnemen van het vervolg in het plan van aanpak.

Enkele gemeenten geven geen schriftelijke beschikking af als de aanvraag schuldhulp wordt toegekend. Eén van hen motiveert dit als volgt:

Wij kiezen ervoor om alleen beschikkingen af te geven als we NIET met de burger verder in traject kunnen gaan. Als je een beschikking afgeeft bij wel, dan moet je gaan specificeren met alle consequenties van dien, daar je vaak na de intake nog maar een gedeelte van de info hebt. Burgers komen gaandeweg het begeleidingstraject vaak met veel nieuwe info, nieuwe vragen, andere uitkomsten etc. Dan zou je telkens nieuwe beschikking af moeten geven, waardoor het wel een heel bureaucratisch tijdrovend geheel wordt, wat allemaal ten koste van de tijd gaat die je voor je klanten nodig hebt.

Volgens de bevindingen van de Inspectie SZW gaven in 2017 beduidend minder gemeenten een toekenningsbeslissing af dan in het jaar daarvoor het geval was. Een daling van 71% in 2016 naar 58% in 2017. Opvallend is dat 5% van de gemeenten al vóór het eerste gesprek met de burger laat weten dat hij in aanmerking komt voor schuldhulpverlening.

Vaak is het een combinatie. Tijdens het gesprek wordt duidelijk als het aan de orde is dat iemand niet in aanmerking komt. Dit bespreken we tijdens het gesprek en bevestigen we tevens per brief op het moment dat er een aanvraag ligt. We stemmen de communicatie af op de wijze waarop deze binnen komt.

De ombudsman is positief verrast over het hoge percentage (83%) toekenningsbeschikkingen. In "Een open deur?" constateerde hij dat sommige gemeenten tijdens het aanmeldingsgesprek een (standaard) beschikking afgeven met de mededeling dat iemand is toegelaten tot de schuldhulpverlening,[55] ondanks dat in een latere fase kan blijken dat de aanvrager niet (verder) geholpen wordt. Formeel is de aanvrager dan toegelaten tot schuldhulp, ook al gaat het in dat geval uitsluitend om een eenmalig adviesgesprek ('informatie en advies'). De gemeente heeft dan formeel gezien (een vorm van) schuldhulp verleend, maar feitelijk komt het erop neer dat zij de aanvrager nauwelijks schuldhulp heeft geboden en diens aanvraag eigenlijk heeft afgewezen. Deze gevallen kunnen de cijfers van het percentage toegelaten personen mogelijk vertekenen.

6.3.2 Moment van informeren over toekennende beslissing

De grote meerderheid van gemeenten (83%)[56] deelt na het intakegesprek mee of de aanvrager wel of niet tot de schuldhulpverlening wordt toegelaten. Slechts 15% respectievelijk 18% van de gemeenten deelt dit (ook) mee in het eerste (aanmeld)gesprek of na het aanmeldgesprek (maar vóór het intakegesprek). De meeste gemeenten delen de toelating dus op een later moment mee dan een afwijzing. De verklaring hiervoor zal waarschijnlijk zijn dat voor een toelating meer zaken uitgezocht moeten worden (zoals gegevens, bewijsstukken, motivatie aanvrager).

55 Zie het rapport "Een open deur?"
56 Deze 83% is een andere dan de 83% uit 6.3.1.

Tabel 17 Wanneer wordt aan de burger medegedeeld dat op zijn aanvraag positief is besloten? (Meerdere antwoorden mogelijk)

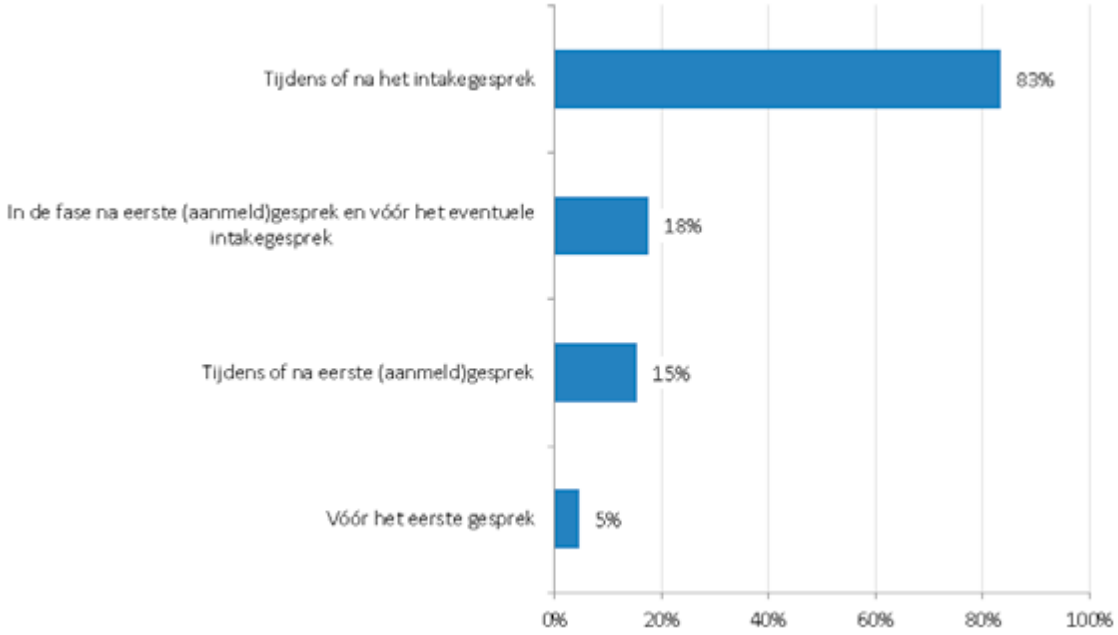

6.3.3 De informatie in de toekennende beschikking

Het gros van de gemeenten (67%) informeert de aanvrager in de beschikking over de vorm van schuldhulpverlening die hij krijgt aangeboden. Een derde (33%) van de gemeenten vermeldt dit niet. Dit beeld komt grofweg overeen met het beeld uit het rapport "Een open deur?" Daarin stelden vier van de elf onderzochte gemeenten dat de aangeboden soort schuldhulp in de beschikking niet werd genoemd of – als deze wel genoemd werd - dat daar tegen geen bezwaar mogelijk was. In de toekenningsbeschikkingen vermeldt 94% van de gemeenten de naam en het telefoonnummer van de behandelend medewerker. Een kleine 6% van de gemeenten doet dit niet.

6.4 Resumerend

Dit onderzoek laat zien dat niet alle gemeenten de beslissing op de aanvraag schriftelijk aan de aanvrager meedelen. 33% van de gemeenten deelt de afwijzende beslissing uitsluitend mondeling mee. 17% van de gemeenten deelt de toelatingsbeslissingen slechts mondeling mee. In die gevallen ontvangt de aanvrager geen schriftelijke motivering van de beslissing en wordt hij niet schriftelijk gewezen op de mogelijkheid van bezwaar en beroep. Het percentage gemeenten dat positieve beschikkingen stuurt (83%) ligt hoger dan het percentage gemeenten (67%) dat afwijzende beschikkingen stuurt. Juist bij negatieve beschikkingen is het van groot belang dat de rechtszekerheid wordt gewaarborgd. Persoonlijk contact en een gesprek over de beslissing juicht de ombudsman toe, maar daarbij is een schriftelijke beschikking een absoluut minimumvereiste vanuit het oogpunt van rechtszekerheid. Positief is, dat de naam en het telefoonnummer van de behandelend medewerker van de gemeenten bijna altijd in de beschikkingen worden opgenomen. Daarmee heeft de aanvrager een directe ingang, als er bij hem vragen of onduidelijkheden zijn naar aanleiding van die beslissing.

7. Conclusie Nationale ombudsman

7.1 Inleiding

In de tweede helft van 2017 stelde de Nationale ombudsman een onderzoek in naar de wijze waarop gemeenten de toegang tot de schuldhulpverlening hebben ingericht en in hoeverre zij daarin drempels opwerpen. Het betrof een onderzoek onder tien Nederlandse gemeenten en één gemeenschappelijke regeling. Het onderzoek werd op 19 januari 2018 afgerond met de publicatie van het rapport "Een open deur?"

Een van de belangrijkste conclusies van dat rapport was dat gemeenten aan burgers niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kan worden. In dat rapport formuleerde de Nationale ombudsman vier uitgangspunten die – vanuit de burger bekeken – een brede toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening moeten garanderen. Omdat de Nationale ombudsman landelijk in kaart wilde brengen in hoeverre in Nederlandse gemeenten burgers een laagdrempelige en toegankelijke schuldhulpverlening bieden, stelde hij een vervolgonderzoek in. Hij deed dit door een vragenlijst uit te zetten onder 298 gemeenten.[57] Deze vragenlijst is gebaseerd op de in "Een open deur?" geformuleerde uitgangspunten. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies beschreven.

7.2 Niet meten is niet weten

Het is bekend dat over het totaal aantal aanmeldingen voor gemeentelijke schuldhulpverlening nauwelijks landelijke cijfers bestaan. De oorzaak is gelegen in het feit dat gemeenten het toegangsproces verschillend hebben ingericht en op uiteenlopende momenten en op verschillende wijzen registreren (of helemaal niet). Hierdoor kunnen gegevens moeilijk bij elkaar worden gevoegd of met elkaar worden vergeleken. Omdat gemeenten geen eenduidige definities hanteren van aanmeldingsfases, is het moeilijk om representatieve uitspraken te doen over (landelijke) cijfers over bijvoorbeeld instroom, uitstroom en doorlooptijd.[58]

Tijdens dit onderzoek bleek dat de individuele gemeenten niet altijd beschikken over exacte cijfers. Het viel de ombudsman in het bijzonder op dat bijna de helft van de deelnemende gemeenten bij een aantal concreet geformuleerde vragen geen exacte cijfers kon reproduceren. Zo moest 48% van de gemeenten op vragen van de ombudsman hoe vaak burgers in 2017 een persoonlijk aanmeldgesprek hebben aangevraagd en hoeveel aanmeldgesprekken daadwerkelijk hebben plaatsgevonden, de aantallen schatten. Op de vraag hoeveel aanvragen schuldhulpverlening op basis van een weigeringsgrond geheel werden afgewezen kon 67% van de gemeenten die weigeringsgronden hanteren, geen exacte aantallen overleggen.

57 Waarvan 251 hebben gerespondeerd. Een responspercentage van 84%.
58 Voor indicatieve cijfers is men veelal aangewezen op deelbronnen van meerdere partijen, zoals de NVVK, gemeenten en Kredietbanken. Alhoewel er op basis van de beschikbare cijfers geen concrete uitspraken gedaan kunnen worden, kan met behulp van de inventarisatie van deze cijfers wel een schatting worden gemaakt van het aantal aanmelders per jaar. Het zou gaan om tussen de 90.500 en 124.000 huishoudens.[58] Het is echter niet vast te stellen hoeveel huishoudens die zich met problematische schulden hebben gemeld bij de gemeenten, uiteindelijk in aanmerking komen voor schuldhulp.

Gemeenten droegen voor het niet kunnen overleggen van exacte cijfers verschillende verklaringen aan, zoals de uitbesteding van de schuldhulpverlening aan een externe uitvoerder die niet of anders registreert en het gebruik van verschillende systemen die de verschillende onderdelen van de toelatingsprocedure registreren. Ook blijken er verschillen te bestaan tussen de definities die de gemeente hanteert voor bijvoorbeeld aanmeldgesprekken en de definities die de wijkteams gebruiken. Tot slot gaf een aantal gemeenten aan in 2017 of 2018 van (registratie)systeem te zijn veranderd, waardoor exacte cijfers niet beschikbaar waren.

De ombudsman maakt zich zorgen over het gebrek aan harde cijfers dat in de wereld van de schuldhulpverlening al jaren bestaat. Deze cijfers (zoals over de in- en uitstroom en de geboden soorten hulpverlening) geven zicht op de aard en omvang van de schuldhulpverleningspraktijk en daarmee op de effectiviteit en toegankelijkheid van de schuldhulpverlening door de gemeente. Met behulp van cijfers kan worden nagegaan of de burger met schulden in de praktijk goed geholpen wordt en dus of de gemeente voldoet aan de zorgplicht die zij op grond van de Wgs voor deze kwetsbare doelgroep heeft. Voor de gemeenteraden zijn cijfers een hulpmiddel, zo niet voorwaarde om toezicht te kunnen houden op de uitvoering van het beleid dat zij op grond van de Wgs hebben opgesteld ten behoeve van de integrale schuldhulpverlening, dat door de colleges moet worden uitgevoerd. De ombudsman ziet hier ook een taak voor de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid - als stelselverantwoordelijke - om samen met het werkveld minimumeisen op te stellen ten aanzien van de te registreren gegevens door gemeenten.

7.3 Conclusies

Uit de antwoorden die gemeenten op de enquête hebben gegeven komt over het algemeen een positief beeld naar voren als het gaat om de toegankelijkheid van de schuldhulpverlening. Een groot deel van de gemeenten staat open en is toegankelijk voor nieuwe aanvragers. Degene die zich aanmeldt kan meestal binnen twee weken, op een centrale of decentrale locatie bij hem in de buurt, in een face-to-face-gesprek zijn schuldproblemen bespreken. Verder hebben gemeenten oog voor de niet-zelfredzame burger. Als deze het moeilijk vindt om zijn financiële administratie goed te organiseren en/of alle benodigde gegevens en bewijsstukken te verzamelen, krijgt hij bij vrijwel alle gemeenten hulp aangeboden of wordt hij daarnaar doorverwezen. En als de aanvrager niet komt opdagen probeert de schuldhulpverlener contact op te nemen met de aanvrager. Volgens gemeenten heeft de schuldhulpverlener die het eerste gesprek voert altijd basiskennis van de schuldhulpverlening. Of gemeenten zich redelijk opstellen bij de beoordeling van de aanvraag is moeilijk te bepalen. Het lijkt er wel op dat weigeringsgronden minder vaak en minder strikt worden toegepast dan voorheen. Dit kan erop duiden dat gemeente vaker een individuele afweging maken.
Waarschijnlijk bieden gemeenten, zeker als het gaat om recidive en fraudeschulden (tijdelijk) lichtere vormen van schuldhulp aan. In de beschikkingen wordt vrijwel altijd de contactgegevens van een (behandelend) ambtenaar opgenomen. Dat is positief.

Uit de reacties van gemeenten op de enquête maakt de ombudsman op dat gemeenten een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt. Alles wijst erop dat gemeenten zich in de afgelopen periode meer bewust zijn geworden van ongewenste drempels en uitvalrisico's in de gemeentelijke schuldhulpverlening en daar actie op ondernomen hebben. Toch ziet de ombudsman – naast zijn waardering voor bovengenoemde positieve ontwikkelingen - ook nog enkele aandachtspunten.

7.3.1 Nog steeds vallen (te veel) mensen voortijdig uit in het toegangsproces

Uit het onderzoek van de ombudsman blijkt dat met bijna 30% van de mensen die zich voor schuldhulpverlening hebben aangemeld, geen intakegesprek plaatsvindt. In de fase tussen het aanmeldgesprek en de intake blijken nog veel mensen om verschillende redenen af te haken dan wel uit te vallen. Vanwege de gebrekkige of zelfs ontbrekende registratie is de grote onbekende factor hier dat het aantal aanmeldingen voor een eerste gesprek mogelijk (veel) hoger ligt. Als dat zo is, ligt ook het uitvalpercentage na de eerste aanmelding (veel) hoger. Daarnaast is het de vraag wat er gebeurt met de uitvallers. Immers, bij de meeste van hen zullen de financiële problemen in de tussentijd niet opeens zijn opgelost. De ombudsman vindt het van groot belang dat deze groep uitvallers zoveel mogelijk 'in beeld blijft' bij de schuldhulpverlening of bij de maatschappelijke dienstverlening. Schuldproblemen gaan binnen een gezin immers vaak samen met andere maatschappelijke problemen (zoals armoede, werkloosheid, ziekte, opvoedingsproblemen). Het niet aanpakken van de schuldproblemen heeft vaak grote gevolgen voor het gezin maar ook brengt ook grote maatschappelijke kosten met zich mee voor de samenleving. Een laagdrempelige, integrale en vroegtijdige aanpak van schulden is zowel voor de betreffende gezinnen als de maatschappij lonend. De Nationale ombudsman is van oordeel dat in deze toelatingsfase, waarin mensen het meest kwetsbaar zijn voor uitval, gemeenten mede op basis van een deugdelijke registratie die extra stap moeten zetten om deze groep schuldenaren binnen te halen en binnen te houden. Hij wil gemeenten dan ook oproepen te kijken naar de oorzaken van grote uitval tussen aanmelding en intakegesprek. Tevens roept hij gemeenten op om zich verantwoordelijk te voelen en zich actief op te stellen om te voorkomen dat burgers weglopen of afhaken.

7.3.2 Voor zelfstandigen is de schuldhulpverlening nog onvoldoende toegankelijk

Helaas blijkt uit de resultaten van de enquête dat het voor groot aantal zelfstandigen met een actief en levensvatbaar bedrijf nog steeds moeilijk is om binnen te komen bij gemeentelijke schuldhulpverlening. Terwijl er sinds enkele jaren een trend lijkt te zijn om steeds minder weigeringsgronden in het beleid en in de uitvoering te hanteren, blijft voor deze groep de deur op slot. De ombudsman maakt zich hier al langere tijd zorgen om. En niet alleen de ombudsman. Ook in de politiek[59] en binnen 'het veld'[60] groeit het besef dat gemeenten deze doelgroep moeten toelaten tot de schuldhulpverlening en niet langer slechts naar de kredietverlening in het kader van het Besluit Bijstand voor zelfstandigen doorverwijzen. Dat is een belangrijke en historische breuk met de bedoeling van de wetgever bij invoering van de Wgs, namelijk dat "*de gemeentelijke schuldhulpverlening niet toegankelijk kan zijn voor zelfstandigen met een nog functionerende onderneming.*"[61] De ombudsman verwacht van gemeenten dat zij de toegang tot schuldhulpverlening voor zelfstandigen op korte termijn zullen verbeteren. Het is daarbij niet genoeg dat alleen de bekendheid van de toegang tot en de kredietverlening vanuit de Bbz wordt verbeterd. De ombudsman vindt het dringend noodzakelijk dat gemeenten gespecialiseerde schuldhulp aan zelfstandigen gaan inhuren of zelf gaan aanbieden. Zelfstandigen met een levensvatbaar bedrijf moeten – net als andere burgers - de kans krijgen om via een schuldregeling of een andere vorm van schuldhulp een nieuwe start te maken.

---

59 Antwoord op Kamervragen van staatssecretaris Van Ark, 25 juni 2018, Antwoord 2 (kenmerk 2018-0000102847).
60 Jaarverslag NVVK, toelichting op de cijfers.
61 Memorie van Toelichting Wgs, Kamerstuk 32 291, nr. 3 (blz. 9).

7.3.3 Burgers ontvangen nog niet altijd een gemotiveerde beschikking op een aanvraag

Dit onderzoek laat tevens zien dat nog niet alle gemeenten de afwijzende of toekennende beslissing op de aanvraag schriftelijk aan de aanvrager meedelen. Met name de rechtsbescherming bij negatieve beschikkingen is van groot belang en die wordt nog te weinig gewaarborgd. Hierdoor wordt een aanzienlijke groep burgers de noodzakelijke rechtsbescherming uit het bestuursrecht onthouden. De Inspectie SZW signaleerde ook al dat in 2017 minder gemeenten een (negatieve of positieve) beschikking afgaven dan in 2016. Dit is in de ogen van de ombudsman een onwenselijk ontwikkeling. Persoonlijk contact en een gesprek over de beslissing juicht de ombudsman toe, maar een schriftelijke beschikking is vanuit het oogpunt van rechtszekerheid een absoluut minimumvereiste. Burgers moeten ook op een later moment nog eens terug kunnen lezen wat hun gemeente heeft beslist op de aanvraag. Bij een mondelinge mededeling vanuit de gemeente heeft de burger die mogelijkheid niet. Het blijft voor de ombudsman de vraag of gemeenten - ook in de gevallen dat zij een beschikking afgeven - een goede motivering geven waarmee het de aanvrager voldoende duidelijk wordt waarom zijn aanvraag is afgewezen of toegekend. De resultaten van de enquête bevestigen voor de ombudsman dat nog een aanzienlijk deel van de Nederlandse gemeenten zich moet realiseren dat de rechtsbescherming van de burger prevaleert boven de wens om als gemeente 'beschikkingsarm' te werken. Er ligt dus nog een taak voor gemeenten om er voor te zorgen dat iedere aanvrager van schuldhulpverlening kan nalezen of hij wel of niet recht heeft op gemeentelijke schuldhulpverlening en waarom hij wel of niet recht heeft op die hulp.

7.4 Oproep

Gelet op de resultaten van dit onderzoek roept de Nationale ombudsman gemeenten op om:

- Beter te registeren. Cijfers geven zicht op de aard en omvang van de schuldhulpverleningspraktijk en daarmee op de effectiviteit en toegankelijkheid van de schuldhulpverlening aan de burger. Met behulp van cijfers kan worden nagegaan of de burger met schulden in de praktijk goed geholpen wordt en dus of de gemeente voldoet aan de zorgplicht die zij op grond van de Wgs voor deze kwetsbare doelgroep heeft

- Te kijken naar de oorzaken van en de oplossingen voor de uitval in het toegangsproces, met name na een eerste melding en tussen de aanmelding en het intakegesprek. Zijn de oorzaken bekend, dan kan gekeken worden hoe deze verholpen kunnen worden opdat burgers met schulden hulp krijgen en hun (financiële) problemen niet verder toenemen.

- Zich proactief en 'inclusief' op te stellen om te voorkomen dat burgers afhaken. De vraag die gemeenten zich moeten stellen is, of zij een extra stap kunnen zetten om burgers met schulden nadat deze zich hebben gemeld, binnen te halen en vervolgens binnen te houden.

- De toegang tot schuldhulpverlening voor zelfstandigen op korte termijn te verbeteren, niet alleen door een actievere verwijzing naar de Bbz, maar ook door daarnaast gespecialiseerde schuldhulp voor zelfstandigen aan te bieden of in te huren. Zelfstandigen met een levensvatbaar bedrijf moeten - net als andere burgers - de kans krijgen om via een schuldregeling of een andere vorm van schuldhulp een nieuwe start te maken.

- Burgers altijd een beschikking met een deugdelijke motivering te verstrekken. Het moet voor burgers duidelijk zijn waarom zij wel of niet recht hebben op hulp. Ook vanuit het oogpunt van rechtsbescherming is een gemotiveerde beschikking een absoluut vereiste.

Daarnaast geeft de Nationale ombudsman gemeenteraden in overweging zich te laten informeren door het college van burgemeester en wethouders over de resultaten van de eigen gemeenten en de vraag voor te leggen of en zo ja welke stappen er gezet gaan worden naar aanleiding van dit rapport.

Bijlage 1: Het beoordelingskader

De beoordelingscriteria in dit kader zijn gebaseerd op de in het rapport "Een open deur?" geformuleerde uitgangspunten. Dit beoordelingskader is ten behoeve van het onderzoek 'opgehangen' aan de drie fasen die de Nationale ombudsman in het toegangsproces onderscheidt: de aanmeldfase, de intakefase en de beoordelingsfase. Na de opsomming van de beoordelingscriteria vindt u hieronder de resultaten voor uw gemeente of gemeenschappelijke regeling.[1] De Nationale ombudsman heeft deze gebaseerd op de verstrekte antwoorden op de enquête.

1. De aanmeldfase[2]

Bij het persoonlijk aanmeldgesprek onderscheidt de Nationale ombudsman vijf aspecten die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt dat gemeenten burgers altijd een vrijblijvend persoonlijk (aanmeld)gesprek moeten aanbieden waarin hij zijn hulpvraag kan toelichten.
- De Nationale ombudsman vindt het noodzakelijk dat dit gesprek laagdrempelig is. Laagdrempelig betekent in dit geval dat:
    a. de burger bij voorkeur op een decentrale locatie[3] terecht kan; en
    b. een dergelijk gesprek snel kan plaatsvinden, bij voorkeur binnen vijf werkdagen na de eerste aanmelding.
- De Nationale ombudsman verwacht dat dit gesprek namens de gemeente wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningsproces.
- Aan een dergelijk gesprek zijn geen voorwaarden verbonden. Dit betekent onder andere dat het gesprek ook plaatsvindt als op voorhand duidelijk is dat de gemeente geen enkele vorm van schuldhulp zal verlenen.[4]
- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor het persoonlijk aanmeldgesprek verschijnt, onderneemt de gemeente in ieder geval nog een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen met de burger en hem opnieuw te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.

1 De vragen in de vragenlijst hadden betrekking op 2017.
2 In sommige gemeenten wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek een informatie- en adviesgesprek genoemd. In dit onderzoek maakt de Nationale ombudsman onderscheid tussen een eerste persoonlijk face-to-face (aanmeld)gesprek en de intakefase.
3 Hieronder wordt ook een huisbezoek verstaan.
4 De volgende voorwaarden vindt de Nationale ombudsman wel redelijk. De aanvrager moet:
- ingezetene zijn van die gemeente;
- 18 jaar of ouder zijn;
- rechtmatig in Nederland verblijven (artikel 3 lid 4 Wet op de gemeentelijke schuldhulpverlening).

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Waar kan een burger in uw gemeente terecht voor een persoonlijk (aanmeld)gesprek?		
Binnen hoeveel werkdagen kan dit persoonlijke (aanmeld)gesprek plaatsvinden?		
Wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningstraject in de gemeente?		
Stelt u voorwaarden aan de burger voordat het persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden?		
Wat doet u wanneer de burger van het persoonlijke (aanmeld)gesprek niet verschijnt op het gesprek?		

2. De intakefase[5]

Bij de intakefase onderscheidt de Nationale ombudsman de volgende twee aspecten die hij beoordeelt.

- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor een gesprek verschijnt onderneemt de gemeente in ieder geval een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen. Doel hiervan is om het contact met de burger te herstellen en hem te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.
- Als blijkt dat een burger tijdens het intakegesprek niet in staat is om de vereiste gegevens en bewijsstukken te verzamelen en aan te leveren dan biedt de gemeente in ieder geval aan dat hij hierbij wordt geholpen (al dan niet via een vrijwilliger of particuliere partij).

5 De intakefase bestaat meestal uit meerdere gesprekken waarin informatie wordt verzameld over de financiële positie en persoonlijke omstandigheden van de schuldenaar. Vaak eindigt deze fase met een intakegesprek.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wat doet u wanneer de burger niet verschijnt op het intakegesprek?		
Wat is (zijn) de consequentie(s) wanneer blijkt dat de burger niet in staat is de vereiste gegevens en bewijsstukken aan te leveren die nodig zijn om een schuldhulpvraag in behandeling te nemen?		

3. De beoordelingsfase[6]

Bij de beslissing tot toelating/afwijzing onderscheidt de Nationale ombudsman zeven aspecten, die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat gemeenten die weigeringsgronden in hun beleid hebben opgenomen daar terughoudend mee omgaan door in elk geval de individuele omstandigheden mee te wegen bij de beoordeling. Wanneer gemeenten weinig weigeringsgronden hebben of weigeringsgronden soepel toepassen, is de kans groter dat er meer aandacht is voor de individuele omstandigheden van de burger.
  De kans op toelating tot de schuldhulpverlening wordt hierdoor in beginsel groter.[7]
- Als er weigeringsgronden worden gehanteerd, dan mogen deze alleen gelden voor de toelating tot een schuldregeling (saneringskrediet en schuldbemiddeling). Bij andere vormen van schuldhulpverlening (zoals budgetbeheer, budgetcoaching, duurzaam financiële dienstverlening of stabilisatie) worden geen weigeringsgronden toegepast.
- De ombudsman vindt het belangrijk dat burgers die niet in aanmerking komen voor enige vorm van schuldhulp een alternatief wordt geboden dan wel naar een andere vorm van begeleiding of ondersteuning worden doorverwezen.
- Wanneer een gemeente de toegang tot schuldhulp om wat voor reden dan ook ontzegt, gebeurt dit altijd (ook) schriftelijk en wordt het besluit goed gemotiveerd.
- In deze afwijzende beschikking vermeldt de gemeente de bezwaarclausule alsmede de naam van de behandelend medewerker met diens naam en contactgegevens (telefoonnummer of emailadres). Dit kunnen ook de contactgegevens zijn van een andere medewerker(s). Voorwaarde is wel dat die andere medewerker de beslissing kan toelichten.
- Wanneer een burger wordt toegelaten tot schuldhulp dan gebeurt dit altijd schriftelijk. In deze toelatingsbeschikking staat vermeld welke vorm van schuldhulp de gemeente aanbiedt. De gemeente mag hiervoor ook verwijzen naar het overeengekomen plan van aanpak.
- Ook vermeldt de gemeente in deze beschikking de naam en contactgegevens van de behandelend medewerker of van de medewerker die de beslissing kan toelichten.

6 In deze fase wordt – meestal na een intakegesprek - formeel besloten of, en zo ja voor welke vorm van schuldhulpverlening de aanvrager in aanmerking komt.
7 De toegankelijkheid hangt niet alleen af van het aantal weigeringsgronden. Sommige gemeenten hanteren misschien zeven weigeringsgronden en gaan daar heel soepel mee om terwijl andere gemeenten met bijvoorbeeld vier weigeringsgronden veel minder soepel zijn.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wordt bij de beoordeling van de aanvraag gewerkt met weigeringsgronden? Zo 'ja' zijn de gronden van toepassing op alle vormen van schuldhulpverlening of alleen op schuldbemiddeling of saneringskrediet?		
Biedt u mensen die NIET in aanmerking komen voor schuldhulpverlening vanwege een weigeringsgrond, een alternatief?		
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is afgewezen?		
Vermeldt u altijd in de beschikking tot afwijzing de bezwaarclausule?		
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is toegewezen?		
Vermeldt u altijd in de beschikking tot toelating welke vorm van schuldhulpverlening u aanbiedt?		

de Nationale ombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
www.nationaleombudsman.nl

Uitgave van Bureau Nationale ombudsman, september 2018

Aan de gemeenteraad

Datum : 6 maart 2018
Zaaknummer : 224796
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 3774772

Onderwerp: Toegang schulddienstverlening

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de inhoud van deze brief over de toegang van de schulddienstverlening in Arnhem.

Inleiding
In de raadsvergadering van 29 januari 2018 heeft wethouder Elfrink de toezegging gedaan u schriftelijk te informeren over de toegang tot de schulddienstverlening in Arnhem. Deze toezegging deed hij bij beantwoording van vragen van de heer Coenders (Groen Links) en mevrouw De Vries (PvdA) naar aanleiding van het rapport 'Een open deur?' van de Nationale Ombudsman. Zij wilden weten hoe de toegang in Arnhem geregeld is en wat gebeurd is met de resultaten en aanbevelingen van Bureau PENG over de uitvoering van de schulddienstverlening door sociale wijkteams.

Toegang schulddienstverlening
Wat zijn de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman?
De Nationale Ombudsman geeft aan dat het belangrijk is dat de toegang tot de schuldhulpverlening zo open mogelijk is. Hij heeft gemeenten naar aanleiding van zijn onderzoek de volgende aanbevelingen gedaan:

- Ga naar een burger met problematische schulden toe en breng in een face-to-face-gesprek in kaart wat diens persoonlijke situatie is.
- Sluit geen doelgroepen op voorhand uit. Verzamel voor het nemen van een beslissing alle relevante informatie, kijk naar de omstandigheden van de schuldhulpvrager en weeg de verschillende belangen tegen elkaar af. Zorg ervoor dat de uitkomst niet onredelijk is.
- Geef op iedere aanvraag een duidelijke, begrijpelijke, goed gemotiveerde beslissing op schrift, zodat burgers weten waar zij aan toe zijn en hun rechtsbescherming gewaarborgd is.

Toegang in Arnhem voldoet aan de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman
Arnhem voldoet aan de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman. Wijkcoaches gaan desgevraagd naar de inwoner toe en brengen in een keukentafelgesprek in kaart wat diens persoonlijke

situatie is. Er worden in Arnhem geen doelgroepen op voorhand uitgesloten. De enige voorwaarde is dat men Arnhemmer moet zijn van 18 jaar of ouder. De schulddienstverlening is ook toegankelijk voor ondernemers en ZZP-ers. In alle situaties wordt gekeken wat de beste oplossing is voor financiële problemen. Hierbij maken de wijkcoaches gebruik van de 'Arnhemse route voor financiële oplossingen'. Arnhemmers krijgen altijd een beschikking bij toelating tot de schulddienstverlening (de specialistische voorzieningen bij Rijnstad en PLANgroep). In Mijn Plan/Ons Plan staat informatie opgenomen over de afspraken die gemaakt zijn.
Het college herkent de conclusie van de Nationale Ombudsman dat schulddienstverlening een ingewikkeld proces is, waar gedurende de rit de schulden nog verder kunnen oplopen en waarbij het einde helaas lang niet altijd een geslaagde schuldregeling is. Ook in Arnhem. We kijken in alle gevallen wat wel mogelijk is en we zoeken naar de beste oplossing. Dit is goed belegd bij de partners die in onze stad de schulddienstverlening gezamenlijk uitvoeren: sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Omdat het zo ingewikkeld is om wat aan schulden te doen als deze hoog zijn opgelopen, zet het college in Arnhem actief in op preventie en vroegsignalering. Met het project Vroeg Eropaf! gaan we actief op zoek naar mensen met betalingsachterstanden. In een vroeg stadium is meer mogelijk. De sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de nazorg in dat traject.

Aanbevelingen van bureau PENG
Ongeveer een jaar na de start van de sociale wijkteams heeft Bureau PENG onderzoek gedaan naar de uitvoering van de schulddienstverlening bij de sociale wijkteams. U bent daarover in maart 2016 geïnformeerd met een raadsbrief [documentnummer 2016.0.014.648/KD]. De belangrijkste conclusie van het onderzoek van bureau PENG was dat de schulddienstverlening goed belegd is bij de sociale wijkteams. Daarnaast werd geconcludeerd dat er individuele verschillen waren tussen coaches, wat invloed heeft op de totale kwaliteit van de dienstverlening. De zwakkere scores werden over het algemeen veroorzaakt door een gebrek aan kennis. Om dit te verbeteren is ingezet op het verbeteren van het kennisniveau van de coaches en op omgaan met een gebrek aan kennis. In november 2016 bent u geïnformeerd over de vorderingen hiervan binnen de sociale wijkteams [documentnummer 2016.0.058.230/KD]. De conclusie was toen dat de sociale wijkteams de adviezen uit het onderzoek van Bureau PENG goed opgevolgd en uitgevoerd hebben.

Wat voor kwaliteitsmaatregelen hebben sociale wijkteams na november 2016 ondernomen?
- **NVVK-lidmaatschap**. In november 2016 berichtten wij u dat de NVVK-audit voor de sociale wijkteams in de pen zat. Zoals opgenomen in de beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening van juni 2016 verwachten we van alle partijen die in Arnhem (een deel van) de schulddienstverlening uitvoeren, dat zij NVVK-gecertificeerd zijn. Hiermee bieden we een garantie voor onze inwoners en schuldeisers voor uniformiteit en kwaliteit. De sociale wijkteams hebben in de tussentijd een audit gehad van de NVVK voor hun aanstaande lidmaatschap. Daar is een aantal (technische) herstelpunten uitgekomen. De sociale wijkteams geven aan dat deze herstelpunten nagenoeg gerealiseerd zijn, zodat NVVK-lidmaatschap in zicht is. Een afspraak voor een nieuwe audit staat gepland in maart 2018.

- **Cijfers voor monitoring**. Als opdrachtgever hebben we de wens geuit dat er meer cijfers beschikbaar komen over hulp bij financiële problemen, zoals aanmeldingen schulddienstverlening en doorlooptijden, zodat er beter zicht is op de kwaliteit van de dienstverlening. Er zijn alleen cijfers beschikbaar over de inzet van specialistische voorzieningen bij Rijnstad en PLANgroep vanuit de sociale wijkteams. Andere cijfers zijn vooralsnog niet beschikbaar.
- **Op peil houden kennis**. Binnen de wijkteams is voortdurend aandacht voor op peil brengen en bijhouden van kennis van (nieuwe) wijkcoaches op het gebied van schulddienstverlening. Nieuwe coaches worden getraind door de aandachtsfunctionarissen. In alle teams zitten aandachtsfunctionarissen met de expertise schulddienstverlening/omgaan met financiële problemen. Teamleiders sturen erop dat alle coaches actief gebruik maken van de kennis van deze aandachtsfunctionarissen. De aandachtsfunctionarissen delen hun kennis binnen het team. Zij zijn de vraagbaak voor collega's met een andere achtergrond dan schulddienstverlening. Daarnaast weten coaches de expertise van Rijnstad en PLANgroep te vinden. Aandachtsfunctionarissen scholen zich voortdurend bij. Dit doen ze door het volgen van cursussen en workshops of het bijwonen van congressen, maar ook door periodiek als aandachtfunctionarissen bij elkaar te komen en kennis en ervaringen uit te wisselen en casuïstiek te bespreken. Dit jaar wordt een training ingekocht om de kennis over schulden en financiële problemen voor alle wijkcoaches op basisniveau te houden.
- **Aandacht voor financiële zelfredzaamheid**. Binnen de teams is veel aandacht voor het signaleren van financiële problematiek en de inschatting van de zelfredzaamheid van de inwoner op het gebied van financiën. Als een inwoner het niet zelf kan, helpt een coach om een overzicht te krijgen of vraagt hulp van het eigen netwerk van de inwoner of van bijvoorbeeld Humanitas of SWOA of de vrijwillige budgetcoaches van Rijnstad. De coach maakt ook een inschatting of een inwoner zelfstandig aankomt bij Rijnstad en gaat anders mee. Er is extra aandacht voor statushouders en alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV-ers). Daarvoor is verbinding met Nidos en Vluchtelingenwerk. De wijkcoach werkt volgens het principe 'zo licht als kan zo zwaar als nodig'. De coach is aanhoudend om de hulp te geven die nodig is en tracht zo grotere problemen, zoals huisuitzetting, te voorkomen.
- **Aandacht voor proces**. Regelmatig wordt gekeken waar verbeteringen in het proces mogelijk zijn. Hier staan alle partijen die een deel van de schulddienstverlening uitvoeren in Arnhem voor open, zeker ook de sociale wijkteams.
- **Nieuwe samenwerkingsverbanden**. Op wijkniveau wordt geïnvesteerd in samenwerkingsverbanden met bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, die sociale wijkteams in positie zetten bij betalingsachterstanden. Ook de samenwerking met sociaal raadslieden krijgt steeds beter vorm. Zo gebeurt het dat sociaal raadslieden werken op de locatie van de sociale wijkteams. Of de sociale wijkteams open spreekuur draaien op de locatie van sociaal raadslieden. Daarnaast weten de sociale wijkteams en teams leefomgeving elkaar goed te vinden. Vaak zitten ze op dezelfde locatie.
- **Betere vindbaarheid van sociale wijkteams**. De sociale wijkteams merken dat steeds meer inwoners en organisaties het wijkteam weten te vinden om in een vroeg stadium te doen wat nodig is

op onder meer financieel gebied. Dan gaat het naast corporaties en sociaal raadslieden om onder andere de Energiebank, de financieel cafés, formulierenbrigade, de kerken en de diaconie.

Conclusie toegang schulddienstverlening

Het onderzoek van de Nationale Ombudsman zien we als bevestiging dat de toegang van de schulddienstverlening in Arnhem goed belegd is bij de sociale wijkteams. Na het onderzoek van Bureau PENG hebben de sociale wijkteams niet stilgezeten. Zij hebben de NVVK-certificering in gang gezet. De wijkteams beseffen dat het een continu proces is om de individuele coaches op het gewenste en benodigde kennispeil te brengen en houden. Zij hebben daarbij aandacht voor financiële zelfredzaamheid. Door gebruik te maken van een breed netwerk en goede samenwerking met verschillende partners en partijen in de stad weten de coaches samen met de inwoner de juiste keuzes te maken en de best passende ondersteuning in te zetten: niet te zwaar, maar ook zeker niet te licht: doen wat nodig is!

Signalen dat er drempels worden opgeworpen bij sociale wijkteams, bijvoorbeeld dat er geen hulp zou zijn als mensen overzicht moeten krijgen van hun inkomsten, uitgaven en schulden, zijn bij het college niet bekend. Als er concrete voorbeelden zijn, waarbij niet de juiste hulp op het juiste moment wordt geboden, horen het college, de betrokken beleidsambtenaren, de teamleiders/bestuurders en de coaches van de sociale wijkteams dit graag. Deze casuïstiek is van cruciaal belang om van te leren.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Aan de gemeenteraad

Datum	: 22 maart 2016
Uw kenmerk	: 2016.0.017.967/KD
Zaaknummer	: 2016-03-00606
Contactpersoon	: Sella Meijs
Telefoonnummer	: 026-3774931

Onderwerp: Onderzoek uitvoering schulddienstverlening
Sociale Wijkteams

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de het onderzoeksrapport naar aanleiding van de audit, uitgevoerd door bureau PENG naar de uitvoering van schulddienstverlening in de sociale wijkteams.

Inleiding
De uitvoering van de eerste fasen van de schulddienstverlening is sinds ruim een jaar belegd bij de sociale wijkteams. Het college hecht eraan dat deze dienstverlening dicht bij de mensen plaatsvindt. Verder vindt het college het van groot belang dat de kwaliteit van de dienstverlening goed is. Daar heeft het college dan ook onderzoek naar laten doen. Veel gaat goed, zo luidt de conclusie. Maar er zijn ook nog zaken te verbeteren. Daar kunnen de teams mee aan de slag.
Deze verbeterpunten zijn en/of worden doorgevoerd. Het college gaat de uitvoering van schulddienstverlening dit najaar opnieuw monitoren.

Doel van de audit die eind 2015 is uitgevoerd, was het verkrijgen van een scherp beeld van het handelen van coaches in de praktijk bij vragen rond financiën (waar doen ze het goed en wat kan beter).Zodat, indien nodig, passende interventies gedaan kunnen worden om coaches te blijven toerusten voor hun taak en de juiste dienstverlening aan inwoners van onze stad te garanderen.

Centrale onderzoeksvraag in de audit
Doen de wijkcoaches in het kader van schulddienstverlening, de juiste dingen op het goede moment? Dit betekent dat financiële problematiek wellicht zelf of met behulp van het netwerk kan worden opgelost, of dat toeleiding naar de juiste vervolgstap nodig is.

Conclusie van het rapport
Bij het onderzoek is gebleken dat de onderzoeksvraag bevestigend kan worden beantwoord: ‘gemiddeld gezien scoren de teams een voldoende’. Het rapport spreekt van 'meerwaarde van de wijkteams die zichtbaar wordt in de brede generalistische uitvraag; de initiële vraag van de inwoner blijkt vaak niet de werkelijke vraag te zijn’.
Desondanks is er ook ruimte voor verbetering. Op pagina 22 wordt het volgende vermeld: ‘Het is niet verwonderlijk dat, een jaar na de aftrap, er nog verbeterpunten aanwezig zijn. Men kan zelfs stellen dat het bijzonder is dat er al zoveel bereikt is'. Er zijn individuele verschillen te zien bij de coaches. Dit heeft

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

invloed op stabiliteit van de kwaliteit. De zwakkere scores worden over het algemeen veroorzaakt door een gebrek aan kennis. Zonder de juiste achtergrondkennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schulddienstverlening aan de inwoner worden gegeven. Om dit te verbeteren is het van belang om het kennisniveau van de coaches te vergroten maar ook om er ervoor te zorgen dat coaches beter kunnen omgaan met een gebrek aan kennis.

Bevinding vanuit wijkteams over audit
De bevindingen uit het onderzoeksrapport sluiten grotendeels aan bij de waarnemingen van de teamleiders en eenheidsmanager en is daarmee herkenbaar. Het rapport geeft voldoende informatie om vervolginterventies in gang te zetten. De audit geeft vertrouwen in het generalistisch werken en de haalbaarheid van het op peil brengen en houden van expertise.

Consequenties, maatregelen
Om individuele verschillen te verminderen en daardoor de stabiliteit van de kwaliteit van dienstverlening aan inwoners van onze stad te waarborgen, zijn de volgende acties in gang gezet:

1. Scholingsinterventie op het gebied van op crisis en problematische schulden door aandachtsfunctionarissen financiën in alle teams. Deze medewerkers hebben allen een achtergrond in schulddienstverlening en houden/brengen de eigen kennis en die van hun collega's op peil. (voorjaar 2016).
2. In het najaar 2015 is het instrumentarium schulddienstverlening doorontwikkeld. Coaches werken sinds 01-01-2016 met de nieuwste versie. ('Arnhemse route voor financiële oplossingen').
3. Interventie op Mijn Plan / Ons Plan, met daarin aanscherping op goed registreren van doelen en afspraken i.v.m. beslistermijnen (concreet en met data) (voorjaar 2016).
4. Intervisie met daarin aandacht voor gespreksvaardigheden (januari 2016 gestart). Door spiegeling wordt de coach zich bewust van de grenzen van de eigen professionaliteit. Een coach kan beter aangeven iets niet te weten dan een (niet passende of contraproductieve) actie in te zetten. Dit wordt specifiek meegenomen door de intervisiebegeleiders.
5. Extra training kennis en vaardigheden bij financiële problemen voor coaches en teamleiders (voorjaar 2016). Deze training wordt opgezet en ingericht in samenwerking met de aanbieders op het gebied van schulddienstverlening.
6. De aandachtsfunctionarissen financiën nemen individueel met alle coaches uit het eigen team dossiers door m.b.v. het huidige instrumentarium (voorjaar 2016). Doel hiervan is om mee te kijken of coaches de juiste dingen op het juiste moment doen, directe kennis over te brengen en het in kaart brengen van onderdelen waarop extra training / ondersteuning nodig is bij de betreffende coach. Aandachtsfunctionarissen financiën bespreken de uitkomsten met hun teamleider.
7. Extra coaching en sturing op kwaliteit door teamleiders via werkbespreking en voortgangsgesprekken.

Vervolg
De maatregelen gericht op vergroten van kennis en vaardigheden worden nu ingezet. Deze audit wordt gezien als nulmeting. Om te meten of de maatregelen ook het gewenste effect hebben, gaan we dit najaar via het doorlichten van via een steekproef gekozen dossiers een tweede meting uitvoeren. Tevens loopt momenteel een inwonerservaringsonderzoek naar de ervaring van inwoners en de samenwerking met het wijkteam.

Communicatie
Alle medewerkers van de wijkteams worden op de hoogte gesteld van de bevindingen in het rapport. Zij worden nauw betrokken bij de gewenste werkwijze en de te nemen interventies.
Via een persbericht worden de media geïnformeerd over de uitkomsten van de audit en de ingezette acties naar aanleiding ervan.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlage: - Rapport naar aanleiding van onderzoek door Bureau PENG

Wijkteams Arnhem

EEN ONDERZOEK NAAR DE ACTIVITEITEN VAN WIJKCOACHES VOOR INWONERS MET FINANCIËLE PROBLEMEN

Laura van Dongen
BUREAU PENG | LAURA VAN DONGEN ADVIES | IN OPDRACHT VAN GEMEENTE ARNHEM

Inhoud

Samenvatting **3**

Onderzoeksopzet en leeswijzer **4**

1. Het wijkteamkader **5**

2. Juridisch kader schuldhulpverlening **7**
Aanvraag *7*
Besluit *8*

3. Uitvoeringskaders schuldhulpverlening **9**
Aanmelding *9*
Intake *9*
Inventarisatie 9
Analyse 11
Advies 11

4. Praktijk: observeren gesprekken **12**
Deelvraag 1: Regie op financiën *12*
Deelvraag 2: Aandacht voor gedrag *13*
Deelvraag 3: Gestructureerd vervolgactiviteiten inzetten *15*
Deelvraag 4: Kennis van financiële componenten en berekening van problematische schuldsituatie *17*
Deelvraag 5: Aandacht voor achterliggende problematiek ten behoeve van integrale schuldhulpverlening *19*
Deelvraag 6: Juiste vervolgactie en toeleiding *20*

Conclusies en aanbevelingen **22**

Samenvatting

In de afgelopen maanden is onderzocht of de wijkteams de inwoners van Arnhem op de juiste manier ondersteunen bij financiële problematiek en of deze ondersteuning op het juiste moment plaatsvindt. Om een antwoord op deze vraag te krijgen, zijn de relevante theoretische kaders bestudeerd en heeft observatie bij veertig gesprekken plaatsgevonden.

De wijkteams zijn op 1 januari 2015 gestart en zijn momenteel ongeveer een jaar onderweg. Bij het onderzoek is gebleken dat de brede uitvraag in keukentafelgesprekken een meerwaarde biedt, nu de oorspronkelijke vraag van de inwoner niet altijd de werkelijke vraag blijkt te zijn. Coaches ondersteunen inwoners bij het verhelderen van hun vraag en het opstellen van een eigen Plan. Inwoners benaderen coaches erg open, wat ervoor zorgt dat ook onderwerpen waarop een taboe kan rusten bespreekbaar zijn. Bijvoorbeeld over verslavingsproblematiek wordt open en eerlijk verteld. De informatie die daarmee wordt verzameld, is dan ook erg waardevol.

Het wijkteamkader is helder opgesteld en biedt handvatten om tot een gestructureerd proces te komen. Bij het onderzoek is gebleken dat het wijkteamkader voor de hulp bij financiële problematiek nog niet volledig aansluit op het juridisch kader en het uitvoeringskader van branche-organisatie NVVK. De interpretatie van definities als aanvraag, intake en besluit is nog niet uniform. Het zou verstandig zijn om hierover heldere afspraken te maken. Bij de inzet van specialistische voorzieningen bestaat momenteel de kans dat er dubbel werk verricht moet worden. De taak aanmelding en intake wordt door de wijkteams niet zodanig uitgevoerd dat een specialistische voorziening direct kan worden ingezet. Hierbij zal er nog een nieuw intakegesprek noodzakelijk zijn. De benodigde hulpverlening kan daardoor niet direct worden opgestart.

Bij het onderzoek is gebleken dat de wijkteams op vijf van de zes onderzochte punten ruim voldoende scoren. Coaches scoren sterk op:

- het achterhalen van achterliggende problematiek
- signaleren van psychosociale, psychische, psychiatrische en verslavingsproblematiek
- het activeren van inwoners
- het toeleiden naar specialistische voorzieningen waarbij wordt voorkomen dat de inwoner zijn verhaal volledig opnieuw moet vertellen

Op het onderdeel kennis van de financiële componenten en berekeningen in het kader van schuldhulpverlening is een verbeterslag noodzakelijk. Opvallend is dat de scores van de individuele coaches ver uit elkaar liggen. De kwaliteit is hiermee onstabiel en dat brengt risico's met zich mee op het gebied van rechtsgelijkheid voor inwoners. De individuele verschillen doen zich voor verspreid over de zes onderzochte punten.

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn aanbevelingen gedaan op het gebied van:

- Stabiele kwaliteit
- Afstemming juridisch kader en wijkteamkader
- Regie door kwetsbare inwoners en stabiele situaties

Onderzoeksopzet en leeswijzer

De gemeente wil graag weten hoe de wijkteams functioneren op het gebied van financiële problematiek. Daartoe is de volgende centrale vraag opgesteld:

Centrale vraag
Doen de wijkcoaches in het kader van schulddienstverlening, de juiste dingen op het goede moment, zodanig dat financiële problematiek zelf of met behulp van het netwerk kan worden opgelost of (indien noodzakelijk) toeleiding naar de juiste vervolgstap plaats vindt?

Om de centrale vraag te beantwoorden zijn zes deelcriteria opgesteld waarmee gemeten wordt of de coach op het juiste moment de juiste dingen doet.

1. Door de wijkcoach wordt onderzocht of de inwoner eigen regie kan voeren op de financiële huishouding, dat wil zeggen dat er inzicht is in de eigen administratie en het eigen budget. Indien wordt vastgesteld dat dit inzicht onvoldoende aanwezig is, worden stappen ondernomen om dit inzicht te verkrijgen.
2. De wijkcoach is in staat om het gedrag te achterhalen, dat achter de financiële problemen schuilgaat en maakt dit bespreekbaar zodat (op termijn) gedragsverandering kan plaatsvinden.
3. Er worden contactmomenten afgesproken waarbij de klant aantoont dat gestelde doelen zijn gerealiseerd (bijvoorbeeld zijn de financiële problemen onder controle, is begeleiding is bij een ketenpartner ingezet?).
4. Er is een berekening gemaakt op basis waarvan bepaald wordt of er sprake is van een problematische of niet problematische schuldenlast.
5. De wijkcoach erkent de belemmeringen die achterliggende problematiek kunnen vormen voor verdere schuldhulpverlening.
6. De wijkcoach weet welk vervolgproduct ingezet kan en moet worden en zorgt voor een zorgvuldige toeleiding.

Het voldoen aan deze criteria wordt gemeten aan de hand van 25 indicatoren. Per indicator kunnen 1,2,3 of 4 punten behaald worden. Het puntenaantal is afhankelijk van het al dan niet vertonen van het gedrag in combinatie met de effectiviteit van de interventie / vertoonde gedraging.

In Arnhem zijn verspreid over de acht wijkteams gesprekken geobserveerd door de onderzoeker. Deze gesprekken varieerden van startgesprekken tot vervolggesprekken tot slotgesprekken. Bij nagenoeg alle gesprekken was vooraf de inschatting dat er sprake was van financiële problematiek. Inwoners zijn voorafgaand aan het bezoek op de hoogte gebracht van het onderzoek en er is om toestemming gevraagd. De onderzoeker is geen deelnemer geweest in gesprekken en heeft een observerende rol ingenomen.

In dit onderzoeksrapport volgt eerst een beschouwing van het wijkteamkader, de juridische en overige kaders waarmee de wijkteams in het kader van schuldhulpverlening te maken hebben. Hierbij wordt de vergelijking gemaakt van de theorie en de Arnhemse praktijk. Vervolgens wordt gerapporteerd over de geobserveerde gesprekken. Het onderzoeksrapport eindigt met conclusies en aanbevelingen.

1. Het wijkteamkader

De wijkteams in Arnhem voeren in het kader van schuldhulpverlening de taak aanmelding en intake uit. Na een eerste gesprek waarin een brede uitvraag plaatsvindt (het keukentafelgesprek), vinden een of meer vervolggesprekken plaats. Indien noodzakelijk kan de wijkcoach de inwoner overdragen aan Rijnstad of het Budget Advies Centrum (BAC) voor het schuldhulpverleningstraject. De wijkcoaches hebben hierdoor een voorbereidende taak in het totale proces van schuldhulpverlening.

De wijkcoaches zijn generalisten met verschillende achtergronden. Binnen ieder team zijn een of meerdere coaches met kennis op het specifieke terrein van schuldhulpverlening aanwezig. Zij worden superusers genoemd. De generalisten kunnen met de superusers overleggen indien zij vragen hebben.

De wijkteams kennen een eerste gesprek (keukentafelgesprek) waarin de vraag wordt verhelderd. Wijkcoaches hanteren een brede uitvraag op meerdere leefdomeinen. Indien wordt vastgesteld dat er sprake is van problemen op het financiële vlak, vindt er meestal een vervolggesprek plaats om inzicht in de problematiek te krijgen. Hulpvragen worden geregistreerd in een klantvolgsysteem en er wordt gebruik gemaakt van “Mijn plan, Ons plan” om tot een stappenplan te komen waarmee de gewenste eindsituatie bereikt kan worden. De gemeente is bezig om het systeem en daarmee het plan via DigiD direct voor inwoners digitaal toegankelijk te maken.

De wijkteams kunnen doorverwijzen naar Rijnstad voor stabilisatie en naar het BAC voor het treffen van schuldregelingen. Het BAC wordt vervangen door Plangroep. Naast curatieve schuldhulpverlening zijn er allerhande ondersteunende faciliteiten beschikbaar, zoals het ordenen van administratie, beantwoorden van sociaal juridische vragen, berekenen en corrigeren beslagvrije voet. De wijkcoaches zetten waar nodig deze ondersteunende voorzieningen in conform het onderstaande processchema.

bureau PENG

De Arnhemse route voor financiële oplossingen

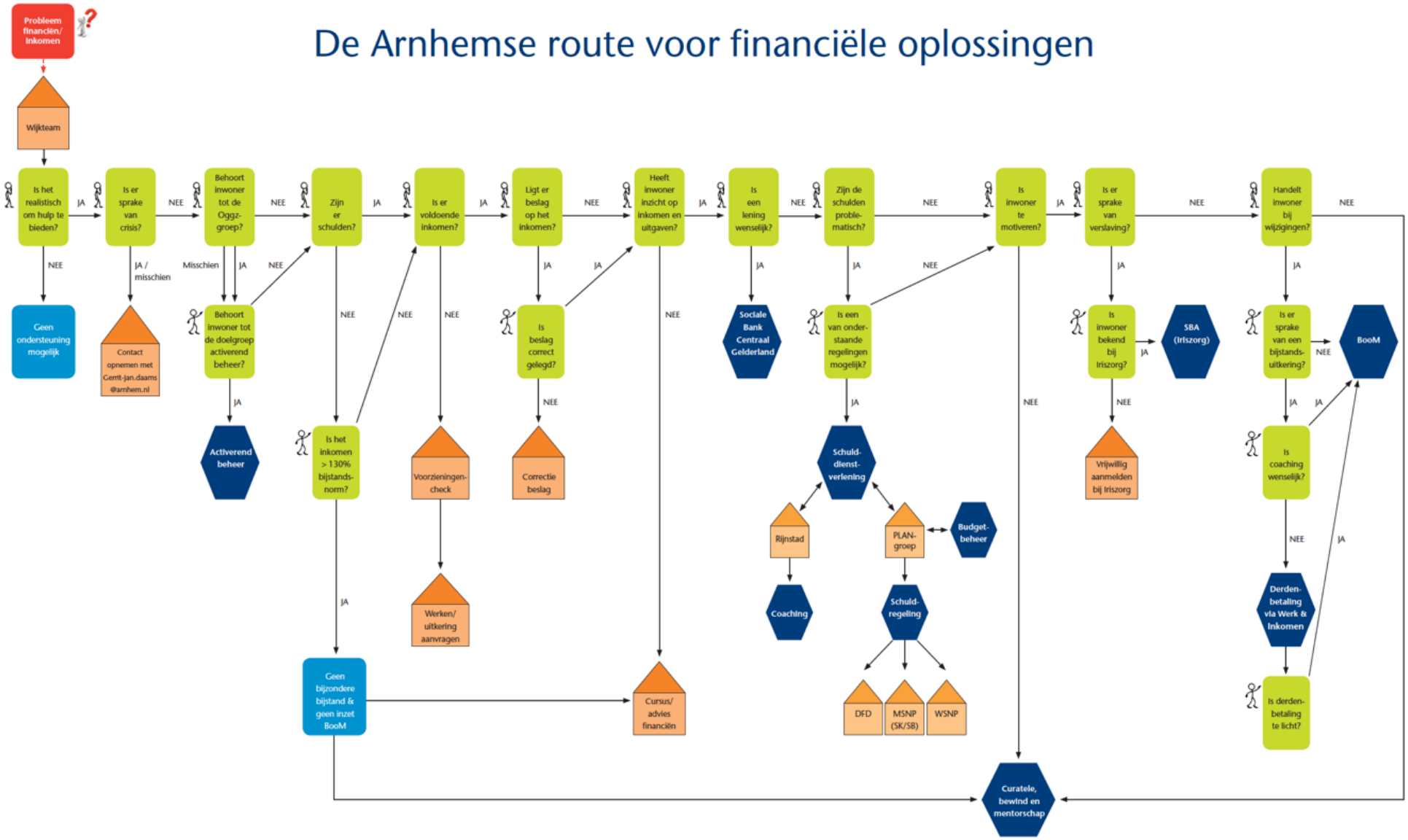

2. Juridisch kader schuldhulpverlening

Sinds 1 juli 2012 is de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) in werking getreden. Met de komst van deze wet is schuldhulpverlening een wettelijke taak van gemeenten geworden. Ook heeft met de komst van de Wgs het bestuursrecht zijn intrede gedaan bij het uitvoeren van schuldhulpverlening. Het bestuursrecht brengt onder andere met zich mee dat er besluiten genomen moeten worden over toelating, weigering en beëindiging van schuldhulpverlening. Tegen deze besluiten is bezwaar en beroep mogelijk. Ook is het van belang dat besluiten tijdig worden genomen. Indien een tijdige beslissing uitblijft, kan een dwangsom worden verbeurd. In dit hoofdstuk bekijken we het proces van schuldhulpverlening door een juridische bril.

Aanvraag

De schuldhulpverlening start juridisch gezien met de aanvraag. De Algemene wet bestuursrecht (Awb) zegt dat de aanvraag het verzoek van een inwoner is om een besluit[1]. De hoofdregel is dat aanvragen schriftelijk worden gedaan, tenzij de materiële wetgeving, in dit geval de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, anders bepaalt[2]. De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening lijkt op dit punt af te wijken. De Wgs spreekt niet van een aanvraag maar van een verzoek en een verzoeker[3]. Er is sprake van een verzoek tot schuldhulpverlening indien de verzoeker zich wendt tot het college. Zich wenden tot is niet nader gedefinieerd waardoor de Wgs lijkt aan te geven dat de aanvraag vormvrij is. Daarnaast dient schuldhulpverlening laagdrempelig en breed toegankelijk te zijn, wat het standpunt dat de aanvraag vormvrij is, ondersteunt.

Vertaald naar de situatie in Arnhem betekent dit dat de aanvraag al kan plaatsvinden bij het maken van de eerste afspraak via het programma Timeblockr of het algemene telefoonnummer. In dit stadium kan de inwoner immer reeds aangeven hulp bij schulden of financiële problemen te willen. Dit kan gezien worden als zich wenden tot het college met het verzoek tot schuldhulpverlening. In andere situaties zal pas bij het eerste gesprek (tijdens de brede uitvraag) blijken dat er sprake is van een verzoek tot schuldhulpverlening. In beide situaties kan gesteld worden dat het aanvraagmoment plaatsvindt in het kader van contact met het wijkteam. We zullen op dit onderwerp terugkomen in de conclusies en aanbevelingen.

De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening stelt dat gemeenten het eerste gesprek waarin de hulpvraag wordt vastgesteld laten plaatsvinden binnen vier weken na het verzoek (maximale wachttijd). In geval van crisissituaties, dient deze termijn maximaal drie werkdagen te bedragen[4]. Het is daarmee ook vanuit juridisch oogpunt van belang om bij het verzoek vast te stellen of er sprake is van een crisissituatie. Daarnaast dient de verzoekdatum te worden geregistreerd om bijvoorbeeld de beslistermijn te bewaken. In principe moet binnen acht weken na het verzoek een besluit worden genomen[5]. Deze beslistermijn is (onder meer) te verlengen als voor het te nemen besluit noodzakelijke informatie ontbreekt[6].

[1] Artikel 1:3 lid 3 Awb
[2] Artikel 4:1 Awb
[3] Kamerstukken 32 291, nr. 3
[4] Artikel 4 lid 1 Wgs
[5] Artikel 4:13 Awb
[6] Artikel 4:5 Awb

Besluit

Het besluit in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening ziet op de toelating dan wel weigering van de schuldhulpverlening of voor lopende schuldhulpverleningstrajecten op de beëindiging daarvan[7]. Dit betekent dat bij een verzoek tot schuldhulpverlening dient te worden vastgesteld of de inwoner kan worden toegelaten tot schuldhulpverlening of dat er weigeringsgronden van toepassing zijn. Met het afgeven van de toelatingsbeschikking ontstaat het recht op schuldhulpverlening. De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening biedt binnen dit recht de ruimte aan de gemeente om tot maatwerk te komen. Het aanbod kan bijvoorbeeld verder worden uitgewerkt in een Plan van Aanpak waarbij de verplichtingen in een schuldregelingsovereenkomst of budgetbeheerovereenkomst kunnen worden opgenomen.

Het afgeven van beschikking is een taak van het College van B&W. Zij kunnen deze taak echter mandateren aan ambtenaren of aan externe organisaties[8]. Hiervoor zal een mandaatbesluit genomen moeten worden.

Samenvattend: De wijkteams functioneren als poort en krijgen te maken met verzoeken schuldhulpverlening. Deze verzoeken zijn vormvrij en kunnen worden aangemerkt als een aanvraag. Het is van belang de aanvraagdatum te registreren in verband met het waarborgen van de maximale wachttijd en beslistermijn. Op de aanvraag moet een toelatings- of weigeringsbeschikking volgen. Deze taak ligt bij het college en kan via een mandaatbesluit worden gemandateerd aan ambtenaren of externe organisaties.

[7] Kamerstukken 32 291, nr. 3
[8] Artikel 10:3 Awb

3. Uitvoeringskaders schuldhulpverlening

Naast de wettelijke kaders hanteren veel gemeenten en schuldhulpverlenende instanties de richtlijnen van de NVVK. Het volgen van deze richtlijnen is geen wettelijke verplichting, de wetgever laat in de Memorie van toelichting bij de Wgs deze verantwoordelijkheid bij de betrokken partijen liggen. De NVVK geniet als brancheverenigingen het vertrouwen van schuldeisers, het hanteren van de NVVK-richtlijnen kan daarmee bijdragen aan een positieve samenwerking met schuldeisers en ketenpartners. In dit hoofdstuk schetsen we de geobserveerde werkwijze van de wijkteams in het licht van de NVVK-richtlijnen. Aangezien de wijkteams een taak verrichten in het kader van aanmelding en intake, beperken we ons hier tot deze onderdelen van de NVVK-richtlijnen.

Aanmelding

Volgens de NVVK-richtlijnen[9] heeft de aanmelding als doel de hulpvraag van de inwoner te registreren. De aanmelding leidt tot informatie die noodzakelijk is voor de vervolgstap. Dit kan een intake of crisisinterventie zijn. De inwoner wordt geïnformeerd over de vervolgstappen en over de wachttijd tot het intakegesprek plaats vindt.
In de gemeente Arnhem voeren de wijkteams de aanmeldingsfase grotendeels conform de NVVK-richtlijnen uit. De hulpvraag wordt geregistreerd en de inwoner wordt geïnformeerd over vervolgstappen. Er is beperkt aandacht voor het signaleren van crisissituaties. Er wordt in het keukentafelgesprek niet structureel gevraagd of er sprake is van een dreigende ontruiming, of afsluiting van gas, water en elektra. Bij inzet van een specialistische voorziening is de wachttijd niet bekend.

Intake

Binnen de intake vinden volgens de NVVK-richtlijnen de activiteiten inventarisatie, analyse en advies plaats. We behandelen hierna de drie onderdelen.

Inventarisatie

In de NVVK-richtlijnen is vastgelegd welke gegevens moeten worden geïnventariseerd. Bij het observeren van de gesprekken met de wijkcoaches is gebleken dat nog niet alle gegevens worden geregistreerd. In de onderstaande tabel is weergegeven welke gegevens nu al door de coaches worden vastgelegd en welke gegevens wel geregistreerd moeten worden, maar nog niet (altijd) worden vastgelegd.

Gegevens die conform NVVK-richtlijnen dienen te worden geregistreerd:	**Mate van registratie door wijkcoach**	**Toelichting:**
Datum waarop begonnen wordt met de inventarisatie		
Algemene gegevens van de klant en eventuele partner inclusief burgerlijke staat		
Inkomsten (soorten inkomsten)		
Uitgaven		Voor de vaste lasten is voldoende aandacht. Voor de overige uitgaven is minder aandacht, terwijl deze vaak bespreekbaar moeten worden gemaakt om het budget sluitend te krijgen.

[9] Module Aanmelding en intake NVVK – openbaar via www.nvvk.eu

Vermogens- en schuldposities		Schulden worden door de klant benoemd en niet geverifieerd aan de hand van documenten. Voor vermogen is geen aandacht.
Berekening Vrij te laten bedrag (VTLB) conform Recofa-rapport		Er wordt geen gebruik gemaakt van vrij beschikbare VTLB calculator
Oorzaken van financiële problemen		
Hulpvraag van de klant		
Werkervaring en opleidingsniveau		Deze gegevens zijn van belang om het perspectief op inkomensverbetering richting schuldeisers te schetsen, deze gegevens worden incidenteel geregistreerd in de brede uitvraag.
Afloscapaciteit of het aflosbedrag		Door het gebrek aan berekening van het vrij te laten bedrag, kan ook geen inschatting van de afloscapaciteit worden gemaakt.
De persoonlijke omstandigheden, achterliggende problematiek en de motivatie van de klant om mee te werken aan de oplossing van het probleem		
Flankerende hulpverlening die de klant al ontvangt of al ontvangen heeft; in eerdere trajecten in de schuldhulpverlening of Wsnp		Het eerder gebruik van schuldhulpverlening wordt niet structureel uitgevraagd. Indien het ter sprake komt, vragen coaches hier wel op door.

Aan het einde van de intakefase moeten deze gegevens bekend zijn als gekozen wordt voor instrumenten die door een NVVK-lid kunnen worden ingezet om een schuld duurzaam op te lossen of te stabiliseren. Tijdens de inventarisatie moeten bewijzen worden verzameld voor de volgende gegevens:

- algemene gegevens van de klant en eventuele partner, inclusief burgerlijke staat;
- inkomsten (soorten inkomsten);
- uitgaven;
- vermogens- en schuldposities.

In Arnhem hebben coaches instrumenten ter beschikking om een schuldenoverzicht en een budgetplaatje van inkomsten en uitgaven te maken. De algemene gegevens van de klant worden wel geregistreerd, maar niet altijd van bewijsstukken voorzien. Bijvoorbeeld; een akte van huwelijkse voorwaarden is, indien van toepassing, een belangrijk bewijsstuk voor verdere schuldhulpverlening.

Samenvattend: In Arnhem dragen de wijkcoaches bij aan de inventarisatie die tijdens de intake moet plaatsvinden. Op drie onderdelen vindt geen registratie plaats, op drie andere onderdelen vindt onvoldoende structureel registratie plaats en op de overige zes onderdelen vindt voldoende tot goede registratie plaats. Naast registreren moeten ook bewijsstukken worden verzameld. Dit komt weinig aan de orde in gesprekken. De registratie is van belang om te bepalen wat het juiste vervolgproduct is. Bij het ontbreken van informatie ontstaat vertraging in het proces van schuldhulpverlening of wordt in het slechtste geval niet het juiste vervolgproduct ingezet.

Analyse

Tijdens de analyse vindt volgens de NVVK-richtlijnen onderzoek plaats naar de hulpvraag, de schulden en de onderliggende problematiek. Hierbij moet rekening worden gehouden met landelijke, regionale en lokale relevante afspraken met betrekking tot schuldhulpverlening en de lokale sociale kaart. In Arnhem doen de wijkcoaches voldoende aan analyse bij financiële problematiek. Zij inventariseren de hulpvraag en de onderliggende problematiek en stellen de klant in staat om zelfstandig tot inventarisatie van de schulden te komen. De wijkcoaches zijn goed op de hoogte van de lokale afspraken en sociale kaart.

Advies

In het onderdeel Advies wordt een advies geformuleerd dat de stappen beschrijft die noodzakelijk zijn om te komen tot een duurzame oplossing of stabilisatie van de schuld. Een advies is maatwerk en beschrijft het (de) instrument(en) die ingezet worden om een duurzame oplossing of stabilisatie van de schuld(en) te bereiken. Het advies moet volgens de NVVK-richtlijnen minimaal bestaan uit:

- Overzicht van geregistreerde gegevens;
- Analyse, inclusief een berekening van het VTLB;
- Advies over de keuze voor één of meer vervolgstappen in het schuldhulpverleningsproces:

Het advies tot het volgen van één of meer vervolgstappen in het schuldhulpverleningsproces moet voorzien zijn van een plan van aanpak. Het plan van aanpak moet in tweevoud ondertekend worden. Na de ondertekening start de uitvoering van het plan van aanpak.
In Arnhem wordt gewerkt met aanmeldformulieren waarin de hulpvraag (mijn Plan, ons Plan), achtergrond en eventuele bijzonderheden van de inwoner zijn opgenomen. Ook is aandacht voor eerder gebruik van schuldhulpverlening. Dit is een goede eerste aanzet om tot een Plan van Aanpak te komen dat direct voor de specialistische schuldhulpverlening bruikbaar is. Met de huidige aanmelding voor de specialistische schuldhulpverlening ontbreken nog relevante gegevens zoals:

- Opleiding, werkervaring, activiteiten als ondernemer, toekomstperspectief inkomensverbetering
- Beperkingen op psychosociaal of psychiatrisch gebied, verslavingsproblematiek
- Activiteiten en leeftijd inwonende (meerderjarige) kinderen in verband met kostgeldverplichting
- Vermogen, zoals auto, sieraden, onroerend goed in het buitenland, koopsommen, levensverzekeringen etc.

Ook kan het Plan van Aanpak benut worden om de inwoner inzicht te geven in de doorlooptijden.

Samenvattend: In Arnhem wordt het advies dat volgens de NVVK-richtlijnen binnen de intake moet worden afgegeven in grote mate uitgevoerd door de wijkcoaches. Zij stellen een Plan op (Mijn plan, ons plan) waarin de hulpvraag wordt vastgelegd en waarin de vervolgstappen worden geregistreerd. Het Plan van aanpak binnen de schuldhulpverlenende instelling zal echter uitgebreider zijn en meer nadruk leggen op financiële gegevens. Het is de vraag in hoeverre Mijn plan, ons plan in combinatie met de informatie uit het aanmeldformulier daadwerkelijk kan fungeren als Plan van aanpak zoals bedoeld in de NVVK-richtlijnen. Door het verschil in taakopvatting (wat behelst de taak aanmelding en intake) loopt de inwoner het risico bij inzet van een specialistische voorziening nogmaals in een intakefase te komen of mogelijk zelfs een andere uitslag te krijgen op basis van de gegevens die binnen de schuldhulpverlenende instelling worden verzameld. Het proces verloopt langer dan nodig omdat dubbel werk wordt verricht. Of de verwachtingen van de inwoner blijken achteraf niet juist te zijn. De motivatie kan hiermee onder druk komen te staan.

Praktijk: observeren gesprekken

Naast het bestuderen van de toepasselijke kaders heeft de onderzoeker 40 gesprekken verdeeld over 8 wijkteams bijgewoond. Bij deze gesprekken is alleen geregistreerd in welke wijk het gesprek plaatsvond, omwille van de vertrouwensband met de coach en de privacy van de inwoner.

De gesprekken werden grotendeels gevoerd door coaches zonder een achtergrond op het gebied van schuldhulpverlening. Bij een beperkt aantal gesprekken was de wijkcoach een superuser, een coach met specialistische kennis op het gebied van schuldhulpverlening. De geobserveerde gesprekken werden dus over het algemeen gevoerd door coaches zonder specialistische achtergrondkennis. In dit hoofdstuk worden de vooraf opgestelde deelvragen beantwoord aan de hand van de observaties in de gesprekken.

Deelvraag 1: Regie op financiën

Bij de eerste deelvraag staat het inzicht in de eigen financiën en daarmee het in staat zijn om op eigen regie de financiën te voeren centraal. Hierbij is het volgende deelcriterium geformuleerd:

Door de wijkcoach wordt onderzocht of de inwoner eigen regie kan voeren op de financiële huishouding, dat wil zeggen dat er inzicht is in de eigen administratie en het eigen budget. Indien wordt vastgesteld dat dit inzicht onvoldoende aanwezig is, worden stappen ondernomen om dit inzicht te verkrijgen.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach kan beoordelen of de administratie voldoende is geordend om het overzicht te behouden	8,2	De wijkcoaches hebben aandacht voor de staat van de administratie en wijzen op het belang hiervan. Indien nodig wordt ondersteuning geregeld.
De wijkcoach kan beoordelen of een budgetplan klopt en realistisch is	6,5	Inkomsten en uitgaven worden op hoofdlijnen uitgevraagd. In sommige teams krijgt de inwoner een format om zelf een budgetplan op te stellen. De werkwijze is niet uniform.
De wijkcoach kan indien noodzakelijk ondersteuning inschakelen bij het ordenen van de administratie	7,0	De wijkcoaches kunnen hulp inschakelen bij de administratie. Wanneer hulp wordt ingeschakeld verschilt per persoon.
De wijkcoach kan indien noodzakelijk samen met de inwoner een budgetplan opstellen	6,4	Het format voor een budgetplan wordt soms bij de inwoner achtergelaten (op papier of digitaal). Incidenteel wordt het budgetplan met de inwoner opgesteld.
De wijkcoach maakt financiële keuzes en besparingsmogelijkheden bespreekbaar zonder gemaakte keuzes te veroordelen.	6,6	

De wijkcoaches laten zien op bovenstaande vijf punten een ruime voldoende te scoren. De hoogste scores worden behaald op de onderdelen die zijn gerelateerd aan de administratie. Op het opstellen

van budgetplannen worden lagere (maar voldoende) scores behaald. Coaches hebben niet structureel aandacht voor het uitgavenpatroon van de inwoner. Inkomsten en uitgaven worden niet geverifieerd aan de hand van actuele stukken zoals rekeningoverzichten of uitkeringsspecificaties. Bij de observaties valt op dat het inkomen door coaches belangrijk wordt gevonden om een indicatie te krijgen van het wel of niet voldoen aan het criterium problematische schuld. Het budgetplan is echter met name bedoeld om te kijken of er een stabiele financiële inkomenssituatie aanwezig is op basis waarvan verdere schuldhulpverlening mogelijk is. Om deze reden is ook de uitgavenkant relevant.

Op het onderdeel administratie hanteren coaches een uiteenlopende aanpak. Enkele coaches controleren de aanwezige papieren, de meeste coaches nemen genoegen met de uitspraak van de inwoner dat de administratie op orde is. Het valt op dat er geen overeenstemming lijkt te bestaan over het begrip geordende administratie. Tijdens de gesprekken wordt weinig gekeken naar de ordening van de administratie. Regelmatig wordt de vraag gesteld of de inwoner het moeilijk vindt om de administratie bij te houden. Inwoners geven hier geen direct antwoord op. Men zou verwachten dat er naast het stellen van vragen gelet wordt op andere signalen, zoals de staat van documenten (in een map, of los in een la), hoe snel een inwoner gevraagde documenten kan vinden of vragen over financiën kan beantwoorden. Ondanks dat veel inwoners op deze punten toch moeite lijken te hebben met administratie, is in de bijgewoonde gesprekken geen hulp ingeschakeld bij het ordenen van administratie.

Het bespreken van gemaakte financiële keuzes is vaak een lastig onderdeel in gesprekken. Hierbij dient een zorgvuldig evenwicht te worden gezocht tussen het bespreken van problemen in het uitgavenpatroon zonder de gemaakte keuzes te veroordelen. De wijkcoaches laten zien dat zij over het algemeen de keuze volledig bij de inwoner laten, ook al ontstaan hierdoor financiële problemen.

Samenvattend: Coaches hebben voldoende aandacht voor de staat van de administratie en hebben voldoende basiskennis voor het opstellen van een budgetplan. De score op deze deelvraag is een 6,9 gemiddeld. Voor administratie is meer aandacht dan voor het budget. Door meer aandacht voor het budget kan sneller worden gewerkt aan een voor schuldhulpverlening benodigde stabiele financiële situatie. Er wordt weinig gebruik gemaakt van documenten om bedragen te verifiëren. Tussen coaches zitten grote verschillen in het inschakelen van hulp bij administratie en het bespreekbaar maken van een bovenmatig uitgavepatroon.

Deelvraag 2: Aandacht voor gedrag

Schulden zijn zelden enkel een financieel-technisch probleem. Het gedrag van de inwoner is een belangrijke factor bij het laten ontstaan van schulden. Om tot duurzame oplossingen te komen, is het van belang dat er inzicht bestaat in het gedrag van de inwoner en dat dit gedrag bespreekbaar kan worden gemaakt. Hierbij is het volgende deelcriterium geformuleerd:

De wijkcoach is in staat om het gedrag te achterhalen, dat achter de financiële problemen schuilgaat en maakt dit bespreekbaar zodat (op termijn) gedragsverandering kan plaatsvinden.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach kent de verschillende ontstaansoorzaken van (problematische) schulden	8,7	Door de open gespreksvoering komen de oorzaken van de schuldenproblematiek snel boven water. De wijkcoaches herkennen de verschillende oorzaken en handelen hier naar.
De wijkcoach vraagt door en vat samen om achter het probleem-achter-het-probleem te komen	8,7	De brede uitvraag brengt met zich mee dat er een goed beeld ontstaat van de vraag achter de vraag. De wijkcoaches vragen goed door indien er zaken onduidelijk zijn.
De wijkcoach kan het gedrag benoemen en bespreken met de inwoner, op een zodanige wijze dat de inwoner over het eigen gedrag gaat nadenken	6,5	De wijkcoaches nemen een luisterende houding aan en staan naast de inwoner. De beperking van deze houding is dat (probleem)gedrag meestal niet bespreekbaar wordt gemaakt op een zodanige wijze dat er verandering gaat plaatsvinden.
De wijkcoach kan de inwoner motiveren en coachen om het gedrag te veranderen	8,1	De wijkcoaches maken regelmatig gebruik van complimenten en gebruiken dit middel ook opnieuw gewenst gedrag te stimuleren.

De wijkcoaches scoren goed op het achterhalen van achterliggende problematiek. Deze scores hangen vooral samen met een structurele brede uitvraag en een goede gesprekstechniek. Ook valt op dat veel inwoners zich zodanig op hun gemak voelen dat zij uit eigen beweging zorgwekkend gedrag bespreken. De meeste coaches zijn in staat om ondanks de methodiek van de brede uitvraag een open gesprek met de inwoner aan te gaan en lopen alle onderwerpen op een natuurlijke wijze na door middel van samenvatten en doorvragen. Voordeel van deze werkwijze is dat inwoners over het algemeen erg open zijn in de gesprekken met de coaches en meer informatie geven dan een regulier gesprek in een spreekkamer met een schuldhulpverlener.

Het bespreekbaar maken van probleemgedrag vinden coaches vaak lastig. Wellicht ligt de oorzaak hiervan in het spanningsveld tussen de benodigde vertrouwensband en de benodigde confrontatie. Coaches proberen door het geven van complimenten inwoners te motiveren. Ook wordt gebruik gemaakt van gesprekstechnieken als de “droomvraag”. Het opstellen van Mijn Plan Ons Plan is een belangrijk instrument om te werken aan gedragsverandering en hier wordt wel voldoende gebruik van gemaakt. Dit instrument werkt echter alleen als de inwoner reeds gemotiveerd is om aan zijn probleem te werken en is minder geschikt als inwoners (nog) niet klaar zijn om aan het eigen gedrag te werken. Om inwoners “in beweging” te krijgen en te motiveren om het gedrag te veranderen zouden ook andere technieken kunnen worden ingezet, zoals het benoemen van probleemgedrag of het confronteren van de inwoner met de gevolgen van het eigen gedrag.

Samenvattend: coaches hebben veel aandacht voor gedrag, de gemiddelde score op dit onderdeel is een 8,0. Hierbij gelden het signaleren van problematiek en vraagverheldering als zeer sterke kwaliteiten van de coaches. Coaches kunnen inwoners motiveren om actie te ondernemen, hiertoe wordt een positieve insteek gebruikt waarbij het geven van complimenten veelvuldig voorkomt. Coaches maken minder gebruik van technieken om gedragsverandering te bewerkstelligen.

Ter illustratie
Een inwoner meldt zich aan met een opvoedkundig probleem. Bij doorvragen in het eerste gesprek blijkt er ook een financieel probleem te zijn. Nu vindt het tweede gesprek plaats. Het gaat erom dat de inwoner zelf bewindvoerder is van iemand uit haar naaste omgeving en dat de inwoner zonder toestemming geld heeft geleend van deze persoon. Ze moet dit nu terugbetalen. Naast deze vordering zijn er ook nog andere schulden. Door de penibele situatie is de houding van de coach zeer bepalend voor het verloop van dit tweede gesprek. Door de open en niet veroordelende houding van de coach ontstaat een open sfeer waarin de inwoner vertrouwelijke dingen durft te vertellen.

Deelvraag 3: Gestructureerd vervolgactiviteiten inzetten

Indien een probleem wordt geconstateerd zal de coach samen met de inwoner tot vervolgstappen moeten komen. Het omzetten van goede intenties in concrete acties is van belang om tot een eindresultaat te komen. Hierbij is het volgende deelcriterium opgesteld:

Er worden contactmomenten afgesproken waarbij de klant aantoont dat gestelde doelen zijn gerealiseerd (bijvoorbeeld zijn de financiële problemen onder controle, is begeleiding is bij een ketenpartner ingezet?).

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach betrekt de inwoner bij het maken van vervolgafspraken	8,3	We zien een tweedeling tussen coaches die sturend optreden bij het uitzetten van vervolgafspraken en coaches die hierbij de inwoner leidend laten zijn.
De wijkcoach kan afspraken SMART formuleren	8,0	Coaches kunnen goed aangeven wat er moet gebeuren (specifiek). Niet altijd wordt aangegeven wanneer de vervolgstap moet plaatsvinden (tijdgebonden) of wat het resultaat zou moeten zijn (meetbaar)
De wijkcoach kan de inwoner activeren om activiteiten te ondernemen	8,8	Coaches zijn duidelijk in wat er moet gebeuren om tot een gewenst einddoel te komen. Ook worden veel complimenten gegeven over reeds behaalde stappen.
De wijkcoach controleert of de inwoner de afspraken begrijpt	7,9	Coaches stellen controlevragen of sturen de inwoner om zaken op te schrijven. Hierdoor wordt meestal duidelijk dat de inwoner de informatie wel of niet heeft begrepen.

Bij het gestructureerd werken aan oplossingen laten coaches zien dat ze zeer goed in staat zijn in het activeren van inwoners. De coaches geven de klant in alle gevallen vervolgopdrachten, waardoor inwoners onder eigen regie aan oplossingen kunnen werken.

In de gesprekstechnieken is nog verbetering aan te brengen, op het onderdeel SMART formuleren van afspraken. Inwoners vragen regelmatig wat nu precies de bedoeling is en wat wanneer moet gebeuren. Door het niet SMART formuleren van afspraken, loopt de coach het risico dat de inwoner niet tijdig de juiste stappen zet. Coaches controleren voldoende of de inwoner de afspraken begrijpt. Bijvoorbeeld het vragen of de inwoner de afspraken wil opschrijven of het vragen naar de mening van de inwoner over de gemaakte afspraken, zijn goede methodes om te controleren of de inwoner de gegeven informatie of gemaakte afspraken heeft begrepen.

Sommige coaches hebben de neiging om sturend op te treden bij het uitzetten van vervolgactiviteiten, terwijl een gedeeld plan waarbij gezamenlijk vervolgstappen worden bedacht waarschijnlijk meer effectief is door een groter draagvlak bij de inwoner. We zien hier een beeld van volledige scores of de minimale score. De goede score op onderdeel a is hiermee met name te danken aan een aantal coaches die deze vaardigheid zeer goed beheersen en niet een algemeen beeld.

Samenvattend: De wijkcoaches scoren goed op het gestructureerd inzetten van vervolgactiviteiten. De gemiddelde score op dit onderdeel is een 8,3. Opvallend zijn de grote individuele verschillen op dit onderdeel. Meer aandacht kan besteed worden aan het meetbaar en tijdgebonden maken van afspraken.

Ter illustratie
In een vervolggesprek blijkt dat de inwoner al bij de administratiecursus is geweest. Zijn situatie is veranderd doordat zijn partner is vertrokken naar een ander onderkomen. De relatie bevindt zich in een onduidelijke situatie. De inwoner is bezig met werk en opleiding en zoekt hierin naar wegen om te bewandelen. De coach geeft toe nog weinig te weten van financiën, dit zal ze later oppakken met een collega. De opstelling van de wijkcoach geeft een gevoel van teamvorming: “we weten allebei niet hoe we dit nu moeten oplossen, maar ik help jou je vragen helder te krijgen en ga het voor je uitzoeken met mijn collega’s”

Ter illustratie
Aan het einde van een vervolggesprek vraagt de wijkcoach nog naar de mogelijkheden voor vloerbedekking op de slaapkamer van de dochter. Hij vindt het een ontwikkelingsbedreigende situatie dat zij niet over een eigen kamer kan beschikken. Wijkcoach geeft aan dat zij hiervoor bijzondere bijstand kunnen aanvragen bij de gemeente en dat zij dan waarschijnlijk een bedrag toegekend zullen krijgen voor vloerbedekking, maar dan wel in de vorm van een lening. Zij benoemt dat inwoners er rekening mee moeten houden dat de gemeente dit meteen zal gaan verrekenen als zij een aanvullende PW uitkering of een volledige PW uitkering zullen gaan ontvangen van de gemeente. Mevrouw ziet dit niet zitten en wil dit niet doen. Wijkcoach benoemt dat zij dan afhankelijk zijn van stichtingen die wellicht een bedrag als gift willen verstrekken. Inwoners geven aan dat zij hiervoor al een aanvraag hebben gedaan bij Stichting de Dullerd, maar dat dit is afgewezen. De andere wijkcoach vraagt zich af waarom. Dit weten de inwoners niet. De andere wijkcoach gaat hierover contact opnemen met de Dullerd.

Deelvraag 4: Kennis van financiële componenten en berekening van problematische schuldsituatie

Om de juiste specialistische voorziening te kunnen bepalen voor inwoners met financiële problemen is gedegen kennis van relevante inkomsten, uitgaven, vermogensbestanddelen en soorten schulden noodzakelijk. Bijvoorbeeld om te kunnen berekenen of er sprake is van een problematische schuldsituatie, maar ook om te kunnen bepalen of een schuldregeling tot de mogelijkheden behoort. Voor dit onderdeel is het volgende deelcriterium opgesteld:

Er is een berekening gemaakt op basis waarvan bepaald wordt of er sprake is van een problematische of niet problematische schuldenlast.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach heeft inzicht in relevante inkomsten en uitgaven	6,1	Coaches verifiëren nauwelijks inkomsten en uitgaven. Hierdoor blijven zaken als beslag, boetepremie voor de zorgverzekering en overige uitgaven onduidelijk. Ook meer bijzondere vormen van inkomen zoals alimentatie en kostgeld roepen vaak nog vragen op.
De wijkcoach heeft inzicht in relevante vermogensbestanddelen	4,3	Het onderwerp vermogen komt niet aan de orde in gesprekken. Ook indien er aanleiding is om aan te nemen dat er vermogen is, wordt dit niet verder besproken. Voorbeelden zijn erfenissen en vermogen in het buitenland.
De wijkcoach kan een globaal schuldenoverzicht opstellen of een opgesteld overzicht op juistheid beoordelen	5,1	Schulden worden geïnventariseerd aan de hand van een schatting van de inwoner of de inwoner wordt geacht alle schuldeisers na te bellen voor een overzicht. Een middenweg waarbij een globaal schuldenoverzicht aan de hand van de laatste correspondentie wordt gemaakt, wordt niet gezocht.
De wijkcoach kan aan de hand van inkomen, uitgaven, vermogen en schulden inschatten of er sprake is van een problematische schuldsituatie	4,7	Gezien de beperkte informatie op bovenstaande punten is de schatting niet met voldoende zekerheid te maken. Vooral de eerste afweging (schulden minus vermogen) wordt niet gemaakt.

De score op inzicht in inkomsten en uitgaven is een matige voldoende, de scores op de andere onderdelen zijn onvoldoende. Hierdoor lopen de coaches het risico dat hun adviezen niet correct zijn en dat een verkeerde vervolgstap wordt gezet. Doordat wijkcoaches vaak naar andere instanties verwijzen, kunnen verkeerde keuzes achteraf worden rechtgezet waardoor geen ernstige fouten te verwachten zijn. Wel kunnen trajecten langer duren of kan de motivatie van de inwoner onder druk komen te staan doordat onterecht verwachtingen zijn gewekt.

Tijdens het onderzoek werd geconstateerd dat coaches onvoldoende kennis hebben van relevante inkomsten en de problemen die hiermee samenhangen. Voorbeelden zijn alimentatieverplichtingen, looncessie en kostgeld. In de meeste situaties wordt informatie niet geverifieerd aan de hand van loonstroken en uitkeringsspecificaties, hierdoor heeft de coach bijvoorbeeld geen inzicht in beslag. Bij 2

gesprekken is inzicht verkregen in de juistheid van de ontvangen toeslagen, de overige coaches besteden hier niet direct aandacht aan.

Coaches vragen nauwelijks naar vermogen. De indruk ontstaat dat zij er van uit gaan dat inwoners met schulden per definitie niet over vermogen beschikken. In de bijgewoonde gesprekken bleek echter een inwoner vermogen in het buitenland te hebben, een inwoner had nog een vordering op de ex-partner en verschillende inwoners bezaten een auto. Bij slechts een gesprek is de waarde van de auto ter sprake gekomen. Bij de overige inwoners is niet verder doorgevraagd op deze vermogenssignalen.

Om inzicht te krijgen in de schuldenproblematiek is een globaal schuldenoverzicht van belang. Een coach liet de inwoner zelf een overzicht opstellen. Bij de overige inwoners is vaak wel naar de hoogte van de schulden gevraagd, maar niet naar de aard van de schulden of welke schuldeisers er waren. Dit kan van belang zijn voor de keuze van de vervolgstap. Bijvoorbeeld boetes bij het CJIB vergen andere oplossingen dan het krediet bij het postorderbedrijf. Door het gebrekkige beeld van alle bovengenoemde onderdelen is het niet mogelijk om een goede inschatting te maken van de schuldenproblematiek. De berekening met betrekking tot het wel of niet aanwezig zijn van een problematische schuldsituatie zal in veel gevallen achteraf juist blijken, nu alleen wordt gekeken naar het inkomen en de hoogte van de schulden. Desondanks is een bredere benadering van belang om een zorgvuldige inschatting te kunnen maken.

Samenvattend: De wijkcoaches hebben een matige kennis van financiële componenten en kunnen hierdoor niet altijd een juiste berekening maken van de schuldsituatie. De gemiddelde score op dit onderdeel is een 5,1. Conform het gedachtegoed van de wijkteams ligt een hoge mate van verantwoordelijkheid bij de inwoner, terwijl voor een juiste calculatie onafhankelijke gegevens benodigd zijn. Meer aandacht voor vermogensbestanddelen en kennis van schuldsoorten zal bijdragen een hogere score op dit onderdeel.

Ter illustratie
We komen bij een inwoner voor een keukentafelgesprek de eerste hulpvraag was niet geheel duidelijk. Het blijkt dat het gaat om een inwoner met een verstandelijke uitdaging die met de begeleider op ons wacht. De inwoner heeft een begeleider en zijn zus is de curator. De inwoner heeft vragen over de regiopas en de valiespas o.a. om te kunnen reizen. Door de brede kennis en ervaring van de coach kan zij zeer goed inspelen op het niveau van de inwoner en door door te vragen komen ook het budgetplan aan de orde en de nodige vragen die het mogelijk maken te bepalen of er nog andere (financiële) problemen zijn. De inwoner en de begeleider zijn zeer tevreden over de benadering en werkwijze. Diverse ketenpartners komen aan de orde voor de andere levensgebieden. Er worden concrete afspraken gemaakt (SMART) en het vervolg van het traject wordt besproken. Het netwerk van partners is bij deze voor alle partijen verbreed.

Deelvraag 5: Aandacht voor achterliggende problematiek ten behoeve van integrale schuldhulpverlening

In de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening is het bieden van integrale schuldhulpverlening verplicht gesteld. Dat wil zeggen dat gemeenten als regievoerder niet slechts aandacht moeten hebben voor de financiële kant van schuldenproblematiek, maar ook voor de problemen die samengaan of ten grondslag liggen aan schulden. Schuldhulpverlening kan alleen tot een duurzaam resultaat leiden indien ook de schuldenproblematiek integraal wordt benaderd en naast het treffen van schuldregelingen ook gewerkt wordt aan bijvoorbeeld aanwezige verslavingsproblematiek.

Bij dit onderdeel is het volgende deelcriterium opgesteld:

De wijkcoach erkent de belemmeringen die achterliggende problematiek kunnen vormen voor verdere schuldhulpverlening.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach herkent signalen van bijvoorbeeld verslaving, psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek	9,1	De wijkcoaches hebben veel aandacht voor problematiek die een belemmering kan vormen voor schuldhulpverlening.
De wijkcoach kan het signaal richting de inwoner benoemen op een zodanige wijze dat de achterliggende problematiek bespreekbaar wordt gemaakt.	6,7	Het bespreekbaar maken van de achterliggende problematiek gaat meestal zonder moeite omdat de inwoner zelf open over zijn situatie is. Wanneer deze informatie niet vanuit de inwoner komt, is het voor sommige coaches lastig om de problematiek bespreekbaar te maken.
De wijkcoach kan flankerende hulpverlening inschakelen	5,0	Het beroep op zelfredzaamheid en eigen kracht is groot. In de meeste situatie is reeds flankerende hulp ingeschakeld, maar wanneer dit niet het geval is, zet de coach weinig ondersteuning in, ondanks dat dit zou gelopen om de belemmering voor het schuldhulpverleningstraject op te lossen.
De wijkcoach weet wanneer achterliggende problematiek geen belemmering (meer) vormt voor verdere schuldhulpverlening.	5,9	Achterliggende problematiek wordt door de meeste coaches niet als een belemmering voor verdere schuldhulpverlening gezien, alhoewel er een stabiele situatie nodig is om de kans op een geslaagd traject te vergoten.

Het onderdeel integrale schuldhulpverlening kent een diffuus beeld van scores. Het herkennen van signalen van achterliggende problematiek gaat de wijkcoaches zeer goed af en zij kunnen deze problematiek ook voldoende bespreekbaar maken. Vervolgens ontstaan er bij de benodigde vervolggedraging, namelijk het inschakelen van flankerende hulp of het constateren dat er geen hulp

meer noodzakelijk is onvoldoende scores. Coaches zien problematiek en bespreken dit, maar hebben moeite om hier actie op te ondernemen. Het is onduidelijk waarom niet wordt doorgepakt.

Het past binnen de visie van wijkteams om pas te spreken van een probleem als de inwoner dit zelf als een probleem ervaart, bij schuldhulpverlening dient echter onafhankelijk te worden vastgesteld of de inwoner een (financieel) probleem heeft en welke problematiek daar aan ten grondslag ligt. Deze constatering is relevant voor de slagingskans van het minnelijk schuldentraject en is ook een vraag die bij toelating tot het wettelijk schuldentraject zeker gesteld wordt. Voor inwoners die willen werken aan het financiële probleem, zal dus ook gesproken moeten worden over de acties die nodig zijn op het gebied van achterliggende problemen. Uiteraard kan de wijkcoach dan de keuze om hulp te zoeken wel bij de inwoner laten, mits de inwoner op de hoogte is van de gevolgen van het niet zoeken van hulp voor de schuldhulpverlening.

Samenvattend: Wijkcoaches hebben veel aandacht voor achterliggende problematiek. De signalen worden bespreekbaar gemaakt, maar niet altijd opgevolgd door het inschakelen van flankerende hulp. De noodzaak van stabiele achterliggende problematiek voor verdere schuldhulpverlening wordt matig onderkend, De gemiddelde score voor dit onderdeel komt, ondanks een zeer hoge score voor signalering van achterliggende problematiek, uit op een 6,7.

Ter illustratie
Een inwoner is door scheiding en ontruiming in de problemen gekomen. Het keukentafelgesprek vindt plaats bij de vrienden waar de inwoner woont. Hier gaat de coach in op de directe schulden terwijl de voorliggende problemen nog enorm zijn. Zo is er geen stabiele woonsituatie (adres). De administratie is niet aanwezig en een budgetplan is niet aan de orde. De hele situatie is instabiel en de coach biedt aan om een ordner te gaan regelen voor de inwoner. Een voorbeeld waarbij financiën en schulden nog niet aan de orde zijn. Er wordt geconstateerd dat er geen sprake is van een crisis maar er wordt niet aan verwachtingsmanagement gedaan. Ook worden alle levensgebieden onvoldoende uitgevraagd. Hier zou de coach kunnen doorverwijzen naar ketenpartner om enige stabiliteit in de situatie van de inwoner te creëren op sociaal, emotioneel en maatschappelijk gebied.

Deelvraag 6: Juiste vervolgactie en toeleiding

De wijkcoaches vormen toegang tot specialistische voorzieningen. Op het gebied van financiële problematiek zijn dat bijvoorbeeld de stabilisatietrajecten van Rijnstad en de schuldregelingen bij het Budget Advies Centrum (BAC). Om een juiste vervolgstap te kunnen zetten, is inzicht in de inhoud van trajecten nodig, kan de wijkcoach uitleg geven over deze trajecten en is de coach in staat om de toeleiding zo vorm te geven dat de inwoner niet van voor af aan zijn verhaal hoeft te vertellen.

Hierbij is het volgende deelcriterium gesteld:

De wijkcoach weet welke specialistische voorziening ingezet kan en moet worden en zorgt voor een zorgvuldige toeleiding.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach kent de inhoud van de specialistische voorzieningen zodanig dat een passende voorziening kan worden ingezet bij de situatie	6,4	Specialistische voorzieningen worden niet altijd zorgvuldig ingezet, in sommige situaties is de vervolgstap nog te vroeg en in sommige situaties duurt het contact langer dan nodig voordat verwijzing plaatsvindt.
De wijkcoach kent de voorwaarden en beperkingen van de specialistische voorzieningen, zodanig dat er geen belemmeringen meer zijn om de vervolgstap te starten.	5,8	Coaches hebben niet voldoende aandacht voor en zicht op belangrijke zaken als fraudevorderingen, recidive, vermogen en beperkingen van achterliggende problematiek om op het juiste moment de juiste verwijzing te doen.
De wijkcoach kan het vervolg aan de inwoner uitleggen op een zodanige wijze dat de inwoner een juiste verwachting van het vervolg heeft	7,8	De coaches weten goed hoe vervolgtrajecten in elkaar zitten en communiceren helder over de vervolgstappen.
De wijkcoach kan een specialistische voorziening inzetten, zodanig dat de inwoner niet zijn volledige verhaal opnieuw hoeft te vertellen.	9,2	Door het vastleggen van informatie in het systeem is er een duidelijk beeld van de inwoner en de inwoner wordt geactiveerd om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen om hier geen tijd in te verliezen.

Bij het inzetten van vervolgstappen en vervolgproducten blijkt dat er (nog) beperkte kennis is van de praktijk van schuldhulpverlening. Dit blijkt uit matige scores op de eerste twee onderdelen. Bijvoorbeeld een inwoner die niet zelfredzaam is door een taalprobleem en onvoldoende kennis van financiën krijgt de keuze tussen beschermingsbewind of een project met begeleiding op deze punten. Bij enige weerstand wordt de keuze voor schuldhulpverlening toegevoegd, terwijl dit traject voor deze inwoner niet zonder ondersteuning mogelijk is. Bij andere inwoners is geen duidelijk beeld van de financiële situatie, waardoor een verwijzing naar schuldhulpverlening mogelijk niet passend is. De vraagt rijst wat de meerwaarde van de gesprekken met de wijkcoach is, op het moment dat de schuldhulpverlener alles nog in kaart moet brengen en mogelijke belemmeringen nog niet in beeld zijn gebracht.

Samenvattend: De wijkcoaches scoren een ruimte voldoende (7,3) op het onderdeel vervolgstap en toeleiding. De score wordt in hoge mate beïnvloed door de prettige warme overdracht waarbij voldoende informatie over de inwoner wordt overgedragen zodat deze niet wederom zijn verhaal hoeft te vertellen. De inzet van specialistische voorzieningen verloopt weinig gestructureerd en is niet geüniformeerd, het is afhankelijk van de individuele coach of er een voorziening wordt ingezet en zo ja welk product.

Conclusies en aanbevelingen

De wijkteams zijn op 1 januari 2015 gestart en nu ongeveer een jaar onderweg. De onderzoeker heeft veertig gesprekken bijgewoond en hierdoor een organisatie gezien die zich enorm ontwikkeld en die zich elke dag wil verbeteren om de inwoners van Arnhem optimaal te ondersteunen.

De wijkteams hebben te maken met zeer complexe situaties. Een aanmelding gaat gepaard met summiere informatie en dat betekent dat een wijkcoach in de meest complexe situaties terecht kan komen zonder voorkennis of voorbereiding. Dit vergt naast goede gesprekstechnieken, veel kennis op verschillende terreinen en het vermogen om snel te kunnen schakelen. Daarnaast is het van belang dat de wijkcoach de inwoner zoveel mogelijk eigen regie laat behouden. Het is niet verwonderlijk dat, een jaar na de aftrap, er nog verbeterpunten aanwezig zijn. Men kan zelfs stellen dat het bijzonder is dat er al zoveel bereikt is.

Indien we de scores die zijn behaald in de geobserveerde gesprekken vertalen naar een antwoord op de centrale vraag, *doen de wijkcoaches in het kader van schulddienstverlening, de juiste dingen op het goede moment, zodanig dat financiële problematiek zelf of met behulp van het netwerk kan worden opgelost of (indien noodzakelijk) toeleiding naar de juiste vervolgstap plaatsvindt*, dan kunnen we de onderzoeksvraag van een bevestigend antwoord voorzien.

Dit bevestigend antwoord is zichtbaar in de onderstaande grafiek. Op de zes benodigde kwaliteiten wordt in vijf gevallen een ruime voldoende gescoord. Desondanks is er ook nog ruimte voor verbetering zichtbaar.

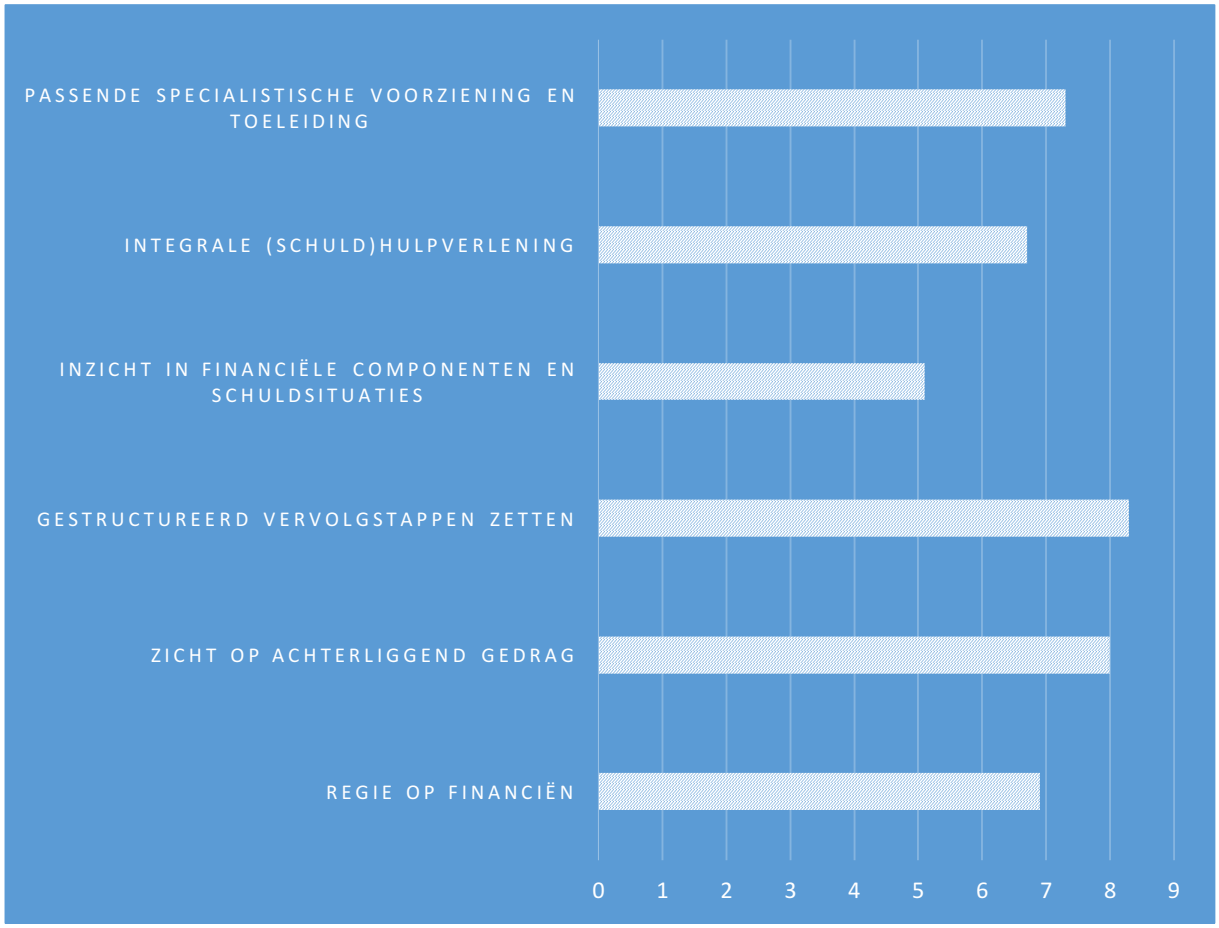

In het onderstaande figuur zijn samenvattend de tops en tips opgenomen. De onderbouwing en aanbevelingen wordt hierna gegeven.

Tops

- Vraaggerichte aanpak: De wijkcoaches weten door de brede uitvraag het werkelijke probleem in beeld te krijgen.
- Vertrouwen: De wijkcoaches hebben een vertrouwensband met de inwoner waardoor inwoners meer dan gebruikelijk openheid van zaken geven. Wijkcoaches benaderen inwoners met respect en positiviteit.
- Brede kennis: De coaches vormen met elkaar een enorme kennisbron, waardoor de meest complexe vragen van een antwoord kunnen worden voorzien.

Tips

- Zorg dat de verschillende kaders meer op elkaar aansluiten om de kwaliteit op juridisch gebied, bedrijfsvoering en klantgerichtheid te waarborgen.
- Blijf investeren in opbouw van kennis en vaardigheden. Schuldhulpverlening verandert nog iedere dag en het dienstverlenende, zakelijke aspect vraagt om uitbreiding van gesprekstechnieken.
- Durf te vragen! Het vergt lef om toe te geven dat je kennis mist, maar het is geen schande als de wijkcoach niet direct alle antwoorden heeft. Het is wel een probleem als adviezen gebaeerd zijn op onvolledige kennis zonder een specialist te raadplegen.

Stabiliteit in kwaliteit

Bij de gevoerde gesprekken is gelet op 25 aspecten waarbij een score van 1 tot 4 kon worden gehaald. Hierdoor is per gesprek een score mogelijk. Uit de scores van de individuele gesprekken blijkt dat er grote onderlinge kwaliteitsverschillen tussen de coaches zijn waar te nemen, de eindcijfers variëren van 3,8 tot 10 voor de individuele gesprekken. Bij de gesprekken waar een onvoldoende is gescoord valt op deze score wordt veroorzaakt doordat de coach onjuiste vervolgstappen zet op basis van onvolledige informatie. Op de volgende indicatoren lopen de scores erg uiteen:

- De wijkcoach kent de inhoud van de specialistische voorzieningen zodanig dat een passende voorziening kan worden ingezet bij de situatie.
- De wijkcoach kan het signaal richting de inwoner benoemen op een zodanige wijze dat de achterliggende problematiek bespreekbaar wordt gemaakt.
- De wijkcoach kan beoordelen of een budgetplan klopt en realistisch is

Ter illustratie
Een inwoner geeft een signaal af over vermogen in het buitenland. Hier wordt niet op doorgevraagd. De inwoner krijgt een specialistische voorziening (traject bij Rijnstad). Het vermogen kan ervoor zorgen dat er geen problematische schulden aanwezig zijn.

Ter illustratie
Een inwoner die zijn post niet open maakt, brieven niet begrijpt en zelf geen wijzigingen kan doorgeven voor zijn recht op uitkering en toeslagen wordt gewezen op de mogelijkheid van beschermingsbewind. De inwoner staat hier negatief tegenover. De inwoner mag van de coach vervolgens kiezen: of beschermingsbewind of inzet van specialistische schuldhulpverlening. Voor de schuldhulpverlening is een stabiele situatie noodzakelijk. Schuldhulpverlening is geen alternatief voor beschermingsbewind, deze voorzieningen gaan vaak gepaard in complexe situaties bij inwoners die niet in staat zijn zelf regie op hun financiën te voeren.

Op wijkteamniveau zijn de verschillen minder groot, de gemiddelde scores liggen dichter bij elkaar. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de kwaliteit over het algemeen op orde is, maar het wel afhankelijk is van welke individuele coach bij de inwoner betrokken is om te bepalen of de juiste dingen op het juiste moment worden gedaan. Uit het oogmerk van het rechtszekerheidbeginsel en het gelijkheidsbeginsel zijn dergelijke grote kwaliteitsverschillen niet wenselijk.

Op het gebied van kennis van de financiële aspecten van schuldhulpverlening en de juridische zaken rondom schuldhulpverlening is nog veel winst te behalen. Bij financiële aspecten kan worden gedacht aan kennis over vermogensbestanddelen, maar ook over welke inkomsten relevant zijn voor schuldhulpverlening of de verplichting om kostgeld te vragen aan meerderjarige kinderen. De benodigde aanpalende juridische kennis betreft bijvoorbeeld het afronden van een eigen onderneming, rechten en plichten bij alimentatie, huwelijksrecht en beslagrecht. In een gesprek werd bijvoorbeeld een akte van cessie aangezien voor een beslaglegging, waardoor de inwoner het advies kreeg om correctie van de beslagvrije voet aan te passen, in plaats van in gesprek te gaan met de cessionaris.

Ook bij het invullen van het budgetoverzicht valt op dat niet alle coaches alert zijn op het correct ontvangen van alle inkomensondersteunende voorzieningen. Hierbij geldt dat te weinig ontvangen niet goed is, maar ook bij het ontvangen van (bijvoorbeeld) te veel toeslagen een probleem wordt veroorzaakt. De inwoner bouwt immers iedere maand een nieuwe schuld op. In de documentatie van de wijkteams wordt wel verwezen naar programma's zoals Berekenuwrecht of Nibud, maar inwoners werden hier tijdens de geobserveerde gesprekken niet op gewezen.

Aanbeveling:
De scores van de individuele coaches liggen ver uit elkaar. Zwakke scores worden over het algemeen veroorzaakt door gebrek aan kennis. Zonder de juiste achtergrondkennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schuldhulpverlening aan de inwoner worden gegeven. Om dit te verbeteren is het van belang om het kennisniveau van de coaches te vergroten, maar ook ervoor te zorgen dat coaches beter kunnen omgaan met een gebrek aan kennis. Het is immers onmogelijk dat iedere coach van alle wet- en regelgeving op de hoogte is. Niet alle coaches stappen makkelijk naar een superuser bij vragen, zij willen de inwoner graag direct helpen en geven niet aan dat zij het antwoord niet paraat hebben. Gelukkig zijn sommige coaches hier wel toe in staat. Zij durven zich kwetsbaar op te stellen en geven toe niet de benodigde kennis te hebben. Ze gaan naast de inwoner staan en maken er een gezamenlijke zoektocht van. De inwoner voelt zich gesteund en de coach loopt niet het risico verkeerde informatie te geven.

Om tot een stabiele kwaliteit te komen, zijn de volgende zaken van belang:

- Probeer inzicht te krijgen in het huidige kennisniveau van de individuele coach en train waar nodig bij.
- Bouw verschillende verplichte stappen in het proces in, zoals een voorzieningencheck.
- Blijf aandacht houden voor intervisie om van elkaar te leren en tot een gelijkwaardig niveau te komen.
- Leer coaches omgaan met situaties waarin zij niet direct een antwoord weten. Er zijn verschillende coaches die hier een voorbeeldfunctie in kunnen vervullen.

Brede uitvraag en doorlooptijden

In de bijgewoonde gesprekken wordt direct de meerwaarde van de wijkteams zichtbaar in de brede uitvraag. De initiële vraag blijkt vaak niet de werkelijke vraag van de inwoner.

Ter illustratie:
Achter een verzoek tot toelating tot de Voedselbank blijkt het verhaal van een jongeman in psychische nood schuil te gaan, die begeleiding nodig heeft om passende hulpverlening te vinden, aan zijn eigenwaarde en daginvulling te werken. In een gezin met een vraag voor begeleiding blijkt een arbeidsconflict in een familiebedrijf te spelen.

De brede insteek van de wijkteams heeft hier duidelijk voordelen ten opzichte van “verkokerde” hulp- en dienstverlening. De wijkcoaches beheersen allen voldoende gesprekstechnieken om deze brede uitvraag goed vorm te geven en worden hierbij ondersteund door instrumenten zoals Mijn Plan - Ons Plan.

Bij de brede uitvraag wordt niet in alle bijgewoonde gesprekken aandacht besteed aan de aanwezigheid van crisissituaties. Het is zowel vanuit juridisch oogpunt als vanuit dienstverlenend oogpunt noodzakelijk om snel in te grijpen als er een crisissituatie zich voordoet. De brede uitvraag brengt ook met zich mee dat vaak meerdere gesprekken nodig zijn om tot inzet van een specialistische voorziening te komen. Tussen de afspraken verstrijken vaak een á twee weken, waardoor deze eerste fase meerdere weken in beslag neemt. In deze weken wordt wel aan vraagverheldering gewerkt en wordt voorbereidend werk gedaan. Het is de vraag in hoeverre deze voorbereiding de benodigde tijd bij instanties als BAC en Rijnstad heeft verminderd of dat met de komst van de wijkteams de totale doorlooptijd voor inwoners met schulden juist is toegenomen. Voor veel inwoners duurt het schuldhulpverleningstraject al (te) lang. Zo lang er geen regeling is (dit vergt toch al vaak enige maanden), mogen schuldeisers door blijven gaan met invorderingsmaatregelen.

In principe vindt de intake voor het traject schuldhulpverlening plaats in de wijkteams. Als we kijken naar wat de NVVK verstaat onder intake en de activiteiten die in deze fase behoren plaats te vinden, dan zien we dat wijkcoaches meer gegevens moeten registreren, zoals de schuld- en vermogenspositie, een VTLB-berekening moeten maken en daarmee ook het aflosbedrag berekenen. Verder moeten niet alleen deze gegevens worden geregistreerd, maar moeten ook voldoende bewijsstukken worden verzameld. Momenteel is de registratie en gegevensverzameling onvoldoende om te kunnen spreken van een intake in termen van de NVVK. Het gevolg is dat deze werkzaamheden door Rijnstad of BAC moeten plaatsvinden. Zij zullen ook nog een apart Plan van Aanpak moeten opstellen nu de aanmelding bij deze organisaties onvoldoende input levert om tot een voor schuldhulpverlening geschikt Plan van Aanpak te komen. Het traject loopt hierdoor onnodig vertraging op.

Aanbeveling
Door de brede uitvraag zijn vaak meerdere gesprekken noodzakelijk voordat een specialistische voorziening kan worden ingezet. Bij een crisissituatie zal snel moeten worden ingegrepen, het is dus belangrijk dit te signaleren. Het voeren van meerdere gesprekken kan noodzakelijk zijn om de situatie van de inwoner goed in beeld te krijgen. Het is belangrijk dat deze gesprekken ervoor zorgen dat het verdere schuldhulpverleningstraject sneller of eenvoudiger kan verlopen. Het risico bestaat dat werkzaamheden dubbel moeten worden gedaan als de overdracht van de wijkteams naar de uitvoerders van de specialistische voorzieningen niet op elkaar aansluiten.

Om dubbele werkzaamheden te voorkomen, zijn de volgende zaken van belang:
- In alle gevallen aandacht te hebben voor mogelijke crisissituaties
- Een parallel traject te kunnen opstarten waarbij aan acute problematiek gewerkt wordt en tegelijkertijd gekeken wordt naar een duurzame oplossing voor de lange termijn en gevoel te ontwikkelen wanneer een dergelijk parallel traject noodzakelijk is.
- Samen met de uitvoerders van specialistische voorzieningen af te stemmen waar de taak van de wijkteams ophoudt en hun dienstverlening begint en duidelijke randvoorwaarden voor inzet van specialistische voorzieningen af te spreken (welke informatie moet bekend zijn en wat kan ook nog later?).

Juridisch kader en wijkteamkader
Het juridisch kader van schuldhulpverlening wordt gevormd door de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) en de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De wijkteams opereren binnen het Wijkteamkader. Uit de bestudeerde documenten in combinatie met de observaties is gebleken dat niet consequent de juridische kaders worden gevolgd. Zo bestaat er onduidelijkheid over het begrip aanvraag, intakegesprek en besluit. In de gemeente worden beschikkingen op aanvraag afgegeven. Dat is een begrijpelijk standpunt uit oogpunt van vermindering van regeldruk en administratieve lastenverlichting, maar uit oogpunt van rechtszekerheid wel een aandachtspunt. Wijkcoaches hebben niet allemaal werkervaring bij een bestuursorgaan, waardoor er weinig inzicht is in het eigen handelen in relatie tot het bestuursrecht of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Doordat coaches geen beschikkingen hoeven op te stellen, is het ook moeilijk om hier gevoel voor te ontwikkelen.

Ter illustratie:
In de praktijk levert dit bijvoorbeeld een probleem op bij een gehuwd echtpaar waarbij slechts een van de partners aanwezig is en schuldhulpverlening wenst. De hulpvraag van de echtgenoot is hierdoor niet in beeld en ook zijn gebrek aan toestemming vormt een belemmering voor inzet van specialistische schuldhulpverlening.

Aanbevelingen:
Het is van belang dat coaches op de hoogte zijn van de spelregels waarmee iedere gemeente te maken heeft. Zij vertegenwoordigen immers de gemeente Arnhem en horen dus ervoor te zorgen dat zij minimaal voldoen aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, met als belangrijkste het rechtszekerheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel, het gelijkheidsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel. Verder moet geen onduidelijkheid bestaan over vaste ijkpunten in het proces van schuldhulpverlening, zodat inwoners binnen een redelijke termijn een besluit op hun aanvraag kunnen verwachten, maar ook aan de bel kunnen trekken als termijnen overschreden dreigen te worden. Wanneer definities duidelijk zijn en registraties plaatsvinden, kan ook beter worden gestuurd op termijnen.

Om de processen beter op elkaar te laten aansluiten en meer structureel te voldoen aan het juridisch kader, zijn de volgende zaken van belang:

- Maak coaches bekend met de basisbeginselen van het bestuursrecht zodat zij zich bewust zijn in welk veld zij opereren.
- Leg vast wanneer er sprake is van een aanmelding/aanvraag en registreer dit moment zorgvuldig voor termijnbewaking.
- Leg vast wanneer sprake is van een intakegesprek, nu de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening voorschrijft dat de wachttijd wordt gemeten vanaf het moment van aanmelding tot het intakegesprek.
- Geef per definitie een beschikking af over het recht op toegang tot schuldhulpverlening. Dit dient de rechtszekerheid maar vormt voor inwoners ook een bewijs dat zij bekend zijn bij gemeentelijke schuldhulpverlening waardoor sommige schuldeisers meer geduld betrachten.
- Zorg dat er inzicht komt in doorlooptijden van specialistische voorzieningen. Inwoners hebben al langere periode contact met het wijkteam voordat een specialistische voorziening wordt ingezet. Het is belangrijk dat er geen gat ontstaat in de ondersteuning en dat de inwoner gemotiveerd blijft. De gemeente is ook wettelijk verplicht om inzicht te geven in de doorlooptijden omdat dit de motivatie ten goede komt.

Kwetsbare inwoners, regie en stabiele situaties

De wijkcoaches hebben te maken met kwetsbare inwoners. Zeker inwoners met financiële problemen zijn vaak het overzicht in hun situatie kwijtgeraakt. Het gebrek aan overzicht in combinatie met aanwezige achterliggende problematiek (psychische problemen, licht verstandelijke beperkingen, verslavingen) zorgt ervoor dat inwoners vaak niet meer in staat zijn om volledig de eigen regie te voeren. Bij de observaties is gebleken dat wijkcoaches in nagenoeg alle gevallen de inwoner zelf aan de slag zetten met de administratie met als enige hulpmiddel een formulier voor de inkomsten en uitgaven en een in te vullen schuldenoverzicht. Dat gebeurde ook bij inwoners die op dat moment niet eens de post meer open maakten. Het stimuleren en activeren van inwoners is een belangrijk onderdeel van het wijkteamkader, maar kan ook tot overvragen van kwetsbare inwoners leiden.

Soms zijn de achterliggende problemen zo groot dat er nog geen ruimte is om aan de financiële problemen te werken. Coaches hebben soms moeite om in te schatten wanneer er sprake is van een voldoende stabiele situatie om effectief een schuldhulpverleningstraject in te gaan.

Ter illustratie:
Een inwoner zonder vaste woonplaats die met ernstige psychische problemen kampt kan niet garanderen dat hij 36 maanden voldoende voor zijn schuldeisers kan sparen. Sommige coaches hebben hier al wel gevoel voor ontwikkeld, bijvoorbeeld voor een inwoner die net twee weken gestopt was met drugsgebruik werd geen specialistische schuldhulpverlening ingezet.

Aanbevelingen

Om tot een oplossing van problematische schulden te kunnen komen, kan onderscheid worden gemaakt tussen mensen die niet kunnen en die niet willen. Voor mensen die niet kunnen is de gevraagde eigen regie vaak een stap te ver. Het overvragen van deze inwoners kan leiden tot demotivatie of zelfs zorgmijdend gedrag. Bij mensen die hun post niet open maken moet niet als eerste de opdracht worden gegeven om dit voortaan wel te doen; belangrijker is te achterhalen waarom dit niet meer is gedaan. Het kan helpen om inwoners eerst te ontzorgen om weer in een veilige situatie te komen, voordat de eigen regie weer wordt aangesproken.

Om tot een zorgvuldig beroep op de eigen regie te komen, zijn de volgende zaken van belang:

- Aandacht te hebben voor de niet-willers en de niet-kunners.
- Controleer of inwoners een kleine taak ter plaatse kunnen uitvoeren om inzicht te krijgen in de huidige capaciteiten van de inwoner.
- Neem de tijd om zaken samen te ordenen.
- Besef dat inwoners die al langdurig met financiële problemen kampen vaak niet meer de capaciteit hebben om weer op eigen kracht het overzicht over de geldzaken terug te krijgen.
- Kies voor tijdelijk ontzorgen om vanuit een stabiele situatie weer de eigen regie op te bouwen.
- Besteed tijdens intervisie aandacht aan het begrip stabiele situatie, nu een stabiele situatie noodzakelijk is voor een succesvol schuldhulpverleningstraject.

Sterke punten per wijkteam

Om het lerend vermogen tussen de wijkteams te bevorderen is in de onderstaande tabel weergegeven welkteam het meest gescoord op elk van de onderzochte componenten.

De wijkcoach kan beoordelen of de administratie voldoende geordend is om het overzicht te behouden	Presikhaaf
De wijkcoach kan beoordelen of een budgetplan klopt en realistisch is	Noord-Oost
De wijkcoach kan indien noodzakelijk ondersteuning inschakelen bij het ordenen van de administratie	Noord-West
De wijkcoach kan indien noodzakelijk samen met de inwoner een budgetplan opstellen	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach maakt financiële keuzes en besparingsmogelijkheden bespreekbaar zonder gemaakte keuzes te veroordelen	Arnhemse broek, Centrum, Spijkerkwartier
De wijkcoach kent de verschillende ontstaansoorzaken van problematische schulden	Schuytgraaf, Elderveld
De wijkcoach vraagt door en vat samen om achter het probleem probleem te komen	De Laar, Elden
De wijkcoach kan het probleemgedrag benoemen en bespreken met de inwoner op een zodanige wijze dat de inwoner over het eigen gedrag gaat nadenken	Noord-West
De wijkcoach kan de inwoner motiveren en coachen om het gedrag te veranderen	De Laar, Elden
De wijkcoach betrekt de inwoner bij het maken van vervolgafspraken	Noord-West
De wijkcoach kan afspraken smart formuleren	Noord-West
De wijkcoach kan de inwoner activeren om activiteiten te ondernemen	Malburgen, Immerloo, ‘t Duifje
De wijkcoach controleert of de inwoner de afspraken begrijpt	Malburgen, Immerloo, ‘t Duifje
De wijkcoach heeft inzicht in relevante inkomsten en uitgaven	Presikhaaf
De wijkcoach heeft inzicht in relevante vermogensbestanddelen	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach kan een globaal schuldenoverzicht opstellen of een opgesteld overzicht op juistheid beoordelen	De Laar, Elden

De wijkcoach kan aan de hand van inkomen, uitgaven, vermogen en schulden inschatten of er sprake is van een problematische schuldsituatie	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach herkent signalen van verslaving, psychosociale problematiek en psychiatrische problematiek	Presikhaaf
De wijkcoach kan het signaal richting de inwoner benoemen op een zodanige wijze dat de achterliggende problematiek bespreekbaar wordt gemaakt	Presikhaaf
De wijkcoach kan flankerende hulpverlening inschakelen	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach weet wanneer achterliggende problematiek geen belemmering meer vormt voor verdere schuldhulpverlening	Noord-Oost
De wijkcoach kent de inhoud van de vervolgproducten zodanig dat een bij de situatie passende vervolgstap kan worden gezet	Noord-West
De wijkcoach kent de voorwaarden en beperkingen van de vervolgproducten, zodanig dat er geen belemmeringen meer zijn om de vervolgstap te zetten.	Noord-Oost
De wijkcoach kan het vervolg aan de inwoner uitleggen op een zodanige wijze dat de inwoner een juiste verwachting van het vervolg heeft	De Laar, Elden
De wijkcoach kan een juiste verwijzing maken, zodanig dat de inwoner niet zijn volledige verhaal opnieuw hoeft te vertellen.	Presikhaaf

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Documentnummer	**2016.0.023.949**
Zaaknummer	**2014-1001623**

ONDERWERP: Doorontwikkeling armoedebeleid en schulddienstverlening

Voorstel

0. In te stemmen met de beleidsnota m.b.t. de doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening

1a. In te stemmen met de beweging van individuele aanspraak naar maatwerkvoorziening bestaanszekerheid.

1b. Hiertoe voorbereidingen te treffen voor implementatie in 2017 en een pilot te starten in 2016.

2a. In te stemmen met de nieuwe vorm van de schoolkostenregeling.

2b Hiervoor afspraken te maken met Stichting Leergeld Arnhem voor minimaal twee schooljaren.

3. Een aanpak te ontwikkelen à la Vroeg Eropaf om financiële problemen/schulden in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken

4. Gemeentelijke schulddienstverlening ook aan te bieden voor ondernemers en ZZP-ers.

5. In te stemmen met de maatregel inzake de implementatie van gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing met ingang van 2018, zodat inkomsten en uitgaven van de armoedeagenda op termijn weer in balans komen.

Inleiding

Eind 2014 is de armoedeagenda 2015 - 2018 vastgesteld, waarin een rapportage over de voortgang van de ontwikkelopdrachten is toegezegd. Daarnaast is een actualisatie van het beleids- en uitvoeringsplan schulddienstverlening nodig, omdat de looptijd van de huidige plannen eindigde in 2015. Daarom bieden wij u hierbij de beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening aan.

Arnhem GEMEENTE

Beoogd effect

Financiële problemen en armoede maken de kans om mee te doen in onze maatschappij kleiner. Daarom zetten we met nadruk in op voorkomen hiervan en een armoedebeleid waarmee we met de juiste middelen een grote groep Arnhemmers en vooral kinderen bereiken. De nieuwe maatregelen die worden voorgesteld hebben waar mogelijk een preventief karakter en hebben tot doel de zelfredzaamheid van inwoners te vergroten.

Argumenten

0. Met de u voorliggende beleidsnota wordt invulling gegeven aan de wens tot een actualisatie van het beleid rondom armoede en schulden.

1 De maatwerkvoorziening vergroot betrokkenheid inwoner en past goed bij 'van wijken weten'.

Door implementatie van frontlijnsturing geven we ruimte aan de professionals in de sociale wijkteam om maatwerk te leveren. We verwachten dat de maatwerkoplossingen de betrokkenheid van de inwoner en effectiviteit van de ingezette middelen vergroten.

2.1 De nieuwe schoolkostenregeling werkt preventief en versterkt het maatschappelijk middenveld.

Door de nieuwe regeling ontstaat meer dan voorheen een maatschappelijk speelveld waarin partijen elkaar kunnen versterken. Hierdoor is het mogelijk dat gezinnen met financiële problemen eerder worden gesignaleerd en verdieping van de problematiek kan worden voorkomen.

3.1 Door in samenwerking met diverse maatschappelijke partners te zetten op vroegsignalering worden financiële problemen in een vroeg stadium gesignaleerd en mogelijk problematische schulden voorkomen.

3.2 De belangrijkste inners van de vaste lasten werken hierin mee.

Het gaat hier om de corporaties Volkshuisvesting, Portaal en Vivare, maar ook landelijke schuldeisers als Menzis, NUON en Vitens. BKR helpt binnen de wettelijke kaders bij de prioritering van de doelgroep. VGGM, Rijnstad en gemeente zijn ook deelnemer.

3.3 Na een definitief 'go' voldoen we aan de opdracht zoals gesteld in het amendement van eind 2011. En het amendement is hiermee dan afgedaan.

4.1 Op dit moment zijn ondernemers uitgesloten van gemeentelijke schulddienstverlening.

Met deze werkwijze bieden we aanbod op het gebied van schulddienstverlening aan een groep die hiervoor vaak tussen wal en schip viel.

4.2 Ondernemers en ZZP-er kunnen gebruik maken van reeds beschikbaar aanbod, dat goed op elkaar is afgestemd.

Hiervoor ontwikkelen we een 'routekaart' zodat alle verwijzers de ondernemers kunnen leiden naar het best passende aanbod.

5. Maatregel implementatie gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing in 2018 past bij implementatie van het principe 'de vervuiler betaalt'.

Het college en de raad hebben aangegeven het principe van 'de vervuiler betaalt' interessant te vinden. Voorlopend op de keuze om dit principe in te voeren, wordt nu het omgekeerd afval inzamelen over de stad uitgerold.

Bij het principe van 'de vervuiler betaalt' past geen volledige kwijtschelding, aangezien dan de financiële prikkel ontbreekt om afval beter te gaan scheiden.

Nu de ontwikkelingen in het armoedebeleid vragen om financiële maatregelen, heeft het de voorkeur een maatregel te nemen die past in lijn met aanpalend beleid. Zodoende stelt het college voor met ingang van 2018 een gedeeltelijke kwijtschelding te implementeren.

Kanttekeningen

1 Bij de maatwerkvoorziening bestaanszekerheid blijft een stevige backoffice noodzakelijk.

Met de ontwikkeling naar een maatwerkvoorziening bestaanszekerheid wordt het mogelijk de budgetten voor Bijzondere Bijstand (BB) en Individuele Inkomenstoeslag (IIT) op een andere wijze in te zetten. Bij de uitvoering van de huidige regelingen gaat het om grote hoeveelheden werkprocessen en dit zou een zware administratieve belasting kunnen vormen voor de frontlijnmedewerkers, die hierdoor minder tijd hebben voor contact met inwoners.

Om die reden is een goede administratieve ondersteuning van de frontlijnmedewerkers nodig. Daarnaast is het denkbaar dat niet alle aanvragen per definitie via de frontlijn lopen, maar direct door de backoffice kunnen worden afgehandeld. Hiermee gaan we in de pilotfase experimenteren.

2. Door de nieuwe schoolkostenregeling verschuiven verantwoordelijkheden naar scholen en ouders.

Door in te stemmen met de nieuwe schoolkostenregeling komt meer verantwoording te liggen bij scholen. Wanneer deze niet mee willen doen aan het programma inzake de schoolkosten - waar Stichting Leergeld en de gemeente bij betrokken zijn - dan kan dat inhouden dat de school geen middelen ontvangt voor de financiële ondersteuning van de eigen leerlingen. Hiervan zijn de ouders vervolgens de dupe. Het is vervolgens aan de ouders om dit aan te kaarten bij de school, hier kan Stichting Leergeld een ondersteunende rol bij spelen.

De verwachting is echter dat scholen mee willen werken aan de nieuwe schoolkostenregeling. Tijdens de eerste verkennende gesprekken met scholen blijkt dat het onderwerp bij scholen leeft en scholen openstaan voor kennisdeling. Om die reden verwachten we niet dat de bovenstaande situatie zich voordoet, maar vragen Stichting Leergeld wel om dit goed te monitoren.

3. Het amendement dateert al van 2011 en wordt nu pas uitgevoerd.

In de loop der tijd zijn diverse initiatieven ontwikkeld om te komen tot vroegsignalering en preventie van schulden en financiële problemen. Inmiddels is de tijd rijp om te komen tot een Arnhemse aanpak à la Vroeg Eropaf. Na een definitief 'go' deze zomer is het amendement afgedaan.

4. Ondernemers zijn een speciale doelgroep die een andere aanpak nodig hebben.

De dienstverlening voor ondernemers met schulden én een levensvatbaar bedrijf wordt m.n. aangeboden vanuit Bureau Zelfstandigen van W&I. Als er sprake is van een opgeheven onderneming, komt de voormalige ondernemer in aanmerking voor de reguliere schulddienstverlening.

5 Implementatie van het principe 'de vervuiler betaalt' staat nog niet vast.

Dit jaar nog zal de invoering van het 'de vervuiler betaalt principe' (het zogenaamde Diftar systeem) in een raadsvoorstel nader worden uitgewerkt. De verwachting is dat dit systeem wordt geïntroduceerd, aangezien het een logisch vervolg is na de uitrol van het omgekeerd inzamelen.

Financiën

In hoofdstuk 3 van de beleidsnota zijn enkele stappen gezet.

1. In de eerste paragraaf wordt het financieel resultaat 2015 weergegeven.
2. Op basis van ervaringen uit 2015 en prognoses voor 2016 is een begroting 2016 opgesteld, mét en zónder het effect van de intensivering (businesscase) BooM.
3. Vervolgens is een meerjarig perspectief weergegeven, waarin de effecten van de intensivering van BooM en de indexatie zijn verwerkt.
4. Ten slotte is een voorstel gedaan waarin de armoedebegroting op termijn sluitend wordt gemaakt.

Bij het zetten van de bovenstaande stappen is een aantal zaken financiële zaken besloten:

1. Met de nieuwe begroting 2016 ontstaan nieuwe meerjarige financiële kaders, zie hiervoor tabel 2 uit de beleidsnota.
2. Het college stelt voor om de bedragen genoemd in tabel 4 van de beleidsnota incidenteel op te vangen en mee te nemen in de gemeentebrede begroting.
3. Met ingang van 2017 een indexatie toe te passen in lijn met het coalitieakkoord, waardoor het budget vanaf 2017 met € 187.000 wordt verlaagd.
4. Met ingang van 2018 een structurele verschuiving in het armoedebeleid toe te passen van €761.000 en deze verschuiving mogelijk te maken door implementatie van een gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing. Voor 2017 is het verwachte tekort op de armoede-agenda meegenomen in het financieel beeld in de Perspectiefnota 2017-2020 en zal verwerkt worden als een incidenteel nadeel ten laste van de algemene middelen in de MJPB 2017-2020.

Uitvoering

Diverse afspraken met aanbieders en partners zijn al gemaakt. Hun input is, waar nodig, verwerkt.

Voor de doorontwikkeling naar de maatwerkvoorzieining bestaanszekerheid start na accordering een werkgroep. Hierin zullen naast gemeentelijke stakeholders ook de sociale wijkteams en enkele partners uit het Armoedepact worden uitgenodigd.

Communicatie

Zoals hierboven beschreven zijn de diverse partners en betrokkenen hierin goed aangesloten, betrokken en geïnformeerd gedurende het proces. Na besluitvorming worden zij hierover geïnformeerd.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening
- Evaluatie Budgetondersteuning op Maat (incl. oplegger)

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van	27 juni 2016
Documentnummer	2016.0.023.949
Zaaknummer	2014-10-01623

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 26 april 2016, Cluster Beleid en Regie, nummer: 2016.0.023.948 ;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

In te stemmen met de beleidsnota m.b.t. de doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening en akkoord te gaan met de volgende deelbesluiten:
1. In te stemmen met de beweging van individuele aanspraak naar maatwerkvoorziening bestaanszekerheid. Hiertoe voorbereidingen te treffen voor implementatie in 2017 en een pilot te starten in 2016.
2. In te stemmen met de nieuwe vorm van de schoolkostenregeling. Hiervoor een contract af te sluiten met Stichting Leergeld Arnhem voor minimaal twee schooljaren.
3. Een aanpak te ontwikkelen à la Vroeg Eropaf om financiële problemen/schulden in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken
4. Gemeentelijke schulddienstverlening ook aan te bieden voor ondernemers en ZZP-ers.
5. In te stemmen met de maatregel inzake de implementatie van gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing met ingang van 2018, zodat inkomsten en uitgaven van de armoedeagenda op termijn weer in balans komen

De griffier, De voorzitter,

Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening

Gemeente Arnhem

22 maart 2016

Inhoudsopgave pagina

Inleiding 2

H 1 Doorontwikkeling armoedebeleid
1.1 Algemene ontwikkelingen armoedebeleid 3
1.2 Ontwikkelingen Beschermingsbewind en ontwikkelopdracht BooM 4
1.3 Naar een maatwerkvoorziening bestaanszekerheid 5
1.4 Ontwikkelopdracht Schoolkostenregeling 6
1.5 Overige ontwikkelopdrachten 8

H 2 Actualisatie activerende schulddienstverlening
2.1 Activerende schulddienstverlening in Arnhem 9
2.2 Uitvoering activerende schulddienstverlening 9
2.3 Vroegsignalering en preventie financiële problemen 11
2.4 Werken volgens de NVVK-modules 11
2.5 Schulddienstverlening voor ondernemers 12

H 3 Financiën
3.1 Financiën armoedebeleid 2015 13
3.2 Meerjarige begroting armoedebeleid 14
3.3 Maatregel 17

Bijlagen:
1 Arnhemse Schulddienstverleningsladder
2 NVVK-modules
3 Opdracht aan gemeenten vanuit Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Inleiding

Eind 2014 is de Armoedeagenda 2015 - 2018 vastgesteld, waarin een rapportage over de voortgang van de ontwikkelopdrachten is toegezegd. Daarnaast is een actualisatie van het beleids- en uitvoeringsplan schulddienstverlening benodigd, omdat de looptijd van het vorige plan eindigde in 2015. Om die reden bieden we u de beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening aan.

Inhoudelijk staan we stil bij de stand van zaken rondom de ontwikkelopdrachten uit de armoedeagenda, met speciale aandacht voor de doorontwikkeling van het project Budgetondersteuning op Maat (BooM) en een nieuwe maatwerkvoorziening bestaanszekerheid.
Op het snijvlak van het beleid rondom armoede en schulden maakt het college zich grote zorgen over de ontwikkelingen rondom beschermingsbewind. In 2015 heeft de grootste kostenstijging tot nu toe plaatsgevonden. Steeds meer middelen, die bedoeld zijn voor armoedebestrijding, komen via de bijzondere bijstand terecht bij commerciële bureaus die in bepaalde gevallen onvoldoende aandacht hebben voor de financiële zelfredzaamheid van hun klanten. Het college isoleert het probleem rondom beschermingsbewind en investeert in doorstroom en uitstroom van klanten uit beschermingsbewind, met als doel de financiële zelfredzaamheid - waar mogelijk - te versterken.

Daarnaast gaan we dieper in op de ontwikkelingen rondom schulddienstverlening. Zo'n anderhalf jaar voor Koning Willem Alexander in zijn eerste troonrede sprak over de 'participatiesamenleving', had Arnhem in 2012 al de activerende schulddienstverlening vastgesteld. Uitgangspunt hierbij was werken aan en naar financiële zelfredzaamheid, met als belangrijk instrument: de schulddienstverlenings-ladder. Op dit moment kunnen we constateren dat de visie achter de activerende schulddienstverlening en de aanpak met behulp van de schulddienstverleningsladder (zie bijlage 1) nog zeer actueel is en goed blijkt uit te werken. Reden om het huidige beleids- en uitvoeringsplan slechts te actualiseren en aan te vullen naar aanleiding van recente ontwikkelingen en wijzigingen.

In de doorontwikkeling van de armoedeagenda (en daarmee ook de schulddienstverlening) zijn twee financiële aspecten van belang. Ten eerste de financiële resultaten voor 2015 en een meerjarige doorkijk. Ten tweede de investering die nodig is in het project BooM, om de kostenontwikkeling rondom bijzondere bijstand voor beschermingsbewind te beïnvloeden. Beide komen aan bod in de voorliggende beleidsnotitie.
Daarnaast willen we, in tegenstelling tot het verleden, schulddienstverlening ook toegankelijk maken voor ondernemers. Vooralsnog gaan we ervan uit dat dit door de juiste inzet van de beschikbare instrumenten budgettair neutraal kan, maar daarvoor kunnen we nu geen garantie geven. Vooral ZZP'ers en kleine ondernemers zijn een kwetsbare groep, die met een steuntje in de rug een doorstart kunnen maken of verder kunnen worden geholpen.

HS 1 Doorontwikkeling armoedebeleid

1.1 Algemene ontwikkeling armoede

De belangrijkste ontwikkelingen rondom het armoedebeleid voor 2015 zijn gevat in ontwikkelopdrachten. Hierop gaan we in, nadat we kort hebben stilgestaan bij de stand van zaken met betrekking tot armoede in Arnhem. Ondanks de licht positieve economische ontwikkelingen in Nederland is het aantal huishoudens met lage inkomens toegenomen in 2015.

Staafdiagram 1, Landelijke en Arnhemse percentages huishoudens met inkomen tot 110% (bron: minimascan Stimulansz)

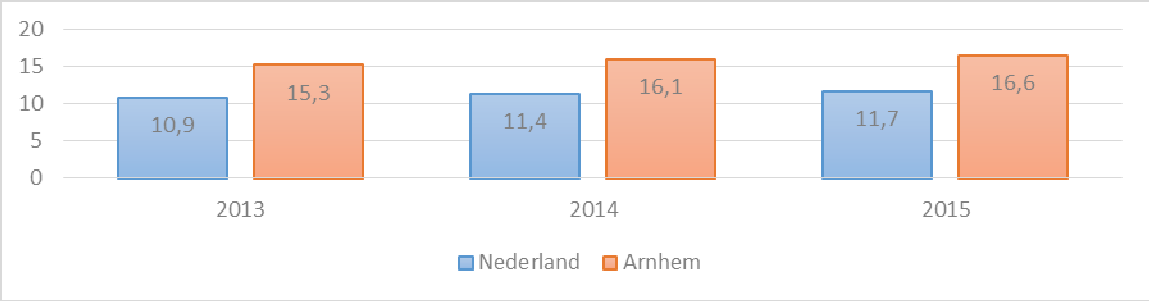

Arnhem kent ruim 40% meer huishoudens met een inkomen onder de 110% van het sociaal wettelijk minimum dan gemiddeld in heel Nederland. Daarnaast is de werkloosheid onder laagopgeleiden en allochtonen in Arnhem wat hoger dan gemiddeld in Nederland. De verwachting is dat de huidige licht positieve economische ontwikkelingen de komende jaren pas positief effect gaan hebben op de werkgelegenheid.

1.2 Ontwikkelingen Beschermingsbewind en ontwikkelopdracht BooM

De ontwikkelopdracht Budgetondersteuning op Maat (BooM) is opgenomen in de Armoedeagenda 2015 - 2018 en had tot doel te komen tot een effectief instrument om de stijgende kosten voor beschermingsbewind te beteugelen. In de evaluatie van BooM (zie bijgevoegde stukken raadsvoorstel) komt naar voren dat het instrument een passend en goedkoper alternatief vormt voor beschermingsbewind. Het belangrijkste hierbij is dat meer aandacht wordt besteed aan het werken naar financiële zelfredzaamheid.

Ontwikkelingen beschermingsbewindkosten
In 2015 heeft een dramatische kostenstijging plaatsgevonden. Onderstaande grafiek geeft hier inzicht in. In hoofdstuk 3 gaan we in op de businesscase, waarmee we verwachten tot een succesvolle interventie te komen op deze ontwikkeling. De kosten voor 2015 zijn een prognose op basis van de uitgaven tot en met oktober 2015.

Staafdiagram 2, Arnhemse kostenontwikkeling BB voor beschermingsbewind

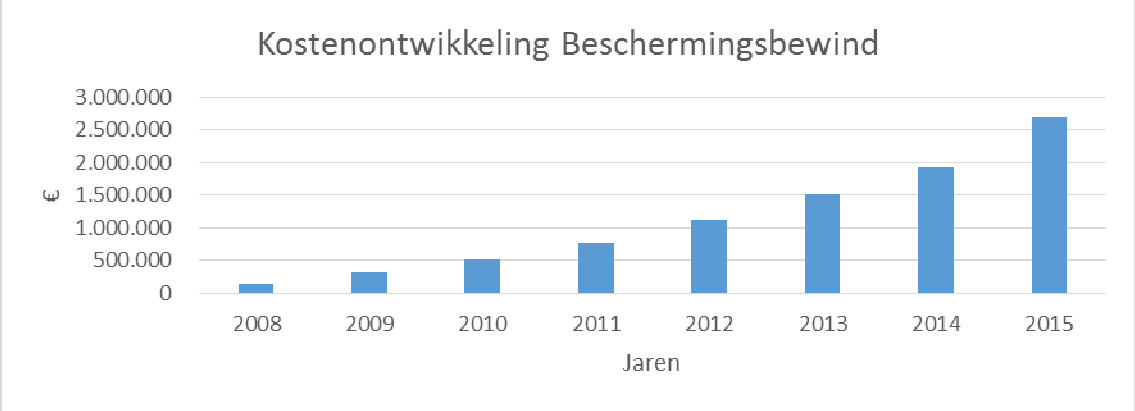

De kostenstijging van 2014 naar 2015 is dramatisch (van ca. 1,9 mln naar ca. 2,7 mln). De verklaring voor deze kostenstijging is vooral de aanpassing van het tarief voor beschermingsbewind (m.n. schuldenbewind) in 2015. Het tarief wordt landelijk vastgesteld en hierop hebben gemeenten geen invloed.

Het aantal onder beschermingsbewind gestelde Arnhemmers voor wie de gemeente bijzondere bijstand (BB) betaalt is het afgelopen jaar gestegen, maar lijkt in de tweede helft van 2015 te stabiliseren. Onderstaande staafdiagram geeft de ontwikkeling de afgelopen 3 jaar weer, waarbij duidelijk wordt dat de stijgende kosten niet enkel kunnen worden verklaard door stijgende aantallen.

Staafdiagram 3, Gemiddeld aantal onderbewindgestelden in Arnhem voor wie BB wordt betaald

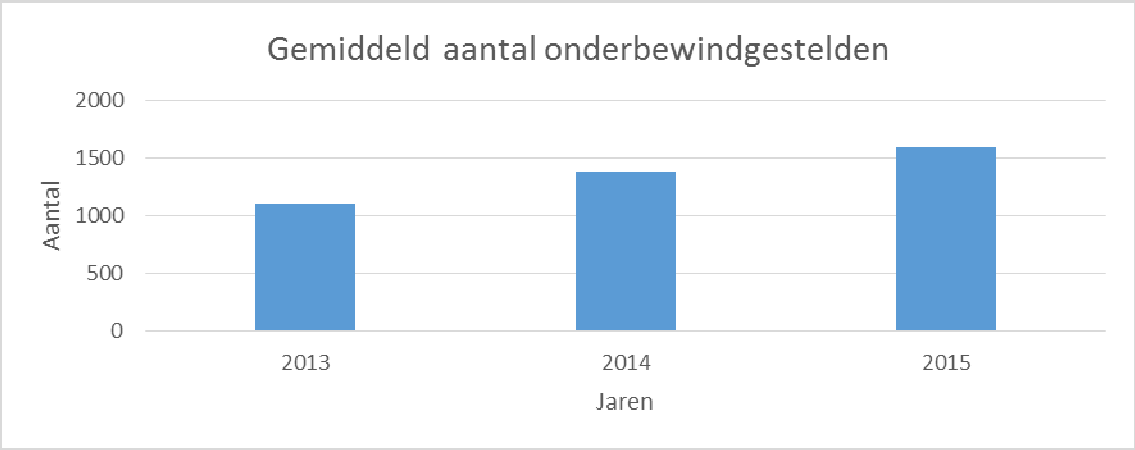

Arnhemse lobby
In 2015 ontvingen gemiddeld ongeveer 1600 Arnhemmers bijzondere bijstand voor beschermingsbewind. Gedurende het jaar lijkt een stabilisatie van het aantal te hebben plaatsgevonden. Hiervoor zijn twee verklaringen:

- Er is veel tijd en energie geïnvesteerd in de bewustwording van intermediairs, zoals de sociale wijkteams en Rijnstad. Er wordt in toenemende mate verwezen naar de pilot BooM en niet (meer) automatisch naar beschermingsbewind. Tevens wordt de nieuwe rol van de wijkteams in relatie tot de schulddienstverlening steeds duidelijker.
- Gedurende het jaar is maatregel 1 (aanpassen criteria bijzondere bijstand voor beschermingsbewind) uit de armoedeagenda ingevoerd en zijn door de uitvoerende afdeling Aanvullend Inkomen controles ingezet op het bestand.

De bovenstaande ontwikkeling kunnen we doorzetten, zodat een structurele reductie van het aantal onderbewindgestelden kan worden gerealiseerd. Hiervoor investeert het college in BooM, aangezien de pilot van onvoldoende omvang is (zie hoofdstuk 3, businesscase BooM).

Landelijke lobby
Het afgelopen jaar is stevig vorm gegeven aan de landelijke lobby. De problematiek staat hoog op de agenda van het ministerie SZW, VNG, Divosa en G32. Naar aanleiding van gesprekken tussen de VNG-commissie en staatssecretaris Klijnsma heeft het ministerie een tweede (verdiepend) onderzoek laten doen naar beschermingsbewind. Het ministerie SZW komt in de ogen van de VNG en Divosa nog onvoldoende in actie, zie de reactie VNG en Divosa op het rapport. Dit heeft mogelijk te maken met belangenverschillen tussen de ministeries SZW en V&J. Tevens lijken verschillende Kamerleden het probleem rondom beschermingsbewind te erkennen, zoals ook blijkt uit de motie inzake beschermingsbewind die recent tijdens de begrotingsbehandeling SZW is aangenomen.

Op alle bovenstaande acties hebben Arnhemse bestuurders en ambtenaren al dan niet via VNG, G32 of Divosa invloed uitgeoefend. Tevens heeft Arnhem ook via de media aandacht gevraagd voor de problematiek, zoals blijkt uit diverse publicaties en het optreden van wethouder Elfrink tijdens een speciale uitzending inzake beschermingsbewind in Reporter Radio op Radio 1.

1.3 Naar een Maatwerkvoorziening Bestaanszekerheid

Tijdens de raadsactiviteit op 9 november 2015 is met een deel van de Arnhemse raadsleden van gedachten gewisseld over de mogelijkheden rondom meer maatwerk in het minimabeleid. Aan de hand van cases hebben we met elkaar ontdekt dat we het minimabeleid kunnen gebruiken ter versterking van de bestaanszekerheid van mensen in Arnhem.

In 2017 willen we dat de Individuele Inkomenstoeslag (IIT) en de bijzondere bijstand (BB) veel meer dan voorheen gaan aansluiten op de leefwereld van mensen. De huidige regelingen IIT en BB gaan uit van een juridische aanspraak en niet van een praktische oplossing. We willen graag dat in de komende jaren meer aandacht ontstaat voor de betrokkenheid van inwoners bij de oplossing die we als gemeente bieden en verwachten daarmee dat het effect van de ingezette middelen ook groter is.

Het college wil in lijn met het programma 'Van Wijken Weten' dat beter dan nu gekeken wordt naar oplossingen die niet op zichzelf staan. Zo kan maatwerk alleen het gewenste effect hebben wanneer 'cross-overs' worden gemaakt tussen verschillende vormen van dienstverlening en zorg waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. Dus hoe kan een investering in bestaanszekerheid bijdragen aan kostenreductie op andere terreinen in de toekomst? Deze beweging is mogelijk wanneer we frontlijnsturing toepassen op de genoemde onderdelen van het minimabeleid én de investering onderdeel is van een totaalplan, inclusief eventuele begeleiding.

Voor maatwerk is het van belang dat de keuze kwalitatief goed wordt onderbouwd door de betrokken frontlijnmedewerker en hiervoor zal een passende methodiek moeten worden ontwikkeld, zo kan willekeur worden voorkomen. Maatwerk is natuurlijk niet in alle gevallen nodig en de gemeente blijft wettelijk verplicht om bijzondere bijstand te verlenen in bepaalde situaties. Om die reden verwacht het college dat naast de besluitvorming en creativiteit vanuit de frontlijnsturing ook een stevige backoffice nodig blijft voor het verwerken en afhandelen van aanvragen.

In de armoedeagenda 2015-2018 is de ontwikkelopdracht IIT opgenomen. Het college stelt voor om deze ontwikkelopdracht uit te breiden naar ontwikkelopdracht 'Maatwerkvoorziening Bestaanszekerheid'. De IIT heeft maatwerk als doelstelling, maar uitvoeringstechnisch blijkt vanuit de huidige regeling onvoldoende vorm te kunnen worden gegeven aan maatwerk. Dit komt doordat een langdurig laag inkomen een voorwaarde is voor recht op een IIT, deze doelgroep vaak een behoorlijke afstand tot de arbeidsmarkt heeft en in veel gevallen niet ondersteund wordt door het cluster W&I. Het cluster W&I richt zich voornamelijk op inwoners die een wat grotere kans hebben op de arbeidsmarkt. Wanneer het budget van de IIT wordt ingezet in de maatwerkvoorziening, geeft dit de mogelijkheid voor wijkteams om wel meer maatwerk te leveren.

Pilot maatwerkvoorziening bestaanszekerheid 2016
Het college stelt voor om in de loop van 2016 een pilot te starten waarin één of enkele sociale wijkteam(s) in samenwerking met partners uit het Armoedepact aan de slag gaan met de ontwikkeling van een nieuwe methodiek. Middelen voor deze pilot halen we incidenteel uit het budget Armoedepact, aangezien hier extra ruimte in zit door beperkte uitgaven in 2015. Op basis van deze ervaringen ontwikkelen we een nieuwe werkwijze die we vanaf 2017 breder kunnen gaan uitrollen.

Beslispunt:

- In te stemmen met de beweging van individuele aanspraak naar maatwerkvoorziening bestaanszekerheid.
- Hiertoe voorbereidingen te treffen voor implementatie in 2017 en een pilot te starten in 2016.

1.4 Ontwikkelopdracht Schoolkostenregeling

In de armoedeagenda 2015 - 2016 is de ontwikkelopdracht schoolkostenregeling opgenomen omdat deze voorziet in ondersteuning van gezinnen met een beperkt inkomen die tegen hoge schoolkosten aanlopen. Het college hecht waarde aan deze regeling en heeft daarom voorgesteld de schoolkostenregeling door te ontwikkelen en het gereserveerde budget te handhaven. Het college is echter wel van mening dat de regeling meer dan voorheen dient bij te dragen aan de oplossing van de problemen rondom hoge schoolkosten in vooral het voortgezet onderwijs.

Voor de nieuwe schoolkostenregeling is gezien het bovenstaande een tweetal uitgangspunten geformuleerd. De nieuwe schoolkostenregeling:

- moet bijdragen aan een betere verbinding tussen maatschappelijk middenveld, sociale wijkteams, scholen en betrokken ouders;
- heeft - naast financiële ondersteuning van ouders met schoolgaande kinderen - ook een preventieve doelstelling. Signalen van financiële problemen bij gezinnen moeten sneller zichtbaar worden, zodat vroegtijdige interventie mogelijk wordt. In bepaalde gevallen kan worden verwezen naar wijkteams of kan door de inzet van een budgetcursus worden voorkomen dat financiële problemen groter worden.

Voor de schoolkostenregeling 2016-2017 zijn we op zoek gegaan naar een oplossing die enerzijds past in de nieuwe juridische kaders én invulling geeft aan de bovenstaande twee uitgangspunten. Om die reden zijn we in gesprek gegaan met de meest natuurlijke partner in het maatschappelijk middenveld op het gebied van schoolkosten: Stichting Leergeld Arnhem. We hebben St. Leergeld gevraagd mee te denken over oplossingen voor een nieuwe schoolkostenregeling en zijn tot een voorstel gekomen waarin ook de gewenste preventieve aspecten zijn meegenomen.

Hoe ziet de nieuwe schoolkostenregeling eruit?
Het voorstel is om een nieuw speelveld te creëren. Zoals in figuur 1 staat weergegeven, wordt in de huidige schoolkostenregeling een financiële bijdrage overgemaakt door de gemeente aan scholen. Hiermee verlagen de scholen vervolgens de schoolkosten voor kinderen met een GelrePas.

Figuur 1, van de oude schoolkostenregeling naar de nieuwe

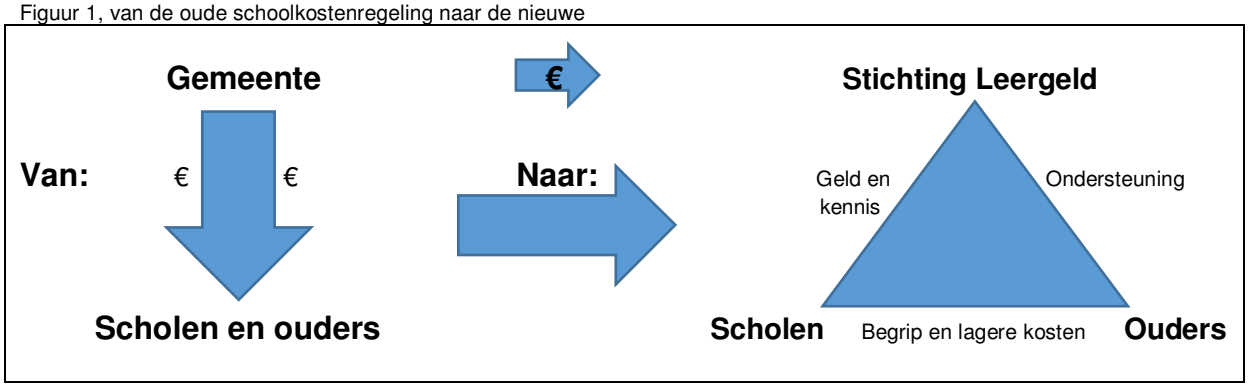

Bij de uitvoering van de nieuwe schoolkostenregeling speelt Stichting Leergeld een belangrijke rol.

- De stichting vraagt scholen om mee te doen met de schoolkostenregeling nieuwe stijl. De school kan aangeven hier gebruik van te willen maken, onder voorwaarde dat de school deelneemt aan een nog te ontwikkelen programma.
- Het programma wordt georganiseerd door Stichting Leergeld in samenwerking met de gemeente Arnhem en heeft tot doel de verbinding met en tussen scholen te versterken. De vraag hierbij is hoe we scholen kunnen ondersteunen en stimuleren om bij de beleidsontwikkeling rondom schoolkosten rekening te houden met gezinnen die het niet breed hebben. We willen hiermee de dialoog tussen scholen over slimme oplossingen faciliteren.
- Stichting Leergeld heeft veel ervaring met ondersteuning aan gezinnen met een beperkt budget. Met de uitvoering van de schoolkostenregeling kan de stichting integraal vormgeven aan een ondersteuningspakket. Daarnaast kunnen signalen over financiële problemen bij gezinnen eerder worden opgepikt, waarmee een meer preventieve werking uitgaat van het beleid.

- Ten slotte heeft de stichting aangegeven dat voor een aantal gezinnen die zij in de praktijk tegenkomen de kennis en kunde inzake budgetteren ontbreekt. Hierdoor blijven deze gezinnen tegen financiële problemen aanlopen en blijven ze afhankelijk van hulpverlening. In dergelijke gevallen zou een budgetcursus, die toegespitst is op het gezinsleven, een goed middel kunnen zijn om de zelfredzaamheid te vergroten. De stichting wil deze cursus in samenwerking met andere partijen in Arnhem ontwikkelen.

De gemeente faciliteert het proces door:
- Het beschikbaar stellen van het budget voor de schoolkostenregeling (€ 234.000) aan Stichting Leergeld, onder voorwaarde dat:
    - Maximaal 10% van het budget wordt ingezet voor uitvoeringskosten;
    - Maximaal €10.000 kan worden gebruikt voor de inzet van budgetcursussen;
    - Het overige bedrag in overleg met gemeente Arnhem wordt toegekend aan de scholen die deelnemen.
- Het aanleveren van een financiële verdeelsleutel op basis van een match tussen Arnhemse kinderen met een GelrePas en het leerlingenbestand. Zodat Stichting Leergeld in staat wordt gesteld om tot een objectieve verdeling van de middelen te komen.

De afspraken gelden voor minimaal de twee schooljaren 2016-2017 en 2017-2018. Jaarlijks wordt de nieuwe regeling geëvalueerd en op basis daarvan kan worden bezien of de nieuwe invulling ook het gewenste effect heeft.

Twee aandachtpunten voor de uitvoering van de nieuwe schoolkostenregeling zijn het jaarlijkse uitbetalingsmoment aan scholen en de contactmomenten met de scholen (timing van het programma). Het uitbetalingsmoment wordt bij de 'oude' regeling vaak als ongelukkig getypeerd. Doordat matching van de bestanden pas in november mogelijk is, wordt vaak pas in januari / februari uitbetaald. Vaak zijn de rekeningen dan al verstuurd. Dit kunnen we oplossen door bij de nieuwe regeling aan te sluiten op de zogenaamde t-1 systematiek. Dit houdt in dat de bestandsmatching van het voorgaande jaar leidend wordt voor de uitbetaling.
De t-1 systematiek biedt ook voor het programma de mogelijkheid veel eerder in het jaar met scholen in contact te treden over de schoolkostenregeling van het daaropvolgende jaar. Eventuele beleidsaanpassingen rondom de schoolkosten zijn dan nog mogelijk.

De nieuwe regeling doet een appel op de scholen, maar biedt hierbij ook een ontwikkelperspectief. De gemeente en St. Leergeld staan op dit punt in contact met enkele scholen en betrekken de scholen bij de uitwerking van de regeling, de uitvoeringsafspraken en de invulling van het programma.

Beslispunt:
- In te stemmen met de nieuwe vorm van de schoolkostenregeling.
- Hiertoe afspraken te maken met Stichting Leergeld Arnhem voor minimaal twee schooljaren.

1.5 Overige Ontwikkelopdrachten

In de armoedeagenda zijn naast BooM en de IIT ook enkele andere ontwikkelopdrachten opgenomen waar kort bij wordt stilgestaan.

Ontwikkelopdracht Digitale informatie en dienstverlening minimabeleid
In mei 2015 is het nieuwe integrale zaaksysteem live gegaan. De afdeling Aanvullend Inkomen, verantwoordelijk voor de uitvoering van het armoedebeleid, is koploper in het gebruik en de inrichting van het zaaksysteem. Zo zijn alle aanvraagformulieren en het intakeproces reeds opgenomen in het systeem. Recent is ook de archieffunctie in het zaaksysteem ingericht waardoor voor een aantal zaken de archivering geautomatiseerd plaatsvindt.

Een belangrijk ontwikkelpunt is het koppelvlak tussen het zaaksysteem en het systeem voor de uitbetaling van uitkeringen (zoals bijzondere bijstand). Wanneer deze koppeling wordt gerealiseerd kan het proces nog strakker en efficiënter worden neergezet. De verwachting is dat deze koppeling in de tweede helft van 2016 kan worden geïmplementeerd.

In de tussentijd is het onderzoek gestart om te komen tot de businesscase 'GelrePas 100% digitaal' De doelstellingen hiervan zijn:

- doorlooptijd van aanvraagproces verkorten en zo veel mogelijk automatiseren;
- eenmalige pas voor meerjarig gebruik;
- geautomatiseerde verwerking van declaraties participanten;
- administratieve lasten verminderen voor participanten en gemeente.

We verwachten in het voorjaar van 2016 met het uitwerken van de businesscase te kunnen beginnen, de uitkomst hiervan verwachten we in het najaar van 2016.

Tijdens de behandeling van de MJPB 2016-2019 is door de wethouder een toezegging gedaan inzake onderzoek naar mogelijkheden om de GelrePas uit te besteden, zoals ook met de Upas (de GelrePas van Utrecht) is gedaan. Hiervoor is een offerte opgevraagd. De offerte is afgezet tegen de huidige uitvoeringskosten en hieruit is gebleken dat externe uitvoering een stuk duurder is. Om die reden zet het college niet in op een externplaatsing, maar handhaaft de beweging naar meer digitalisering en een verbetering van de informatievoorziening.

Ontwikkelopdracht maatwerkvoorzieningen CZG
Met de raadsinformatiebrief tegemoetkoming meerkosten CZG (22 september 2015) is invulling gegeven aan deze ontwikkelopdracht.

Ontwikkelopdracht uitvoering Studietoeslag
De studietoeslag heeft uitvoeringstechnisch zijn plek gevonden in de werkdienstverlening van cluster Werk en Inkomen. Vooralsnog blijkt het aantal aanvragen beperkt, maar door de geleidelijke instroom vanuit de Wajong en de instroom vanuit het speciaal onderwijs verwachten we dat het aantal gaat toenemen de komende jaren.

2. Actualisatie activerende schulddienstverlening

2.1 Activerende schulddienstverlening in Arnhem sinds 2012

In de zomer van 2012 nam de Tweede Kamer de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) aan. In deze kaderwet staat opgenomen dat de gemeenteraad steeds voor een periode van vier jaar een plan vaststelt waarin het beleid en de werkwijze staan opgenomen hoe de gemeente omgaat met inwoners met schulden. Het huidige Arnhemse plan voldoet aan deze eisen.
De Wgs wordt op moment van schrijven geëvalueerd. Vooral naar doeltreffendheid en effecten van de wet in de praktijk. Het evaluatierapport wordt voor 1 juli 2016 aangeboden aan de Tweede Kamer. Met onze actualisatie lopen we hierop vooruit.
De huidige wettekst ten aanzien van de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad is terug te vinden in bijlage 3 (evenals de relatie met de wet bestuursrecht).

Zo'n anderhalf jaar voor Koning Willem Alexander in zijn eerste troonrede sprak over de 'participatiesamenleving', had Arnhem al de activerende schulddienstverlening vastgesteld (zie 'Activerende schulddienstverlening, meerjarenbeleidsagenda 2012-2015' en 'Uitvoeringsplan 2012-2015, Activerende schulddienstverlening').
Uitgangspunt hierbij was werken aan en naar financiële zelfredzaamheid, met als belangrijk instrument: de schulddienstverleningsladder. Van schuldhulpverlening naar schulddienstverlening dus. We nemen geen verantwoordelijkheden over, maar bieden door een goede dienstverlening en maatwerk, handvatten en oplossingsrichtingen. Dit doen we samen met de Arnhemmer met schulden. Na de vaak lange trajecten kunnen onze inwoners zelf hun financiën op orde houden en zijn ze dus financieel zelfredzaam. Al dan niet met hulp van familie of vrienden. Dat biedt oplossingen voor de lange termijn, zonder afhankelijk te zijn van een hulverlener. Op dit moment kunnen we constateren dat de visie achter de activerende schulddienstverlening en de aanpak met behulp van de schulddiensteverleningsladder (zie bijlage 1) nog zeer actueel is en goed blijkt uit te werken. Reden om het huidige beleids- en uitvoeringsplan slechts te actualiseren en aan te vullen naar aanleiding van recente ontwikkelingen en wijzigingen.
Streven is in elk geval om altijd te zorgen voor maatwerk. Arnhemmers met financiële problemen en schulden zijn vooral gebaat bij de best passende dienstverlening. Dat kan ook bestaan uit een combinatie van het bestaande aanbod (denk hierbij bijvoorbeeld aan de inzet van budgetbeheer tijdens de stabilisatiefase om rust te creëren).
De schulddienstverlening is er voor alle Arnhemmers met (problematische) schulden vanaf 18 jaar. Het is dus van groot belang dat we deze onmisbare dienstverlening voor onze inwoners goed toegankelijk aanbieden en organiseren. De wijkteams spelen hierin een belangrijke rol. Zij zijn de eerste vraagbaak en signaleren in een zo vroeg mogelijk stadium eventuele problemen.

2.2 Uitvoering activerende schulddienstverlening

Eind 2014 ging de gemeenteraad akkoord met het voorstel om de uitvoering van de activerende schulddienstverlening extern te plaatsen. In de loop van 2015 zijn de verschillende taken overgedragen aan de nieuwe partners.

Schematisch weergegeven ziet dit er zo uit:

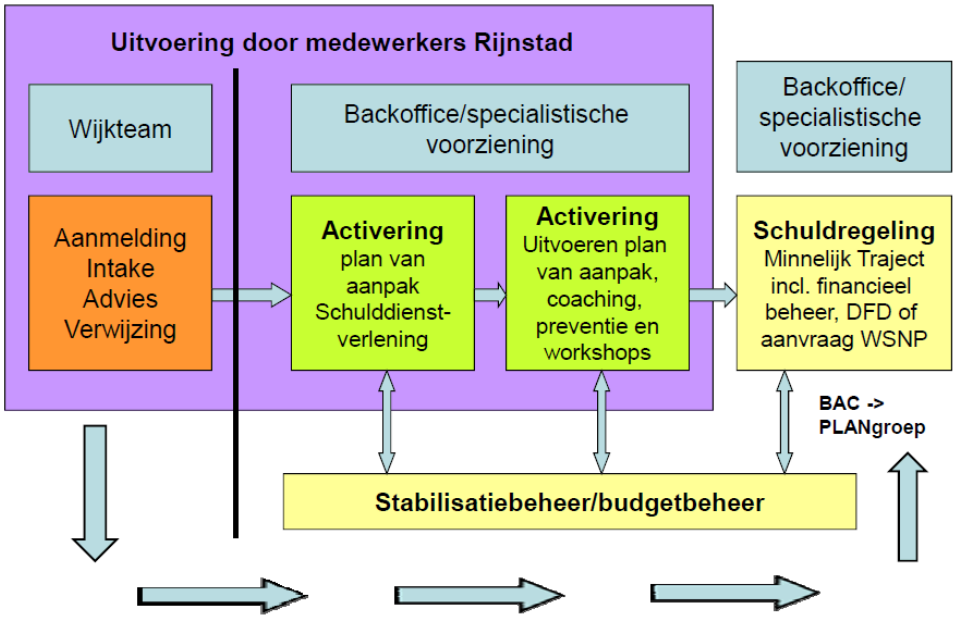

Voor het activerende deel is begin 2015 een overeenkomst gesloten met Rijnstad: deze partner levert de fte en daarmee medewerkers met als achtergrond schulddienstverlening voor de wijkteams. Daarnaast draagt Rijnstad als specialistische voorziening zorg voor de NVVK-module stabilisatie (activering). Hiervoor staat in de regel vier maanden met een uitloop met nog eens maximaal vier maanden. De wijkteams zijn verantwoordelijk voor de eerste twee modules: aanmelding & intake en informatie, advies & verwijzing. Deze modules worden over het algemeen in maximaal drie maanden doorlopen. Als sprake is van crisis (dreigende huisuitzetting, afsluiting elektra e.d.) zorgen de wijkteams ervoor dat binnen drie werkdagen actie is ondernomen.

Het financieel-technische deel van de schulddienstverlening wordt sinds 1 januari 2016 uitgevoerd door PLANgroep. Deze landelijke organisatie is vanaf die datum verantwoordelijk voor de schuldbemiddeling en -regeling, budgetbeheer als onderdeel van de schuldregeling, Duurzame Financiële Dienstverlening (DFD) en de aanvragen Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen). Het gemeentelijke Budgetadviescentrum (BAC), dat deze diensten tot en met eind 2015 uitvoerde, heeft voor overdracht van alle klanten, taken en dossiers naar PLANgroep gezorgd.

Alle partijen werken nauw samen in het belang van de inwoners. Met de wijkcoach als centrale regisseur en vaste aanspreekpersoon voor de Arnhemmer. Er zijn dan ook goede (werk)afspraken gemaakt over de overdracht van dossiers en dus vooral klanten. Op deze manier komt de huidige uitvoering van de schulddienstverlening tegemoet aan de wensen, verwachtingen en werkwijze vanuit Van Wijken Weten.

Alle partijen die een rol hebben bij de schulddienstverlening leveren twee maal per jaar de afgesproken managementinformatie ten aanzien van (kwaliteit) geleverde producten en diensten, gehaalde resultaten, aantallen ondersteunde Arnhemmers, wijze van overdracht en samenwerking, doorlooptijden enz. Deze informatie is de basis voor eventueel bijstellen van het beleid en/of werkafspraken.

De uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem voldoet, zoals eerder gesteld, aan de eisen zoals gesteld in de Wgs en aan de modules zoals opgesteld door de NVVK.

De werkwijze is gewijzigd, maar de doelstellingen en de opdracht zijn onveranderd. De juiste dienstverlening en advisering aan Arnhemmers met financiële problemen staat voorop. En het belangrijkste doel is werken aan financiële zelfredzaamheid. Zie hiervoor ook de eerder ontwikkelde Arnhemse Schulddienstverleningsladder (Bijlage 1).

Daarom starten we met een beter aanbod/advies voor ondernemers en een integrale aanpak ten aanzien van vroegsignalering.

2.3 Vroegsignalering en preventie financiële problemen

Voegsignalering en preventie van financiële problemen betekent niet wachten tot het vijf voor twaalf is, maar al actie ondernemen om half twaalf!

Werken aan financiële zelfredzaamheid en het oplossen van schulden zijn een belangrijke taak van de gemeente. Voor de lange termijn is veel te verwachten van vroegsignalering en preventie.

Eind 2011 heeft de gemeenteraad bij de behandeling van de Contourennota meerjarenbeleidsplan Werken naar Vermogen een amendement aangenomen met het volgende dictum: "Toe te voegen als methodiek voor aanpak schuldhulpverlening de "Vroeg Eropaf"-aanpak, zoals die in Amsterdam toegepast wordt". Kern van de aanpak is het zo vroeg mogelijk en actief benaderen van huurders met een betalingsachterstand van 2 maanden. Het is een aanpak van woningcorporaties, maatschappelijk werk en de gemeente.

De stuurgroep van het Meldpunt Ontruimingen (corporaties, VGGM, Rijnstad, gemeente) neemt nu het voortouw in het beantwoorden van de vraag of en op welke wijze de ‘Vroeg Eropaf-aanpak wordt ingevoerd. Dat gebeurt in samenwerking met o.m. ook energie- en waterleverancier en zorgverzekeraar). Na vaststelling van de onderzoeksvraag, start naar verwachting tweede kwartaal 2016 het onderzoek. Naast dat gekeken wordt naar het succes van de aanpak, krijgt vooral ook de financiering aandacht.

Doel is om te komen tot een gemeentebrede aanpak à la Vroeg Eropaf met alle betrokken partners in de stad en interne signaleerders vanuit bv. Werk & Inkomen en Invordering. BKR wordt benaderd omdat zij ons kunnen helpen bij de prioritering van de doelgroep, die bezocht gaat worden. Op deze manier worden financiële problemen bij inwoners in een vroeg stadium gesignaleerd en wordt hen hierbij passende ondersteuning geboden.

In het eerste kwartaal van 2016 verwachten we definitief uitsluitsel over de uitvoering van deze aanpak inclusief de rollen en verantwoordelijkheden van de diverse partners hierin en de bekostiging. Na een definitief 'go' hebben we voldaan aan de opdracht zoals gesteld in het bovengenoemde amendement en kan het daarmee worden afgedaan.

Beslispunt:

- Een aanpak te ontwikkelen à la Vroeg Eropaf om financiële problemen/schulden in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken.

2.4. Werken volgens de NVVK-modules

Eind 2014 zijn de aangepaste NVVK-modules vastgesteld door de Algemene Ledenvergadering. Deze modules maken duidelijk welke handelingen en stappen de NVVK-leden uitvoeren en volgen in hun dienstverlening aan mensen met financiële problemen. Dit biedt overzicht en houvast voor klanten, schuldeisers en schulddienstverleners, die door de modules weten wat op welk moment van hen wordt verwacht.

De modules vormen samen met de Gedragscode de belangrijkste basis voor de audit waarmee de kwaliteit en uniformiteit van de dienstverlening van de NVVK-leden wordt gewaarborgd. We verwachten van alle partijen die in Arnhem (een deel van) de schulddienstverlening uitvoeren, dat zij NVVK-gecertificeerd zijn. Hiermee bieden we een garantie voor onze inwoners.

De NVVK-modules inclusief alle tekst en uitleg zijn te vinden op de website van de NVVK (zie ook bijlage 2 en http://www.nvvk.eu/schuldhulpverlening/modules.)

2.5 Schulddienstverlening voor ondernemers

Ook al trekt de economie weer aan, (zelfstandige) ondernemers, onder wie vele zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers) ondervinden nog steeds de gevolgen van de crisis. Ondernemers met financiële problemen vormen een grote risicogroep.

Bureau Zelfstandigen van de cluster Werk & Inkomen heeft een specifiek aanbod voor inwoners van Arnhem met een eigen bedrijf, zowel voor startende als gevestigde ondernemers.

Tot nu toe waren deze ondersteuning en diverse tegemoetkomingen (vanuit het reguliere armoedebeleid) het enige dat Arnhem beschikbaar had voor deze groep inwoners. Bij schulden kwamen zij niet in aanmerking voor de algemene schulddienstverlening (conform de wet gemeentelijke schuldhulpverlening), omdat deze alleen was bedoeld voor inwoners zonder bedrijf. Het is moeilijk de relatie tussen privé- en bedrijfsschulden los van elkaar te zien, omdat de ondernemer met de inkomsten uit het bedrijf zijn/haar kosten voor het levensonderhoud betaalt. Dit vraagt om goed onderzoek en afstemming. In Arnhem gaan we ervan uit dat alle inwoners van 18 jaar of ouder een beroep moeten kunnen doen op schulddienstverlening. En daarmee dus ook de inwoners van onze stad die een eigen bedrijf hebben.

Ondernemers kunnen om diverse redenen te maken krijgen met financiële problemen. Op dit moment is voor hen geen eenduidig en goed bereikbaar aanbod schulddienstverlening beschikbaar en zij dreigen wellicht tussen wal en schip te raken. Ondernemers zullen zich bij financiële problemen niet snel zelf melden bij een wijkteam. Toch geldt ook hier dat we er allemaal bij gebaat zijn dat de problemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd en opgelost om te voorkomen dat een onderneming failliet gaat, met alle (vaak nog grotere) financiële én maatschappelijke gevolgen van dien. Hen moet dus goed de juiste weg worden gewezen.

Grof gesteld gaat het om drie groepen ondernemers:

1. de groep ondernemers die niet in aanmerking komt voor de financiering via de regeling Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004 omdat de ondernemer (samen met de partner) een te hoog inkomen heeft;
2. de groep ondernemers die in aanmerking komt voor financiering via de regeling Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004;
3. de groep ondernemers die niet in aanmerking komt voor de regeling Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004 omdat de ondernemer (samen met inkomen van de partner) onvoldoende inkomen behaalt en het bedrijf op het punt staat van 'omvallen'.

De laatste groep kan hiermee een beroep doen op de reguliere schulddienstverlening.

Op dit moment proberen we vanuit diverse terreinen ondernemers in armoede te bereiken en ondersteunen (zie hiervoor ook het eerder gestuurde raadsvoorstel 'ZZP'ers in armoede'). Het bestaande Bureau Zelfstandigen en de wijkteams spelen een belangrijke rol in het tijdig signaleren, adviseren en verwijzen van ondernemers in hun verzoek voor hulp bij het oplossen van de schuldensituatie. Waar kan een ondernemer terecht, welk aanbod is geschikt en wanneer kan een ondernemer in aanmerking komen voor een reguliere schuldregeling of een schuldregeling via een bedrijfskrediet op basis van de regeling Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004.

We gaan er vooralsnog van uit dat we dit aanbod binnen de huidige dienstverlening en binnen beschikbaar budget kunnen realiseren. Mocht dit beroep op dienstverlening onverwacht groot zijn, dan moeten we de bekostiging opnieuw bezien.

Beslispunt:

- Gemeentelijk schulddienstverlening ook aan te bieden voor ondernemers en ZZP'ers.

Hoofdstuk 3 Financiën

3.1 Financiën armoedebeleid 2015

In de armoedeagenda 2015-2018 zijn enkele maatregelen genomen met als doelstelling de uitgaven in lijn te brengen met het beschikbare budget. Vier van de vijf maatregelen hebben het gewenste financiële effect gehad. De maatregel m.b.t. het terugdringen kosten beschermingsbewind is niet behaald, zoals reeds benoemd in paragraaf 1.2 is er veel inzet gepleegd op de lobby rondom de beschermingsbewindproblematiek. Dit heeft echter (nog) niet het gewenste financieel effect opgeleverd. In de volgende paragraaf (3.2) gaan we dieper in op de interventie die het college nodig acht om de kosten voor beschermingsbewind terug te dringen.

De kosten van bijzondere bijstand voor beschermingsbewind zijn in 2015 toegenomen met ca. € 0,8 mln. In 2014 gaven we € 1,9 mln uit, in 2015 naar verwachting € 2,7 mln. Deze kostenstijging is voor het grootste deel te wijten aan de tariefstijging die landelijk is vastgesteld. Zogezegd is het college zeer ontstemd over de wijze waarop gemeenten door rijksbeleid worden gedwongen kosten te maken, zonder de wettelijke middelen te hebben om deze ontwikkeling te beïnvloeden.

Het armoedebeleid staat in 2015 wederom onder druk door oplopende kosten voor beschermingsbewind. In de Turap is nog melding gemaakt van een tekort van 1,3 mln. Het gebruik van de regelingen Tegemoetkoming Meerkosten CZG en de CZG-CAZ blijven echter achter op de verwachtingen. De verklaring voor deze afwijking is gelegen in het feit dat de regelingen en een gedeelte van de doelgroep nieuw zijn. We verwachten wel dat het gebruik van deze nieuwe regelingen in 2016 zal toenemen.
Tevens lijkt de kostenstijging van bijzondere bijstand voor beschermingsbewind in de tweede helft van 2015 af te nemen, al dan niet door de inzet van BooM en maatregelen 1 en 4 uit de armoedeagenda. Hierdoor is de kostenontwikkeling op de bijzondere bijstand minder negatief dan in de Turap opgenomen.
Het tekort op de oude regelingen en de overschotten op de CAZ, GelrePas en Studietoeslag zijn naar verwachting incidenteel van aard.

Gezien het bovenstaande - en zoals zichtbaar wordt in onderstaande tabel - komt het resultaat van het armoedebeleid 2015 uit op een tekort van € 200.000.

Tabel 1, Financiële prognose 2015

	Omschrijving	Begroting 2015	Realisatie 2015	Resultaat 2015
1	Bijzondere Bijstand	€ 2.505.000	€ 4.431.000	€ (1.926.000)
	oude regelingen (ldt en ekkt 2014)		€ 89.000	€ (89.000)
2	Tegemoetkoming Meerkosten CZG	€ 544.000	€ 281.000	€ 263.000
3	Collectieve Aanvullende Ziektekosten	€ 562.000	€ 477.000	€ 85.000
4	Formulieren Brigade	€ 203.000	€ 200.000	€ 3.000
5	Kwijtschelding	€ 2.150.000	€ 2.181.000	€ (31.000)
6	Maaltijdvoorziening	€ 108.000	€ 63.000	€ 45.000
7	Minimabeleid Gelrepas	€ 1.051.000	€ 893.000	€ 158.000
8	Reductie Peuterspeelzalen	€ 46.000	€ 16.000	€ 30.000
9	Schoolkostenregeling	€ 234.000	€ 223.000	€ 11.000
10	Stadsagenda Arnhem omarmt	€ 53.000	€ 53.000	€ -
11	Rentevoordeelrekening	€ 5.000	€ 3.000	€ 2.000
12	Arnhemse Jeugd Doet Mee	€ 26.000	€ 17.000	€ 9.000
13	Individuele Inkomenstoeslag (IIT)	€ 1.266.000	€ 969.000	€ 297.000
14	CZG-CAZ	€ 1.900.000	€ 1.024.000	€ 876.000
15	Budget Ondersteuning Op Maat (BOOM)	€ 50.000	€ 52.000	€ (2.000)
16	Individuele Studietoeslag	€ 64.000	€ 7.000	€ 57.000
17	Armoedepact	€ 50.000	€ 38.000	€ 12.000
	Totaal	**€ 10.817.000**	**€ 11.017.000**	**€ (200.000)**

3.2 Meerjarige begroting armoedebeleid

Het college heeft als doelstelling een sluitende meerjarige armoedebegroting te realiseren, maar ziet ook in dat de kostenstijgingen rondom beschermingsbewind het armoedebeleid dreigen uit te hollen. Om die reden stelt het college voor een splitsing te maken tussen het armoedebeleid en de kosten voor beschermingsbewind. Zo isoleren we het probleem en kunnen we het gerichter aanpakken.

In onderstaande tabel is de nieuwe armoedebegroting weergegeven exclusief de kosten voor beschermingsbewind. De begroting is op basis van ervaringen uit 2015 en geprognosticeerde kosten voor 2016 opgesteld. Met name de CZG-CAZ regeling is lager begroot dan in 2015. Het gebruik van de regeling verloopt volgens planning, maar er wordt vrijwel geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid bijzondere bijstand aan te vragen voor vergelijkbaar anders verzekerden, hierdoor is in 2016 minder budget nodig dan in 2015 begroot.

Tabel 2. Begroting Armoedebeleid 2016, zonder kosten bijzondere bijstand voor beschermingsbewind / bewindvoering

nr.	Omschrijving	Begroting 2015	Begroting 2016	Prognose uitgaven 2016
1	Bijzondere Bijstand, inc. Bewindv.*	€ 2.505.000		
	Bijzondere Bijstand, ex. Bewindv.*		€ 1.640.000	€ 1.640.000
2	Tegemoetk. Meerkosten CZG	€ 544.000	€ 444.000	€ 444.000
3	Coll.Aanvullende Ziektekosten	€ 562.000	€ 562.000	€ 562.000
4	Formulieren Brigade	€ 203.000	€ 203.000	€ 203.000
5	Kwijtschelding	€ 2.150.000	€ 2.180.000	€ 2.180.000
6	Maaltijdvoorziening	€ 108.000	€ 60.000	€ 60.000
7	Minimabeleid Gelrepas	€ 1.051.000	€ 1.051.000	€ 1.051.000
8	Reductie Peuterspeelzalen	€ 46.000	€ 30.000	€ 30.000
9	Schoolkostenregeling	€ 234.000	€ 234.000	€ 234.000
10	Stadsagenda Arnhem omarmt	€ 53.000	€ 53.000	€ 53.000
11	Rentevoordeelrekening	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
12	Arnhemse Jeugd Doet Mee	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000
13	Individuele Inkomenstoeslag (IIT)	€ 1.266.000	€ 1.266.000	€ 1.266.000
14	CZG-CAZ	€ 1.900.000	€ 1.300.000	€ 1.300.000
15	BooM	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
16	Individuele Studietoeslag	€ 64.000	€ 140.000	€ 140.000
17	Armoedepact	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
	Totaal	**€ 10.817.000**	**€ 9.294.000**	**€ 9.294.000**

* Met bewindvoering worden de kosten inzake beschermingsbewind bedoeld.

In totaal is een armoedebudget van € 11.020.000 beschikbaar in 2016. Dat betekent dat er na de splitsing armoedebeleid en beschermingsbewind een bedrag van € 1.724.000 beschikbaar is voor de kosten voor beschermingsbewind. Zonder interventie staat hier het volgende meerjarig kostenperspectief tegenover:

Tabel 3, meerjarig kostenperspectief beschermingsbewind afgezet tegen beschikbaar budget

	Uitgaven beschermingsbewind	Beschikbaar budget	Tekort
2016	€ 3.155.000	€ 1.724.000	€ 1.431.000
2017	€ 3.315.000	€ 1.724.000	€ 1.591.000
2018	€ 3.485.000	€ 1.724.000	€ 1.761.000
2019	€ 3.655.000	€ 1.724.000	€ 1.931.000

Voor het bovenstaande kostenperspectief inzake beschermingsbewind zijn aannames gedaan. Ten eerste gaan we ervan uit dat het aantal mensen onder beschermingsbewind toeneemt met 100 per jaar. Ten tweede rekenen we de 150 inwoners die in 2016 al in BooM zouden zitten mee in het bovenstaande kostenperspectief voor beschermingsbewind. Zónder intensivering van het project zouden deze inwoners namelijk terugvallen op beschermingsbewind.

Het college neemt geen genoegen met het bovenstaande perspectief en heeft besloten de pilot BooM te intensiveren, zodat de kosten voor beschermingsbewind structureel worden teruggedrongen. Hiervoor is een businesscase ontwikkeld.

Businesscase BooM

De pilot BooM heeft aangetoond een passend alternatief te kunnen zijn voor beschermingsbewind. Zie hiervoor ook de bijgevoegde Evaluatie. In 2015 betaalden we voor ongeveer 1600 inwoners de kosten voor beschermingsbewind. In 2015 kostte één jaar beschermingsbewind gemiddeld € 1.700. Dit leidt ook tot de genoemde beschermingsbewindkosten van € 2,7 mln.

Het college heeft de ambitie om het aantal inwoners voor wie de gemeente bijzondere bijstand betaalt voor de beschermingsbewindkosten terug te dringen tot 1000. Dit houdt in dat we voor 600 mensen een alternatief gaan aanbieden in de vorm van budgetbeheer en coaching. Want uitstroom uit beschermingsbewind kan in veel gevallen alleen wanneer BooM wordt ingezet. Op basis van een eerste marktverkenning verwachten we dat budgetbeheer al dan niet in combinatie met coaching richting financiële zelfredzaamheid mogelijk moet kunnen zijn voor ca. € 1.000 per jaar.
Naast de focus op uitstroom uit beschermingsbewind behoudt BooM een poortwachtersfunctie, hiervoor zijn reeds relaties met verwijzers gelegd. Ten slotte verwachten we ook doorstroom vanuit BooM naar lichtere alternatieven en wordt de toeleiding naar schulddienstverlening versterkt.

We verwachten uiteindelijk gemiddeld 750 deelnemers voor BooM, waarvoor we ca. € 1.000 per jaar investeren. Om die reden trekt het college structureel € 750.000 uit voor de doorontwikkeling van BooM. Waarbij we verwachten dat door de opstart in 2016 niet het gehele bedrag nodig is, maar €600.000.

In onderstaand staafdiagram is de te verwachten kostenontwikkeling van beschermingsbewind weergegeven mét en zónder de intensivering van BooM.

Staafdiagram 4, meerjarig kostenperspectief beschermingsbewind, met en zonder intensivering BooM

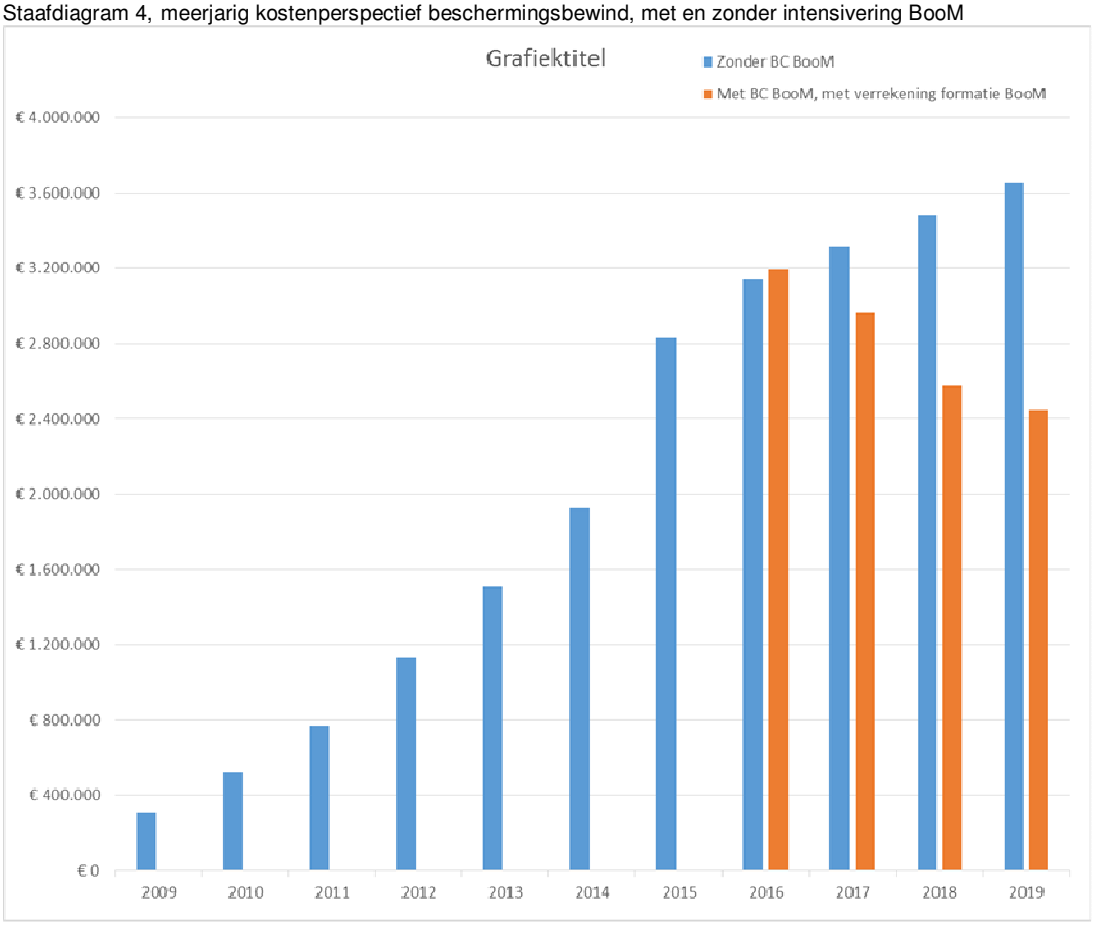

Naast het kostenperspectief heeft het college met deze maatregel het belang van mensen voor ogen. Het instrument beschermingsbewind is voor een deel van de gebruikers namelijk te zwaar en draagt in die gevallen niet of nauwelijks bij aan de financiële zelfredzaamheid. Boom is voor deze doelgroep een meer passend instrument.

We hebben de doelstelling om deze vorm van dienstverlening zo snel mogelijk extern te plaatsen, in lijn met de Arnhemse doorontwikkeling naar regiegemeente. We creëren dus geen nieuwe afdeling, maar een project dat gemakkelijk kan doorontwikkelen naar een overname door een marktpartij. Om die reden maken we in de aanloop gebruik van externe arbeidskrachten.

De business case heeft een inverdien effect en de kosten gaan voor de baten uit. Uiteindelijk is de verwachting dat met de structurele investering van € 750.000 in 2019 nog maar € 1,7 mln nodig is voor beschermingsbewind / bewindvoering. Het college verwacht in de jaren tot 2019 meer dan de genoemde € 1,7 mln uit te geven aan beschermingsbewind en is voornemens deze kosten niet ten laste te laten komen van het armoedebeleid. Het gaat om de volgende bedragen:

Tabel 4, uitgaven beschermingsbewind > € 1,7 mln

Jaar	Bedrag
2016	€ 742.500
2017	€ 510.000
2018	€ 127.500

In onderstaande tabel is het meerjarig financieel perspectief weergegeven voor het armoedebudget, met de businesscase BooM. De bedragen zoals genoemd in bovenstaande tabel 4 zijn daarin niet verwerkt, omdat deze bedragen niet gedekt worden vanuit het armoedebudget. Deze bedragen neemt het college mee in de gemeentebrede begroting voor 2017 e.v.

Tabel 4, meerjarige begroting, inclusief businesscase BooM

		2017	2018	2019	2020
	Omschrijving	**Budget**	**Budget**	**Budget**	**Budget**
1	Bijzondere Bijstand	€ 1.640.000	€ 1.640.000	€ 1.640.000	€ 1.640.000
2	Tegemoetkoming Meerkosten CZG	€ 444.000	€ 444.000	€ 444.000	€ 444.000
3	Collectieve Aanvullende Ziektekosten	€ 562.000	€ 562.000	€ 562.000	€ 562.000
4	Formulieren Brigade	€ 203.000	€ 203.000	€ 203.000	€ 203.000
5	Kwijtschelding	€ 2.145.000	€ 2.145.000	€ 2.145.000	€ 2.145.000
6	Maaltijdvoorziening	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
7	Minimabeleid Gelrepas	€ 1.051.000	€ 1.051.000	€ 1.051.000	€ 1.051.000
8	Reductie Peuterspeelzalen	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
9	Schoolkostenregeling	€ 234.000	€ 234.000	€ 234.000	€ 234.000
10	Stadsagenda Arnhem omarmt	€ 53.000	€ 53.000	€ 53.000	€ 53.000
11	Rentevoordeelrekening	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
12	Arnhemse Jeugd Doet Mee	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000
13	Individuele Inkomenstoeslag (IIT)	€ 1.266.000	€ 1.266.000	€ 1.266.000	€ 1.266.000
14	CZG-CAZ	€ 1.300.000	€ 1.300.000	€ 1.300.000	€ 1.300.000
15	Budget Ondersteuning Op Maat (BOOM)	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000
16	Individuele Studietoeslag	€ 292.000	€ 355.000	€ 355.000	€ 355.000
17	Armoedepact	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -
	Totaal exclusief bewindvoering	**€ 10.111.000**	**€ 10.174.000**	**€ 10.124.000**	**€ 10.124.000**
18	Bewindvoeringskosten	**€ 1.700.000**	**€ 1.700.000**	**€ 1.700.000**	**€ 1.700.000**
	Totaal Armoedebudget	**€ 11.811.000**	**€ 11.874.000**	**€ 11.824.000**	**€ 11.824.000**
	Tekort o.b.v. budget	€ (599.000)	€ (599.000)	€ (574.000)	€ (574.000)
	Indexatie	€ (187.000)	€ (187.000)	€ (187.000)	€ (187.000)
	Totaal tekort	**€ (786.000)**	**€ (786.000)**	**€ (761.000)**	**€ (761.000)**

Ondanks de investering blijft helaas sprake van een structureel tekort op het armoedebeleid. Om die reden stelt het college een maatregel voor, zodat inkomsten en uitgaven met elkaar in balans worden gebracht.

Indexatie

In het coalitieakkoord is afspraak W4 opgenomen: “Het budget voor armoedebeleid in de begroting wordt bepaald door het begrote budget in het voorgaande jaar te vermeerderen of te verminderen met de procentuele toe- of afname van het aantal huishoudens met een laag inkomen (op basis van landelijke ramingen van het CBS/SCP)."

In de armoedebegroting van 2015 is geïndexeerd met € 175.000. Dit bedrag is in 2016 blijven staan. Deze keuze heeft het college gemaakt, omdat er anders een negatieve indexatie zou zijn geweest.

Het indexcijfer voor de budgetten 2017 komt - op basis van de cijfers "Armoede en Sociale uitsluiting 2015" - uit op een correctie van € 187.000. Dit komt door positieve ramingen van de Nederlandse armoedeontwikkelingen. Hierdoor dient de + € 175.000 te worden vervangen door een - € 12.000. Per saldo een correctie van € 187.000.

3.3 Maatregel

Ten eerste dient te worden opgemerkt dat met de presentatie van de begroting zoals opgenomen in tabel 2 reeds financiële verschuivingen hebben plaatsgevonden. De begroting is gebaseerd op ervaringen uit 2015 en verwachtingen voor 2016.
Ten tweede is een aanvullende structurele budgetverschuiving nodig in het armoedebeleid van €761.000. Deze moet met ingang van 2017 worden gerealiseerd.

Het college is ongelukkig met de ontwikkelingen rondom beschermingsbewind, waardoor wederom interventies op het armoedebeleid nodig zijn. Met de inzet van BooM en de lobby richting het rijk zet Arnhem in op een kentering van deze ontwikkeling. Wanneer het rijk besluit tot reparatie van dit falende beleid en middelen toevoegt aan de beschikbare gelden voor het minimabeleid, zal het college deze middelen inzetten ten gunste van het minimabeleid / BooM.

Het college stelt voor over te gaan tot een gedeeltelijke kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. Op dit moment ontvangt iedere Arnhemmer met een inkomen op of onder de 100% van het sociaal wettelijk minimum volledige kwijtschelding van de gemeentelijke heffing. In praktijk gaat het vooral om kwijtschelding van de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.
In totaal is in 2015 voor € 1,65 mln aan afvalstoffenheffing kwijtgescholden. Wanneer hier € 761.000 op wordt gekort, dan blijft voldoende budget over om 54% van de afvalstoffenheffing kwijt te schelden.

De vervuiler betaalt
In juni 2015 is het nieuwe afvalstoffenplan door uw raad vastgesteld. Hierin is - vooruitlopend op de introductie van een *'de vervuiler betaalt principe'* - een gefaseerde uitrol van het *'omgekeerd inzamelen'* voorgesteld. In de perspectiefnota 2017-2020 stelt het college voor om sneller dan gepland het gesprek te voeren over de implevermentatie van het *'de vervuiler betaalt principe'* (het zogenaamde Diftar systeem). Dit systeem kan dan in 2018 worden geimplementeerd.

Bij de introductie van een *'de vervuiler betaalt principe'* past geen volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. Vooruitlopend op de introductie van dit principe stelt het college voor om in plaats van een gehele kwijtschelding van de afvalstoffenheffing over te gaan op een gedeeltelijke kwijtschelding.

Beslispunt

- In te stemmen met de implementatie van een gedeeltelijke kwijtschelding van de afvalstoffenheffing met ingang van 2018.

Bijlage 1

Arnhemse Schulddienstverleningsladder

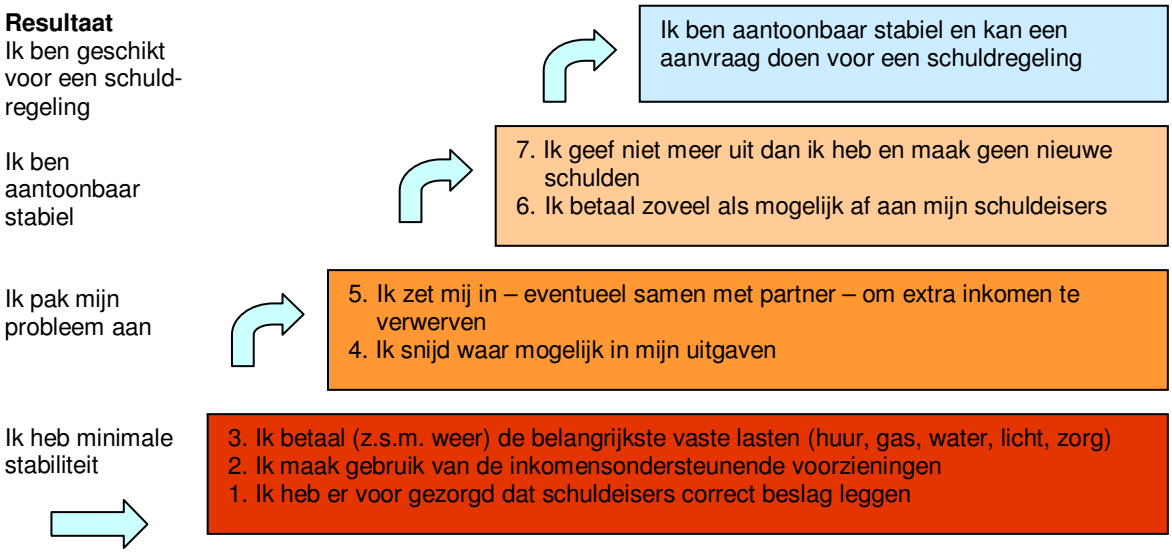

In de activerende schulddienstverlening staat niet het oplossen van de schulden centraal, maar de vraag hoe iemand weer financieel sterker / zelfredzaam wordt (minimaal stabiel). De cliënt krijgt een reëel beeld van wat hij/zij moet doen (de stappen op de ladder) voordat een afspraak met schuldeisers (schuldregeling) mogelijk is. Voor ontbrekende kennis en vaardigheden kan de cliënt o.a. gebruik maken van coaching en workshops. De activerende schulddienstverlening levert zo een bijdrage aan behoud van een baan, het kunnen afronden van een opleiding, het weer meedoen aan sociale activiteiten, het voorkomen van huisuitzetting etc.

Rol van de schulddienstverlener
De schulddienstverlener heeft meer een coachende rol en laat de cliënt zoveel als mogelijk zelf de stappen zetten. De schulddienstverlener helpt de klant om zicht te krijgen op dat wat nodig is, geeft workshops, geeft de kaders aan (wat kan wel en wat niet) en helpt de cliënt om te reflecteren op bereikte resultaten.

Bijlage 2

NVVK-modules

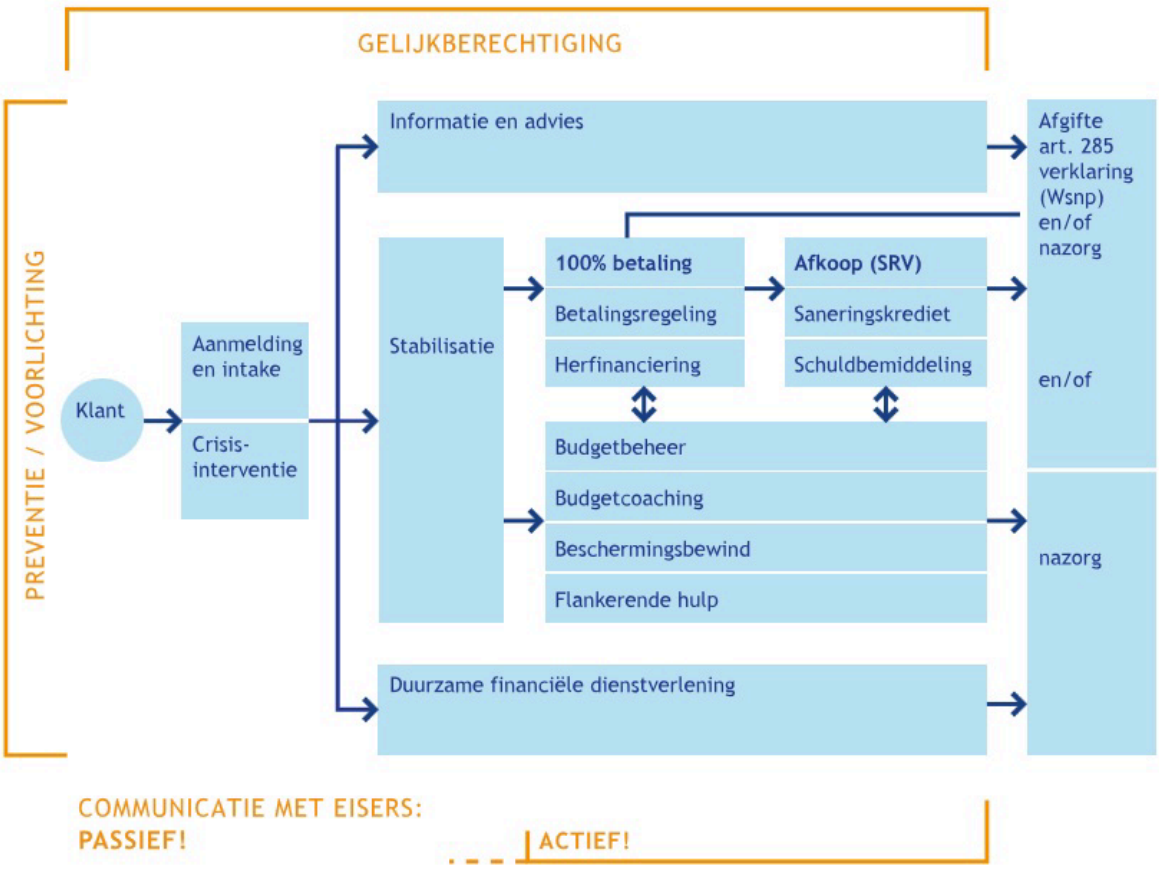

Bijlage 3

Opdracht aan gemeenten vanuit Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

"Artikel 2. Plan

1. De gemeenteraad stelt een plan vast dat richting geeft aan de integrale schuldhulpverlening aan de inwoners van zijn gemeente.
2. De gemeenteraad stelt het plan telkens voor een periode van ten hoogste vier jaren vast. Het plan kan tussentijds gewijzigd worden.
3. Het plan bevat de hoofdzaken van het door de gemeente te voeren beleid betreffende integrale schuldhulpverlening en het voorkomen dat personen schulden aangaan die ze niet kunnen betalen.
4. In het plan wordt in ieder geval aangegeven:
    a. welke resultaten de gemeente in de door het plan bestreken periode wenst te behalen;
    b. welke maatregelen de gemeenteraad en het college nemen om de kwaliteit te borgen van de wijze waarop de integrale schuldhulpverlening wordt uitgevoerd;
    c. het maximaal aantal weken dat de gemeente nastreeft met betrekking tot de in artikel 4, eerste lid, genoemde periode, en
    d. hoe schuldhulpverlening aan gezinnen met inwonende minderjarige kinderen wordt vormgegeven.
5. In het plan kan de gemeenteraad aangeven onder welke voorwaarden het college de verzoeker verplicht over een basisbankrekening te beschikken."

Onze huidige plannen voldoen aan deze eisen.

Relatie Wet gemeentelijke schuldhulpverlening-Algemene wet bestuursrecht

De Algemene wet bestuursrecht (Awb) regelt procedurele zaken als aanvragen, bezwaar en beroep. Omdat de Wgs van schulddienstverlening een publiekrechtelijke taak heeft gemaakt, is daardoor de Awb van toepassing geworden op deze dienstverlening. Daarom kunnen inwoners sinds de Wgs is ingegaan bijvoorbeeld in bezwaar tegen de beëindiging van een traject. Dit is meer van invloed op de uitvoering dan het beleid. De uitvoering moet meer op papier zetten en registeren, soms een bepaalde termijn in acht nemen, af en toe een herinnering sturen. Dit wordt in Arnhem ondervangen door te werken door de landelijk vastgelegde en recent vernieuwde NVVK-modules (inclusief doorlooptijden). Beleid gaat over de producten die de gemeente aanbiedt en de voorwaarden die we hiervoor hanteren voor deelname. Dus over de inhoud en niet over de procedure.

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve en meningsvormende (1) bijeenkomst 4 december 2019

Instemmen Visie Schulddienstverlening

Zaaknummer:	412058
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers de heer Elfrink (SP), mevrouw Andeweg (D66), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Hutten (CDA), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Jansen (ChristenUnie), de heer Van Butselaar (Arnhem Centraal), de heer Van Plateringen (Arnhemse Ouderen Partij), mevrouw Navis (GroenLinks).
Niet aanwezig: PVV en DENK-Verenigd Arnhem.

Overige aanwezigen: mevrouw Louwers (wethouder), mevrouw Buunk (ambtenaar), mevrouw Hermsen (ambtenaar).

Rondetafelgesprek
De volgende organisaties hebben gebruik gemaakt van de gelegenheid om in te spreken: Mevrouw Bakker namens de Adviesraad Werk en Inkomen, mevrouw Sleurink namens de Stichting Leergeld Arnhem, de heer Amezrine namens AM-Supportteam, de heer Kolf namens Presikhaaf University. Tijdens het rondetafelgesprek is met betrekking tot de visie schulddienstverlening onder andere aandacht gevraagd voor de gevolgen van life-events voor kinderen en ruimte voor (extra) voorzieningen, de rol van het gevoel van schaamte en de bespreekbaarheid van het onderwerp, de overgang naar 18+ en voorlichting, laagdrempelige informatievoorziening die aansluit bij de belevingswereld van jongeren (digitalisering, anonimiteit), outreachend werken, de psychologische en fysieke gevolgen van het hebben van schulden (stress, angst, ziekte). Eventuele schriftelijke bijdragen zijn aan de stukken toegevoegd.

Meningsvormend 1 Verloop
De wethouder beantwoordt vragen van de raadskamer over onderwerpen als toegankelijkheid, de rol van de gemeente als schuldeiser, het voorkomen van terugval, de koppeling met life-events, vroegsignalering en preventie, registratie en monitoring, de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de moties "Meer schulden voorkomen" (19M19) en "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" 19M78 (vooral m.b.t. de audit) en technische en voorwaardelijke belemmeringen.
De leden van de raadskamer willen van de wethouder wanneer de uitvoeringsagenda gereed is en of deze aan de raad wordt voorgelegd.
De wethouder deelt mee dat er volgende week een raadsbrief komt over de rol van de gemeente als schuldeiser in reactie op de motie 19M19. Ten aanzien van de uitvoeringsagenda wordt in februari gestart met de eerste bijeenkomst waar ook de gemeenteraad voor wordt uitgenodigd.
De wethouder zegt toe terug te zullen komen op de vraag over de uiterste verschijningsdatum en tijdpad voor de uitvoeringsagenda.

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel, informatieve en meningsvormende (1) bijeenkomst 4 december 2019

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat de meningsvorming (1) nog niet kan worden afgerond, deze wordt een volgende keer voortgezet. De behandeling zal worden voortgezet bij de beantwoording door de wethouder van de vragen van de fracties van de CDA, VVD, D66 en SP.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

M.S. Loor

Titel/onderwerp: **Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Bram van Oudheusden
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	3772274
		E-mailadres:	Bram.van.oudheusden@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend 2		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: "Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020" aan, om vast te stellen. **Aanleiding** De Huisvestingsverordening regelt op regionaal niveau de verdeling van de woonruimte. Daarnaast bevat de verordening lokale bepalingen over de woonruimtevoorraad. De huidige verordening eindigt van rechtswege op 31 december 2019. De nu voorliggende nieuwe verordening wordt aan alle raden uit de regio voorgelegd. **Inhoud** In overleg met de regiogemeenten en de corporaties is, mede op basis van een evaluatie in 2018, dit voorstel tot stand gekomen. Ook de huurdersorganisaties zijn geconsulteerd. De hoofdlijnen van de huidige verordening - die in grote lijnen prima werkt - blijven in stand. In dit voorstel wordt een sanctie op 'no show' geïntroduceerd en de mogelijkheden voor toepassen van maatwerk worden verduidelijkt. De verordening bevat ook een lokaal gedeelte, waarin regels zijn opgenomen voor onttrekken, samenvoegen, omzetten en splitsen van woonruimten. Het college van Arnhem heeft, ook n.a.v. discussie in uw raad, aangegeven dat de huidige regels niet optimaal functioneren. Het staat de gemeente vrij dit lokale gedeelte van de verordening naar eigen inzicht te wijzigen. Omdat de huidige verordening van rechtswege op 31 december vervalt, is tijdige besluitvorming over de nieuwe verordening noodzakelijk.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Nee, dit heeft plaatsgevonden tijdens de behandeling op 20 november 2019		
Behandeladvies	Het betreft een meningsvormende behandeling (m2). Een aantal fracties hebben moties en/of amendementen aangekondigd. Aan de hand van concept- moties en amendementen wordt gedebatteerd over het voorstel. *Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld.*		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020"			
Bijlage 1 - Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020, met bijlagen			
Bijlage 2 - Notitie Onderbouwing instrumenten huisvestingsverordening			
Bijlage 3 - Evaluatierapport			
Bijlage 4 - Zienswijzennota			
Bijlage 5 - Notitie over starters			
Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. H. Xhofleer			
Behandeladvies 20 november 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling			
Behandelresultaat 20 november 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling			

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	18 december 2019
Ter bespreking van	Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020
Motie van	Jan Hutten - CDA Sjoerd Dijk - D66 Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem
Titel motie	Slaagkans voor jonge woningzoekende verhogen
Nummer Zaaknummer	**19M178** 424566

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- de slaagkans voor een woningzoekende voor een geschikte sociale huurwoning substantieel lager is wanneer de leeftijd van de woningzoekende lager is;
- daarmee een scheef verdeelsysteem is ontstaan.

Overwegende dat:

- de slaagkans van jonger(e) woningzoekende afhankelijk is van het aanbod van geschikte sociale huurwoningen enerzijds en -de (on)evenwichtigheid van- het verdeelsysteem anderzijds;
- de eerstgenoemde oplossingsrichting besproken dient te worden bij de behandeling van het woningbehoefteonderzoek en de tweede oplossingsrichting bij de Huisvestingsverordening.

Draagt het college op:

- te onderzoeken welke aanpassingen aan het verdeelmodel kunnen bijdragen aan het substantieel vergroten van de slaagkans van woningzoekende in de leeftijd tot en met 35 jaar;
- de gemeenteraad over de uitkomsten van dit onderzoek te informeren voor het aanbieden van de Perspectiefnota 2021-2024.

en gaat over tot de orde van de dag

Jan Hutten - CDA
Sjoerd Dijk - D66
Talip Aydemir - DENK Verenigd Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	18 december 2019
Ter bespreking van	Huisvestingsverordening gemeente Arnhem
Motie van	Coen Verheij – PVV
Titel motie	Huisvesting Statushouders, niet meer dan opgelegd
Nummer Zaaknummer	**19M183** 424566

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- Er een schrijnend tekort is aan sociale huurwoningen.
- Arnhem al sinds jaar en dag voorloopt op de taakstelling huisvesting statushouders.
- Het toewijzen van sociale huurwoningen aan statushouders ten koste gaat van de toewijzing aan andere woningzoekenden in Arnhem.
- De ‘Wet tot wijziging van de Huisvestingswet 2014 inzake de huisvesting van vergunninghouders’ geen enkele mogelijkheid biedt het aantal te plaatsen statushouders te verminderen.

Overwegende dat

- Het wenselijk is dat met het terugdringen van de voorsprong op de taakstelling huisvesting statushouders er tijdelijk meer sociale huurwoningen beschikbaar komen voor mensen die al op de wachtlijst staan.
- Arnhem onnodig extra kosten maakt met de voorsprong op de taakstelling huisvesting statushouders.

Verzoekt het college

- De woningbouwcorporaties te verzoeken geen vergunninghouders meer te bemiddelen in Arnhem totdat de voorsprong op de taakstelling huisvesting aantallen vergunninghouders volledig is teruggedrongen.
- Daaropvolgend de opgelegde taakstelling voor het huisvesten van aantallen vergunninghouders niet te overschrijden.

en gaat over tot de orde van de dag

Coen Verheij – PVV

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	18 december 2019
Ter bespreking van	Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020
Motie van	Cyriel Prinsen - GroenLinks
Titel motie	Onderzoek middenhuur regio Arnhem-Nijmegen
Nummer Zaaknummer	**19M184** 424566

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Er schaarste is op de woningmarkt in de regio Arnhem-Nijmegen, onder andere voor sociale en middeldure huurwoningen;
- Oost-Nederland onlangs het Woonakkoord Oost heeft aangeboden aan de minister van Wonen en Milieu, waarin de noodzaak is beschreven om 75.000 woningen bij te bouwen in de komende 5 jaar;
- De nieuwe Huisvestingsverordening voorligt aan de 17 gemeentes in de regio Arnhem-Nijmegen met als doel de schaarse woningen in de sociale huursector te verdelen;
- Gemeentes sinds medio 2017 ook middeldure huurwoningen gereguleerd kunnen toewijzen, bijvoorbeeld middels een doelgroepenverordening;
- Voor de regio Arnhem-Nijmegen onlangs in het Woningmarktonderzoek 2019 het advies is uitgebracht om meer woningen met een middenhuur te bouwen en om deze woningen gedurende een bepaalde periode voor de markt te behouden middels een doelgroepenverordening;
- In diverse plaatsen in het land al gewerkt wordt met of onderzoek gedaan wordt naar een doelgroepenverordening , zoals Tilburg, Woudenberg, Haarlem, Breda en Maassluis.

Overwegende dat:

- Vanwege schaarste de huurprijzen in de vrije sector stijgen en daarmee betaalbare huisvesting voor mensen met een middeninkomen onbereikbaar worden;
- De doorstroming van sociale huur naar de vrije sector hierdoor belemmerd wordt met als gevolg dat zowel mensen met een laag als met een modaal als met een middeninkomen moeilijk een woning kunnen vinden;
- Hierdoor met name jongeren en starters op de woningmarkt getroffen worden.

- Het bouwen van huisvesting met een middeldure huur een oplossing biedt en het tegelijkertijd het van belang is om woningen met een middeldure huur voor de woningvoorraad te behouden;
- Een doelgroepenverordening de mogelijkheid biedt om de verdeling van woningen met een huur tot € 950,- te reguleren;
- Er mogelijk ook andere instrumenten zijn om met de gemeentes in onze regio samen te werken aan het versterken van de woningmarkt in de goedkope en middeldure huur en koopsector.

Verzoekt het college

- In overleg te treden met de 16 andere gemeentes waarmee we in de huisvestingsverordening samenwerken om te kijken of het mogelijk is tot een gezamenlijke aanpak te komen voor het versterken en verdelen van de woningvoorraad middeldure huur;
- Te onderzoeken of een doelgroepenverordening daarvoor een goed instrument is, en/of welke andere instrumenten er mogelijk en wenselijk zijn;
- Voor 1 september 2020 aan onze raad hiervan verslag te doen.

en gaat over tot de orde van de dag

Cyriel Prinsen - GroenLinks

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 412079

Onderwerp: Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020

Voorstel

1. De Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 vast te stellen, conform bijgevoegd ontwerp.

Inleiding

De huisvestingsverordening die op regionaal niveau de woonruimteverdeling regelt, en op lokaal niveau bepalingen kan bevatten over de woonruimtevoorraad, eindigt van rechtswege op 31 december 2019. Daarom is de afgelopen periode gewerkt aan een actuele versie. Deze verordening wordt nu aan uw raad (en alle andere gemeenteraden in de regio) ter besluitvorming aangeboden zodat tijdig een actuele verordening in werking kan treden. Op 20 mei 2019 ontving u per raadsbrief al een concept-huisvestingsverordening, die toen ter inspraak is vrijgegeven.

In de woningmarktregio Arnhem-Nijmegen worden alle vrijkomende woningen van de woningcorporaties op dezelfde manier verdeeld. De regels hiervoor zijn opgenomen in de Huisvestingsverordening. Die is in elk van de 17 gemeenten vastgesteld en met ingang van 2016 in werking getreden. Hiermee is een jarenlang goedwerkende praktijk van regionale woonruimteverdeling gecontinueerd. De Huisvestingswet vereist dat een huisvestingsverordening slechts voor de duur van ten hoogste vier jaar mag gelden. Na die 4 jaar kunnen er alleen opnieuw regels worden gesteld als er nog steeds sprake is van schaarste aan woonruimte. Daarom is in 2018 een evaluatie uitgevoerd. Uit de evaluatie volgt dat er nog steeds sprake is van schaarste aan (goedkope) woonruimte en we regionaal regels willen blijven stellen aan de verdeling van woonruimte.

De inhoud van de huisvestingsverordening met betrekking tot de woonruimteverdeling is in alle 17 regiogemeenten gelijk en dient door alle gemeenteraden te worden vastgesteld. Waar de vorige Huisvestingsverordening leidde tot tientallen zienswijzen, zijn er nu slechts zes zienswijzen ingediend. De gemeenten Arnhem en Nijmegen kennen één aanvullend hoofdstuk waarin voor die twee gemeenten bepalingen over wijzigingen in de woonruimtevoorraad zijn opgenomen (Hoofdstuk 3 over onttrekking, samenvoeging, omzetting (verkamering) en splitsing). De invulling van dit hoofdstuk wordt niet regionaal bepaald, maar lokaal ingevuld.

Hierbij bieden we een zorgvuldig voorbereid voorstel aan, dat tot stand is gekomen op basis van een evaluatie van de huidige verordening; in samenwerking met regiogemeenten en corporaties; en waarover belangstellenden hebben ingesproken. Omdat het vrijkomende aanbod op eenzelfde transparante wijze in de gehele regio aangeboden dient te worden aan woningzoekenden, is (met betrekking tot de woonruimteverdeling) een uniforme huisvestingsverordening in de regio van belang.

GEMEENTE Arnhem

Beoogd effect

1. Het doel is om op regionale schaal schaarse (goedkope) woonruimte op een rechtvaardige, uniforme en transparante wijze te verdelen. Zo willen we onevenwichtige en onrechtvaardige effecten, die zonder die regels zouden optreden, bestrijden.
Geen willekeur, geen groepen voortrekken of achterstellen, en een goede regeling voor urgenten.
2. Voortzetting van de bepalingen uit de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2016 ten aanzien van de woonruimtevoorraad, waardoor het onttrekken, samenvoegen, omzetten en splitsen van woonruimten in aangewezen gebieden zonder vergunning van het college van burgemeester en wethouder is verboden.

Argumenten

1 *Resultaten evaluatie leiden beperkt tot aanpassing:* In 2018 is een korte evaluatie uitgevoerd. Woningzoekenden, gemeenten en corporaties zijn gevraagd naar hun ervaringen. Daarnaast zijn de huurdersorganisaties uit de regio gevraagd naar hun mening. De conclusies die we daaruit kunnen trekken zijn de volgende:

Er is nog steeds sprake van schaarste die het stellen van regels voor verdeling van die schaarste legitimeert, en de huidige verordening gaat een onevenwichtige en onrechtvaardige verdeling van sociale huurwoningen tegen. Dat is onderbouwd in een notitie, zie hiervoor bijlage 2 (deel 1). Verder werkt de verordening in grote lijnen prima, en kan op breed draagvlak rekenen. De hoofdlijnen blijven daarom hetzelfde. De volgende punten worden naar aanleiding van de evaluatie aangepast: de introductie van een sanctie op no show, en meer duidelijkheid over de inzet van maatwerk.

Het niet komen opdagen en niet reageren van woningzoekenden die een uitnodiging hebben gehad voor een groepsbezichtiging (no show) kan leiden tot lange verhuurprocessen met leegstand en langer wachten voor woningzoekenden die de woning wel willen huren. Daarom wordt hier een sanctie op gesteld: eerst een waarschuwing, daarna mogen ze 2 maanden niet reageren op aanbod. Daarnaast is met de corporaties afgesproken dat ze hun aanbiedingsproces ook klantgerichter gaan maken. Uiterlijk eind 2019 zullen de corporaties daarover een voorstel doen. Zie verder artikel 7 van de verordening.
Maatwerk is een mogelijkheid om in afwijking van de hoofdregel woningen te kunnen toewijzen aan bijzondere doelgroepen. De definitie is nu zo gemaakt dat ook het labelen van woningen onder maatwerk valt (bijvoorbeeld voor ouderen in specifieke ouderencomplexen, en grote woningen voor grote huishoudens). De regeling sluit daarmee beter aan bij de praktijk. Zie verder artikel 9 van de verordening.
In bijlage 3 is de evaluatie bijgevoegd

2. *Proces met regiogemeenten, huurdersorganisaties en corporaties*
De Huisvestingsverordening is tot stand gekomen in overleg met de gemeenten en woningcorporaties in de regio. Huurdersorganisaties zijn in de voorbereiding 2x geconsulteerd. De inspraakperiode leverde regionaal 6 zienswijzen op. Een aantal huurdersorganisaties pleiten daarin o.a. voor het afschaffen van de urgentie en/of tijdelijke huisvesting voor statushouders. Dat wijzen we af, omdat met urgentie en bemiddeling de taakstelling die iedere gemeente heeft om deze mensen

snel en goed te huisvesten, het beste uitgevoerd kan worden. Daarbij kan ook rekening worden gehouden met spreiding en draagvlak van wijk en buurt. Bovendien heeft dit geen negatief effect voor andere woningzoekenden. Immers de taakstelling moet sowieso worden ingevuld. De provincie ziet daar ook op toe. De zienswijzen waren verder aanleiding om in het woonruimtedeel een paar redactionele wijzigingen door te voeren.
De zienswijzennota is opgenomen in bijlage 4.

3. *Reguleren woningonttrekking, splitsing, omzetting, samenvoeging*: In de nu geldende huisvestingsverordening 2016 staat dat onttrekken, samenvoegen, omzetten en splitsen van woonruimten in aangewezen gebieden zonder vergunning van het college van burgemeester en wethouders is verboden. Deze regels zijn ongewijzigd in de concept huisvestingsverordening overgenomen. Per raadsbrief van 5 juli jl. en tijdens de raadskamers over de beleidsevaluatie woningsplitsing en verkamering, heeft het college aangegeven dat de huisvestingverordening die we nu gebruiken gelet op recente jurisprudentie geen optimaal instrument is. Omdat niettemin de wenselijkheid en de noodzaak aanwezig blijft om tot nieuw beleid gereed is voorwaarden aan woningsplitsing en onttrekking te stellen komt dit hoofdstuk in de nieuwe verordening terug. Tegelijk werken wij op dit moment aan een facetbestemmingsplan waarin woningsplitsing en kamerverhuur op betere wijze kunnen worden gereguleerd. Zodra nieuw beleid gereed is kan hoofdstuk 3 uit de verordening worden ingetrokken.
De benodigde onderbouwing over schaarste en leefbaarheid met betrekking tot de woningvoorraad staat in bijlage 2 (deel 2).

Kanttekeningen en risico's

1 *Verdelen, maar niet oplossen van schaarste*
Woonruimteverdeling gaat om het verdelen van schaarse woonruimte. Elke groep die voorrang moet krijgen leidt tot minder kansen voor andere groepen. Er komen via een huisvestingsverordening geen woningen bij, het is geen oplossing voor die schaarste.

Een groep die vaak wordt genoemd zijn de starters op de woningmarkt. Veel gemeenten en corporaties willen de slaagkansen van starters vergroten. De slaagkans van starters is inderdaad lager dan die voor doorstromers én de slaagkans neemt toe naarmate iemand ouder is. De positie van doorstromers is al enige jaren geleden versterkt, doordat deze na verhuizing de meettijd behouden. Daardoor kunnen ze makkelijker nog een keer verhuizen. Daarbij is het belangrijk op te merken dat doorstromers geen concurrenten zijn van starters. De enige concurrenten van starters zijn andere starters. Starters zijn juist afhankelijk van doorstroming want alleen dan ontstaat een verhuisketen waardoor aan het eind een woning leeg komt voor de starter. Elke verhuisketen eindigt met een starter. Bij verdeling van schaarste zet alleen het bevorderen van doorstroming, dus meer verhuisketens, zoden aan de dijk voor starters. Behoud van meettijd na verhuizing bevordert doorstroming.
In bijlage 5 is informatie opgenomen over de positie van starters.

Financiën

Het blijft zo geregeld dat de gezamenlijke corporaties de kosten van de uitvoering dragen, inclusief de kosten van urgentieverlening. De gezamenlijke gemeenten betalen de kosten van beroep en bezwaar van de vergunningverlening. Die kosten zijn regionaal geraamd op € 150.000. Gemeente Arnhem betaalt daarvan ca. € 30.000, bepaald naar rato van het inwonertal van de gemeente. Dit bedrag is al opgenomen in de begroting. Het college zal na de vaststelling van de verordening door uw raad een bestuursovereenkomst vaststellen waarin de regiogemeenten hun samenwerking en kostenverdeling op dit punt regelen opnieuw regelen.

Uitvoering

De Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 zal van kracht worden op 31 december 2019.

Communicatie

De Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 wordt gepubliceerd in het gemeenteblad

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad:

1. Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020, met bijlagen
2. Notitie Onderbouwing instrumenten huisvestingsverordening
3. Evaluatierapport
4. Zienswijzennota
5. Notitie over starters

Besluit van	
Zaaknummer	412079

Huisvestingsverordening Gemeente Arnhem 2020

De raad van de gemeente Arnhem

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van <naam>, nummer PM;
gelet op de artikelen 4, eerste lid, 5, 6, 9, 11, 11a, 11b, 13, tweede lid, 20, 28 en 35 van de Huisvestingswet 2014;

besluit de volgende verordening vast te stellen:

Huisvestingsverordening Gemeente Arnhem 2020

Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen

Artikel 1 Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:
Aanbodmodel:
Toewijzingssystematiek voor woonruimten die aan woningzoekenden worden aangeboden op basis van het meettijdcriterium.
CIZ-indicatie:
CIZ staat voor Centrum Indicatiestelling Zorg. Het CIZ verleent indicaties voor zorg die vanuit de Wet Langdurige Zorg (WLZ) wordt geleverd.
Corporatie:
Toegelaten instelling als bedoeld in artikel 70 van Woningwet die feitelijk werkzaam is in een of meer gemeenten in de woningmarktregio, met uitzondering van de Stichting SSHN ("SSH&").
Doorstromer:
Woningzoekende die bij verhuizing binnen of naar de woningmarkt regio een zelfstandige woonruimte (huur of koop) in Nederland leeg achterlaat.
Herstarter:
Woningzoekende die een zelfstandige woonruimte verlaat zonder dat deze woonruimte beschikbaar komt; dit vanwege echtscheiding, beëindiging partnerregistratie of samenwoning (minimaal gedurende twee jaar, zoals bedoeld in art. 267 derde lid van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek).
Huishouden:
Een alleenstaande, of twee of meer personen die hun hoofdverblijf in dezelfde woonruimte hebben en een duurzame gemeenschappelijke huishouding voeren.

Huishoudinkomen:
Het gezamenlijke verzamelinkomen zoals bedoeld in artikel 1, onder a, van de wet.
Huisvestingsvergunning:
Een vergunning van burgemeester en wethouders als bedoeld in artikel 8, eerste lid van de wet.
Huurtoeslaggrens:
De huurprijs als bedoeld in artikel 13, eerste lid, sub a, van de Wet op de huurtoeslag. De huurtoeslaggrens geeft de maximale huur van sociale huurwoningen aan en tevens de maximale huur waarbij een huurder nog in aanmerking kan komen voor huurtoeslag.
Inkomensverklaring:
Een officiële verklaring van de Belastingdienst betreffende de inkomensgegevens over een bepaald belastingjaar.
Levensloopgeschikte woonruimte:
Woonruimte die geschikt is voor een bewoner met een fysieke woningbeperking, als bedoeld in bijlage 2 van de verordening.
Labeling:
Aanduiding van een woonruimte voor een door een corporatie aangemerkte doelgroep.
Lotingmodel:
Toewijzingssystematiek voor woonruimten aan reguliere woningzoekenden op basis van loting zonder dat de meettijd hierbij van invloed is.
Maatwerk:
Toewijzing van woonruimte in afwijking van de regels van het aanbod- of lotingmodel door de corporaties op basis van bemiddeling of in de vorm van labeling of experimenten.
Mantelzorg:
Hulp als bedoeld in artikel 1.1.1 van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.
Meettijd:
Tijd tussen de datum waarop een woningzoekende geregistreerd staat (de Registratiedatum) in een register van corporaties in de Woningmarktregio en de datum waarop deze woningzoekende reageert op een woonruimte.
Registratiedatum:
Voor een starter de eerste datum van inschrijving (inschrijfdatum) in het register van de in de woningmarktregio werkzame corporaties. Voor een doorstromer en herstarter de datum waarop deze persoon in de Basisregistratie personen (BRP) staat geregistreerd op het zelfstandig woonadres op het moment van inschrijven in het register van een in de woningmarktregio werkzame corporatie.
Rolstoelgeschikte woonruimte:
Woonruimte die geschikt is voor een bewoner die is aangewezen op een rolstoel, als bedoeld in bijlage 2.
Standplaats:
Kavel, bestemd voor het plaatsen van een woonwagen, waarop voorzieningen aanwezig zijn die op het leidingnet van de openbare nutsbedrijven, andere instellingen of van gemeenten kunnen worden aangesloten.
Starter:
Woningzoekende die bij verhuizing geen zelfstandige woonruimte achterlaat.
Student:
Degene die staat ingeschreven aan een universiteit, hogeschool of MBO instelling.

Verhuisindicatie:
Indicatie afgegeven door burgemeester en wethouders aan woningzoekenden, die vanwege de aard van hun fysieke beperking zijn aangewezen op een levensloopgeschikte of rolstoelgeschikte woonruimte, zoals aangegeven in bijlage 2.
Vergunninghouder:
Vergunninghouder als bedoeld in artikel 1, eerste lid onder h van de wet.
Verhuurdersverklaring:
Verklaring van de (laatste) verhuurder omtrent het woon- en betalingsgedrag van een woningzoekende.
Wet:
De Huisvestingswet 2014.
Woningmarktregio:
De regio waarin de volgende gemeenten zijn gelegen: Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Duiven, Doesburg, Druten, Heumen, Lingewaard, Montferland, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen, Zevenaar.
Woningzoekende:
Een meerderjarig persoon die in het bezit is van de Nederlandse nationaliteit of van een geldige verblijfstitel en is ingeschreven in het registratiesysteem als bedoeld in artikel 3, en het huishouden, waarvan hij deel uitmaakt.
Woonduur:
De periode dat een huishouden aaneengesloten de huidige zelfstandige woonruimte in Nederland bewoont, conform de gegevens van de Basisregistratie Personen (BRP).
Zelfstandige Woonruimte:
Woonruimte, met een eigen toegang, die door één huishouden kan worden bewoond zonder dat het huishouden daarbij afhankelijk is van één of meer wezenlijke voorzieningen (zoals toiletruimte, badruimte en keuken) buiten die woonruimte, dan wel een standplaats voor een woonwagen.
Zorgwoning:
Woonruimte die is aangewezen voor woningzoekenden met een CIZ-indicatie, die minder goed in staat zijn om geheel zelfstandig te opereren op de woningmarkt en allerlei vorm van ondersteuning nodig hebben die alleen in en rond de woonruimte op een passende manier gegeven kan worden. Voor het leveren van deze benodigde zorg- en/of dienstverlening is sprake van een samenwerkingscontract tussen corporatie en zorgleverancier. De zorgaanbieder beheert bij voorkeur zelf de wachtlijst van klanten en bepaalt de voorrangsregels van toewijzing.

Hoofdstuk 2 De huisvestingsvergunning

Artikel 2 Aanwijzing vergunningplichtige woonruimte

1. Zelfstandige woonruimten in eigendom van een corporatie met een huurprijs beneden de huurtoeslaggrens als bedoeld in artikel 13, eerste lid, onder a, van de Wet op de huurtoeslag dan wel standplaatsen in eigendom van de gemeente mogen niet voor bewoning in gebruik worden genomen of gegeven als daarvoor geen huisvestingsvergunning is verleend.
2. Het bepaalde in het eerste lid geldt niet voor zorgwoningen.

Artikel 3 Aanvraag en inhoud huisvestingsvergunning

1. Een aanvraag om een huisvestingsvergunning wordt ingediend op het moment dat zekerheid bestaat over de te betrekken woonruimte door gebruikmaking van een door burgemeester en wethouders vastgesteld formulier.
2. Bij de aanvraag worden de volgende gegevens verstrekt
    a. naam en adres van de huurder;
    b. omvang van het huishouden dat de woonruimte gaat betrekken;
    c. huishoudinkomen;
    d. adres, naam van de verhuurder en huurprijs van de te betrekken woonruimte;
    e. beoogde datum van het betrekken van de woonruimte;
    f. indien van toepassing, een afschrift van de indicatie voor een woonruimte met een speciale voorziening rond toegankelijkheid en gebruik;
    g. indien van toepassing, de urgentie van de woningzoekende;
    h. indien van toepassing, een positieve verhuurdersverklaring.
3. De huisvestingsvergunning vermeldt in ieder geval:
    a. adres van de woonruimte waarop de vergunning betrekking heeft;
    b. aan wie de vergunning is verleend;
    c. het aantal personen dat de woonruimte in gebruik neemt.

Artikel 4 Registratie van woningzoekenden

1. Corporaties dragen in het kader van deze verordening zorg voor het aanleggen en bijhouden van een uniform registratiesysteem van woningzoekenden.
2. Registratie als woningzoekende in dit systeem kan vooraf plaatsvinden of tegelijkertijd met de eerste reactie op een aangeboden woonruimte.
3. Uitschrijving als woningzoekende vindt plaats:
    a. op schriftelijk verzoek van de woningzoekende of diens nabestaanden;
    b. na constatering van verwijtbare nalatigheid, zoals het niet tijdig doorgeven van gewijzigde relevante gegevens of het verstrekken van onjuiste informatie over de betreffende inschrijving.
4. Indien een jongere als bedoeld in artikel 7:274c, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek een huurovereenkomst op grond van dat artikel is aangegaan, vervalt de inschrijving van die jongere om in aanmerking te komen voor een woonruimte niet.
5. Indien een huurder een huurovereenkomst voor bepaalde tijd als bedoeld in artikel 7:271, eerste lid, tweede volzin, van het Burgerlijk Wetboek is aangegaan, vervalt de inschrijving van die huurder om in aanmerking te komen voor een woonruimte niet.

Artikel 5 Aanbod van woonruimte

1. Het aanbod van de in artikel 2 aangewezen woonruimte wordt door de corporaties bekendgemaakt door publicatie op een toegankelijk, bij voorkeur gemeenschappelijk, digitaal platform.
2. De bekendmaking bevat in ieder geval:
    a. het adres en de huurprijs van de woonruimte;
    b. de mededeling dat de woonruimte niet voor bewoning in gebruik genomen mag worden als daarvoor geen huisvestingsvergunning is verleend,
    c. en indien van toepassing, de criteria en voorrangsregels voor het verlenen van de benodigde huisvestingsvergunning.

3. Elke woonruimte die op deze wijze wordt verhuurd wordt binnen twee weken na ondertekening van het huurcontact op hetzelfde digitale platform verantwoord.
4. Het aanbod van standplaatsen wordt beschouwd als maatwerk ten behoeve van een bijzondere doelgroep als bedoeld in artikel 9 en vastgelegd in een nader door burgemeester en wethouders vast te stellen regeling.

Artikel 6 Hoofdregel woningtoewijzing

1. Corporaties bieden vrijkomende zelfstandige woonruimten aan volgens het aanbodmodel dan wel het lotingmodel, tenzij het om maatwerk gaat, als bedoeld in artikel 9.
2. De corporaties geven bij de publicatie van het aanbod duidelijk aan welke zelfstandige woonruimten volgens het aanbodmodel worden toegewezen, welke volgens het lotingmodel en voor welke woonruimten aanvullende criteria gelden in het kader van het maatwerk, zoals bedoeld in artikel 9 van deze verordening.
3. Een woningzoekende kan op elk moment voor maximaal twee zelfstandige woonruimten in het aanbod- of lotingmodel waarvoor de reactietermijn nog open is, zijn of haar belangstelling kenbaar maken.
4. Iedere op basis van het aanbodmodel gepubliceerde zelfstandige woonruimte wordt na sluiting van de reactieperiode aangeboden aan de woningzoekende met de hoogste urgentie en vervolgens aan de woningzoekende met de langste meettijd, met inachtneming van het gestelde in de artikelen 8 en 10a en 10b.
5. De op basis van het lotingmodel toe te wijzen zelfstandige woonruimte wordt toegewezen volgens een geautomatiseerde lotingprocedure.
6. Van het totale vrijkomende woningaanbod dient jaarlijks circa 15% volgens het lotingmodel te worden aangeboden.
7. Een corporatie mag per jaar maximaal 30% van de vrijkomende zelfstandige woonruimten die volgens het aanbodmodel worden aangeboden uitsluiten voor urgent woningzoekenden als bedoeld in artikel 10a.

Artikel 7 Weigering en acceptatie van woonruimten

1. De woningzoekende die volgens het lotingmodel een uitnodiging voor het bezichtigen van een zelfstandige woonruimte krijgt en hierop niet reageert binnen de reactietermijn die door de corporaties wordt gesteld, dan wel de woonruimte accepteert en er alsnog vanaf ziet, wordt gedurende twee maanden uitgesloten van het lotingmodel. Gedurende deze periode kan de woningzoekende wel blijven reageren op woonruimten die volgens het aanbodmodel worden aangeboden.
2. De woningzoekende die volgens het aanbodmodel een uitnodiging voor het bezichtigen van een zelfstandige woonruimte krijgt en hierop niet reageert binnen de reactietermijn die door de corporaties wordt gesteld ontvangt bij de eerste keer een waarschuwing. Een volgende keer kan de woningzoekende gedurende twee maanden worden uitgesloten van het aanbodmodel. Gedurende deze periode kan de woningzoekende wel blijven reageren op woonruimten die volgens het lotingmodel worden aangeboden.
3. De woningzoekende die een zelfstandige woonruimte accepteert, behoudt de opgebouwde meettijd die vervolgens wordt vermeerderd met de woonduur in de nieuwe woonruimte.

Artikel 8 Voorrang bij woonruimte van bepaalde aard (passendheidscriteria)

1. De corporaties wijzen woonruimten passend toe conform het bij of krachtens het bepaalde in de Woningwet.
2. Levensloopgeschikte woonruimten kunnen door de corporaties als zodanig worden gelabeld en worden bij voorrang verhuurd aan woningzoekenden die hiervoor een door burgemeester en wethouders afgegeven verhuisindicatie hebben.
3. Rolstoelgeschikte woonruimten worden door de corporaties als zodanig gelabeld en in eerste instantie verhuurd aan woningzoekenden die hiervoor een door burgemeester en wethouders afgegeven verhuisindicatie hebben. De woonruimten kunnen zowel op basis van bemiddeling worden verhuurd als op basis van het aanbodmodel.
4. Zelfstandige studentenwoningen kunnen als zodanig door een corporatie worden gelabeld. Gelabelde zelfstandige studentenwoningen worden toegewezen aan studenten.
5. In het geval zelfstandige woonruimten vallen onder de woonvorm woongroep krijgen woningzoekenden die lid zijn van de organisatie die de woongroep beheert, voorrang.

Artikel 9 Maatwerk

1. Corporaties mogen jaarlijks maximaal 20% van het totale vrijkomende woningaanbod afwijkend van hetgeen in artikel 6 is bepaald toewijzen. Dit is in de eerste plaats ten behoeve van de huisvesting van bijzondere doelgroepen. Maar daarnaast kan het gaan om specifieke beleids- en toewijzingsexperimenten en labeling.
2. In het geval van beleids- en toewijzingsexperimenten gaat het per definitie om maatregelen van tijdelijke aard. De betreffende corporatie stelt burgemeester en wethouders hiervan in kennis en maakt zo nodig nadere afspraken met betreffende burgemeester en wethouders.
3. Het huisvesten van urgent woningzoekenden is geen maatwerk.
4. Voor de toewijzing van standplaatsen kunnen burgemeester en wethouders nadere regels stellen.

Artikel 10a Voorrang bij urgentie

1. Voor de in artikel 2 aangegeven woonruimten wordt bij het verlenen van huisvestingsvergunningen voorrang gegeven aan urgent woningzoekenden.
2. De urgent woningzoekenden worden ingedeeld in de volgende urgentiecategorieën:
    a. woningzoekende vergunninghouders als bedoeld in artikel 28 van de wet;
    deze woningzoekenden worden door een corporatie bemiddeld naar een woonruimte.
    b. woningzoekenden die verblijven in een voorziening voor tijdelijke opvang van personen die in verband met problemen van relationele aard of geweld hun woonruimte hebben verlaten, blijkens een daartoe door deze voorziening afgegeven verklaring;
    deze woningzoekenden zoeken zelf een woonruimte binnen vier maanden na afgifte van deze verklaring. Een corporatie kan toestaan, dat deze termijn met drie maanden wordt verlengd.
    c. woningzoekenden aan wie een mantelzorgurgentieverklaring is verstrekt;
    deze woningzoekenden zoeken zelf een woonruimte.
    d. woningzoekenden aan wie een herstructureringsurgentieverklaring is verstrekt;
    deze woningzoekenden hebben de keuze om zelf te zoeken naar een woonruimte of door een corporatie te worden bemiddeld naar een woonruimte.
    e. woningzoekenden aan wie een noodurgentieverklaring is verstrekt;
    deze woningzoekenden zoeken zelf naar een woonruimte.

3. Als meerdere urgent woningzoekenden in aanmerking komen voor een huisvestingsvergunning wordt de rangorde als volgt bepaald:
    a. als eerste komen in aanmerking woningzoekenden aan wie een herstructureringsurgentieverklaring is verstrekt;
    b. als tweede komen in aanmerking woningzoekende vergunninghouders;
    c. als derde komen in aanmerking woningzoekenden die verblijven in een voorziening voor tijdelijke opvang van personen die in verband met problemen van relationele aard of geweld hun woonruimte hebben verlaten;
    d. als vierde komen in aanmerking woningzoekenden aan wie een mantelzorgurgentieverklaring is verstrekt;
    e. als vijfde komen in aanmerking woningzoekenden aan wie een noodurgentieverklaring is verstrekt.

Artikel 10b Urgentieverklaringen

1. Een corporatie kan een herstructureringsurgentieverklaring verstrekken aan een woningzoekende die vanwege sloop of ingrijpende renovatie de woonruimte moet verlaten en daar niet terugkeert.
2. Burgemeester en wethouders kunnen een mantelzorgurgentieverklaring verstrekken aan een woningzoekende die in de gemeente mantelzorg verleent of ontvangt,
    a. waarbij sprake is van een ondersteuningsvraag,
    b. waarbij sprake is van een mantelzorgrelatie waarin de mantelzorger minimaal 10 uur per week besteedt aan het bieden van mantelzorg, en
    c. waarbij de verwachting is dat de mantelzorgrelatie minimaal een jaar in stand blijft.
3. Burgemeester en wethouders kunnen een noodurgentieverklaring verstrekken aan een woningzoekende die zich in een persoonlijke noodsituatie bevindt, indien deze noodsituatie:
    a. niet door betrokkene zelf is veroorzaakt of kon worden voorkomen, en
    b. niet door betrokkene zelf kan worden opgelost, en
    c. zodanig ernstig is dat het onverantwoord is deze langer dan vier maanden te laten voortbestaan, geteld vanaf het moment van behandeling van de aanvraag om een noodurgentieverklaring.
4. Voor zover er sprake is van verwijtbare verantwoordelijkheid voor het ontstaan of voortbestaan van de persoonlijke noodsituatie als bedoeld in het derde lid geldt dit tot een maximum van drie jaar na het ontstaan van de woonnoodsituatie.
5. Een urgentieverklaring kan worden ingetrokken, indien de woningzoekende weigert een door een corporatie aan hem aangeboden woonruimte te aanvaarden.
6. De urgentieverklaringen als bedoeld in de leden 1 en 3 zijn geldig voor het verkrijgen van woonruimten in de woningmarktregio.
7. De urgentieverklaringen als bedoeld in de leden 2 en 3 hebben een geldigheidsduur van vier maanden. Deze geldigheidsduur kan worden verlengd met drie maanden.
8. De urgentieverklaringen vervallen door het aanvaarden van een aangeboden woonruimte.
9. Een woningzoekende die in het bezit is van een urgentieverklaring als bedoeld in de leden 2 en 3 reageert zelf op aangeboden woningen, tenzij bij de urgentieverlening anders is bepaald.
10. Wanneer twee woningzoekenden met een urgentieverklaring reageren op dezelfde woning, dan gaat de houder van de urgentieverklaring met de oudste ingangsdatum voor. Wanneer twee woningzoekenden met een urgentieverklaring die op dezelfde datum is toegekend reageren op dezelfde woning, dan heeft degene met de langste meettijd voorrang.

Artikel 11 Voorwaarden bij noodurgentieverklaring

1. Aan het verstrekken van een noodurgentieverklaring kunnen voorwaarden verbonden worden. Een urgentieverklaring onder voorwaarden kan worden verstrekt aan personen in bijzondere omstandigheden of aan personen met zodanig ernstige psychische en/of psychosociale problemen dat woonbegeleiding geïndiceerd is.
2. Voorwaarden die opgelegd kunnen worden zijn:
    a. acceptatie van begeleiding;
    b. toewijzing van een specifiek geschikte woonruimte.
3. Het verbinden van voorwaarden aan de urgentieverlening wordt in de urgentieverklaring gemotiveerd.

Hoofdstuk 3 Wijzigingen in de woonruimtevoorraad

Deel 1 Onttrekking, samenvoeging en omzetting van woonruimte

Artikel 12 Aanwijzing vergunningplichtige woonruimte

1. Het verbod als bedoeld in artikel 21 van de wet, eerste volzin en onder a tot en met c geldt voor alle woonruimten, die zijn gelegen (in de gemeente Arnhem), (in het gebied Binnenstad en Singels van de gemeente Arnhem, zoals aangegeven op de bij deze verordening behorende kaarten).
2. Het eerste lid is niet van toepassing bij onttrekking van woonruimte ten behoeve van kantoor- of praktijkruimte of uitoefening van een vrij beroep indien de te onttrekken woonruimte niet groter is dan een derde deel van de gebruiksoppervlakte van de woonruimte met een maximum van 45 m2 en degene die de ruimte gebruikt zelf als hoofdbewoner in de woonruimte woont.

Artikel 13 Aanvraag vergunning

Een aanvraag om een vergunning als bedoeld in artikel 21, eerste volzin en onder a tot en met c van de wet wordt ingediend door gebruikmaking van een door burgemeester en wethouders vastgesteld formulier.

Artikel 14 Voorwaarden en voorschriften

Burgemeester en wethouders kunnen aan een vergunning als bedoeld in artikel 21 van de wet voorwaarden en voorschriften verbinden.

Artikel 15 Weigeringsgronden

1. Een vergunning als bedoeld in artikel 21, eerste volzin en onder a tot en met c van de wet kan worden geweigerd als:
    a) Naar het oordeel van burgemeester en wethouders het belang van behoud of samenstelling van de woonruimtevoorraad groter is dan het met de onttrekking, samenvoeging om omzetting gediende belang;
    b) het onder a genoemde belang niet kan worden gediend door het stellen van voorschriften en voorwaarden aan de vergunning;
    c) het verlenen van de vergunning zou kunnen leiden tot een onaanvaardbare inbreuk op een geordend woon- en leefmilieu in de omgeving van het betreffende pand.

2. Burgemeester en wethouders kunnen een vergunning verlenen voor tijdelijke onttrekking indien de aanvrager aantoont dat een situatie bestaat die een tijdelijke woonruimteonttrekking rechtvaardigt en waarbij vaststaat dat die onttrekking niet langer dan vijf jaar zal duren.

Deel 2 splitsing van woonruimte

Artikel 16 Aanwijzing vergunningplichtige gebouwen

Het verbod als bedoeld in artikel 21, eerste volzin en onder d van de wet, geldt voor alle gebouwen in de wijken Centrum, St. Marten/Sonsbeek-Zuid en Spijkerkwartier van de gemeente Arnhem, zoals aangegeven op de bij deze verordening behorende kaarten.

Artikel 17 Aanvraag vergunning

Een aanvraag als bedoeld in artikel 21, eerste volzin en onder d van de wet wordt ingediend door gebruikmaking van een door burgemeester en wethouders vastgesteld formulier.

Artikel 18 Voorwaarden en voorschriften

Aan een vergunning als bedoeld in artikel 21 , eerste volzin en onder d van de wet van de wet kunnen burgemeester en wethouders voorwaarden en voorschriften verbinden.

Artikel 19 Weigeringsgronden

Een vergunning als bedoeld in artikel 21, eerste volzin en onder d van de wet kan door burgemeester en wethouders worden geweigerd op de gronden als bedoeld in artikel 15, eerste lid.

Hoofdstuk 4 Overige bepalingen

Artikel 20 Monitoring en verantwoording

1. De woonruimteverdeling vormt onderwerp van een systeem van monitoring en verantwoording. De informatie wordt geleverd door de corporaties die belast zijn met de uitvoering van de woonruimteverdeling.
2. De rapportage bevat in ieder geval de gegevens zoals weergegeven in bijlage 3. Burgemeester en wethouders kunnen aanvullende gegevens verlangen.
3. De rapportage van de monitoring en verantwoording wordt eenmaal per jaar voorgelegd aan burgemeester en wethouders.
4. De werking van de verordening zal uiterlijk 3 jaar na inwerkingtreding integraal worden geëvalueerd.

Artikel 21 Bestuurlijke boete

1. Burgemeester en wethouders kunnen een bestuurlijke boete opleggen voor overtreding van de verboden, bedoeld in de artikelen 8, eerste en tweede lid van de wet.
2. De in het eerste lid bedoelde boete bedraagt € 415 voor overtreding van artikel 2, eerste lid, van deze verordening.

Artikel 22 Onvoorziene gevallen

1. In de gevallen waarin deze verordening niet voorziet beslissen burgemeester en wethouders, waarbij zij zich uitsluitend zullen laten leiden door overwegingen betrekking hebbend op de evenwichtige en rechtvaardige verdeling van schaarse woonruimte.

2. Burgemeester en wethouders kunnen van het bepaalde in deze verordening afwijken of afwijking daarvan toestaan ten behoeve van experimenten die in het belang zijn van de volkshuisvesting.

Artikel 23 Overgangsrecht

1. Alle genomen besluiten op grond van de Huisvestingsverordening Arnhem 2016 worden gelijkgesteld aan besluiten op grond van deze verordening.
2. Aanvragen om een vergunning op grond van de Huisvestingsverordening Arnhem 2016 die zijn ingediend voor het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening, worden gelijkgesteld aan aanvragen op grond van deze verordening.

Artikel 24 Hardheidsclausule

1. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om, in gevallen waarin de toepassing van deze verordening naar hun oordeel tot een bijzondere hardheid leidt, ten gunste van de aanvrager af te wijken van bepalingen in deze verordening.

Artikel 25 Inwerkingtreding verordening en citeertitel

1. Deze verordening treedt in werking op 31 december 2019 en vervalt op 1 januari 2024.
2. Deze verordening wordt aangehaald als Huisvestingsverordening Gemeente Arnhem 2020.

Artikel 26 Bijlagen

De verordening heeft de volgende bijlagen:

1. Bijlage 1 Toelichting.
2. Bijlage 2 Richtlijnen voor levensloopgeschikte en rolstoelgeschikte woonruimten (artikel 8, tweede en derde lid)
3. Bijlage 3 Monitorgegevens (artikel 20).

Aldus vastgesteld door de gemeenteraad in de openbare vergadering van ……

De voorzitter, De griffier,

Bijlage 1 Toelichting

1. Inleiding

Deze toelichting maakt deel uit van de Huisvestingsverordening Gemeente <naam> 2020 waarin de uitvoering van de woonruimteverdeling wordt geregeld. De verordening is gebaseerd op de Huisvestingswet 2014.

2. Aanwijzing vergunningplichtige woonruimte (artikel 2)

Uit de notitie ‘Schaarste sociale huurwoningen op de woningmarkt Arnhem-Nijmegen, volgt dat in de woningmarktregio schaarste bestaat aan goedkope woonruimte. De Huisvestingswet 2014 bepaalt in artikel 7, eerste lid, dat de huisvestingsverordening categorieën goedkope woonruimte kan aanwijzen die niet voor bewoning in gebruik mogen worden genomen of gegeven indien daarvoor geen huisvestingsvergunning is verleend. Gelet op de schaarste in de woningmarktregio, wordt van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

In de Huisvestingsverordening wordt nu bepaald dat deze vergunningsplicht geldt voor zelfstandige woonruimten in eigendom van een corporatie met een huurprijs beneden de huurtoeslaggrens als bedoeld in artikel 13, eerste lid, onder a, van de Wet op de huurtoeslag. Per 1 januari 2019 bedraagt deze grens € 720,42. Het bedrag wordt door het Rijk vastgesteld.

In artikel 13, eerste lid onder a van de Wet op de huurtoeslag wordt de rekenhuur genoemd. Volgens artikel 5, eerste lid van deze wet is de rekenhuur de huurprijs, vermeerderd met de servicekosten.

De vergunningsplicht geldt niet voor zorgwoningen.

Op grond van artikel 18 van de Huisvestingswet 2014 kunnen burgemeester en wethouders een huisvestingsvergunning intrekken indien:

a. de houder van de vergunning de in die vergunning vermelde woonruimte niet binnen de door burgemeester en wethouders bij de verlening gestelde termijn in gebruik heeft genomen, of
b. die vergunning is verleend op grond van door de houder van de vergunning verstrekte gegevens waarvan deze wist of redelijkerwijs moest vermoeden dat zij onjuist of onvolledig waren.

3. Aanvraag huisvestingsvergunning (artikel 3)

Zodra een woning door een corporatie wordt aangeboden aan een woningzoekende, kan deze bij de betrokken corporatie een aanvraag om een huisvestingsvergunning indienen, volgens een door burgemeester en wethouders vastgesteld formulier (artikel 3). De corporaties zijn gemandateerd om een huisvestingsvergunning te verlenen.
De gegevens waarmee een woningzoekende geregistreerd staat worden door de betreffende corporatie gecontroleerd op het moment van toewijzing van een woning. De woningzoekende is verantwoordelijk voor het actueel houden van zijn inschrijfgegevens.
In het geval van een duurzaam gemeenschappelijke huishouding moet deze aangetoond worden door middel van:

- de huwelijksakte

- of het samenlevingscontract
- of akte van partnerregistratie
- of een uittreksel van de Basisregistratie Personen (BRP) waarin aangetoond wordt dat men minimaal de voorgaande twee jaar met maximaal 2 meerderjarigen heeft samengewoond.

Het verbreken van de duurzaam gemeenschappelijke huishouding moet aangetoond worden door middel van:

- een schriftelijke verklaring, ondertekend door beide partijen, waaruit blijkt dat de duurzaam gemeenschappelijke huishouding verbroken is
- of een echtscheidingsconvenant
- of een akte van ontbinding geregistreerd partnerschap
- of een officieel document van ontbinding van het samenlevingscontract.

4. Registratie (artikel 4)

De corporaties zorgen voor het aanleggen en bijhouden van een uniform registratiesysteem van woningzoekenden. (artikel 4).Voor iedere ingeschreven woningzoekende is de registratiedatum de basis voor de meettijd. Bij de eerste inschrijving wordt bepaald of een woningzoekende starter, doorstromer of herstarter is. Voor een starter wordt de registratiedatum gevormd door het moment dat deze zich inschrijft als woningzoekende. Voor een doorstromer of herstarter wordt de registratiedatum bepaald door de datum waarop de woningzoekende woont in de huidige woning volgens de gegevens van de Basisregistratie Personen (BRP) van de betreffende gemeente. Wanneer sprake is van twee herstarters uit eenzelfde huishouden (bijvoorbeeld echtscheiding waarbij beide ex partners een koopwoning achterlaten en willen verhuizen naar een sociale huurwoning) krijgen zij beide de woonduurdatum die op hen van toepassing is.
Voor doorstromers die willen gaan samenwonen en daarbij beiden een afzonderlijke zelfstandige sociale huurwoonruimte in Nederland leeg achterlaten, geldt als meettijd de som van de meettijd van deze twee afzonderlijke doorstromers. Deze optelling geldt eenmalig, in die zin dat bij eventuele volgende verhuizingen qua meettijd wordt gehandeld als ware toepassing van deze regel/deze optelling nooit heeft plaatsgevonden.

5. Verantwoording verhuurde woonruimte (artikel 5)

Elke woonruimte die verhuurd wordt, zal door de corporatie verantwoord worden via voor het publiek toegankelijk media. Dit gebeurt binnen twee weken na afgifte van de huisvestingsvergunning en het tekenen van het huurcontract. Er wordt minimaal verantwoord:

- het adres;
- het aantal reacties;
- de meettijd c.q. code voor wijze van rangordebepaling c.q. manier van toewijzing.

6. Onderscheid tussen aanbodmodel en lotingmodel (artikel 6)

Volgens artikel 6, zesde lid van de verordening dient van het totale vrijkomende woningaanbod jaarlijks circa 15% volgens het lotingmodel te worden aangeboden. De corporatie kan binnen deze verdeling zelf kiezen welke woningen volgens het aanbodmodel worden aangeboden en welke volgens het lotingmodel. In de laatste categorie zal het met name gaan om woningen voor woningzoekenden die snel een woning nodig hebben en niet in aanmerking komen voor een urgentie. Het gaat in het lotingmodel dus niet om het

aanbieden van de minst courante woningen, maar om woningen die de beste match hebben met de beoogde categorie woningzoekenden. Uiteraard kunnen de corporaties via monitoring het aanbod via het lotingmodel optimaliseren.
Van het totale woningaanbod dient 15% via loting te worden aangeboden. Omdat de situatie van zowel vraag als aanbod per gemeente en woningcorporatie kan verschillen hanteert de gemeente een bandbreedte van minimaal 13% en maximaal 17%. Dit percentage geldt per woningcorporatie. Jaarlijks wordt per gemeente en per woningcorporatie gemonitord hoeveel woningen via het lotingmodel worden aangeboden, wat voor woningen het zijn en aan welke doel groepen ze worden verhuurd.
Mocht verhuring binnen het gekozen systeem niet tot verhuur leiden, dan is de corporatie vrij in het kiezen van de methode om tot verhuring van de woning te komen.

7. Woningtoewijzing (artikel 6)

De woning wordt aangeboden op volgorde van de kandidatenlijst, zoals die ontstaat na toepassing van de gekozen rangordebepaler (aanbodmodel, lotingmodel dan wel maatwerk).
Binnen het aanbodmodel wordt zowel voor starters als doorstromers en herstarters de meettijd bepaald door de registratiedatum. Op dit begrip is al onder punt 4 ingegaan.
Als het gaat om de meettijd van starters, kan de registratiedatum nauwkeurig worden bepaald (niet alleen door de dag, maar ook door het tijdstip). In het geval van doorstromers is het denkbaar dat twee kandidaten voor dezelfde woning een gelijke registratie datum hebben. In dat geval wordt de rangorde bepaald door loting.
Als een woningzoekende in aanmerking komt voor meer dan één woning, start in principe voor alle betreffende woonruimten een aanbiedingsproces. Dit is ongeacht het model dat gekozen is.
Voorwaarde voor toewijzing is een positieve verhuurdersverklaring en een inkomensverklaring (voor zover van toepassing) en correcte inschrijfgegevens. Een inkomensverklaring kan bij de Belastingdienst worden aangevraagd.
De corporatie verstrekt na acceptatie van de woningtoewijzing namens het burgemeester en wethouders de huisvestingvergunning aan de nieuwe huurder. Burgemeester en wethouders verstrekken daartoe een formulier aan de corporatie.
De woningcorporatie kan besluiten een kandidaat geen huurcontract aan te bieden. Redenen zijn onder andere huurschuld bij de huidige of een vorige verhuurder of het veroorzaken van ernstige overlast.
Tevens zal de aanbieding ingetrokken worden indien blijkt dat de relevante gegevens van de woningzoekende in het woningzoekendenregister niet juist zijn of als de woningzoekende weigert medewerking te verlenen aan het controleren van die gegevens. De weigering gebeurt schriftelijk aan de betreffende kandidaat met opgaaf van reden(en) en met verwijzing naar de mogelijkheid daartegen een klacht in te dienen.

Calamiteiten
Corporaties hebben de mogelijkheid om in geval van calamiteiten, zoals brand en bij levensbedreigende situaties, huurwoningen direct toe te wijzen.
Woningruil
Woningruil valt buiten de regels van de Huisvestingsverordening en telt dan ook niet mee als vrijkomend huuraanbod. Het betreft wel een mutatie en moet daarom door de corporaties meegenomen worden in de verantwoording aan burgemeester en wethouders.

8. Toewijzing van levensloopgeschikte en rolstoelwoningen (artikel 8)

De verhuisindicatie voor een levensloopgeschikte woning of een rolstoelgeschikte woning vindt op lokaal niveau plaats en wordt in de hele woningmarktregio geaccepteerd. Het maakt daarbij niet uit of de indicatie binnen of buiten de woningmarktregio is afgegeven.
Het verlenen van een verhuisindicatie is een besluit waartegen op grond van de Algemene wet bestuursrecht bezwaar en beroep kan worden aangetekend. Het college van burgemeester en wethouders dat de verhuisindicatie afgeeft neemt zelf de bezwaar- en beroepschriften in behandeling. De verhuisindicatie is niet gekoppeld aan een financiële vergoeding of aan de Wet maatschappelijke ondersteuning.
Voor de richtlijnen waaraan de betreffende woningen moeten voldoen, wordt verwezen naar bijlage 2.
Levensloopgeschikte woningen zijn bedoeld voor mensen met een (lichte) fysieke beperking. Op lokaal niveau kunnen burgemeester en wethouders en de in de gemeente werkzame corporaties afspraken maken over de toewijzing van deze woningen.
Rolstoelgeschikte woningen die via het aanbodmodel worden geadverteerd, worden in eerste instantie uitsluitend aangeboden aan woningzoekenden met een verhuisindicatie voor een levensloopgeschikte c.q. rolstoelgeschikte woning. Indien deze woningen twee keer vruchteloos worden aangeboden, wordt de derde keer bij voorrang geadverteerd voor woningzoekenden met de betreffende indicatiestelling. Indien er dan weer geen kandidaten zijn voor deze woning, wordt hij bij de derde keer adverteren op basis van de normale volgordebepaling aan een andere woningzoekende toegewezen.

9. Maatwerk (artikel 9)

Per corporatie mag maximaal 20% van het vrijkomende aanbod onder de huurtoeslaggrens aangewend worden voor maatwerk. De 20% is berekend over het totaal aantal voor verhuur beschikbare woningen. Voor landelijk werkzame corporaties geldt deze in relatie tot het totaal aantal mutaties dat zij binnen de woningmarktregio hebben. Voor corporaties met minder dan 20 mutaties per jaar kan met burgemeester en wethouders een afwijkend, hoger percentage maatwerk worden afgesproken.
Het maatwerk heeft in de eerste plaats betrekking op het via bemiddeling huisvesten van specifieke doelgroepen, zoals:

- De huisvesting van woningzoekenden met een verhuisindicatie voor een rolstoelgeschikte woning. Een woningzoekende met een dergelijke indicatie maakt de keus tussen zelfstandig op zoek gaan naar een aangepaste woning of gebruik maken van bemiddeling. De verhuisindicatie vindt op lokaal niveau plaats en wordt in de hele woningmarktregio geaccepteerd. Het maakt daarbij niet uit of de verhuisindicatie binnen of buiten de woningmarktregio is afgegeven.
- De huisvesting van cliënten via of op voordracht van maatschappelijke instellingen of bij uitstroom van cliënten uit instellingen.
- ‘Tweede kans’ huisvesting na huisuitzetting.

Daarnaast is het labelen van woonruimten voor bepaalde doelgroepen ook maatwerk.
Het huisvesten van urgent woningzoekenden is geen maatwerk. Dit ook geldt voor de vergunninghouders, omdat zij op grond van deze verordening urgent woningzoekenden zijn.
De corporatie(s) verantwoorden achteraf de verhuringen die onder meer zijn gedaan in het kader van bemiddeling via voor het publiek toegankelijke media (bijv. verantwoordingstabel) en in hun jaarlijkse verslaglegging.

10. Urgentie (artikel 10a en 10b)

Algemeen

De deelnemende gemeenten en corporaties in de woningmarktregio hanteren hetzelfde urgentiebeleid. Er wordt overal met dezelfde urgentiecriteria gewerkt.

Daartoe is er in de woningmarktregio één regionale urgentiecommissie werkzaam. De urgentiecommissie woonruimteverdeling is namens burgemeester en wethouders van de contactgemeente belast met het behandelen van alle aanvragen om noodurgentie. De benoeming van de leden van deze commissie valt onder verantwoordelijkheid van dit college. De werkzaamheden van de commissie zijn vastgelegd in het Reglement aanvragen noodurgentie woonruimteverdeling, dat deel uitmaakt van de bestuursovereenkomst die gemeenten in de woningmarktregio hebben gesloten.

Rangordebepaling

Een urgent woningzoekende gaat voor een regulier woningzoekende, tenzij voor de betreffende woning de voorrang voor urgent woningzoekenden is uitgesloten. Dit laatste is in de presentatie van de woning (bijvoorbeeld in de advertentie) duidelijk kenbaar gemaakt. Als er twee of meer urgent woningzoekenden reageren op dezelfde woning, wordt de rangorde van de urgent woningzoekenden bepaald op de wijze zoals bepaald in artikel 10a.

Voorziening voor tijdelijke opvang

Woningzoekenden die verblijven in een voorziening voor tijdelijke opvang van personen die in verband met problemen van relationele aard of geweld hun woonruimte hebben verlaten zijn op grond van de wet reeds urgent woningzoekenden. Deze woningzoekenden moeten dat aantonen met een daartoe door deze voorziening afgegeven verklaring. Deze verklaring moet afkomstig zijn van een voorziening die zich professioneel richt op het bieden van tijdelijke opvang en hulp, zoals een blijf-van-mijn-lijfhuis.

Mantelzorg

Ontvangers en verleners van mantelzorg moeten voldoen aan de volgende voorwaarden om voor urgentie via een mantelzorgurgentieverklaring als bedoeld in artikel 10b in aanmerking te komen:

- Er is sprake van een ondersteuningsvraag
- Er is sprake van een mantelzorgrelatie
- De mantelzorger besteedt minimaal 10 uur per week aan mantelzorg
- Er is sprake van langdurige ondersteuning waarbij de verwachting bestaat dat de mantelzorgrelatie minimaal 1 jaar na de verklaring in stand blijft

Burgemeester en wethouders kunnen beleidsregels vaststellen met betrekking tot het verlenen van mantelzorgurgentieverklaringen. Zo kan daarin worden opgenomen op welke wijze de afstand of reistijd tussen de ontvanger en verlener van mantelzorg bij de beoordeling van een aanvraag om een mantelzorgurgentieverklaring wordt betrokken.

De mantelzorgurgentieverklaring is alleen geldig in de gemeente die deze verklaring heeft afgegeven. Dit is de gemeente waar de mantelzorg wordt verleend of ontvangen.

Het verstrekken van een mantelzorgurgentieverklaring is een besluit waartegen op grond van de Algemene wet bestuursrecht bezwaar en beroep kan worden aangetekend. Het college van burgemeester en wethouders dat de mantelzorgurgentieverklaring afgeeft neemt zelf de bezwaar- en beroepschriften in behandeling.

Woningzoekenden die mantelzorg verlenen of ontvangen worden niet bemiddeld naar een woning, maar zoeken zelf een woonruimte.

Noodsituatie

- Er is sprake van een persoonlijke noodsituatie.

- Een (andere) woning in de woningmarktregio moet een oplossing zijn voor de huidige noodsituatie.
- De huidige woning is niet geschikt (te maken) om het probleem, waarin het huishouden verkeert, te verhelpen.
- De noodsituatie moet zodanig ernstig zijn dat het onverantwoord is deze langer dan vier maanden te laten voortbestaan, geteld vanaf het moment van behandeling van de aanvraag door de urgentiecommissie.
- De noodsituatie moet buiten de schuld (of nalatigheid) van betrokkene zijn ontstaan.
- Betrokkene is niet verwijtbaar verantwoordelijk te stellen voor het ontstaan of voortbestaan van de problemen. Voor zover er sprake is van verwijtbare verantwoordelijkheid voor ontstaan of voortbestaan van het probleem geldt dit tot een maximum van 3 jaar na het ontstaan van de woonnoodsituatie.
- De noodsituatie was voor betrokkene niet te voorzien, ofwel betrokkene was niet in staat tijdig maatregelen te nemen om de (huidige of aanstaande) woonnoodsituatie te voorkomen.
- Verder was betrokkene niet in staat daarop te anticiperen door middel van tijdig reageren c.q. inschrijven als woningzoekende in de woningmarktregio.
- Van betrokkene wordt verwacht eerst zelf aantoonbaar naar een oplossing van het probleem gezocht te hebben, voordat een noodurgentieverklaring wordt aangevraagd.

Het verstrekken van een noodurgentieverklaring is een besluit waartegen op grond van de Algemene wet bestuursrecht bezwaar en beroep kan worden aangetekend.

Begeleiding en bemiddeling

Aan het verstrekken van een noodurgentieverklaring kunnen voorwaarden worden verbonden (artikel 11 verordening). De voorwaarden kunnen gelden voor personen in bijzondere omstandigheden of voor personen met zodanig ernstige psychische en/of psychosociale problemen dat woonbegeleiding geïndiceerd is. De voorwaarden die opgelegd kunnen worden, zijn:

- acceptatie van begeleiding;
- toewijzing van een specifiek geschikte woning.

Aan woningzoekenden waarbij begeleiding als voorwaarde is gesteld, kan de woningcorporatie bij woningtoewijzing de eis stellen dat zij deze begeleiding daadwerkelijk accepteren. Weigering van begeleiding kan er toe leiden dat de woningzoekende niet in aanmerking komt voor de woning.
Bij de toewijzing van een specifiek geschikte woning wordt de urgente bemiddeld en gaat dus niet zelf op zoek naar een woning.

11. Kosten aanvraag noodurgentieverklaring

Voor de woningzoekende bedragen de kosten voor het aanvragen van een noodurgentieverklaring (€ 56,00). Dit zal worden geregeld in de leges- c.q. belastingverordening van de gemeenten in de woningmarktregio.

12. Onttrekking en omzetting

Hoofdstuk 3 van de huisvestingverordening is bestemd voor die gemeenten in de regio die op basis van de Huisvestingswet willen ingrijpen in beheer en behoud van de woonruimtevoorraad. De wet geeft daarvoor instrumenten ter regulering van het onttrekken, omzetten, samenvoegen en/of spitsen van zelfstadige woonruimte. Dit heeft niets te maken met de rest van de verordening die het verdelen van woonruimte regelt.

13. Bestuurlijke boete (artikel 21)

In artikel 2 is bepaald dat zelfstandige woonruimten in eigendom van een corporatie met een huurprijs beneden de huurtoeslaggrens als bedoeld in artikel 13, eerste lid, onder a, van de Wet op de huurtoeslag niet voor bewoning in gebruik mogen worden genomen of gegeven als daarvoor geen huisvestingsvergunning is verleend. Het handelen zonder huisvestingsvergunning is een overtreding waartegen een bestuurlijke boete kan worden opgelegd.

Bijlage 2 Richtlijnen voor levensloopgeschikte woonruimten en rolstoelgeschikte woonruimten (artikel 8)

Levensloopgeschikte woonruimten

1. Goed bereikbare entree
    a. De entree van de woonruimte dient goed bereikbaar te zijn, dat wil zeggen dat een bewoner/ bezoeker die gebruik maakt van loophulpmiddelen de woning goed moet kunnen gebruiken:
    b. De toegangsroute naar een woning dient verhard en voldoende stroef te zijn
    c. Breedte van de toegangsroute dient groter dan 900 mm te zijn
    d. Hoogteverschil dient kleiner dan 250 mm te zijn, te overbruggen met helling niet steiler dan 1:12
    e. De toegangsroute naar een woongebouw dient verhard en voldoende stroef te zijn
    f. Breedte van de toegangsroute groter dan 1200 mm
    g. Hoogteverschil tussen 250 en 500 mm, te overbruggen met een helling niet steiler dan 1:12
    h. Hoogteverschil vanaf openbare weg mag niet meer zijn dan 500 mm
    i. Bij appartementen dient een lift aanwezig te zijn voor woonruimten die niet op de begane grond liggen.
    j. Aan de buitenzijde van de voordeur dient een vrije ruimte van minimaal 1200 x 1200 mm te zijn, op waterpas niveau. Aan de binnenzijde minimaal 1200 m breed en 1500 mm diep met ruimte voor een garderobe.

2. Indeling
   Alle primaire ruimten (woonkamer, keuken, toilet, hoofdslaapkamer en badkamer) dienen op één bouwlaag te liggen. Als er verblijfsruimten op meer dan één bouwlaag liggen, zijn ze onderling verbonden door een veilige trap. Als de primaire ruimten (woonkamer, keuken, toilet, hoofdslaapkamer en badkamer) op meer dan één bouwlaag liggen, moet tevens de mogelijkheid aanwezig zijn om een traplift aan te brengen.

3. Drempels en draaicirkels
    a. In de woonruimte zijn lage (max. 20 mm) of geen drempels. Dat geldt ook voor de toegangsdeuren tot de woonruimte of het woongebouw (in het geval van appartementen e.d.).
    b. Als dat laatste niet mogelijk is, dienen hogere drempels door een hellingbaan te worden overbrugd.
    c. De afmetingen van de keuken, hoofdslaapkamer en badkamer dienen zodanig te zijn dat een draaicirkel van 1200 mm mogelijk is.
    d. In het geval van een afzonderlijk toilet dient de toegangsdeur bij voorkeur haaks op de lengterichting van de toiletpot te staan.

4. De vertrekken

a. Voor alle vertrekken geldt dat alle deurposten minimaal 750 mm breed zijn.
b. Een woonruimte van minimaal 19 m2 en een breedte van minimaal 3,30 m, ruimte voor zitten en eten, voldoende vrij uitzicht.
c. Een privé buitenruimte (balkon, terras) van minimaal 2000 x 1200 mm, met de bereikbaarheid conform punt 1c.
d. Een open of gesloten keuken met een aanrechtlengte van bij voorkeur 2400 mm en een vrije ruimte achter het aanrecht van minimaal 1200 mm diep.
e. Een hoofdslaapruimte van minimaal 10 m2, een breedte van minimaal 2700 mm, een vrije bewegingsruimte aan minimaal één lange zijde van een tweepersoonsbed en naar een garderobe kast van minimaal 800 mm.
f. Een badruimte met een bij voorkeur drempelloze douche, wastafel en toilet, en antislipvloer.

5. Indien sprake is van een woongebouw (zoals bij appartementen) dienen de volgende voorzieningen te worden getroffen:
    a. De aanwezigheid van een intercom/videofoon.
    b. Een goede verlichting in de hal, trappenhuizen, bergingen, enz.
    c. Een goed voor rollatorgebruikers bereikbare entree.
    d. Een goed voor rollatorgebruikers bereikbare berging.
    e. Bij de entree van het woongebouw een vrije ruimte aan de buitenzijde van minimaal 1500 mm x 1500 mm, op waterpas niveau.
    f. In de entreehal een vrije ruimte van 1500 mm x 1500 mm excl. een vaste zitplaats voor 2 personen
    g. Een lift met een binnenbreedte van minimaal 900 mm breed en 1300 mm diep, met schuifdeur of automatische deur .
    h. Verkeersruimten (gangen, galerijen e.d.) van minimaal 1200 mm breed.
    i. Licht of elektrisch bedienbare deuren van minimaal 800 mm breed en drempelloos dan wel met een lage drempel.
    j. Een stalling en oplaadpunt voor een scootmobiel.

6. In de woonruimte dient voldoende comfort (binnenklimaat) te zijn. Indien sprake is van een woongebouw dient dit gebouw voldoende veiligheid (sociale veiligheid, valveiligheid) binnen en buiten de woonruimte te bieden.

7. Corporaties kunnen overeenkomstig certificaat A (rollatorgeschikt) van het Handboek WoonKeur Bestaande Bouw aanvullende eisen stellen.

Rolstoelgeschikte woonruimten

Naast de hierboven voorschriften voor levensloopgeschikte woningen gelden voor rolstoelgeschikte woonruimten de volgende aanvullende voorschriften:

1. Goed bereikbare entree

a. De bezoekbaarheid van de woning dient goed te zijn, dat wil zeggen dat een bewoner/bezoeker die gebruik maakt van een rolstoel de woning goed moet kunnen gebruiken.
b. Aan de buitenzijde van de voordeur dient een vrije ruimte van minimaal 1500 mm x 1500 mm te zijn, op waterpas niveau. Aan de binnenzijde eveneens minimaal 1500 mm x 1500 mm diep met ruimte voor een garderobe.

2. De vertrekken
    a. Een privé buitenruimte (balkon, terras) van minimaal 2000 mm x 1500 m.
    b. Een hoofdslaapruimte van minimaal 12 m2, een breedte van minimaal 3000 mm, een vrije bewegingsruimte aan minimaal één lange zijde van een tweepersoonsbed en naar een garderobekast van minimaal 900 mm;
    c. De afmetingen van de keuken, hoofdslaapkamer en badkamer dienen zodanig te zijn dat een draaicirkel van 1500 mm mogelijk is.
    d. Het aanrecht dient onderrijdbaar en nastelbaar te zijn voor iemand in een rolstoel.
    e. Een badruimte met extra ruimte in voor de grotere draaicirkel van een rolstoel en extra parkeerruimte naast closet en douchezitje.
    f. Wanneer sprake is van drie of meer slaapkamers een apart tweede toilet van minimaal 1100 mm x 850 mm.
3. In het geval van een woongebouw (zoals bij appartementen) dienen alle deuropeningen minimaal 850 mm breed en drempelloos te zijn. Indien dit niet anders kan, dient een drempel maximaal 20 mm hoog te zijn.
4. Indien sprake is van een woongebouw (zoals bij appartementen) dienen de volgende voorzieningen te worden getroffen:
    a. Een goed voor rolstoelgebruikers bereikbare berging met een bergingsgang van minimaal 1100 mm breed.
    b. Verkeersruimten (gangen, galerijen e.d.) van minimaal 1500 mm breed.
    c. Bij voorkeur licht of elektrisch bedienbare deuren van minimaal 850 mm breed en drempelloos.

Bijlage 3 Monitorgegevens (artikel 20)

De inhoud van de monitorrapportage bevat in ieder geval:

1. Een overzicht van de actief woningzoekenden

- Totalen per jaar
- En naar de volgende onderscheiden doelgroepen:
  - Starters
  - Doorstromers
  - Inkomensgroepen
  - Leeftijdsgroepen
  - Herkomst
  - Urgent woningzoekenden

2. Een overzicht van de verhuurde woningen

- Totalen per jaar
- En naar de volgende onderscheiden doelgroepen:
  - Starters
  - Doorstromers
  - Inkomensgroepen
  - Leeftijdsgroepen
  - Herkomst
  - Urgent woningzoekenden

3. Slaagkansen

- Totalen
- En naar de volgende onderscheiden doelgroepen:
- Starters
- Doorstromers
- Inkomensgroepen
- Leeftijdsgroepen

4. Toewijzing naar verdeler (bemiddeling, meettijd, loting, direct te huur)

5. Verhuisbewegingen

- Weergave verhuisbewegingen (>20) binnen en tussen gemeenten in de woningmarktregio.

6. Weergave kerngegevens voor de woningmarktregio en per gemeente

Een en ander bij voorkeur volgens het vanaf 2018 door Entree gehanteerde model.

Notitie Onderbouwing instrumenten huisvestingsverordening

Inhoud

Deel 1: sociale huurwoningen op de woningmarkt Arnhem-Nijmegen 2
Deel 2: Onderbouwing instrumenten voor beheer woonruimtevoorraad 6
Bijlage 1: Reacties per advertentie 14
Bijlage 2: Zoektijd in jaren van geslaagde woningzoekenden per gemeente: 15
Bijlage 3: Positie van de woningzoekende die de woning heeft geaccepteerd op de lijst 16

Deel 1: sociale huurwoningen op de woningmarkt Arnhem-Nijmegen

Volgens de vigerende Huisvestingswet kan een gemeente een huisvestingsverordening vast stellen. Daarbij geldt het uitgangspunt zoals verwoord in artikel 2 van de wet lid 1:

1. *De gemeenteraad maakt van zijn bevoegdheden op grond van deze wet slechts gebruik indien dat noodzakelijk en geschikt is voor het bestrijden van onevenwichtige en onrechtvaardige effecten van schaarste aan woonruimte.*

Allereerst moet dus de vraag beantwoord worden of er sprake is van schaarste.
In deze notitie is er voor gekozen deze schaarste te meten aan de hand van drie gegevens. De gegevens zijn ontleend aan de verhuurgegevens van de woningcorporaties die samenwerken in Entree. Dat zijn de corporaties in de woningmarktregio Arnhem-Nijmegen met uitzondering van de corporaties Woonstichting Valburg werkzaam in de gemeente Overbetuwe en Vryleve in de gemeente Zevenaar.
De gegevens die gepresenteerd worden zijn:

1. Aantal reacties per geadverteerde woning;
2. Gemiddelde zoektijd in jaren;
3. Positie van de woningzoekende die de woning heeft gehuurd.

In deze notitie worden in eerste instantie de gegevens voor de gehele woningmarktregio gepresenteerd. In de bijlagen worden deze gegevens uitgesplitst per gemeente omdat er duidelijke verschillen bestaan binnen de regio.

Beschrijving van de gepresenteerde gegevens

Reactie per advertentie:

In 2016 werden 5.549 woningen geadverteerd op www.entree.nu . In 2017 waren het er 5.354 en in 2018 waren het er 5429. Niet alle woningen die vrijkomen voor verhuur worden geadverteerd. Ongeveer 20% wordt door middel van bemiddeling verhuurd aan een woningzoekende. Daarbij gaat het o.a. om maatwerk maar ook aan verhuringen aan statushouders.

Het getal geeft dus het gemiddelde aantal belangstellenden per geadverteerde woning weer. Deze getallen kunnen vergeleken worden tussen b.v. gemeenten maar ook in de tijd om daarmee verschillen en trends in kaart te kunnen brengen.

Zoektijd

De zoektijd van een geslaagde woningzoekende is het verschil in jaren tussen de datum van het ondertekenen van het huurcontract en de datum van de oudste reactie van de woningzoekende waarbij alleen jaren waarin minimaal 1 keer is gereageerd worden meegenomen. Indien iemand dus bijvoorbeeld in 2010 heeft gereageerd, en daarna pas in 2015 dan wordt de eerste reactie uit 2015 genomen als basis voor de zoektijd. Het gaat dus altijd om de zoektijd van een woningzoekende die er in geslaagd is een woning te huren.

Het getal geeft aan hoelang een geslaagde naar een woning heeft gezocht. Deze getallen kunnen vergeleken worden tussen b.v. gemeenten maar ook in de tijd om daarmee verschillen en trends in kaart te kunnen brengen.

Positie

Na publicatie van een woning met een advertentie worden alle woningzoekenden die gereageerd hebben op basis van de spelregels van de huisvestingsverordening (automatisch) in de juiste volgorde geplaats. In het automatiseringssysteem wordt vastgelegd op welke positie de woningzoekende op de lijst stond die de woning geaccepteerd heeft.

Het getal geeft aan hoeveel woningzoekenden die wel gereageerd hadden op een woning deze niet geaccepteerd hebben. Deze getallen kunnen vergeleken worden tussen b.v. gemeenten maar ook in de tijd om daarmee verschillen en trends in kaart te kunnen brengen.

De Gegevens

In deze notitie worden de gegevens gepresenteerd over de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. 2015 is het jaar voorafgaande aan de inwerkingtreding van huidige verordening.

Reacties per advertentie:

Reacties per advertentie			
2015	2016	2017	2018
124	126	143	165

Tabel 1: Gemiddeld aantal reacties per geadverteerde woning.

Er is sprake van een duidelijke toename van het aantal reacties per advertentie vanaf 2017.

Zoektijd:

Zoektijd			
2015	2016	2017	2018
1,18	1,23	1,34	1,32

Tabel 2: Gemiddelde zoektijd van woningzoekenden bij een verhuurde woning.

Tot 2017 loopt deze zoektijd op. Dit wijst er op de woningzoekenden steeds langer moeten zoeken voordat zij er in slagen een woning te huren. Anderzijds zijn de verschillen tussen de jaren niet erg groot en nemen ze in 2018 weer iets af.

Positie

Positie			
2015	2016	2017	2018
6,19	5,89	5,92	5,12

Tabel 3: Gemiddelde positie op de volgordelijst van woningzoekenden die de woning gehuurd hebben.

Er is sprake van een duidelijke daling van de gemiddelde positie op de volgordelijst van de woningzoekende die de woning gehuurd heeft in 2018. Vanaf 2018 zijn er twee zaken veranderd. Er is een nieuwe website gekomen en vanaf 01-01-2018 worden woningzoekenden die zonder opgaaf van redenen niet verschijnen op de uitnodiging van een bezichtiging worden (tijdelijk) geblokkeerd. Deze blokkade wordt weer opgeheven na contact met een corporatie. Dit kan het effect hebben dat woningzoekenden iets kritischer zijn in de woning waarop ze reageren en bij aanbod daarvan deze ook eerder accepteren.

Op basis van bovenstaande gegevens is de conclusie dat er sprake is van schaarste op de woningmarkt in de regio. Woningzoekenden reageren vaak, en het aantal reacties is gestegen tot gemiddeld meer dan 150 per woning. De gemiddelde zoektijd is ruim meer dan een jaar.

De volgende vraag is of deze schaarste leidt tot een onevenwichtige en onrechtvaardige verdeling van goedkope woonruimte. In dat geval kunnen regels gesteld worden voor vergunning verlening van een afgebakende hoeveelheid woningen op basis van:

- De huurprijs van de woonruimte
- Het woningtype
- De ligging van de woning

Om te kunnen bepalen of er verschillen bestaan op basis van deze kenmerken van een woning wordt daarom hierna gekeken naar de reeds hiervoor genoemde kenmerken.
NB. Als er **geen** sprake is van onevenwichtige en onrechtvaardige verdeling van goedkope woonruimte dan is dat (mede) het gevolg van de systematiek die al sinds 2013 in de woningmarkt van de regio Arnhem Nijmegen gehanteerd wordt.

Slaagkansen

Een criterium om te bepalen of er sprake is van onrechtvaardige en onevenwichtige verdeling van goedkope woonruimte is de slaagkans van diverse groepen woningzoekenden. Deze slaagkans wordt berekend door het aantal verhuurde woningen te delen door het aantal (actief) woningzoekenden. Een van de kenmerken die daarbij van belang zijn is het inkomen. Tabel 4 laat de slaagkansen naar inkomen zien.

Slaagkansen naar inkomen			
Periode: van 1-1-2016 t/m 31-12-2018	actieven	verhuringen	slaagkans
Gehele Entree gebied			
1. tot minimum inkomen	51.998	9.964	19,16 %
2. minimum - grens doelgroep	27.411	3.616	13,19 %
3. grens doelgroep - Europagrens	22.966	3.454	15,04 %
4. Europagrens en meer	5.015	959	19,12 %

Tabel 4: Slaagkansen naar inkomensgroep 2016 – 2018

Hoewel er wel enige verschillen bestaan tussen de slaagkansen van de diverse inkomens groepen lijkt er geen sprake van grote ongelijkheid. Het lijkt bovendien gunstig dat de laagste inkomensgroepen ondanks de invoering van het passend toewijzen waarbij ze niet langer in aanmerking komen voor duurdere woningen, toch een grote slaagkans hebben.

Slaagkansen naar leeftijd			
Periode: van 1-1-2016 t/m 31-12-2018	actieven	verhuringen	slaagkans
Gehele Entree gebied			
1. t/m 22 jaar	11.741	1.044	8,89 %
2. 23 t/m 27 jaar	22.883	2.507	10,96 %
3. 28 t/m 54 jaar	43.265	9.851	22,77 %
4. 55 t/m 74 jaar	11.209	3.560	31,76 %
5. 75 jaar en ouder	2.627	1.126	42,86 %

Tabel 5: Slaagkansen naar leeftijd 2016 – 2018

Bij deze onderverdeling bestaan er wel grote verschillen in groepen naar slaagkans. Hierbij moet opgemerkt worden dat dit het gevolg is van de keuze om oudere woningzoekenden een grote kans te geven op een andere woning omdat dit vaak een gevolg is van de behoefte aan een woning in combinatie met zorg. Daarbij geldt dat deze ouderen vaak doorstromers zijn die weer een woning achterlaten die aan het eind van de verhuisketen weer leidt tot een verhuring aan een starter.

Rapport 9: slaagkansen naar huishoudgrootte			
Periode: van 1-1-2016 t/m 31-12-2018	actieven	verhuringen	slaagkans
Gehele Entree gebied			
1 persoon	55.128	10.440	18,94 %
2 personen	25.004	4.050	16,20 %
3 personen	11.128	2.282	20,51 %
4 personen	4.818	843	17,50 %
5 en meer personen	3.069	473	15,41 %

Tabel 6: Slaagkansen naar huishoudgrootte 2016 – 2018

Ook hier geldt dat er wel enig verschil is in slaagkansen op basis van huishoudgrootte maar dat de verschillen niet van dien aard zijn dat hier echt sprake is van een onevenwichtige en onrechtvaardige verdeling.

Conclusie:

Bovenstaande gegevens leiden tot de conclusie dat er sprake is van schaarste op de woningmarkt voor goedkope huurwoningen. Daarmee wordt voldaan aan de vereiste uit de Huisvestingswet dat alleen bij schaarste regels kunnen worden gesteld voorde verdeling van woonruimte. De wijze waarop de huidige Huisvestingsverordening deze schaarste verdeelt leidt vervolgens niet tot een onevenwichtige en onrechtvaardige verdeling. Dit maakt de huidige methodiek noodzakelijk en geschikt om die effecten tegen te gaan, en pleit er voor de huidige systematiek zoveel mogelijk te handhaven.

Deel 2: Onderbouwing instrumenten voor beheer woonruimtevoorraad

1. Inleiding

De Huisvestingswet 2014 biedt gemeenten een instrumentarium om in te grijpen in de woonruimteverdeling en de samenstelling van de woonruimtevoorraad voor het bestrijden van onevenwichtige en onrechtvaardige effecten van schaarste aan (goedkope) woonruimte. Dat is vastgelegd in artikel 2 van deze wet. Deze schaarste moet worden aangetoond. In artikel 4 van de Huisvestingswet 2014 is vastgelegd dat de huisvestingsverordening geldt voor ten hoogste 4 jaren. Als de schaarste na die 4 jaar niet is opgelost, dan kan de gemeente de verordening verlengen en moet zij opnieuw de schaarste onderbouwen.

Sinds lange tijd geldt er in de gemeente Arnhem een huisvestingsverordening. Vanaf 2007 was dit een regionale huisvestingsverordening, vastgesteld door de Stadsregio Arnhem-Nijmegen. Deze regionale verordening was gebaseerd op de Huisvestingswet uit 1993.
Op 1 januari 2015 is de vernieuwde Huisvestingswet 2014 in werking getreden. Op 1 januari 2016 is de vernieuwde Huisvestingsverordening 2016 in werking getreden welke is gebaseerd op de Huisvestingswet 2014. Deze Huisvestingsverordening 2016 is niet langer op regionaal niveau vastgesteld maar door de gemeenteraad van Arnhem. Wel luidt deze verordening in de hele woningmarktregio Arnhem-Nijmegen hetzelfde.

De Huisvestingsverordening richt zich op twee belangen. Enerzijds het belang van een eerlijke en evenwichtige *woonruimteverdeling*. Hiervoor wordt in hoofdstuk 2 van de huisvestingsverordening de huisvestingsvergunning geïntroduceerd. De huisvestingsverordening stelt regels voor het toewijzen van sociale huurwoningen tot de huurliberalisatiegrens. De schaarste aan deze woningen is regionaal aangetoond voor de sociale voorraad in de woningmarktregio Arnhem-Nijmegen. Deze verordening is in alle gemeenten van de woningmarktregio Arnhem Nijmegen hetzelfde. Op deze manier wordt bereikt dat de woonruimteverdeling in de hele regio op uniforme wijze plaatsvindt. De verordeningen vervallen alle van rechtswege per 1 januari 2020. Daarom wordt in 2019 gewerkt aan een nieuwe huisvestingsverordening, die vóór 1 januari 2020 zal worden vastgesteld in de raden van alle gemeenten binnen de woningmarktregio. Daarvoor is de schaarste op regionale schaal opnieuw aangetoond.[1]

Daarnaast richt de huisvestingsverordening zich op het belang van behoud van de *woonruimtevoorraad*. Zo kan op grond van artikel 21 van de Huisvestingswet 2014 de gemeenteraad bepalen dat een vergunning nodig is bij verandering van de woningvoorraad. Hoofdstuk 3 van de huisvestingsverordening bevat een vergunningstelsel dat betrekking hebben op het behoud van de woonruimtevoorraad. Te weten: een onttrekkingsvergunning (voor het onttrekken van een woonruimte aan de woonbestemming) een samenvoegingsvergunning (voor het samenvoegen van 2 naar 1 woning); een omzettingsvergunning (voor het omzetten van een woning naar onzelfstandige wooneenheden, oftewel 'verkameren'), en een splitsingsvergunning (voor het splitsen van een zelfstandige woning naar twee zelfstandige wooneenheden). Bij het verlenen van de vergunningen heeft het college een ruimte mate van beoordelings- en beleidsvrijheid. Om hieraan nadere invulling te geven, heeft het college beleidsregels vastgesteld.

In dit deel van de notitie wordt een onderbouwing gegeven voor het instellen van het vergunningstelsel van hoofdstuk 3 van de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 dat gaat over het behoud en beheer van de woonruimtevoorraad. Hierbij spelen zowel de schaarste als het

[1] Zie hiervoor deel 1 van deze notitie

voorkomen van leefbaarheidsproblematiek een rol. Omdat de leefbaarheidsproblematiek zich concentreert op enkele wijken in en direct rondom het centrum, is de vergunning niet benodigd in de gehele stad.

2. Juridische grondslag onderbouwing vergunningstelsel

In de totstandkomingsgeschiedenis van de Huisvestingswet 2014 staat onder meer:
"Bij het instellen van een vergunning voor woningvorming dient de gemeente te onderbouwen waarom het voor die specifieke categorie van woningen en voor de aangewezen wijk noodzakelijk is met het oog op de leefbaarheid en de samenstelling van de woonvoorraad. Net als bij het instellen van een vergunning voor omzetting, samenvoeging of onttrekking is het mogelijk dat de gemeenteraad een dergelijke maatregel noodzakelijk acht voor het hele grondgebied van de gemeente. […] Reeds sinds de inwerkingtreding van de Huisvestingswet wordt er onder «het behoud en de samenstelling van de woonvoorraad» ook verstaan de invloed op de woonomgeving en de leefbaarheid."[2]

Uit de behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer blijkt nogmaals dat bij de besluitvorming rondom woonruimtevoorraadbeheer leefbaarheid wel een rol kan blijven spelen. Zo geeft de regering hier aan dat:“ Een vergunning wordt verleend tenzij het belang van het behoud of de samenstelling van de woonruimtevoorraad groter is dan het met het onttrekken, samenvoegen of omzetten gediende belang en het belang van het behoud of de samenstelling van de woonruimtevoorraad niet door het stellen van voorwaarden en voorschriften voldoende kan worden gediend. Onder het belang van het behoud of de samenstelling van de woonruimtevoorraad kan naast schaarste ook gedacht worden aan andere belangen, zoals wanneer het verlenen van de vergunning zou kunnen leiden tot een onaanvaardbare inbreuk op een geordend woon- en leefmilieu in de omgeving van het betreffende pand.”[3]

Ook de jurisprudentie bevestigt dat de aanwijzing op grond van artikel 21 van de Huisvestingswet geschiedt met het oog op het behoud van de woonruimtevoorraad. Deze moet onderscheiden worden van de aanwijzing van categorieën goedkope woonruimten op grond van artikel 7 van de Huisvestingswet, die ziet op de categorie waarbij kan worden ingegrepen in de woonruimteverdeling. Uit de totstandkomingsgeschiedenis van artikel 21 van de Huisvestingswet 2014 volgt dat de aanwijzing op grond van artikel 21 van de Huisvestingswet ruimer kan zijn dan de aanwijzing op grond van artikel 7 van die wet en dat het niet uitgesloten is dat de gemeenteraad op grond van artikel 21 van de Woningwet het hele grondgebied van de gemeente aanwijst. De noodzaak van deze aanwijzing moet onderbouwd worden.[4]

3. Korte historie, samenvatting en cijfers

Arnhem is een stad met relatief veel kleine woningen. Vooral in en rondom het centrum heeft het in de wijken Centrum (3%), Spijkerkwartier (11%), en St.Marten/Sonsbeek-Zuid (22%) een zeer beperkt aandeel eengezinswoningen (het stadsgemiddelde ligt op 52%). Om deze wijken ook voor meerpersoonshuishoudens aantrekkelijk te houden, hecht de gemeente belang aan het behoud van ruime eengezinswoningen. Sinds 1 januari 2011 gelden er daarom regels voor woningsplitsing voor de hierboven genoemde wijken. Naast het omschreven belang van het behouden van een voldoende gevarieerde woningvoorraad speelde bij vaststelling van de beleidsregels tevens dat er vanuit wijkbewoners signalen kwamen dat de leefbaarheid onder druk is komen te staan. Het toenemende aantal gesplitste woningen had tot gevolg dat het openbaar gebied intensiever gebruikt wordt. Meer

[2] Kamerstukken II 2013/14, 33 797, nr. 3, blz. 9-10

[3] Kamerstukken I 2013/14, 32271, C, p. 7

[4] ABRvS 29-08-2018, ECLI:NL:RVS:2018:2833, AB 2018/404, m.nt. T.I. Oost.

bewoners leidt tot een toename van verkeer en tot een hogere parkeerdruk. De hiervoor genoemde wijken zijn daar van oorsprong niet op ingericht.
Sinds 2002 is het al geregeld dat het niet mogelijk is zonder meer in het gebied Binnenstad en Singels een woning te onttrekken uit de woningvoorraad om deze te gebruiken voor andere doeleinden dan wonen; of om deze om te zetten of samen te voegen

In 2015 is Huisvestingsverordening 2016 in werking getreden. Conform artikel 3 van deze verordening is de schaarste, ten behoeve van de huisvestingsvergunning, regionaal onderbouwd (zie bijlage)[5].
Voor de woningonttrekkingsvergunning en de splitsingsvergunning zijn niet separaat onderbouwingen opgesteld. De beleidsregels voor de woningonttrekkingsvergunnng en de splitsingsvergunning werden geactualiseerd en bleven van kracht. Het was en is niet de bedoeling om onttrekking of splitsing onmogelijk te maken. Dat is ook niet gewenst vanwege de groei van eenpersoonshuishoudens en de huisvesting van jongeren en studenten.

4. Onderbouwing schaarste

Arnhem groeit stevig door en heeft forse nieuwbouwopgave

Landelijk gezien groeien de steden en studentensteden groeien het hardst. Dat blijkt uit diverse rapporten en prognoses[6]. De meeste recente Primos-prognoses laten zien dat Arnhem doorgroeit van 157.220 inwoners in 2018 naar ca. 168.290 inwoners in 2030[7]. In 2015 schatte de provincie Gelderland nog dat de gemeente Arnhem doorgroeit naar 166.575 inwoners in 2030[8]. De groei in de gemeente Arnhem is de afgelopen jaren daarbij in een stroomversnelling gekomen vanwege het feit dat de binnenlandse migratie naar Arnhem en Nijmegen de afgelopen jaren behoorlijk is toegenomen[9]. Om de woningvraag van de groeiende bevolking te kunnen accommoderen kent Arnhem een forse nieuwbouwopgave.

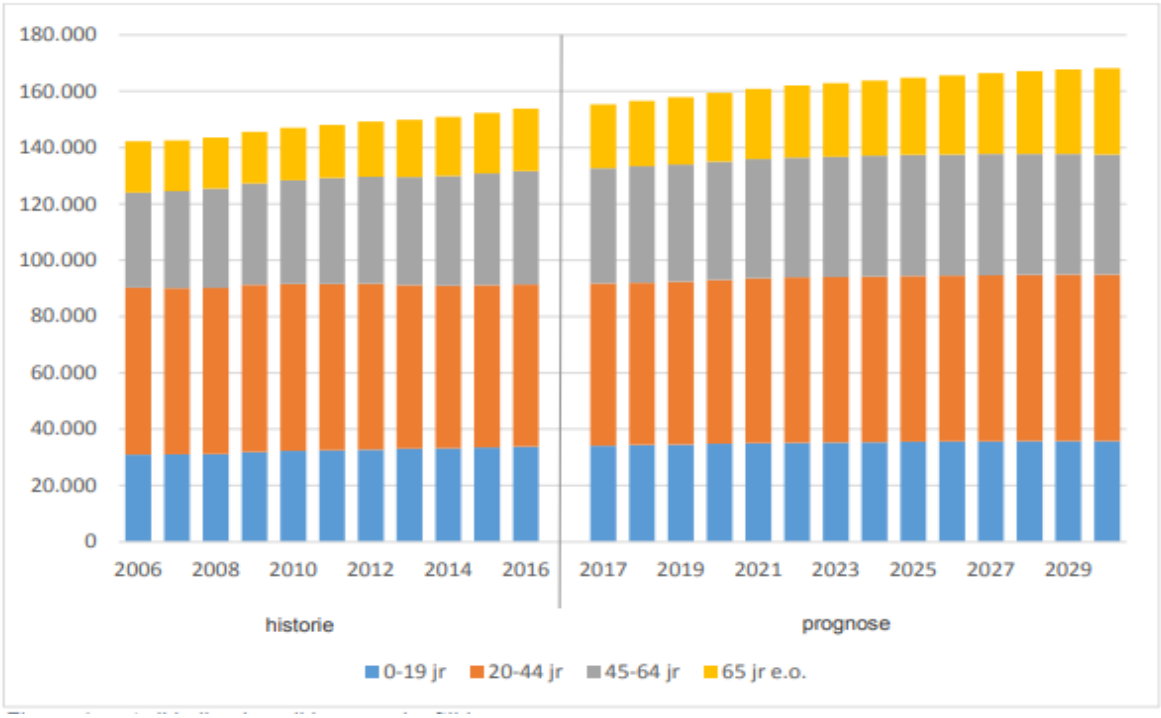

[6] Zie o.a: Primos, Woningmarktmonitor Provincie Gelderland
[7] Primos.datawonen.nl
[8] Woningmarktmonitor, Provincie Gelderland
[9] Primos 2019, prognose van bevolking, huishoudens en woningbehoefte 2018-2050, p25.

Dynamiek (en krapte) op de woningmarkt sinds 2015

De woningmarkt is sinds 2015 sterk aangetrokken, aangejaagd door gunstige conjuncturele omstandigheden. De vraag naar koopwoningen is hierdoor sterk gestegen, evenals de woningprijzen en niet te vergeten de bouwkosten. De mediane meterprijs steeg tussen 2015 en Q2-2019 van ongeveer €1750 tot €2300[10]. Ook de marktratio (de verhouding tussen het aantal transacties ten opzichte van het aanbod aan het eind van hetzelfde kwartaal) is toegenomen van 40% in 2015 tot 108% in het tweede kwartaal van 2019[11]. Wanneer de marktratio stijgt, komen de vraag en het aanbod dichter tot elkaar en is sprake van een krappere markt. In de laatste drie jaar zien we het aanbod aan bestaande koopwoningen in hoog tempo opdrogen. Dat is een helder signaal van een overspannen koopmarkt. Er staan steeds minder woningen te koop en alle aanbod wordt snel verkocht.

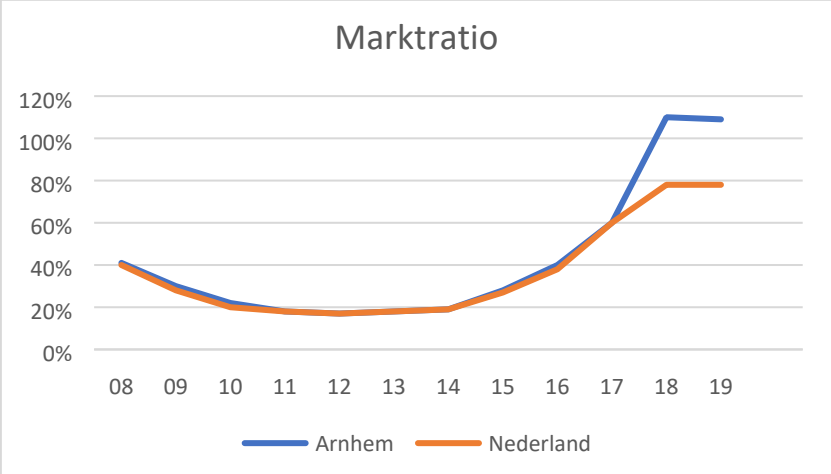

Stijgende vraag, productie blijft achter

De toename (per saldo) in de woningvoorraad schommelt tussen de 800 en 1000 per jaar[12] . Dat betekent dat de productie achterblijft bij de sterk gestegen vraag van de afgelopen jaren. Een gestegen vraag, een achterblijvend aanbod en stijgende prijzen heeft tot gevolg dat het aanbod snel opdroogt. Door de gestegen prijzen voorziet de markt ook niet langer in de productie van goedkope koopwoningen tegen een aanvaardbare kwaliteit. Het gevolg hiervan is dat het gat tussen huur en koop groter wordt, en doorstroming van huur naar koop voor veel huishoudens geen haalbare kaart meer is. Zo blijkt uit de Dynamis cijfers dat de gemiddelde prijs van nieuwbouw over de hele linie is gestegen en in 2019 boven de € 300.000 lag[13]. In de sociale huursector(tot € 720) blijft de druk daarom ook hoog: druk vanuit de onderkant, maar gebrekkige uitstroom aan de bovenkant.

In Arnhem verhuren de corporaties per jaar zo'n 1.700-2.000 vrijkomende woningen aan nieuwe bewoners. De slaagkans is niet heel hoog. Toch ontmoedigt dat de woningzoekenden kennelijk niet. Sinds 2015 loopt het aantal woningzoekers (voor een sociale huurwoning) sterk toe (+20%). Die stijging komt voor het overgrote deel voor rekening van de starters en herstarters op de woningmarkt. Het aantal reacties van woningzoekenden op vrijkomende woningen ligt op gemiddeld 149 in de periode 2015 tm 2018. De zoektijd is gemiddeld 1,37 jaar, dat is na Nijmegen (1,42 jaar) de langste zoektijd in de hele woningmarktregio Arnhem-Nijmegen.

[10] Strijbosch Tunissen (Dynamis), sprekende cijfers woningmarkten, Arnhem
[11] Strijbosch Tunissen (Dynamis), sprekende cijfers woningmarkten; Arnhem, 2019
[12] https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81955ned/table?fromstatweb
[13] Strijbosch Tunissen (Dynamis), sprekende cijfers woningmarkten; Arnhem, 2019

Tabel: reacties op vrijkomende woningen in de regio
Bron: Enserve

reacties/advertentie	Jaar				
gemeente	2015	2016	2017	2018	Eindtotaal
Arnhem	134	142	158	167	149
Berg en Dal	75	106	102	128	102
Beuningen	115	86	99	94	98
Doesburg	55	63	61	88	64
Druten	42	46	53	65	51
Duiven	78	72	96	101	87
Heumen	84	110	118	147	114
Lingewaard	59	67	69	86	69
Montferland	33	50	49	57	48
Nijmegen	186	190	207	229	203
Overbetuwe	90	108	110	189	120
Renkum	53	63	85	86	68
Rheden	77	82	110	111	94
Westervoort	87	69	144	179	113
Wijchen	109	118	120	137	121
Zevenaar	57	56	60	62	59

De geadverteerde woningen in Arnhem en Nijmegen leveren de meeste reacties op. Het minste wordt gereageerd op woningen in Montferland, Zevenaar en Druten.

Conclusie: een gespannen woningmarkt.
De huidige situatie op de Arnhemse woningmarkt is gespannen, zowel in de koop- als de huursector. De woningproductie van de afgelopen jaren heeft de groeiende vraag niet kunnen bijhouden.

Regels voor Sint-Marten/Sonsbeek-Zuid, Spijkerkwartier, Centrum; Binnenstad en Singels
Gezien de hierboven aangetoonde schaarste op de woningmarkt is er een noodzaak in delen het veranderen van de woningvoorraad te verbinden aan een vergunningstelsel als bedoeld in artikel 21 van de Huisvestingswet 2014. De vergunningsverplichting geldt niet voor de gehele stad, maar enkel in die delen van de stad waar hij effectief, proportioneel, en noodzakelijk is.

Voor het *splitsen* van een woning is in Arnhem een vergunning benodigd in de wijken Centrum, Sint-Marten/Sonsbeek-Zuid, Spijkerkwartier[14]. Zoals reeds benoemd is in deze wijken het percentage eengezinswoningen zeer laag. De percentages liggen met 3% (Centrum), 11% (Spijkerkwartier), en 22% (St.Marten/Sonsbeek-Zuid), ver onder het stedelijk gemiddelde (52%). Met het oog op de krapte op de woningmarkt en de aangetoonde schaarste, is het van belang deze woningen te beschermen van splitsing in meerdere zelfstandige wooneenheden. Gezien de kwetsbaarheid van deze woningen in deze drie gebieden en de zeer geringe beschikbaarheid van eengezinswoningen in deze wijken, gelden in dit gebied enkele aanvullende beleidsregels. Daarnaast heeft de toevoeging van zelfstandige wooneenheden (na splitsing) in deze wijken een hogere druk op de leefbaarheid tot gevolg dan in andere delen van de stad (zie paragraaf 6 van dit deel). Bij het splitsen van een woning in meerdere zelfstandige wooneenheden is er bijvoorbeeld sprake van een hogere parkeerdruk.

[14] https://www.arnhem.nl/dsresource?objectid=167c16a7-5068-423f-8e4b-fee764a07047&type=pdf&&

Voor het *onttrekken* van een woning aan de woningvoorraad is in het gebied Binnenstad en Singels (overeenkomstig met het bestemmingsplangebied) in sommige gevallen een woningonttrekkingsvergunning benodigd. Gezien de woningtekorten en de druk op de leefbaarheid in dit gebied, betekent dit dat in het aangewezen gebied een onttrekkingsvergunning moet zijn verleend voor elk van "normale" gezinsbewoning afwijkend gebruik van een woning. Voorbeelden daarvan zijn: het geheeld of gedeeltelijk gebruik als bedrijfs-, winkel-, of kantoorruimte, sloop, samenvoeging met een andere woning en kamer- of etagegewijze verhuur. In het aangewezen gebied is het risico het grootst dat een woning wordt onttrokken aan de woningvoorraad; hierbij speelt vooral dat het pand (of een deel daarvan) in gebruik wordt genomen voor andere doeleinden dan wonen.
Er gelden ook regels voor het samenvoegen van de woning en de omzetting van de woning naar meerdere onzelfstandige wooneenheden. Omdat er sprake is van schaarste en krapte op de woningmarkt zijn aan het samenvoegen van een woning in de binnenstad regels verbonden omdat samenvoeging per saldo het verlies van één woning betekent. Het omzetten (verkameren) van een woning in meerdere kamer- of etagegewijs te verhuren woningen valt ook onder de vergunningsplicht. Hiervoor geldt vooral dat de leefbaarheid in het geding zijn: vergeleken met gezinsbewoning is kamer- en etagebewoning doorgaans een veel intensievere vorm van bewoning. Daar de woningen in het gebied Binnenstad en Singels het meest geschikt zijn voor dit type bewoning, gelden er sinds 2002 beleidsregels voor dit gebied; een vergunning voor woningonttrekking met als doel omzetting van een woning, wordt dan alleen in die gevallen *niet* verleend als de intensiteit van bewoning afwijkt reguliere gezingsbewoning en de nieuwe situatie leidt tot een onaanvaardbare inbreuk op een geordend woon- en leefmilieu.
Bij de toetsing van een aanvraag om een onttrekkingsvergunning dient in bovenstaande gevallen het volkshuisvestelijke belang te prevaleren.

5. Onderbouwing van leefbaarheidsproblematiek

Om de wijken met zeer lage percentages eengezinswoningen leefbaar te houden, gelden er sinds 2011 beleidsregels omtrent woningsplitsing voor drie wijken (centrum, Sint-Marten/Sonsbeek-Zuid, Spijkerkwartier). Voor woningonttrekking geldt er in het gebied Binnenstad en Singels een vergunningsplicht. Naast het belang van het behouden van een voldoende gevarieerde woningvoorraad speelde bij vaststelling van de beleidsregels eveneens dat er vanuit wijkbewoners signalen kwamen dat de leefbaarheid onder druk is komen te staan. Het toenemende aantal gesplitste woningen heeft tot gevolg dat het openbaar gebied intensiever gebruikt wordt. Een hoger inwoneraantal leidt tot een toename van verkeer en tot een hogere parkeerdruk. De hiervoor genoemde wijken zijn daar van oorsprong niet op ingericht. Spijkerkwartier en Sint-Marten/Sonsbeek-Zuid zijn reguliere woonwijken. Tegelijkertijd kennen ze veruit de grootste bevolkingsdichtheid van de stad. Voor de gehele gemeente is het wijkgemiddelde 15 inwoners per 'hectare totaal' en 56,3 inwoners per 'hectare bebouwd terrein'. Voor het Spijkerkwartier liggen deze getallen op 125,2 en 135,9. Voor Sint-Marten/Sonsbeek op 114,7 en 127,5.

In 2019 is een evaluatie[15] door het college van burgemeester en wethouders vastgesteld. In de evaluatie wordt aangegeven dat uit tal van gesprekken met inwoners en andere stakeholders blijkt dat druk op de leefbaarheid - en de daarmee samengaande overlast - sterk wordt gevoeld in sommige delen van de stad. De overlast door woningsplitsing en verkamering wordt niet evenredig over de gehele stad gevoeld. Het huidige instrumentarium is vooral gericht op de Binnenstad en Singels, het Centrum, het Spijkerkwartier en St. Marten/Sonsbeek. Er kan grofweg per wijk beschreven worden welke vormen van overlast er spelen. In de evaluatie is onderstaande figuur opgenomen waarop de

[15] Woningen Splitsen, Lasten Delen; Een beleidsevaluatie op het gebied van woningsplitsing en verkamering in Arnhem, 15-1-2019

wijken zijn weergegeven waar en in welke mate overlast door woningsplitsing en verkamering wordt ervaren. Om de figuur te maken is bij het opstellen van de evaluatie geput uit ervaringen van bewoners, wijkmanagers en wijkagenten. In de roodgekleurde wijken zijn vooral de ruimtelijke kwaliteit en de leefbaarheid in het geding. De aangewezen gebieden betreffen wijken rondom het centrum waar de druk op voorzieningen en de ruimtelijke kwaliteit hoog te noemen is.

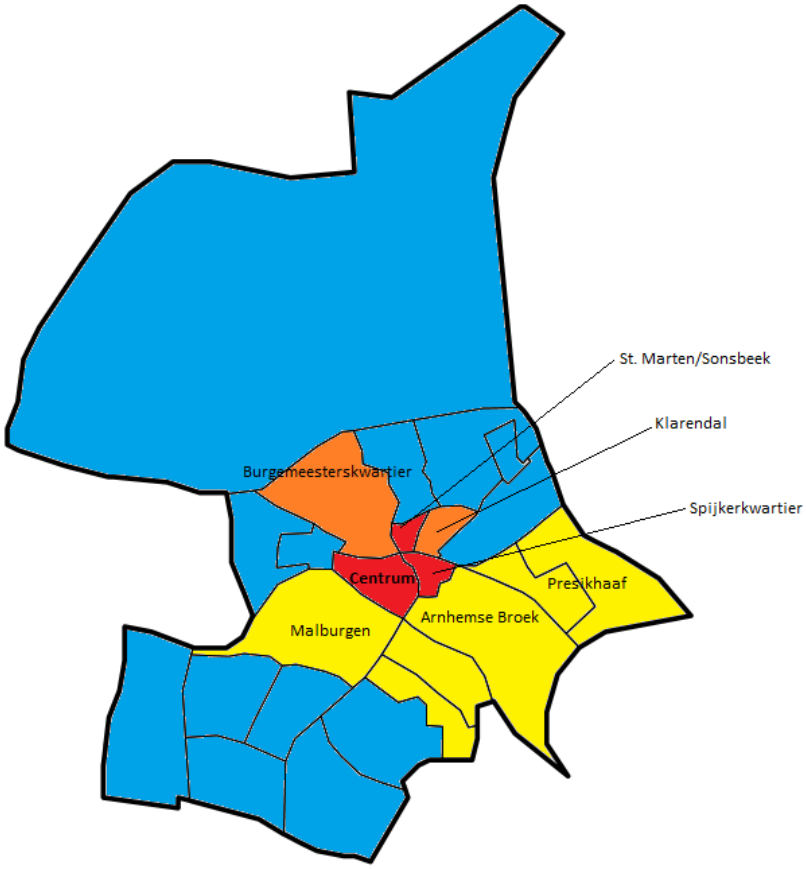

6. Conclusie

Gezien de schaarste op de Arnhemse woningmarkt, zeker in het segment betaalbare koop en huur, is het niet alleen nodig om in de hele gemeente regels te stellen voor de verdeling van woonruimte (de huisvestingsvergunning), maar is ook de noodzaak aangetoond om in delen van de stad het veranderen van de woningvoorraad door een vergunningstelsel als bedoeld in artikel 21 van de Huisvestingswet 2014 aan regels te binden. Gezien de zwaarte van een vergunningsverplichtingmiddelen zijn de regels gebonden aan enkele wijken (Binnenstad/Singels, Centrum, Spijkerkwartier, Sint-Marten/Sonsbeek-Zuid)

In de woonvisie van de gemeente Arnhem wordt het belang benadrukt van het werken aan gevarieerde woningvoorraad. Door regels over onttrekking, samenvoeging omzetting en splitsing op te nemen in de huisvestingsverordening, kunnen we in de krappe Arnhemse woningmarkt – die wordt gekenmerkt door schaarste – in enkele wijken woningen beschermen waar deze het meest kwetsbaar zijn. Zo laten we volkshuisvestelijke belangen prevaleren in een woningmarkt die de komende vier jaar nog zeker gekenmerkt zal worden door krapte en tekorten

7. Voldoen aan de vereisten volgens de Huisvestingswet 2014, en recente jurisprudentie.

De Huisvestingwet vereist dat voor de inzet van instrumenten uit die wet, schaarste en leefbaarheidsproblemen moeten worden aangetoond, en de instrumenten voldoen aan de vereisten van effectiviteit, noodzakelijkheid, geschiktheid, proportionaliteit en subsidiariteit.

Effectiviteit:
De schaarste op de woningmarkt is in deze notitie aangetoond. Omdat het risico op woningonttrekking en splitsing slechts in enkele wijken in zeer hoge mate aanwezig is, en de effecten van splitsing en/of onttrekking in die wijken ook sterkere nadelige invloeden hebben op de woningvoorraad dan in de overige wijken van Arnhem geldt een vergunningsstelsel. De regels zijn effectief omdat woningen minder gemakkelijk worden onttrokken uit de woningvoorraad ten behoeve van een andere gebruiksfunctie en omdat de gemeente beter kan sturen op het behoud van gezinswoningen in wijken waar deze slechts in zeer geringe mate aanwezig zijn.

Noodzakelijk en geschikt:
Zonder inzet van deze vergunning kunnen gezinswoningen gemakkelijk worden onttrokken of gesplitst; dit is ongewenst in een situatie waarin de toevoeging van het aantal woningen achterblijft bij de vraag. Daarnaast is het instrument noodzakelijk om de woonintensiteit binnen de perken te kunnen houden en grip te houden op de kwaliteit en leefbaarheid in straten en wijken.

Proportionaliteit:
De inzet van het vergunningstelsel richt zich slechts op die gebieden waar de kans op woningonttrekking of splitsing (van een bepaald type woning) het meest reëel aanwezig is. De regels zijn daarnaast gericht op in stand houden van een geordend woon- en leefmilieu en om de woonintensiteit in wijken niet verder te verhogen. Laatstgenoemde opmerking betekent ook dat het is toegestaan om in gebied Binnenstad en Singels woningen om te zetten als dit gebeurt voor minder dan 5 personen. De druk op de leefbaarheid is niet in de gehele stad even groot. Uit een eerdere beleidsevaluatie blijkt dat de regels die gelden voor splitsing en woningonttrekking overeenkomen met de wijken waar de men de meeste overlast ervaart.

Subsidiariteit:
Voor het reguleren van het splitsen en onttrekken van woningen staan geen andere, lichtere, instrumenten ter beschikking die nu hetzelfde effect kunnen bereiken als de huisvestingsverordening waarmee hetzelfde doel kan worden bereikt.

Bijlage 1: Reacties per advertentie

reacties/advertentie	jaar				
gemeente	2015	2016	2017	2018	Eindtotaal
Arnhem	134	142	158	167	149
Berg en Dal	75	106	102	128	102
Beuningen	115	86	99	94	98
Doesburg	55	63	61	88	64
Druten	42	46	53	65	51
Duiven	78	72	96	101	87
Heumen	84	110	118	147	114
Lingewaard	59	67	69	86	69
Montferland	33	50	49	57	48
Nijmegen	186	190	207	229	203
Overbetuwe	90	108	110	189	120
Renkum	53	63	85	86	68
Rheden	77	82	110	111	94
Westervoort	87	69	144	179	113
Wijchen	109	118	120	137	121
Zevenaar	57	56	60	62	59

: de drie gemeenten met de hoogste score per jaar

: de drie gemeenten met de laagste score per jaar

De geadverteerde woningen in Arnhem en Nijmegen leveren de meeste reacties op Het minste wordt gereageerd op woningen in Montferland, Zevenaar en Druten.

Bijlage 2: Zoektijd in jaren van geslaagde woningzoekenden per gemeente:

zoektijd	jaar				
gemeente	2015	2016	2017	2018	Eindtotaal
Arnhem	1,29	1,33	1,43	1,43	1,37
Berg en Dal	1,31	1,57	1,30	1,12	1,32
Beuningen	1,01	0,96	1,47	1,19	1,20
Doesburg	0,90	0,93	0,95	0,75	0,90
Druten	0,95	0,73	0,95	0,94	0,87
Duiven	0,92	1,05	1,07	1,07	1,03
Heumen	1,15	1,11	1,43	1,27	1,25
Lingewaard	1,16	1,01	1,23	0,99	1,11
Montferland	0,85	0,58	0,64	0,74	0,71
Nijmegen	1,32	1,43	1,55	1,32	1,42
Overbetuwe	0,90	0,96	1,09	1,37	1,06
Renkum	0,89	0,89	1,16	1,24	1,01
Rheden	1,08	1,01	1,01	1,41	1,12
Westervoort	1,04	1,28	1,09	1,22	1,14
Wijchen	1,03	1,08	1,45	1,43	1,28
Zevenaar	0,80	0,83	0,91	1,05	0,88

: de drie gemeenten met de hoogste score per jaar

: de drie gemeenten met de laagste score per jaar

De langste zoektijden komen voor in de gemeenten Arnhem, Nijmegen en Berg en Dal. De kortste in Montferland, Druten en Zevenaar.

Bijlage 3: Positie van de woningzoekende die de woning heeft geaccepteerd op de lijst

positie	jaar				
gemeente	2015	2016	2017	2018	Eindtotaal
Arnhem	7,52	6,93	6,50	5,93	6,80
Berg en Dal	5,16	4,71	5,28	3,69	4,74
Beuningen	3,72	4,52	4,61	3,20	4,13
Doesburg	4,76	3,73	4,69	3,93	4,37
Druten	5,88	3,67	4,21	3,37	4,25
Duiven	4,58	4,44	3,52	3,53	3,96
Heumen	2,47	3,90	3,57	4,23	3,52
Lingewaard	3,32	3,34	4,13	2,24	3,35
Montferland	5,64	4,14	4,21	4,99	4,77
Nijmegen	6,59	6,80	7,28	5,81	6,69
Overbetuwe	5,36	4,87	3,90	3,23	4,44
Renkum	5,66	4,73	4,94	4,01	4,90
Rheden	5,62	4,91	5,43	5,78	5,41
Westervoort	3,52	3,95	3,75	2,44	3,51
Wijchen	4,21	4,47	5,55	4,48	4,74
Zevenaar	5,01	5,44	5,33	4,06	5,04

: de drie gemeenten met de laagste score per jaar

: de drie gemeenten met de hoogste score per jaar

In de gemeenten Arnhem en Nijmegen accepteren woningzoekenden met een relatief hoge score de woning. Dat betekent dat er veel woningzoekenden zijn die wel gereageerd hebben op een woning en daarvoor in aanmerking kwamen de woning niet hebben geaccepteerd.

In de gemeenten Heumen, Lingewaard en Westervoort worden woningen relatief eerder geaccepteerd door de woningzoekenden.

Evaluatie huisvestingsverordening woningmarktregio Arnhem Nijmegen 2016

In opdracht van de gemeente Arnhem als coördinerende gemeente heeft Enserve drie enquêtes uitgezet onder actief woningzoekenden, woningzoekenden die sinds 1 januari 2018 een woning hebben verkregen via de website www.entree.nu (de zgn geholpen woningzoekenden) en de medewerkers van corporaties die deelnemen aan de gezamenlijke woonruimteverdeling via Entree.

De vragenlijsten zijn samengesteld door de desbetreffende werkgroep met daarin vertegenwoordigers van gemeenten, corporaties en Enserve.

De enquêtes voor corporatiemedewerkers zijn gehouden in de periode tussen 21 augustus en 4 september 2018. Voor woningzoekende stond de enquête online tussen 23 augustus en 6 september 2018. Respondenten zijn via een e-mail verzocht deel te nemen. Voor woningzoekende geldt dat uitsluitend personen benaderd zijn die bij herschrijving vanaf 01-01-2018 akkoord gegaan zijn met de mogelijkheid benaderd te worden voor dit type onderzoek.

Populatie en respondenten.

Groep	Benaderd	Volledig beantwoord	Totale respons	Percentage
Actief woningzoekend	2980	464	509	17,1%
Geholpen woningzoekend	2237	424	441	19,7%
Corporatiemedewerker	560	138	157	28,0%

Voor een schriftelijke enquête is een respons van ongeveer 20% zeer acceptabel en ook de totale hoeveelheid respondenten levert een betrouwbaar beeld van de opvattingen van de betrokken subgroepen.

Resultaten

In de bijlagen staan de antwoorden van de respondenten weergegeven in staafdiagrammen met absolute en relatieven scores. Hieronder worden enkele van de uitkomsten benoemd.

Actief woningzoekenden.

Deze groep kan met recht actief woningzoekend worden genoemd. 79% kijkt tenminste elke week op de website www.entree.nu en zelfs 42% dagelijks.

Opvallend is dat naar verhouding meer doorstromers de enquête hebben ingevuld dan starters. Bij de enquête is de verhouding starter / doorstromer 40% / 60%. Van alle actief woningzoekenden in 2017 was de verhouding 53% / 47%.

Op de vraag in hoeverre deze groep respondenten het een goed idee vindt dat alle 17 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen dezelfde regels hanteren bij de verdeling van huurwoningen antwoord 74% het daarmee (helemaal) eens te zijn. Slechts 7% is het hier mee (helemaal) niet eens.

De manier waarop woningen worden verdeeld in deze regio kan gemiddeld rekenen op een 5.39 op een tienpuntschaal. Daarbij moet opgemerkt worden dat deze score sterk bepaald wordt door 42 van de 457 respondenten die aangeven zeer ontevreden te zijn.

Geholpen woningzoekenden.

Deze groep was nog actiever op de woningmarkt dat de vorige. Maar liefst 99% keek wekelijks op de website waarvan 75% dagelijks.

De verhouding tussen starters en doorstromers bij de respondenten was 32% starters en 68% doorstromers terwijl van alle verhuurde woningen in 2017 41% naar starters en 59% naar doorstromers ging (andere categorieën zoals herstarters en urgenten buiten beschouwing gelaten).

Op de vraag in hoeverre deze groep respondenten het een goed idee vindt dat alle 17 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen dezelfde regels hanteren bij de verdeling van huurwoningen antwoord 79% het daarmee (helemaal) eens te zijn. Slechts 6% is het hier mee (helemaal) niet eens.

De manier waarop woningen worden verdeeld in deze regio kan gemiddeld rekenen op een 6,91 op een tienpuntschaal.

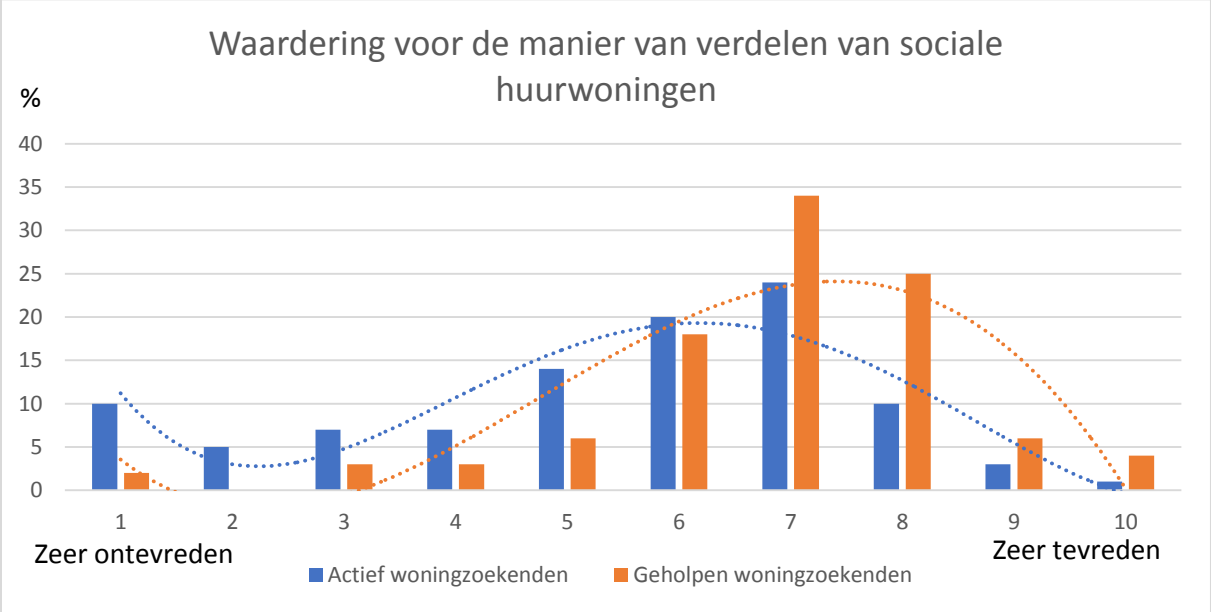

Dit beeld komt overeen met dat uit eerdere onderzoeken in 2013 en 2014

Corporatiemedewerkers

Deze groep heeft aanzienlijk meer vragen moeten beantwoorden en op een veel groter detailniveau dan de woningzoekenden.

Nog steeds vindt 70% van de corporatiemedewerkers het een goed idee dat woningzoekenden bij verhuizing hun meettijd mogen behouden. Slechts 12% is het daar niet mee eens omdat ze denken dat starters dan minder kans maken.

Het verloten van 15% van de woningen vindt 28% te weinig en 6% te veel, de overige 66% staat hier neutraal tegenover.

Veruit het grootste aandeel (79%) vindt de hoeveelheid urgentie categorieën die er nu is goed.

Ook over het schema dat gebruikt wordt op passend toewijzen uit te voeren is 85% positief.

Bij de vraag over het labelen van woningen voor bepaalde doelgroepen geeft 28% van de respondenten aan daar meer ruimte voor te willen hebben. 31% is van mening dat er juist zo min mogelijk regels en labels gehanteerd moeten worden.

Evaluatie verordening actieve woningzoekenden_2018

Status:	**Afgesloten**	Aantal contacten:	**2.980**
Begindatum:	**23-08-2018**	Bounced:	**19 (0,6%)**
Einddatum:	**06-09-2018**	Geweigerd:	**13 (0,4%)**
Live:	**15 dagen**	Gedeeltelijk geantwoord:	**48 (8,5%)**
Vragen:	**10**	Afgedankt:	**0 (0%)**
Talen:	**nl**	Einde bereikt:	**516 (91,5%)**
		Totaal beantwoord:	**564 (18,9%)**

1. Hoe vaak bezoekt u de website van Entree?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Dagelijks	232		41%
Wekelijks	209		37%
Maandelijks	62		11%
Minder dan één keer per maand	46		8%
Weet ik niet	15		3%
Totaal aantal respondenten: 564 Vraag overgeslagen: 0		0% 20% 40% 60% 80%	

2. Als wat voor woningzoekende staat u geregistreerd bij Entree?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Doorstromer	264		47%
Starter	181		32%
Weet ik niet	51		9%
Herstarter	39		7%
Woningzoekende met een indicatie	13		2%
Woningzoekende met een urgentie	10		2%
Totaal aantal respondenten: 558 Vraag overgeslagen: 0		0% 20% 40% 60% 80%	

3. Hoe lang is uw meettijd (registratiedatum)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
tussen de 6 en 10 jaar	171		31%
korter dan 5 jaar	131		24%
tussen de 11 en 15 jaar	127		23%
meer dan 20 jaar	66		12%
tussen de 16 en 20 jaar	43		8%
Weet ik niet	18		3%
Totaal aantal respondenten: 556 Vraag overgeslagen: 0		0% 20% 40% 60% 80%	

4. Op welke woningen reageert u (meerdere antwoorden mogelijk)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Woningen die worden verdeeld op basis van meettijd	444		81%
Woningen die worden verdeeld via loting	357		65%
Woningen die worden verdeeld via direct te huur	99		18%
Ik reageer niet (meer) op woningen	60		11%

Totaal aantal respondenten: 551
Vraag overgeslagen: 0

5. In hoeverre bent u het eens bent met de volgende stellingen over de website van Entree:

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
Ik vind de informatie op de website duidelijk.	535	3 13 33 42 10	3.44	4	0.93
Ik vind de informatie op de website volledig.	535	4 14 35 40 8	3.36	3	0.94
Ik vind de website makkelijk te gebruiken.	535	7 16 27 39 12	3.33	4	1.09
Ik kan de gewenste informatie op de website niet goed vinden.	535	9 36 32 18 5	2.73	3	1.01
Ik vind de website ingewikkeld.	535	13 40 25 16 6	2.62	2	1.09

Gemiddelde: 3,10 — Mediaan: 3 — Standaarddeviatie: 1,07

- 1. Helemaal niet eens
- 2. Niet eens
- 3. Neutraal
- 4. Eens
- 5. Helemaal eens

6.1. Hoe tevreden bent u over het zoeken naar een woning via de website van Entree (uitgedrukt in een cijfer)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
1 Zeer ontevreden	31		6%
2	23		4%
3	28		5%
4	25		5%
5	59		11%
6	111		21%
7	123		23%
8	81		15%
9	19		4%
10 Zeer tevreden	12		2%
- Weet ik niet	18		3%

Gemiddelde: 5,90 — Mediaan: 6 — Standaarddeviatie: 2,15

Totaal aantal respondenten: 530
Vraag overgeslagen: 0

7. Heeft u nog tips waarmee de website van Entree kan worden verbeterd (niet verplicht)?

Respondenten	167	30%
Vraag overgeslagen: 363		

8. In hoeverre bent u het eens bent met de volgende stellingen over de verdeling van huurwoningen via Entree:

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
In vind het goed dat alle 17 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen dezelfde regels hanteren voor verdeling van huurwoningen.	517	3 4 21 49 24	3.86	4	0.92
Ik vind het goed dat een deel van de woningen wordt verloot, zodat iedereen een gelijke kans heeft.	517	5 10 21 40 25	3.69	4	1.11
Ik zou het goed vinden als woningzoekenden die worden uitgenodigd voor een bezichtiging, en zonder bericht niet komen opdagen, een paar maanden worden uitgesloten om te reageren. Dit is nu niet het geval.	517	10 14 20 30 26	3.46	4	1.29
Ik vind dat het eerlijk is om een deel van de woningen op basis van de langste meettijd te verdelen.	517	10 14 18 37 21	3.44	4	1.25
Ik vind het goed dat er voorrang is voor woningzoekende die een urgentie hebben.	517	9 14 29 37 12	3.29	3	1.11

Gemiddelde: 3,55 — Mediaan: 4 — Standaarddeviatie: 1,16

- 1. Helemaal niet eens
- 2. Niet eens
- 3. Neutraal
- 4. Eens
- 5. Helemaal eens

9.1. Hoe tevreden bent u over de manier waarop de woningen worden verdeeld in deze regio (uitgedrukt in een cijfer)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
1 Zeer ontevreden	46		9%
2	21		4%
3	32		6%
4	33		6%
5	65		13%
6	91		18%
7	108		21%
8	45		9%
9	12		2%
10 Zeer tevreden	5		1%
- Weet ik niet	51		10%

Gemiddelde: 5,37 — Mediaan: 6 — Standaarddeviatie: 2,22

Totaal aantal respondenten: 509
Vraag overgeslagen: 3

10. Heeft u nog tips waarmee de manier waarop de woningen worden verdeeld in deze regio kan worden verbeterd (niet verplicht)?

Respondenten	148	26%
Vraag overgeslagen: 364	0% 20% 40% 60% 80%	

Dit is het einde van de vragenlijst. Als u klikt op voltooien, dan worden uw antwoorden opgeslagen.

Evaluatie verordening geholpen woningzoekenden_2018

Status:	**Afgesloten**	Aantal contacten:	**2.237**
Begindatum:	**23-08-2018**	Bounced:	**58 (2,6%)**
Einddatum:	**06-09-2018**	Geweigerd:	**14 (0,6%)**
Live:	**15 dagen**	Gedeeltelijk geantwoord:	**17 (3,9%)**
Vragen:	**8**	Afgedankt:	**0 (0%)**
Talen:	**nl**	Einde bereikt:	**424 (96,1%)**
		Totaal beantwoord:	**441 (19,7%)**

1. Hoe vaak bezocht u de website van Entree toen u op zoek was naar een woning?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Dagelijks	331		75%
Wekelijks	96		22%
Weet ik niet meer	6		1%
Maandelijks	4		1%
Minder dan één keer per maand	3		1%
	Totaal aantal respondenten: 440 Vraag overgeslagen: 1	0% 20% 40% 60% 80%	

2. Heeft u uw (nieuwe) woning via loting, via uw meettijd of via direct te huur verkregen?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Meettijd	341		78%
Loting	65		15%
Direct te huur	18		4%
Weet ik niet meer	13		3%
	Totaal aantal respondenten: 437 Vraag overgeslagen: 1	0% 20% 40% 60% 80%	

3. Hoe stond u geregistreerd bij Entree (voordat u uw nieuwe woning heeft gekregen)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Doorstromer	192		44%
Starter	93		21%
Weet ik niet meer	45		10%
Woningzoekende met een urgentie	39		9%
Herstarter	39		9%
Woningzoekende met een indicatie	28		6%
	Totaal aantal respondenten: 436 Vraag overgeslagen: 1	0% 20% 40% 60% 80%	

4. Hoe lang heeft u gezocht naar een huurwoning op Entree, voordat u uw (nieuwe) woning heeft verkregen?

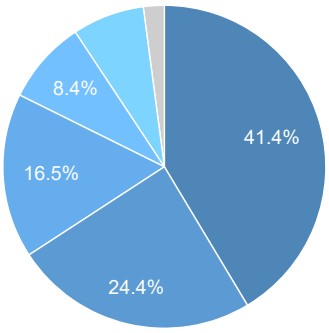

- 41% - Korter dan een half jaar
- 24% - Tussen een half jaar en een jaar
- 17% - Langer dan 1 jaar, maar korter dan 3 jaar
- 8% - Langer dan 5 jaar
- 7% - Langer dan 3 jaar, maar korter dan 5 jaar
- 2% - Weet ik niet meer

n=430

5.1. Hoe tevreden bent u over het zoeken van een woning via de website van Entree (uitgedrukt in een cijfer)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
1 Zeer ontevreden	6		1%
2	2		0%
3	8		2%
4	11		3%
5	13		3%
6	43		10%
7	99		23%
8	161		38%
9	53		12%
10 Zeer tevreden	29		7%
- Weet ik niet	4		1%

Gemiddelde: 7,41 — Mediaan: 8 — Standaarddeviatie: 1,65

Totaal aantal respondenten: 429
Vraag overgeslagen: 2

0% 20% 40% 60% 80%

6. In hoeverre bent u het eens bent met de volgende stellingen over de verdeling van huurwoningen via Entree:

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
In vind het goed dat alle 17 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen dezelfde regels hanteren voor verdeling van huurwoningen.	419	4 15 44 35	4.04	4	0.97
Ik vind dat het eerlijk is om een deel van de woningen op basis van de langste meettijd te verdelen.	420	5 6 13 45 31	3.92	4	1.04
Ik zou het goed vinden als woningzoekenden die worden uitgenodigd voor een bezichtiging, en zonder bericht niet komen opdagen, een paar maanden worden uitgesloten om te reageren. Dit is nu niet het geval.	418	6 11 14 38 31	3.78	4	1.17
Ik vind het goed dat een deel van de woningen wordt verloot, zodat iedereen een gelijke kans heeft.	418	4 7 21 42 25	3.77	4	1.04
Ik vind het goed dat er voorrang is voor woningzoekende die een urgentie hebben.	420	4 7 26 43 20	3.68	4	0.99

Gemiddelde: 3,84 — Mediaan: 4 — Standaarddeviatie: 1,05

- 1. Helemaal niet eens
- 2. Niet eens
- 3. Neutraal
- 4. Eens
- 5. Helemaal eens

7.1. Hoe tevreden bent u over de manier waarop de woningen worden verdeeld in deze regio (uitgedrukt in een rapportcijfer)?

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
1 Zeer ontevreden	6		1%
2	0		0%
3	11		3%
4	10		2%
5	22		5%
6	68		16%
7	131		31%
8	98		23%
9	22		5%
10 Zeer tevreden	17		4%
- Weet ik niet	34		8%

Gemiddelde: 6,92 — Mediaan: 7 — Standaarddeviatie: 1,59

Totaal aantal respondenten: 419
Vraag overgeslagen: 1

0% 20% 40% 60% 80%

8. Heeft u nog tips waarmee de manier waarop de woningen worden verdeeld in deze regio kan worden verbeterd (niet verplicht)?

Respondenten	118	27%

Vraag overgeslagen: 302

0% 20% 40% 60% 80%

Dit is het einde van de vragenlijst. Als u klikt op voltooien, dan worden uw antwoorden opgeslagen.

Zienswijzen nota Huisvestingsverordening 2020

concept 01.09.2019

	Indiener	Korte inhoud zienswijze (zie bijlage voor de gehele zienswijze)	Reactie
1.	Woonvisiegroep Vitaal Kekerdom	Om kleine kernen vitaal te houden moet de gemeente meer sturen via de huisvestingsverordening door maatregelen op te nemen als bindingseisen en voorrang voor mensen uit de kern, meer mogelijkheden voor jongeren om in kernen terug te keren, en de woninggrootte af te stemmen op de huishoudensomvang. De woningtoewijzing mag niet worden overgelaten aan de woningcorporatie.	De wens om kleine kernen vitaal te houden delen wij. Het beleidsmatige uitgangspunt van de huisvestingsverordening is evenwel dat er regionaal een uniform systeem is voor alle woningzoekenden. Een systeem van bindingseisen of voorrang voor bepaalde groepen die ooit in een kern hebben gewoond, past daar niet in. Dat geeft het risico van het weren van bepaalde groepen uit dorpen, en schept een precedent. Dat vinden we ongewenst. Woonruimteverdeling gaat over de verdeling van schaarste. Als er te weinig woningen in Kekerdom staan dan lost deze verordening dat niet op maar regelt slechts dat de vrijkomende woningen transparant worden toegewezen. De vitaliteit van Kekerdom hoeft daaronder niet te lijden. De corporaties voeren de verordening uit. In overleg met de in Kekerdom actieve corporatie wordt in Kekerdom gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een deel van de woningen via loting toe te wijzen, zodat jongeren ondanks een beperkte registratieduur gelijke kansen hebben op deze woningen. Die mogelijkheid blijft met de nieuwe verordening bestaan. De verordening zal niet worden aangepast naar aanleiding van uw zienswijze.
2.	PSHV (Vivare Huurdersverenigingen HVR, HVOB, de Brug huurdersbelangen en HvTS)	1. De voorrangspositie van statushouders door ze een urgentie te geven is ongewenst. Hef deze positie op en organiseer tijdelijke woonruimte voor deze doelgroep. 2. Het naast elkaar bestaan van urgentie en maatwerk is ongewenst. Maatwerk is begrensd op maximaal 20%, maar urgenties zijn niet begrensd. Dit kan tot gevolg hebben dat meer	Ad 1: De urgentie voor statushouders blijft bestaan omdat zo de taakstellig die elke gemeente heeft om deze mensen te huisvesten het beste kan worden uitgevoerd. Ze worden als urgent woningzoekende bemiddeld naar een woonruimte zodat er ook rekening kan worden gehouden met de spreiding en het

		dan 30% van de vrijkomende woningen niet voor de reguliere doelgroep beschikbaar is. Maximeer daarom urgentie en maatwerk samen op 20%.	draagvlak van buurten. Het gaat om mensen die in ons land een nieuw leven gaan opbouwen, tijdelijke huisvesting past daar niet bij. Het afschaffen van de urgentie voor deze groep is weliswaar wettelijk mogelijk , maar gemeenten moeten dan nog steeds de taakstelling in het huisvesten van deze groep halen. Het leidt daarmee niet tot een andere uitkomst in aantallen maar het kost wel meer moeite om ze te huisvesten. Lokaal kunnen corporaties en gemeente binnen de kaders van deze verordening afspraken maken voor extra maatregelen om deze groep te huisvesten. Ad 2: Het samenvoegen en maximaliseren van maatwerk en urgentie op 20% vinden we geen goed idee. We willen het aantal urgenten niet maximeren omdat iedere urgente snel een woning nodig heeft, of het er nu 10 zijn of 1.000. Het aantal urgenten vertoont overigens door de jaren heen een vrij constant patroon: gemiddeld wordt ongeveer 10% van alle vrijkomende woningen toegewezen aan urgenten. Maatwerk is iets anders: daarover maken we afspraken en dat is wel te maximeren. Daarnaast is in deze verordening het maatwerk nauwkeuriger omschreven en kunnen we het zo ook beter monitoren. De verordening zal niet worden aangepast naar aanleiding van uw zienswijze.
3.	Huurdersbelangenvereniging de Klink	1. Er zijn geen wijzigingen aangebracht om de slaagkansen van starters te vergroten. 2. Bij de sanctie op no show pleit de Klink voor een goede controle van het uitnodigingsproces en een snelle uitnodiging van de volgende op de wachtlijst. 3. De Klink maakt zich verder zorgen over de groep statushouders die met voorrang worden gehuisvest, en de gevolgen daarvan voor de kansen van Nijmeegse starters. De Klink pleit voor het evenredig bijbouwen van sociale huurwoningen als deze voorrangsregeling blijft bestaan.	Ad 1. Dat klopt. Het vergroten van slaagkansen van starters werkt het best bij een markt met veel doorstroming. De verordening kon en kan dat niet beter faciliteren dan het behoud van registratieduur bij verhuizing op te nemen. Daarmee is een drempel weggenomen om te gaan verhuizen en zo een verhuisketen te starten. Maar het blijft verdelen van schaarste. De verordening kan niet regelen dat er meer woningen worden gebouwd. Ad 2. Goede controle van het aanbiedingsproces is een

			onderwerp dat we in het kader van een evaluatie van de no show (na een jaar, dus begin 2021) zullen oppakken. Ad 3. Statushouders zijn ook starters en vergroten dus per definitie de groep woningzoekende starters. Kansen voor alle starters worden dan lager , dus ook voor Nijmeegse starters. Deze verordening gaat er niet over, maar de woningbouwopgave in het sociale segment is voor ons een belangrijk punt.
4.	Plavei woningcorporatie	Plavei is positief over de nieuwe verordening, maar heeft op onderdelen vragen en wensen voor verduidelijkingen: 1. Mogen corporaties bij het uitsluiten van woningen voor urgent woningzoekenden ook uitsluiten voor een bepaalde groep urgenten of alleen voor alle urgenten ? 2. Artikel 8: kop van artikel spoort niet met inhoud 3. Artikel 10 a lid b: krijgen woningzoekenden uit de tijdelijke opvang altijd een urgentie, ook als ze meer dan 10 jaar meettijd hebben? 4. Art 22. Hardheidsclausule: wordt dit niet ondervangen door artikel 10b3 en 20.1 ? 5. Verwijzingen naar andere regelgeving graag naar bijlage omwille van de leesbaarheid.	Ad1: Bedoeld is uitsluiten voor alle categorieën urgenten. Als er volkshuisvestelijke redenen zijn om hierin te differentiëren verzet de verordening zich daar niet tegen. Het wijzigt niets aan de grens van 30%. Evenmin aan de opdracht andere urgenten elders te huisvesten. Ad 2. Correct, de kop is aangepast. Ad 3. Ja, altijd, dat is in de Huisvestingswet vastgelegd. Ad 4: Nee, de hardheidsclausule is gericht op gevallen waarbij toepassing van de regels tot een onredelijke of onbillijke uitkomst leidt. Art. 20 is gericht op gevallen waarin de verordening niet voorziet. Dat is iets anders. Art 10b3 handelt over urgenties , dat is veel specifieker en daarmee te smal voor de werking van de hardheidsclausule. Ad 5: Het aantal verwijzingen is beperkt en waar verwezen wordt levert het een verduidelijking. Dat is te doen gebruikelijk in een verordening.
5.	Groen Links Renkum	1.Groen Links Renkum wenst de effecten van het no show bij een volgende evaluatie te beoordelen op de tijdswinst die het voor andere woningzoekenden heeft opgeleverd. 2. Geconstateerd wordt dat alleen de voorraad tot € 710 onder de regels van de verordening valt. De wet maakt het mogelijk ook middeldure huur tot € 1.000 onder de regels te laten vallen. Groen Links vraagt het college van Renkum om met andere gemeenten te onderzoeken of er schaarste is aan middeldure huurwoningen in de regio, en of eventuele schaarste leidt tot	Ad 1: De effecten van no show zullen na een jaar worden geëvalueerd, dus begin 2021. Ad 2: in 2019 wordt op regionaal niveau de actuele situatie op de woningmarkt in kaart gebracht. Het segment middeldure duur komt daarin ook aan bod. Op basis van deze resultaten kan bezien worden of één of meerdere gemeenten hun verordening op dit punt willen aanpassen.

		onrechtvaardige en onevenwichtige effecten. Uitkomsten kunnen dan leiden tot een aanpassing van het vergunningstelsel. Bij voorkeur uiterlijk 2020	
6.	WAC Renkum	1. De WAC heeft bezwaar tegen het onderscheid tussen levensloopgeschikt en rolstoeldoorgankelijk. En stelt voor om voor alle woningen de eisen van rolstoeldoorgankelijk te hanteren. Voor bijlage 2: 2. Onder 4 a deurposten van 850 mm ipv 750 mm (is ook cf. Bouwvbesluit) 3. Onder 5 i deurbreedte van 800 is te smal.	Ad 1: Wij handhaven dit verschil omdat er anders heel veel woningen uit de definitie vallen die op zich goed geschikt zijn voor mensen met een fysieke beperking, maar niet rolstoeldoorgankelijk zijn. Ad 2: De norm van 750 mm is niveau bestaande bouw, 850 is niveau nieuwbouw. De richtlijnen hebben betrekking op bestaande bouw. Ad 3. De norm voor bestaande bouw is minimaal 800 mm. Zie ook onder 2.
7.	Platform Kamerbreed, Mede namens Nijmegen Oost, Platform Wedren/Julianapark, Bewonersoverleg Bottendaal, Altrade	1. Art. 12: werkingsbied voor woningen die niet mogen worden verkamerd is te grofmazig. De grens dient voor het centrum en 19e eeuwse schil te worden verhoogd. Gepleit wordt voor differentiatie per wijk. 2. Art 14. Vergunning kan alleen worden aangevraagd door eigenaar. Gepleit wordt voor “bedoeld eigenaar”. Dit kan doorverkoop met prijsopdrijvend effect tegengegaan. 3. Ook moet een vergunning tijdelijk kunnen worden verstrekt,. Daarvan gaat een preventieve werking uit. 4. Artikel 15 weigeringsronden: het leefbaarheidsonderzoek is niet inhoudelijk beschreven, gepleit wordt om dat hier integraal op te nemen. 5. Verder wordt een wijziging van de formulering van “kan worden geweigerd” voorgesteld nl. ”wordt geweigerd, tenzij zich bijzondere omstandigheden voordoen. 6. Art .16 Voorwaarden en voorschriften. Ook hier wordt gepleit de integrale tekst uit de beleidsregels op te nemen. 7. Art. 18. In bijlage 3 ontbreken de gegevens voor de monitoring op het onttrekken en omzetten van woonruimte. Dit moet aangepast worden. 8. Art. 19 bestuurlijke boete. Hier ontbreekt de procedure voor het illegaal verkameren van panden . Ook dit moet aangepast worden: welke procedure wordt gevolgd en op welke wijze wordt bewoning daadwerkelijk gestaakt.	Ad 1. Het werkingsgebied omvat alle zelfstandige woningen tot de NHG grens van 290.000 in de hele stad, en in de aangegeven wijken alle zelfstandige woningen. Omdat we daar om leefbaarheidsredenen meer willen sturen. De 19e eeuwse schil valt daar volledig in. Daarmee differentiëren we per wijk. . Ad 2. De vergunning is gebonden aan het pand in kwestie. Prijsopdrijvend effect bij doorverkoop is geen belang dat we via de huisvestingsverordening kunnen reguleren. Ad 3. Alleen in bijzondere gevallen verstrekken we een tijdelijke vergunning. Maar normaliter blijft de vergunning verbonden aan het pand. Zie ook onder 2. Ad 4. Op basis van onze ervaringen met bezwaar en beroep is gekozen voor een andere opzet: de belangrijkste zaken zijn nu opgenomen in de verordening. Daarnaast wordt de uitwerking van een aantal zaken, waaronder de leefbaarheidstoets opgenomen in nieuwe beleidsregels. Ad 5. Ons inziens biedt de Huisvestingswet hiervoor geen ruimte Ad 6. Voorwaarden en voorschriften worden aan een vergunning verbonden. Het gaat te ver om dit in de verordening te doen.

		9. Bijlage toelichting 13: Gevraagd wordt welke instrumenten er zijn om te voorkomen dat appartementen (zelfstandige woningen) worden verhuurd aan meerdere personen (die geen gemeenschappelijke huishouding voeren) , en waarmee dan illegale verkamering wordt gerealiseerd.	Ad 7. Bijlage 3 gaat over de monitorinformatie die de woningcorporaties over de woonruimteverdeling leveren. Over de monitorinformatie rond het kamerverhuurbeleid wordt u, conform gemaakte afraken separaat op de hoogte gesteld. Ad 8. De procedure om te koen tot het opleggen van een bestuurlijke boete vormt geen onderwerp dat we wensen te regelen in een verordening wordt opgenomen in de nieuwe beleidsregels. Ad 9. Dat instrument is de huisvestingsverordening en de handhaving daarvan. Bij 3 of meer personen zonder gemeenschappelijke huishouding is er sprake van vergunningplichtige verkamering
8.	Nijmeegse Verhuurderssociëteit	1. Norm voor grootte van de kamer van 24m BVO gemeten volgens NEN 2580 is te hoog en praktisch onwerkbaar. Er wordt een alternatief voorgesteld uit het keurmerk kamerverhuur. 2. De lijst van 22 panden van woonverenigingen die door een woningcorporatie worden beheerd lijkt strijdig met gelijkheidsbeginsel. Verhuurders zouden ook dit soort panden moeten kunnen aandragen die op dezelfde wijze worden verhuurd.	Ad 1. Nadere beschouwing van de norm heeft tot de conclusie geleid dat deze norm in de praktijk zijn doel voorbijschiet. Deze norm zal verwijderd worden uit de regels, en we volgen de regels uit het Bouwbesluit voor overbewoning. Dat komt neer op een norm van minimaal 12 m2 per bewoner. Ad 2. De bewuste lijst van 22 panden betreft reeds lang bestaande en als zodanig functionerende woonverenigingen waarvan het vastgoed in handen is van een woningcorporatie. Woningcorporaties zijn solide beheerders waarbij het risico van overlast minimaal is. Vandaar deze uitzondering. Bij particuliere verhuurders is het risico van overlast groter, de goede niet te na gesproken. Het zijn dus verschillende zaken en het gelijkheidsbeginsel is niet van toepassing. De opgenomen lijst van woonverenigingen is in ieder geval uitgezonderd van de reikwijdte van Hooftstuk 3. Dit laat onverlet dat ook in andere situaties sprake kan zijn van een duurzame gezamenlijk huishouding.

Verhuringen aan starters en andere woningzoekenden 2016-2018

1. Inleiding

In een schaarse woningmarkt is het van belang dat er geen onrechtvaardige en onevenwichtige uitkomsten ontstaan vanwege die schaarste . Daarom hebben we in de woningmarktregio Arnhem-Nijmegen als sinds jaar en dag regels vastgesteld voor de verdeling van die schaarste aan goedkope woningen. Die regels gaan over welk deel van de voorraad wordt verdeeld, wie het eerst aan de beurt is bij een vrijkomende woning (het zogenaamde rangorde-criterium), en wanneer je urgent bent en met voorrang een woning kunt krijgen.
Daarbij moet altijd in het oog worden gehouden dat woonruimteverdeling gaat om het verdelen van schaarse woonruimte. Elke groep die voorrang moet krijgen leidt tot minder kansen voor andere groepen. Er komen via woonruimteverdeling geen woningen bij, het is geen oplossing voor die schaarste, en geen duizend-dingendoekje.

Maar het is natuurlijk wel belangrijk om te kijken of de regels leiden tot uitkomsten die we wensen. Een groep die veel wordt genoemd zijn de starters op de woningmarkt. Veel gemeenten en corporaties willen de slaagkansen van starters vergroten. In het portefeuillehoudersoverleg wonen van december 2018 is gevraagd om meer info over deze groep. Daarover, en over andere groepen gaat deze notitie.

In de tabel zijn de verhuringen aan diverse groepen woningzoekend opgenomen over de periode 2016 tm 2018 (bron: Enserve)

	Doorstromer		Starter		Herstarter		Soc/med urgentie		SV-urgentie	
Gemeente	Verh.	%	Verh.	%	Verh.	%	Verh.	%	Verh.	%
Arnhem	2383	45%	2004	38%	483	9%	236	5%	135	3%
Berg en Dal	345	49%	245	35%	81	11%	33	5%	5	1%
Beuningen	270	54%	154	31%	46	9%	32	6%	2	0%
Doesburg	176	56%	73	23%	37	12%	16	5%	12	4%
Druten	160	49%	101	31%	56	17%	9	3%	3	1%
Duiven	222	48%	137	30%	63	14%	37	8%	3	1%
Heumen	113	41%	118	42%	27	10%	20	7%		0%
Lingewaard	209	46%	161	35%	56	12%	29	6%		0%
Montferland	241	53%	122	27%	75	17%	14	3%	1	0%
Nijmegen	2549	46%	2188	39%	513	9%	254	5%	42	1%
Overbetuwe	223	47%	128	27%	76	16%	42	9%	5	1%
Renkum	282	49%	161	28%	70	12%	25	4%	35	6%
Rheden	629	54%	294	25%	143	12%	53	5%	45	4%
Rozendaal	4	57%	2	29%		0%		0%	1	14%
Westervoort	153	50%	97	32%	23	8%	27	9%	4	1%
Wijchen	359	47%	243	32%	94	12%	58	8%	2	0%
Zevenaar	506	54%	279	30%	118	13%	29	3%	2	0%
Eindtotaal	8824	48%	6507	35%	1961	11%	914	5%	297	2%

Verhuringen aan diverse groepen woningzoekenden in de periode 2016-2018 (looptijd huidige verordening)

Voor deze groepen gelden de volgende definities:

Doorstromer: Woningzoekende die bij verhuizing binnen of naar de regio een zelfstandige woonruimte (huur of koop) in Nederland leeg achterlaat.

Starter: Woningzoekende die bij verhuizing geen zelfstandige woonruimte achterlaat.

Herstarter: Woningzoekende die een zelfstandige woonruimte verlaat zonder dat deze woonruimte beschikbaar komt; dit vanwege echtscheiding, beëindiging partnerregistratie of samenwoning (minimaal gedurende twee jaar, zoals bedoeld in art. 267 lid 3 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek).

Daarnaast worden urgenten onderscheiden die na het succesvol doorlopen van de urgentieprocedure een woning verkrijgen (sociaal- medisch urgenten) en woningzoekenden die in het kader van de "Stadsvernieuwing" (SV urgenten) een woning verkrijgen.

Daarnaast zijn er nog kleinere groepen die een woning krijgen maar vanwege de kleine aantallen niet opgenomen zijn in de tabel (mantelzorgers, verzorgd wonen etc.

2. Duiding

Wat opvalt is dat er toch betrekkelijk veel woningen aan starters worden verhuurd: 6500, tegen 8800 aan doorstromers. Tussen gemeenten zijn er verschillen. Doesburg heeft het laagste percentage starters met 23% en Heumen het hoogste met 42%. Ook Nijmegen (39%) en Arnhem (38%) huisvesten relatief veel starters. De slaagkans van starters is wel lager dan die van doorstromers. Maar toch zijn ze geen concurrenten van elkaar, ook al wordt dat vaak gedacht. Dat komt door de werking van de woningmarkt[1].

Het aantal verhuurde woningen aan starters wordt bepaald door het aantal woningen dat vrijkomt op de markt. Vrijkomende woningen ontstaan door overlijden, vertrek naar een koopwoning, verhuizing naar buiten de regio, samenwonen van twee huurders in een woning en oplevering van nieuwbouw. Ook kan het aantal vrijkomende woningen gestimuleerd worden door huurcontracten die bijvoorbeeld vijf jaar geldig zijn. En aan het eind van een verhuisketen komt altijd een woning vrij voor een starter. De slaagkans van starters is daarmee gelijk aan het aantal startende verhuisketens / het aantal woningzoekende starters.

We kunnen de positie van starters enigszins verbeteren door ze voorrang geven bij een vrijkomende woning. Dan komt een starter rechtstreeks in een woning die vrijkomt. Dat is 1 verhuisketen. Reageren er 10 starters dan is hun slaagkans 1/10 = 10% De verhuisketen heeft ook een lengte van 1. Woningzoekende doorstromers worden niet geholpen. Dit is schematisch weergegeven in model 1.

Model 1

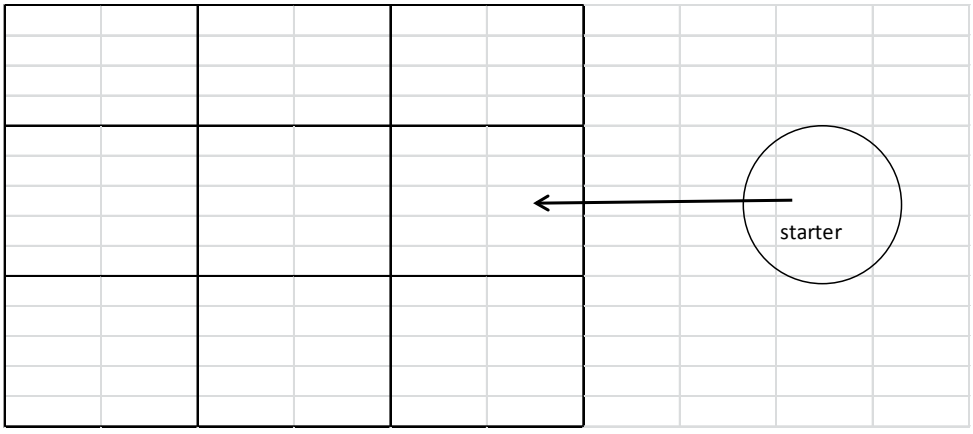

[1] Hierbij is gebruik gemaakt van een artikel van Dr. Henk van Dijk, Adviseur Woningmarkt bij Enserve.
Zie ook https://www.gemeentennl.nl/ruimte/wat-kan-mijn-gemeente-doen-voor-starters-op-de-woningmarkt/

Voor doorstromers werk het heel anders . Daar is de slaagkans bepaald door de lengte van de verhuisketen. Hoe langer die is, hoe meer verhuisbewegingen er zijn en hoe meer doorstromers worden geholpen. En aan het einde dus 1 starter. Zie model 2

Model 2

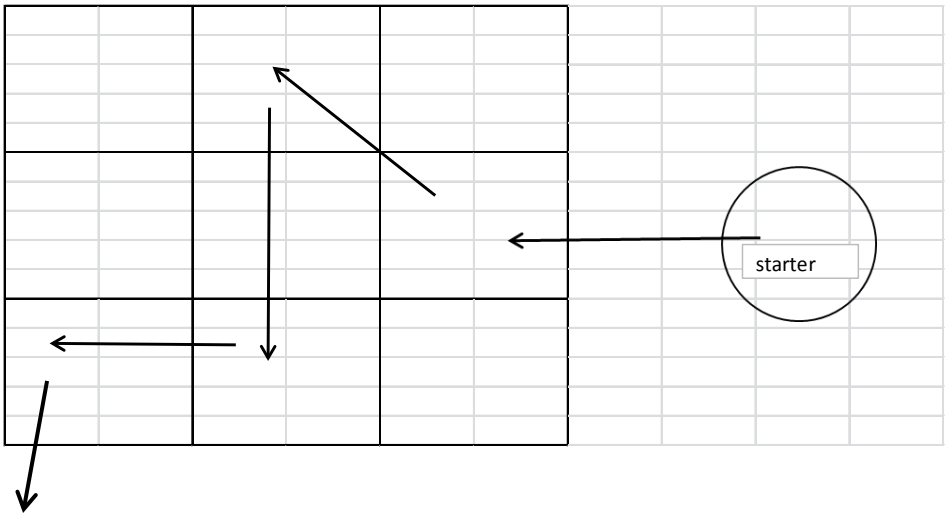

In model 2 is van de 10 reagerende starters de slaagkans nog steeds 10%. Maar de slaagkans van doorstromers is aanmerkelijk vergroot. Als daar ook 10 reageren is die kans 30%.
In model 1 was dat 0 %.

3. Conclusie

De conclusie is dat slaagkansen voor starters niet beïnvloed kunnen worden door de systematiek van woonruimteverdeling , maar die van doorstromers wel. Starters en doorstromers zijn geen concurrenten van elkaar. Starters concurreren alleen met andere starters, en met mensen die wel verhuizen maar geen zelfstandige woning achterlaten zoals mensen die na een scheiding een sociale huurwoning betrekken.
Maar door de doorstroming te vergroten, althans niet te belemmeren, kunnen we wel meer mensen aan een woning helpen. En misschien zelfs meer verhuisketens laten ontstaan. Daarom is destijds behoud van meettijd bij verhuizing ingevoerd. Dat continueren we bij de update van de huisvestingsverordening. Hiermee wordt vanuit de woonruimteverdeling de drempel om te verhuizen kleiner. Al spelen bij die verhuisbeslissing natuurlijk ook andere factoren een rol.
Een betere oplossing is om het woningaanbod te vergroten, goed voor starters en anderen. Maar dat regelen we niet met de woonruimteverdeling.

Inspreektekst 20-11-2019, Hubertus Xhofleer
HV woonwagenbewoners Arnhem

Dank u voorzitter,

Geachte wethouder, raadsleden en toehoorders.
Vanavond sta ik hier om onze zorgen te delen over de huisvestingsverordening die over anderhalve maand van kracht wordt en wat deze gaat betekenen voor de Arnhemse huidige en toekomstige woonwagenbewoners.
Maar eerst een stap terug…zoals ook bij u bekend, heeft de gemeente in samenspraak met de wooncorporaties, het voortouw genomen om tot mogelijke uitbreiding van standplaatsen over te gaan.
Dit gaat in samenwerking met ons de huurdersvereniging woonwagenbewoners Arnhem.

Mede dankzij het Beleidskader gemeentelijk stand- en woonwagenbeleid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het advies van het College van de Rechten van de Mens zijn wij tot een ongevraagd advies 'Toewijzingsbeleid voor woonwagenbewoners 'gekomen. Ons advies moet nog besproken worden, mede omdat de huisvestingsverordening ook zou moeten gelden in steden in de regio.
Voor de Huurdersvereniging is het belangrijk dat onze mensen in familieverband kunnen wonen. Dit wordt ook zo genoemd in het Beleidskader. Ook het College van de Rechten benoemt dit recht tot in het wonen in familieverband ook uitgebreid. Daarnaast maken wij gebruik van de term "afstammingsbeginsel",welke ook genoemd wordt in het Beleidskader.

Maar wat zijn onze zorgen nu?
Hoewel de wooncorporaties nu min of meer toegezegd hebben om toewijzing volgens maatwerk te laten verlopen hebben wij de volgende opmerkingen:

- "het wonen in familieverband" is voor ons een pre;

- in de verdeling van de standplaatsen wensen wij een rol te spelen, vooral omdat wij onze mensen en hun situatie en de urgentie die op dat moment speelt het beste kennen.

-veel mensen hebben vrijwillig en of uit noodzaak een eigen woonwagen gekocht hebben laten of zelf gebouwd , dit met als gevolg dat er met b.v een sterfgeval of doorstroming wij onze eigen woonwagen niet kunnen

verkopen, overdragen of nalaten aan familie leden , dit omdat er weinig of geen verkoop mogelijkheden aangeboden worden van de standplaatsen en er dan ook geen mogelijkheid is voor overname van onze roerende goederen.
Zoals dit wel mogelijk is bij erfpacht.
Het gevolg daarvan is kapitaal vernietiging, door deze reden worden wij enorm geremd in b.v verduurzaming van onze woonwagens.
Ik neem een voorbeeld: de woonwagen units bieden ongeveer 15m2 gelegenheid om daar zonnepanelen op te plaatsen maar bewoners zien hier geen heil in omdat het geen eigendom is.

Wij hopen dat ons verhaal u duidelijk is, mochten er nog vragen zijn beantwoord ik die graag.

Dank u.

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve en meningsvormende (1) bijeenkomst 20 november 2019

Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020

Zaaknummer:	412079
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Obma (AC), Hegge (PvdD), Broersma (CU), Greving (PvdA), Loos (VVD), Prinsen (GL), Dijk (D66), Hutten (CDA), Wiggers (AOP), Bal (DENK/Verenigd Arnhem) en Verheij (PVV).
De fractie van de SP was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Insprekers
Hr. Hubertus Xhofleer heeft ingesproken namens de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem. Hij heeft enkele probleemsituaties bij de toewijzing van standplaatsen aangestipt. Ook heeft hij enkele vragen van de raadskamer beantwoord.

Bespreking
Tijdens de meningsvormende (1) bespreking beantwoordt de wethouder vragen van de raadskamer over de toewijzing van standplaatsen voor woonwagens, de huisvesting van statushouders en de afspraken, die in de regio gemaakt zouden moeten worden over het aanbod van woningen, daar waar de verordening de verdeling van de beschikbare woonruimte regelt. De wethouder heeft in de beantwoording ook verwezen naar het woningbehoefteonderzoek, waarover binnenkort gedebatteerd zal worden. Hij heeft aangegeven met de (sub)regio in gesprek te gaan over de verdeling van het aanbod van woningen.
Verschillende fracties hebben moties en/of amendementen aangekondigd: de VVD een motie of amendement m.b.t. afspraken aan de aanbodzijde, de PVV een amendement aangaande de urgentie van statushouders en GroenLinks een motie m.b.t. de verdeling van de middenhuur-woningen.

Toezeggingen
Wethouder Paping heeft toegezegd dat in het Plan van Aanpak voor de woonwagenstandplaatsen concrete voorstellen worden opgenomen over het toewijzingsbeleid.
De wethouder heeft een korte notitie aangekondigd, waarin de knelpunten t.a.v. de uitstroom uit instellingen en mogelijke oplossingen daarvoor worden beschreven.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat alle vragen beantwoord zijn. Behandeling zal een volgende keer worden voortgezet met een m2-behandeling.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M.S. Loor

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (2) bijeenkomst 4 december 2019

Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020

Zaaknummer:	412079
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Obma (AC), Eliëns (PvdD), Becker (CU), Greving (PvdA), Loos (VVD), Prinsen (GL), Dijk (D66), Hutten (CDA), Wiggers (AOP), Elfrink (SP) en Verheij (PVV).
De fractie van DENK/Verenigd Arnhem was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking
Er zijn een 3-tal moties besproken:
- Motie van CDA, D66 en DENK/VA, die beoogt de slaagkans van woningzoekenden t/m 35 jaar te vergroten door een aanpassing van het verdeelmodel.
- Motie van de PVV om het huisvesten van aantallen vergunninghouders tot de taakstelling te beperken.
- Motie van GroenLinks, Arnhem Centraal en ChristenUnie gericht op het versterken en verdelen van de voorraad middeldure huur, bijv. door een doelgroepenverordening.

Toezeggingen
Wethouder Paping heeft m.b.t. de slaagkans van woningzoekenden t/m 35 jaar toegezegd dit in overleg met de regio te willen onderzoeken wat de mogelijkheden zijn en hierover de raad voor 1 juni 2020 te informeren.
Wethouder Paping heeft toegezegd in het regionale overleg te zullen inbrengen dat er door de raad van Arnhem meer transparantie in het besluitvormingsproces wordt gewenst.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat alle moties behandeld zijn. Het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvorming op 18 december 2019.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

J. van der Loo

Titel/onderwerp: **Agenderingsverzoek "Kansrijke Start"**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 3774836 petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Desiree Ockers
Portefeuillehouder:	R. van der Zee	Telefoonnr:	3775716
		E-mailadres:	desiree.ockers@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief (rondetafelgesprek)		
Toelichting	In september heeft het Verloskundig Samenwerkingsverband VSV Kracht Arnhem een brief gestuurd over de deelname van en de subsidie aanvraag door de gemeente Arnhem aan het actieprogramma Kansrijke Start en de subsidieaanvraag. Aanleiding voor de fractie van Arnhem Centraal om een verzoek in te dienen voor een rondetafelgesprek met de werkgroep VSV kwetsbare zwangere tijdens de Politieke Avond. Tijdens het onderdeel Rondvraag van de Politieke Avond van 25 september 2019 zijn door GroenLinks en de PvdA mondelinge vragen gesteld aan wethouder Van der Zee over deelname van en de subsidieaanvraag door de gemeente Arnhem aan het actieprogramma Kansrijke Start. Uit de beantwoording van de wethouder is gebleken dat de gemeente Arnhem ervoor heeft gekozen om zich in te schrijven voor de 2e tranche van november 2019. **Doel** Tijdens het rondetafelgesprek wil de indiener met de werkgroep kwetsbare zwangere onder andere in gesprek over: - Wat er in Arnhem nodig is en op welke termijn? - De opvattingen van de werkgroep ten aanzien van de taken en verantwoordelijkheden van de gemeente? - Hoe verloopt de samenwerking en communicatie met de gemeente en de partners in geboortezorg. Namens het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht Arnhem is de werkgroep VSV kwetsbare zwangere uitgenodigd om deel te nemen aan het rondetafelgesprek. **Actieprogramma Kansrijke Start** Het actieprogramma Kansrijke Start richt zich op de eerste 1000 van kinderen die geboren worden in kwetsbare situaties in op extra ondersteuning voor kwetsbare gezinnen zodat meer kinderen een kansrijke start krijgen. Meer en betere aandacht voor de sociale, mentale en fysieke omstandigheden kunnen de kansen voor baby's en peuters worden vergroot en problemen worden voorkomen. Het is gericht op de eerste 1000 dagen van kinderen die geboren worden in een kwetsbare situatie.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Er is geen vervolgbehandeling voorzien. Een eventueel vervolg hangt af van het initiatief dat een of meerdere fracties neemt.		
Spreekrecht publiek	Ja.		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Het betreft een informatieve bijeenkomst in de vorm van een ronde tafelgesprek met de		

	werkgroep VSV kwetsbare zwangere. Woordvoerders van de fracties in de gelegenheid zijn om het gesprek aan te gaan met de werkgroep. Portefeuillehouder Van der Zee is geen deelnemer aan het ronde tafelgesprek maar zal indien mogelijk als toehoorder aanwezig zijn.
Bijlagen	

Agenderingsverzoek 'Kansrijke Start'
Behandelresultaat rondvraag en mededelingen d.d. 25-09-2019
Brief Verloskundig Samenwerkingsverband VSV Kracht Arnhem
Actieprogramma Kansrijke Start

Van: Lea Manders [mailto:info@leamanders.nl]
Verzonden: dinsdag 17 september 2019
Onderwerp: agenderingsverzoek VSV

Naar aanleiding van de brief die wij van de werkgroep VSV kwetsbare zwangeren hebben ontvangen, vraagt onze fractie agendering van deze brief en bijgaande vragen aan voor een ronde tafel gesprek. Gezien de volgende subsidieronde is het van belang dit gesprek zsm te agenderen.

Lea Manders, raadslid
06 109 37 989

AANVRAAG AGENDERING RONDE TAFELGESPREK MET GEBOORTEZORG VSV

Uit recent onderzoek is gebleken dat de eerste 1000 dagen van een kind cruciaal zijn voor zijn of haar toekomstige leven. In dat kader heeft het rijk subsidie gereserveerd voor gemeenten om met een actieprogramma aan de slag te gaan. De voortrekkersrol wordt door de Minister bij de gemeenten gelegd. De gemeente Arnhem speelt hiermee een cruciale rol in het actieprogramma met betrekking tot het aanspraak maken op subsidie. De eerste subsidieronde is al geweest. De tweede ronde is al snel: in november.

Het VerloskundigSamenwerkingsVerband Arnhem (VSV) bestaat uit 4 pijlers: ziekenhuis Rijnstate, gynaecologen, eerstelijns verloskundigen en kraamzorgorganisaties. Hierbij sluiten afgevaardigden van de werkgroep 'kwetsbare zwangeren' aan.
Directe aanleiding nu is 'Kansrijke start' het actieprogramma van VWS
https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2018/09/12/actieprogramma-kansrijke-start

Graag wil de fractie van Arnhem Centraal in een ronde tafel gesprek met *Het VerloskundigSamenweringsverbandArnhem* en de *werkgroep VSV kwetsbare zwangeren* zaken bespreken als:

- Welke taken en verantwoordelijkheden zien de insprekers bij de gemeente liggen?
- Wat zou er in Arnhem moeten gebeuren en op welke termijn?
- Hoe is de samenwerking nu met de gemeente en de partners in geboortezorg. Wat gaat goed en wat kan beter?
- Welke contacten met de gemeente zijn er al geweest en hoe zijn deze verlopen?
- Gaat de wethouder snel actie ondernemen mbt de komende subsidietranche?

Ook verzoeken wij om een reactie van de wethouder in de loop van het gesprek.

BEHANDELRESULTAAT

Politieke Avond 25 september 2019

Mondelinge vragen van raadsleden & fractievolgers

Resultaat van bespreking:

Voorafgaand aan de vergadering heeft de heer S. Fonk namens stichting EcoVrede over de toekomst van de huisvesting van de stichting.
Later op de avond heeft de raad de motie 'Stichting EcoVrede niet laten barsten' aangenomen.
(De inspraaktekst en de aangenomen motie 19M108 zijn aan de stukken toegevoegd).

Mondelinge vragen

De heer Dijk (D66) stelt vragen over de gevolgen van het falende stikstofbeleid voor woningbouw in Arnhem n.a.v. de uitspraken van de Raad van State over het PAS.
Wethouder Bouwkamp antwoordt namens het college dat de gemeente vertraging oploopt bij de woningbouw en dat er mogelijk compenserende maatregelen nodig zijn. M.b.t. de Stadslandbouw geeft de wethouder aan met de pachters in gesprek te gaan om duurzame pachtovereenkomsten af te sluiten. Op de aanvullende vraag van **de heer Elfrink (SP)** antwoordt de wethouder dat het college bezig is met het in kaart te brengen van het bestaande en het geplande "stikstofblazers". Zij wijst erop dat het een complexe opgave is en dat er zowel op landelijk, regionaal als op lokaal niveau naar oplossingen wordt gezocht om de woningbouw vlot te trekken.

De heer D. Becker (ChristenUnie) vraagt aan het college of er in Arnhem sprake is van het weren van **dakloze GHB verslaafden** bij de nachtopvang, over de problematiek die deze groep vormt voor de opvang en hoe ze dit kan verenigen met de wens van de raad dat niemand onvrijwillig op straat hoeft te verblijven.
Wethouder Louwers antwoordt namens het college dat het in Arnhem enkele malen per jaar voorkomt dat iemand bij de nachtopvang wordt geweerd als gevolg van het vertonen van de kenmerken van GHB verslaving. Het weren van deze personen heeft te maken met de risico's en overlast die deze verslaving kenmerkt en met zich meebrengt en niet met de huisregels. Alleen cliënten waarvan dit op voorhand bekend is worden geweerd en dan komen ze niet op straat terecht maar bij de Eerste Hulp van Rijnstate, de crisisopvang van Iriszorg of binnen hun eigen netwerk.
Het college wil dat niemand onvrijwillig op straat verblijft, ook GHB gebruikers niet, maar het is lastig om een goede vorm van opvang te vinden. Samen met Iriszorg wordt er gezocht naar een goede manier om deze groep op te vangen.

Mevrouw Navis (GroenLinks) stelt mede namens **mevrouw Van Nunen (PvdA)** vragen aan het college over de deelname van de gemeente Arnhem aan het **actieprogramma Kansrijke Start** en het overleg hierover met het Verloskundig Samenwerkingsverband.
Wethouder Van der Zee antwoordt dat de gemeente Arnhem actief betrokken is geweest bij de totstandkoming van het programma en door het Ministerie ook nadrukkelijk is uitgenodigd om zich in te schrijven. De gemeente Arnhem heeft ervoor gekozen om zich in te schrijven voor de 2e tranche van november 2019. Het college erkent de meerwaarde van het programma en het past ook binnen andere projecten die worden uitgevoerd. Het Verloskundig Samenwerkingsverband (VSV) is hier over geïnformeerd. Op de aanvullende vraag van **mevrouw Manders (Arnhem Centraal)** over het contact met VSV antwoordt de wethouder dat er na het mailbericht van VSV op ambtelijk niveau contact is geweest.

De heer Elfrink (SP) stelt vragen over zicht en grip op **de financiële huishouding** van de gemeente Arnhem
Wethouder Paping antwoordt namens het college dat de begroting 2020-2023 financieel sluitend is, dat het weerstandsvermogen op peil is, de solvabiliteit de komende jaren toeneemt, er voldoende middelen zijn voor de ontwikkelingen in de zorg en dat de ambities uit het coalitieakkoord financieel zijn vertaald. Hij vervolgt dat in de Turap2 de overschrijdingen en onder uitputting te lezen zijn maar

dat er zich uiteraard ontwikkelingen kunnen voordoen die we nu nog niet kunnen overzien. Wethouder Paping concludeert dat de gemeente Arnhem in grote lijnen de financiële huishouding onder controle heeft. Hij geeft aan dat het college zich inspant om management- en sturingsinformatie te ontwikkelen, waardoor hij de zorgvraag en de zorglasten beter kan prognosticeren.
Op korte termijn (in oktober) zal het college technische sessies organiseren om met de raad van gedachten te wisselen over de standaardrapportages. Tijdens deze technische sessie zal er ook meer informatie volgen over het prognosemodel dat meer gericht is op de lange termijn.

De heer Elfrink (SP) stelt vragen over de rol van de provincie Gelderland bij het bezwaar van inwoners van Arnhem tegen de **biomassacentrale** Kleefse Waard.
Wethouder van Dellen legt in uit hoe het proces van het indienen van bezwaarschriften werkt bij de Provincie. Het betekent in deze dat alle betrokkenen over de dezelfde informatie dienen te beschikken, aldus de wethouder. Hij deelt daarbij de mening van de heer Elfrink niet inzake het monddood maken van inwoners van Arnhem met behulp van de Provincie Gelderland. Het college van B&W zal de leden van Gedeputeerde Staten hierover dan ook niet tot de orde roepen. De wethouder verwijst voor de vraag over de rol van het college van Arnhem t.o.v. de inwoners in deze kwestie naar het debat later op de avond naar aanleiding van de moties over de biomassacentrale.
[De motie 19M106 'Stop biomassacentrale Arnhem' is aangenomen. De motie 19M107 'Uitspraak ten aanzien van hout gestookte biomassacentrales' is daarna niet meer in stemming gebracht.]

Toezeggingen
Geen

Videoverslag
Het videoverslag van dit agendapunt is te bekijken via de website http://arnhem.raadsinformatie.nl/

De raadsadviseur,
E.J.S. Dirksen

De voorzitter,
A. Marcouch

INGEKOMEN 17 SEP. 2019

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Griffier gemeente Arnhem
mr. J.G.M. Kersten
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 12 september 2019

Geachte heer Kersten,

Namens het Verloskundig Samenwerkingsverband VSV Kracht Arnhem vraag ik uw aandacht voor het volgende.

Binnen de geboortezorg Nederland is in samenwerking met de gemeentes het actieprogramma Kansrijke Start ontwikkeld. Ieder kind verdient de best mogelijke start van zijn of haar leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. De gezondheid van een kind voor, tijdens en na de geboorte blijkt een belangrijke voorspeller te zijn van problemen – zowel fysiek als mentaal – op latere leeftijd. Minister Hugo de Jonge (VWS), gemeenten, partijen uit de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg (JGZ) slaan daarom in het actieprogramma Kansrijke Start de handen ineen om de kinderen van vandaag en de volwassenen van morgen een betere kans te bieden.

De voortrekkersrol wordt door de Minister bij de gemeenten gelegd. De gemeente Arnhem speelt hiermee een cruciale rol in het actieprogramma met betrekking tot het aanspraak maken op subsidie.
Al enige tijd proberen wij in contact te komen met de persoon die binnen uw gemeente verantwoordelijk is voor deze portefeuille. Tot op heden heeft dit geen enkel succes.
Helaas heeft de regio hierdoor tranche 1 van de subsidie ronde gemist.
Tranche 2 volgt al in november 2019.

Als VSV Kracht vinden wij het erg belangrijk om zo spoedig mogelijk met dit actieprogramma te starten. Vanuit de VSV werkgroep kwetsbare zwangere bestaat er reeds een coalitie en is er een lijst opgesteld met interessante projecten die onder Kansrijke Start kunnen vallen. Wij zijn er klaar voor!

Via deze weg verzoeken wij u dan ook vriendelijk om ons op korte termijn aan te geven wie wij hier binnen uw gemeente voor kunnen benaderen.
Wij horen graag van u.

Met vriendelijke groet,

namens het gehele VSV bestuur Kracht

Ivonne Mijnheer,
gynaecoloog
voorzitter ketenbrede werkgroep kwetsbare zwangeren,
bestuurslid VSV Kracht

en

Marieke Smith,
verloskundige
voorzitter VSV Kracht

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Actieprogramma

Kansrijke Start

Actieprogramma

Kansrijke Start

Inhoud

Inleiding: waarom een actieprogramma Kansrijke Start 5

1. Het probleem: te veel kinderen hebben geen goede start 7

2. Het doel: meer kinderen een kansrijke start geven 11

3. De aanpak: hoe gaan we dit realiseren 13
3.1 Lokale coalities bouwen 14
3.2 Cijfers voor gemeenten 15
3.3 Menukaart met interventies 15
3.4 Communicatie 15
3.5 Kennis 16

4. De actielijnen 17
4.1 Actielijn 1: Voor de zwangerschap 17
4.1.1 Kwetsbare ouders met een kinderwens ondersteunen 18
4.1.2 Nu Niet Zwanger landelijk beschikbaar 18
4.2 Actielijn 2: Tijdens de zwangerschap 19
4.2.1 Scherper in beeld krijgen van kwetsbare gezinnen 19
4.2.2 Sneller hulp aan kwetsbare gezinnen 20
4.2.3 Routekaarten /zorgpaden voor professionals 21
4.3 Actielijn 3: Na de geboorte 21
4.3.1 Flexibele inzet contactmomenten jeugdgezondheidszorg 21
4.3.2 Laagdrempelige opvoedingsondersteuning voor kwetsbare ouders 22
4.3.3 Zeer jonge kwetsbare ouders ondersteunen 23

5. Voortgang en resultaten 25

6. Financiën 27

Inleiding

Waarom een actieprogramma *Kansrijke Start*

Ieder kind verdient de best mogelijke start van zijn of haar leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start[1].
De gezondheid van een kind ***voor***, ***tijdens*** en ***na*** de geboorte blijkt een belangrijke voorspeller te zijn van problemen – zowel fysiek als mentaal - op latere leeftijd.

Er is al veel geïnvesteerd om de babysterfte in Nederland omlaag te brengen. Gelukkig gaat het met de meeste baby's dan ook goed bij de geboorte. Maar sommigen hebben een valse start, doordat zij te vroeg geboren worden, te weinig wegen bij de geboorte of beiden. Een baby die tijdens de eerste 1000 dagen van het leven blootstaat aan stress, rook, slechte voeding, mishandeling of andere risicofactoren, begint met een achterstand aan zijn of haar leven. Deze factoren zorgen ervoor dat kinderen zich op fysiek, mentaal en sociaal gebied minder goed kunnen ontwikkelen. Die eerste 1000 dagen beginnen al in de buik. Voor de gezondheid en ontwikkeling van een kind zou het niet uit mogen maken waar zijn of haar wieg staat. De gezondheid van baby´s rondom de geboorte is dan ook een belangrijke opgave voor ons allemaal: ouders, samenleving, professionals en overheid. We gaan daarom met dit actieprogramma investeren in een kansrijke start voor zoveel mogelijk kinderen.

Een goede start begint al voor de geboorte, zelfs nog voor de conceptie en de zwangerschap. Rijk, gemeenten, geboorte- en jeugdgezondheidszorg, volwassen-ggz, welzijnswerk en wijkteams kunnen hier het verschil maken. Zij zijn de aangewezen partijen om het belang van de eerste 1000 dagen uit te dragen en hier actief op in te zetten. We roepen gemeenten en alle professionals in het sociale en medische domein op om hun bijdrage te leveren. In dit actieprogramma lichten we toe waarom een kansrijke start zo belangrijk is, welke acties we gaan ondernemen om meer kinderen een kansrijke start te geven en hoe we dat gaan meten.

Enkele cijfers over baby's in Nederland:

- *In 2017 zijn 167.595 kinderen geboren.*[2]
- *Circa 0,5-1% van de kinderen (tussen de 800 en 1.700 per jaar) wordt geboren in (zeer) kwetsbare gezinnen.*[3] *Zij lopen het risico om uit huis geplaatst te worden.*
- *Circa 14% van de kinderen (bijna 25.000 per jaar) heeft geen goede start bij de geboorte door vroeggeboorte, een te laag geboortegewicht of een combinatie daarvan.*[4]
- *Kinderen met een valse start bij de geboorte krijgen later vaker groei- en (psychische) ontwikkelingsproblemen, suikerziekte, hart- en vaatziekten en overgewicht.*[5]

1 Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2017). *Gezonde, kansrijke en veilige generatie* (position paper).
2 De Staat van Volksgezondheid en Zorg, Kerncijfer geboorten 2017, https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/geboorten.
3 Mejdoubi J., Heijkant S. van den, Struijf E., Leerdam F. van, Hira Sing R. A., Crijnen A. (2013). Risicofactoren voor kindermishandeling bij jonge hoogrisicozwangeren: design van het VoorZorgonderzoek, *Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg*, 2, 26-31.
4 Waelput, A. J. M., et al. (2017). Geographical differences in perinatal health and child welfare in the Netherlands: rationale for the healthy pregnancy 4 all-2 program. *BMC, Pregnancy and Childbirth*.
5 Potijk, M. R., Winter, A. F. de, Bos, A. F., Kerstjens, J. M., & Reijneveld, S. A. (2012). Higher rates of behavioural and emotional problems at preschool age in children born moderately preterm. *Archives of Disease in Childhood*, 97, 112-117.

1. Het probleem: te veel kinderen hebben geen goede start

In Nederland hebben de meeste kinderen een gezonde start bij de geboorte en groeien ze gezond en veilig op. De babysterfte was hoger dan in andere Europese landen. Op basis van het advies *Een goed begin*[6] heeft de geboortezorg er stevig aan getrokken om deze babysterfte terug te dringen. De meest recente geboortecijfers laten zien dat er flinke winst geboekt is.[7] De babysterfte in Nederland (vanaf 22 weken zwangerschap tot en met 28 dagen na de geboorte) is tussen 2010 en 2016 gedaald met bijna 20%, van 9,0 per 1000 baby's in 2010 naar 7,3 per 1000 in 2016.[8] Ten opzichte van 2000 is de daling zelfs 39%, van 11,9 per 1.000 baby's in 2000 naar 7,3 per 1.000 in 2016. Toch heeft ongeveer 14% van de kinderen geen goede start bij de geboorte door vroeggeboorte, een te laag geboortegewicht of een combinatie daarvan.[9] De oorzaak hiervan ligt voornamelijk bij sociale risicofactoren en het gebrek aan beschermingsfactoren.

Tessa Roseboom, hoogleraar Vroege ontwikkeling en gezondheid aan de Faculteit der Geneeskunde van de Universiteit van Amsterdam, doet onderzoek naar de eerste 1000 dagen. 'De ontwikkeling die we doormaken van de eerste cel tot aan tweejarige peuter is fenomenaal en vormt ons voor een belangrijk deel tot wie we zijn. In geen enkele andere periode in het leven worden zo veel mijlpalen bereikt. Alle organen worden aangelegd, onze afweer wordt opgebouwd, we hechten ons aan anderen, we leren kruipen, staan en lopen, we leren eten en drinken, we leren communiceren, spreken onze eerste woordjes, en leren essentiële levenslessen over oorzaak en gevolg. Op dit fundament bouwen we de rest van ons leven. Deze periode is dan ook cruciaal voor een goede ontwikkeling van jonge kinderen, hun gezondheid op volwassen leeftijd en de gezondheid van volgende generaties. Als je deze periode niet goed doorloopt, dan is het alsof je een valse start maakt.

6 Stuurgroep Zwangerschap en Geboorte. (2009). *Een goed begin*.
7 Brief van de Minister voor Medische Zorg van 13 maart 2018, 29214-76.
8 Perined. (2016). *Factsheet Zwangerschap en Geboorte*.
9 Waelput, A. J. M., et al. (2017). Geographical differences in perinatal health and child welfare in the Netherlands: rationale for the healthy pregnancy 4 all-2 program. *BMC, Pregnancy and Childbirth.*

Als een kind in deze vormende fase blootstaat aan stress, rook, slechte voeding, mishandeling of andere risicofactoren, dan is dat de wortel voor gezondheidsverschillen. Deze grote verschillen in kansen op een lang en gezond leven hebben weinig te maken met erfelijke factoren, maar alles met de omstandigheden waarin kinderen zich ontwikkelen en opgroeien.'[10]

De eerste 1000 dagen blijken dus niet alleen bepalend voor een gezonde groei en ontwikkeling in de buik,[11] maar ook voor de kansen op een optimale ontplooiing op latere leeftijd.[12] Juist omdat de ontwikkeling van een kind in die periode razendsnel gaat, is het van fundamenteel belang dat deze goed verloopt: er is maar één kans op een goede start. Het hart kan niet opnieuw worden aangelegd, net zomin als het brein. Als de ontwikkeling niet goed gaat, dan heeft een kind daar levenslang last van. Het moet de rest van zijn of haar leven knokken om met die achterstand om te gaan. Ook de Gezondheidsraad wijst in haar advies op het belang van een goede start in de eerste 1000 dagen.[13] Gelukkig groeien de meeste kinderen gezond op.

Maar de verschillen in gezondheid van baby's bij de geboorte tussen gemeenten en ook tussen wijken zijn soms groot. Baby's die in achterstandswijken worden geboren, lopen een groter risico op een valse start.[14] In sommige wijken van steden als Rotterdam en Amsterdam is de kans op sterfte en ziekten rondom de geboorte twee- tot driemaal hoger dan het landelijke gemiddelde. Zo is er 20% meer kans op babysterfte, 16% meer kans op vroeggeboorte en 11% meer kans op een minder goede groei van de baby in de buik. Circa 85% van de perinatale sterfte hangt samen met de vier belangrijkste perinatale ziekten (BIG4): aangeboren afwijkingen, vroeggeboorte, te laag geboortegewicht en een lage Apgarscore.[15] Stress bij ouders - als gevolg van bijvoorbeeld huiselijk geweld, relatieproblemen, psychosociale problemen, verslaving, licht verstandelijke beperkingen (lvb), leefstijl, criminaliteit, geluidsoverlast, huisvestingsproblemen, schulden of werkeloosheid - is daarbij een belangrijke risicofactor. Soms weegt dit zelfs zwaarder dan medische en verloskundige risico's. Uiteraard zijn er ook kwetsbare gezinnen waar ondanks de problemen die zij hebben de kinderen toch gezond en veilig opgroeien tot zelfstandige volwassenen.
Deze kinderen hebben echter een grotere kans op een achterstand. Problemen tijdens hun eerste 1000 dagen hebben directe gevolgen voor hun gezondheid en hun ontwikkeling. Dit is niet alleen het geval bij jongere kinderen, maar treft kinderen ook op latere leeftijd en werkt zelfs door in volgende generaties.

Op 22 mei 2018 heeft de Gezondheidsraad het advies De ouder-kindrelatie en jeugdtrauma's uitgebracht.[16] Voor een gezonde ontwikkeling van het kind is het cruciaal dat het kind een goede start maakt in de eerste 1000 dagen, zo stelt de Gezondheidsraad. Die start bestaat uit een gezonde zwangerschap, zo min mogelijk negatieve jeugdervaringen en dat ouders in staat zijn om sensitief te reageren op het kind. Daarom moeten met name kwetsbare ouders passende ondersteuning krijgen, gericht op het wegnemen van stress en op het bevorderen van sensitief ouderschap. Daarnaast is het belangrijk om kinderen van kwetsbare ouders zo goed mogelijk te ondersteunen.

10 Roseboom, T. (2018). *De eerste 1000 dagen: Het fundamentele belang van een goed begin vanuit biologisch, medisch en maatschappelijk perspectief*. Utrecht: Uitgeverij de Tijdstroom.
11 Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2017). *Gezonde, kansrijke en veilige generatie* (position paper).
12 Barker, J. (2007). The origins of the developmental origins theory. *Journal of Internal Medicine*.
Steegers, E. A. P. (2014). Embryonale gezondheid en preconceptiezorg. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde*.
13 Gezondheidsraad. (2018). *De ouder-kindrelatie en jeugdtrauma's*.
14 Bonsel, G. J., et al. (2010). *Lijnen in de Perinatale Sterfte, Signalementstudie Zwangerschap en Geboorte.* Rotterdam: Erasmus MC. Poeran, J., et al. (2012). De aanpak van perinatale sterfte in Nederland. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde*.
15 Steegers, E. A. P. (2017). Sociale verloskunde in Nederland. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde*.
16 Gezondheidsraad. (2018). *De ouder-kindrelatie en jeugdtrauma's*.

Een kind zonder goede gezondheid en stimulerende omgeving tijdens de geboorte en zijn of haar eerste levensjaren, heeft later een grotere kans op fysieke en psychische problemen, suikerziekte, hart- en vaatziekten en overgewicht.[17] Daarbij is stress bij ouders een belangrijke risicofactor. Soms weegt dit sociale risico zelfs zwaarder dan de medische en verloskundige risico's. Zo kan stress tijdens de zwangerschap de hersenontwikkeling van het kind negatief beïnvloeden.[18] Als gevolg van stress kunnen ouders minder warmte en genegenheid tonen naar hun kind of minder adequaat reageren op de behoeftes van hun kind (sensitief ouderschap).[19] Ouders die hun kind mishandelen of verwaarlozen, hebben relatief vaak psychische of psychiatrische problemen. Ouders die zelf als kind mishandeld zijn, of in hun jeugd andere negatieve ervaringen in het gezin hebben meegemaakt, lopen een groter risico om hun eigen kind te mishandelen. Gebrekkige opvoedingsvaardigheden en stress in de opvoeding zijn grote risicofactoren voor kindermishandeling. Soms hebben ouders te hoge of juist helemaal geen verwachtingen van hun kind, kijken negatief naar hun kind of slagen er niet in begripvol op hun kind te reageren. Ze willen het vaak wel anders doen, maar weten niet hoe en het lukt hen om verschillende redenen niet om de situatie te veranderen.[20]

Kinderen uit kwetsbare gezinnen groeien doorgaans zonder problemen op maar zitten vaker in een omgeving waarin ze zich niet optimaal kunnen ontplooien. Deze gezinnen hebben te maken met risicofactoren zoals lage sociaal-economische status (laag opleidingsniveau, armoede, werkloosheid, criminaliteit, ongunstige buurt), gezinssamenstelling en opvoeding (alleenstaand ouderschap, tienermoederschap, ongunstig opvoedingsgedrag, huiselijk geweld, relatieproblemen), gezondheid en verslaving van ouders (langdurige aandoening of handicap, emotionele of psychosociale problemen, verslavingsproblematiek), en gezondheid en temperament van de kinderen zelf (langdurige aandoening of handicap, verstandelijke beperking, laag geboortegewicht, moeilijk temperament).[21] Er zijn uiteraard ook kinderen die ondanks deze risicofactoren toch gezond opgroeien. En goede voorlichting, ondersteuning en begeleiding kunnen een positief effect hebben op deze risicofactoren. Het gaat daarbij om zowel de sociale omstandigheden als de mentale en fysieke gezondheid. Daarnaast zijn ook de beschermende factoren bij de opvoeder, een kind of zijn of haar omgeving te beïnvloeden, waardoor de negatieve invloed van risicovolle situaties afneemt.[22] Beschermende factoren zijn bijvoorbeeld warmte en affectie van de ouder naar het kind toe, praktische en emotionele steun vanuit het sociale netwerk, bereidheid van ouders om hulp te accepteren, en zelfwaardering, zelfvertrouwen en sociale competentie van de ouders. Ook de WRR wijst in hun Policy Brief van 27 augustus 2018[23] op het belang van beleid gericht op (aanstaande) ouders door bijvoorbeeld het medische en sociale domein met elkaar te verbinden in de preconceptionele fase en tijdens de zwangerschap en de effecten van armoede en achterstand op de perinatale gezondheid.

17 Roseboom, T.J. e.a. (2018). *De eerste 1000 dagen*.
18 Franklin, T. B., et al. (2010). Epigenetic transmission of the impact of early stress across generations. *Biological Psychiatry*.
19 Gezondheidsraad. (2018). *De ouder-kindrelatie en jeugdtrauma's*.
20 Nederlands Jeugdinstituut, *Risicofactoren en beschermende factoren*, https://www.nji.nl/kindermishandeling-probleemschets-risicofactoren.
21 Broek, A. van den, Kleijnen, E., & Bot, S. (2012). Kwetsbare gezinnen in Nederland. In Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, *Ontzorgen en normaliseren: Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.
22 Nederlands Jeugdinstituut, *Risicofactoren en beschermende factoren*, https://www.nji.nl/kindermishandeling-probleemschets-risicofactoren.
23 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2018), *Van verschil naar potentieel*.

In Rotterdam registreerden professionals en gemeente in verschillende achterstandsbuurten en -wijken meer vroeggeboorten, meer baby's met een te laag geboortegewicht en een relatief hogere babysterfte, dan in andere wijken van de stad en dan ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Verloskundigen merkten dat meer aanstaande moeders sociale ondersteuning nodig hadden. Ze zagen tegelijkertijd onvoldoende aansluiting tussen het medische en het sociale domein en misten duidelijke zorgpaden. Er was een stijging van huiselijk geweld en een toename van het aantal uithuisplaatsingen. Daarom ontwierp Rotterdam in 2016 samen met de professionals in de stad het programma Stevige Start, om meer kinderen in Rotterdam gezond ter wereld te laten komen en optimale ontwikkelingskansen te bieden. Stevige Start geeft het gemeentelijk beleid vorm rondom zwangerschap, geboorte en het opgroeien van de allerjongsten. Het programma richt zich op (aanstaande) ouders, van voor het zwanger worden totdat een kind naar school gaat. Daarnaast helpt het programma professionals om preventief risico's te signaleren. Tot slot pakt het programma risico's bij ouders en kinderen vroegtijdig aan via gerichte interventies. Het programma Stevige Start heeft perinatale zorg en de verbinding tussen het medische en het sociale domein prominent op de stedelijke agenda gezet.

Lang niet alle kwetsbare zwangere vrouwen en jonge kinderen die risico's lopen, worden op dit moment gesignaleerd door professionals, waardoor zij de juiste ondersteuning of hulp mislopen. Zelfs als zij wel in beeld zijn, is er bij professionals soms onduidelijkheid naar wie ze moeten verwijzen of zijn ze niet helemaal zeker van hun zaak. Daarnaast vragen kwetsbare zwangere vrouwen en jonge ouders niet tijdig hulp, of weten ze niet waar ze terecht kunnen met hun vragen. Als het lukt om tijdens de zwangerschap en bij jonge ouders risico's te signaleren en vervolgens de juiste ondersteuning of hulp te bieden, kunnen veel problemen bij het kind worden voorkomen. Signaleren en goed verwijzen kan op alle plekken waar deze (toekomstige) ouders komen: via verloskundigen, gynaecologen en kraamzorg, via de zorg voor mensen met een lichte verstandelijke beperking en de geestelijke gezondheidszorg, via de jeugdgezondheidszorg, de wijkteams of het jongerenloket. Afhankelijk van de hulpvraag komen het sociaal wijkteam, het welzijnswerk, de schuldhulpverlening, de jeugdgezondheidszorg of andere instanties in actie. Gemeenten spelen in dit traject een essentiële rol. Als we eerder hulp in het gezin weten te krijgen, kunnen we problemen in hun ontwikkeling ondervangen, of in ieder geval eerder en beter aanpakken. Dat voorkomt wellicht dat kinderen uit huis geplaatst moeten worden of op latere leeftijd in de jeugdhulp belanden.[24]

Kortom

Om ieder kind een gezonde, veilige en kansrijke start te bieden is meer landelijke ***én*** lokale aandacht voor de eerste 1000 dagen nodig. Voor gemeenten liggen hier veel kansen: iedere baby is immers een toekomstige inwoner van een gemeente en dus de moeite waard om in te investeren. Door meer en kwalitatief betere aandacht te besteden aan de sociale, mentale en fysieke omstandigheden van (aanstaande) kwetsbare gezinnen, kunnen de kansen voor baby's en peuters worden vergroot en problemen worden voorkomen.

Daarom zetten we met dit actieprogramma in op extra ondersteuning voor kwetsbare gezinnen, inclusief gezinnen waar, al dan niet tijdelijk, sprake is van een kwetsbare opvoedsituatie, rondom bewust zwanger worden, een gezonde zwangerschap en veilig ouderschap. Daarbij is een goede koppeling tussen het medische en het sociale domein inclusief de publieke gezondheid essentieel, zodat meer kinderen een kansrijke start krijgen. Gemeenten spelen daarbij een belangrijke rol.

24 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2018). *Actieprogramma Zorg voor de Jeugd*.

2. Het doel: meer kinderen een kansrijke start geven

Dit actieprogramma heeft tot doel om meer kinderen een kansrijke start te geven. In Nederland heeft 14% van de kinderen een valse start bij de geboorte.[25] Door deze valse start krijgen kinderen later vaker groei- en (psychische) ontwikkelingsproblemen, suikerziekte, hart- en vaatziekten en overgewicht en komen ze veel vaker in aanraking met jeugdhulp.

Om ervoor te zorgen dat meer kinderen een kansrijke start krijgen, willen wij dat er:

1. Meer kwetsbare ouders goed voorbereid met hun zwangerschap starten.
2. Minder ongeplande en onbedoelde zwangerschappen in kwetsbare gezinnen voorkomen.
3. Beter problemen (ook niet-medische) worden gesignaleerd bij (aanstaande) kwetsbare gezinnen.
4. Meer aanstaande kwetsbare ouders eerder de juiste hulp krijgen.
5. Meer kwetsbare ouders toegerust zijn voor het ouderschap en de opvoeding.
6. Minder baby's en jonge kinderen uit huis of onder toezicht worden geplaatst.

Het actieprogramma *Kansrijke Start* richt zich op kinderen in de eerste 1000 dagen van hun leven, met name kinderen die geboren worden in een kwetsbare situatie. Andere actieprogramma's richten zich op andere levensfasen van kinderen. Zo draait *Zorg voor de Jeugd* om het verbeteren van de jeugdhulp, de jeugdbescherming en de jeugdreclassering, zodat kinderen, jongeren en ouders op tijd passende hulp ontvangen. Het actieprogramma *Geweld hoort nergens thuis* richt zich op het eerder en beter signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling, en op het stoppen en duurzaam oplossen ervan om schade ervan te beperken. *Scheiden zonder Schade* wil schade bij kinderen als gevolg van (huwelijks)scheidingen van hun ouders tegengaan. Het Nationaal Preventieakkoord richt zich op specifieke thema's zoals roken en alcohol, die eveneens invloed kunnen hebben op de eerste 1000 dagen van kinderen. Het traject *Preventie en ondersteuning rondom onbedoelde (tiener)zwangerschappen* draagt bij aan het verminderen van dergelijke zwangerschappen. Samen vormen deze actieprogramma's een sluitende aanpak om zoveel mogelijk problemen te voorkomen en ze zo vroeg mogelijk aan te pakken.

25 Waelput, A. J. M., et al. (2017). Geographical differences in perinatal health and child welfare in the Netherlands: rationale for the healthy pregnancy 4 all-2 program. *BMC, Pregnancy and Childbirth.*

In de ontwikkelfase van dit actieprogramma hebben gemeenten, professionals, publieke en private organisaties, kennisinstellingen en beroepsgroepen actief meegedacht over de inhoud van het programma. Er is ook gekeken naar de lessen uit de aanpak van gemeenten zoals Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en de Veenkoloniën.

Het project Goede Start in het programma Kans voor de Veenkoloniën richt zich op een goede start voor de volgende generatie inwoners van de Veenkoloniën. Het omvat de fasen tussen conceptie en het achttiende levensjaar binnen een gezin. In het project worden ouder(s) en kind(eren) gevolgd, waarbij hun zorgvraag nauwkeurig in kaart wordt gebracht en op een laagdrempelige manier een zorgnetwerk wordt opgestart. Elke ouder/kind heeft een aantal contactmomenten met een zorgprofessional. Op deze momenten bekijken zij samen of er naast de aangeboden standaardzorg nog een aanvullende zorgvraag is. Mocht dit het geval zijn, dan krijgen zij ondersteuning van een netwerk van professionals. Goede Start werkt onder meer met Samen zwanger (CenteringPregnancy), Samen opvoeden (CenteringParenting) en Samen opgroeien.

3. De aanpak: hoe gaan we dit realiseren

Rijk, gemeenten, zorgverzekeraars, beroepsgroepen, belangenorganisaties en kennisinstituten slaan met dit actieprogramma de handen ineen. Als we onze kennis, ervaring en capaciteit beter benutten en uitwisselen, kunnen we van elkaar leren. Op die manier zijn we allemaal in staat om meer meters te maken en zo kwetsbare kinderen een kansrijke start te geven. We gaan dit actieprogramma daarom organiseren vanuit lokale coalities ondersteund door een programmateam en aangestuurd door een stuurgroep. Hierbij zetten we in op drie actielijnen (zie Hoofdstuk 4). Het actieprogramma *Kansrijke Start* heeft om te beginnen landelijke doelen, maatregelen en resultaten. Op lokaal niveau kent elke gemeente of regio haar eigen doelen, maatregelen en resultaten, die zijn afgestemd op de lokale situatie en goedgekeurd door de gemeenteraad.

Het bouwen en verankeren van *lokale coalities* rondom de eerste 1000 dagen is essentieel voor een kansrijke start van kinderen in de desbetreffende gemeente of regio. Deze coalities realiseren ketenafspraken tussen alle organisaties die een rol spelen bij de geboorte. De ketenafspraken gaan inhoudelijk over de inzet van de meest effectieve maatregelen en praktisch over de manier waarop organisaties samenwerken. De gemeenten en regio's zijn zelf verantwoordelijk voor het bouwen van de lokale coalities. Behalve de gemeente zitten in deze coalities de belangrijkste lokale vertegenwoordigers van organisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, jeugdgezondheidszorg en betrokken professionals (wijkteammedewerkers, huisartsen, verloskundigen, kraamzorg en gynaecologen). Voor hun lokale aanpak kunnen de coalities gebruik maken van en kiezen uit het palet aan landelijke maatregelen. Zo zorgen we er ook voor dat de landelijke maatregelen stevig verankerd worden in het gemeentelijke domein.

Het actieprogramma kent een *landelijke coalitie*, die bestaat uit intrinsiek gemotiveerde mensen en invloedrijke opinieleiders. Deze landelijke coalitie zal samen met de minister het belang van de eerste 1000 dagen en de uitvoering van het actieprogramma *Kansrijke start* gaan uitdragen.

3.1 Lokale coalities bouwen

We willen dat er op lokaal of regionaal niveau een herinrichting komt van de keten rond de eerste 1000 dagen van kinderen. Zo kunnen we kwetsbare gezinnen makkelijker bereiken en beter begeleiden. Een herinrichting betekent dat we de jeugdgezondheidszorg eerder inzetten, namelijk al tijdens de zwangerschap, en zo de verbinding tussen het medische, sociale en publieke gezondheidsdomein versterken.

Impuls voor lokale coalities

Vanuit het actieprogramma zorgen we, samen met gemeenten, dat lokale coalities een samenhangende aanpak neerzetten rondom de eerste 1000 dagen. Dit sluit aan bij het Interbestuurlijk Programma waarin ambities zijn afgesproken over de belangrijkste onderwerpen in deze regeerperiode. Ook het Interbestuurlijk Programma noemt de opgave om gezondheidsvraagstukken domeinoverstijgend te bekijken en verbindingen te leggen tussen het medische en het sociale domein, zodat kinderen een goede start krijgen. Voor deze maatschappelijke opgaven in het Interbestuurlijk Programma heeft het rijk een extra accres beschikbaar gesteld. Dit geeft gemeenten de mogelijkheid lokale coalities te vormen bijvoorbeeld rondom de eerste 1000 dagen. Voor GIDS-gemeenten (Gezond in de stad) die een lokale coalitie willen vormen, worden er vanuit het actieprogramma *Kansrijke Start* via een decentralisatie-uitkering middelen beschikbaar gesteld. We streven daarbij naar een landelijk dekkende verdeling van lokale coalities. We bespreken met gemeenten, GGD'en en zorgprofessionals welke afspraken er gemaakt kunnen worden om de genoemde maatregelen op lokaal en regionaal niveau te realiseren. Vanuit de lokale coalities zullen zorgverzekeraars en gemeenten ook samen afspraken moeten maken rondom deze eerste 1000 dagen. Zo nodig kunnen zij hierbij gebruik maken van de subsidieregeling *Preventiecoalities*[26]. Deze regeling uit het programma *Preventie in het zorgstelsel* ondersteunt gemeenten en zorgverzekeraars om samen tot een sluitende lokale hulp- en zorgverlening voor specifieke kwetsbare groepen te komen.

Diverse gemeenten zijn al gestart met aanpakken waarin lokale en regionale coalities samenwerken rondom de eerste 1000 dagen. Vanuit dit programma ondersteunen we deze werkwijze en verspreiden we de leerervaringen. Dit zijn de eerste lokale coalities zoals we die voor ogen hebben en die als voorbeeld kunnen dienen voor andere gemeenten in het land:

- ***Healthy Pregnancy for All (HP4All)*** wordt intensief uitgevoerd in zeven GIDS-gemeenten en kent een uitrol naar 165 GIDS-gemeenten in de komende jaren. De Erasmus Universiteit Rotterdam heeft een aanpak uitgewerkt waarin verloskundige zorg, kraamzorg, publieke gezondheidszorg, jeugdgezondheidszorg, wijknetwerken en relevante andere partners beter met elkaar samenwerken op wijk- en buurtniveau. De betreffende GIDS-gemeenten maken deze aanpak onderdeel van het gemeentelijk beleid via het programma *Gezond in…* met ondersteuning vanuit Pharos.

- ***Veilige, gezonde en kansrijke start*** wordt uitgevoerd in zeven andere gemeenten via traject 5 *Terugdringen gezondheidsverschillen* van het Programma Sociaal Domein. Gemeenten, zorgverzekeraars, zorgaanbieders en -professionals zijn samen verantwoordelijk om tot een integrale aanpak te komen die kwetsbare gezinnen een veilige, kansrijke, en gezonde start biedt. Kennispartners Nederlands Jeugdinstituut en Pharos en consultancybureau Andersson Elffers Felix ontwikkelen het opleidingsprogramma en bieden inhoudelijke ondersteuning. Het leer- en verandertraject ontvangt subsidie van de Bernard van Leer Foundation.

26 Tweede Kamer vergaderjaar 2016-2017, 32 793, nrs. 213 en 249

- ***Goede Start*** wordt uitgevoerd in dertien gemeenten in de Veenkoloniën. Met *Goede Start* heeft een aantal gemeenten in de Veenkoloniën rondom de zorgvraag van ouders een laagdrempelig zorgnetwerk opgestart. Door te werken in groepsbijeenkomsten volgens *Samen zwanger* (CenteringPregnancy), *Samen opvoeden* (CenteringParenting) en *Samen opgroeien* worden met name kwetsbare gezinnen goed bereikt.

3.2 Cijfers voor gemeenten

Met behulp van een *perinatale atlas* kunnen gemeenten straks zien waar en in welke wijken gezinnen wonen waarvan de kinderen een verhoogd risico hebben op een minder goede start. Deze atlas bevat lokale, regionale en landelijke kerncijfers over de gezondheid rondom de geboorte en zal eind 2018 gereed zijn. Daarnaast kunnen zij vanaf medio 2019 gebruik gaan maken van een *kwetsbaarheidsatlas*, die de kwetsbaarheid van potentiële ouders in Nederlandse gemeenten analyseert en inzichtelijk maakt via lokale plattegronden. Deze beide atlassen vormen nuttige instrumenten voor gemeenten om zowel besluiten te nemen over de gewenste lokale aanpak rondom de eerste 1000 dagen, als om de voortgang van hun aanpak te monitoren.
Rondom de geboorte zijn er landelijk veel gegevens beschikbaar, daarentegen zijn die er nauwelijks als we een beeld willen krijgen van de gezondheid van nul- tot en met tweejarigen. Om ervoor te zorgen dat de gegevens over de jeugdgezondheidszorg op landelijk niveau worden ontsloten, zullen we een Algemene Maatregel van Bestuur opstellen. Op die manier zal er zowel op lokaal, als op landelijk niveau meer informatie beschikbaar zijn over de ontwikkeling van deze leeftijdsgroep in Nederland.

3.3 Menukaart met interventies

Om kwetsbare gezinnen passende ondersteuning te kunnen geven, is het belangrijk dat gemeenten weten welke effectieve interventies er zijn, zoals prenatale huisbezoeken, *VoorZorg*, *Samen Starten* en *Stevig Ouderschap*. We bieden gemeenten daarom een menukaart met een overzicht van de beschikbare interventies, de doelen ervan en de financieringsmogelijkheden. De menukaart helpt gemeenten om op basis van hun cijfers de juiste keuzes te maken bij de gewenste lokale aanpak.

3.4 Communicatie

Iedereen moet op de hoogte zijn van het belang van de eerste 1000 dagen voor een kind, in het bijzonder voor kwetsbare kinderen. Ouders, professionals en gemeenten spelen hier een essentiële rol in. Daarmee zijn zij de belangrijkste doelgroepen voor het actieprogramma Kansrijke Start. Via een meerjarige landelijke campagne richten wij ons op deze doelgroepen. We kijken ook hoe we sociale marketing kunnen inzetten om tot gedragsverandering te komen. De Noaber Foundation, de Bernard van Leer Foundation, de Samenwerkende Gezondheidsfondsen en het ministerie van VWS gaan erop toezien dat zij hun communicatie rondom dit thema op elkaar afstemmen.

3.5 Kennis

Professionals hebben behoefte aan meer informatie over de eerste 1000 dagen. Ze hebben onafhankelijke, wetenschappelijk onderbouwde kennis nodig, die vervolgens vertaald is naar de werkvloer zodat ze er daadwerkelijk mee aan de slag kunnen. We gaan daarom samen met de kennisinstituten een ondersteunend kennisprogramma voor professionals ontwikkelen, waarin we reeds aanwezige kennis verzamelen, zo nodig aanvullen en voor het werkveld toegankelijk maken. Verder ontwikkelen we kennis in ZonMw- en TNO-programma's om de doelen van *Kansrijke Start* te realiseren.

Daarnaast investeren wij in vakmanschap. We gaan met beroepsorganisaties en opleidingsinstituten in gesprek, om ervoor te zorgen dat verloskundigen, kraamzorg, jeugdverpleegkundigen, huisartsen en professionals in wijkteams al tijdens hun opleiding (inclusief bij- en nascholing) zich bewuster worden van medische en sociale risicofactoren. Daarbij gaat het niet alleen om kennis opdoen, maar ook om vaardigheden aanleren. Denk aan goed en tijdig kunnen signaleren, lichte verstandelijke beperkingen herkennen, en armoede en/of schulden constateren, maar ook gedragsverandering bij (aanstaande) ouders begeleiden door motiverende gespreksvoering, of gesprekken aangaan vanuit positieve gezondheid. Tevens gaan wij bekijken of het mogelijk is dat jonge professionals uit verschillende disciplines op lokaal niveau gaan samenwerken, om kennis rondom de eerste 1000 dagen ook interdisciplinair te verspreiden.

4. De actielijnen

We willen met behulp van drie actielijnen ervoor zorgen dat meer kinderen een kansrijke start kunnen maken. Daarmee willen we het volgende bereiken:

Actielijn 1: **Voor de zwangerschap**
- Meer aanstaande kwetsbare ouders starten goed voorbereid met hun zwangerschap.
- Minder ongeplande en onbedoelde zwangerschappen komen voor in kwetsbare gezinnen.

Actielijn 2: **Tijdens de zwangerschap**
- Beter signaleren van medische en sociale problemen bij (aanstaande) kwetsbare ouders.
- Meer aanstaande kwetsbare ouders krijgen eerder de juiste hulp.

Actielijn 3: **Na de geboorte**
- Meer kwetsbare ouders zijn toegerust voor het ouderschap en de opvoeding.
- Minder baby's en jonge kinderen worden uit huis of onder toezicht geplaatst.

4.1 Actielijn 1: Voor de zwangerschap

In deze actielijn willen we aanstaande kwetsbare ouders ondersteunen om gezond zwanger te worden. Verder ondersteunen we gemeenten om een aanbod te bieden aan kwetsbare ouders om met hen in gesprek te gaan of zij gezien hun persoonlijke situatie in staat zijn om een kind groot te brengen. In een dergelijk indringend gesprek komen de impact en consequenties van zwangerschap en ouderschap aan de orde en de mogelijkheid van anticonceptie.
Dit doen we door de volgende maatregelen:

4.1.1 Kwetsbare ouders met een kinderwens ondersteunen

Wij willen dat aanstaande kwetsbare ouders er bewust voor kiezen om zwanger te worden. Kinderen ontwikkelen zich immers vanaf het prille begin razendsnel, waardoor de gezondheid van de moeder tijdens de zwangerschap cruciaal is voor deze ontwikkeling. Lang niet alle ouders begrijpen wat er nodig is voor een goede start van hun kind, of bevinden zich in een situatie die een gezonde leefstijl in de weg staat. Wanneer meer ouders het normaal gaan vinden om over een (volgende) kinderwens in gesprek te gaan met professionals, dan komen ouders waar zorgen over zijn ook eerder in beeld. Meerdere gemeenten bieden al 'kinderwensspreekuren' aan waar ouders terecht kunnen met hun vragen. In de praktijk blijkt echter dat maar weinig kwetsbare ouders hier daadwerkelijk gebruik van maken: juist de groep ouders waarom het gaat bereiken we niet. Daarom zetten we in op een beter bereik van kwetsbare ouders met een kinderwens.
We doen dit door:

- ***Preconceptiezorg***
  Lokale coalities gaan experimenteren met het bespreken van kinderwensen uitgaande van de behoefte van kwetsbare ouders. Samen met gemeenten en professionals gaan we na hoe kwetsbare ouders met een kinderwens beter bereikt worden: hoe bereiden ouders zich voor op de keuze van kinderen, wat zijn drijfveren van ouders om wel of niet te spreken over hun kinderwensen en hoe we dergelijke gesprekken mee kunnen nemen in de reguliere contactmomenten van de jeugdgezondheidszorg. Hierbij betrekken we de resultaten van de ZonMw-projecten over preconceptiezorg en die uit *HP4All*.

- ***Trainingen***
  Professionals uit de jeugdgezondheidszorg krijgen trainingen om met kwetsbare ouders het gesprek aan te gaan over hun eventuele kinderwens.

- ***Leerbijeenkomsten***
  We willen de ervaringen van de lokale coalities omtrent het bereiken van aanstaande kwetsbare ouders uitwerken naar werkbare praktijken. Hiertoe organiseren we leerbijeenkomsten met gemeenten.

4.1.2 Nu Niet Zwanger landelijk beschikbaar

Ongeplande en onbedoelde zwangerschappen zijn vooral een probleem bij vrouwen die dak- en thuisloos zijn, illegaal, verstandelijk beperkt, verslaafd, sociaal geïsoleerd of psychisch belast. Hun situatie leidt vaak tot gecompliceerde zwangerschappen, prenatale beschadiging, postnataal toezicht of tenslotte uithuisplaatsing. *Nu Niet Zwanger* is een succesvol lokaal project dat in Tilburg is ontwikkeld. *Nu Niet Zwanger* voorkomt kwetsbaar ouderschap bij deze specifieke doelgroep via indringende gesprekken. Op vrijwillige basis, met een proactieve persoonlijke benadering en maatwerk. Het gaat om bewustwording van hun situatie en het bespreken van seksualiteit en anticonceptie en de consequenties van zwangerschap en ouderschap. Hierna kiezen veel vrouwen vrijwillig voor langdurig anticonceptiegebruik. Deze vrouwen zijn gewoonlijk al in beeld bij meerdere hulpverleningsinstanties, zoals abortusklinieken, ggz-instellingen, jeugdinstellingen, daklozeninstellingen, gynaecologen, verloskundigen, huisartsen en andere zorgverleners die met kwetsbare mensen werken. De kracht van *Nu Niet Zwanger* is vooral de persoonlijke aanpak en de samenwerking tussen verschillende instanties. Hulpverleners krijgen trainingen zodat zij gesprekken over kinderwens en anticonceptiegebruik in hun reguliere werkzaamheden kunnen integreren.

De aanpak is ingebed in het gemeentelijke hulpverleningsaanbod. Momenteel vindt onderzoek plaats via ZonMw naar de effectiviteit van *Nu Niet Zwanger*. Deze aanpak moet binnen afzienbare tijd een standaardonderdeel van de hulpverlening vormen. Om kwetsbare vrouwen te helpen bij de keuze om in hun specifieke situatie nu niet zwanger te worden, gaan we *Nu Niet Zwanger* landelijk aanbieden aan gemeenten. We doen dit door:

- ***Landelijke ondersteuning Nu Niet Zwanger***
  We financieren GGD GHOR NL om *Nu Niet Zwanger* beschikbaar te maken voor gemeenten zodat het onderdeel kan worden van de gemeentelijke infrastructuur. Zij ondersteunen de GGD-en door het tijdelijk vergoeden van lokale projectleiders, het landelijke programmateam met kwartiermakers en de benodigde communicatie- en registratiemiddelen.Bij de nadere uitwerking en uitrol van Nu Niet Zwanger is specifieke aandacht voor toegangscriteria tot het programma en kwaliteitscriteria bij de uitvoering. We komen tot criteria op basis waarvan bepaald kan worden welke vrouwen wel of niet in het project begeleid zouden moeten worden.

- ***Implementatie van Nu Niet Zwanger projecten in centrumgemeenten***
  Per regio bekijken we wat de werkbare en daarmee de wenselijke schaalgrootte is waarop een Nu Niet Zwanger project kan worden opgezet en uitgerold. Ieder project implementeren we vervolgens op maat in de regio, waarbij per centrumgemeente mogelijk meerdere Nu Niet Zwanger projecten opgezet gaan worden.

4.2 Actielijn 2: Tijdens de zwangerschap

Ouders die kwetsbaar zijn ervaren stress door uiteenlopende problemen rondom opvoeding, huisvesting, schulden en/of een beperkt sociaal netwerk. In deze actielijn willen we problemen bij aanstaande kwetsbare ouders eerder signaleren. Daarnaast willen we kwetsbare ouders die al zwanger zijn zo vroeg mogelijk begeleiden, zodat hun kind zo gezond mogelijk ter wereld kan komen en na de geboorte de zorg kan krijgen die het nodig heeft. Dit doen we door de volgende maatregelen:

4.2.1 Scherper in beeld krijgen van kwetsbare gezinnen

Sociale risicofactoren, zoals leefomstandigheden, stress en leefstijl, zorgen ervoor dat kinderen op latere leeftijd problemen krijgen. Professionals dienen daarom alert te zijn op deze factoren: hoe eerder zij signalen herkennen bij kwetsbare gezinnen, hoe sneller zij de juiste ondersteuning kunnen bieden. Dergelijke risicofactoren komen echter niet altijd in beeld bij professionals, omdat deze niet systematisch worden uitgevraagd. Daarom zorgen we ervoor dat de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg voortaan signaleringsinstrumenten gebruiken waarin ook sociale risicofactoren zijn opgenomen. We doen dit door:

- ***Verspreiding signaleringsinstrumenten***
  We brengen alle signalerings- en risicotaxatie-instrumenten omtrent medische en sociale risicofactoren in beeld. We verspreiden deze actief onder professionals in de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg. We maken ook afspraken met lokale coalities om deze specifieke signaleringsinstrumenten te gebruiken.

- ***Melding risicozwangerschappen***
  We maken afspraken met professionals zoals huisartsen, gynaecologen, verloskundigen, volwassen-ggz en verslavingszorg dat zij, met toestemming van de patiënt, bij de jeugdgezondheidszorg of het wijkteam melden dat hun risicopatiënt zwanger is zodat tijdig juiste ondersteuning geboden kan worden.

4.2.2 *Sneller hulp aan kwetsbare gezinnen*

Zorgwekkende omstandigheden voor kinderen kunnen al tijdens de zwangerschap optreden. Ook kunnen er in deze periode signalen zijn dat deze kunnen ontstaan. Kwetsbare ouders zijn vaak al bekend bij hulpverleningsinstanties, zoals de verslavingszorg. Om deze gezinnen eerder in beeld te hebben wanneer er sprake is van een kinderwens of zwangerschap, is het belangrijk dat de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg optimaal en actief samenwerken, onderling informatie uitwisselen over kwetsbare gezinnen en een goede verbinding hebben met andere hulpverleningsinstanties.[27] Want alleen dan kan de jeugdgezondheidszorg tijdig hulp bieden en een begin maken om bestaande problemen aan te pakken. Daarmee voorkomen we dat in een later stadium zwaardere hulp nodig is. Bovendien levert deze aanpak gezondheidswinst voor ouders én kinderen op. Daarom willen we dat kwetsbare gezinnen sneller hulp krijgen. Een goede gegevensuitwisseling tussen professionals in de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg is hiervoor essentieel. Om dit te realiseren loopt er via de geboortezorg, buiten dit programma om, een traject (Babyconnect). Verder doen we dit door:

- ***Prenatale huisbezoeken***
  Kwetsbare gezinnen krijgen tijdens de zwangerschap intensieve begeleiding vanuit de jeugdgezondheidszorg. Dit kan starten met een prenataal huisbezoek, om te bepalen welke hulp of zorg nodig is in het gezin. Een dergelijk huisbezoek past bij de ingezette koers van flexibilisering van de contactmomenten in het kader van de jeugdgezondheidszorg. Meer aandacht voor gezinnen die het nodig hebben en minder als alles goed gaat. Om het mogelijk te maken dat de jeugdgezondheidszorg al *voor* de geboorte deze kwetsbare ouders ondersteunt, wordt de Wet publieke gezondheid aangepast.

- **Ketenafspraken over multidisciplinaire samenwerking**
  Lokale coalities maken ketenafspraken met de partijen in de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg over goede samenwerking met de verloskundige samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld door deelname van de jeugdgezondheidszorg in Verloskundige Samenwerkingsverbanden en/of het vormen van multidisciplinaire teams. Tijdig doorverwijzen van kwetsbare gezinnen staat voorop, waarbij de KNOV-handreiking *Kwetsbare Zwangeren* gebruikt kan worden.

- ***Samenwerking rondom kwetsbare gezinnen***
  Geboortezorg en partijen in het sociale domein, inclusief de jeugdgezondheidszorg, gaan intensief samenwerken rondom de zwangerschap bij kwetsbare gezinnen. Daarbij wordt ingezet op het goed signaleren, het goed verwijzen en optimale begeleiding voor en tijdens de zwangerschap en na de geboorte.

27 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (2017). *Jeugdgezondheidszorg actief*.

4.2.3 Routekaarten/zorgpaden voor professionals

Kwetsbare gezinnen kunnen vaak een steuntje in de rug gebruiken. Er zijn verschillende succesvolle aanpakken die hierin voorzien en daarmee bijdragen aan een betere start van kinderen. Zo zijn er diverse effectieve interventies gericht op ouders die een kind verwachten. Dit varieert van algemene groepscursussen als CenteringPregnancy en korte interventies als *Stevig Ouderschap* voor zwangere vrouwen die speciale aandacht nodig hebben, tot *VoorZorg*, een traject van tweeënhalf jaar vanuit de jeugdgezondheidszorg voor zeer kwetsbare zwangere vrouwen. Ook na de geboorte zijn er interventies voor ouders, zoals Video-hometraining. Om interventies adequaat in te kunnen zetten, afgestemd op de zorg die de zwangere nodig heeft, moeten professionals weten bij welke type signalering welke stappen gezet kunnen worden. Aangezien het gebruik van routekaarten of zorgpaden dit inzichtelijk kan maken, zorgen we ervoor dat professionals in gemeenten gebruik kunnen maken van lokale routekaarten. We doen dit door:

- ***Voorbeeldroutekaarten/zorgpaden***
  We ontwikkelen voorbeelden van routekaarten voor gemeenten.

- ***Samenstelling lokale routekaarten/zorgpaden***
  We ondersteunen gemeenten bij het samenstellen van hun lokale routekaarten op basis van de voorbeelden en hun selectie uit de menukaart. Met deze routekaarten kunnen professionals snel het juiste aanbod van hulp en ondersteuning inzetten bij kwetsbare gezinnen.

4.3 Actielijn 3: Na de geboorte

Hoeveel aandacht er inmiddels ook is voor opvoedingsondersteuning, te vaak ontvangen juist kwetsbare gezinnen te laat of helemaal geen steun. Ze ontsporen en moeten een beroep doen op zwaardere zorg. In ergere gevallen raakt het kind beschadigd zonder zelfs ook maar in beeld te zijn geweest. Naar schatting zoekt slechts een derde van de kwetsbare ouders zelf hulp of advies bij de opvoeding. In deze actielijn willen we *eerder* en *gericht* hulp en opvoedingsondersteuning bieden aan kwetsbare ouders. We willen dat ze beter toegerust zijn voor het ouderschap en de opvoeding en een vangnet hebben om op terug te kunnen vallen. Dit doen we door de volgende maatregelen:

4.3.1 Flexibele inzet contactmomenten jeugdgezondheidszorg

De jeugdgezondheidszorg ziet alle jonge kinderen en hun ouders frequent tijdens de eerste levensjaren. Daartoe behoren ook kwetsbare gezinnen, die gebaat zijn bij meer tijd en aandacht dan in de reguliere contactmomenten. We willen dat gemeenten en professionals de contactmomenten flexibeler inzetten dan nu het geval is, zodat risicokinderen en -gezinnen de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. Denk daarbij aan een langer consult, een huisbezoek of extra voorlichting. Als gevolg hiervan kunnen contactmomenten voor volgende kinderen in minder kwetsbare gezinnen eventueel minder frequent plaatsvinden. De flexibilisering creëert meer aandacht voor kwetsbare gezinnen, waarmee we willen voorkomen dat zij in een later stadium zwaardere hulp nodig hebben. Lokale coalities kunnen de flexibilisering van contactmomenten al inzetten door te experimenteren.
Daarnaast doen we dit door:

- ***Klantroutes***
  De jeugdgezondheidszorg maakt klantroutes van alle cliënten in hun bestand. Op basis van die klantroute bepalen zij welke ouders en kinderen meer en welke minder ondersteuning nodig hebben. Deze klantroutes verspreiden we actief via leerkringen en regiobijeenkomsten.

- ***Profielen***
  Naast klantroutes willen we profielen gaan gebruiken om de flexibilisering en extra maatwerk voor kwetsbare gezinnen in gang te zetten. Deze profielen van gezinnen komen tot stand door bestaande data over verschillende leefgebieden, zoals leefstijl, inkomen en netwerk, te combineren en te visualiseren.

4.3.2 Laagdrempelige opvoedingsondersteuning voor kwetsbare ouders

Om kinderen een goede start te geven is sensitief ouderschap essentieel. Maar met name voor kwetsbare ouders kan het een hele opgave zijn om aan te voelen wat hun kind nodig heeft en daarnaar te handelen. Bijvoorbeeld omdat zij hier van huis uit minder bekend mee zijn, of gewoonweg omdat zij te veel zorgen aan hun hoofd hebben. Daarom is het vooral voor deze ouders waardevol om een luisterend oor te krijgen voor opvoedvragen waar zij mee zitten, voor praktische tips of om even de zorg te delen. Groepsgesprekken, zoals CenteringParenting, zijn een vorm van laagdrempelige opvoedingsondersteuning. We vinden het belangrijk dat gemeenten en professionals kwetsbare gezinnen hulp bieden bij het ouderschap. Verschillende doelgroepen vragen ieder om een eigen aanpak: een ouder met een lichte verstandelijke beperking heeft een andere vorm van hulp nodig dan een hoogopgeleide ouder met stress of ggz-problematiek. We doen dit door:

- ***Leerkringen***
  Onder gemeenten en professionals verspreiden we actief kennis over goede voorbeelden van opvoedingsondersteuning, gericht op kwetsbare ouders. We zetten leerkringen op om deze voorbeelden in gemeenten te borgen.

- ***Gesprekstrainingen***
  Professionals uit de jeugdgezondheidszorg krijgen gesprekstrainingen om proactief het gesprek met ouders over uitdagingen in het opvoeden aan te gaan.

- ***Groepsgesprekken***
  Gemeenten en professionals organiseren groepsgesprekken voor kwetsbare ouders. Ouders kunnen opvoedvragen uitwisselen en van elkaar leren. Deelname vergroot tegelijkertijd hun sociale netwerk.

- ***Digitaal platform***
  Publieke en private partijen ontwikkelen een digitaal platform voor ouders. Ouders kunnen hier terecht voor advies en voorlichting van jeugdgezondheidszorgorganisaties en vinden links naar betrouwbare websites zoals opvoeden.nl.

4.3.3 Zeer jonge kwetsbare ouders ondersteunen

Wanneer tieners en twintigers een kind krijgen, komen vaak veel problemen samen. Denk aan problemen met huisvesting, inkomen, onderwijs, kinderopvang en werk. Deze zeer jonge kwetsbare ouders hebben soms intensieve begeleiding nodig, zowel tijdens de zwangerschap als na de geboorte van hun kind. Vanwege de samengestelde problematiek is het van belang dat deze begeleiding aansluit bij praktische hulp omtrent bijvoorbeeld wonen, werk en opleiding. Gemeenten hebben met de Jeugdwet, de Wmo en de Participatiewet veel mogelijkheden om deze zeer jonge kwetsbare ouders maatwerk te bieden. De praktijk laat helaas zien dat dit nog onvoldoende gebeurt omdat gemeenten soms onvoldoende theoretische en praktische kennis hebben om te voorzien in goede begeleiding van deze jonge ouders. Daarom gaan we gemeenten hierin ondersteunen. We doen dit door:

- ***Programmalijn***
  ZonMw ontwikkelt op basis van de transformatieagenda van JOOZ (Jong Ouderschap en Onbedoelde Zwangerschap) een programmalijn, waarin zij de bestaande kennis en informatie over (zeer) jong ouderschap inventariseren en verbreden. Veldpartijen en gemeenten kunnen via experimenten samen ervaring opdoen met een geïntegreerde aanpak rondom (zeer) jong ouderschap.

5. Voortgang en resultaten

Monitoren

Wij geven *Kansrijke Start* alle aandacht die het verdient door zo concreet mogelijke doelen te stellen. We gaan de resultaten van het actieprogramma *monitoren*, om een indicatie te krijgen van de mate van impact. We willen ervoor zorgen dat minder kinderen een valse start hebben . Dit gaan we meten aan de hand van het percentage kinderen met een vroeggeboorte, een te laag geboortegewicht of beiden. We willen ook weten hoe jonge kinderen zich de eerste 2 jaar na de geboorte ontwikkelen, zodat we beter zicht hebben op de ontwikkeling gedurende de eerste 1000 dagen. Daarom zetten we met dit programma tevens in op het ontwikkelen van een nieuwe indicator waarbij ook de gezondheidscore van kinderen op 2 jaar wordt meegenomen. Deze indicator zal bestaan uit een combinatie van het percentage kinderen met een vroeggeboorte, een te laag geboortegewicht of beiden, en de gezondheidsscore op tweejarige leeftijd. Ten slotte zullen we ook volgen hoeveel kinderen een kinderbeschermingsmaatregel heeft ontvangen, dat wil zeggen onder toezicht is gesteld of onder voogdij is geplaatst. Op deze manier brengt dit actieprogramma waardevolle stuurinformatie over de eerste 1000 dagen van kinderen voort, op zowel landelijk als lokaal niveau. Om de gezondheidsscore op tweejarige leeftijd te kunnen bepalen, gaan we op landelijk niveau de jeugdgezondheidszorggegevens ontsluiten. Hiermee zal zowel op lokaal als op landelijk niveau meer informatie beschikbaar komen over de ontwikkeling van nul- tot tweejarigen in Nederland. Alle gezondheidsuitkomsten willen we monitoren in combinatie met de cijfers rondom de geboorte.

Procesindicatoren

Daarnaast brengen we een aantal *procesindicatoren* in kaart, waarmee we om te beginnen de voortgang van de uitvoering volgen en vervolgens de resultaten van het actieprogramma meten. We kiezen voor de volgende procesindicatoren:

- Aantal gemeenten dat preconceptiezorg aanbiedt onder meer via de JGZ en huisartsen.
- Aantal gemeenten waar *Nu Niet Zwanger* is geïmplementeerd of waar gestart is met de implementatie van *Nu Niet Zwanger* en het bereik van *Nu Niet Zwanger*.

Ervaren, doen en leren

We brengen de resultaten van de landelijke maatregelen en de lokale coalities op verschillende manieren in beeld. We zetten hiervoor een breed palet aan communicatiemiddelen in, waarbij ook de landelijke coalitie een rol kan spelen. Het zal gaan om *een combinatie van storytelling, ervaringen, feiten en cijfers*. Het actieprogramma kent een looptijd van circa drie jaar. In 2021 zal een evaluatie plaatsvinden. Op basis daarvan besluiten we of en hoe *Kansrijke Start* wordt voortgezet.

6. Financiën

Voor de uitvoering van dit actieprogramma is €41 miljoen beschikbaar voor de looptijd van dit programma (2018-2021). Enkele fondsen, waaronder de Bernard van Leer Foundation, zijn bereid om mee te investeren in de uitvoering ervan, op punten waar het actieprogramma aansluit bij hun strategie.

Dit is een uitgave van
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres
Parnassusplein 5 | 2511 VX Den Haag

Postadres
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11
Telefax 070 340 78 34
www.rijksoverheid.nl

september 2018

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Factsheet
Kansrijke Start

De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. Wat er in de periode *voor*, *tijdens* en *na* de geboorte gebeurt, heeft grote invloed op de ontwikkeling van kinderen, zowel fysiek, mentaal als sociaal. Er is al veel geïnvesteerd om de babysterfte in Nederland omlaag te brengen. Gelukkig gaat het met de meeste baby's dan ook goed bij de geboorte. Maar nog te veel kinderen hebben geen goede start. Het actieprogramma Kansrijke Start wil zoveel mogelijk kinderen de kans geven op een goede start. Het programma is gericht op kinderen in de eerste 1000 dagen van hun leven, en met name op kinderen die geboren worden in een kwetsbare situatie. Waarom zijn deze eerste 1000 dagen zo belangrijk en is een effectieve aanpak nodig? In deze factsheet leest u hier meer over.

De eerste 1000 dagen

Een goede start begint al voor de geboorte. De ontwikkeling die kinderen doormaken vanaf de conceptie tot aan de peuterleeftijd van twee jaar vormt het fundament voor de rest van het leven. In deze periode worden alle organen aangelegd, wordt de afweer opgebouwd, leren kinderen kruipen, staan, lopen, eten en drinken. Ook hechten zij zich aan anderen en leren zij communiceren. Deze periode is bepalend voor hun ontwikkeling, hun gezondheid op volwassen leeftijd en voor de gezondheid van volgende generaties. Een baby die tijdens de eerste 1000 dagen van het leven blootstaat aan stress, rook, slechte voeding, mishandeling of andere risicofactoren, begint met een achterstand aan zijn of haar leven.[1]

Gelukkig hebben de meeste kinderen in Nederland een goede start. Maar voor nog te veel kinderen is dit niet het geval. Zij worden te vroeg geboren, met een te laag geboortegewicht of een combinatie hiervan.[2] Een kind dat geen goede start heeft rond de geboorte en in de jaren daarna, heeft op latere leeftijd een grotere kans op fysieke en psychische problemen, suikerziekte, hart- en vaatziekten en overgewicht. Vaak zijn sociale risicofactoren en het gebrek aan beschermende factoren de oorzaak van een slechte start.[3]

Risicofactoren & beschermende factoren

Naast blootstelling aan rook en slechte voeding, is vooral stress (bij ouders) tijdens de eerste 1000 dagen een belangrijke risicofactor voor een minder goede start. Vaak weegt dit zwaarder dan medische of verloskundige risico's. Deze stress wordt veroorzaakt door verschillende factoren. Denk hierbij aan huiselijk geweld, relatieproblemen, psychosociale problemen, verslaving, licht verstandelijke beperking, criminaliteit, geluidsoverlast, huisvestingsproblemen, schulden, werkloosheid en gebrekkige opvoedvaardigheden.

Stress tijdens de zwangerschap kan de hersenontwikkeling van het kind negatief beïnvloeden.[4] Als gevolg van stress kunnen ouders vaak minder warmte en genegenheid geven aan hun kind en minder adequaat reageren op de behoeften van het kind.[5] Ook het risico op kindermishandeling is groter.

Er zijn uiteraard ook kinderen die ondanks deze risicofactoren toch gezond opgroeien. Beschermende factoren kunnen de negatieve invloed van risicovolle situaties verkleinen. Denk bijvoorbeeld aan warmte en affectie van de ouder naar het kind toe, praktische en emotionele steun vanuit het sociale netwerk, bereidheid van ouders om hulp te accepteren, en zelfwaardering, zelfvertrouwen en sociale competenties van de ouders. Goede voorlichting, ondersteuning en begeleiding van ouders en kind zijn daarom van groot belang.

Samenwerken aan een kansrijke start voor alle kinderen

We krijgen maar één kans op een goede start. Daarom is het van groot belang om alles te doen om kinderen deze goede start te geven. De kans op een goede start is afhankelijk van zowel medische als sociale factoren. Het is dan ook zaak om tijdig risicofactoren te signaleren en op basis daarvan de juiste hulp of zorg in gang te zetten. Daarbij speelt het medische domein (verloskundigen, gynaecologen en kraamzorg vanuit de geboortezorg, huisartsen en de volwassen GGZ) een belangrijke rol samen met het sociale domein (jeugdgezondheidszorg, welzijn, schuldhulpverlening, werk & inkomen en huisvesting). De verschillende partijen kunnen elkaars expertise en netwerken benutten om kwetsbare gezinnen te bereiken en te ondersteunen, zowel bij gezondheidsproblemen als bij achterliggende sociale problemen.

1 Roseboom, T. (2018). *De eerste 1000 dagen: Het fundamentele belang van een goed begin vanuit biologisch, medisch en maatschappelijk perspectief*. Utrecht: Uitgeverij de Tijdstroom.
2 Waelput, A. J. M., et al. (2017). Geographical differences in perinatal health and child welfare in the Netherlands: rationale for the healthy pregnancy 4 all-2 program. *BMC, Pregnancy and Childbirth*.
3 Roseboom, T.J. e.a. (2018). *De eerste 1000 dagen*.
4 Franklin, T. B., et al. (2010). Epigenetic transmission of the impact of early stress across generations. *Biological Psychiatry*.
5 Gezondheidsraad. (2018). *De ouder-kindrelatie en jeugdtrauma's*.

De geboortezorg in het medische domein en partijen uit het sociale domein zijn vaak geen natuurlijke samenwerkingspartners. Voor een effectieve ketenaanpak is een domein overstijgende samenwerking noodzakelijk.

Wat kunt u als gemeente doen?

Gemeenten kunnen een belangrijke bijdrage leveren omdat hun netwerk breed is en zij verbinding tussen diverse betrokken partijen tot stand kunnen brengen. Samenwerking rond gezamenlijke ambities is daarbij gewenst. Als gemeente kunt u hierbij een initiërende en faciliterende rol vervullen. U kunt partijen bij elkaar brengen, nagaan welke gezamenlijke uitdagingen en ambities er zijn in de wijk(en), stimuleren dat er afspraken gemaakt worden over samenwerking en zorgen voor effectieve interventies.

Lokale coalities: sleutel voor samenwerking

Het actieprogramma Kansrijke Start stimuleert gemeenten *lokale coalities* te bouwen, dan wel te versterken, rondom de eerste 1000 dagen, om zo te komen tot een gezamenlijke aanpak rond drie perioden tijdens de eerste 1000 dagen:

1. ***Voor de zwangerschap***
   Samenwerken aan het goed voorbereiden van ouders op hun zwangerschap en samenwerken aan het voorkomen van ongeplande en onbedoelde zwangerschappen in kwetsbare gezinnen.
2. ***Tijdens de zwangerschap***
   Samenwerken aan het beter signaleren van medische en sociale problemen, onderling goed doorverwijzen en met elkaar de juiste hulp bieden aan aanstaande kwetsbare ouders.
3. ***Na de geboorte***
   Samenwerken om ervoor te zorgen dat kwetsbare ouders toegerust zijn voor het ouderschap en de opvoeding, en ervoor zorgen dat minder baby's en jonge kinderen uit huis of onder toezicht worden geplaatst.

Het actieprogramma Kansrijke Start ontwikkelt een aantal praktische instrumenten die lokale coalities en professionals kunnen gebruiken, zoals cijfers over de gezondheid rondom de geboorte op wijkniveau (zie kader) op waarstaatjegemeente.nl, signaleringsinstrumenten, een menukaart met interventies en voorbeeldroutekaarten.

Basisprincipes lokale coalities Kansrijke Start

Er zijn al meerdere gemeenten die goede ervaringen hebben met het vormen van lokale of regionale coalities. Wat maakt deze effectief? Hiervoor bestaan geen blauwdrukken. De komende periode halen we lessen op over wat wel en niet werkt en deze gaan we met u delen. Voor een effectieve lokale coalitie gelden in ieder geval een aantal basisprincipes.

Een lokale coalitie Kansrijke Start:

1. Bestaat bij voorkeur uit partijen als: gemeente(n), zorgverzekeraar, verloskundigen, gynaecologen, kraamzorg, jeugdgezondheidszorg, huisartsen, jeugdhulp, volwassen-ggz, kinderopvang en andere relevante lokale partners.
2. Werkt aan gezamenlijke **afspraken over een goede ketenaanpak** rondom de eerste 1000 dagen van kinderen (van -10 maanden t/m 2 jaar) en hun inzet bij kwetsbare gezinnen: goed signaleren, goed verwijzen en optimaal begeleiden van kwetsbare gezinnen voor en tijdens de zwangerschap en na de geboorte. De **afspraken en resultaten worden gemonitord en geëvalueerd.**
3. Gaat uit van beschikbare cijfers op lokaal niveau rondom kwetsbare kinderen/gezinnen, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de perinatale kerncijfers per gemeente op waarstaatjegemeente.nl en de kwetsbaarheidsatlas (vanaf medio 2019). Op basis daarvan kunnen gemeenten bekijken welke problemen aandacht vragen en welke gemeentelijke sectoren en lokale of regionale partners aangesloten moeten worden.
4. Maakt een goed onderbouwde keuze uit de menukaart van het actieprogramma met beschikbare landelijke maatregelen, effectieve interventies, goede praktijkvoorbeelden en werkzame elementen (medio 2019 beschikbaar). Voor vrouwen die meedoen aan *Nu Niet Zwanger* en geen anticonceptie kunnen betalen, gaat de coalitie op zoek naar een voorziening voor anticonceptie.
5. Zorgt voor een **optimale samenwerking tussen het medische en het sociale domein** (zoals jeugdhulp, volwassen hulpverlening, wijkteam en schuldhulpverlening) rondom de zwangerschap van kwetsbare ouders/gezinnen. Daarbij leren verschillende professionals elkaar kennen en weten ze wie welke verantwoordelijkheid en expertise heeft. De coalitie bouwt zoveel mogelijk voort op bestaande lokale netwerken of organisaties die al contact hebben met kwetsbare gezinnen en maakt bij voorkeur gebruik van ROS'sen, regionale consortia en bestaande samenwerkingsverbanden zoals verloskundige samenwerkingsverbanden (VSV's).

Lokale kerncijfers over gezondheid rond de geboorte; hoe te gebruiken?

Om een beeld te krijgen van de problemen die lokaal aandacht vragen, kunt u de perinatale kerncijfers per gemeente op waarstaatjegemeente.nl gebruiken. Dit zijn lokale cijfers over sterfte rond de geboorte, vroeggeboorte en/of een te laag geboortegewicht. Deze zijn ook beschikbaar op postcode-4 niveau. Het beeld wordt completer door deze te combineren met andere relevante beschikbare gegevens:

- sociaal economische status, kinderen in armoede en kans op armoede, laaggeletterdheid, eenoudergezinnen, tienermoeders, melding kindermishandeling, opvoedingsondersteuning, cijfers van de jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.
- Roken, overgewicht/obesitas en alcoholgebruik per wijk; deze cijfers zijn schattingen op basis van de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen.

Bespreek de opgehaalde gegevens met collega's en professionals uit verschillende domeinen; zij kunnen de feiten en cijfers als het ware inkleuren en plaatsen in de context. Bekijk ook hoe u het perspectief en de verhalen van inwoners hierin mee kunt nemen.
Om u in de komende jaren met kennis te ondersteunen, kunt u terecht bij het stimuleringsprogramma lokale coalities Kansrijke Start dat uitgevoerd wordt door Pharos expertisecentrum gezondheidsverschillen met subsidie van het ministerie van VWS uitvoert. Voor meer informatie hierover verwijzen we u naar de folder over dit stimuleringsprogramma.

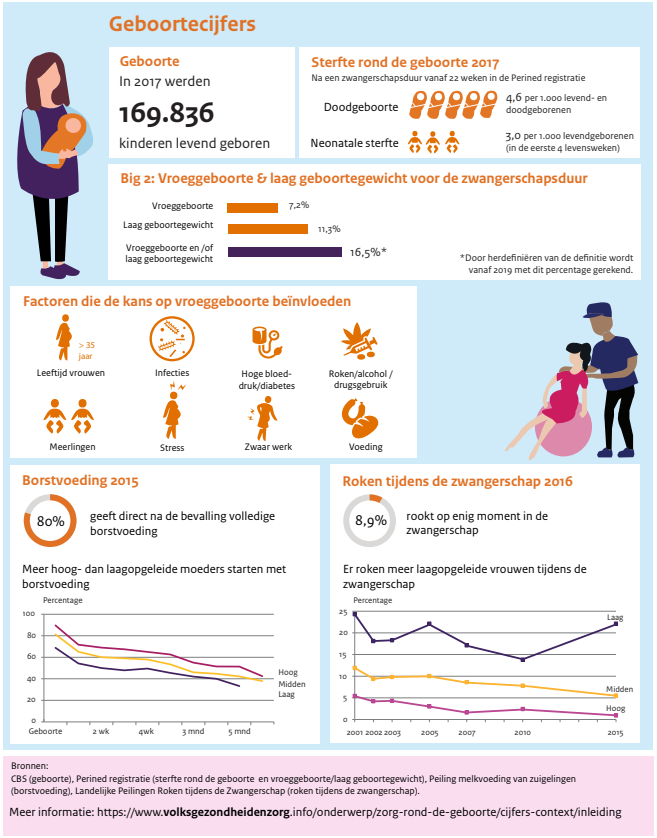

Bronnen:
CBS (geboorte), Perined registratie (sterfte rond de geboorte en vroeggeboorte/laag geboortegewicht), Peiling melkvoeding van zuigelingen (borstvoeding), Landelijke Peilingen Roken tijdens de Zwangerschap (roken tijdens de zwangerschap).

Meer informatie: https://www.**volksgezondheidenzorg**.info/onderwerp/zorg-rond-de-geboorte/cijfers-context/inleiding

Deze factsheet is een gezamenlijke uitgave van Pharos in samenwerking met het ministerie van VWS en is gemaakt in het kader van het stimuleringsprogramma lokale coalities Kansrijke Start.

PHAROS
EXPERTISECENTRUM GEZONDHEIDSVERSCHILLEN

Pharos is het landelijk expertisecentrum gezondheidsverschillen.

Meer weten?
Zie www.pharos.nl
Telefoon 030 - 234 98 00
e-mail: kansrijkestart@pharos.nl

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Postadres
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11
www.rijksoverheid.nl

april 2019

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad
Kwetsbare Zwangere

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Verloskundig SamenwerkingsVerband Arnhem e.o.

Vroeg signalering van zwangere met psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking en/of middelenmisbruik (PPVM)

Zorgpad geschreven door:

Dorien Derks en Ivonne Mijnheer November 2015

Herzien september 2019

VSV Arnhem
gebundelde krachten geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Inhoud

Inleiding 3
Doelgroep zorgpad kwetsbare zwangere 3
Doel zorgpad kwetsbare zwangere 3
Uitgangspunten 3
Ketenpartners in en rondom de geboortezorg 4
Signalering van de zwangere met PPVM 8
Stap 1: inventarisatie risicofactoren en protectieve factoren 8
Stap 2: aanvullende vragen 9
Stap 3: informatie inwinnen via betrokken zorgverleners 9
Initiëren van passende zorg in geval van PPVM 10
1) Zwangere met psychosociale problematiek en/of verstandelijke beperking 11
2) Zwangere met psychiatrische problematiek 13
3) Zwangere met middelenmisbruik 15
Overdracht naar ketenpartners: 16
Inhoud overdracht 16
Melding bij 'Veilig thuis' 17
Bijlage 1: Reguliere overdrachtsmomenten 20
Bijlage 2: POP-mdo, uitleg, werkwijze en Format bespreking 21
Bijlage 3: Logistiek aanvraag consult psychiatrie 2e lijn 24
Bijlage 4: Logistiek consult kindergeneeskunde 25
Bijlage 5: Acute en structurele onveiligheid 26
Bijlage 6: Ketenbrede afspraken rondom kwetsbare zwangere (aansluiting wijkteams eb Jeugdgezondheidszorg bij VSV zorgpad Kwetsbare Zwangere 28

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Inleiding

Psychosociale problemen, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking en middelenmisbruik komen met een hoge prevalentie voor onder zwangeren. Deze omstandigheden leiden vaak tot nadelige gevolgen voor moeder en kind.
Ondanks deze nadelige gevolgen is er toch vaak sprake van onderdetectie en onder-behandeling van psychosociale problemen, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking en middelenmisbruik (hierna als afkorting: PPVM).

Dit zorgpad is geschreven om deze groep zwangeren vroegtijdige te identificeren en optimale ondersteuning te kunnen bieden in de zwangerschap, tijdens de bevalling en in de kraambedperiode.

Doelgroep zorgpad kwetsbare zwangere

Dit zorgpad is bestemd voor de verloskundig zorgverlener (1^{e}lijns verloskundige, gynaecoloog)

Doel zorgpad kwetsbare zwangere

Vroegtijdig en op een uniforme wijze signaleren van de zwangere die belast is met PPVM zodat reeds in de zwangerschap passende ondersteuning ingezet kan worden om een veilige leefomgeving van het kind en zijn ouders in de zwangerschap, kraamperiode en de periode daarna zo goed mogelijk na te streven.

Een doelgerichte communicatie tussen de verschillende zorgverleners (ketenpartners) die betrokken zijn bij de geboortezorg. Hierbij is respect voor de privacy van de zwangere een belangrijk aandachtspunt.

Uitgangspunten

- Alle zwangeren worden zo vroeg mogelijk in de zwangerschap (bij voorkeur in het 1e trimester) routinematig en uniform gescreend op PPVM.
- Indien er na signalering van PPVM een indicatie bestaat voor ondersteuning van de kwetsbare situatie, dan draagt de verloskundig zorgverlener zorg voor een tijdige doorverwijzing naar huisarts, wijkteam, medisch maatschappelijk werk en/of de psychiater.

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

- De verloskundig zorgverlener is verantwoordelijk voor de bewaking van voortgang en afstemming van PPVM-gerelateerde zorg. Hiertoe initieert de verloskundig zorgverlener evaluatiemomenten met de sociale regiehouder.
- Het individuele zorgpad wordt zo veel mogelijk samen met de zwangere vastgesteld.
- Geboortezorg wordt zo dicht mogelijk bij huis geboden.
- De huisarts wordt, ten behoeve van de continuïteit van zorg na de geboorte van het kind, zo vroeg mogelijk in de zwangerschap op de hoogte gesteld van/betrokken bij dit individuele zorgpad.
- De zwangere met PPVM heeft een verhoogd risico op vroeggeboorte en/of groeivertraging. De verloskundig zorgverlener dient hier alert op te zijn.

Ketenpartners in en rondom de geboortezorg

Bij het reguliere geboortezorg proces (basiszorgpad geboortezorg) zijn verschillende zorgverleners betrokken.
In het geval van PPVM kan hier een zorgverlener met een specifieke expertise aan toegevoegd zijn.
Deze zorgverleners zijn vaak elkaar opvolgend maar soms ook gelijktijdig bij eenzelfde zwangere betrokken. Het totaal van de bij de zwangere betrokken zorgverleners noemen we de ketenpartners geboortezorg.
De betrokken zorgverleners dragen ieder hun eigen inhoudelijke verantwoordelijkheid in de zorg voor de cliënt.

Als vaste ketenpartners binnen het geboortezorg proces onderkennen we:

- Coördinerend verloskundig zorgverlener (1e lijns verloskundige of gynaecoloog)
- Kraamverzorgende
- JGZ verpleegkundige/JGZ arts (Consultatiebureau –GGD Gelderland-Midden)
- Huisarts
  Indien er sprake is van PPVM wordt hieraan toegevoegd:
- Sociale regiehouder

De volgende zorgverleners kunnen betrokken worden in geval van PPVM:

- Medewerker wijkteam
- Huisarts / Praktijkondersteuner huisarts (POH-GGZ)
- Medisch Maatschappelijk werker
- Psychiater (Specialistische GGZ)
- Kinderarts

Functie per zorgverlener:

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

De coördinerend verloskundig zorgverlener: gynaecoloog of 1elijnsverloskundige
Deze is verantwoordelijk voor de obstetrische begeleiding van de zwangere en voor de voortgang en de regie van de geboortezorg. Hij/zij legt in zwangerschapsdossier vast wie als sociale regiehouder betrokken is bij deze zwangere, en legt zo nodig contactmomenten vast.

De verloskundige zorg is van tijdelijke aard met als startpunt het 1e contact in de zwangerschap en eindigt in principe aan het einde van de kraamweek (10 dagen na de bevalling).
De verloskundig zorgverlener zal aan het einde van de kraamweek de betrokkenheid bij de PPVM-gerelateerde zorg afsluiten en overdragen aan de ketenpartner (consultatiebureau) en de sociale regiehouder.

De kraamverzorgende
Zij zal bij een thuisbevalling onder verantwoordelijkheid van de 1elijns verloskundige, partusassistentie verlenen. Daarna draagt zij zorg voor de kraamvrouw en de neonaat gedurende 8-10 dagen na de bevalling waarbij ze gedurende deze periode de medische controles, fysieke verzorging en inhoudelijke begeleiding van moeder en kind op zich neemt. Ook onderhoudt zij het contact met de verloskundige of huisarts, die de medische verantwoordelijkheid dragen tijdens de kraamperiode.
De kraamverzorgende begeleidt het hele gezin in de veranderingen die de toekomst van een baby met zich meebrengt.

De JGZ-verpleegkundige en JGZ-arts (GGD Gelderland-Midden**)**
De zorgverleningsrelatie van de jeugdgezondheidszorg richt zich op het kind in de opvoedingsomgeving.
Tijdens reguliere consulten op het wijkgebonden consultatiebureau geeft de jeugdgezondheidszorg risico reducerende voorlichting, versterkt de eigen kracht van de (a.s.) ouder, normaliseert waar mogelijk, signaleert tijdig bij risico's en schakelt indien nodig hulp in.
De JGZ-verpleegkundige en JGZ-arts hebben een signalerende functie met betrekking tot beoordelen van de (on)veiligheid van het opvoedingsklimaat.

JGZ verzorgt op aanvraag van professionals en/of (a.s.) ouders:):

- Prenataal huisbezoek 'Baby op komst'. Doel hiervan is laagdrempelig kennismaken met JGZ en ondersteuningsbehoefte van toekomstige ouders bepalen.

- Huisbezoek statushouderskinderen: in kaart brengen van deze gezinnen en ze wegwijs maken in preventieve en curatieve zorg in Nederland.
- Preventief programma Stevig Ouderschap: opvoedondersteuning d.m.v. 9 huisbezoeken (3 prenataal en 6 postnataal)
- Preventief Programma Voorzorg: vrijwillig en intensief begeleidingsprogramma d.m.v. 40-60 huisbezoeken

(Zie Bijlage 6 Ketenbrede afspraken rondom kwetsbare zwangere)

De huisarts
De huisarts heeft voor, tijdens en/of na een zwangerschap meestal contact met de patiënt en het gezinssysteem.
Er is sprake van een langdurige zorgverleningsrelatie.

De Praktijk Ondersteuner Huisarts (POH-GGZ)
De POH-GGZ brengt de klachten en problemen in kaart en stelt in overleg met patiënte en de huisarts vast of zij de vereiste hulp in de huisartspraktijk kan krijgen. Als dit niet zo is, dan kan worden doorverwezen naar een psycholoog of psychiater.

Het wijkteam
Het wijkteam kan betrokken worden om jeugdigen, ouders en volwassenen te ondersteunen bij het opgroeien, opvoeden en functioneren. Het wijkteam zet hierbij in op eigen kracht van de cliënt, het versterken van de zelfredzaamheid en waar nodig het organiseren en coördineren van (specialistische) hulp. Het streven is dat de cliënte zelf contact opneemt met het wijkteam. Zo nodig kan een cliënte door een zorgverlener aangemeld worden mits de cliënte daarvan op de hoogte is.

Medisch Maatschappelijk Werk (MMW)
Het MMW wordt ingeschakeld door een medisch specialist (in dit geval de gynaecoloog) bij psychische, sociale en emotionele problemen die van invloed zijn op de zwangerschap, het welbevinden van de zwangere of de veiligheid van het (ongeboren)kind. De medisch maatschappelijk werker kan begeleiden, behandelen en/of problematiek in kaart brengen en zal waar nodig doorverwijzen naar een geschikte behandelaar. Daarnaast is de medisch maatschappelijk werker verbindend tussen psychosociale hulpverlening buiten het ziekenhuis en de medisch hulpverleners van Rijnstate.

Kinderarts
De kinderarts kan op verzoek van de zwangere zelf of door de verloskundig zorgverlener in consult gevraagd worden op moment dat de veiligheid en/of

gezondheid van het (ongeboren) kind in het geding is. De kinderarts zal bij genoemde problematiek adviseren aan ouders en verloskundig zorgverlener.

Psychiater (Specialistische GGZ)
De psychiater kan op verzoek van de zwangere zelf en/of de verloskundig zorgverlener in consult gevraagd worden, op indicatie. Een verwijzing naar de psychiater (specialistische GGZ) dient altijd aangevraagd te worden via de huisarts.

Sociale regiehouder
De coördinerend verloskundig zorgverlener verwijst bij PPVM naar huisarts, wijkteam, medisch maatschappelijk werk en/of de psychiater. Deze zullen op hun beurt evalueren of ze zelf de ondersteuning kunnen bieden of dat verwijzing naar een ter zake deskundige andere zorgverlener is geïndiceerd.
Elk van deze zorgverleners kan de 'sociale regiehouder' zijn.
De sociale regiehouder oefent zijn eigen functie uit en is tevens verantwoordelijk voor de regie en het opnieuw betrekken van de keten mocht de situatie kwetsbaarder worden/ de zorgen toenemen.

De 'sociale regiehouder' kan dus één van bovengenoemde zorgverleners zijn, maar ook een reeds voor de zwangerschap betrokken zorgverlener of een zorgverlener met specifiek op de problematiek gerichte expertise, waarnaar tijdens het zorgpad verwezen is.
De duur van de zorgverlenersrelatie zal afhankelijk zijn van de aard van de specifieke problematiek van de cliënt, en zal in de meeste gevallen ook voortduren na de zwangerschap en kraamperiode.

Zie ook bijlage 6: (Ketenbrede afspraken rondom kwetsbare zwangere)

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Signalering van de zwangere met PPVM

De verloskundig zorgverlener dient bij iedere zwangere actief te onderzoeken of er sprake is van PPVM.
Het intakegesprek bij de start van de zwangerschapsbegeleiding leent zich hier bij uitstek voor.
Middels het doorlopen van onderstaande stappen kan de signalering uniform en in een vroeg stadium van de zwangerschap plaatsvinden.

Stap 1: inventarisatie risicofactoren en protectieve factoren
Tijdens het intake gesprek, bij het afnemen van de anamnese dienen de volgende situaties besproken en genoteerd te worden omdat zij vaak geassocieerd zijn met PPVM.
Indien risicofactoren aanwezig zijn dan dient de verloskundig zorgverlener ook de aanwezige beschermende/ protectieve factoren te inventariseren.

Risicofactoren geassocieerd met PPVM:

- tienerzwangerschap
- ongewenste/ongeplande zwangerschap
- medische problematiek van het ongeboren kind
- verstandelijke beperking *(navragen hoogst genoten opleiding)*
- laaggeletterdheid *(navragen hoogst genoten opleiding)*
- relatie problematiek
- NSE of huiselijk geweld
- problematiek rond eerder geboren kinderen *(uit deze of vorige relatie)*
- contact met een gecertificeerde instelling (jeugdbescherming) of Veilig Thuis, nu of in het verleden (*zoals voorheen bv AMK of Bureau Jeugdzorg*)
- psychofarmaca gebruik.
- middelenmisbruik van zwangere en/of door partner nu en/of in het verleden
- psychiatrische en/of psychische problematiek actueel of in het verleden
- psychiatrische ziekten in eigen familie en/of bij partner
- huisvestingsproblematiek
- financiële problematiek
- vluchteling/asielzoeker/illegaal

Protectieve factoren:

- aanwezigheid goed netwerk
- bestaande ondersteuning
- inzicht in eigen problematiek
- veranderingsbereidheid
- proactieve houding

Stap 2: aanvullende vragen
Vervolgens worden de volgende aanvullende vragen gesteld betreffende de gemoedsgesteldheid en ondersteuningsbehoefte van de zwangere op dit moment. De antwoorden kunnen ook aanwijzingen voor PPVM opleveren.

- *Hoe voelt u zich? (Indien langere tijd angstig of neerslachtig dan is verder onderzoek aangewezen)*
- *Denkt u hulp nodig te hebben voor problemen op gebied van psyche, relatie, werk, financiën of middelenmisbruik? Of denkt u dat uw partner hulp nodig heeft op één van de genoemde gebieden?*
- *Zijn er reeds zorgverleners of ondersteunende instanties bij u of uw partner betrokken? Of in het verleden betrokken geweest?*

Stap 3: informatie inwinnen via betrokken zorgverleners
Als bovenstaande anamnese en de aanvullende vragen geen of onvoldoende aanwijzingen geven voor het identificeren van problematiek, maar er toch een vermoeden daarop blijft bestaan, dient de verloskundig zorgverlener de zorgwekkende signalen te bespreken met de zwangere om haar te motiveren toestemming te geven voor het verder inwinnen van informatie (zie bijlage toestemmingsformulieren).
Mits er toestemming is kan verdere informatie ingewonnen worden bij:

- de huisarts
- het wijkteam (indien familie daar bekend is)
- de JGZ-verpleegkundige (indien familie bekend is bij het consultatiebureau)

Een prenataal huisbezoek door de JGZ-verpleegkundige (GGD Gelderland-Midden) kan door de verloskundig zorgverlener aangeboden worden aan zwangeren, met als doel informatieverstrekking en ondersteuning en tevens laagdrempelig opsporen van ondersteuningsbehoeften van de zwangere. En mogelijk inzetten van interventies

Stevig Ouderschap of Voorzorg. (Zie Bijlage 6 Ketenbrede afspraken rondom kwetsbare zwangere)

Mocht zwangere **geen toestemming geven** om informatie in te winnen bij andere zorgverleners dan is ook dát van belang aan te tekenen in het dossier van de zwangere, naast het vastleggen van de zorgwekkende signalen.

Concluderend:
Na het doorlopen van bovenstaande stappen kan er op basis van de inventarisatie sprake zijn van PPVM waarbij er geen of onvoldoende aanwezigheid van protectieve factoren zijn. In dat geval dient de verloskundig zorgverlener in samenspraak met de zwangere passende zorg te initiëren.
Let op:
Indien er sprake is van PPVM en passende zorg geïndiceerd is maar er aanhoudend sprake is van zorgmijdend gedrag dan is bespreking in het POP-mdo geïndiceerd (desnoods anoniem) om vervolgstappen te bepalen.

Initiëren van passende zorg in geval van PPVM

Mogelijk betrokken zorgprofessionals

Afhankelijk van de aard van de problematiek kan de betrokkenheid van een andere zorgprofessional gewenst, geadviseerd of geïndiceerd zijn.

- Voor lichtere/minder gecompliceerde psychische problematiek kan een verwijzing naar de huisarts volstaan.
- Voor het in kaart brengen van de aard van de psychosociale problematiek kan de zwangere geadviseerd worden contact op te nemen met het wijkteam of worden doorverwezen naar het medische maatschappelijk werk.
- Een consult psychiatrie (van ziekenhuis Rijnstate) kan geïndiceerd zijn bij psychiatrische problematiek.
- Een consult kindergeneeskunde kan geïndiceerd zijn bij bv medicatiegebruik.
- Afhankelijk van de aard van de problematiek kan een anonieme bespreking met Veilig Thuis aangewezen zijn. Soms zal de aard en ernst van de problematiek aanleiding geven tot een directe ‘melding’ bij Veilig Thuis.
- Bij PPVM overweegt de verloskundig zorgverlener altijd een casusbespreking in het POP-mdo ter advisering omtrent het individuele zorgpad (POP-mdo is multidisciplinair overleg met o.a. Pediater, Obstetricus en

Psychiater, zie bijlage 3) .

Voor een casusbespreking in het POP-mdo is altijd toestemming van de zwangere vereist. Mocht de zwangere géén toestemming geven voor deze bespreking, dan kan de verloskundig zorgverlener de casus anoniem voorleggen aan het POP-mdo.

Vervolgstappen afhankelijk van aard problematiek:

1) Zwangere met psychosociale problematiek en/of verstandelijke beperking

Bepaal in overleg met zwangere zelf én met bestaande ondersteuners én huisarts of de huidige ondersteuning als voldoende wordt ingeschat (zorg voor schriftelijke toestemming van zwangere).
Na bespreking zijn er drie mogelijkheden namelijk:
er bestaat wel voldoende ondersteuning,
er bestaan geen of onvoldoende ondersteuning of
er bestaat twijfel aan de hoeveelheid of kwaliteit van de ondersteuning.

Werkwijze bij voldoende ondersteuning
Coördinerend verloskundig zorgverlener en sociale regiehouder (bestaande ondersteuner) maken afspraken over verdeling verantwoordelijkheden/taken en afstemmingsmomenten.
Indien tijdens de graviditeit blijkt dat zorg toch niet toereikend is, wordt alsnog extra hulp geïnitieerd door coördinerend verloskundig zorgverlener, zie dan “werkwijze na inventarisatie bij geen of onvoldoende ondersteuning”

Werkwijze bij geen of onvoldoende ondersteuning
Indien zwangere primair bij 1e lijn onder controle is:
Verwijs zwangere naar het wijkteam of betrek het wijkteam zelf actief (in regio’s zonder wijkteam of alternatief voor wijkteam kan deze zwangere verwezen worden naar gynaecoloog ten behoeve van doorverwijzing naar MMW).
Indien zwangere primair bij 2e lijn onder controle is
Verwijs zwangere naar MMW.

De coördinerend verloskundig zorgverlener legt in het zwangerschapsdossier vast naar wie de zwangere verwezen wordt ten aanzien van de problematiek.

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Deze persoon/instantie wordt aangemerkt als sociale regiehouder. De coördinerend verloskundig zorgverlener zal in de volgende contactmomenten met de zwangere de voortgang hiervan vervolgen.

Werkwijze bij twijfel aan hoeveelheid of specifieke expertise van ondersteuning
Indien de verloskundig zorgverlener eraan twijfelt of de bestaande ondersteuning voldoende is dan wel de specifieke expertise voldoende is, bestaat de mogelijkheid om de casus te bespreken tijdens het wekelijkse POP-mdo om zo tot een beleid te komen (ook hiervoor is toestemming van de zwangere vereist).
Indien de zwangere, na zorgvuldige en motiverende gespreksvoering, geen toestemming geeft voor bespreking binnen het POP-mdo, dan kan de casus alsnog anoniem, ter advisering aan de verloskundig zorgverlener, ingebracht worden in het POP-mdo (zie bijlage).

Let op
Indien in zorg in 1e lijn en in geval van:

- zeer complexe problematiek en/of situatie waarbij Veilig Thuis en/of de Raad voor de Kinderbescherming betrokken zijn
- urgentie in verband met vergevorderde zwangerschap
- zorgmijdend gedrag

verwijs zwangere voor consult gynaecoloog en MMW

Indien in zorg in 2e lijn:

- informeer de 1e lijn die het kraambed zal doen reeds in de zwangerschap over de situatie/ betrokken zorgverleners in geval van zeer complexe problematiek en/of situatie waarbij Veilig Thuis en/of de Raad voor de Kinderbescherming betrokken zijn

VSV Arnhem
gebundelde krachten geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

2) Zwangere met psychiatrische problematiek

De prenatale zorg zal afhankelijk van de aard van de psychiatrische problematiek in de 1e of 2e lijn plaatsvinden.
Ten aanzien van de psychiatrische problematiek kan specifieke expertise worden ingeschakeld door de coördinerend verloskundig zorgverlener.
De coördinerend verloskundig zorgverlener legt in het zwangerschapsdossier vast naar wie de zwangere verwezen wordt ten aanzien van de psychiatrische problematiek.
Deze persoon/instantie wordt aangemerkt als sociale regiehouder.

Bij het bepalen van de primaire plaats van prenatale controles kan de volgende leidraad gehanteerd worden:

- psychose of depressie post partum in anamnese:
  prenatale controles in 1e lijn
- psychose/depressie/angststoornis in voorgeschiedenis:
  prenatale controles in 1e lijn
- depressie/angststoornis in huidige graviditeit:
  prenatale controles in 1e of 2e lijn
- bipolaire stoornis/ schizofrenie:
  prenatale controles in 2e lijn
- persoonlijkheidsproblematiek:
  prenatale controles in de 1e lijn

Bespreking POP-mdo **geïndiceerd**:
Indien de zwangere psychiatrische zorg buiten de 2e lijn (Rijnstate) krijgt, (zoals bv bij Pro-Persona) dan is bespreking in het POP-mdo geïndiceerd, mits de zwangere hiermee instemt. Na bespreking binnen het POP-mdo kan geadviseerd worden om de zorg elders te handhaven of om de zorg tijdelijk over te nemen in de 2e lijn in verband met de specifieke expertise op het gebied van zwangerschap en psychiatrie.

Consult psychiatrie 2e lijn (gespecialiseerde GGZ) **geïndiceerd**:

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad
Kwetsbare Zwangere

In de volgende gevallen is er altijd een consult psychiatrie in ziekenhuis Rijnstate/2e lijn geïndiceerd:

- aanwezigheid actuele psychiatrische klachten
- bipolaire stoornis/ schizofrenie
- psychofarmaca gebruik **anders dan** SSRI

Consult psychiatrie 2e lijn (gespecialiseerde GGZ) **aanbieden**:

In de hierna genoemde gevallen kan een consult psychiatrie in Ziekenhuis RS/2e lijn aan de zwangere worden aangeboden:

- zwangere met psychiatrische problematiek in de voorgeschiedenis
- zwangere met SSRI- gebruik

(Zie ook: bijlage 4: Logistiek aanvraag consult psychiatrie 2e lijn)

Het doel van het consult is om een inschatting te maken van het risico op psychische decompensatie in de zwangerschap en/of kraamperiode. Zo nodig worden er adviezen gegeven ten aanzien van begeleiding tijdens graviditeit en kraamperiode en/of vervolgafspraken gemaakt.

Consult kinderarts **geïndiceerd**:

- In geval van psychofarmacagebruik anders dan SSRI is een antenataal consult bij de kinderarts geïndiceerd.
- Indien een zwangere een SSRI gebruikt dan kan zij zowel door de 1e lijnsverloskundige als door de kinderarts voorgelicht worden over de geadviseerde maatregelen rond bevalling en in de kraamtijd en de mogelijke gevolgen van het SSRI gebruik ten aanzien van de neonaat (Aan de hand van de NVOG voorlichtingsbrochure : GEBRUIK-VAN-SSRI-MEDICATIE-VOOR-EN-TIJDENS-DE-ZWANGERSCHAP-EN-IN-HET-KRAAMBED.pdf)

Zie ook:
VSV protocol: SSRI gebruik in de zwangerschap en tijdens de lactatie:
http://iprova.szal.med/iDocument/Viewers/Frameworks/ViewDocument.aspx?Docum

entID=80287207-7da1-4800-8072-b0b3d6e6be8d&NavigationHistoryID=12474478&PortalID=258&Query=vsv+ssri
en
Bijlage 5: Logistiek aanvraag consult kindergeneeskunde

Terugkoppeling consult psychiatrie- kindergeneeskunde:
Indien de zwangere in de 1e lijn onder controle is, zal de terugrapportage schriftelijk via de huisarts verlopen met een afschrift naar de betrokken 1elijns verloskundige. Als deze terugrapportage relevante informatie bevat voor kraamverzorging en/of JGZ-verpleegkundige dient dit door de 1elijns verloskundige, na toestemming van cliënte, doorgegeven te worden aan kraamzorg/JGZ-verpleegkundige.

3) Zwangere met middelenmisbruik

Leidend zijn hierbij VSV protocol 'Drugs en zwangerschap', VSV protocol 'Alcohol en zwangerschap' en VIL betreffende harddrugs gebruik en alcoholmisbruik.

In geval van continuerend softdruggebruik in de zwangerschap kan de zorg afhankelijk van de beoordelaar in de 1e of 2e lijn plaatsvinden, met in ieder geval een consult gynaecoloog en kinderarts indien zwangere in de 1e lijn onder controle is.

In geval van harddruggebruik en alcoholmisbruik dient de zorg altijd in de 2e lijn plaats te vinden. In een multidisciplinair overleg met alle betrokken zorgverleners zal een individueel zorgpad uitgezet worden.

De coördinerend verloskundig zorgverlener legt in het zwangerschapsdossier vast naar wie de zwangere verwezen wordt ten aanzien van het middelenmisbruik.
Deze persoon/instantie wordt aangemerkt als sociale regiehouder.

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad
Kwetsbare Zwangere

Overdracht naar ketenpartners:

De kraamzorg, JGZ en de huisarts worden in een schriftelijke/digitale overdracht door de coördinerend verloskundig zorgverlener op de hoogte gesteld van de obstetrische bijzonderheden van de cliënt, voor zover dit van belang is in het kader van goede (geboorte)zorg.
Indien er specifieke aanbevelingen zijn vanuit de sociale regiehouder: bijvoorbeeld omtrent begeleiding kraambed, aandachtspunten, risico-situaties, dan worden deze aanbevelingen door de coördinerend verloskundig zorgverlener toegevoegd aan de reguliere overdracht (zie bijlage 2: Reguliere overdrachtsmomenten)

Inhoud overdracht

De overdracht naar een ketenpartner zal inhoudelijk afgestemd zijn op de aard van de zorg die de ketenpartner verstrekt. Alleen de voor goede geboortezorg vereiste gegevens worden doorgegeven, rekening houdend met de privacy van cliënten. Er is toestemming van cliënten vereist voor gegevensoverdracht tussen ketenpartners. Hieronder volgt een overzicht waarop de focus van de overdracht per zorgverlener zal liggen:

Huisarts:
Compleet overzicht van alle betrokken zorgverleners en opgestarte trajecten.

Kraamzorg:
Specifieke aandachtspunten die voor de kraamperiode van belang zijn voor de gezondheid van moeder en kind.
Indien er aandachtspunten zijn die van belang zijn voor de veiligheid van de kraamverzorgende dan zullen deze meegenomen worden in de overdracht. Indien er voor de kraamverzorgende onduidelijkheden zijn of indien er behoefte is aan meer informatie die nodig is om goede zorg te kunnen geven, kan zij telefonisch contact opnemen met de coördinerend verloskundig zorgverlener.

JGZ:
Specifieke aandachtspunten die tijdens en na de kraamperiode van belang zijn voor de gezondheid van moeder en kind. Tevens specifieke aandachtspunten die van belang zijn voor een veilig opvoedklimaat van het kind

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Melding bij ‘Veilig thuis’

De organisatie ‘Veilig thuis’ (VT, voorheen advies- en meldpunt kindermishandeling & huiselijk geweld) wordt bij het zorgpad betrokken door de coördinerend verloskundig zorgverlener of sociale regiehouder, indien deze een vermoeden heeft van een onveilige situatie voor het (ongeboren) kind.

Per 1 januari 2015 is het werken met de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld een verplichting. Het verschil van de huidige meldcode (per januari 2019) ten opzichte van de meldcode uit 2015 is dat acute of structurele onveiligheid altijd bij Veilig Thuis gemeld moet worden. Is er sprake van een andere zorgwekkende situatie, dan kan de professional het afwegingskader gebruiken om te beoordelen of een melding bij VT ook in dat geval noodzakelijk is. In bijlage 6 wordt beschreven wat onder andere als structurele of acute onveiligheid beschouwd wordt, en dus bij Veilig Thuis gemeld moet worden. Bij twijfel kunt u hierover in overleg een collega of met Veilig Thuis.

De volgorde van het stappenplan is niet dwingend. Waar het om gaat, is dat de professional alle stappen heeft doorlopen of overwogen vóórdat hij besluit om een melding te doen. Soms ligt het bijvoorbeeld voor de hand om direct in gesprek te gaan met betrokkene, een andere keer is het beter om eerst advies te vragen aan Veilig Thuis. Ook zal de professional bepaalde stappen soms twee of drie keer zetten.

Het stappenplan bestaat uit vijf stappen. Bij stap 1 (Onderzoek) brengt de professional de signalen en aanwijzingen in kaart, voert hij de kindcheck uit en legt hij de feiten en aanwijzingen vast in het dossier. Bij stap 2 vraagt de arts (anoniem) advies aan VT. Dit is altijd verplicht. Bij sociaal-medische vragen of vragen over de afwegingen rond het beroepsgeheim wordt het advies bij voorkeur gevraagd aan de vertrouwensarts van VT.

Bij stap 3 spreekt de arts met de betrokkenen, tenzij dat niet mogelijk is. Ook kan de professional een signaal aan de VIRA afgeven en/of (met toestemming van de patiënt) overleggen met andere betrokken professionals. Dit is stap 4 in het stappenplan. Tot slot bepaalt de professional, eventueel in samenspraak met Veilig Thuis, of hij een melding doet, of (nog) niet. Stap 5 van het stappenplan en het daarin opgenomen afwegingskader geven daarvoor normen en criteria.

De stappen 1,2,3 & 5 (rood) zijn voor medici verplicht en stap 4 is gewenst.

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

KNMG-stappenplan kindermishandeling en huiselijk geweld

1 Onderzoek, kindcheck en mantelzorgverleningscheck
Verzamel aanwijzingen en leg vast in dossier

2 Advies (anoniem) bij Veilig Thuis en bij voorkeur ook collega
Veilig Thuis: 0800 2000 (24 uur per dag)

3 Gesprek betrokkenen

4 Zonodig overleg betrokken professionals en signaal aan VIR

5 Beslissen over melding via 5 afwegingsvragen

1. Heb ik op basis van stap 1 tot en met 4 nog steeds een vermoeden van (dreigende) kindermishandeling en/of huiselijk geweld?
2. Schat ik, op basis van stap 1 tot en met 4 in dat er sprake is van acute of structurele onveiligheid?
3. Ben ik in staat effectieve hulp te bieden of te organiseren om (dreigende) kindermishandeling en/of huiselijk geweld af te wenden en te monitoren?
4. Aanvaarden betrokkenen hulp om (dreigende) kindermishandeling en/of huiselijk geweld af te wenden en zijn zij bereid en in staat zich hiervoor in te zetten?
5. Leidt de hulp binnen aanvaardbare of afgesproken tijd tot (herstel van) duurzame veiligheid en/of het (herstel van) welzijn van betrokkene(n)?

Bij acuut gevaar kan – naast de melding bij Veilig Thuis – ook de politie worden ingeschakeld!
Politie: 112 (nood)

Taken Veilig Thuis:

- Advies en ondersteuning
  De coördinerend verloskundig zorgverlener of sociale regiehouder overlegt (anoniem) met `Veilig thuis`. Het overleg dient ter ondersteuning bij de beslissing of hier een melding kindermishandeling al dan niet op zijn plaats is. Bij een adviesvraag is er dus (nog) geen sprake van een melding.

- Veiligheidsbeoordeling

  1. Overdracht, wijkteam

  2. Voorwaarden & vervolg + monitoring van 1,5 jaar

  3. Onderzoek + monitoring van 1,5 jaar

- Radarfunctie

Het kan dus zijn dat Veilig Thuis alleen de melding registreert en verder geen actie uitzet. Deze registratie is zeker bij zwangeren van groot belang. Dit omdat in de toekomst bijvoorbeeld de JGZ, school of de kinderarts zorgen kan hebben over dit gezin, als zij dan ook melden bij Veilig Thuis dan zal Veilig Thuis vanuit hun radarfunctie onderzoek gaan starten naar de structurele of acute (on)veiligheid. Een melding bij Veilig Thuis betekent overigens niet dat er geen verder hulp meer ingezet moet worden.

Zie ook:
Meldcodes Kindermishandeling en huiselijk geweld
De KNOV-meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (2013) wordt herzien, de nieuwe meldcode verschijnt in 2019 tot dan KNMG-meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (2018) https://www.knmg.nl/actualiteit-opinie/nieuws/nieuwsbericht/nieuwe-knmg-meldcode-kindermishandeling-en-huiselijk-geweld-per-1-januari-2019-verplicht.htm

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Bijlage 1: Reguliere overdrachtsmomenten

Reguliere overdrachtsmomenten zijn:

Na de partus:

- Na partus o.l.v. 1e lijns verloskundige
  Overdracht van 1e lijns verloskundige naar kraamzorg

- Na partus o.l.v. gynaecoloog, bij thuiskomst van kraamvrouw
  Overdracht van 2e lijns verloskundig zorgverlener naar 1e lijns verloskundige, indien hier sprake is van een ‘kwetsbare situatie’ zal er naast een schriftelijke overdracht ook een mondelinge (warme) overdracht moeten plaatsvinden waarbij de bijzonderheden ten aanzien van deze ‘kwetsbare situatie’ doorgesproken worden.
  Overdracht van 2e lijns verloskundig zorgverlener naar kraamzorg.

- Na de partus ontvangt de huisarts een overdracht van de verloskundig zorgverlener die verantwoordelijk was voor deze partus. Indien er in tijdens de zwangerschap extra ondersteuning voor dit gezin geïnitieerd werd , dan wordt de huisarts hiervan op de hoogte gesteld.

Bij afsluiten kraambed (8-10 dagen na partus):

- Jeugdgezondheidszorg/consultatiebureau ontvangt na afsluiten van het kraambed (8-10dagen na partus) een overdracht van verloskundig zorgverlener die verantwoordelijk was voor het kraambed (meestal 1e lijns verloskundige).
  Indien hier sprake is van een ‘kwetsbare situatie’ zal er naast een schriftelijke ook een mondelinge overdracht (warme overdracht) zijn.

- Jeugdgezondheidszorg/consultatiebureau ontvangt na afsluiten van het kraambed (8-10 dagen na partus) een overdracht van de kraamzorg omtrent verloop van het kraambed.

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Bijlage 2: POP-mdo, uitleg, werkwijze en Format bespreking

Het POP-mdo is het wekelijkse multidisciplinaire overleg waarin afstemming en overleg plaatsvindt over zorg voor de zwangere met PPVM.
Het zogenaamde POP-team bestaat uit een kinderarts, psychiater, gynaecoloog en een medisch maatschappelijk werker.
De 1^{e}lijns verloskundige wordt uitgenodigd om aanwezig te zijn bij het overleg indien:

- Zij/hij betrokkenheid heeft of zal hebben bij de zwangerschap, de partus en/of het (losse) kraambed
  of
- Zij/hij een consult psychiatrie en-of kindergeneeskunde heeft aangevraagd zonder tussenkomst van de gynaecoloog

Op indicatie worden ook andere betrokken zorgverleners uitgenodigd.

Voor wie:
1) Zwangere met PPVM die toestemming heeft verleend om besproken te worden in het POP-mdo. Tijdens het multidisciplinair overleg vindt er terugkoppeling plaats van de betrokken zorgverleners en wordt het individuele zorgpad opgesteld.

2) Zwangere met PPVM waarbij de verloskundig zorgverlener een adviesvraag aan het POP-team met betrekking tot de situatie wil voorleggen. Aangezien de zwangere nog geen toestemming heeft verleend zal in dit geval de zwangere anoniem besproken dienen te worden.

Advies:
Uit dit POP-mdo volgt een advies ten aanzien van begeleiding tijdens zwangerschap/bevalling en kraamperiode. Dit advies zal doorgegeven worden aan de verloskundig zorgverlener en zwangere (tenzij de casus anoniem besproken werd). De verloskundig zorgverlener zal de adviezen, voor zover van belang voor ketenpartners, opnemen in de betreffende overdrachten.

Logistiek POP-mdo:
De bespreking vindt iedere dinsdagmiddag van 12.30 tot 13.30 plaats op de polikliniek gynaecologie van het Rijnstate ziekenhuis te Arnhem.
Aanmelding van de te bespreken casus kan gemaild worden naar **rijnstatepoppoli@zorgmail.nl**

VSV Arnhem
gebundelde krachten geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Format bespreking POP-mdo

Tijdens het POP-mdo vindt de bespreking van een casus volgens een vast format plaats. Verantwoordelijk voor de mondelinge presentatie van de casus tijdens het POPmdo is de verloskundig zorgverlener die zorg draagt voor deze cliënt.
Indien een cliënt in deze zwangerschap niet eerder werd gezien door de gynaecoloog is een schriftelijke presentatie (Format punt 1 t/m 4) door de 1e lijnsverloskundige, voorafgaand aan de bespreking binnen het POPmdo gewenst.

1. **Reden**
    a. Reden van aanmelden, algemeen
    b. Reden van bespreken, specifiek voor dit overleg

2. **Situatie**
    a. GxPx
    b. Zwangerschapsduur
    c. 1e/2e lijn
    d. Medicatie
    e. Intoxicaties
    f. Bekend bij: Psychiatrie/MMW/instanties extern

3. **Background** (mits relevant)
    a. Voorgeschiedenis
    b. Psychosociaal
        - Financiële situatie
        - Woonsituatie
        - Misbruik/geweld
        - Eerdere kinderen
    c. Psychiatrisch
    d. Verstandelijke beperking

4. **Samenvatting** in 1 zin (met in ieder geval de vraag voor het MDO erin)!

5. **Input en terugkoppeling** vanuit:
    a. Gynaecoloog:
    b. MMW:
    c. Psychiatrie:
    d. Kinderarts:
    e. 1e lijn:

f. Gast:

6. **Afspraken**
   a. Ante partum
      - Indicatie vooraf informeren CB: ja/nee
      - Indicatie vooraf informeren kraamzorg: ja/nee
      - Indicatie vooraf informeren AMK: ja/nee
      - Anderszins:

   b. Durante partu

   c. Postpartum
      - MMW icc: nee/ja, vanwege:
      - Psychiatrie icc: nee/ja, vanwege:
      - Kinderarts icc: nee/ja, vanwege:
      - Klinisch kraambed: ja/nee
      - Anticonceptie besproken: nee/ja
      - Anderszins:
      -

Veilige situatie: ja/nee, actie:

7. **Opnieuw bespreken :** ja/nee
   Indien ja:

   a. Wanneer:
   b. Reden:

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Bijlage 3: Logistiek aanvraag consult psychiatrie 2e lijn

Coördinerend verloskundig zorgverlener 1e lijn (indien consult gynaecoloog geen meerwaarde heeft):

1. Legt werkwijze uit aan zwangere, inclusief toestemming bespreking op POP-mdo
2. Stuurt mail met naam en geboortedatum cliënte naar **rijnstatepoppoli@zorgmail.nl** C:\Users\Gebruiker\AppData\Local\Microsoft\Windows\INetCache\IE\450XFGF0\WebShareHyperlinkLoader.ashx?target=mailto:poppoli@rijnstate.nla als vooraankondiging
3. Regelt verwijzing via huisarts voor consult psychiater Rijnstate
   - NAW gegevens, geboortedatum, telefoonnummer, à terme datum cliënte
   - duidelijke vraagstelling
   - relevante psychiatrische voorgeschiedenis en/of PPVM
   - evt medicatiegebruik
   - verzoek aan huisarts om verwijzing naar psychiater Rijnstate te regelen
   - vermeld duidelijk afzender in de mail: naam, functie, verloskundige praktijk
   - vraag volgend bezoek aan de zwangere of zij opgeroepen is

Psychiater Rijnstate:

1. Ziet de zwangere in consult
2. Bepaalt beleid; geeft advies aan de zwangere
3. Koppelt de inhoud van het consult terug aan de huisarts met cc coördinerend verloskundig zorgverlener; evt ook naar verwijzer GGZ als verwijzing daar vandaan komt.
4. Optioneel: Psychiater plaatst zwangere op agenda POP-mdo (checkt toestemming)
5. Indien zwangere op POP-mdo wordt besproken, is de 1elijns verloskundige bij overleg aanwezig om casus conform voorgesteld format op praktijkkaart te presenteren

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Bijlage 4: Logistiek consult kindergeneeskunde

Coördinerend verloskundig zorgverlener 1e lijn:

1. Legt werkwijze uit aan zwangere, inclusief toestemming bespreking POP-mdo
2. Stuurt zorgmail naar: **secretariaatkindergeneeskunderijnstate@zorgmail.nl**
   Met de volgende gegevens:
   - NAW gegevens, telefoonnummer, geboortedatum en à terme datum zwangere
   - duidelijke vraagstelling
   - relevante informatie
   - evt medicatiegebruik
   - duidelijke afzender: naam, functie, verloskundige praktijk
3. Vraagt zwangere volgend bezoek of zij oproep afspraak kindergeneeskunde heeft gehad.

Kinderarts Rijnstate:

1. Ziet de zwangere in consult
2. Bepaalt beleid; geeft advies aan de zwangere
3. Koppelt de inhoud van het consult terug aan de huisarts met cc aan verloskundig zorgverlener
4. Optioneel: Indien wenselijk plaatst kinderarts zwangere op agenda POP-mdo (checkt toestemming)
5. Optioneel: Indien zwangere op POP-mdo wordt besproken, is de 1elijns verloskundige bij overleg aanwezig om casus conform voorgesteld format op praktijkkaart te presenteren

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Bijlage 5 : Acute en structurele onveiligheid

Acute onveiligheid
We spreken van acute onveiligheid als een persoon in direct fysiek gevaar is, diens veiligheid de komende uren/dagen niet gegarandeerd is en hij direct bescherming nodig heeft. Dit om te voorkomen dat er (meer) fysiek letsel en/of ernstige mentale schade ontstaat.

Hieronder staat een aantal voorbeelden van situaties van acute onveiligheid. Deze lijst is niet uitputtend.

- (Ernstig) letsel (of een poging daartoe) bij personen of ongeboren kinderen dat vermoedelijk is toegebracht. Daarbij gaat het om een letsel dat als teken van onveiligheid wordt ingeschat. Hieronder vallen ten minste alle letsels die medische behandeling behoeven.
- Poging tot verwurging.
- Wapengebruik.
- (Vermoeden van) seksueel misbruik, seksueel geweld of seksuele exploitatie door iemand uit de huiselijke kring of door iemand tot wie het slachtoffer in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, en een reële kans op herhaling of onvoldoende zicht daar op.
- Acute bedreiging door een ouder/verzorger om een naaste (waaronder een (ex)-partner, kinderen of familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of van zijn vrijheid te benemen. Hieronder vallen ook opsluiting, familiedrama, eerwraak en vrouwelijke genitale verminking (VGV).
- Onthouden van direct noodzakelijke zorg, voedsel, medicatie, huisvesting en/of hulpmiddelen, waardoor de gezondheid acuut wordt bedreigd.
- Een ouder/verzorger die bij een minderjarige of bij een (zorg)afhankelijke volwassene of oudere: (medische) klachten of aandoeningen verzint ; en/of (medische) onderzoeksgegevens of bestaande klachten en afwijkingen vervalst of in het kader van een onderzoek bewust selectief verstrekt; en/of medische) klachten en afwijkingen veroorzaakt die acuut de gezondheid van die persoon bedreigen.

- Door het slachtoffer of ouder/pleger zelf onthullen van - en/of hulp vragen voor – ernstige vormen van kindermishandeling en/of huiselijk geweld die acuut gevaar kunnen opleveren.
- Een situatie waarin acute onveiligheid ontstaat of zorg dreigt weg te vallen voor een minderjarige of (zorg)afhankelijke volwassene of oudere, doordat er bij de ouder/verzorger sprake is van een (dreigende) suïcide, automutilatie, acuut psychiatrisch beeld of intoxicatie door alcohol en/of drugs.
- Een noodgedwongen vlucht van huis door (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
- Gebruik van alcohol of drugs door een zwangere vrouw of huiselijk (fysiek) geweld richting een zwangere vrouw, waardoor de gezondheid van de vrouw en/of de ongeborene acuut wordt bedreigd.
- Blootstellen van een kind aan oorlogsgeweld door te gaan wonen in een oorlogsgebied en/of zich aan te sluiten bij een groepering die deelneemt aan de strijd in een oorlogsgebied.

Structurele onveiligheid

Bij structurele onveiligheid is er sprake van herhaling of het voortduren van onveilige situaties of situaties van geweld, die de gezondheid, het welzijn of de ontwikkeling bedreigen.

- Problematisch alcohol en drugsgebruik ouder/zwangere
- Verstandelijke beperking ouder/zwangere
- Suïcidaliteit ouder, kind of zwangere
- Ernstige psychiatrie ouder/zwangere
- Huiselijk geweld ouder/zwangere

VSV Arnhem
gebundelde krachten geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Bijlage 6:

Ketenbrede afspraken rondom kwetsbare zwangere
Aansluiting wijkteams en Jeugdgezondheidszorg bij VSV-zorgpad Kwetsbare Zwangere

---

Aanleiding

Het Verloskundig Samenwerkings Verband (VSV) Arnhem en/omstreken heeft het 'zorgpad Kwetsbare Zwangere' geformuleerd, waarin de vroegsignalering en begeleiding van zwangere met psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking en/of middelenmisbruik (PPVM) beschreven wordt.

De tweeledige zorgvraag van deze kwetsbare zwangere: namelijk de zorgvraag op verloskundig gebied maar daarnaast ook de (impliciete) zorgvraag op psychosociaal gebied, veroorzaakt een multidisciplinaire betrokkenheid.

Betrokkenen uit de geboorteketen zijn: de sociale wijkteams, verloskundigen, kraamzorgorganisaties, jeugdgezondheidszorg, huisartsen, gynaecologen, kinderartsen, psychiaters en het medisch maatschappelijk werk van het Rijnstate, daarnaast kunnen er (al van voor de zwangerschap) andere hulpverleners betrokken zijn.
Vanuit deze betrokken professionals is er behoefte afspraken te maken over samenwerking en communicatie rondom kwetsbare zwangere en met name de rol van de wijkteams hierin te verhelderen.

Doel

Doel van dit document is om te verhelderen wie wanneer de regie heeft en wat van diegene wordt verwacht bij het VSV zorgpad kwetsbare zwangere en dan m.n. de rol van het sociale wijkteam hierin.

Dit document moet antwoord geven op de volgende vragen:

- Wanneer schakel je wie in en hoe en waar worden deze afspraken vastgelegd?
- Wie neemt wanneer de sociale regie?
- Wat zijn de verantwoordelijkheden van de sociale regiehouder?
- Welke interventies de JGZ biedt?
- Wat het POP-overleg inhoudt?

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad Kwetsbare Zwangere

Wat betekenen deze afspraken in de praktijk?

1. *Signaleren van een Kwetsbare zwangerschap*
   Wanneer een betrokkene uit de keten betrokken raakt bij een inwoner die zwanger is, stel dan vast of er factoren aanwezig zijn die zorgen voor een kwetsbare zwangerschap. Hierbij worden de onderstaande risicofactoren afgewogen tegen de aanwezige beschermde factoren.

Risicofactoren geassocieerd met PPVM:

- Tienerzwangerschap
- Ongewenste/ongeplande zwangerschap
- Verstandelijke beperking (navragen hoogst genoten opleiding)
- Laaggeletterdheid (navragen hoogst genoten opleiding)
- Relatieproblematiek
- NSE of huiselijk geweld
- Problematiek rond eerder geboren kinderen (uit deze of vorige relatie)
- Contact met een gecertificeerde instelling voor jeugdhulpverlening nu of in verleden (bijv AMK of Bureau JeugdZorg)
- Psychofarmaca gebruik
- Middelen misbruik van zwangere en/of partner
- Psychiatrische en/of psychische problematieke actueel of in verleden
- Psychiatrische ziekten in eigen familie en/of partner
- Huisvestingsproblematiek
- Financiële problematiek
- Vluchteling/asielzoeker/illegaal

* Afkomstig uit zorgpad kwetsbare zwangeren

2. *Afstemming na signalering kwetsbaarheid*
   - Indien het sociale wijkteam betrokken raakt bij een kwetsbare zwangere dan stelt het sociale wijkteam de coördinerend verloskundig zorgverlener hiervan op de hoogte;
   - Bij opsporing door de 1e lijns verloskundige, en indien kwetsbaarheid is geïndexeerd, dan neemt deze contact op met het sociale wijkteam;
   - Bij opsporing door de gynaecoloog dan neemt deze contact op met het Medisch Maatschappelijk Werk van ziekenhuis Rijnstate. Het Medisch Maatschappelijk Werk (MMW) zorgt zo nodig voor tijdige overdracht aan het sociale wijkteam.
   - Bij opsporing door de huisarts dan neemt deze contact op met de coördinerend verloskundig zorgverlener.

   Diegene die de kwetsbaarheid signaleert moet altijd de huisarts raadplegen om na te gaan of er andere hulpverleners bij de kwetsbare zwangere betrokken zijn en (indien relevant) hier contact mee opnemen.

   Bij twijfel omtrent kwetsbaarheid: prenatale huisbezoek JGZ-jeugdverpleegkundige 'Baby op komst' Om de situatie van kwetsbaarheid te onderzoeken en ondersteuningsbehoefte te inventariseren kan de coördinerend verloskundig zorgverlener en/of het sociale wijkteam gebruik maken van dit huisbezoek door de jeugdverpleegkundige van het JGZ.

3. *Verantwoordelijkheden coördinerend verloskundig zorgverlener en sociale regiehouder*
   Bij een kwetsbare zwangere is het van belang dat er zowel regie wordt gehouden op het gebied van verloskundige zorg (in het VSV zorgpad wordt nu gesproken over obstetrisch zorgverlener) als op het gebied van de sociale situatie.
   De verloskundige zorg[1] valt onder de verantwoordelijkheid van de zogenaamde 'coördinerend verloskundig zorgverlener' namelijk de verloskundige of gynaecoloog. De zorg op gebied van de sociale situatie valt onder verantwoordelijkheid van de zogenaamde 'sociale regiehouder'.
   Bij lichte sociale problematiek zal de verloskundige/gynaecoloog de rol van sociale regiehouder op zich kunnen nemen.
   Bij meer complexe zaken zal de verloskundige/gynaecoloog specifieke expertise op sociaal gebied inschakelen die daarmee de verantwoordelijkheid krijgt voor de regie van de sociale situatie: de sociale regiehouder.

   <u>Verantwoordelijkheid van de coördinerend verloskundig zorgverlener</u>
   De coördinerend verloskundig zorgverlener is verantwoordelijk voor:
   - het inschakelen van het sociale wijkteam of;
   - het inschakelen van Veilig Thuis bij onveilige situaties en/of niet meewerken van de kwetsbare zwangere.
   - indien de gynaecoloog de coördinerend verloskundig zorgverlener is, zal deze de kwetsbaarheid signaleren. Het verder beoordelen van kwetsbare situaties en het eventueel inschakelen van sociale wijkteam of Veilig Thuis, delegeren zij aan MMW.

   <u>Verantwoordelijkheid van de sociale regiehouder</u>
   De sociale regiehouder:
   - heeft overzicht van alle betrokken zorgverleners en instanties;
   - is verantwoordelijk voor passende sociale hulpverlening op korte en lange termijn;
   - heeft regelmatig afstemming met betrokken zorgverleners (dit wordt, naast de minimale afstemming, zie punt 6, per casus met elkaar afgesproken).
   - Inschatting structurele veiligheid voor het kind

[1] *Tijdens elke zwangerschap is er een coördinerend verloskundig zorgverlener (verloskundige / gynaecoloog) betrokken, zij is het vaste aanspreekpunt en verantwoordelijk voor de benodigde zorg tijdens de zwangerschap, bevalling en kraamperiode en de coördinatie van de benodigde zorg totdat deze is overgedragen aan de huisarts, JGZ en indien in beeld de kinderarts.*

Verantwoordelijkheid van het sociale wijkteam

Zodra het sociale wijkteam ingeschakeld is door de coördinerend verloskundig zorgverlener, is het sociale wijkteam de sociale regiehouder.
Het sociale wijkteam is verantwoordelijk voor het ingeschakeld worden van de sociale regie of voor het eventueel opschalen naar Veilig Thuis/ JBG.
Het sociale wijkteam mag ten alle tijden contact opnemen met het MMW voor intercollegiaal overleg.

Verantwoordelijkheid van Medisch Maatschappelijk Werk
Indien het MMW betrokken is, is deze verantwoordelijk voor de overdracht naar het sociale wijkteam (indien wenselijk). Tevens zijn zij verantwoordelijk om (wanneer nodig) overleg te plegen met Veilig Thuis, de jeugdbescherming of de Raad voor de Kinderbescherming.
Wanneer zowel het MMW als het sociale wijkteam betrokken is, dan moeten zij met elkaar afspreken en beschrijven wie de regiehouder sociale situatie is.
Indien er sprake is van een gedwongen kader (onder toezichtstelling, OTS) wordt er in afstemming met de jeugdbeschermer gesproken over sociale regie en hierover afspraken gemaakt. .

4. *Primair inschakelen MMW door coördinerend verloskundig zorgverlener*

Wanneer schakel je het wijkteam in?
Wanneer er sprake is van een kwetsbare zwangere en er geen betrokken hulpverlening is schakel je het wijkteam in.

Wanneer schakel je MMW in?
MMW wordt door de coördinerend verloskundig zorgverlener ingeschakeld als er sprake is van zeer complexe en urgente problematiek, in ieder geval bij:

- Zorgen over de veiligheid van het ongeboren kind, omdat er geen goede omstandigheden zijn voor het kind/gezin door bijv. verslaving (excl. roken), verstandelijke beperking of psychiatrische decompensatie
- Betrokkenheid Veilig Thuis, RvdK, de Jeugdbescherming of een dreigende maatregel.
- Laat bekend/ spoedsituatie : zwangerschap vanaf 34 weken pas in beeld bij coördinerend verloskundig zorgverlener
- Zorg mijdend gedrag

MMW wordt ook door de coördinerend verloskundig zorgverlener ingeschakeld indien er geen sociaal wijkteam bekend of verantwoordelijk is

voor deze kwetsbare zwangere (te denken valt aan illegalen of regio's waar geen wijkteam werkzaam is).

MMW zal gedurende het begeleidingstraject bekijken wat het meest geschikte moment is voor overdracht naar het sociale wijkteam en deze overdracht tijdig verzorgen.

5. *Vastleggen van afspraken*
De sociale regiehouder zorgt, in overleg met de zwangere, dat afspraken ten aanzien van de zorg aan de kwetsbare zwangere worden vastgelegd.
Het sociale wijkteam gebruiken hiervoor haar eigen rapportagesysteem. Hierin wordt vastgelegd wat de zorg is ten aanzien van de zwangerschap, hoe er geïnvesteerd wordt om de zorg te minimaliseren en met wie er gecommuniceerd wordt. Het MMW gebruikt hiervoor het elektronisch patiëntendossier van het ziekenhuis.

   Als de wijkcoach/ het sociale wijkteam contact wil leggen met medici vanuit het ziekenhuis dan verloopt dit contact via het MMW.

6. *Terugkoppeling naar coördinerend verloskundig zorgverlener*
De sociale regiehouder geeft minimaal op de volgende momenten een terugkoppeling aan de *coördinerend verloskundig zorgverlener* over de gemaakte afspraken m.b.t. de zorg van de kwetsbare zwangere:
   - na het eerste contactmoment met de kwetsbare zwangere.
     Tijdens deze terugkoppeling spreek je af wie wat gaat doen en wanneer je weer contact met elkaar hebt. Dit doe je face-to-face of telefonisch. Bij voorkeur leg je de afspraken vast via (zorg)mail.
   - wanneer de zwangere niet meer in beeld is, is het van belang direct een terugkoppeling aan de coördinerend verloskundig zorgverlener en verder alle betrokken hulpverleners te verzorgen
   - in ieder geval rond week 20 van de zwangerschap
   - aan het einde van de zwangerschap, rond week 36 van de zwangerschap
   - bij tussentijds relevante gebeurtenissen
   - bij afschaling van zorg
   - bij opschaling van zorg (gedwongen kader, als de regie wegvalt)
     In de volgende crisissituaties bespreekt de sociale regiehouder of deze rol wordt overgenomen door:
     - Crisissituatie in gezin: Spoedeisende Zorg van Jeugdbescherming Gelderland (0900-99555599)
     - Huiselijk Geweld / Kindermishandeling : Veilig Thuis (0800 2000)

- Spoedeisende psychiatrische hulp: GGZ Crisisdienst (via huisarts).

7. *Informeren van kraamzorg, JGZ en huisarts*
   Wanneer er sprake is van een kwetsbare zwangere/ gezin waarvoor een sociale regiehouder is afgesproken, wordt de kraamzorg, JGZ en de huisarts z.s.m. ingelicht en wordt er afstemming gezocht. Dit is de taak van de sociale regiehouder.
   De coördinerend verloskundig zorgverlener zal de verloskundige overdracht aan kraamzorg, JGZ en huisarts verzorgen.

8. *In te zetten interventies jeugdgezondheidszorg GGD Gelderland Midden door de sociale regiehouder / coördinerend verloskundig zorgverlener:*

   Baby op komst / Prenatale huisbezoek
   De *sociale regiehouder/ coördinerend verloskundig zorgverlener* benadert de jeugdverpleegkundige van de JGZ zo mogelijk om al in de zwangerschap een prenataal huisbezoek 'Baby op komst' te brengen, om de situatie van kwetsbaarheid te verduidelijken, om kennis te maken, risicoreducerende voorlichting te geven en de eigen kracht te versterken.

   Voorzorg
   Voorzorg is een vrijwillig preventief programma bestaande uit een intensief schema van huisbezoeken door de VoorZorg verpleegkundige van de Jeugdgezondheidszorg. Jonge vrouwen in een hoog risico situatie (0,5 – 1 %) krijgen, vanaf de zestiende week van de zwangerschap totdat het kind ongeveer twee jaar oud is, 40-60 huisbezoeken waarin ondersteuning geboden wordt bij de verzorging en opvoeding van hun kind, gericht op het bevorderen van de gezondheid en het vergroten van de ontwikkelingskansen van de moeders en kinderen.
   De coördinerend verloskundige zorgverlener en de sociale regiehouder kunnen deze interventie aanvragen voor kwetsbare zwangere jonger dan 25 jaar, 1e kind, start tussen week 16-25 van de zwangerschap, en laag opleidingsniveau.
   (bij twijfel over de leeftijd- en opleiding criteria, kunt u aanmelden, de voorzorgverpleegkundige legt dan de casus voor aan een VoorZorg-commissie)
   De voorzorgverpleegkundige zal de intake zo vroeg mogelijk samen oppakken met de wijkcoach.

   Stevig Ouderschap
   Kan worden ingezet in de gemeentes Arnhem, Renkum, Overbetuwe, Lingewaard, Rheden, Westervoort, Duiven, Wageningen, Ede en Zevenaar.

VSV Arnhem
gebundelde krachten
geboortezorg regio Arnhem

Zorgpad
Kwetsbare Zwangere

Stevig Ouderschap is een vrijwillig preventief programma voor ouder(s) in een risicosituatie (4%) , bestaande uit een schema van gemiddeld 9 huisbezoeken (3 prenatale en 6 postnatale) door de Stevig Ouderschap verpleegkundigen van GGD Gelderland-Midden. Samen met de (aanstaande) kwetsbare ouders(s) wordt gewerkt aan de veiligheid, opvoeding en ontwikkeling van ouder(s) èn kind.
Deze preventieve methode is voor (as) ouders met een verhoogd risico op opvoedingsproblematiek, die weinig steun ervaren vanuit hun directe omgeving, onzeker zijn over het (as) ouderschap of een belaste jeugd hebben. Ook ouders die niet kunnen of willen starten met Voorzorg kunnen baat hebben bij deze ondersteuning.
Als zij wil, kan de aanstaande moeder aangemeld worden vanaf 14 weken zwanger is van haar kind, de methode kan worden gestart totdat het kind zes maanden oud is.

Bij twijfel over de inzet van de preventieve interventies Voorzorg of Stevig Ouderschap kunt U natuurlijk aanmelden voor een prenataal huisbezoek. De jeugdverpleegkundige zal met de a.s. ouder(s) de mogelijkheid van deelname Stevig Ouderschap of Voorzorg bespreken.

Het prenatale huisbezoek “Baby op komst”, Stevig Ouderschap en Voorzorg kunnen aangevraagd worden via de website van de VGGM, middels een digitaal aanvraagformulier.
De jeugdverpleegkundige zal een terugkoppeling verzorgen aan de aanvrager.
https://www.vggm.nl/ggd/jeugd_en_gezondheid/voor_professionals

9. *Mogelijke inzet POP-overleg*
   Het POP-overleg (Psychiatrie/ Obstetrie/ Pediatrie) is een multidisciplinair overleg en bestaat uit een psychiater, gynaecoloog, een kinderarts de betrokken verloskundige en de medisch maatschappelijk werker
   Wanneer de sociale regiehouder zorgen houdt omtrent een zwangere, kan deze de casus (in overleg met de zwangere) consultatief inbrengen en deelnemen aan het POP-overleg. Hierbij dient de problematiek en de vraag voor het POP-overleg duidelijk geformuleerd te worden.
   Uit dit multidisciplinaire overleg volgt een (vanuit de verschillende betrokken disciplines) advies ten aanzien van begeleiding tijdens de zwangerschap/de bevalling/ de kraamperiode.

BEHANDELRESULTAAT

AGENDERINGSVERZOEK 4 december 2019

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek: 'Kansrijke Start'

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers mevrouw Manders (Arnhem Centraal), mevrouw Kalthoff (VVD) mevrouw De Vries (PvdA), de heer Jansen (ChristenUnie), de heer Tujeehut (Arnhemse Ouderenpartij) mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren).
Niet aanwezig: de fracties van de PVV, SP, CDA, Denk Verenigd Arnhem.

Overige aanwezigen: R. van der Zee (wethouder), M. Zeilstra (programmamanager)

Rondetafelgesprek
Bij het rondetafelgesprek waren de volgende deelnemers vanuit het Verloskundigen Samenwerkingsverband Kracht Arnhem en de werkgroep kwetsbare zwangere aanwezig:
mevrouw Derks (1e lijnsverloskundige, lid ketenwerkgroep kwetsbare zwangere), mevrouw Smith (voorzitter VSV Kracht, voorheen werkzaam als 1e lijnsverloskundige), Wim Peters (bestuurslid VSV Kracht, relatiemanager van de Kraamvogel), de heer Jansen (medisch maatschappelijk werker, aandachtsfunctionaris kindermishandeling en huiselijk geweld Rijnstate ziekenhuis, voormalig lid ketenbrede werkgroep kwetsbare zwangere), mevrouw Mustert (beleidsadviseur JGZ, lid ketenbrede werkgroep kwetsbare zwangere), mevrouw Mijnheer (gynaecoloog/bestuurslid VSV Kracht/voorzitter ketenbrede werkgroep kwetsbare zwangere), mevrouw Poorterman (verloskundige Groepspraktijk van Verloskundigen Arnhem) mevrouw Plaschek (verloskundige Puur vroedvrouwen Arnhem)

Mevrouw Mijnheer heeft een korte presentatie gegeven, de presentatie is aan de stukken toegevoegd.

Toezegging
De wethouder zegt toe dat de gemeente aan de regierol vanuit het actieprogramma Kansrijke Start invulling gaat geven, inclusief het zijn van het scharnierpunt tussen het medische veld en de betrokken partijen en de sociale wijkteams.

Conclusie
De raadskamer besluit dat het agenderingsverzoek voldoende is behandeld.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

R. Maref

4 december 2019

Kansrijke Start Arnhem

Waarom is een Kansrijke Start belangrijk?

De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede ontwikkeling, bepalend voor de kansen in het latere leven. De kans op een goede start krijg je maar een keer. Het is onze opdracht die kans zo groot mogelijk te maken.”

Hugo de Jonge, Minister van VWS

Grote impact van sociale omgeving & gezondheid ouders

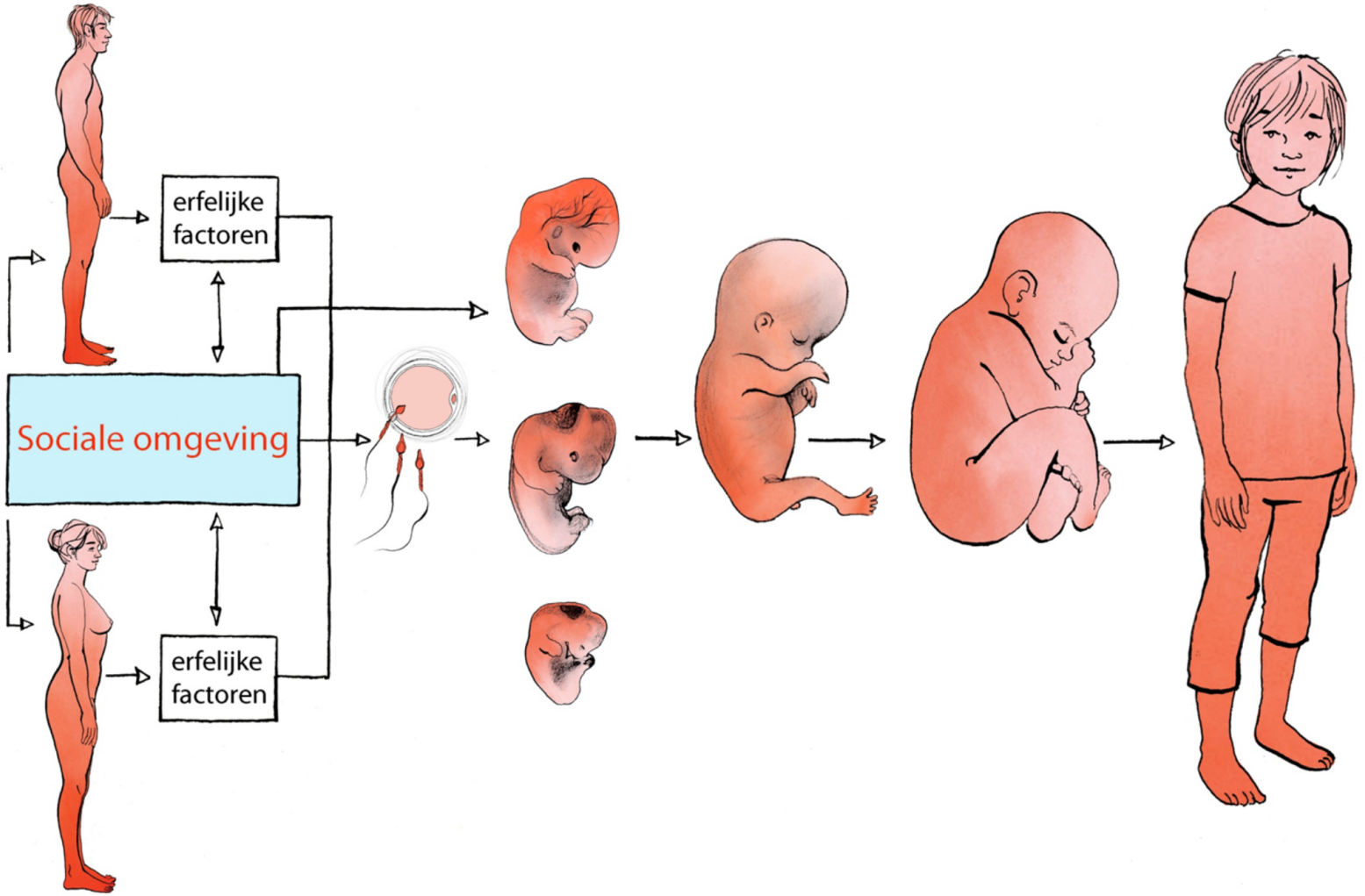

De **embryonale groei en ontwikkeling** bepaalt de gezondheid bij de geboorte, maar ook later in het leven.

De embryonale gezondheid wordt op haar beurt beïnvloed door de omgeving en het **genetisch materiaal van de vader en moeder.**

Bron: Steegers. Nederlands Tijdschrift Geneeskunde, 2014

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

1e 1.000 dagen: grote impact op ontwikkeling van het kind

Bron: TNO Child Care, De 1e 1000 dagen: versterken van de vroege ontwikkeling, augustus 2019

Kansrijke start beinvloedt door veel risico en beschermende factoren

WONEN
- Slechte of te kleine woning
- Schone, hele en veilige buurt
- Huisuitzetting

OPLEIDING
- Geen startkwalificatie, schoolverlaten

WERK & INKOMEN
- Geen (vrijwilligers)werk
- Laag inkomen
- Armoede & schulden

OPVOEDEN
- Opvoedvaardigheden & stijl
- Hechting

VEILIGHEID
- Huiselijk geweld en kindermishandeling

- Beperkte steun & netwerk
- Relatieproblemen

SOCIALE OMGEVING

- Taalvaardigheden
- Gezondheidsvaardigheden
- Opvoedvaardigheden & stijl

VAARDIGHEDEN

- Roken, alcohol en voeding
- Verslaving
- Psychische problematiek

GEZONDHEID

- Te laat in zorg
- Niet verzekerd

ZORG

Vroeg investeren: hogere maatschappelijke baten en lagere kosten

Hoe vroeger de investering, des te groter de positieve impact

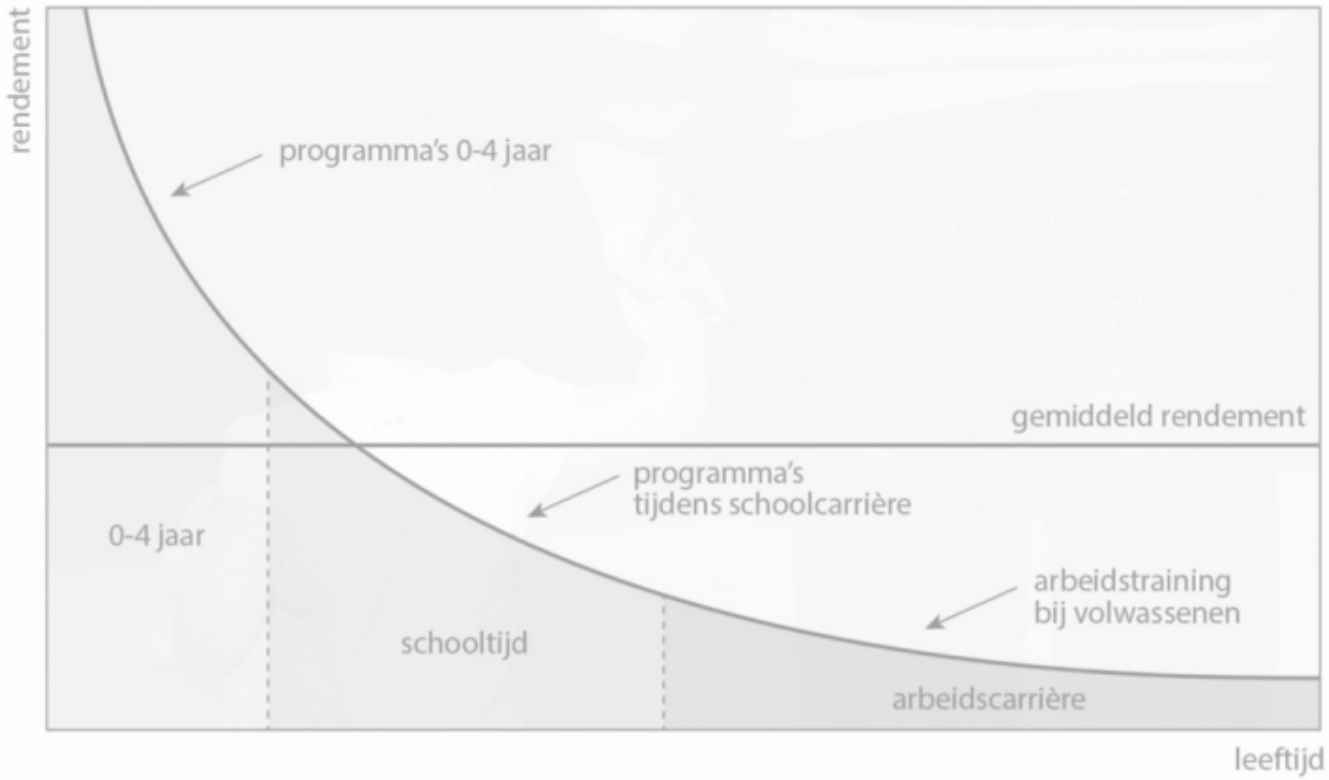

Bron: HeckmanEquation.org

"Investeren in jonge kinderen rendeert"

Nobelprijswinnaar James Heckman

het maatschappelijk rendement van investeren in de 1e 1.000 dagen: **7%-10%**

Whitepaper TNO, investing in the first 1.000 days of life for a healthy future

Perinatale gezondheidsverschillen (2013-2017)

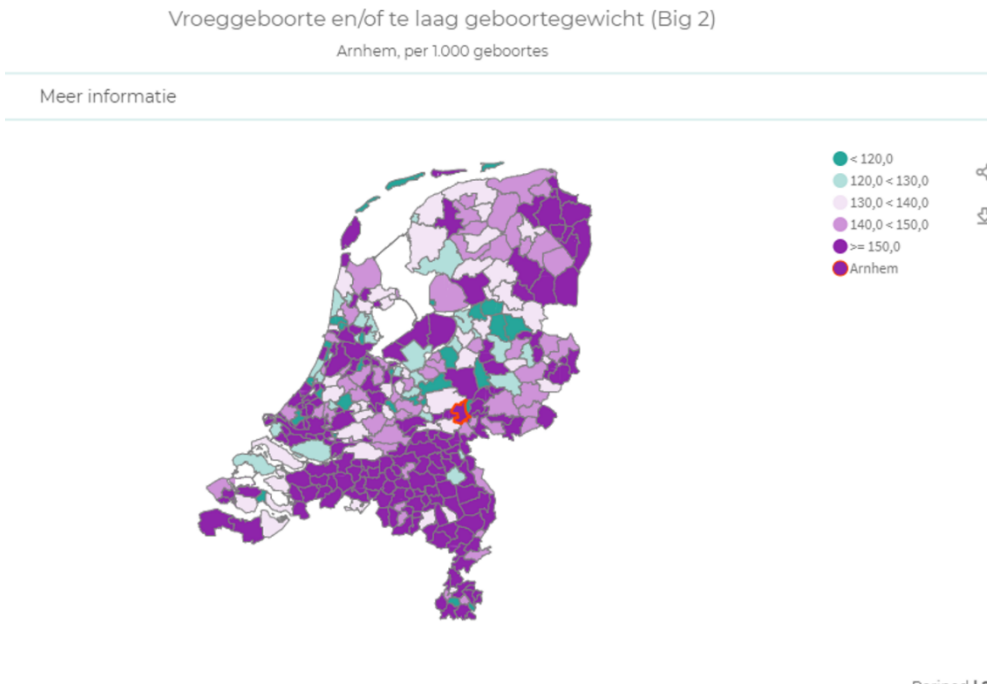

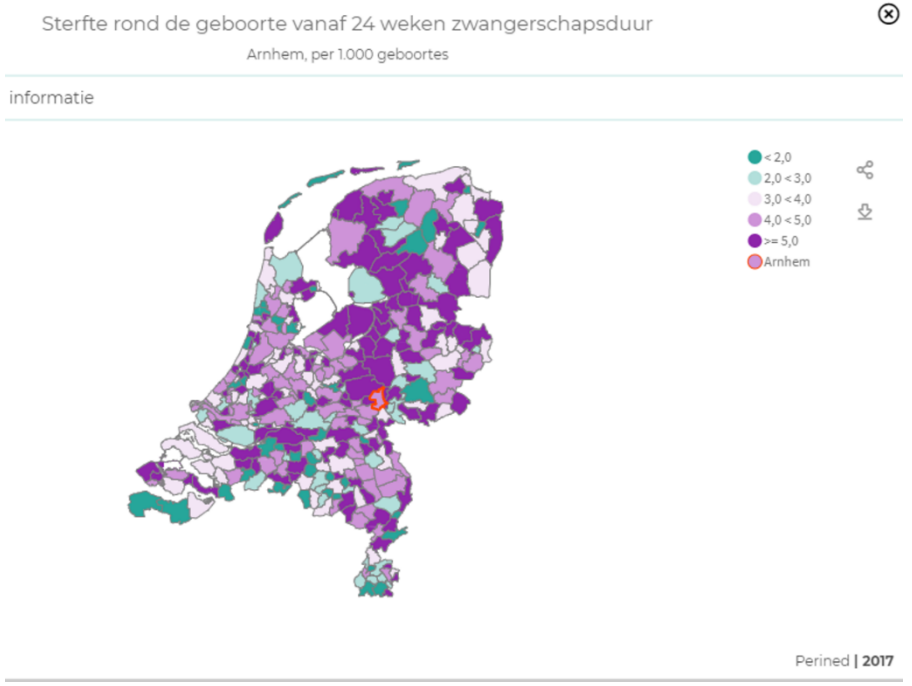

Big2 = vroeggeboorte en/of te laag geboortegewicht, per 1.000

Sterfte rond de geboorte, per 1.000 (24 weken-1 week)

www.waarstaatjegemeente.nl

PHAROS

Sociaaleconomische status

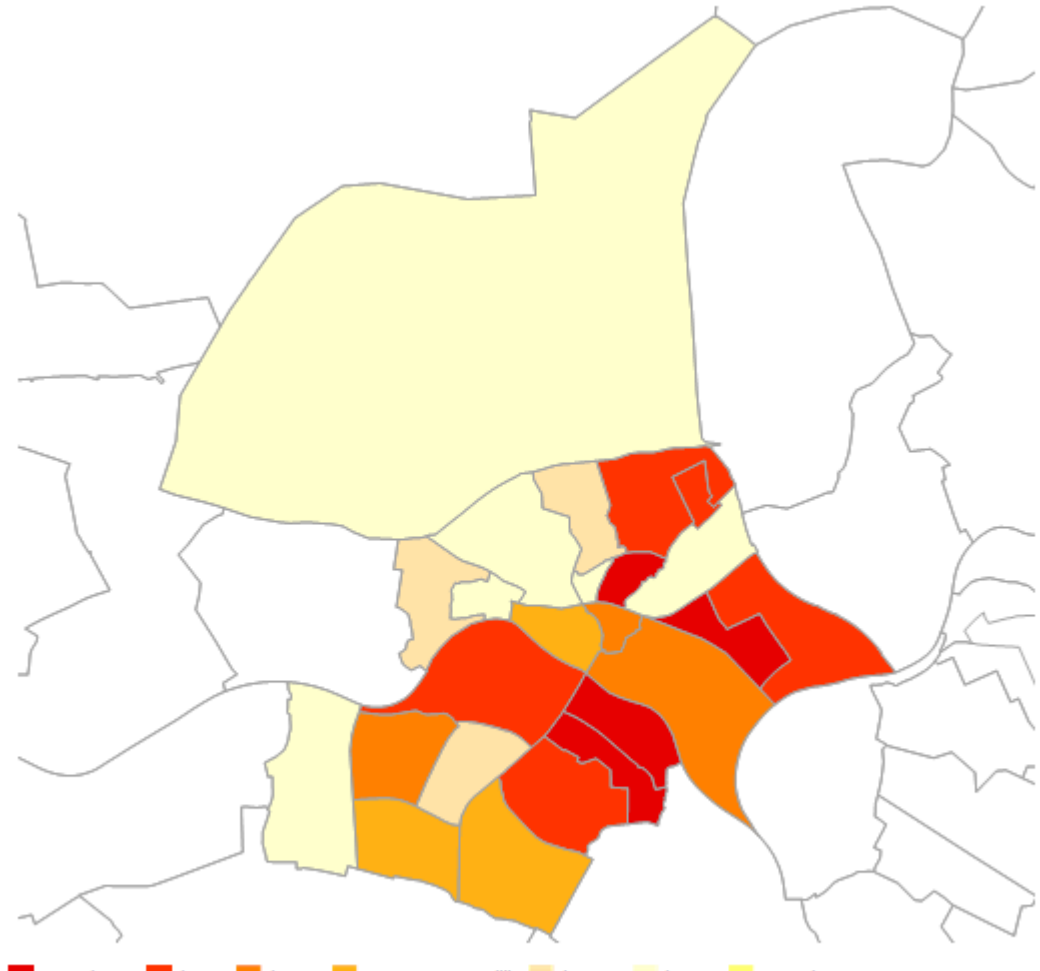

Bron: SES

Gezin- en leefomstandigheden

Eenouder huishouden

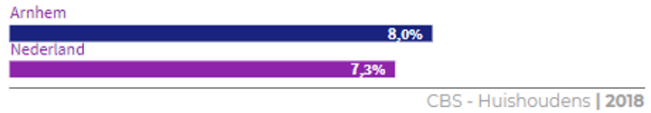

CBS - Huishoudens | **2018**

Tienermoeders

0,32% Arnhem

0,39% Nederland

CBS | **2018**

Kinderen in uitkeringsgezin

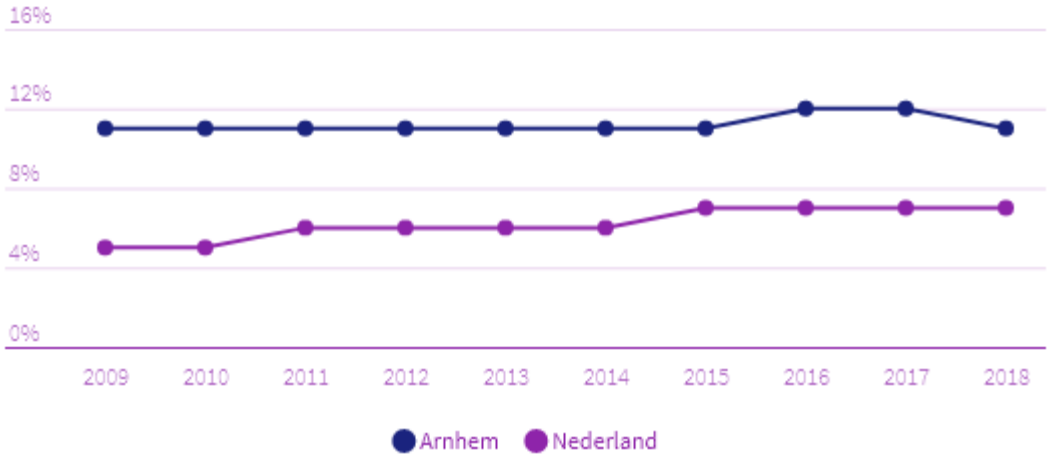

CBS Jeugd | **2009 - 2018**

www.waarstaatjegemeente.nl

Jouw postcode is belangrijker dan je genetische code

https://www.youtube.com/watch?v=11U1Wj8Ru28

Titel/onderwerp: **Agenderingsverzoek 'Rapportage Vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem'**

Raadsadviseur: E.J.S. Dirksen Telefoonnr: 377 4712 elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Freek van der Laan Joost Fledderus en Patrick van Hoof
Portefeuillehouder:	A. Marcouch	Telefoonnr:	377 3583 // 377 1718 // 377 5984
		E-mailadres:	Freek.van.der.laan@arnhem.nl Joost.fledderus@arnhem.nl Patrick.van.hoof@arnhem.nl

Doel activiteit	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om het door het college gevoerde beleid te controleren.
Toelichting	**Aanleiding** De fracties van CDA en PVV hebben een agenderingsverzoek ingediend om de rapportage Vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem september 2019 in de raadskamer te bespreken. Zij willen de portefeuillehouder bevragen over de representativiteit van het onderzoek en de interpretatie van het rapport. En bespreken welke mogelijkheden haalbaar zijn om toe te passen in de stad. (*Het agenderingsverzoek is als bijlage bij dit advies gevoegd.*) **Voorgeschiedenis** In mei 2019 heeft de raad een motie (19M16) aangenomen die het college vraagt om een onderzoek uit te voeren naar de beleving van het afsteken van vuurwerk bij de inwoners van Arnhem. Het onderzoek is in oktober aangeboden aan de raad.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Er is geen vervolgbehandeling voorzien. Een eventueel vervolg hangt af van het initiatief dat een of meerdere fracties neemt.
Spreekrecht publiek	Ja
Behandeladvies	De woordvoerders van CDA en PVV krijgen de gelegenheid het agenderingsverzoek kort nader toe te lichten. Aansluitend wordt het college in de gelegenheid gesteld kort te reageren op het agenderingsverzoek. Daarna worden de leden van de raadskamer uitgenodigd aan de bespreking deel te nemen. De behandeling vindt plaats in één termijn, hierbij is een afwisseling van het stellen van informatieve vragen en het uitwisselen van gedachten toegestaan. Interrupties zijn toegestaan. Aan het einde van de behandeling zal aan de indieners van het agenderingsverzoek de vraag worden gesteld of het verzoek voldoende behandeld is of dat een eventueel vervolg noodzakelijk wordt geacht.
Bijlagen	

Agenderingsverzoek 'rapportage vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem 'september 2019			
Aanbiedingsbrief rapportage uitkomsten vuurwerkonderzoek [22-10-19]			
Bijlage 1 Rapportage vuurwerkonderzoek gemeente Arnhem			
Motie Onderzoek beleving en toekomst vuurwerk 19M16 (15-05-19)			
Art 44 vragen (inclusief beantwoording) fractie PVV "Betrouwbaarheid draagvlakonderzoek vuurwerk"			
Technische vragen (incl. beantwoording) van de fractie van de PVV (20-11-19)			

Aan: de voorzitter van de gemeenteraad
Betreft: Agenderingsverzoek
Onderwerp: Rapportage Vuurwerkonderzoek Gemeente Arnhem – September 2019

Arnhem, 23 oktober 2019

Geachte voorzitter,

Hierbij verzoek ik u namens de fracties van het CDA en de PVV om de rapportage Vuurwerkonderzoek Gemeente Arnhem – September 2019 op de agenda van een commissievergadering te plaatsen. De CDA en PVV fracties wensen deze rapportage met de verschillende fracties en de portefeuillehouder te bespreken.

Wij willen de portefeuille houder bevragen naar de representativiteit van het onderzoek, gezien de PVV fractie nog geen reactie heeft ontvangen m.b.t. hun schriftelijke vragen aangaande het onderzoek.

Wanneer de portefeuillehouder kan bevestigen dat het onderzoek representatief is, willen wij het college en de fracties bevragen naar hun interpretatie van het rapport als wel welke mogelijkheden zij haalbaar achten om toe te passen in de stad.

Hoogachtend,

S. van den Broek
Namens de CDA fractie in de gemeenteraad van Arnhem
R. Sanders
Namens de PVV fractie in de gemeenteraad van Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	: 22 oktober 2019
Zaaknummer	: 411281
Contactpersoon	: Patrick van Hoof
Telefoonnummer	: 026 3775984

Onderwerp: Aanbieding Rapportage uitkomsten vuurwerkonderzoek op basis van motie 19M16

Geachte voorzitter en leden,

De raad heeft in mei in een motie (19M16) het college gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar de beleving van het afsteken van vuurwerk in Arnhem bij de inwoners van de stad. Het resultaat van het onderzoek is terug te lezen in de "Rapportage Vuurwerkonderzoek Gemeente Arnhem".

Uit het onderzoek blijkt dat er door de inwoners verschillend wordt gedacht over het afsteken van vuurwerk. Een grote meerderheid wil strengere handhaving op het afsteken van vuurwerk buiten de afsteektijden en een klein deel van de respondenten ervaart overlast van het afsteken van vuurwerk in de vuurwerkvrije zones zelf (tussen 31 december 18.00 uur en 1 januari 02.00 uur).
De bekendheid van de aanwezige vuurwerkvrije zones kan verbeterd worden, al hebben de reeds aangewezen zones zich in meerderheid verzekerd van een groot maatschappelijk draagvlak.
Inwoners zijn verder beperkt bereid om op eigen initiatief vrijwillige vuurwerkvrije zones af te spreken.

De voorbereidingen voor een goed verloop van de komende jaarwisseling in Arnhem zijn gestart.
Op basis van de resultaten van het onderzoek zal op voorhand extra aandacht worden besteed aan de bekendheid over de vuurwerkvrije zones die nu zijn aangewezen.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- Rapportage Vuurwerkonderzoek Gemeente Arnhem

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

citisens

door Necker van Naem

RAPPORTAGE VUURWERKONDERZOEK GEMEENTE ARNHEM – SEPTEMBER 2019

Inhoudsopgave

Inleiding p. 3

Belangrijkste resultaten p. 4

Onderzoeksresultaten gemeente p. 5
- Vuurwerk en beleving p. 6
- Overlast en handhaving p. 9
- Vuurwerkverbod p. 11
- Vuurwerkshow p. 14
- Vuurwerkvrije zones p. 16
- Lokaal vuurwerkverbod gemeente p. 20

Onderzoeksresultaten wijken p. 21
- Belangrijkste resultaten p. 22
- Overlast en handhaving p. 23
- Vuurwerkverbod p. 25
- Vuurwerkvrije zones p. 26

Onderzoeksverantwoording p. 27
- Responsoverzicht p. 28

Inleiding

AANLEIDING

De gemeente Arnhem wil graag van haar inwoners weten hoe zij denken over vuurwerk tijdens oud en nieuw. De afgelopen jaren is het aantal vuurwerkvrije zones in Arnhem flink toegenomen. Daarnaast staat er wetgeving op stapel waarmee gemeenten kunnen bepalen hun volledige grondgebied als vuurwerkvrije zone aan te wijzen. De gemeente Arnhem staat dan ook op het punt te bepalen hoe zij de komende jaren het vuurwerkbeleid vorm zal geven. Daarbij is de input van de inwoners van belang.

Dit onderzoek is uitgevoerd onder alle inwoners van gemeente Arnhem. Via een online vragenlijst konden zij hun mening geven. Het onderzoek is onder de aandacht gebracht via diverse online en offline middelen. Zo zijn de sociale media-kanalen van de gemeente ingezet (waaronder Twitter, Facebook en LinkedIn), is zowel het Arnhemse digi-panel als het Citisenspanel ingezet en is er een advertentie gepubliceerd in het huis-aan-huisblad *de Arnhemse koerier*.

Uiteindelijk hebben 5.508 Arnhemmers hun mening gegeven. In deze rapportage worden de gewogen resultaten weergegeven. Dat betekent dat de uitkomsten van het onderzoek representatief zijn voor alle inwoners van gemeente Arnhem. In de onderzoeksverantwoording leest u meer over de weging en de respons.

In het eerste deel van dit rapport leest u de resultaten die betrekking hebben op de hele gemeente. Daarna bieden we enkele inzichten in verschillen en overeenkomsten tussen de acht geselecteerde deelgebieden van de gemeente Arnhem. Beide delen worden ingeleid met een overzicht van de belangrijkste resultaten. Aan het eind van dit rapport vindt u de onderzoeksverantwoording.

Belangrijkste resultaten - gemeente

Vuurwerk afsteken geen wijdverspreide traditie onder Arnhemmers

De meerderheid van de Arnhemmers die de vragenlijst invulden ziet zelf vuurwerk afsteken niet als een belangrijke Nederlandse traditie. Daarbij steekt 15% van de invullers zelf vuurwerk af tijdens oud en nieuw. 40% vermijdt vuurwerk tijdens de jaarwisseling. Tegenstanders van een totaalverbod op vuurwerk noemen wel vaak als reden dat vuurwerk afsteken een Nederlandse traditie is.

Arnhemmers verdeeld over totaalverbod op vuurwerk en bezoek vuurwerkshow

Inwoners van Arnhem zijn verdeeld over een totaalverbod op vuurwerk. Ongeveer een derde is voor, een derde tegen en een derde is alleen voor een totaalverbod als de gemeente een vuurwerkshow organiseert. Ongeveer de helft van de inwoners geeft aan een centrale vuurwerkshow te bezoeken als de gemeente deze zou organiseren. De belangrijkste reden die invullers gaven om een centrale show te bezoeken is omdat het vuurwerk daar vaak mooi is. De belangrijkste reden om de show niet te bezoeken volgens invullers is omdat zij oud en nieuw liever thuis of bij vrienden vieren.

Als het door toekomstige wetgeving mogelijk wordt om als gemeente een lokaal vuurwerkverbod voor het gehele grondgebied in te voeren, dan is meer dan de helft van de Arnhemmers van mening dat de gemeente dit moet doen.

Vuurwerkvrije zones niet bekend, wel populair. Inwoners willen zelf geen initiatief nemen.

Ruim de helft van de Arnhemse inwoners die de vragenlijst invulden weet niet of er in hun woonomgeving een vuurwerkvrije zone is. Wel zijn ze hier positief over, met name bij dierenopvangcentra zijn de invullers positief over een vuurwerkvrije zone. Invullers zijn minder positief over vuurwerkvrije zones in de milieuzone of in uitgaansgebieden.

Inwoners die niet in de buurt van een vuurwerkvrije zone wonen, zijn verdeeld over de vraag of zij dit willen. Een derde van hen geeft aan dat dit niet hoeft. Aan de andere kant geeft 43% aan graag de gehele gemeente als vuurwerkvrije zone te zien. Arnhemmers nemen niet graag zelf initiatief voor een vrijwillige vuurwerkvrije zone (afgesproken onder buurtgenoten): driekwart van de invullers geeft aan geen initiatief te willen nemen.

citisens

door Necker van Naem

Onderzoeksresultaten - gemeente

Vuurwerk en beleving (1)

TIJDEN - AFSTEKEN

Wanneer mag er volgens u officieel vuurwerk afgestoken worden met oud en nieuw? (N=5.508)

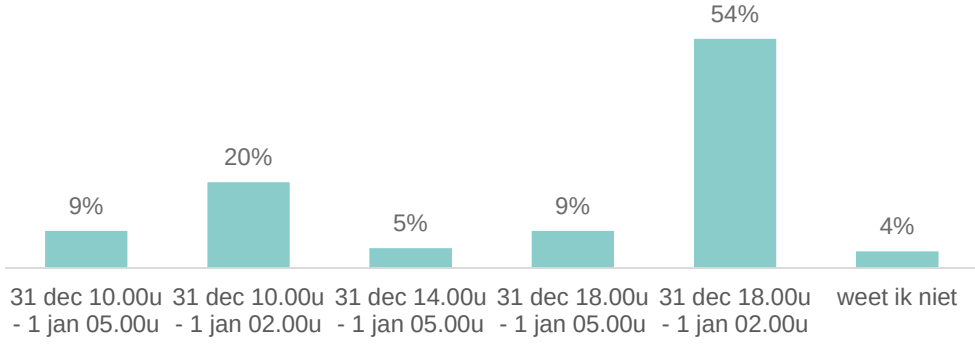

Net iets meer dan de helft van de Arnhemmers (54%) weet wanneer er vuurwerk mag worden afgestoken (tussen 31 december 18.00u en 1 januari 02.00u).

TIJDEN - AANPASSING

Officieel mag vuurwerk worden afgestoken op 31 december vanaf 18.00u tot 1 januari om 02.00u. Wat vindt u hiervan? (N=5.508)

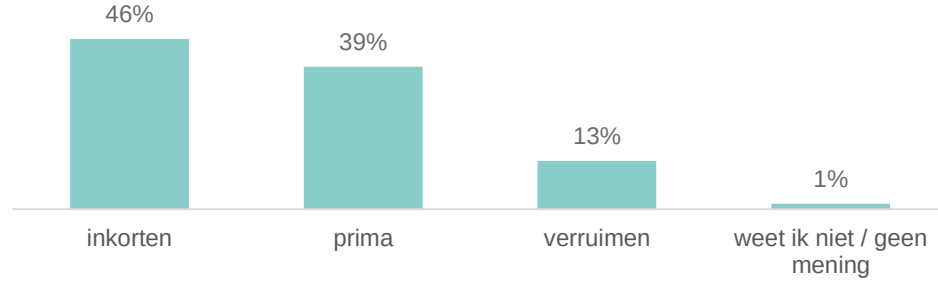

Arnhemmers is vervolgens gevraagd of zij deze periode passend vinden, of dat deze verruimd of ingekort zou moeten worden. Bijna de helft van de invullers (46%) geeft aan dat deze periode korter zou mogen zijn. Bijna vier op de tien inwoners vind de huidige periode prima. De groep die de periode wil verruimen is klein. Iets meer dan één op de tien inwoners vindt dat een goed idee.

Vuurwerk en beleving (2)

BELEVING OUD EN NIEUW

Als u denkt aan vuurwerk tijdens oud en nieuw, wat past dan het beste bij u? (N=5.508)

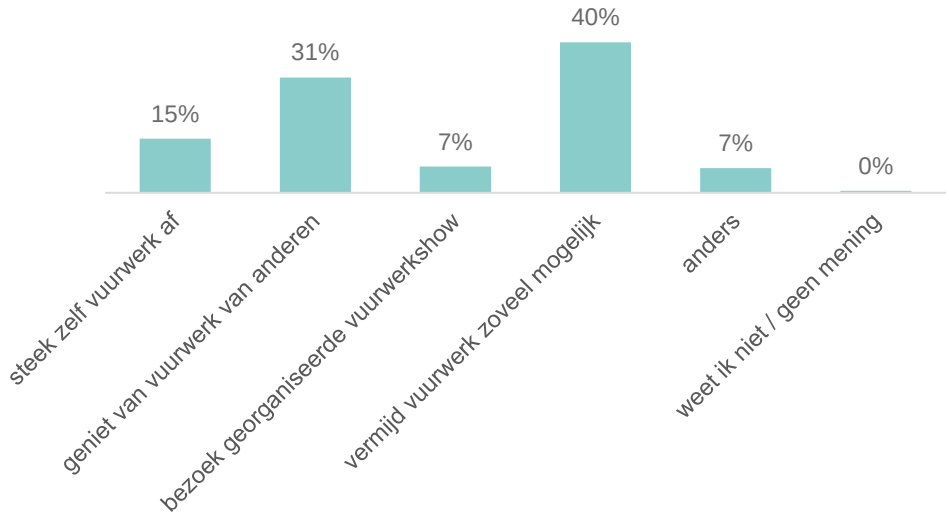

Een relatief kleine groep van de invullers geeft aan zelf vuurwerk af te steken (15%). Daarnaast wordt door ongeveer een op de drie Arnhemmers genoten van het vuurwerk van anderen. De grootste groep (40%) geeft aan vuurwerk zoveel mogelijk te vermijden.

UITGAVEN VUURWERK

Hoeveel geld heeft u ongeveer besteed aan vuurwerk tijdens afgelopen jaarwisseling? (N=800, alleen respondenten die zelf vuurwerk afsteken)

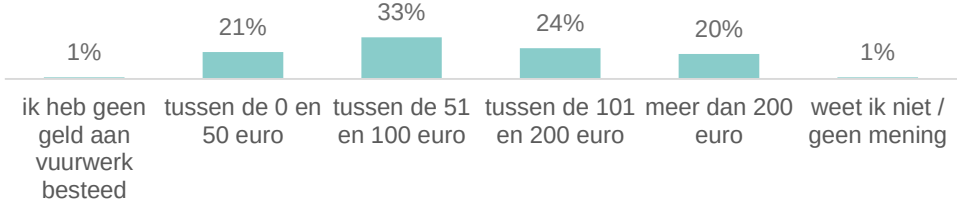

Hoeveel geld bent u van plan ongeveer te besteden aan vuurwerk tijdens aankomende jaarwisseling? (N=800, alleen respondenten die zelf vuurwerk afsteken)

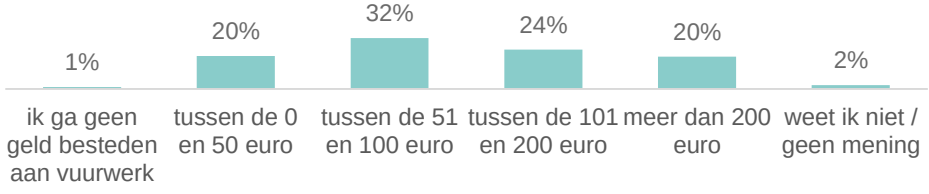

Inwoners die zelf vuurwerk afsteken blijken zowel afgelopen jaarwisseling als de komende jaarwisseling ongeveer evenveel geld te besteden. De helft van de inwoners die vuurwerk afsteken, geeft tussen de 0 en 100 euro uit.

Vuurwerk en beleving (3)

TRADITIE

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?
"Zelf vuurwerk afsteken is een belangrijke Nederlandse traditie" (N=5.508)

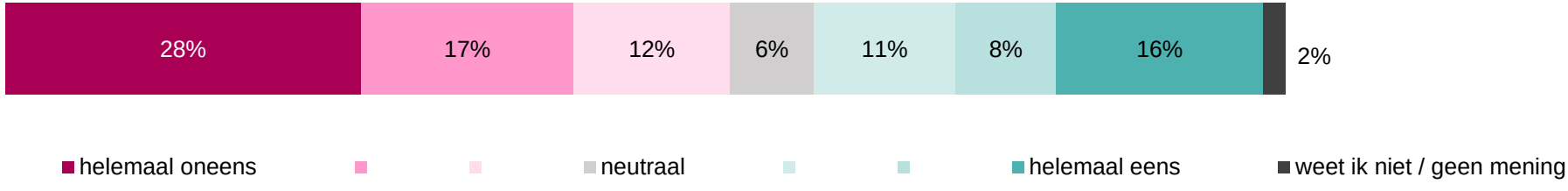

De meerderheid van de Arnhemmers ziet het zelf afsteken van vuurwerk niet als een belangrijke Nederlandse traditie. 57% van de inwoners is het niet eens met de voorgelegde stelling, 28% geeft aan het helemaal oneens te zijn met de stelling. Daarnaast geeft 2% van de Arnhemmers aan geen mening te hebben over dit onderwerp, en 6% van de invullers staat er neutraal tegenover. Dit betekent dat 35% van de invullers het wel eens is met de stelling, 16% is het helemaal eens met de stelling.

Overlast en handhaving (1)

OVERLAST

Heeft u tijdens de afgelopen jaarwisseling overlast van vuurwerk ervaren? (N=5.508)

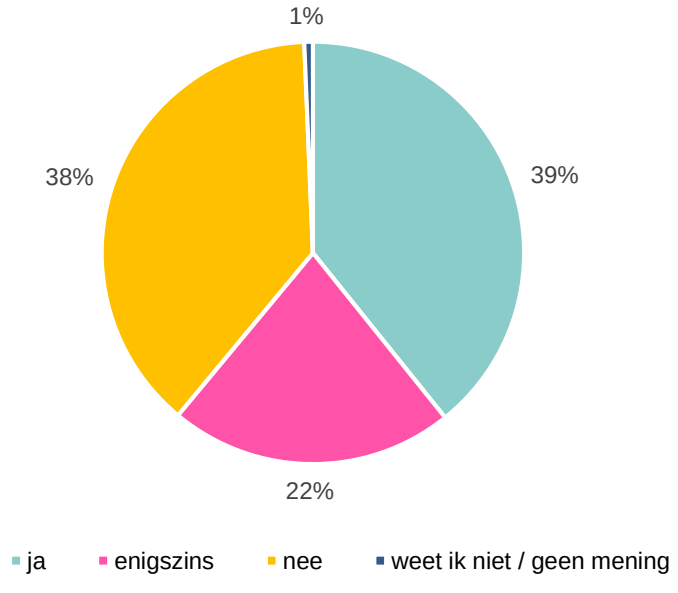

De meerderheid van de Arnhemse inwoners heeft in enige mate overlast ervaren van vuurwerk. In totaal geven zes op de tien Arnhemmers aan (enigszins) overlast te hebben ervaren. Vier op de tien inwoners (39%) geeft aan geen overlast te hebben ervaren.

SOORT OVERLAST

Welke overlast heeft u ervaren? (N=3.353, alleen respondenten die overlast hebben ervaren en meerdere antwoorden mogelijk)

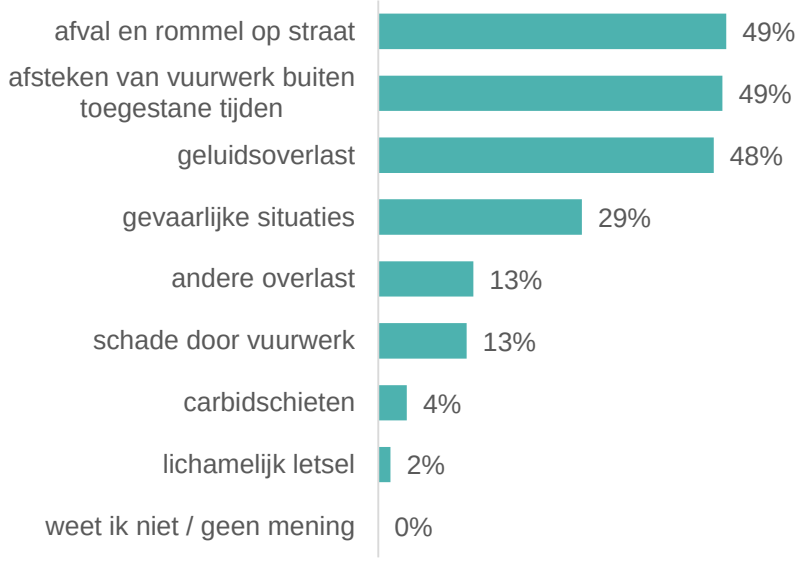

Arnhemmers die tijdens afgelopen jaarwisseling (enigszins) overlast van vuurwerk hebben ervaren, geven met name aan dat dit kwam door: afval en rommel op straat (49%), het afsteken van vuurwerk buiten toegestane tijden (49%) en geluidsoverlast (48%).

Overlast en handhaving (2)

CONTROLE OP AFSTEKEN VUURWERK

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?
“De overheid moet strenger controleren op het afsteken van vuurwerk buiten de toegestane tijden” (N=5.508)

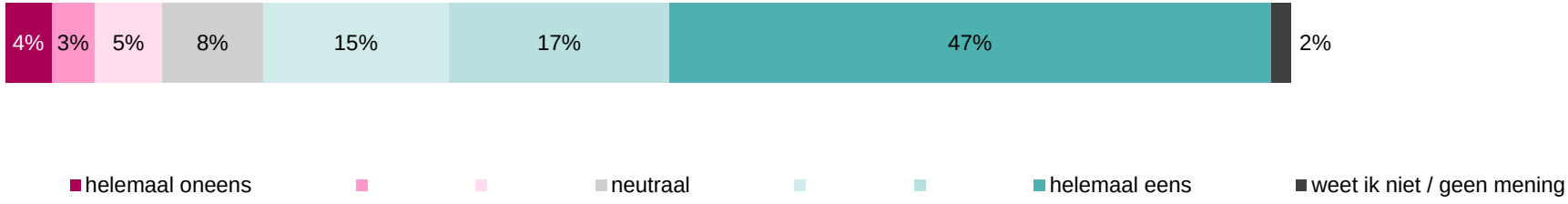

Bijna acht op de tien Arnhemmers (79%) vindt dat de overheid strenger moet controleren op het afsteken van vuurwerk buiten de toegestane tijden. 12% is het hier niet mee eens.

Vuurwerkverbod (1)

TOTAALVERBOD

Bent u een voorstander van een totaalverbod op het afsteken van vuurwerk tijdens oud en nieuw? (N=5.508)

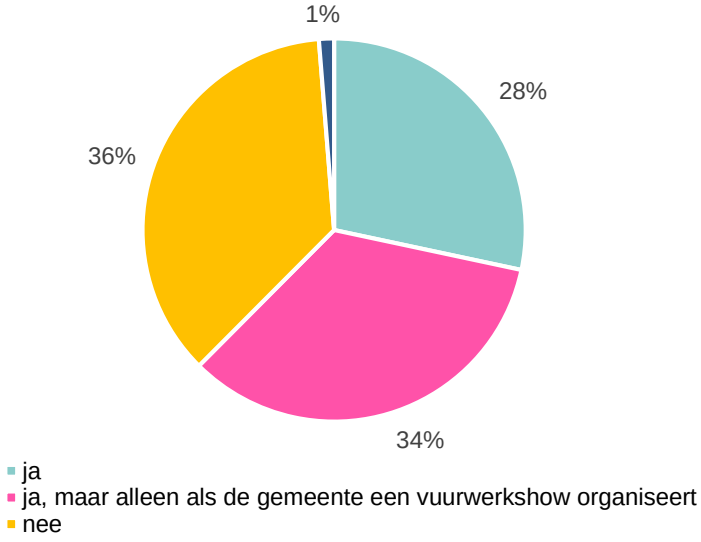

De Arnhemse mening over een totaalverbod op vuurwerk is verdeeld. 28% vindt dat er een totaalverbod moet komen. 34% vindt dat dit alleen kan als de gemeente een vuurwerkshow organiseert. Daarentegen is 36% van de Arnhemmers geen voorstander van een totaalverbod op vuurwerk.

DEELVERBOD

Bent u voorstander van het verbieden van bepaalde soorten vuurwerk? N=1.984, alleen respondenten die tegen een vuurwerkverbod zijn en meerkeuze)

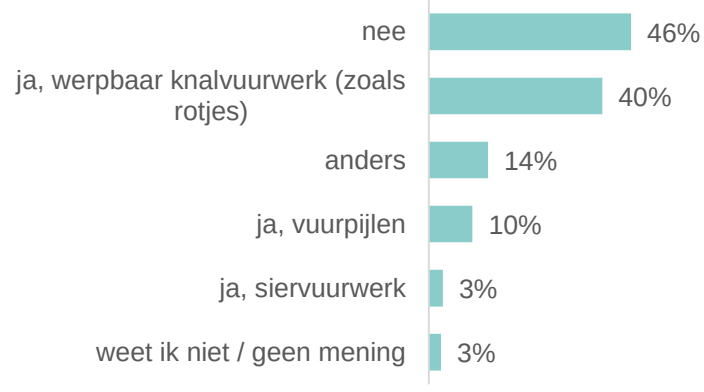

Aan inwoners die tegen een totaalverbod op het afsteken van vuurwerk zijn, is gevraagd of zij wel bepaalde soorten vuurwerk zouden willen verbieden. 46% van hen is geen voorstander van het verbieden van bepaalde soorten vuurwerk. 40% geeft wel aan voorstander te zijn van het verbieden van werpbaar knalvuurwerk.

In de categorie ‘anders’ wordt vooral verwezen naar het verbieden van illegaal vuurwerk.

Vuurwerkverbod (2)

TOTAALVERBOD - VOORSTANDERS

Waarom bent u voorstander van een vuurwerkverbod? (N=3.454, alleen respondenten die voor een vuurwerkverbod zijn en meerkeuze)

Voorstanders van een totaalverbod op vuurwerk, noemen daarvoor vooral de volgende vijf redenen: 1) dierenleed (79%), 2) milieuschade (78%), 3) rommel op straat (77%), 4) overlast (75%) en de mening dat het (5) afsteken van vuurwerk gevaarlijk zijn (73%).

Vuurwerkverbod (3)

TOTAALVERBOD - TEGENSTANDERS

Waarom bent u tegen een vuurwerkverbod? (N=1.984, alleen respondenten die tegen een vuurwerkverbod zijn en meerkeuze)

Tegenstanders van een totaalverbod op vuurwerk, noemen daarbij vooral de volgende drie redenen: 1) het afsteken van vuurwerk is een traditie (63%), 2) mensen hebben plezier in het afsteken van vuurwerk (61%) en 3) dat het beter is om echte overlast aan te pakken (58%).

Vuurwerkshow (1)

VUURWERKSHOW - BEZOEKEN

De gemeente Arnhem organiseert tijdens oud en nieuw geen centrale vuurwerkshow. Zou u een centrale vuurwerkshow in Arnhem bezoeken tijdens oud en nieuw als de gemeente deze organiseert? (N=5.508)

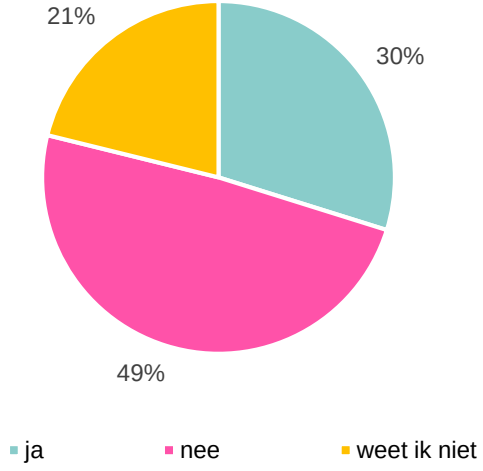

Ongeveer de helft (49%) van de Arnhemmers geeft aan een centrale vuurwerk niet te bezoeken als de gemeente deze organiseert. 30% geeft aan deze wel te willen bezoeken en 20% weet het nog niet.

VUURWERKSHOW - DRAAGVLAK

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?
"Het zou een goede zaak zijn als de gemeente een centrale vuurwerkshow zou organiseren" (N=5.508)

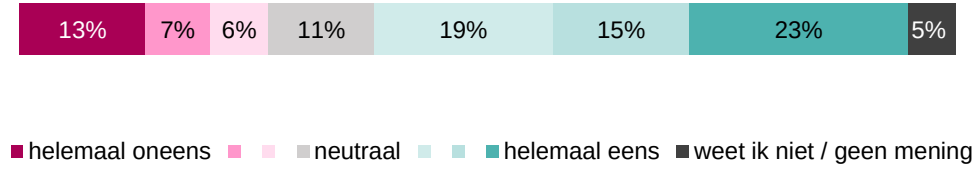

57% van de Arnhemmers vindt dat het een goede zaak zou zijn als de gemeente een centrale vuurwerkshow zou organiseren. 23% is het helemaal eens met de stelling. Een kwart van de Arnhemmers (26%) is het niet eens met de stelling.

Vuurwerkshow (2)

VUURWERKSHOW - BEZOEKERS

Waarom zou u een centrale vuurwerkshow tijdens oud en nieuw in Arnhem bezoeken? (N=1.643, alleen respondenten die zouden bezoeken)

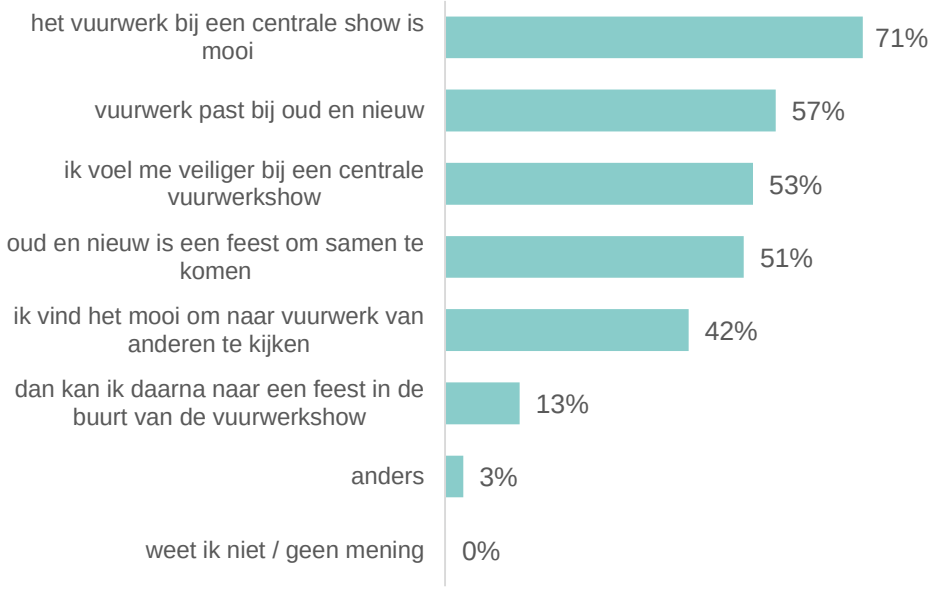

De voornaamste reden voor inwoners van Arnhem (71%) om een centrale vuurwerkshow te bezoeken, is het mooie vuurwerk.

VUURWERKSHOW – NIET-BEZOEKERS

Waarom zou u een centrale vuurwerkshow tijdens oud en nieuw in Arnhem niet bezoeken? (N=2.700, alleen respondenten die niet zouden bezoeken)

De voornaamste reden voor inwoners van Arnhem (67%) om een centrale vuurwerkshow niet te bezoeken, is dat zij oud en nieuw liever thuis of bij vrienden vieren.

Vuurwerkvrije zones (1)

VUURWERKVRIJE ZONES IN DE BUURT

De gemeente Arnhem heeft verschillende locaties als vuurwerkvrije zone aangewezen. Hier mag op geen enkel tijdstip vuurwerk worden afgestoken Zijn er binnen uw buurt verplichte vuurwerkvrije zones ingesteld? (N=5.508)

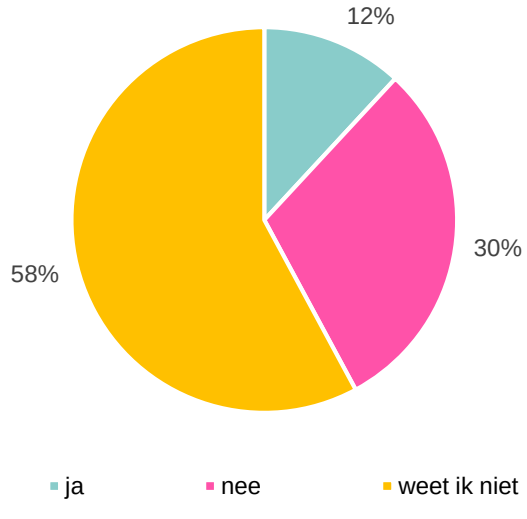

Meer dan de helft van de invullers (58%) geeft aan niet te weten of er in hun buurt een verplichte vuurwerkvrije zone is. 12% geeft aan dat dit wel het geval is, en 30% geeft aan dat er geen vuurwerkvrije zone in hun buurt is.

SOORT LOCATIE

Wat voor een soort locatie is dit? (N=655, alleen respondenten die aangeven een vuurwerkvrije zone in de buurt te hebben en meerkeuze)

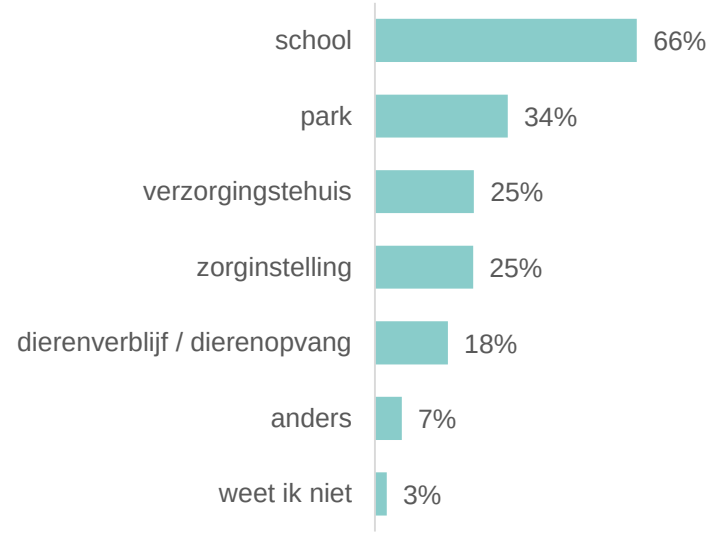

Van de 655 invullers die aangeven dat er een verplichte vuurwerkvrije zone in hun buurt is, geeft twee derde aan dat dit een school betreft. Onder de categorie ‘anders’ worden met name locaties genoemd die onder één van de antwoordcategorieën vallen.

Vuurwerkvrije zones (2)

AANTAL VUURWERKVRIJE ZONES

Vindt u dat er meer vuurwerkvrije zones moeten komen in uw gemeente?(N=5.508)

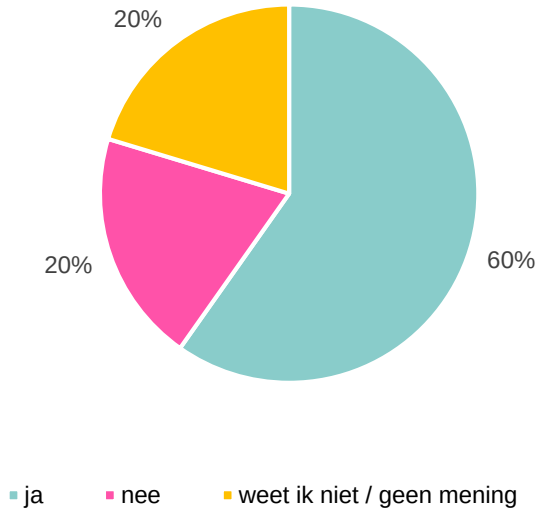

60% van de Arnhemmers vindt dat er meer vuurwerkvrije zones moeten komen in de gemeente Arnhem. 20% is het hier niet mee eens.

OVERLAST

Heeft u tijdens afgelopen oud en nieuw overlast gehad door vuurwerk in een aangewezen vuurwerkvrije zone? (N=5.508)

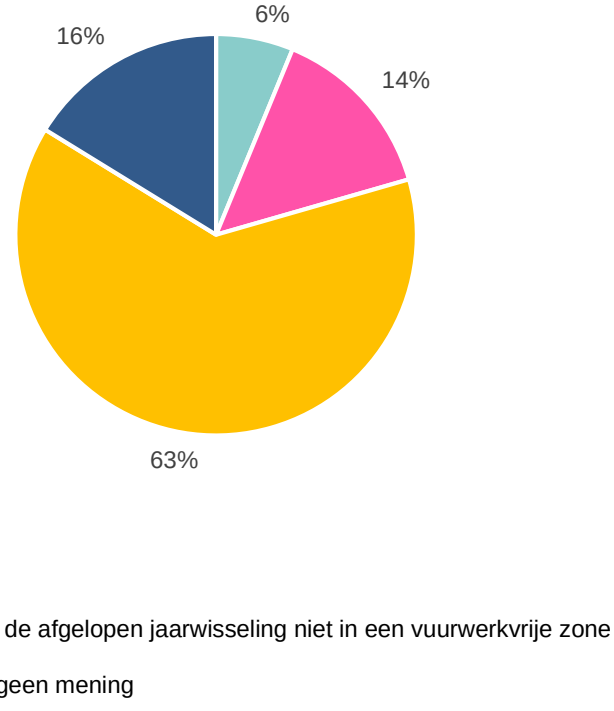

Het merendeel van de invullers was tijdens afgelopen jaarwisseling niet in een vuurwerkvrije zone (63%). 20% van de invullers gaf daarnaast aan wel in een zone te zijn geweest, maar geen overlast te hebben ervaren van vuurwerk.

Vuurwerkvrije zones (3)

DRAAGVLAK LOCATIES

Wat vindt u van verplichte vuurwerkvrije zones bij de volgende locaties? (N=5.508)

(1) zorginstelling

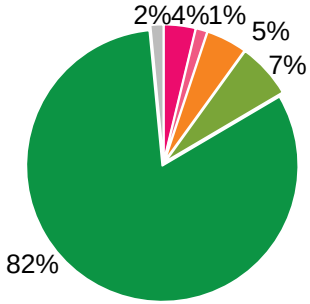

(2) verzorgingstehuis

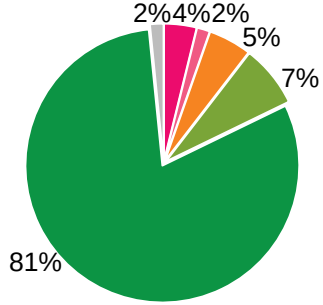

(3) school

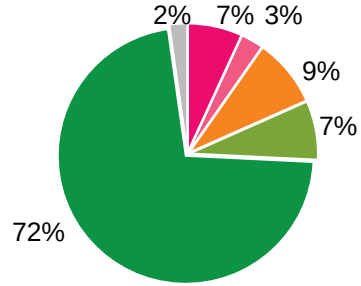

(4) dierenverblijf / dierenopvang

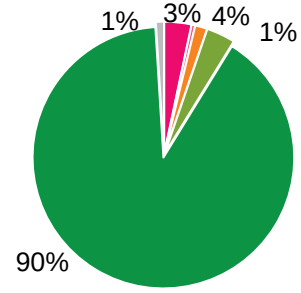

(5) park

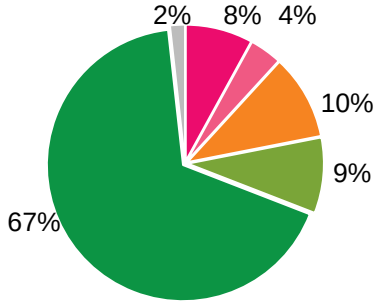

(6) uitgaansgebied

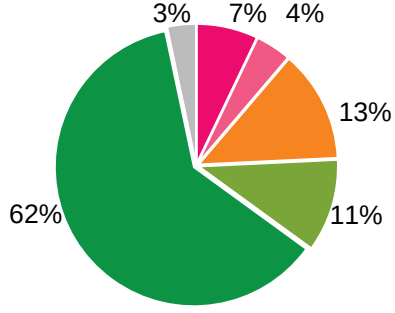

(7) winkelcentrum

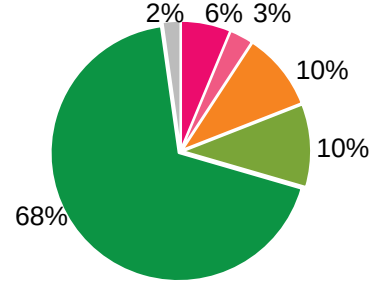

(8) milieuzone

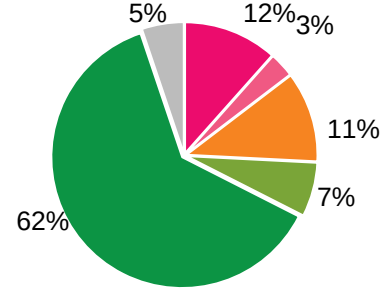

Inwoners van Arnhem zijn overwegend positief over verplichte vuurwerkvrije zones, vooral bij een dierenverblijf/dierenopvang (90%). Minder Arnhemmers zijn positief over verplichte vuurwerkvrije zones in de milieuzone en het uitgaansgebied (beiden 62%).

Het meest negatief zijn inwoners over een vuurwerkvrije zone in de milieuzone. 12% staat hier negatief tegenover.

Vuurwerkvrije zones (4)

VERPLICHTE VUURWERKVRIJE ZONES

Zou u een verplichte vuurwerkvrije zone in uw omgeving willen? (N=1.666, alleen inwoners zonder verplichte vuurwerkvrije zone in de buurt)

Aan inwoners die niet in de buurt van een verplichte vuurwerkvrije zone wonen, is gevraagd of zij vuurwerkvrije zone in hun omgeving zouden willen. Een derde (33%) geeft aan dat dit niet hoeft. De grootste groep (43%) ziet graag dat de hele gemeente een verplichte vuurwerkvrije zone wordt.

VRIJWILLIGE VUURWERKVRIJE ZONES

Zou u als inwoner initiatief willen nemen voor een vuurwerkvrije zone in uw leefomgeving? (N=5.508)

Aan alle invullers is de vraag voorgelegd of zij initiatief willen nemen voor een vrijwillige vuurwerkvrije zone (afgesproken tussen buurtbewoners). Bijna driekwart (72%) geeft aan geen initiatief te willen nemen en 17% weet dit niet of heeft geen mening over dit onderwerp.

Lokaal vuurwerkverbod gemeente

VERPLICHTE VUURWERKVRIJE ZONES

Momenteel is er nieuwe wetgeving in ontwikkeling, waardoor de gemeente vanaf de jaarwisseling 2020/2021 mogelijk een lokaal vuurwerkverbod mag opleggen in de hele gemeente. Wat vindt u?

“Als de wetgeving het toestaat, dan moet de gemeente Arnhem vuurwerk in de hele gemeente verbieden” (N=5.508)

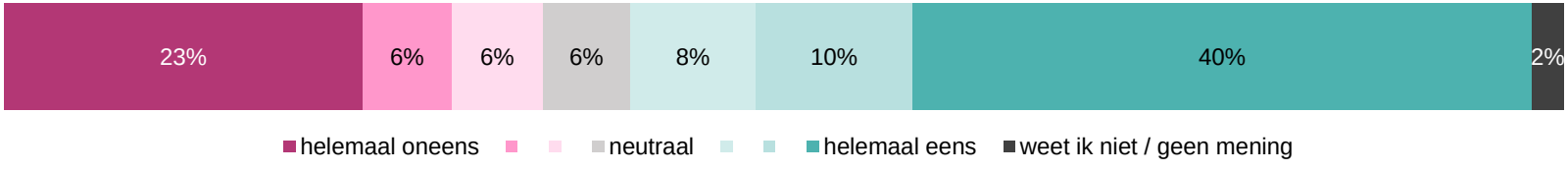

Als het door nieuwe wetgeving mogelijk wordt om als gemeente een lokaal vuurwerkverbod voor het hele grondgebied van de gemeente in te voeren, geeft vier op de tien Arnhemmers aan hier voorstander van te zijn. 58% is het er in enige mate mee eens, 35% is het hier mee oneens.

citisens

door Necker van Naem

Onderzoeksresultaten - wijken

Belangrijkste resultaten - wijken

UITSPLITSING OP WIJKNIVEAU

Waar mogelijk zijn de antwoorden op de gestelde vragen uitgesplist naar de acht deelgebieden van de gemeente Arnhem. Daarbij zijn enkel de vragen weergegeven waarop een significant verschil tussen gebieden zichtbaar is.

Mate van overlast en type overlast verschilt tussen gebieden

In het deelgebied Noord-West ervaren inwoners de meeste overlast van vuurwerk. In Elden en De Laar is dit het minst vaak het geval. Ook verschilt het tussen gebieden welk type overlast ervaren wordt. Overlast door het afschieten van carbid komt bijvoorbeeld het meest voor in Malburgen en Elden en De Laar.

Voorkeur voor totaalverbod verschilt tussen gebieden

Inwoners van het gebied Noord-West zijn het vaakst voorstander van een totaalverbod op vuurwerk. Inwoners van CSA zijn voorstander indien de gemeente een vuurwerkshow organiseert. Inwoners uit de gebieden Elden en De Laar, Presikhaaf, Schuytgraaf en Elderveld en Malburgen zijn in mindere mate voorstander van een totaalverbod op vuurwerk.

Vuurwerkvrije zones het populairst in Noord-West

Inwoners van het gebied Noord-West geven het meest aan dat er meer vuurwerkvrije zones in de gemeente moeten komen. Dit in tegenstelling tot inwoners van Elden en De Laar, Presikhaaf en Schuytgraaf en Elderveld.

Overlast en handhaving (1)

OVERLAST

Heeft u tijdens de afgelopen jaarwisseling overlast van vuurwerk ervaren?

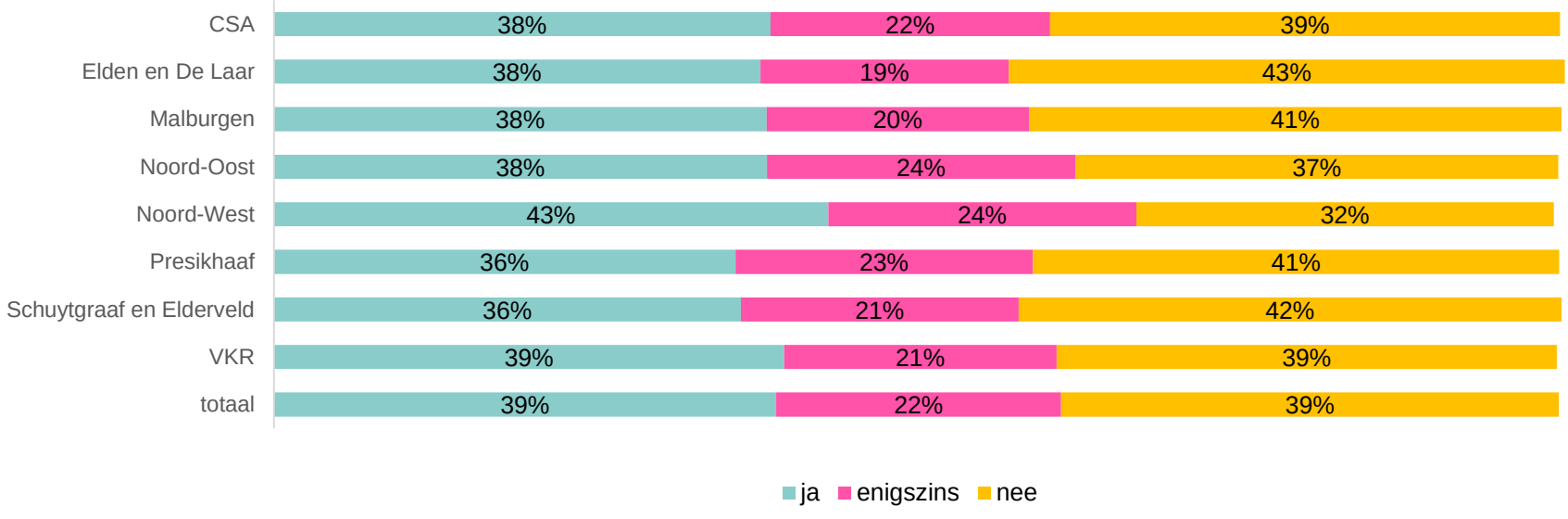

De mate van ervaren overlast door vuurwerk verschilt tussen inwoners van de deelgebieden. In het gebied Noord-West wordt de meeste overlast ervaren (43%). In het gebied Elden en De Laar geven relatief veel inwoners aan juist geen overlast te ervaren (43%).

Overlast en handhaving (2)

SOORT OVERLAST

Heeft u tijdens de afgelopen jaarwisseling overlast van vuurwerk ervaren?

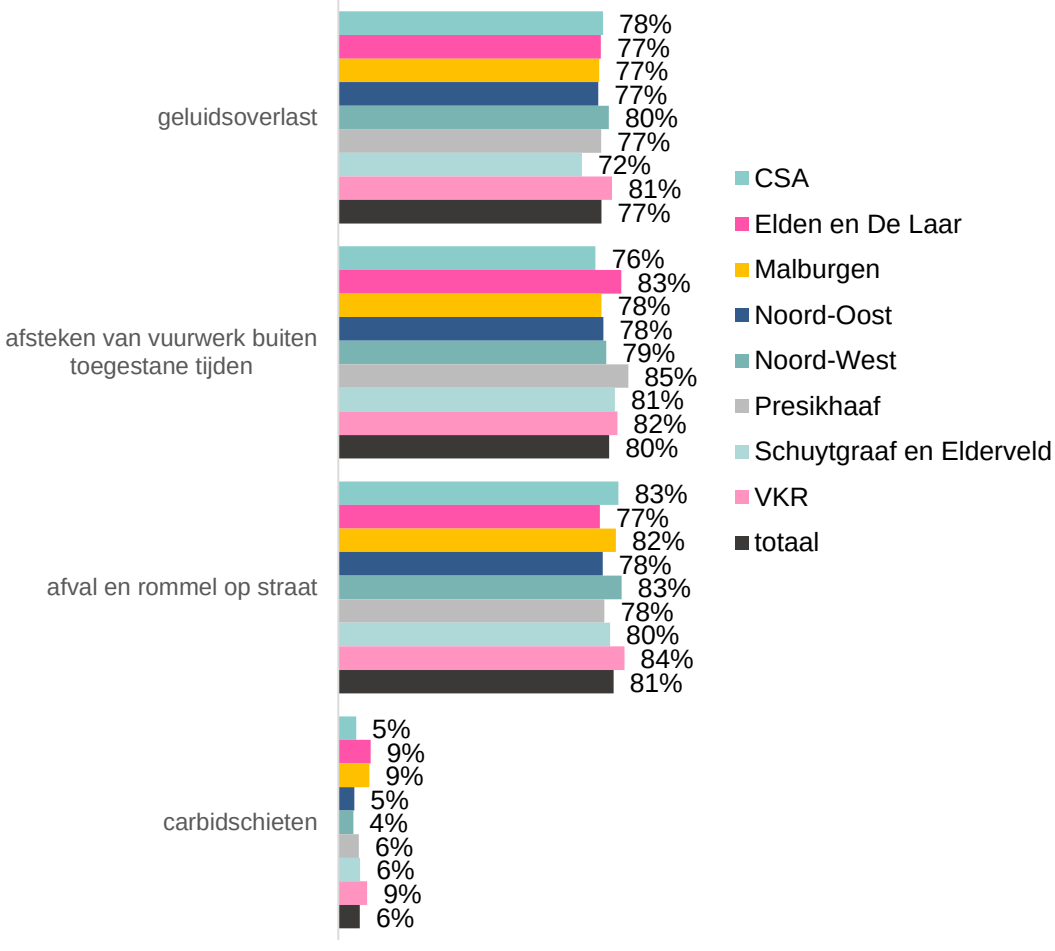

De figuur hiernaast geeft weer welke typen overlast inwoners uit de verschillende deelgebieden ervaren. Zo wordt geluidsoverlast het meest ervaren in VKR (81%) en het minst in Schuytgraaf en Elderveld (72%).

Inwoners uit de gebieden Presikhaaf en Elden en de Laar ervaren relatief de meeste overlast van het afsteken van vuurwerk buiten de toegestane tijden. Respectievelijk 85% en 83%. In het gebied CSA wordt dit het minst genoemd (76%).

Arnhemmers die wonen in het deelgebied VKR (84%) geven bovengemiddeld vaak aan last te hebben van afval en rommel op straat tijdens de jaarwisseling. In de hele gemeente Arnhem is dit gemiddeld genomen 81%.

Overlast door het afschieten van carbid komt het meest voor in Malburgen en Elden en De Laar. 9% van de inwoners van beide gebieden geeft dit aan. In Presikhaaf is dit het minst: 4%.

Vuurwerkverbod

TOTAALVERBOD

Bent u een voorstander van een totaalverbod op het afsteken van vuurwerk tijdens oud en nieuw?

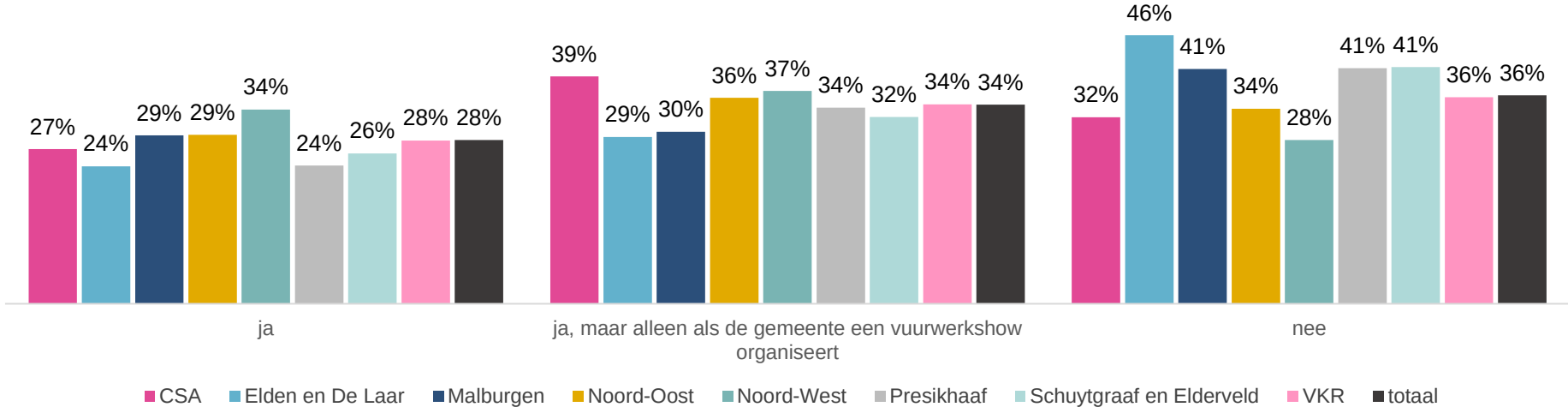

In het deelgebied Noord-West wonen relatief gezien de meeste voorstanders van een totaalverbod op het afsteken van vuurwerk. 34% van de inwoners van dit gebied is voorstander van een totaalverbod. Daarnaast is 37% van de inwoners van Noord-West voorstander van een totaalverbod mits de gemeente een vuurwerkshow organiseert.

Wat opvalt is dat inwoners van het gebied CSA niet bovengemiddeld vaak voorstander zijn van een totaalverbod (27%), maar wel in het geval de gemeente een vuurwerkshow organiseert (39%).

Inwoners uit de gebieden Elden en De Laar (46%), Presikhaaf (41%), Schuytgraaf en Elderveld (41%) en Malburgen (41%) zijn het minst vaak voorstander van een totaalverbod op vuurwerk.

Vuurwerkvrije zones

VERPLICHTE VUURWERKVRIJE ZONES

Vindt u dat er meer vuurwerkvrije zones moeten komen in uw gemeente?

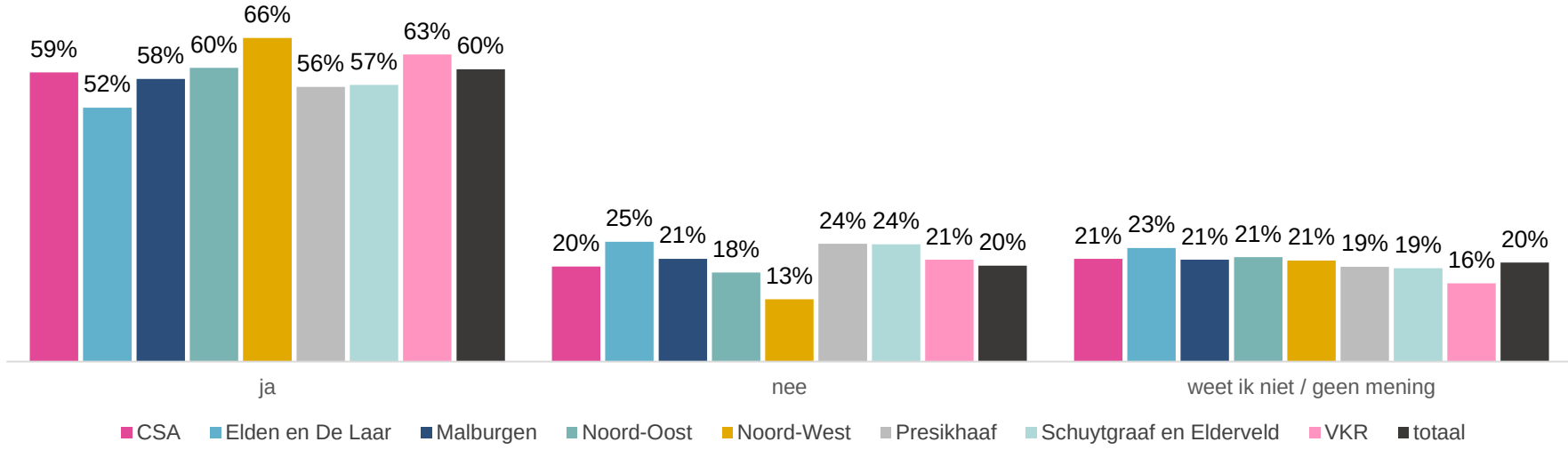

Inwoners van het gebied Noord-West vinden het vaakst dat er meer vuurwerkvrije zones in de gemeente Arnhem moeten komen (66%). Inwoners van het gebied Elden en De Laar vinden dit het minst vaak (52%). Ook inwoners van Presikhaaf en Schuytgraaf en Elderveld vinden relatief vaak dat er niet meer vuurwerkvrije zones in de gemeente Arnhem moeten komen.

citisens

door Necker van Naem

Onderzoeksverantwoording

Respons en weging

Dit onderzoek is uitgevoerd in augustus en september 2019. De online vragenlijst kon worden ingevuld vanaf 26 augustus tot en met 16 september.

Van de 159.263 inwoners van de gemeente Arnhem hebben 5.508 invullers de vragenlijst ingevuld. Dit betekent dat 3,5% van alle inwoners van de gemeente Arnhem zijn/haar mening gaf.

De respons is goed verdeeld over de verschillende deelgebieden, waardoor de relevante resultaten konden worden uitgesplist.

De resultaten van dit onderzoek zijn gewogen aan de hand van de verdeling van de aanwezig betrokkenheidsprofielen in de gemeente Arnhem. Voor meer informatie over de betrokkenheidsprofielen, zie: www.citisens.nl/betrokkenheidsprofielen-citisensmodel/

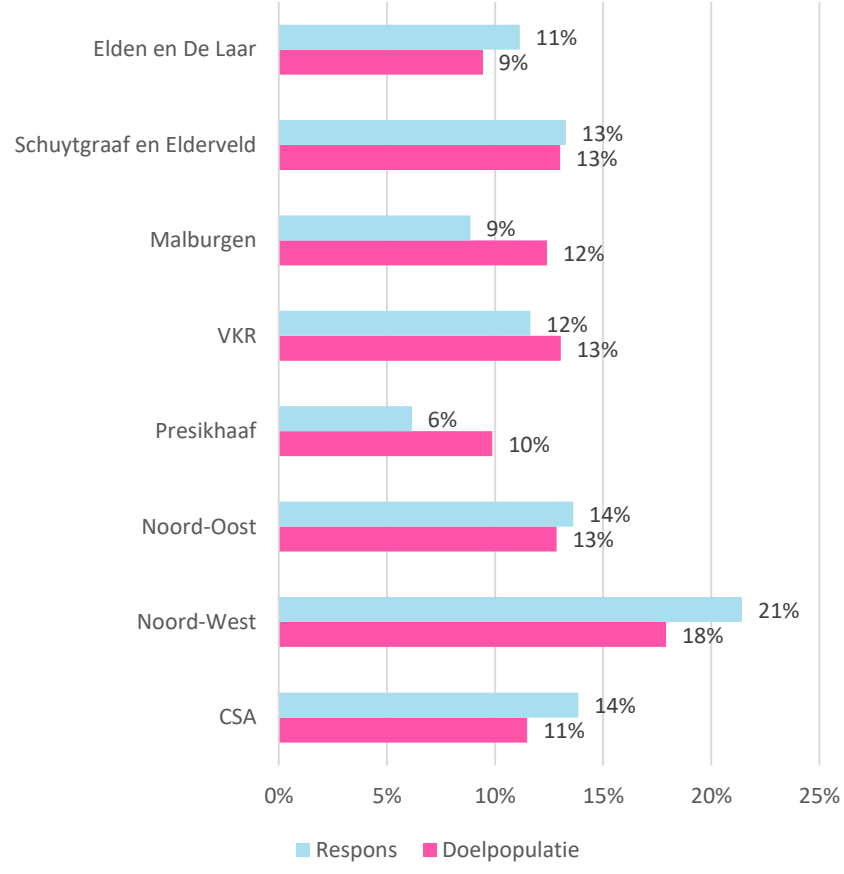

Draagvlakonderzoek vuurwerk, gemeente Arnhem september 2019

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Alle inwoners van de gemeente Arnhem zijn uitgenodigd om mee te doen aan het onderzoek. Het onderzoek was via een open link te vinden (www.vuurwerkonderzoekarnhem.nl). De vragenlijst is door de gemeente op verschillende manieren onder de aandacht gebracht van inwoners, zowel online als via het huis-aan-huisblad *de Arnhemse koerier*. Ook zijn de leden van het Arnhemse digi-panel en de Arnhemse leden van het Citisens panel uitgenodigd.

Door middel van verschillende verificatiemethoden is achteraf gecontroleerd dat deelnemers woonachtig zijn in de gemeente Arnhem en ouder zijn dan 18 jaar of toestemming hebben van hun ouders/verzorgers. Ook zijn dubbele invullers uit de resultaten gefilterd en zijn controles uitgevoerd om eventueel misbruik van de vragenlijst te achterhalen. Onderdelen van het verificatieproces waren een check op postcode, invultijd en e-mailadres.

UITGEVOERD DOOR CITISENS

Organisaties zoeken nieuwe vormen om het publiek directer te bevragen, te verbinden. Merk jij dat ook? Dat is wat Citisens biedt.

Wij organiseren betrokkenheid. Met een veelzijdig team staan we voor je klaar: ervaren onderzoekers, data-analisten en campagnespecialisten.

www.citisens.nl // @citisens_nl

Citisens | door Necker van Naem
Goeman Borgesiuslaan 77
3515 ET Utrecht
T: 0343 820 380

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	15 mei 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	W.P. van Burgsteden (CDA) M.P. Venhoek (D66)
Titel motie	Onderzoek beleving en toekomst vuurwerk
Nummer Zaaknummer	**19M16** 364460

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- Een steeds verder opkomende maatschappelijke discussie rondom het vuurwerk plaatsvindt.

Overwegende dat

- Het afsteken van vuurwerk een piek die 40 maal de limiet aan uitstoot oplevert gedurende de eerste 2 uur van het nieuwe jaar;
- Er door mens en dier veel hinder wordt ondervonden bij het afsteken van vuurwerk door schade aan lichaam en stress;
- De jaarlijkse balans aan schade aan goederen landelijk oploopt tot in de miljoenen euro's;
- Ook de kosten voor het opruimen van vuurwerk enorm zijn;
- Het bespreken van dit onderwerp op een later tijdstip een meer explosieve discussie teweeg zou kunnen brengen.

Verzoekt het college / spreekt uit dat / roept het college op / nodigt het college uit etc.

- Om te starten met een zo open mogelijk onderzoek naar de beleving van het afsteken van vuurwerk in Arnhem bij onze inwoners via Digipanel, de gemeentepagina in de Arnhemse Koerier en met de lokale (social)media;
- Met dit onderzoek ook op te halen of inwoners alternatieven in gedachten hebben rondom het vuurwerk in de toekomst;

AANGENOMEN

• De raad te informeren over de uitkomsten van dit onderzoek vóór het zomerreces 2019;
en gaat over tot de orde van de dag W.P. van Burgsteden (CDA) M.P. Venhoek (D66)

AANGENOMEN

Voor	**27**
Tegen	**10**

Motie vreemd aan de agenda "Onderzoek beleving en toekomst van vuurwerk" (19M16)

GROENLINKS	0	6
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	0	2
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**37**

Fractie Partij voor de Vrijheid Arnhem

College B&W

Arnhem, 02 september 2019.

Vragen ex artikel 44 RvO.

Onderwerp: Betrouwbaarheid draagvlakonderzoek vuurwerk.

Onlangs heeft de Gemeente Arnhem via Citisens een draagvlakonderzoek ingesteld betreffende het afsteken van vuurwerk in de Gemeente Arnhem en vraagt daarin de mening van Arnhemse bewoners. De gemeenteraad zal in oktober over de uitkomsten van dit onderzoek geïnformeerd worden, omdat dit een aanleiding zou kunnen zijn voor verdere discussie over hoe om te gaan met het afsteken van vuurwerk in de gemeente Arnhem.

Aangezien dit onderzoek als referentie aan de basis ligt van verdere discussie is het ons inziens belangrijk dat de data accuraat is en een goede afspiegeling van de mening van inwoners van deze gemeente, echter hebben wij twijfels over de betrouwbaarheid van het onderzoek in zijn huidige vorm omdat deze gevoelig is voor fraude door het ontbreken van enige identiteitscontrole. Hierdoor kan in principe iedere internetgebruiker ongeacht zijn woonplaats i.p.v. enkel Arnhemmers op deze enquête reageren. Er kan dus dadelijk in oktober niet gegarandeerd worden dat de uitkomsten van dit onderzoek enkel de Arnhemse mening betreft. Ook is de huidige enquête gevoelig voor spam/manipulatie omdat er geen controle is betreffende het aantal ingevulde enquêtes per persoon, wederom een probleem die de betrouwbaarheid van het onderzoek aantast.

De fractie van de Partij voor de Vrijheid heeft naar aanleiding van het bovenstaande, de volgende vragen aan het college:

1. Deelt het college de mening dat gezien het bovenstaande de betrouwbaarheid van het onderzoek in het geding is? Zo, nee. Waarom niet? Zo, ja. Welke maatregelen gaat het college nemen om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te verbeteren/garanderen?

2. Deelt het college de mening dat gezien het bovenstaande het beter is om het onderzoek in zijn geheel opnieuw uit te laten voeren in een beter beveiligde omgeving? Zo, nee. Waarom niet?

3. Waarom is er niet voor het besloten Arnhemse DigiPanel gekozen om dit onderzoek uit te voeren?

Namens de Partij voor de Vrijheid,

Dhr. R. Sanders
Raadslid Partij voor de Vrijheid.

1. https://necker.datacoll.nl/ullhnesqle?l=nl

2. https://www.vuurwerkonderzoekarnhem.nl

3. https://www.arnhem.nl/actueel/Persberichten/Vuurwerk_bij_de_jaarwisseling_wel_of_niet_doen

4. https://www.gelderlander.nl/arnhem/arnhem-onderzoekt-of-stad-vuurwerk-nog-wil~a9bf503f/

5. https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/e9cdc492-272e-4dc1-95bb-b98400b9f22a

Aan de leden van de raad

Datum	: 22 oktober 2019
Zaaknummer	: 400845
Contactpersoon	: Patrick van Hoof
Telefoonnummer	: 026 3775984

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over de betrouwbaarheid van het draagvlakonderzoek vuurwerkbeleving

Geachte voorzitter en leden,

Raadslid R. Sanders van de fractie PVV heeft ons bij brief, ingekomen 4 september 2019, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over de betrouwbaarheid van het draagvlakonderzoek vuurwerkbeleving. De uitkomsten van dit onderzoek zijn inmiddels met u gedeeld. De vragen van de PVV-fractie zijn als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Ter beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee.

> **1.** Deelt het college de mening dat gezien het bovenstaande de betrouwbaarheid van het onderzoek in het geding is? Zo, nee. Waarom niet? Zo, ja. Welke maatregelen gaat het college nemen om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te verbeteren/garanderen?

Nee, het college deelt niet de mening dat de betrouwbaarheid van het onderzoek in het geding is.

> **2.** Deelt het college de mening dat gezien het bovenstaande het beter is om het onderzoek in zijn geheel opnieuw uit te laten voeren in een beter beveiligde omgeving? Zo, nee. Waarom niet?

Nee, het college deelt niet de mening dat het beter is om het onderzoek in zijn geheel uit te laten voeren in een beter beveiligde omgeving. De achtergrond hiervoor is de volgende.

In de motie vreemd aan de agenda dd. 17 april 2019 (Zaaknummer 19M16) roept de raad het college op om een 'zo open mogelijk onderzoek' uit te voeren naar de beleving van het afsteken van vuurwerk. Daarom heeft het college gekozen voor een methodiek die het voor alle Arnhemmers mogelijk maakt om op een laagdrempelige manier zijn of haar mening te geven: op elk moment, via pc, tablet of telefoon.

Het uitvoerende onderzoeksbureau Citisens maakt bij deze open methode gebruik van meerdere controles om de kans op onbetrouwbare uitkomsten zo klein mogelijk te maken. In verschillende stadia van het onderzoek zijn controles ingebouwd om misbruik (zoals het invullen door mensen die niet woonachtig zijn in Arnhem) van de vragenlijst tegen te gaan. Zo zijn verificatiekenmerken geselecteerd waarop de invuller slechts tot op zeer beperkte hoogte invloed heeft. De onderzoekers analyseren in deze kenmerken patronen en bij signalen van overmatig invulgebruik worden deze antwoorden niet

meegenomen bij het opstellen van de onderzoeksrapportage. (Juist met oog op de betrouwbaarheid van het onderzoek worden de specifieke verificatiekenmerken in dit antwoord niet benoemd.) Verder wordt bij het opstellen van de resultaten rekening gehouden met verschillen tussen de achtergrondkenmerken van de invullers en die van alle inwoners van de gemeente Arnhem (er wordt een zogenaamde 'weging' toegepast).

De onderzoeksverantwoording treft u ook aan in het inmidels aan de raad beschikbaar gestelde onderzoek.

3. Waarom is er niet voor het besloten Arnhemse DigiPanel gekozen om dit onderzoek uit te voeren?

Er is besloten om alle Arnhemmers, inclusief het Arnhemse DigiPanel, uit te nodigen voor dit onderzoek. In het kader van een 'zo open mogelijk onderzoek' heeft het college gekozen om naast het besloten panel via de open methode iedere Arnhemmer de mogelijkheid te geven om zijn of haar mening te geven. Het aantal invullers neemt hierdoor toe, waardoor niet alleen de representativiteit van de uitkomsten groter wordt, maar het ook mogelijk wordt om mogelijke verschillen tussen gebieden te analyseren.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

cc: Raadsleden en fractievolgers

DEFINITIEVE VRAGENLIJST DRAAGVLAKONDERZOEK VUURWERK

GEMEENTE ARNHEM

Opening

Jaarlijks vieren inwoners van de gemeente Arnhem de jaarwisseling, en wordt vuurwerk afgestoken. De gemeente ervaart dat inwoners verschillend denken over het afsteken van vuurwerk. Daarom is de gemeente benieuwd naar uw mening over vuurwerk.

In deze vragenlijst vragen we u bijvoorbeeld of u zelf vuurwerk afsteekt, wat u vindt van vuurwerkvrije zones en vragen wij u naar uw mening over een centrale vuurwerkshow. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten en helpt de gemeente om inzicht te krijgen in de mening van de bewoners.

De gemeenteraad wordt in oktober over de uitkomsten uit het onderzoek geïnformeerd. Dit kan voor de raad aanleiding zijn voor verdere discussie over hoe om te gaan met het afsteken van vuurwerk tijdens de jaarwisseling in Arnhem. Wij stellen het dan ook zeer op prijs als u deze vragenlijst invult.

Alvast bedankt.

Namens de gemeente Arnhem,

Onderzoekers Citisens

Bedankt dat u deze vragenlijst invult. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Als u op volgende klikt start u de vragenlijst.

Alvast bedankt

Namens de gemeente Arnhem,

Onderzoekers Citisens

Vragenlijst

Deel 1: Kader vuurwerkperiode

Vraag 1

Wanneer mag er volgens u officieel vuurwerk afgestoken worden met Oud & Nieuw?

a. 31 december vanaf 10.00u tot 1 januari 05.00u
b. 31 december vanaf 10.00u tot 1 januari 02.00u
c. 31 december vanaf 14.00u tot 1 januari 05.00u
d. 31 december vanaf 18.00u tot 1 januari 05.00u
e. 31 december vanaf 18.00u tot 1 januari 02.00u

f. weet ik niet

Vraag 2

Officieel mag vuurwerk worden afgestoken op 31 december vanaf 18.00u tot 1 januari om 02.00u.

Wat vindt u hiervan?

a. deze periode zou moeten worden ingekort
b. deze periode is goed
c. deze periode zou moeten worden verruimd
d. weet ik niet / geen mening

Tekstblok

In het vervolg van de vragenlijst vragen wij u onder andere naar uw mening over het afsteken van vuurwerk. Daarmee bedoelen wij alleen het afsteken van vuurwerk in de periode 31 december vanaf 18.00u tot 1 januari 02.00u. Houdt alstublieft deze periode in gedachten bij het beantwoorden van de vragen.

Deel 2: Beleving Oud & Nieuw

Vraag 3

Als u denkt aan vuurwerk tijdens Oud & Nieuw, wat past dan het beste bij u?

a. ik ga zelf vuurwerk afsteken
b. ik geniet van het vuurwerk van mensen om mij heen
c. ik ga naar een georganiseerde vuurwerkshow
d. ik probeer vuurwerk zoveel mogelijk te vermijden
e. anders, namelijk:_____
f. weet ik niet / geen mening

Vraag 4

Hoeveel geld heeft u ongeveer besteedt aan vuurwerk tijdens afgelopen jaarwisseling?

a. ik heb geen geld aan vuurwerk besteedt
b. tussen de 0 en 50 euro
c. tussen de 51 en 100 euro
d. tussen de 101 en 200 euro
e. meer dan 200 euro
f. weet ik niet / geen mening

Vraag 5

Hoeveel geld bent u van plan ongeveer te besteden aan vuurwerk tijdens aankomende jaarwisseling?

a. ik ga geen geld besteden aan vuurwerk
b. tussen de 0 en 50 euro
c. tussen de 51 en 100 euro
d. tussen de 101 en 200 euro
e. meer dan 200 euro
f. weet ik niet / geen mening

Vraag 6

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?

“Zelf vuurwerk afsteken is een belangrijke Nederlandse traditie”

Kies op de schuifbalk de positie die het best bij uw mening past.

Helemaal oneens < - - - > Helemaal eens

Deel 3: Overlast en handhaving

Vraag 7

Heeft u tijdens de afgelopen jaarwisseling overlast van vuurwerk ervaren?

a. *ja*
b. *enigszins*
c. *nee*
d. *weet ik niet / geen mening*

Vraag 8

Welke overlast heeft u ervaren?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. *geluidsoverlast*
b. *afval en rommel op straat*
c. *afsteken van vuurwerk buiten toegestane tijden*
d. *gevaarlijke situaties*
e. *schade door vuurwerk*
f. *lichamelijk letsel*
g. *carbidschieten*
h. *anders, namelijk_____*
i. *weet ik niet / geen mening*

Vraag 9

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?

“De overheid moet strenger controleren op het afsteken van vuurwerk buiten de toegestane tijden”

Kies op de schuifbalk de positie die het best bij uw mening past.

Helemaal oneens < - - - > Helemaal eens

Vraag 10

Bent u een voorstander van een totaalverbod op het afsteken van vuurwerk tijdens Oud & Nieuw?

a. *ja*
b. *ja, maar alleen als de gemeente een vuurwerkshow organiseert*
c. *nee*
d. *weet ik niet / geen mening*

Vraag 11

Waarom bent u voorstander van een vuurwerkverbod?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. het vermindert overlast
b. het vermindert de rommel/afval op straat
c. vuurwerk is slecht voor de gezondheid
d. vuurwerk is slecht voor het milieu
e. dieren hebben te lijden onder het afsteken van vuurwerk
f. ik vind het zonde van het geld
g. afsteken van vuurwerk is gevaarlijk
h. anders, namelijk:_____
i. weet ik niet / geen mening

Vraag 12

Waarom bent u tegen een vuurwerkverbod?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. vuurwerk afsteken is een traditie
b. mensen hebben plezier in het afsteken
c. een verbod is een inperking van de vrijheid
d. je kunt beter echte overlast aanpakken zoals illegaal vuurwerk
e. een vuurwerkverbod is lastig te handhaven
f. een verbod heeft geen zin
g. anders, namelijk_____
h. weet ik niet / geen mening

Vraag 13

Bent u voorstander van het verbieden van bepaalde soorten vuurwerk?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. ja, werpbaar knalvuurwerk (zoals rotjes)
b. ja, vuurpijlen
c. ja, siervuurwerk
d. nee
e. anders, namelijk:_____
f. weet ik niet / geen mening

Deel 4: Centrale vuurwerkshow

Vraag 14

De gemeente Arnhem organiseert tijdens Oud & Nieuw geen centrale vuurwerkshow.

Zou u een centrale vuurwerkshow in Arnhem bezoeken tijdens Oud & Nieuw als de gemeente deze organiseert?

a. ja

b. nee
c. weet ik niet

Vraag 15

Waarom zou u een centrale vuurwerkshow tijdens Oud & Nieuw in Arnhem bezoeken?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. ik vind het mooi om naar vuurwerk van anderen te kijken
b. het vuurwerk bij een centrale show is mooi
c. dan kan ik daarna naar een feest in de buurt van de vuurwerkshow
d. ik voel me veiliger bij een centrale vuurwerkshow
e. Oud & Nieuw is een feest om samen te komen
f. vuurwerk past bij oud en nieuw
g. anders, namelijk_____
h. weet ik niet / geen mening

Vraag 16

Waarom zou u een centrale vuurwerkshow tijdens Oud & Nieuw in Arnhem niet bezoeken?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. ik steek liever zelf vuurwerk af
b. ik ben bang voor vuurwerk
c. ik ga tijdens Oud & Nieuw liever de deur niet uit
d. ik vind dat daar te veel mensen zijn
e. een centrale vuurwerkshow is voor mij te druk
f. ik vier Oud & Nieuw liever thuis of bij vrienden
g. ik vind vuurwerk niets toevoegen
h. het gaat ten koste van belastinggeld
i. anders, namelijk_____
j. weet ik niet / geen mening

Vraag 17

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?

“Het zou een goede zaak zijn als de gemeente een centrale vuurwerkshow zou organiseren.”

Kies op de schuifbalk de positie die het best bij uw mening past.

Helemaal oneens < - - - > Helemaal eens

Deel 5: Vuurwerkvrije zones

Tekstblok

De gemeente Arnhem heeft verschillende locaties als vuurwerkvrije zone aangewezen. In de gemeente mag er daarom op geen enkel tijdstip vuurwerk worden afgestoken bij bijvoorbeeld ziekenhuizen, dierenopvangen, scholen en parken. Wij noemen deze zones in dit onderzoek verplichte vuurwerkvrije zones, omdat deze door de gemeente zijn aangewezen.

Vraag 18

Zijn er binnen uw buurt verplichte vuurwerkvrije zones ingesteld?

a. ja
b. nee
c. weet ik niet

Vraag 19

Wat voor een soort locatie is dit?

U kunt meerdere antwoorden selecteren.

a. zorginstelling
b. verzorgingstehuis
c. dierenverblijf / dierenopvang
d. school
e. park
f. anders, namelijk:_____
g. weet ik niet

Vraag 20

Zou u een verplichte vuurwerkvrije zone in uw omgeving willen?

a. ja, ik wil dat mijn straat een verplichte vuurwerkvrije zone wordt
b. ja, ik wil dat mijn buurt een verplichte vuurwerkvrije zone wordt
c. ja, ik wil dat mijn wijk een verplichte vuurwerkvrije zone wordt
d. ja, ik wil dat de hele gemeente een vuurwerkvrije zone wordt
e. nee
f. weet ik niet / geen mening

Vraag 21

Wat vindt u van verplichte vuurwerkvrije zones bij de volgende locaties?

zorginstelling					
verzorgingstehuis					
school					
dierenverblijf / dierenopvang					
park					
uitgaansgebied					
winkelcentrum					
milieuzone					

Vraag 22

Vindt u dat er meer vuurwerkvrije zones moeten komen in uw gemeente?

a. *ja*
b. *nee*
c. *weet ik niet / geen mening*

Vraag 23

Heeft u tijdens afgelopen Oud & Nieuw overlast gehad door vuurwerk in een aangewezen vuurwerkvrije zone?

a. *ja*
b. *nee*
c. *ik was tijdens afgelopen jaarwisseling niet in een vuurwerkvrije zone*
d. *weet ik niet / geen mening*

Vraag 24

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?

“De overheid moet tussen 31 december 18.00u tot 1 januari 02.00u strenger controleren op het afsteken van vuurwerk in vuurwerkvrije zones (bijvoorbeeld bij zorginstellingen, dierenopvangen, scholen)”

Kies op de schuifbalk de positie die het best bij uw mening past.

Helemaal oneens < - - - > Helemaal eens

Vraag 25

Vuurwerkvrije zones die door de gemeente worden aangewezen, zijn verplichte vuurwerkvrije zones. Inwoners kunnen ook zelf initiatief nemen om met buurtbewoners af te spreken in een bepaald gebied geen vuurwerk af te steken.

Zou u als inwoner initiatief willen nemen voor een vuurwerkvrije zone in uw leefomgeving?

a. *ja, ik wil mij inzetten voor een vrijwillige vuurwerkvrije zone in mijn straat*
b. *ja, ik wil mij inzetten voor een vrijwillige vuurwerkvrije zone in mijn buurt*
c. *ja, ik wil mij inzetten voor een vrijwillige vuurwerkvrije zone in mijn wijk*
d. *nee*
e. *weet ik niet / geen mening*

Vraag 26

Momenteel is er nieuwe wetgeving in ontwikkeling, waardoor de gemeente vanaf de jaarwisseling 2020/2021 mogelijk een lokaal vuurwerkverbod mag opleggen in de hele gemeente. Wat vindt u?

“Als de wetgeving het toestaat, dan moet de gemeente Arnhem vuurwerk in de hele gemeente verbieden”

Kies op de schuifbalk de positie die het best bij uw mening past.

Helemaal oneens < - - - > Helemaal eens

Deel 6: Afsluitende vragen

Vraag 27

Heeft u nog overige opmerkingen over vuurwerk of deze vragenlijst?

Vult u liever niets in? Kies dan ‘volgende’.

Vraag 28

Wat is uw geboortejaar?

Voorbeeldnotatie: JJJJ.

Validatie: U heeft geen geldig geboortejaar ingevuld.

Vraag 29

U gaf aan te zijn geboren in het jaar 2002 of later. Gezien uw leeftijd is toestemming van uw ouder of voogd verplicht om deze vragenlijst in te vullen.

Heeft u toestemming van uw ouder of voogd om deze vragenlijst in te vullen?

a) *ja*
b) *nee*

Tekstblok (weergeven als vraag 29 is nee)

Aangezien u geen toestemming van uw ouder of voogd heeft, kunt u deze vragenlijst niet verder invullen.
Als u op volgende klikt wordt u doorverwezen naar de website van de gemeente Arnhem.

Vraag 30

Wat is uw geslacht?

a. man
b. vrouw
c. anders
d. zeg ik liever niet

Vraag 31

De gemeenteraad heeft graag inzicht in mogelijke verschillen in beantwoording van deze vragenlijst per wijk, vandaar dat we uw postcode vragen. Wat is uw volledige postcode?

Voorbeeldnotatie: 1234AB.

Validatie: U heeft geen geldige postcode ingevuld.

Vraag 32

Wilt u op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek?

Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u eenmalig op de hoogte te houden van de uitkomsten van het onderzoek.

a. ja, via dit emailadres:…
b. nee

Validatie: U heeft geen geldig emailadres ingevuld

Deel 7: Eindpagina

U bent aan het einde van deze vragenlijst gekomen. Hartelijk dank voor het geven van uw mening! Wanneer u heeft aangegeven op de hoogte te willen blijven van dit onderzoek, dan worden de uitkomsten met u gedeeld wanneer deze bekend zijn. Ook wordt de Arnhemse gemeenteraad in oktober geïnformeerd over de uitkomsten van het onderzoek.

U kunt dit venster nu sluiten.

Fractie Partij Voor de Vrijheid Arnhem

College B&W

Arnhem, 20 november 2019.

Technische Vragen Vuurwerkonderzoek.

Onderwerp: Technische Vragen Vuurwerkonderzoek.

1. Hoeveel dubbele invullers zijn er uit het onderzoek verwijderd?

In totaal zijn 560 invullers uit het onderzoek verwijderd. In totaal hadden 6.068 invullers de vragenlijst ingevuld en zijn uiteindelijk van 5.508 invullers de antwoorden geanalyseerd.

2. Hoeveel Arnhemmers zitten er in het citisenspanel?

Bij de start van het veldwerk waren 511 Arnhemmers lid van het Citisenspanel.

3. Met hoeveel ouders van minderjarigen respondenten is contact opgenomen? Hoe zijn deze ouders opgespoord?

Invullers die geboren zijn in het jaar 2002 of later zijn in de vragenlijst gevraagd of zij toestemming van hun ouder of voogd hadden om deze vragenlijst in te vullen. Deze invullers konden niet verder met de vragenlijst als zij geen toestemming hadden van hun ouders of voogd. Deze methode is gelijk aan bijvoorbeeld het bezoek van een website met leeftijdsgrens. In totaal hebben 18 invullers die aangaven toestemming te hebben de vragenlijst ingevuld.

4. Op welke wijze is er gecontroleerd of invullers woonachtig zijn in Arnhem buiten de postcode check om?

Onderzoeksbureau Citisens heeft twee controles toegepast. De eerste controle is op basis van postcode. 420 invullers vulden een postcode van buiten de gemeente Arnhem in en zijn hierom uit de analyse verwijderd. Een tweede controle is gebaseerd op een combinatie van patronen in gegeven antwoorden (bijvoorbeeld meermaals exact dezelfde open antwoorden), de invultijd, en of er vaak vanaf dezelfde locatie is ingevuld. Op basis van deze tweede controle zijn antwoorden van 140 invullers verwijderd.

Ondanks deze controles blijft er een kleine kans dat personen die niet woonachtig zijn in de gemeente

Arnhem, maar een Arnhemse postcode hebben ingevuld en niet zijn verwijderd op basis van patronen in de ander genoemde variabelen, in de analyse zijn gebleven. Omdat er echter geen reden is dat deze personen uitsluitend positief dan wel uitsluitend negatief over vuurwerk oordelen, is de invloed van dit beperkt aantal respondenten op de uitkomsten zeer klein en blijven de resultaten representatief.

5. Hoeveel resultaten van buiten Arnhem zijn er in dit onderzoek uitgefilterd? Is hier ook rekening gehouden met Arnhemmers die buiten Arnhem de lijst hebben ingevuld?

In totaal zijn antwoorden van 420 invullers verwijderd op basis een opgegeven postocde buiten Arnhem. Daarnaast is op basis van locatie van invullen, in combinatie met andere variabelen een tweede selectie gemaakt waarbij 140 invullers zijn uitgefilterd. Er is rekening mee gehouden dat Arnhemmers buiten Arnhem kunnen zijn op het moment dat zij de vragenlijst invullen.

6. Een weging wordt toegepast als de resultaten niet representatief zijn, op welke wijze waren de resultaten niet representatief genoeg zodat er een weging plaats moest vinden? Op welke wijze heeft de weging de uitkomsten van het onderzoek veranderd?

In dit onderzoek heeft Citisens een weging toegepast aan de hand van betrokkenheidsprofielen. Deze betrokkenheidsprofielen zijn gebaseerd op een grote groep diverse variabelen zoals voorkeuren, leefstijlen en sociaaldemografische data. Meer informatie hierover is te vinden op https://citisens.nl/betrokkenheidsprofielen-citisensmodel.

De respons was goed verdeeld over inwoners van de Arnhemse deelgebieden (zoals te zien op pagina 28 van de rapportage). Wel bestonden bestonden er kleine verschillen in de verdeling van de onderzoekspopulatie (alle inwoners van Arnhem) en de invullers van het onderzoek met betrekking tot de betrokkenheidsprofielen. Zo bleken uit de betrokkenheidsprofielen de 'zorgzame senioren' oververtegenwoordigd, en de 'zelfbewuste aanpakkers' ondervertegenwoordigd. Door weging toe te passen is gehoor gegeven aan de mening van deze groepen inwoners en is de representativiteit van het onderzoek sterker gewaarborgd.

Het wegen van de antwoorden had geen bepalende invloed op de resultaten, maar verscherpt deze. Het betrof veranderingen van 1 tot 2 procent. Ter illustratie: u leest in de rapportage dat 4% van de Arnhemmers initiatief wil nemen voor een vrijwillige vuurwerkvrijze zone in de wijk. Dit is het gewogen resultaat. Ongewogen is dit resultaat 5%.

7. Welke verificatiemethoden zijn er toegepast naast de in het rapport genoemde Invultijd, Postcode en E-mail? En op welke wijze leveren deze verificatiemethoden bewijs voor het feit of een invuller in Arnhem woonachtig is of niet?

Zie antwoord op vraag 1.

8. Wat is de demografische verdeling van de invullers?

Zie hieronder de tabellen met de verdeling in de respons over de gebieden, leeftijd en geslacht.

Gebiedsnaam	%-respons
Schuytgraaf en Elderveld	13%
Noord-West	21%
VKR	12%
CSA	14%
Presikhaaf	6%
Elden en De Laar	11%
Noord-Oost	14%
Malburgen	9%
Onbekend	0%
Totaal	100%

Leeftijd	%-respons
Jonger dan 18	2%
18 t/m 24 jarigen	6%
25 t/m 34 jarigen	17%
35 t/m 44 jarigen	21%
45 t/m 54 jarigen	23%
55 t/m 64 jarigen	18%
65-plussers	14%
Totaal	100%

Geslacht	%-respons
Man	51%
Vrouw	47%
Anders	0%
Zeg ik liever niet	2%
Totaal	100%

Graag ontvangen wij ook een kopie van de orginele vragen/invullijst/enquete.

Dhr. R. Sanders
Raadslid Partij Voor de Vrijheid Arnhem.

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek 4 december 2019

Rapportage Vuurwerkonderzoek

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	A. Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de heer S. van der Broek (CDA), mevrouw S. Pape (VVD), mevrouw M. Simonis (GroenLinks), de heer T. Aydemir (Denk/VA), de heer M. Venhoek (D66), de heer G. van der Laak (Arnhem Centraal), mevrouw N. Nede (ChristenUnie), de heer G. van Plateringen (AOP), de heer L. de Groot (PvdD), de heer V. Bouma (PvdA) en de heer R. Sanders (PVV).
De fractie van de SP was niet vertegenwoordigd.

Verloop:
De kansen voor een algeheel vuurwerkverbod zijn besproken. Ook de mogelijkheden om de vuurwerkvrije zones uit te breiden is ter sprake gekomen.
De woordvoerders van het CDA en de PVV geven aan het einde van de behandeling aan dat het agenderingsverzoek afdoende is besproken. Zij beraden zich nog op een eventueel vervolg.

Toezegging
De burgemeester zegt toe de raad begin januari te informeren over het aantal incidenten dat heeft plaats gevonden tijdens de jaarwisseling.

Conclusie:
De voorzitter concludeert dat het agenderingverzoek voldoende is behandeld en sluit de vergadering.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

B. van Es

Titel/onderwerp: # Accentnota Fiets

Raadsadviseur: G.Dijkstra Telefoonnr: 3773715 gerbrig.dijkstra@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Martijn te Lintelo
Portefeuillehouder:	R. van der Zee	Telefoonnr:	3772184
		E-mailadres:	Martijn.te.lintelo@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend(I)/Meningsvormend (M1)		
Toelichting	Het college biedt de raad de Accentnota Fiets aan, met het voorstel: 1. De Accentnota Fiets vast te stellen; 2. Kennis te nemen van de Fietsagenda Arnhem 2019-2022; 3. Kennis te nemen van de regionale fietsambitie Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen. **Inhoud** Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. De fiets is een belangrijke vorm van duurzame mobiliteit en draagt bij aan een leefbare stad. Het Arnhems fietsbeleid dateert uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, vanuit de actuele stedelijke context en met nieuwe accenten en aanscherping van beleid. De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en meer tempo wordt gemaakt met uitvoering. **Proces** De raadsbehandeling is op 20 november gestart met een rondetafelgesprek/technische briefing. De heer Te Lintelo (bestuursadviseur Mobiliteit) heeft in een presentatie de nota nader toegelicht en de heer De Bont heeft de zienswijze van de Fietsersbond Arnhem ten aanzien van de nota gedeeld. Aangezien niet alle vragen van de aanwezige raadsfracties aanbod zijn gekomen, start de vervolgbehandeling op 4 december met een korte afronding van de informerende (I) behandeling.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronding van de informerende ronde (I) en meningsvormende (1) behandeling. Vervolgens beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende (M2) fase of naar de besluitvorming (B).		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	De raadsbehandeling start met de afronding van de informerende fase. Er heeft zich een nieuwe inspreker gemeld. De heer Tiernego van de HAN Sport en Bewegen krijgt als eerste de gelegenheid de aanwezige raadsfracties toe te spreken. Nadat er de gelegenheid is geweest voor vragen aan de inspreker, is er ruimte om de resterende (ca. vijf) vragen van de behandeling op 20 november te stellen aan de heer Te Lintelo (senior bestuursadviseur Mobiliteit). Na afronding van de Informerende ronde (I) start de meningsvormende ronde (M1). De bedoeling van deze fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel Accentnota Fiets Bijlage 1 Accentnota Fiets, Fietsambitie Arnhem 2019-2024 Bijlage 2 Fietsagenda Arnhem 2019-2024 Bijlage 3 Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen			

Art. 44 vragen inzake 'Op de fiets', d.d. 24 augustus 2018 Beantwoording college art. 44 vragen 'Op de fiets', d.d. 23 oktober 2018 Amendement 'Sneller en groener, meer geld voor de fiets' D66 en SP Aangenomen motie 'Binnenstad fietsvriendelijk' (18M63) Groenlinks, PvvD en PvdA Ingetrokken motie 'Bij wegenonderhoud eerst fietspaden aanpakken' (18M96) PvdD, D66, CDA, SP Schriftelijke reactie 'Over de Noord', Gelderse Natuur en Milieufederatie, 20-11-2019. Schriftelijke inspraakreactie, Fietsersbond Arnhem, 21-11-2019			

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota Fiets
Amendement van het lid	Maarten Venhoek - D66 Gerrie Elfrink - SP
Titel Amendement	Sneller en Groener meer geld voor de fiets
Nummer Zaaknummer	**20A01** 363908

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 90 de tekst:
- Uitvoering herinrichtingsprojecten voor Openbaar Vervoer en Fiets.
- Aanleg van snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen.
- Realisatie van een vrij liggend fietspad langs de Monnikensteeg.

Te vervangen door de tekst:
- Uitvoering herinrichtingsprojecten voor Openbaar Vervoer en Fiets.
- Aanleg van snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen.
- Realisatie van een vrij liggend fietspad langs de Monnikensteeg.
- Het wegnemen van knelpunten in en het uitvoeren van structurele verbeteringen aan de fietsinfrastructuur. Daarbij zijn de uitgangspunten van de nota "*Nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers*" leidend en ligt de focus op het wegnemen van ontbrekende schakels in het hoofdfietsnetwerk, het vergroten van de ruimte voor de fietser in het wegprofiel (op vrij liggende paden), het uitvoeren van fietsroutes in asfalt en prioriteit van fietsers bij verkeerslichten."

In de tabel op pagina 91 onder "Lasten Bestedings- en bezuinigingsvoorstellen" toe te voegen:
" – jaarlijks budget oplossen knelpunten in en het uitvoeren van structurele verbeteringen aan de fietsinfrastructuur - 800"
En daarboven in de tabel bij '*baten*' voor de jaren 2019 t/m 2022 het bedrag met 800 te verhogen.

De dekking van dit amendement komt uit het budget dat vrijvalt door het amendement “Prijs en Volume ontwikkelingen verwerken in de begroting 2019/2022 volgens de door de raad vastgestelde financiële verordening”

Toelichting

De fiets is voor vrijwel iedereen beschikbaar, bruikbaar, betaalbaar en vaak ook het snelste vervoermiddel in de stad. Dat vereist wel een goede infrastructuur die uitnodigt om de fiets te gebruiken. Arnhem kan en moet veel fietsvriendelijker zijn.

Er wordt te weinig vanuit de potentiële fietser geredeneerd: welke maatregelen zijn het meest kansrijk om nieuwe fietsers te trekken? Voor een echte kwaliteitsslag gaat het er om te investeren in nieuwe relaties met fietspotentie. Het gaat dan vooral om ontbrekende schakels in het netwerk die gebieden verbinden die nu slechts met een omweg mogelijk zijn.

Daarnaast willen we de infrastructuur voor de fiets fundamenteel verbeteren. Zodat fietsen met verschillende snelheden en omvang veilig naast elkaar door de stad kunnen fietsen.

Ook het aanleggen van snelfietsroutes en zorgen voor voldoende veilige stallingsmogelijkheden (met laadpunten voor e-bikes) zorgt ervoor dat de fiets een snel en aantrekkelijk alternatief is voor het gebruik van de auto.

We willen in ieder geval op korte termijn een aantal knelpunten in de stad voor fietsers oplossen:

- De kruising Hommelsestraat / van Muijlwijkstraat
- De Sonsbeeksingel met name bij de Apeldoornseweg
- Het Johny van Doornplein en de voetgangersoversteek vanaf het Velperplein
- Kruisingen bij de Kronenburgdijk / Huissensedijk
- De doorlaat brug in de Eldensedijk

Om dit alles te bereiken willen we structureel jaarlijks € 800.000 beschikbaar stellen voor investeringen die het gebruik van de fiets bevorderen.

Zo maken wij de fiets nog aantrekkelijker als vervoermiddel in de stad.

Maarten Venhoek - D66
Gerrie Elfrink - SP

Memo

Aan: Gemeenteraad Arnhem
Van: Roeland van der Zee
Datum: 2 december 2019
Betreft: beantwoording raadsvragen Accentnota fiets

In het behandelresultaat, informerende ronde, zijn de raadsvragen geformuleerd naar aanleiding van de agendering en presentatie van de Accentnota Fiets op 20 november 2019. Daarnaast is er een e-mail binnengekomen met vragen over het bereikbaarheidsfonds, namens D66, CDA en SP. Tenslotte heeft de GNMF op 20-november 2019 een e-mail gestuurd over het tracé van beoogde snelfietsroute 'Over de Noord'. Graag beantwoord ik deze vragen in deze memo en informeer de raad hierover.

1. Technische vragen uit behandelresultaat

1. Naar aanleiding van de vraag van D66 komt de heer Te Lintelo voor de volgende raadsbehandeling met een financieel raming (incl. cofinanciering) en planning van de opgenomen ambities in de Accentnota Fiets.
2. De presentatie (incl. kaart) wordt toegevoegd aan het vergaderstukken in het bestuurlijk informatie systeem (ibabs). Dit is inmiddels gebeurd.

Beantwoording

Voor de beantwoording van planning en financiële raming zijn een aantal zaken uit de Accentnota en raadsvoorstel van belang:

1. de opgave voor het fietsnetwerk: 15 km te verbeteren, 30 km nieuw aanleg en 4,5 km te onderzoeken (Accentnota hoofdstuk 5).
2. het tempo van aanleg: hiervoor is een rekenvoorbeeld gegeven: "*met een productie van 3 km nieuwe/verbeterde route per jaar, kan 15 km opwaarderen in 5 jaar plaatsvinden. 29 km nieuwe aanleg kan in 10 jaar plaatsvinden. Samen is dit ca. 15 jaar wat betekent dat het netwerk in 2034 voor een belangrijk deel gereed is (uiteraard onder voorbehoud van beschikbare middelen, procedures etc., en nog exclusief te onderzoeken routes)*".
3. investeringsomvang: "*uitgaande van realisatie van 3 tot 5 km snelfietsroute per jaar is een navenant investeringsbudget nodig van 2,5 tot 5 miljoen euro per jaar*". Daarin wordt voorzien door uit bestaande budgetten "*jaarlijks minimaal €300.000 tot €400.000 vrij te maken*".
4. Cofinanciering: een flink deel van het fietsnetwerk in Arnhem (60%) valt samen met regionale snelfietsroutes waarvoor onder voorwaarden cofinanciering voor beschikbaar is. Door cofinanciering ontstaat een substantieel investeringsbedrag. De huidige regelingen gaan uit van 50 tot 75% cofinanciering. Over nieuwe middelen voor fietsinvesteringen zal de nieuwe mobiliteitsvisie van de provincie Gelderland (begin 2020) uitsluitsel geven.
5. Uitgaande van €0,4 mio en 75% cofinanciering is een investeringsomvang haalbaar van € 1,6 mio op jaarbasis, waarvoor zo'n 2,1 km kan worden aangelegd. Daarvoor wordt een gemiddelde kostprijs gehanteerd van € 0,75 mio. Voor meer kilometers fietsroute zijn aanvullende middelen nodig; datzelfde geldt voor fietsroutes met een ander percentage cofinanciering of andere fietsmaatregelen. Voor het rekenvoorbeeld uit punt 2. (3 km) zijn voor 0,9 km aanvullende gemeentelijke middelen van € 169.000 nodig. Deze middelen zijn niet voorzien in de huidige begroting.

2. Vragen Bereikbaarheidsfonds, Sabine Andeweg namens D66, SP, CDA

Nav de informatieve behandeling en de ambtelijke toezegging dat de ambities die in de Fietsnota staan financieel doorvertaald zullen worden voor de volgende behandeling ontvang ik hierop graag aanvullend het overzicht van de financiën en projecten binnen het bereikbaarheidsfonds. Maw welke mogelijkheden heeft de raad om binnen het bereikbaarheidsfonds prioriteit te geven aan de ambities uit de fietsnota. Welke bedragen staan nu voor welk project(en) gereserveerd?
Daarnaast ontvang ik graag voor de volgende behandeling een overzicht (per jaar uitgesplitst) wat er de afgelopen 4 jaar aan fietsbeleid is uitgegeven. Met hierbij toegelicht het financiële bedrag alsmede aan welk project het besteed is. Alvast bedankt.

Beantwoording:

Voor de mogelijkheden van de raad om binnen het bereikbaarheidsfonds prioriteit te geven aan de ambities uit de fietsnota wordt verwezen naar de reeds besloten bestedingen (zie overzicht hieronder). Toelichting hierop: de bestemmingsreserve bereikbaarheid is nagenoeg volledig belegd. Zo is er is bij het MJPB 2016-2019 besloten om de reserve Bereikbaarheid jaarlijks voor €800.000 te korten voor een afdracht aan de algemene middelen. Aan de lastenkant zijn grote bestedingen jaarlijks de parkeerexploitaitie (42%), afdracht algemene middelen (29%) en kapitaallasten (19%). Voor de post 'overige bestedingen' (mobiliteitsprojecten) is 11% van het budget beschikbaar.

	2019		2020		2021	
Overige bestedingen (besloten)	1569000		1211000		1213000	
- fietsenstalling Arnhem Centraal		106000		108000		110000
- parkeerplan Spijkerkwartier		278000		278000		278000
- bereikbaarheidsaanpak binnenstad		410000		100000		100000
- bestedingsplan bereikbaarheid		700000		700000		700000
- beheerskosten beter benutten		25000		25000		25000
- taxiverordening		50000				

Binnen het bestedingsplan bereikbaarheid is een bedrag van € 100.000 tot € 150.000 per jaar beschikbaar voor de uitwerking van de Duurzame mobileit gekoppeld aan de Accentnota Fiets.

Aan fietsbeleid is de laatste 4 jaar (2015 t/m 2018) besteed:

	Totaal	projecten (bedrag per project)
2015	171.000	Fietspad Laan van Presikhaaf/Ruitenberglaan (30.000), RijnWaalpad (76.000), fietsparkeren binnenstad (65.000)
2016	394.000	fietsvoorzieningen Schelmseweg (229.000), IJssellaan-Grevelingenstraat (165.000)
2017	238.000	Schelmseweg (133.000), fietspad Schelmseweg-Dennenweg (67.000), fietsparkeren binnenstad (128.000)
2018	341.000	snelfietsroutes Arnhem-Dieren Merwedestraat-Amersstraat (59.000), snelfietsroute Arnhem-Wageningen Klingelbeekseweg (138.000), fietsparkeren binnenstad (144.000)

Naast bovenstaande wordt sinds 2016 jaarlijks € 100.000 bijgedragen aan de exploitatie van de fietsenstalling station Arnhem Centraal. In 2017 is € 100.000 bijgedragen aan het internationale fietscongres Velo-city.

3. Bezwaar Accentnota Over de Noord, Gelderse Natuur & Milieu Federatie

De GNMF (Gelderse Natuur & Milieu Federatie) doet namens natuur- en milieuorganisaties een oproep tot aanpassing van de Accentnota fiets ten aanzien van het tracé Over de Noord, westelijke

zijde. Dit betreft bezwaren van uit natuurwaarde, landschap ed. Verzoek van de GNMF de Accentnota ten aanzien hiervan aan te passen (zie bijlage).

Beantwoording:
De Accentnota is een ambitiedocument, waarbij de ambitie ondermeer is vertaald naar een dekkend fietsnetwerk voor heel Arnhem inclusief (nieuwe) hoogwaardige verbindingen naar omliggende plaatsen. De regionale route 'Over de Noord' (oost-westverbinding Oosterbeek, Arnhem, Westervoort) is daar een goed voorbeeld van. Op basis van de uitgangspunten voor routes en bestaande verbindingen is de route op de kaart gezet. Daarbij is nog geen rekening gehouden met allerlei andere (relevante) factoren die nodig zijn voor een integrale inpassing. Dat gebeurt bij de verdere uitwerking van het plan, waarbij ook eventuele alternatieve tracés aan bod komen. Daarbij zullen ook (belangrijke) stakeholders zoals GNMF worden geconsulteerd. Los hiervan willen wij graag de toezegging doen met de GNMF in gesprek te gaan over de Accentnota Fiets.
Op basis van bovenstaande wordt de netwerkkaart uit de nota op dit moment niet aangepast.

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 363908

Onderwerp: Accentnota Fiets

Voorstel

1. De Accentnota Fiets vast te stellen
2. Kennis te nemen van de Fietsagenda Arnhem 2019-2022
3. Kennis te nemen van de regionale fietsambitie Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen

Inleiding

Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. Naast nieuwe investeringen in hoogwaardig openbaar vervoer is het noodzakelijk om meer ritten per fiets te laten plaatsvinden en zo een invulling te geven aan meer duurzame mobiliteit en een leefbare stad. Bij de beantwoording van art.44 raadsvragen 'Op die fiets' in oktober 2018 is aan de raad toegezegd dat er een 'accentnota fiets' wordt opgesteld, waarin de aanpak staat om tot meer stedelijk en regionaal fietsgebruik te komen.

Meer fietsverkeer is geen doel op zich, het is een middel om te komen tot invulling van grote stedelijke opgaven. Meer fietsgebruik dient hogere doelen zoals een betere economische bereikbaarheid en stedelijke (leef)kwaliteit, maar ook luchtkwaliteit, duurzaamheid en gezondheid.

Arnhem heeft fietsbeleid dat stamt uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. Deze nota geeft goede kaders en beleidsuitgangspunten, maar is voor een belangrijk deel verouderd. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, vanuit de actuele stedelijke context en met nieuwe accenten en aanscherping van beleid. Daarbij wordt ook ingegaan op de motie 'Binnenstad Fietsvriendelijk' uit november 2018 en de moties over fietsparkeren bij de nota 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en meer tempo wordt gemaakt met uitvoering. Op basis van hoe de stad zich ontwikkeld en de betekenis van de fiets in de stad van de toekomst, wordt bepaald wat er nodig is om bewoners en forenzen te overtuigen om -meer- met de fiets te gaan. Daarin is de substantiële verbetering van de Arnhemse fietsinfrastructuur belangrijk, door de aanleg van meer stedelijke doorfietsroutes. De Accentnota sluit aan bij de uitgangspunten van de nieuwe regionale fietsambitie 'Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen'. De programmering van Arnhemse plannen om fietsinfrastructuur te verbeteren is opgenomen in bijgevoegde Fietsagenda Arnhem 2019-2022.

GEMEENTE Arnhem

Beoogd effect

Verbetering van de bereikbaarheid van Arnhem in de regio en verduurzaming van mobiliteit. Verbetering van het stedelijk leefklimaat, de gezondheid van inwoners en versterking van het imago van Arnhem als aantrekkelijke (leef)stad.

Argumenten

1.1 Fietsambitie Arnhem 2019-2024

Een toename van het fietsgebruik in en naar de stad is belangrijk voor de stedelijke bereikbaarheid. Een goede bereikbaarheid is randvoorwaardelijk voor economische groei. De bereikbaarheid van Arnhem en de regio Arnhem Nijmegen staat onder druk, ook door de aantrekkende economie en groei van het autogebruik. Het streven is dat fietsers meer gaan fietsen en dat automobilisten worden verleid om de fiets of e-fiets te nemen. Een overstap op de fiets creëert ruimte op de weg.

Bereikbaarheid is gebaat bij een forse inzet op duurzame mobiliteit. De mobiliteit in de stad gaat veranderen en daarmee zal de stad veranderen. De verwachting is dat het conventionele autogebruik de komende jaren zal afnemen en wordt vervangen door andere, slimmere en meer duurzame vormen van verkeer. Groen, gezond en flexibel speelt de fiets of e-fiets daarin een hoofdrol.

De fiets is de meest duurzame vervoerswijze. Meer fiets draagt bij aan de invulling van de duurzaamheidsopgaven van de stad en regio. Meer stedelijk fietsverkeer verbetert de luchtkwaliteit, zorgt voor minder geluidsoverlast en vermindert fijnstof en CO_2 uitstoot. Meer fietsgebruik draagt bij aan de doelen uit de Arnhemse luchtagenda en het klimaatakkoord.

De fiets draagt bij aan verbetering van de leefbaarheid van de stad door afname van verkeersdrukte en verminderd ruimteslag door geparkeerde auto's. Steden en regio’s beconcurreren elkaar steeds meer op stedelijke leefkwaliteit. De strategische opgave van Arnhem is het verbeteren van het stedelijk leefomgeving en de openbare ruimte waar mogelijk meer kwaliteit te geven. Dat vraagt om nadenken over de invloed van stedelijk verkeer op de stad en welke rol meer fietsverkeer hierin kan, of beter, moet spelen.

Veel bewoners zien nabijheid als kwaliteit voor de stad, met de fiets als aangewezen vervoermiddel. Arnhem krijgt te maken met verdere verstedelijking en meer mensen die in de stad komen wonen. De stad groeit en wordt steeds aantrekkelijker als vestigingsstad, mede door de gunstige ligging ten opzichte van de Randstad. Bij de keuze van woonplaats is de ‘quality of living’ belangrijk, net als de bereikbaarheid van banen vanuit deze locatie. De combinatie fiets en trein voorziet daarin.

Door meer te fietsen krijgen inwoners meer dagelijkse beweging en dat is goed voor de gezondheid. Nieuwe bewoners zien fietsen ook vaak als onderdeel van een gezonde stadse leefstijl. Arnhem wil een aantrekkelijke stad zijn waar de bevolking zich fit en gezond voelt. Als mensen meer fietsen voelen ze zich vitaler, fitter en blijer. De fiets is ook een betaalbaar vervoermiddel dat mensen uit hun isolement kan halen.

Er liggen nog grote kansen voor de fiets in Arnhem:

- het huidige fietsgebruik is laag vergeleken met andere steden
- voor veel korte ritten wordt nog steeds de auto gepakt. Ook vanuit de regio is de auto vaak de eerste keuze terwijl fietsafstanden eigenlijk heel gunstig zijn
- de opkomst van de e-fiets is voor Arnhem extra relevant en een belangrijk verschil met 10 jaar geleden

Voorwaarde voor groei is een substantieel betere uitgangspositie voor fiets in en naar de stad. De Accentnota Fiets beschrijft de fietsambitie die nodig is en waar de stad -in samenwerking met de regio- op in moet zetten. Belangrijkste onderdeel is een flinke impuls voor de fietskwaliteit, zodat de keuze voor de fiets voor meer Arnhemmers vanzelfsprekend is. Dat gebeurt door een stedelijk dekkend- en kwalitatief goed netwerk van snelle fietsroutes door de stad te maken en meer aandacht te geven aan fietsparkeren, in de binnenstad, bij stations en in de wijken.

2.1 Fietsagenda Arnhem

Om meer mensen op de fiets krijgen is een actief uitvoeringsbeleid nodig dat zichtbaar is op straat. De Accentnota biedt hiervoor het kader. Voor de programmering van fietsprojecten wordt jaarlijks de *Fietsagenda Arnhem* opgesteld.

De Fietsagenda Arnhem wordt jaarlijks vastgesteld met een doorkijk voor 4 jaar. Op basis van prioriteiten en beleidsaccenten, beschikbare middelen en regionale kansen worden fietsprojecten geselecteerd, voorbereid en in uitvoering gebracht. De actuele Fietsagenda heeft een looptijd van 2019 tot 2022. De raad zal jaarlijks geïnformeerd worden via de reguliere beleidscyclus.

De insteek van het beleid is door te gaan op de ingeslagen weg waarin lange, doorlopende fietsroutes dwars door de stad worden aangelegd. Omwille van de belangen en urgentie wordt de uitvoering geïntensiveerd. Het tempo van aanleg moet hoger en de kwaliteit beter. Ook andersoortige fietsprojecten krijgen een plaats op de fietsagenda, zoals voor fietsparkeren of projecten voor fietsstimulering.

Alle fietsprojecten krijgen een plaats in dit overzicht, met prioriteit voor doorgaande snelfietsroutes. Prioritering gebeurt aan de hand van vijf criteria:

1. Bereikbaarheid van de binnenstad
2. Stedelijke ontwikkelingen en Hotspots
3. Gunstig effect op vermindering congestie autoverkeer
4. Passend in de regionale fietsambitie
5. Profijtbeginsel: zoveel mogelijk fietsers profiteren

In de fietsagenda wordt aangesloten op kansen in andere projecten om fietsprojecten te realiseren door 'werk met werk' te maken.

3.1 Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen

Samen met de 18 regiogemeenten is eind vorig jaar de regionale fietsambitie 'Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen' vastgesteld. Deze regionale visie op bereikbaarheid biedt interessante kansen voor Arnhem, die door goede projecten te agenderen kan worden verzilverd.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Fietsambitie Arnhem 2019-2024

Aan het vaststellen van de Accentnota zijn geen risico's verbonden.

2.1 Fietsagenda Arnhem

De aanleg van infrastructuur is afhankelijk van beschikbare middelen. De huidige provinciale subsidieregelingen gaan uit van cofinanciering voor regionale snelfietsroutes, met een cofinancieringspercentage van 50 tot 75%. Door het multipliereffect ontstaat bij de inleg van eigen middelen een substantieel investeringsbedrag. Een flink deel van het fietsnetwerk in Arnhem (60%) valt samen met regionale snelfietsroutes waarvoor onder voorwaarden cofinanciering voor beschikbaar is.

Het resterende deel van het fietsnetwerk komt (vooralsnog) niet in aanmerking voor cofinanciering wegens het ontbreken van een regionale verbinding. Dit zijn vooral fietsroutes naar de wijken. Voor het behalen van de doelen en de gewenste samenhang van het netwerk zijn deze fietsroutes belangrijk. Aanleg en opwaardering van deze routes moet vooralsnog volledig vanuit de eigen middelen bekostigd worden.

Realisatietermijn in relatie tot investeringen: uitgaande van realisatie van 3 tot 5 km snelfietsroute per jaar is een navenant investeringsbudget nodig van 2,5 tot 5 miljoen euro per jaar (inclusief cofinanciering). Bij beschikbaarheid is de realisatietermijn 10 (ca.2030) tot 15 jaar (ca.2035).

Financiën

Investeringen in fietsinfrastructuur worden gedekt uit bestaande mobiliteitsbudgetten zoals het krediet verkeersinfrastructuur en de middelen vanuit de Uitvoeringsagenda Bereikbare Binnenstad. De streven is om jaarlijks minimaal €300.000 tot €400.000 vrij te maken voor de fietsambitie om voortgang te boeken. Ook kansen om tot beleidsrealisatie te komen vanuit andere projecten en onderhoud zullen waar mogelijk worden benut ('werk met werk maken'). De Fietsagenda Arnhem geeft jaarlijks een opgave van alle geplande en gefinancierde projecten.

Uitvoering

Na het vaststellen van de Accentnota Fiets start de uitwerking van beleid en uitvoering van projecten op straat. De Fietsagenda Arnhem programmeert en prioriteert fietsprojecten, ook in regionale afstemming. De uitvoering van snelfietsrouteprojecten gebeurt routegewijs met een integraal ontwerpteam. Jaarlijks zal de raad op de hoogte gesteld worden van de voortgang van de plannen om te bepalen of de uitvoering op koers ligt en om inzichtelijk te maken wat het beoogde effect van het plan is.

Communicatie

Om draagvlak te vinden en het plan verder te verbeteren zijn de Accentnota en Fietsagenda doorgesproken met de Fietsersbond Arnhem. De Fietsersbond staat achter het plan; hun reactie en wensen voor nieuwe projecten zijn verwerkt in de nota respectievelijk Fietsagenda.
In de komende periode zal de Accentnota gepresenteerd worden aan andere belangengroepen in de stad zoals de ondernemers van de binnenstad of werkgevers. Doel is de aanpak die Arnhem voorstaat om de bereikbaarheid een leefbaarheid van de stad te verbeteren uit te dragen en aan te geven wat dat oplevert. Het is de bedoeling om meer goede ideeën op te halen en te benutten bij de uitwerking van het plan en betrokkenheid te creëren bij bedrijven, instellingen en andere stakeholders. Er is ruimte in de Fietsagenda om deze plannen op te nemen.
Ingeval van planuitwerking van lange doorlopende stedelijke routes worden deze plannen voorgelegd aan de wijken. Daarbij wordt ook de Fietsersbond betrokken. Presentatie van de fietsambitie kan ingezet worden om meer bewoners actief te maken en om discussies te voeren, bijvoorbeeld over een meer bewuste mobiliteitskeuze. In afstemming met Team Leefomgeving wordt gekeken hoe nog meer kan worden aangesloten bij de vragen en behoefte vanuit de wijk en haar bewoners.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024
- Fietsagenda Arnhem 2019-2022
- Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	363908

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 17 september 2019, Cluster SBR nummer: 363908;

besluit:

1. Accentnota Fiets vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

ACCENTNOTA FIETS

FIETSAMBITIE ARNHEM 2019-2024

made in [Arnhem]

INHOUD

Voorwoord **5**

1. Bereikbare stad in een bereikbare regio **7**
Economie en bereikbaarheid 7
Duurzame stad 7
Gezonde urban lifestyle 8

2. Nieuwe fietsambitie **11**
Doelen en focus 11

3. Kansen voor de fiets **13**
Het stedelijk systeem: daily urban system 13
Befietsbare afstanden 14
Het aandeel fiets in het stedelijk verkeer 15
Mensen fietsen graag 16
Naar een betere uitgangspositie voor de fiets 16
Verzilveren regionale fietsambitie 17

4. Het plan **21**
Fietsnetwerk Arnhem 2.0 21
Fietskwaliteit 25
Fietsvriendelijke binnenstad - fietsparkeren 26
Stimulering e-fiets 'met de stad' 28

5. Fietsagenda Arnhem: planuitwerking en -uitvoering **31**
Doorgaan met snelfietsroutes

Bijlagen **35**

VOORWOORD

Arnhem groeit en wordt steeds aantrekkelijker als vestigingsstad, mede door de gunstige ligging ten opzichte van de Randstad. Er komen steeds meer nieuwe inwoners in de stad die zich graag per fiets of ov verplaatsen.

De stad heeft al een gunstige uitgangspositie en staat bekend om het vele groen in de stad. Het stedelijk woon- en leefklimaat is in de basis goed, maar kan nog een stuk beter. Om dat te bereiken willen we meer op de fiets inzetten.

De luchtkwaliteit en het stedelijk leefklimaat profiteert van meer stedelijk fietsverkeer. En daarmee de inwoners én de economie. Door meer te fietsen voelen mensen zich vitaler, fitter en blijer. Maar misschien nog wel de belangrijkste reden is dat we door meer fietsers de bereikbaarheid van de stad en regio verbeteren. Als mensen voor korte ritten overstappen op de fiets creëert dat ruimte op de weg en voor parkeren. Mensen kiezen zelf, dat hebben veel andere steden in het land al voor ons aangetoond.

Wij zetten in op de fiets, ook gezien de kansen die de opkomst van de e-fiets biedt voor Arnhem. Waar er voorheen geen alternatief was voor de auto, kan de e-fiets in het heuvelachtige gebied van onze prachtige stad het verschil maken. Maar ook om makkelijker de bruggen over te gaan op de fiets van en naar Arnhem Zuid.

Meer mensen op de fiets krijgen, vraagt om een actief beleid dat zichtbaar is op straat. Daarvoor is er actie nodig van onze kant, op basis van een flinke ambitie. De fiets moet in Arnhem een substantieel betere uitgangspositie krijgen. Dat beschrijven we in deze Accentnota. Om de beweging naar meer fiets in gang te zetten zijn meer en betere snelfietsroutes vanuit de wijken en regio naar de stad een must. Een fietsritje moet aangenaam en snel gaan. En fietsparkeren in de binnenstad moet veiliger. Samen met de regio gaan we de mensen betrekken bij fietsstimulering en willen we gewoontegedrag doorbreken.

Met deze Accentnota leggen we de basis voor een meerjarige aanpak, gericht op uitvoering. Het prioriteren van projecten gaan we jaarlijks doen in de nieuwe Fietsagenda Arnhem. We leggen nu de gewenste kwaliteit vast zodat we echt stappen kunnen maken. Natuurlijk in afstemming met de nieuwe regionale fietsplan, dat we gaan gebruiken om tot realisatie te komen. Een serieuze investering in fiets is nodig, maar dat levert ook veel op, weten we.

De urgentie en wil is er, laten we de kansen benutten en aan de slag gaan om de stad mooier te maken.

Roeland van der Zee
Wethouder Mobiliteit

De Fietsersbond afdeling Arnhem staat achter de strekking van de Accentnota en onderstreept het belang om fietsen in Arnhem (veel) aantrekkelijker te maken.
Landelijk groeit het fietsgebruik enorm en Arnhem moet daar niet bij achterblijven.
Er liggen nog volop kansen ter verbetering van de huidige fietsinfrastructuur, waarvoor de Fietsersbond samen met de gemeente Arnhem zich wil blijven inzetten. Goede infrastructuur is onmisbaar voor goede fietsvoorzieningen, zoals standaard rood asfalt, voldoende en veilige mogelijkheden voor fietsparkeren. Ook maken kleine details vaak het verschil, vooral in het belang van de veiligheid.
De Accentnota en Fietsagenda Arnhem zien wij als een noodzakelijke en hernieuwde stap in de goede richting. Wij hebben hieraan een constructieve bijdrage kunnen leveren en zijn nu in afwachting van het daadwerkelijke resultaat op straat.
Wij blijven graag meedenken omwille van een fietsvriendelijker stad.
Fietsersbond Arnhem.

1. NAAR EEN BEREIKBARE STAD IN EEN BEREIKBARE REGIO

Economie en bereikbaarheid

De bereikbaarheid van Arnhem en de regio Arnhem Nijmegen staat onder druk. Dagelijks dreigt het verkeer naar de stad vast te lopen. Arnhem behoort qua filedruk tot de top 10 van meest filegevoelige steden van Nederland. Daar komt bij dat door de aantrekkende economie, groei van de werkgelegenheid en groei van de bevolking het aantal verkeers-bewegingen verder groeit.
Het beeld dat veel van de files op de snelwegen om de stad staan behoeft bijstelling: veel vertragingen doen zich juist voor in het stedelijk gebied. En hier wringt de schoen: de opname-capaciteit van stedelijke wegen is vaak verzadigd. Het 'oplossend vermogen' van investeren in nieuwe autoinfrastructuur is beperkt.

Zonder ingrijpen verslechtert de bereikbaarheid van Arnhem de komende jaren. Dat is niet acceptabel: bereikbaarheid is randvoorwaardelijk voor de economische groei van de stad en de regio. Slimme en haalbare mobiliteitsoplossingen zijn nodig om vertragingen te verminderen en te voorkomen. De bereikbaarheid is gebaat bij een forse inzet op duurzame mobiliteit. Naast nieuwe investeringen in hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) is het noodzakelijk meer ritten per fiets te laten plaatsvinden. En te investeren in goede fietsinfrastructuur. Bestaande fietsers moeten meer gaan fietsen maar vooral automobilisten moeten meer verleid worden om de fiets of e-fiets te nemen.

[Meer inzet op fiets draagt bij aan een bereikbare stad in een bereikbare regio]

Investeren in de fiets is economisch een aantrekkelijke variant om de bereikbaarheid van stad en regio te verbeteren: geld vragen voor fietsroutes betekent geld besparen door fietsroutes, bijvoorbeeld omdat minder ruimte voor parkeren nodig is.

Duurzame stad

Meer fiets draagt bij aan de invulling van de duurzaamheidsopgaven van de stad en regio. Meer stedelijk fietsverkeer verbetert de luchtkwaliteit, zorgt voor minder verkeerslawaai en vermindert de uitstoot van fijnstof en CO2, en draagt zo bij aan de doelen uit de luchtagenda, NeMia en het klimaatakkoord. De fiets is de meest duurzame stedelijke vervoerswijze. In het klimaatakkoord komt fiets op 10 onderdelen terug.

Ook de stedelijke leefkwaliteit is sterk gebaat bij meer fiets: minder verkeersdrukte, een betere woonkwaliteit en minder ruimtebeslag voor rijden en parkeren. Meer fietsgebruik kost substantieel minder ruimte, op de weg en voor parkeren, zeker in de oude wijken. Minder autogebruik leidt vaak tot minder autobezit, en dat heeft als bijkomend voordeel dat de parkeerdruk in wijken verminderd. Zeker in de oude wijken kan deze vrijkomende ruimte anders worden ingezet, zoals voor vergroening.

[Fiets als middel voor een beter Arnhem]

Volgens het trendrapport G32 uit 2018 is dé strategische opgave voor Arnhem het verbeteren van de woon-, werk- en leefomgeving. De stad krijgt te maken met verdere urbanisatie en verdichting, en steeds meer mensen die in de stad komen wonen. Dat vraagt om concreet na te denken over de invloed van stedelijk verkeer op de stad en welke rol meer fietsverkeer hierin kan, of beter, moet spelen. Meer fietsverkeer is geen doel op zich, het dient hogere doelen zoals een betere bereikbaarheid en stedelijke (leef)kwaliteit.

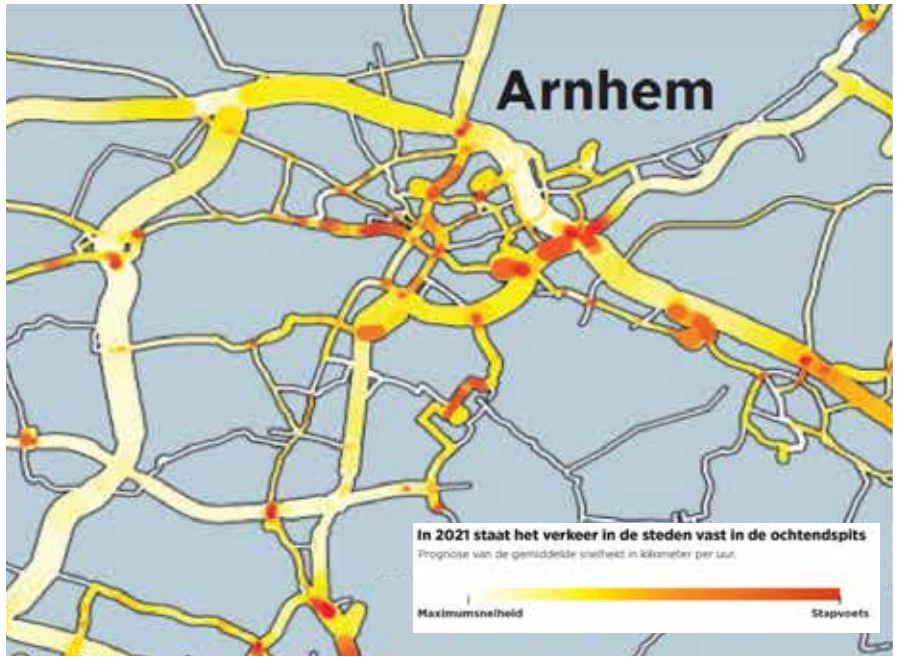

1.1 Opgave regionale en stedelijke bereikbaarheid Arnhem (CROW Mobiliteitsscan 2016)

Bij de keuze van woonplaats is de 'quality of living' belangrijk, net als de bereikbaarheid van banen vanuit deze locatie. Steden en regio's gaan elkaar meer beconcurreren op kwaliteit, in de zin van nabijheid van groen, natuur, voorzieningen en cultuur, en op een schoon en aantrekkelijk stedelijk leefmilieu. Focus op verbetering van het stedelijk leefmilieu draagt bij aan een sterke vitale economie. Arnhem heeft wat betreft groen en natuur al een sterke uitgangspositie, en met een hoger fietsgebruik willen we ook het stedelijk gebied aantrekkelijker en leefbaarder maken.

[Een hoger fietsgebruik kan op allerlei manieren bijdragen aan een betere stad]

[Meer fietsgebruik levert een prettiger stad op, die rustiger is, aantrekkelijker, levendiger en veiliger]

Gezonde urban lifestyle

De mobiliteit in de stad gaat veranderen en daarmee zal de stad veranderen. De verwachting is dat het conventionele autogebruik de komende jaren zal afnemen en wordt vervangen door andere, slimmere meer duurzame vormen van verkeer. Groen, gezond en flexibel speelt de fiets daarin een hoofdrol. Slimme steden zetten hierop in en sturen hierop.

Arnhem wil een aantrekkelijke stad zijn waar het leven goed is en de bevolking zich fit voelt. Fietsen is goed voor de gezondheid. Door het fietsgebruik te stimuleren krijgen mensen automatisch meer dagelijkse beweging, en dat levert een bijdrage aan een gezonde bevolking en het tegengaan van welvaartsziektes zoals overgewicht.

Wereldwijd is de trend zichtbaar dat in steden waar meer gebruik wordt gemaakt van ov en fiets ook een hogere kwaliteit van leven is. Mensen willen bewuster en gezonder reizen. Fietsen in de stad wordt door veel mensen gezien als urban lifestyle en de ambitie is om dit verder te stimuleren en te faciliteren. Vitaliteit en bewegen in de buitenlucht passen goed bij de moderne stadsbewoner, die ook graag in of rondom de binnenstad woont, op fietsafstand van zijn bestemming.

[Nabijheid is een kwaliteit in de stad, met de fiets als aangewezen vervoermiddel]

De stedelijke bevolking groeit en verandert qua samenstelling: de komende jaren neemt het percentage eenpersoonshuishoudens verder toe. Sommige demografische effecten zijn al merkbaar. De steden worden steeds populairder, vooral voor (hoger opgeleide) jongeren. Arnhem krijgt te maken met een flinke groeiopgave. Deze trend is sterk van invloed op de groei en ontwikkeling van de mobiliteit en bereikbaarheid. Meer stadsbewoners willen voorzien in hun mobiliteit met fiets en trein.

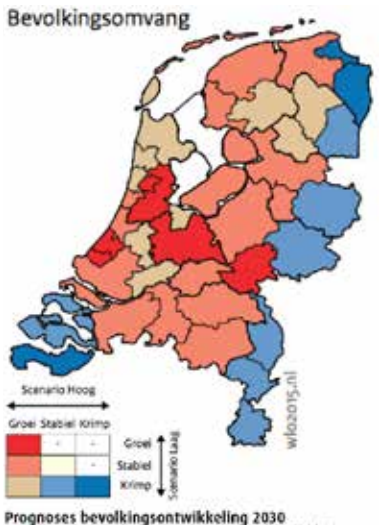

	nu	2030		2040	
Arnhem	158.600	167.400	6%	170.700	8%

Fietsen biedt mensen ook betaalbare mobiliteit. Dat past goed bij de trend om uitgespaarde kosten van autogebruik te gebruiken voor leuke bestedingen zoals in de koffietentjes nabij de binnenstad. Het is een sociaal en menselijk vervoermiddel, dat mensen uit hun isolement kan halen. Mensen komen eerder in contact met elkaar, en dat draagt bij aan de menselijke stad. De fiets past goed bij het creatieve karakter van Arnhem. Meer fietsgebruik zorgt voor meer gelijkheid door een betere ontsluiting van kansen voor mensen met een lager inkomen.

Steden hebben steeds meer aandacht voor duurzame stedelijke ontwikkeling. Ruimtelijke kwaliteit en luchtkwaliteit bepalen in toenemende mate de beeldvorming. Een fietsvriendelijke stad versterkt de positieve beeldvorming over Arnhem als aantrekkelijke stad om te wonen en te werken.

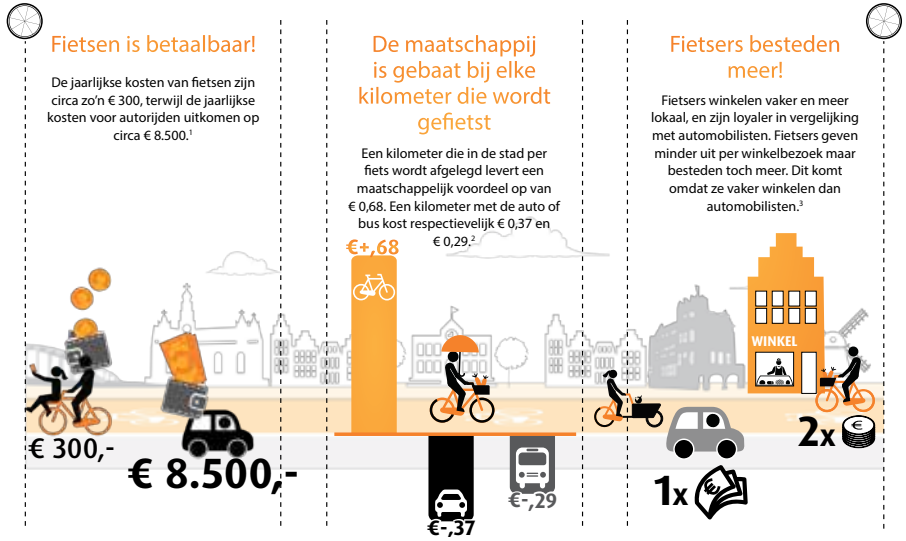

1.2 Voordelen fiets Betaalbaar, Maatschappelijk, Bestedingen (Dutch Cycling Embassy 2018)

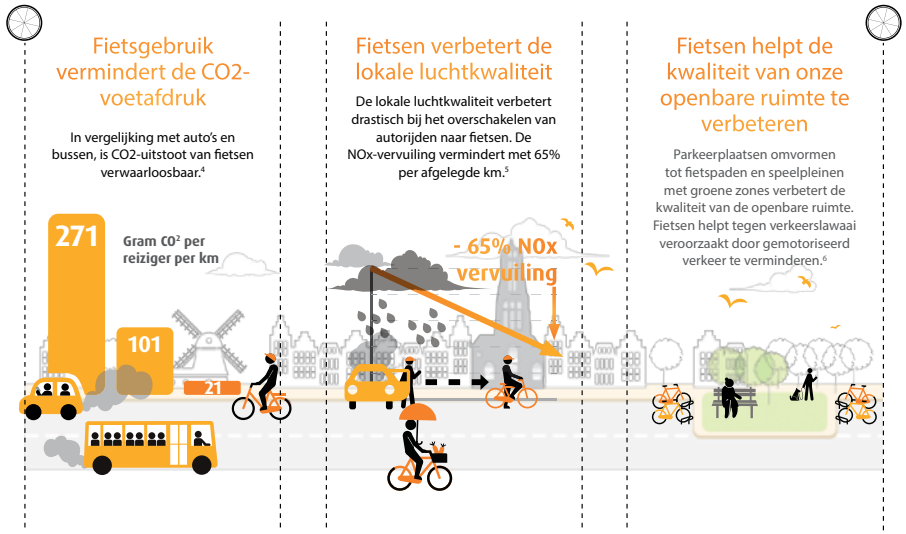

1.3 Voordelen fiets Luchtkwaliteit, Klimaat, Ruimtelijke kwaliteit (Dutch Cycling Embassy 2018)

2. NIEUWE FIETSAMBITIE

Al met al voldoende reden voor een nieuwe fietsambitie voor Arnhem. Die is in deze Accentnota Fiets verwoord. Met als fundament de Beleidsnota Fietsverkeer uit 2012 willen we een nieuwe weg in slaan om het fietsgebruik en de fietskwaliteit in Arnhem substantieel te verhogen. Door het aanscherpen van bestaand beleid, nieuwe accenten te leggen en door te leren van de aanpak in andere steden.

Arnhem heeft fietsbeleid dat stamt uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. Deze nota geeft kaders en beleidsuitgangspunten die voor een belangrijk deel nog actueel zijn, maar op onderdelen is verouderd. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, met volop ruimte voor nieuwe ontwikkelingen, nieuwe accenten en aanscherping van beleid. Nieuwe ontwikkelingen die gaan over de richting waarin de stad zich ontwikkeld, de betekenis van de fiets in de stad van de toekomst en over de vertaling van de grote stedelijke opgaven. Ook de nota 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik' uit 2017 geeft goede aanknopingspunten. Het stimuleren van duurzame mobiliteit is uitgangspunt om de bereikbaarheid van de binnenstad te verbeteren.

Vertrekpunt van de Accentnota is de kansen en urgentie helder te maken. De fietsambitie redeneert vanuit de structuur en ambities van de stad. Maatregelen moeten passen in het bredere beleidskader voor ruimte, mobiliteit en duurzaamheid, maar ook bij sociale opgaven zoals inclusie. Het is de bedoeling een serieuze stap vooruit te maken en te komen tot een beleidsbasis waarmee Arnhem de komende jaren vooruit kan, basis voor uitvoering.

Doelen

De doelen van deze fietsambitie zijn:

- meer fietsgebruik
- betere ontsluiting van stedelijke bestemmingen voor alle inwoners van de stad
- de binnenstad beter bereikbaar en aantrekkelijker maken voor fiets
- schone lucht en verminderen van CO2 uitstoot
- inspelen op de trend van toenemende stedelijke verdichting en urbanisatie
- het verduurzamen en toekomstvast maken van het stedelijk vervoersnetwerk
- het beïnvloeden van duurzaam stedelijk verplaatsingsgedrag

Focus

Daartoe gaan we:

- goed bepalen waar winst valt te behalen
- de uitgangspositie van fiets verbeteren
- de concurrentiepositie van fiets verbeteren: in reistijd, in doorrijden, in comfort, in parkeergemak
- fietsers meer het gevoel te geven van een voorkeursbehandeling
- doorgaan met snelfietsroutes; komen tot een netwerk van snelfietsroutes
- de betekenis van doorgaande fietsroutes op stedelijk niveau zwaar mee laten wegen bij het maken van keuzes
- de kwaliteit van snelfietsroutes verhogen
- betere herkenbaarheid en zichtbaarheid van snelfietsroutes in de stad
- ontvlechten van het fietsnetwerk met hoofdwegennet auto, meer fietsroutes door de wijk
- komen tot een fietsparkeerplan voor de binnenstad en eventueel wijken
- uitzoeken of Arnhem e-bike stad van Nederland kan worden
- de kansen uit de regionale fietsambitie en provinciale ambitie verzilveren

[Tot uitvoering komen met de Fietsagenda Arnhem]

3. KANSEN VOOR DE FIETS

De fiets is met al haar ontwikkelingen zoals de opkomst van de elektrische fiets en de aanleg van aantrekkelijke snelfietsroutes bij uitstek een stedelijk vervoermiddel, ideaal voor afstanden tot 5 km en de e-fiets zelfs 10 tot 15 km. Veel bestemmingen in en naar de stad liggen binnen een fietsafstand van 5 tot 7 km.
Voor Arnhem is de opkomst van de e-fiets heel relevant en een belangrijk verschil met 10 jaar geleden. Juist door de korte afstanden en hoogteverschillen in de stad komen veel meer bestemmingen binnen handbereik die nu nog lopend of met de auto worden gedaan. Zeker als ook in ogenschouw wordt genomen dat het fietsaandeel in Arnhem nu relatief laag is (24%), vergeleken met andere steden zoals Nijmegen (34%), lijkt groei goed haalbaar.

[Serieuze kansen voor Arnhem door de opkomst van de e-fiets]

Het stedelijk systeem: daily urban system

Uitgangspunt voor de fietsambitie is het daily urban system van Arnhem: het stedelijk systeem dat Arnhem vormt met omliggende plaatsen. De aanpak is regionaal op basis van de agglomeratie die Arnhem vormt met Velp, Oosterbeek, Huissen en Westervoort en de mobiliteit over en weer. Niet de gemeentegrenzen zijn leidend, maar het stedelijk systeem dat binnen fietsafstand ligt. Voor woon-werk verplaatsingen, maar ook voor ritten naar de Arnhemse binnenstad of naar een andere bestemming in de stad of in omliggende plaatsen. In het stedelijk systeem van Arnhem wonen ruim 200.000 inwoners.

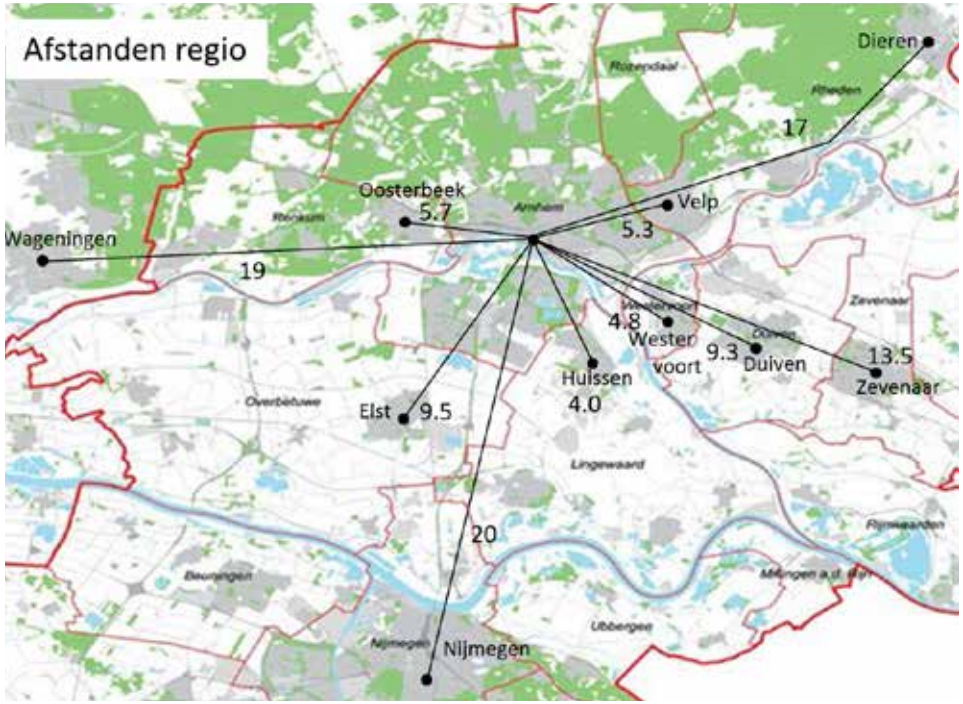

3.1 Afstanden in stedelijk systeem Arnhem

Befietsbare afstanden

De meerderheid van de ritten in Arnhem heeft een herkomst én bestemming in het stedelijk systeem van Arnhem. Veel dagelijkse verplaatsingen zijn kort en daarmee prima fietsbaar. 70% is korter dan 7,5 kilometer. Tot 1 km lopen mensen veel, maar feitelijk is het restant heel goed met de fiets of e-fiets te doen.

3.2 De fietsafstand groeit de laatste jaren

Afstanden vanuit de wijken naar de binnenstad variëren van dichtbij (zoals Sonsbeek of Hoogkamp 2 -2,5 km) tot flink (Schuytgraaf 7,4). Rijnkruisende ritten zijn door de ruimtelijke opbouw van de stad langer: bijvoorbeeld van De Laar naar Presikhaaf: 8,5 km.

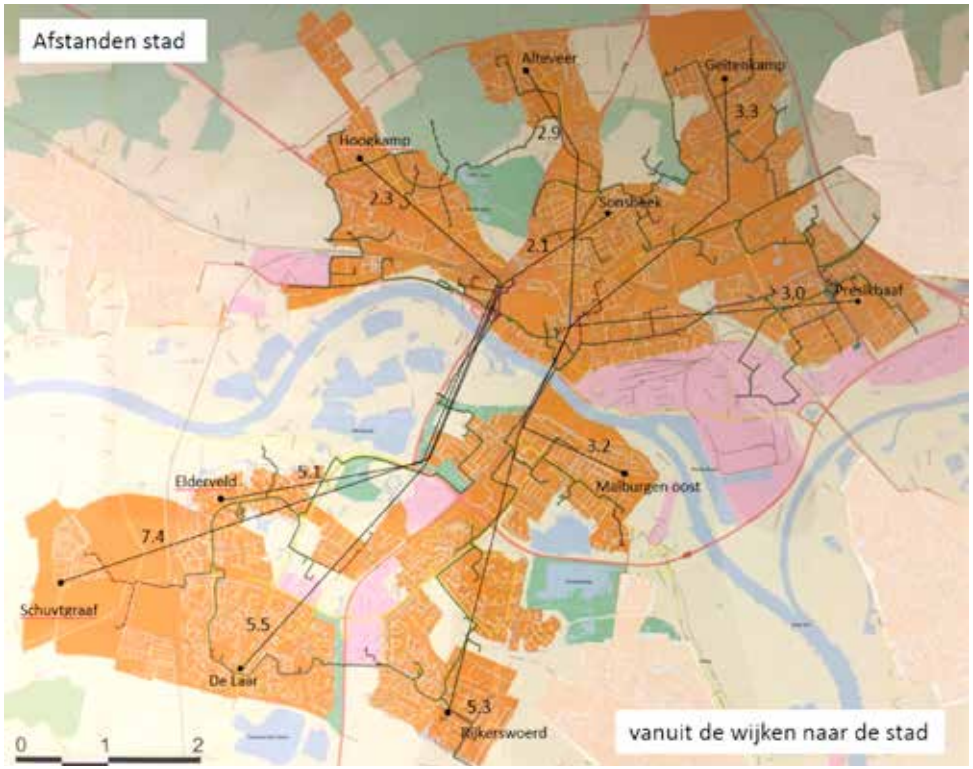

3.3 Afstanden in de stad

Binnen de stad wordt nog voor te veel korte ritten de auto gepakt, maar ook vanuit de regio is de auto vaak het aangewezen vervoermiddel om naar de stad te gaan. Dat gewoontegedrag willen we doorbreken met betere alternatieven om zo de bereikbaarheid duurzaam te verbeteren.

Meer dan de helft (54%) van de autoritten in de stad is korter dan 7,5 km. 24% is zelfs korter dan 2,5 km. Het aandeel langere afstanden is kleiner: 30% van alle dagelijkse verplaatsingen is > 15 km, 9% daarvan is > 50 km. Uiteraard worden in deze categorieën wel de meeste kilometers verreden.

[Bijna 25% van alle dagelijkse autoritten in Arnhem is korter dan 2,5 km.]

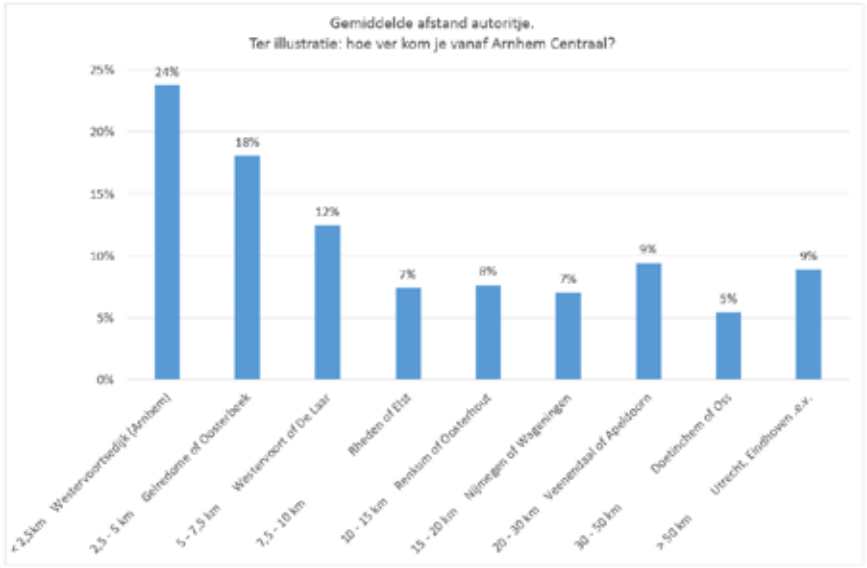

3.4 Verplaatsingen per auto naar afstand: 54% is kort (CBS)

Ook vanuit de regio liggen er nog veel kansen. De dagelijkse inkomende pendel vanuit regio-gemeenten telt zo'n 22.000 ritten, dat grotendeels binnen een acceptabele (e-) fietsafstand ligt.

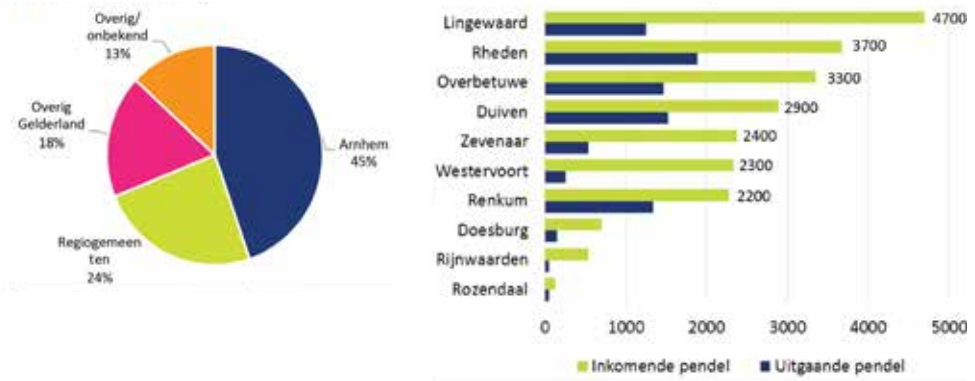

3.5 Inkomende pendel werkgelegenheid Arnhem

[Ruim 60% van de forenzen woont binnen fietsafstand van het werk]

De focus is ook op fiets en trein gericht: door het versterken van deze combinatie kan de trein als alternatief te dienen voor lange(re) dagelijkse autoritten naar werklocaties en andere bestemmingen in het land, waaronder de randstad. Mede dankzij de e-fiets is de verwachting dat de komende jaren het fietsgebruik naar stations flink toeneemt.

Het aandeel fiets in het stedelijk verkeer

Een belangrijk doel in deze fietsambitie is het verhogen van het aandeel fiets in de dagelijkse mobiliteit. Die groei moet ontstaan door een meer bewuste mobiliteitskeuze van bewoners en forenzen door een aantrekkelijk fietsklimaat. De overstap van auto naar fiets, de *modal shift*, is kern van de opgave.

[De overstap van auto naar fiets, de *modal shift*, is kern van de opgave]

De groei van het fietsgebruik in Arnhem is de laatste jaren achtergebleven bij veel andere steden in Nederland. In een landelijke benchmark naar actieve, duurzame en gezonde mobiliteit blijkt dat het aandeel fiets in Arnhem 24% is. De stad scoort duidelijk lager dan de meeste steden in het onderzoek*. Arnhem staat op plaats 26 van de 30 gemeten steden. Een stad als Nijmegen doet het beter, daar is het fietsaandeel 34%.
Bij de beoordeling van de resultaten wordt (terecht) aangegeven dat het fietsgebruik bemoeilijkt wordt door het heuvelachtige karakter van de stad. Daarnaast is bekend dat de rivierzone (afstand, hellingen brug) tussen zuid en noord Arnhem een reden is voor mensen om niet of minder te fietsen.
Een belangrijke aanbeveling uit de benchmark is dat er nog veel winst te halen valt, door het gebruik van de auto minder aantrekkelijk te maken voor korte ritten. Het onderzoek stelt dat in de huidige opzet het te aantrekkelijk is om 'binnendoor' door de stad te rijden met de auto. Dit levert relatief veel korte autoverplaatsingen op die ook per fiets (e-fiets) kunnen worden gedaan. Dit probleem speelt ondermeer in het Spijkerkwartier en andere wijken rondom het centrum.

** Uitkomsten benchmark duurzame, actieve, gezonde mobiliteit, CE Delft 2018*

[Een groei van het fietsgebruik van meerdere procenten maakt een groot verschil]

Mensen fietsen graag

Als het gaat om kansen voor de fiets is de benadering vanuit de fietser (of automobilist) relevant. Dan blijkt dat mensen graag fietsen, vanuit gezondheid, om buiten te zijn of om de vrijheid die een fiets biedt. Fietsen kent veel positieve emoties van geluk, vrijheid en beweging. Fiets scoort beter dan auto en ov-bus, waarbij de vergelijking met ov-bus opvalt. Maar meer mensen op de fiets krijgen, dat gaat niet vanzelf. Daar is wel wat voor nodig. Fietsen moet aantrekkelijk worden gemaakt. Er is een gedragsverandering nodig en het doorbreken van dagelijkse patronen en gewenning. Een basisvoorziening - een fietspad langs een drukke weg, vaak vanuit veiligheid aangelegd- is niet voldoende om mensen over te halen de fiets te nemen en de auto te laten staan. En om dit gedrag te verduurzamen.

[Fiets en e-fiets moeten een betere uitgangspositie krijgen in de stad]

Naar een betere uitgangspositie voor de fiets

Het is nodig dat de fiets en e-fiets een betere uitgangspositie krijgen in de stad. Daarbij staat keuzevrijheid voorop: mensen kiezen zelf maar worden wel verleid om de fiets te pakken. Dan ontstaat er een bewuste mobiliteitskeuze ten voordele van de fiets. Duidelijk is dat er in Arnhem nog interessante kansen voor meer fietsgebruik zijn: naar werklocaties, naar de binnenstad en andere stedelijke bestemmingen. Een serieuze groei is zeker mogelijk als de kwaliteit en continuïteit van de infrastructuur beter wordt. Het actief stimuleren van de e-fiets is een mogelijke oplossing, maar werkt beter als de fietsinfrastructuur al uitnodigend is. Ook fietsenstallingen die 's avonds open zijn voor mensen die uit eten gaan of naar de schouwburg dragen hieraan bij. Om mensen echt te overtuigen om de (e-)fiets te kiezen is meer kwaliteit en infrastructuur met meer comfort onmisbaar.

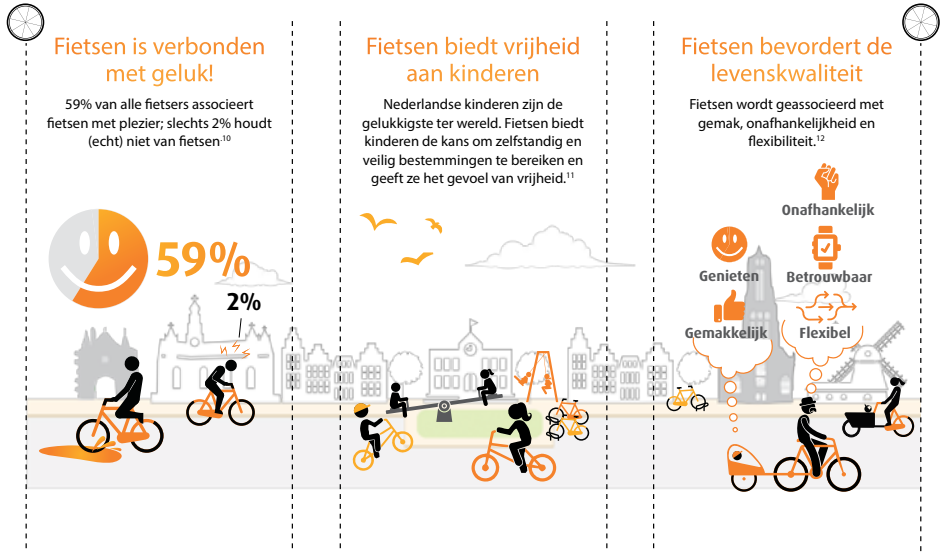

3.6 Voordelen fiets, geluksgevoel vrijheid en levenskwaliteit (Dutch Cycling Embassy 2018)

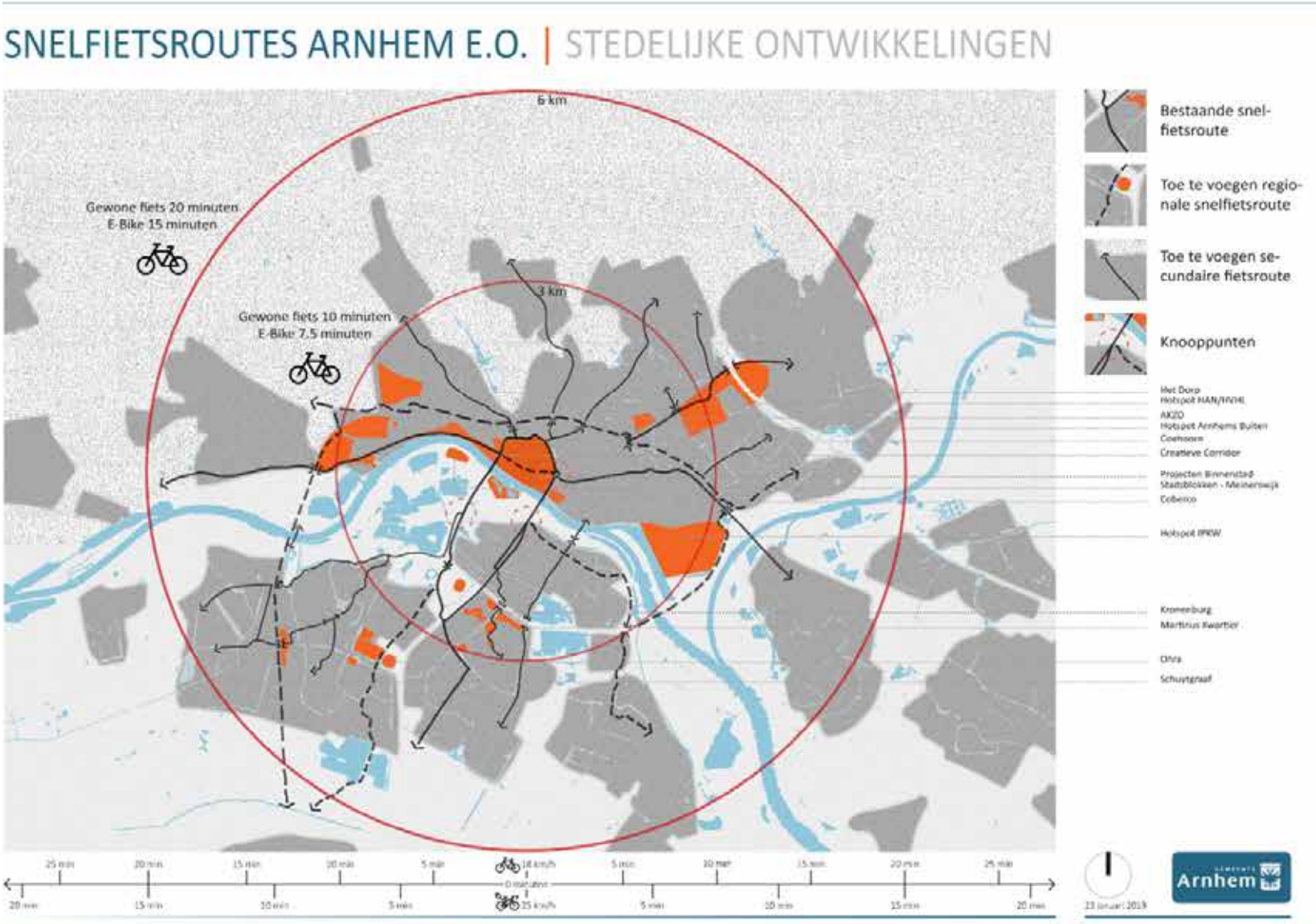

3.7 Kansen voor de (e-)fiets in een hoogwaardig stedelijk fietsnetwerk

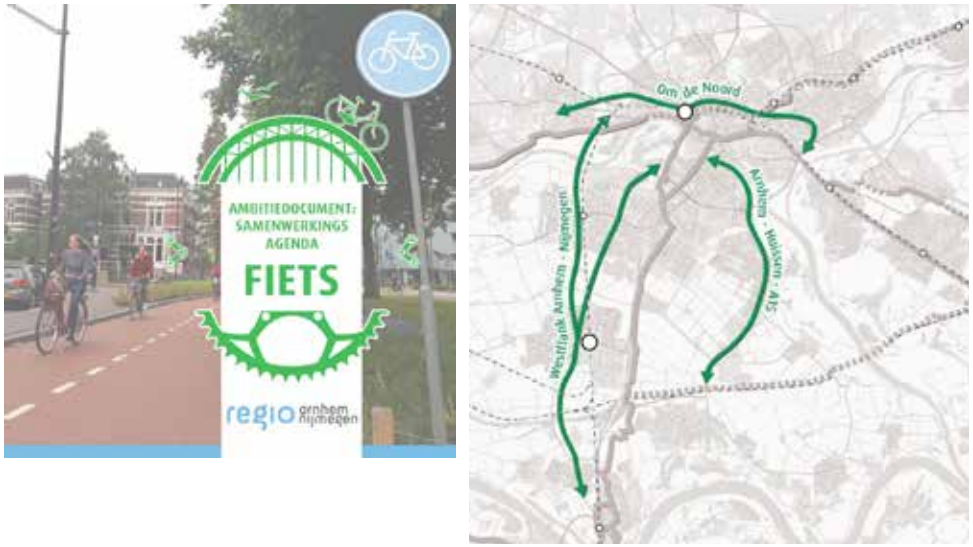

3.8 Kansrijke nieuwe fietsverbindingen stedelijke regio Arnhem Nijmegen

Verzilveren regionale fietsambitie

Binnen de regio Arnhem Nijmegen is recentelijk het ambitiedocument 'Samenwerkings-agenda Fiets' vastgesteld. Daarin staan vanuit de regio kansen en opgaven ten aanzien fiets. Dan gaat het over netwerk van snelfietsroutes maar ook over fietsstimulering in brede zin. In dit plan zit ook een groot aandeel Arnhem, in casu het Arnhems stedelijk systeem (Arnhem met omliggende plaatsen). De regionale aanpak biedt interessante kansen waarbij Arnhem moet aangeven hoe we daar mee om willen gaan, welke rol Arnhem hierin speelt en hoe we ons proactief kunnen opstellen zodat we kansen die zich voordoen kunnen verzilveren door optimaal gebruik te maken van beschikbare cofinanciering.

[Arnhem moet aangeven hoe we regionale kansen kunnen verzilveren]

Ook op provinciaal niveau is een stevige ambitie neergezet. In de recente provinciale omgevingsvisie is het uitgangspunt het fietsgebruik in de provincie de komende jaren te laten stijgen van 28% naar 35%. Vanuit regionale bereikbaarheid krijgen snelfietsroutes in stedelijke netwerken de hoogste prioriteit. De regionale fietsambitie hangt samen met het provinciale beleidskader zoals beschreven in het Hoofdnet Fiets uit 2018.

KICO
URBAN ARROW
GIANT

4. HET PLAN

[Volop inzetten op verbetering fietsklimaat]

Duidelijk is dat er in Arnhem nog interessante groeimogelijkheden voor het fietsgebruik zijn: naar werklocaties, naar de binnenstad en naar andere stedelijke bestemmingen. Er is wel wat voor nodig voor de transitie naar meer duurzame mobiliteit. Belangrijkste is de hoe-vraag: hoe kunnen we mensen verleiden meer te gaan fietsen? Naast aantrekkelijke fietsroutes is er aandacht nodig voor fietsparkeren en voor ander mobiliteitsbeleid die de overstap makkelijker maakt.
Dit hoofdstuk geeft de maatregelen en de argumentatie waarom.

De doelen zijn te vertalen naar 4 thema's:
1: naar een volwaardig fietsnetwerk
2: fietsvriendelijke binnenstad
3: versterken keten fiets-trein
4: mensen betrekken

Fietsnetwerk Arnhem 2.0

Basis voor aanpak is een substantieel beter fietsnetwerk. In de basis is Arnhem een aantrekkelijke fietsstad met goed befietsbare afstanden waar je vaak kunt genieten van de natuur. Maar een prettige snelfietsroute met een vlakke asfaltverharding maakt een fietsrit of e-fietsrit zoveel meer aantrekkelijker. Dat blijkt in veel steden hét middel voor een structureel hoger fietsgebruik. Veel steden worden meer en meer ingericht op de fiets. Steden stellen zich als doel een vitale en gezonde stad te zijn, en geven fietsers de ruimte met snelle verbindingen, voldoende parkeerruimte en verkeerslichten op groen.

[Een netwerk van snelle fietsroutes waarop het lekker doorfietsen is]

[Makkelijk dwars door de stad]
De fietser moet makkelijker dwars door de stad kunnen gaan, sneller dan de auto. De route moet direct en rechtstreeks zijn, veilig en doorlopend, en biedt comfort in termen van verharding en omgeving. De auto moet niet dezelfde route kunnen afleggen, dan ontstaat het voordeel. Rustige fietsstraten waar de auto te gast is wisselen af met autovrije twee-richtingenfietspaden. De fiets krijgt een betere doorstroming op kruispunten, met minder oponthoud en stoppen, en de snelfietsroute ligt in een aantrekkelijke, afwisselende omgeving met veel zogenaamde decorwisselingen. Een belangrijke troef is dat parkeren met de fiets veel makkelijker is en minder tijd kost.

Snelfietsroutes zijn lange doorlopende fietsverbindingen van hoge kwaliteit. Snelfietsroutes zijn feitelijk *doorfietsroutes*, lekker fietsen dwars door de stad met voorrang en een hoge gemiddelde snelheid. Snelfietsroutes vormen de basis van het stedelijk fietsnetwerk en verbinden herkomstgebieden met bestemmingen in het stedelijk systeem van Arnhem

[Een eigen netwerk]
Fietsers krijgen een eigen, autonoom fietsnetwerk van snelfietsroutes. Dit netwerk vormt de 'toplaag' bovenop het bestaande fietsnetwerk, dat natuurlijk in gebruik blijft, bijvoorbeeld om de snelfietsroutes te bereiken. Het netwerk is samenhangend, met andere woorden fietsers kunnen makkelijk van snelfietsroute wisselen om de gewenste bestemming te bereiken.
Het fietsnetwerk is stedelijk dekkend en bestaat uit regionale en stedelijke fietsroutes, afhankelijk van de verbinding naar de regio. Voor de fietser zelf maakt dat geen verschil, die ervaart vooral de continuïteit van kwaliteit. Het fietsnetwerk is zoveel mogelijk losgekoppeld van het hoofdnet auto met alle voordelen van dien voor de fietser en doorstroming van het autoverkeer.

[Schone luchtroutes door de wijk]
De insteek is dat fietsers liever over routes rijden die autovrij of autoluw zijn vanwege de rust en bijvoorbeeld het ontbreken van uitlaatgassen. Ter illustratie: in de huidige situatie ligt 90% van het fietsnetwerk langs (drukke) verkeerswegen. Omwille van sociale veiligheid is er altijd een alternatieve route met autoverkeer, bijvoorbeeld voor tijdens donkere uren. Snelfietsroutes zijn vaak afwisselend omdat gebruik wordt gemaakt van bestaande infrastructuur die dan weer door een woonstraat loopt, dan weer door een groengebied etc. Op bepaalde sommige routes, zoals bij de Rijnbruggen, valt de fietsroutering uiteraard samen de hoofdwegen.
Fietsstraten zijn een doeltreffend middel om fietsers meer ruimte en kwaliteit te geven. Deze woonstraten hebben al een gunstig 30 km regime en vaak weinig autoverkeer.

[Inpassing van routes in de bestaande stad]
Bij het vinden van geschikte doorlopende verbindingen naar de wijken is gezocht naar straten en paden die samen een doorlopende en gestrekte eenheid vormen. Door de bestaande stedelijke structuur zijn daar vaak beperkt mogelijkheden voor, maar toch biedt het fietsnetwerk een goede totaaldekking. Op onderdelen moeten routes nader gecheckt worden op haalbaarheid en inpasbaarheid. Belangrijk is dat de aanleg van meer doorfietsroutes niet meer ruimte kost maar juist ruimte oplevert. De opzet van het netwerk gaat uit van bestaande infrastructuur die hergebruikt en aaneengeregen wordt. Het voordeel daarvan is ook dat met aanleg van de fietsroute de openbare ruimte een opwaardering krijgt en een snelle (bestaande) fietsverbinding herkenbaar wordt voor bewoners.

[Hoofdeis veiligheid]
Een goede snelfietsroute moet voldoen aan 5 hoofdeisen waaronder veiligheid. Verkeersveiligheid vormt een belangrijk thema in de stedelijke omgeving. Nog steeds gebeuren de meeste ongevallen met letsel binnen de bebouwde kom. Fietsers blijven een kwetsbare groep. Het idee achter snelfietsroutes is een inherente/ingebouwde veiligheid te bieden door het loskoppelen met drukke autoroutes. Daarmee worden conflicten op voorhand vermeden. Fietsroutes moeten ook 's avonds veilig te gebruiken zijn; nodig is aandacht voor verlichting.

Ook voldoen snelfietsroutes ontwerptechnisch aan de eisen ten aanzien van breedte, een vlakke verharding etc, waardoor stuurfouten minder snel resulteren in valpartijen. Dat is ook relevant voor de trend van toenemende vergrijzing: blijven bewegen is goed voor senioren, maar wel in een veilig fietsklimaat. Snelfietsroutes zijn ook veilige schoolfietsroutes.

[Minder stoppen en meer groen]
Het concept snelfietsroute gaat uit van een hoge gemiddelde snelheid. Dat betekent dat stops of oponthoud minimaal moeten zijn, zodat langere afstanden sneller kunnen worden afgelegd. Op wegen van gelijke orde is voorrang voor fietsers goed te doen, zoals in een 30km gebied. Bij voorkeur krijgen fietsers ook voorrang op kruisende wegen, mits dat veilig is. Bij verkeerslichten moet het uitgangspunt zijn dat er meer en / of vaker groen licht is, zeker als de fietser 'mee kan rijden' met de hoofdstroom voor autoverkeer of HOV.

[Zichtbaar en herkenbaar]
Naast dat fietsgebruik groeit als je het aantrekkelijker maakt om (meer) te gaan fietsen, is het ook belangrijk het zichtbaar te maken dat we de fietser als stad serieus nemen. Het beleid moet uitstralen dat stedelijke fietsroutes belangrijk zijn voor de stad, en de aandacht en prioriteit krijgen die nodig is. Dat werkt 2 kanten op: niet alleen voor fietsers, maar ook voor automobilisten. Door fietsroutes meer door de wijk te leggen maken we het fietsbeleid zichtbaar en brengen we het dichtbij de mensen.

[Doorfietsen op 9+8 routes]
In totaal bestaat het fietsnetwerk uit 9 snelfietsroutes met een regionale bestemming. Deels zijn deze al aangelegd of in aanleg (1 t/m 5), deels zijn dit nieuwe kansrijke routes uit de regionale Samenwerkingsagenda Fiets.
1. RijnWaalpad oost- via Frostbrug (Arnhem-Nijmegen)
2. RijnWaalpad west- via Mandelabrug (Arnhem-Nijmegen)
3. Arnhem - Liemers (Westervoort-Duiven-Zevenaar)
4. Arnhem - Dieren

5. Nederrijnpad (Arnhem-Wageningen)
6. Westflank route (Arnhem west/Oosterbeek-Schuytgraaf-Elst-Nijmegen)
7. Arnhem-Elst (via De Laar)
8. Arnhem-Huissen
9. Over de Noord (Oosterbeek-Arnhem-Westervoort, deels noordtak Arnhem-Dieren)

Naast verbeteren aan bestaande snelfietsroutes is de regio van plan het netwerk flink uit te breiden met nieuwe routes naar Huissen, Elst en een nieuwe oost-westroute dwars door Arnhem ('Over de Noord'). Deze routes zijn opgenomen in de nieuwe Samenwerkingsagenda Fiets.

Vaak zijn snelfietsroutes radiaal georiënteerd en gericht op het stadscentrum. In het nieuwe netwerk is het voornemen twee nieuwe tangentiële routes te maken:
1. 'Over de Noord': een oost-west route van Oosterbeek en Westervoort, parallel aan het spoor, en ondermeer via de Sonsbeeksingel. Deels valt deze route samen met de noordtak van de snelfietsroute Arnhem Dieren. Sterk punt van deze route is dat er uitwisselpunten ontstaan met radiale routes waardoor fietsers makkelijk van route kunnen wisselen op weg naar hun bestemming.
2. 'Westflank': een tweede plan is om een rechtstreekse route vanuit Elst via Schuytgraaf naar Arnhem West en Oosterbeek te maken, parallel aan het spoor en Rijnkruisend (spoorbrug). Deze verbinding wordt gezien als mogelijk interessant alternatief voor (de problemen op) de A50.
Alle nieuw toe te voegen regionale routes worden in regionaal verband opgepakt en op haalbaarheid onderzocht, in samenspraak met de regionale partners.

Arnhem heeft veel baat bij de regionale snelfietsroutes. Niet alleen wordt de fietsbereikbaarheid in het stedelijk systeem van Arnhem verbeterd, ook binnen de stad levert de snelfietsroute een substantiële bijdrage aan duurzame mobiliteit en vermindering autoverkeer. Meer fietsverkeer tijdens spitsuren kan de congestie en verkeersdruk op stedelijke invalswegen serieus verminderen.

Het fietsnetwerk is niet compleet zonder toevoeging van een 8-tal stedelijke verbindingen. Deze routes beginnen/eindigen in de wijk en zijn vooral gericht op de belangrijkste bestemming van Arnhem, de binnenstad en de Rijnbruggen. In principe zorgen het geheel van routes voor het afdekken van grote delen van bebouwd Arnhem, inclusief de verbinding met bedrijventerreinen.
11. binnenstad - Hoogkamp
12. binnenstad - Arnhem Noord (via Hommelseweg)
13. binnenstad - Geitenkamp/Monnikenhuizen (via Rosendaalsestraat)
14. Presikhaaf (naar route Over de Noord)
15. Pleijbrug
16. Rijkerswoerd (naar route Arnhem-Huissen)
17. binnenstad - Schuytgraaf (verder via RijnWaalpad west of oost)
18. Elderveld (verder via snelfietsroute Schuytgraaf-RijnWaalpad)

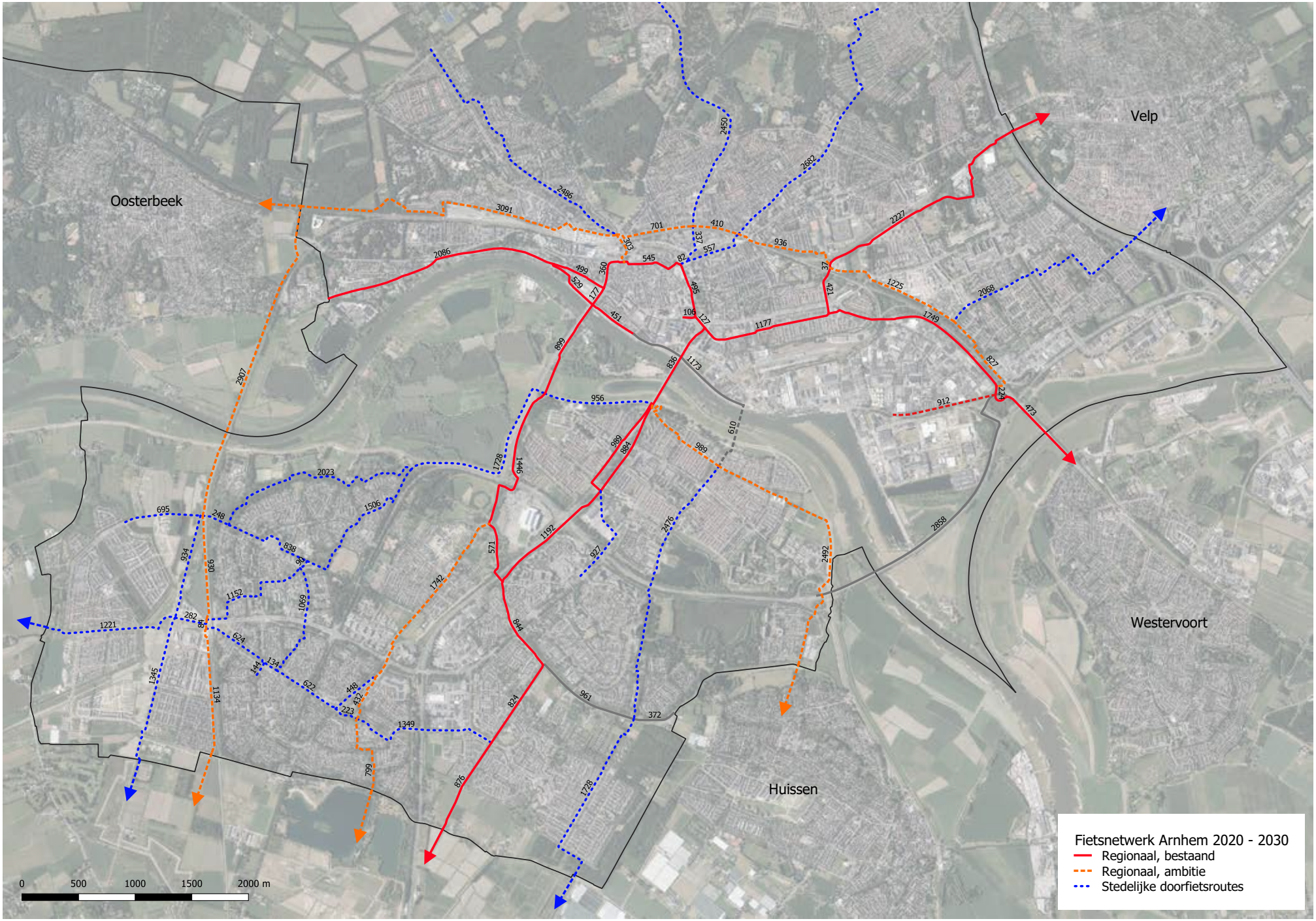
Oosterbeek
Velp
Westervoort
Huissen
Fietsnetwerk Arnhem 2020 - 2030
Regionaal, bestaand
Regionaal, ambitie
Stedelijke doorfietsroutes
0
500
1000
1500
2000 m

[Bruggen over de Rijn]
De bruggen over de Rijn en op-afgangen voor fietsers moeten speciale aandacht krijgen. Met name de Frostbrug en Mandelabrug spelen een belangrijke rol in het fietsnetwerk van Arnhem; om bestemmingen te bereiken maar ook als uitwisselpunt van de ene naar de andere snelfietsroute. Vanuit de regionale fietsambitie wordt gekeken naar een mogelijke nieuwe Rijnkruising ten westen van de stad, ook in het kader van de fileproblematiek op de A50. Daarnaast is het voornemen om te onderzoeken of de hoogte-overbrugging van de Frostbrug en Mandelabrug voor fietsers kan worden geoptimaliseerd, bijvoorbeeld met een innovatieve oplossing. Datzelfde geldt ten aanzien van het fietsvriendelijker maken van de op- en afgangen naar de bruggen, van en naar het rivierpark en dijk. Ook de gewenste verbetering van de bereikbaarheid voor fiets door een ongelijkvloerse kruising bij de ontsluiting van Stadsblokken Meinerswijk kan daarin worden meegenomen. Dit is onderdeel van het RijnWaalpad.

Fietskwaliteit

Fietskwaliteit is uitgangspunt in het nieuwe beleid. Om mensen (duurzaam) te kunnen overhalen om te gaan fietsen, of een e-bike te gaan gebruiken moet kwaliteit standaard zijn waar niet vrijblijvend mee om kan worden gegaan. Dat betekent dat kwaliteit een vaste voorwaarde is bij realisatie van een snelfietsroute.

[Kwaliteit als uitgangspunt]

Kwaliteit kan worden uitgedrukt in een aantal kenmerken en uitgangspunten voor het fietsnetwerk:

	Aantrekkelijke en comfortabele verbindingen uitgevoerd in glad rood asfalt
	Snelfietsroutes met voldoende breedte over het gehele tracé zodat fietsers elkaar veilig kunnen inhalen
	Zo min mogelijk stopkansen voor de snelle fietser, dus waar mogelijk op kruispunten de snelfietsroutes in de voorrang
	Directe routes zonder veel barrières en omrijbewegingen. De verbindingen zijn rechtstreeks, gestrekt en doorlopend en in principe gericht op de binnenstad
	Veilig door routes te kiezen met minder of geen autoverkeer
	Realisatie van fietsstraten in rustige, autoluwe woonstraten
	Slimmere circulatie in wijken waardoor onnodig doorgaand autoverkeer wordt voorkomen
	Aangenaam fietsen en beleving door afwisselende en aantrekkelijke route
	Goed zichtbaar en bereikbaar, ligging centraal in de wijk zodat zoveel mogelijk mensen er gebruik van kunnen maken
	Hergebruik: inpassing in bestaand stedelijk gebied, zoveel mogelijk bestaande infrastructuur
	Kwaliteit in breedte en toepassing herkenbaar rode asfaltverharding
	Veilig door gebruik te maken van bestaande ongelijkvloerse kruisingen met hoofdwegen
	Op kruispunten met ondergeschikte wegen voorrang, mits veilig meer en slimmer groen bij verkeerslichten
	Gebruik feeders vanuit het onderliggende, bestaande fietsnetwerk
	Herkenbare inprikkers van snelfietsroutes in de binnenstad

◀ *4.1 netwerk doorfietsroutes Arnhem*

Fietsvriendelijke binnenstad - fietsparkeren

De binnenstad is een belangrijke bestemming binnen Arnhem. Van de jaarlijkse stroom bezoekers aan de binnenstad (2018: 327.000) komt een groot deel op de fiets. De verwachting is dat dit de komende jaren verder zal groeien.
De binnenstad kan en moet fietsvriendelijker. Dan gaat het om een betere opzet van het fietsparkeren maar ook om de herkenbaarheid en kwaliteit van de routes naar de binnenstad.

[Naast de aanpak van routes is een sterkere focus op fietsparkeren nodig]

Fietsparkeren is een belangrijke factor om met de fiets te gaan. Het vooruitzicht van een goede en veilige fietsparkeervoorziening maakt de keuze makkelijker, zeker voor nieuwe fietsers. Een (dure) fiets moet men onbezorgd achter kunnen laten en moet veilig staan. Bij een bezoek aan winkels en horeca, maar ook bij culturele voorzieningen. De groei van e-fietsen en dure stadsfietsen vraagt om meer ruimte, aantrekkelijke locaties en slimme openingstijden. Onderzocht moet worden of dit kan in combinatie met parkeergarages.

[het vooruitzicht van een goede en veilige fietsparkeervoorziening is belangrijk voor de keuze fiets]

Volgens de binnenstadsmonitor komt nu 51% van de bezoekers aan de binnenstad uit Arnhem. Binnen het stedelijk systeem van Arnhem is dat nog hoger, zo'n 62%. Het onderscheid is belangrijk omdat het hier om befietsbare afstanden gaat, tot 7,5 km. Wekelijks zijn dit zo'n 3500 tot 4000 bezoekers. Van alle bezoekers komt 22% met de fiets. Van de bezoekers uit Arnhem is dit percentage in 2018 32%, een daling van 3% ten opzichte van 2016 (35%).

De verwachting is dat het fietsgebruik de komende jaren gaat toenemen, onder meer door nieuwe snelfietsroutes die al in aanleg zijn zoals de snelfietsroute naar Velp-Dieren. Maar ook de toename van de bezoekduur en combinatiebezoek aan de binnenstad (place to meet) ligt de keuze voor de fiets voor de hand. De (e-)fiets biedt mensen meer vrijheid, men kan eventueel een drankje nemen en parkeerkosten kunnen worden vermeden.

Fietsparkeren komt als belangrijkste verbeterpunt uit de binnenstadsmonitor: dat gaat over de bewaakte stallingen, over te weinig plaatsen, maar ook over overlast van fietsen die overal in de binnenstad staan.

4.2 Binnenstadsbezoekers per fiets

	2018	2016
Arnhem	51%	52%
Rheden	5%	4%
Lingewaard	3%	3%
Renkum	3%	4%
Overbetuwe	3%	3%
Duiven	2%	2%
Zevenaar	2%	1%
Ede	2%	2%
Apeldoorn	2%	1%
Westervoort	2%	2%
Doetinchem	2%	1%
Nijmegen	2%	2%
overig Nederland	20%	21%
buitenland	3%	1%
EINDTOTAAL	100%	100%

Herkomst bezoekers

Op dit moment beschikt de binnenstad niet over een fietsparkeerplan waarin uiteen is gezet hoe we als stad met fietsparkeren willen omgaan: hoeveel ruimte moet er beschikbaar zijn, zijn grotere opvangstallingen aan de randen van de binnenstad nodig, de opstelling ten aanzien van (meer) bewaakte stallingen en hun openingstijden of de aanpak van straatparkeren? Een fietsparkeerplan moet een afwegingskader bieden hoe het fietsparkeren in de binnenstad kan worden verbeterd en geoptimaliseerd. Het moet voorzien in een plan voor goede fietsparkeergelegenheid voor de binnenstadsbezoeker met ruimtelijke kwaliteit als randvoorwaarde en het voorkomen van onnodige overlast van geparkeerde fietsen.

Ligging: fietsparkeervoorzieningen liggen bij voorkeur aan de belangrijkste aanvoerroutes naar de binnenstad, zodat fietsers automatisch hun fiets op de juiste plek parkeren.
In de huidige situatie zijn deze routes -vanuit omliggende wijken en de regio- niet of onvoldoende herkenbaar. Het is nodig de kwaliteit en herkenbaarheid van de routes te vergroten. Dat kan door de infrastructuur door te laten lopen en snelfietsroutes te laten eindigen in de binnenstad, aan de binnenkant van de centrumring, en bij voorkeur bij een (grote) fietsparkeerlocatie.

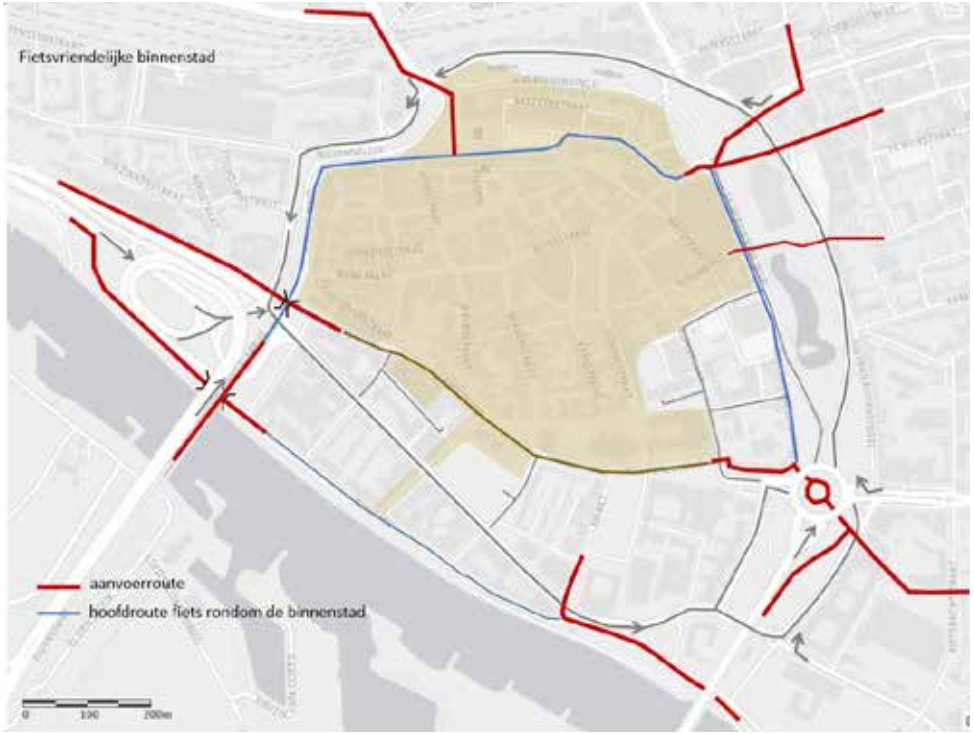

4.3 Bereikbaarheid fiets binnenstad

Naast de binnenstad moeten ook aan de woningkant voldoende en veilige fiets-parkeergelegenheid beschikbaar zijn, als het kan op eigen terrein. Als dat niet kan bestaat de optie om hiervoor ruimte te zoeken in de openbare ruimte. Bij voorkeur zijn dit slimme oplossingen die de keuze voor fiets als vervoermiddel een voorsprong geeft.

Om het fietsparkeren op een goede, toekomstbestendige wijze te regelen is het zaak op (korte) termijn met fietsparkeernormen te gaan werken. Daarmee wordt in geval van nieuwe bouwontwikkelingen voorkomen dat fietsparkeren in de openbare ruimte terechtkomt, in plaats dat ontwikkelaars een goede, passende oplossing integraal in het bouwproject opnemen. In den lande is al veel kennis en ervaring hoe dit op moet worden opgepakt.

Om in het woon-werkverkeer fietsgebruik te bevorderen zijn goede fietsenstallingen op werklocaties nodig.

Stimulering e-fiets 'met de stad'

Plannen maken we met de stad. Enerzijds om goede ideeën op te halen en te benutten, maar ook om betrokkenheid te creëren bij bewoners, bedrijven en andere stakeholders. Zodat ook begrip ontstaat hoe we de bereikbaarheid en duurzaamheid van de stad willen verbeteren, en wat dat oplevert.
Het plan om te investeren in het fietsnetwerk met lange doorlopende stedelijke routes willen we aan de mensen voorleggen. De fietsambitie kan gebruikt worden om meer bewoners actief te maken. In het contact met 'lokale communities' is nog veel meer te halen. Niet in de laatste plaats om de juiste discussies te voeren, bijvoorbeeld over het ombuigen van keuzevrijheid naar bewustere mobiliteitskeuzes. De precieze insteek moet nader bepaald worden, op basis van vraag en behoefte.

Doel is gewoontegedrag doorbreken, en mensen bewust laten kiezen voor de fiets.
Daar is wel wat voor nodig. Om mensen te overtuigen per e-fiets te reizen is een vlakke asfaltverharding een belangrijke pre. De mogelijkheden daarvoor liggen open, waarbij we aansluiten bij de inspanningen die op regionaal niveau worden ingezet.

Ook het beïnvloeden van gedragsverandering door het stimuleren van de aanschaf van elektrische fietsen kan een maatregel zijn. In Arnhem kan dat gerelateerd zijn aan afstand (Arnhem-Zuid naar de binnenstad), maar ook aan de hellingen van de Rijnbruggen of het geaccidenteerde terrein in Arnhem Noord.
Kan Arnhem de e-fiets stad van Nederland worden? Deze vraag moet in de verdere uitwerking beantwoord worden.

Fiets en trein vormen een sterke combinatie, zeker om grotere afstanden af te leggen. Ook daar gaat het om goede en aangename routes naar het station en voldoende fietsparkeerplaatsen van goede kwaliteit. Meer reizigers zullen per e-fiets naar het station komen. Station Arnhem CS zal in deze ontwikkeling een belangrijke(r) rol gaan spelen, zeker als het gaat om nieuwe reizigers die de komende jaren in Arnhem komen wonen vanuit de Randstad, maar wel dagelijks van en naar de Randstad reizen.

[Kan Arnhem de e-fiets stad van Nederland worden?]

Vitaliteit en gezondheid
Méér werknemers op de fiets

Jong geleerd is oud gedaan
Méér jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets

Ketenmobiliteit optimaliseren
Méér kansen voor ketenmobiliteit

Fietsstimulering werkt!
Structurele inzet van fietscampagnes

4.4 Fietsstimulering op regionale schaal

5. FIETSAGENDA ARNHEM

[Bouwen voor de toekomst]

De Accentnota Fiets is een nieuw startpunt voor de uitvoering van fietsbeleid in Arnhem. De nota geeft de uitgangspunten voor de Arnhemse fietsambitie, verschaft inzicht in de totale opgave in relatie tot de stedelijke ontwikkelingen en opgaven en is te beschouwen als vergezicht. De nota voorziet in een goede beleidsbasis met goede afwegingen. Maar uiteindelijk moet de focus liggen bij de uitvoering.

Daarvoor introduceren we de Fietsagenda Arnhem.

Programmering

De Fietsagenda Arnhem geeft de programmering van fietsprojecten. De Fietsagenda heeft het karakter van een rollende agenda en wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld met een doorkijk voor 4 jaar, om de continuïteit van uitvoering te waarborgen. Jaar 1 is concreet, jaar 2 t/m 4 zijn een voorzet op basis van prioriteiten, beschikbare middelen en beleidsaccenten. Jaarlijks worden fietsprojecten geselecteerd, voorbereid en tot uitvoering gebracht. Voor fietsroutes ligt de nadruk op routegewijze aanpak. Bij meerjarige projecten is het van belang de continuïteit en voortgang van reeds ingezette plannen mee te nemen in de overwegingen. Het plan kan jaarlijks worden bijgesteld waarna de raad hierover kan worden geïnformeerd.

[Voor fietsroutes is het uitgangspunt een routegewijze aanpak]

Urgentie versus tempo

De nota geeft duidelijk de urgentie om tot verbetering van het fietsklimaat te komen, maar geeft niet specifiek aan in welk tempo er gewerkt moet worden om de ambitie tot stand te brengen op straat. Met andere woorden: hoelang / hoeveel jaar duurt het voordat het fietsnetwerk kwalitatief op orde is. Om dat duidelijk te krijgen is inzicht nodig in de omvang van de opgave en in de mogelijkheden om tot realisatie van x kilometer per jaar te komen. Dat hangt uiteraard samen met de beschikbare middelen om fietsinfrastructuur (investeringsbudget) te realiseren, en de mogelijkheden voor cofinanciering.

[De urgentie is helder, grootste vraag is: wat kan het tempo van realisatie zijn?]

Omvang opgave fietsnetwerk

Op basis van de ambities en belangen wordt er volop ingezet op de verbetering van het fietsnetwerk. In totaal is het netwerk van snelfietsroutes dwars door de stad 62,5 kilometer lang. Een deel van het voorgestelde fietsnetwerk bestaat al. Om helder te krijgen hoe groot de opgave is, is het netwerk beoordeeld op de snelfietsroutekwaliteit zoals eerder beschreven. Daaruit volgt:

A. 14 km (21%) is gerealiseerd conform de kwaliteitseisen voor snelfietsroutes.
B. 15 km (23%) zou verbeterd moeten worden en opgewaardeerd naar snelfietsroutekwaliteit
C. 30 km (46%) moet opnieuw aangelegd worden, gebruikmakend van bestaande infrastructuur
D. 4,5 km / 62,5 km (7%) moet eerst onderzocht worden.

Van deze opsomming is al geprogrammeerd en gefinancierd: de snelfietsroute Arnhem-Dieren (verbeteren 600m, aanleg 900m). Datzelfde geldt -niet geheel- voor de snelfietsroute Arnhem-Wageningen (Nederrijnpad) (3100m verbeteren, aanleg 1600m).

Productie per jaar

Een belangrijke vraag waarop het antwoord moet worden bepaald is hoeveel tijd gemoeid is met het realiseren van het netwerk, of een substantieel deel van het netwerk (bijvoorbeeld 60%). Dit is belangrijk omdat dit bepaalt wanneer de routes als samenhangend netwerk gaan functioneren, en mensen er (veel) meer gebruik van gaan maken. Dit is ook het moment dat de gedane investeringen in het fietsnetwerk volop gaan renderen.

[Binnen 5 tot 10 jaar (2025-2030) moet een substantieel deel van het fietsnetwerk beschikbaar zijn voor de fietser en e-fietser]

[Zodra het fietsnetwerk als een samenhangend geheel gaat functioneren neemt het gebruik flink toe]

Op basis van een rekenexercitie met een productie van 3 km nieuwe/verbeterde route per jaar, kan 15 km opwaarderen in 5 jaar plaatsvinden
29 km nieuwe aanleg kan in 10 jaar plaatsvinden
Samen is dit ca. 15 jaar wat betekent dat het netwerk in 2034 voor een belangrijk deel gereed is (uiteraard onder voorbehoud van beschikbare middelen, procedures etc., en nog exclusief te onderzoeken routes).

Prioritering

Insteek is routegewijs te gaan werken omdat daar de meeste winst mee valt te halen. De aanleg van snelfietsroutes krijgt prioriteit. Om te bepalen welke routes als eerste in aanmerking komen voor realisatie moeten deze routes beoordeeld worden op effect. Hoeveel fietsers – en nieuwe fietsers- profiteren van de verbetermaatregelen of van aanleg? Daarbij geldt het profijtbeginsel en wordt het meeste rendement gehaald.

[Fietspaden in en rondom de binnenstad worden veelgebruikt en zijn daarom vanuit investeringsoogpunt een goed voorbeeld van het profijtbeginsel]

Daarnaast zijn criteria om tot een effectieve programmering en prioritering te komen:
A. Bereikbaarheid binnenstad
B. Stedelijke ontwikkelingen
C. Effect op congestie autoverkeer
D. Onderdeel van de regionale fietsambitie
E. Hotspots
F. Dubbelfunctie: meerdere routes komen eroverheen

												€	< 1,5 mio
												€€	1,5-2,5 mio
		Criteria										€€€	> 3 mio
Routes		A. Binnen stad	B. Stedelijke ontwikkelingen		C. Minder congestie voor autoverkeer	D. In regionale ambitie	E. HotSpots		F. Dubbelfunctie		Totaal	G. Kosten	
1	Rwpad Frostbrug	++	Bestuurskwartier	++	++	++			++	alle oostelijke zuidroutes	16	€€	
			Nieuwe Kadekwartier	++									
2	Rwpad Mandela	++	Stadsblokken Meinerswijk	++	++	++			++	alle westelijke zuidroutes	18	€€	
			Arnhem Centraal eo	++									
3	De Liemers	++			++	++	++	Nieuwgraaf	++	tbv Arnhem-Dieren	14	€€	
4	Arnhem Dieren	++			++	++	++	HAN-Larenstein			12	€	
5	NederRijnpad	++	Arnhem Centraal eo	++	++	++	++	Arnhems Buiten			17	€€€	
			Bestuurskwartier	++			+	IPKW					
			Nieuwe Kadekwartier	++				WUR (Wag.Universiteit)					
6	Westflank	++	Schuytgraaf	++	++	++	++	Arnhems Buiten			16	ntb	
7	Arnhem-Elst	++			++	++					6	€€	
8	Over de Noord	++	Arnhem Centraal eo	++	++	++	++	Arnhems Buiten	+	tak Arnhem Dieren	13	€€€	
							++	Nieuwgraaf					
9	Arnhem Huissen	++			++	++			+	tbv Rijkerswoerd	7	€€€	
11	Hoogkamp	++	Arnhem Centraal eo	++	+						5	€€	
12	Arnhem Noord	++			+						3	€€	
13	Geitenkamp/Monn.h	++			+						3	€	
14	Presikhaaf	++			+						3	€	
15	Pleijbrug				+		+	IPKW	+		3	€	
16	Rijkerswoerd	++	Kadekwartier	++	++						6	€€€	
17	Schuytgraaf	++	Schuytgraaf	++	++				+		7	€€€	
18	Elderveld	++	Schuytgraaf	++	++						6	€€	
19	De Laar-Rijkerswoerd				+						1	nvt	

Investeringsaanpak

De omvang en snelheid waarmee infrastructuur kan worden aangelegd is afhankelijk van middelen en aanpak. Afhankelijk van de mogelijkheden tot cofinanciering kan een beschikbaar budget een hoger besteedbaar investeringsbedrag opleveren (multiplier). In de huidige regelingen voor regionale snelfietsroutes ontstaan aantrekkelijke mogelijkheden voor cofinanciering van 70 tot 75%. Met een inleg van eigen middelen ontstaat door de multiplier-effect een substantieel investeringsbedrag.

De beschikbare middelen worden jaarlijks in de Fietsagenda Arnhem opgenomen.

Een belangrijk deel van het netwerk (39 km, 62%) betreft regionale snelfietsroutes. Daarvan is nu al zo'n 20% kwalitatief op orde. De overige routes (26 km, 38%) zijn stedelijke routes zonder een regionale verbinding.
De regionale routes zijn opgenomen in de regionale Samenwerkingsagenda Fiets. Op basis van regionale samenwerking en de regelingen voor de uitvoering van snelle fietsroutes of doorfietsroutes zoals door de provincie zijn vastgesteld, kan bepaald worden welke omvang de realisatie van nieuwe snelfietsroutes krijgt.

[Het is inmiddels gemeengoed dat investeren in de fiets loont, en bijdraagt aan een betere en prettiger stad]

Voor stedelijke routes bestaan (vooralsnog) geen of minder mogelijkheden tot cofinanciering, terwijl die voor het behalen van de doelstellingen ook belangrijk zijn. Ook andere fietsprojecten krijgen een plaats in dit overzicht, zoals op het gebied van fietsparkeren of bijvoorbeeld de verbetering van doorstroming bij verkeerslichten.

4 typen maatregelen:
1. Verbindingen stedelijk/regionaal niveau (lange lijnen, bestemmingen)
2. Kwaliteit fietsinfrastructuur (breedte, inpassing, autoluwheid, verharding,)
3. quick wins: verbetering doorstroming op vri-kruispunten
4. beïnvloeding overstap, betrekken bewoners, stimuleren fietsgebruik

De maatschappij is gebaat bij elke kilometer die wordt gefietst

Een kilometer die in de stad per fiets wordt afgelegd levert een maatschappelijk voordeel op van € 0,68. Een kilometer met de auto of bus kost respectievelijk € 0,37 en € 0,29.[2]

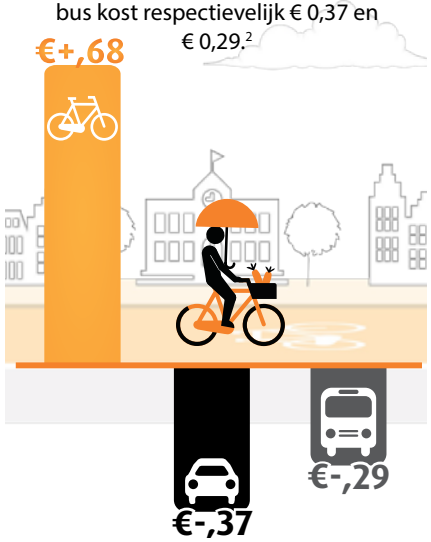

COLOFON

Programma Ruimte voor ontwikkeling - mobiliteit
Fotografie: Rinus Baak, gemeente Arnhem
Gemeente Arnhem
September 2019

BIJLAGEN

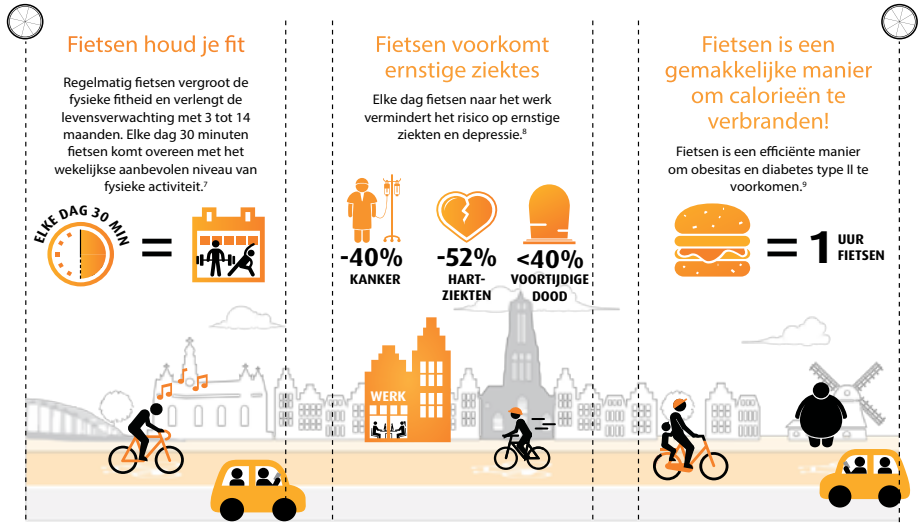

B.1 Voordelen fiets, gezonder leven (Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018)

B.3 Voordelen fiets, veilige stad (Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018)

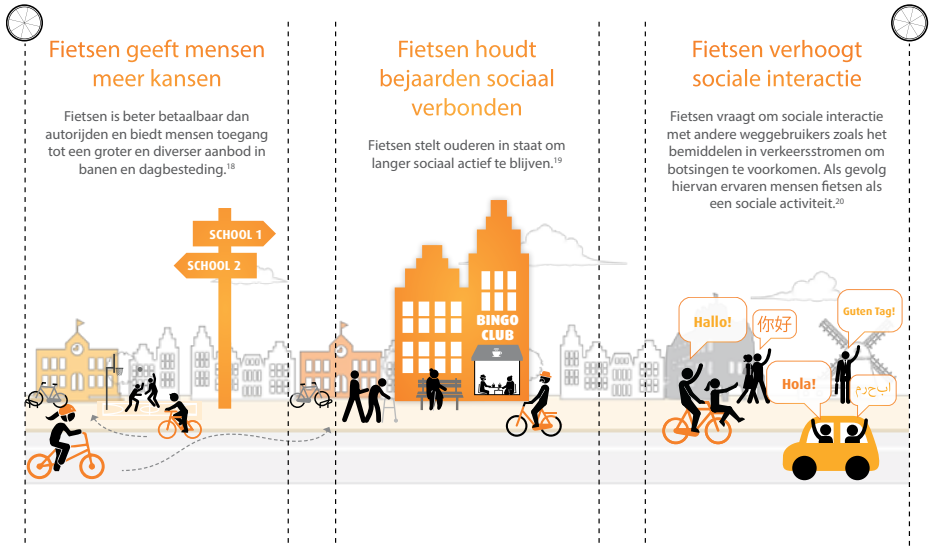

B.4 Voordelen fiets, menselijke stad (Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018)

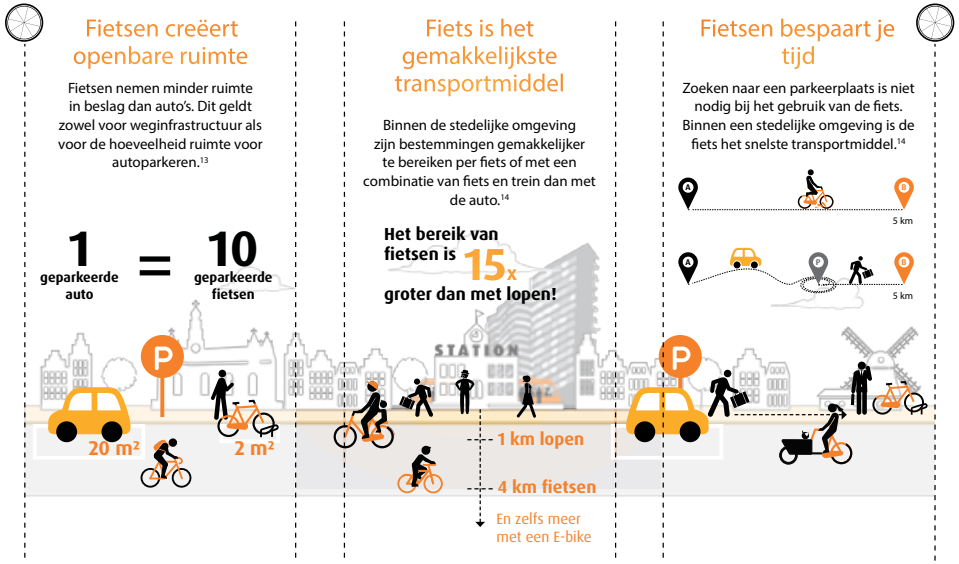

1. Handriksen, I. and R. van Gijlswijk (2010), Fietsen is groen, gezond en voordelig [Cycling is green, healthy, and economical], Leiden: TNO Quality of Life group.

2. Decisio (2016), Waarde en Investeringsagenda Fietsen Verantwoordingsrapportage [Justification report on the social value of and investment agenda for cycling], Amsterdam: Decisio.

3. Decisio (2017), Waarderingskengetallen MKBA Fiets: state-of the art [Rating indicators of cycling SCBA: state-of-the-art], Amsterdam: Decisio.

4. European Cyclists' Federation. (2016). Shopping by bike: Best friend of your city centre | ECF. [online] Available at: https://ecf.com/groups/shopping-bike-best-friend-your-city-centre [Accessed 5 Sep. 2018].

5. Harms, L. and Kansen, M. (2018). Cycling Facts. [online] Ministry of Infrastructure and Water Management, p.13. Available at: https://english.kimnet.nl/publications/publications/2018/04/06/cycling-facts [Accessed 11 Sep. 2018].

6. Institute for Transport Studies, University of Natural Resources and Applied Life Sciences [BOKU], Vienna (2010). Cycle-friendly cities – How cities can stimulate the use of bicycles. [ebook] CIVITAS GUARD – Evaluation, Monitoring and Dissemination for CIVITAS II. Available at: http://civitas.eu/sites/default/files/civitas_ii_policy_advice_notes_03_cycling_and_walking.pdf [Accessed 5 Sep. 2018].

7. De Hartog, Jeroen Johan, et al. (2010). "Do the health benefits of cycling outweigh the risks?" Environmental health perspectives 118.8 (2010): 1109.

8. Hans Nijland (2017): Fietsen leidt tot langer en gezond leven [Cycling leads to a longer and healthier life]. The Hague, Netherlands Environmental Assessment Agency.

9. Harms, L. and Kansen, M. (2018). Cycling Facts. [online] Ministry of Infrastructure and Water Management, p.11. Available at: https://english.kimnet.nl/publications/publications/2018/04/06/cycling-facts [Accessed 11 Sep. 2018].

10. Harms et al. (2017), Stabiele beelden verdiept; trends in beleving en beeldvorming van mobiliteit. [in-depth look at stable images; trends in perception of mobility]. The Hague, Netherlands Institute for Transport Policy Analysis.

11. Taskowski Films. (2018). Why We Cycle – Trailer. [Online Video]. Available at: https://vimeo.com/246432864. [Accessed 12 Sep. 2018].

12. Harms et al. (2017), Stabiele beelden verdiept; trends in beleving en beeldvorming van mobiliteit. [in-depth look at stable images; trends in perception of mobility]. The Hague, Netherlands Institute for Transport Policy Analysis.

13. 1 Fietscommunity [Cycling community] (2017), Van wie is de stad? [Who owns the city?] The Hague: Platform 31.

14. Tetteroo, E. [Erik], 2015. Urban Cycling – HOD. Master City Developer.

15. Pucher, J. and Buehler, R. (2012). City cycling. Cambridge, Mass.: MIT Press.

16. Schepers, P., Methorst, R., Thüsh, M., van der Voet, M. and Wegman, F. (2014). Ontwikkelen van fiets en snelverkeer. [ebook] Available at: https://library.swov.nl/action/front/fulltext?id=339618 [Accessed 5 Sep. 2018].

17. Archer, J., Fotheringham, N., Symmons, M. and Corben, B. (2008). The Impact of Lowered Speed Limits in Urban and Metropolitan Areas. [ebook]

Bronvermelding Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018

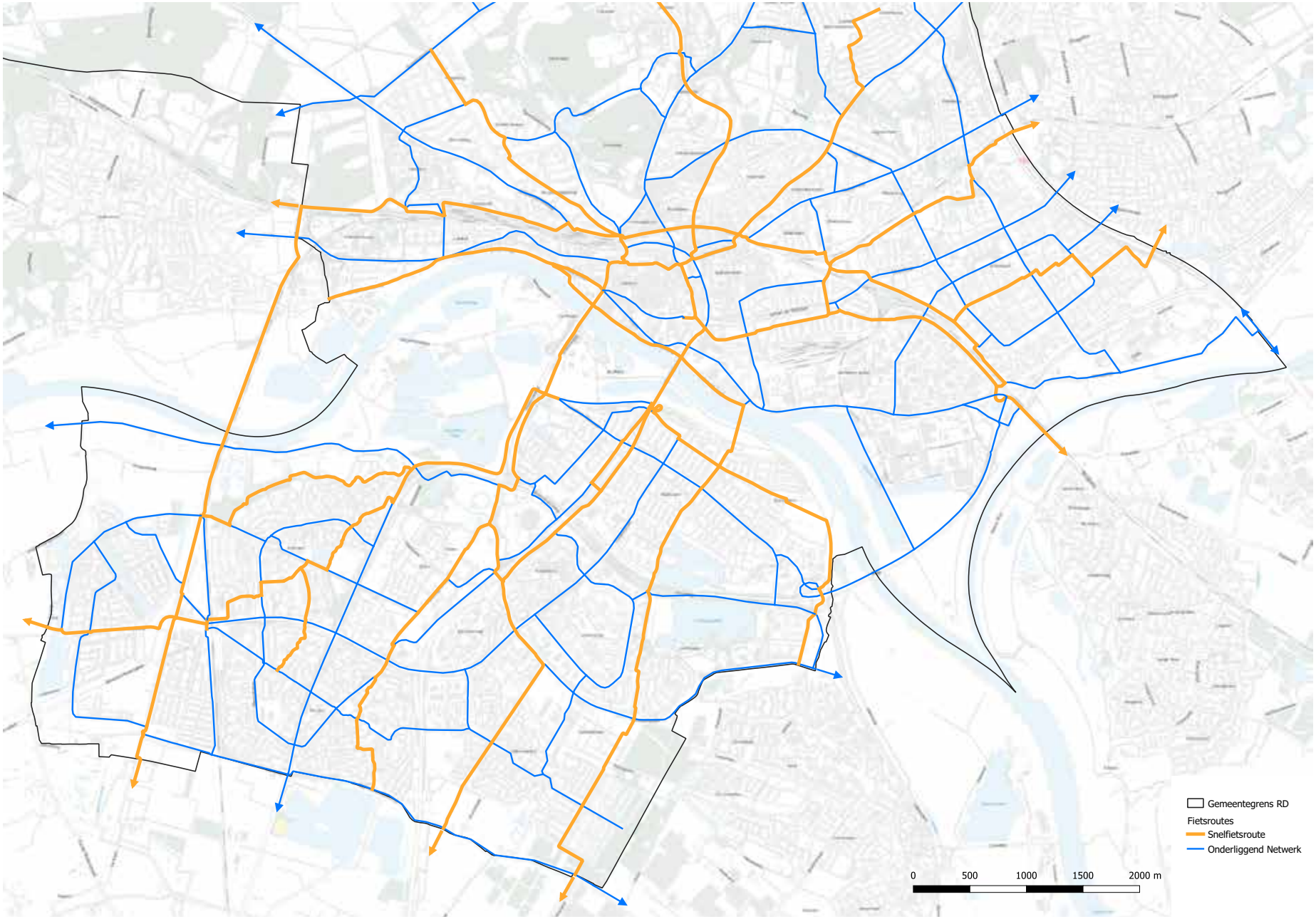
Gemeentegrens RD
Fietsroutes
Snelfietsroute
Onderliggend Netwerk
0
500
1000
1500
2000 m

made in [Arnhem]

Fiets Agenda Arnhem

September 2019

Uitvoeringsplan 2019-2022

Top prioriteit:
1. snelfietsroute Arnhem Dieren afmaken; Noordtak voorbereiden
1. Snelfietsroute Arnhem-Wageningen: Oude Kraan tot Rijnhotel
2. Upgrade snelfietsroute Liemers / Oude Zevenaarseweg
2. Verbeterplan opstellen RijnWaalpad (totaalplan)

Programmering realisatie	2019	2020	2021	2022
Snelfietsroute Arnhem-Dieren				
└ tracédeel Han Larenstein		uitvoering		
└ tracédeel Hugo de Grootstr eo.	uitvoering			
└ tracédeel Vosdijk-Merwedestraat			uitvoering	
Nederrijnpad (sfr Arnhem-Wageningen)				
└ tracédeel fietspad St.Walburgisplein	uitvoering			
└ tracédeel Oude Kraan-Onderlangs		uitvoering		
└ tracédeel Boterdijk		uitvoering		
Fietspad Monnikensteeg	uitvoering			
Snelfietsroute Arnhem-Liemers				
└ tracédeel Oude Zevenaarseweg e.v		uitvoering		
└ tracédeel Westervoortsedijk-Pleyweg		uitvoering		
RijnWaalpad				
└ tracédeel, Kruisstraat trottoir	uitvoering			
└ tracédeel (zie plan van aanpak)		[mogelijke	uitvoering]	
Verbetermaatregelen fietsparkeren station Arnhem CS		[mogelijke uitvoering]		
Fietsparkeren station Arnhem Zuid		uitvoering		
<u>Beleidsuitwerking</u>				
Evaluatie Fietsparkeren Arnhem CS	X			
Snelfietsroute Arnhem-Dieren noordtak - verkenning	X			
RijnWaalpad Beter - plan van aanpak	X			
Verkenning Makkelijker de Rijn over	X			
Fietsparkeerplan binnenstad		X		
Snelfietsroute naar Schuytgraaf-plan van aanpak		X		

Fietsagenda Arnhem
Prioritering

Deel A. Prioritering op basis van criteria

A. binnenstad	snelfietsroute bedient de binnenstad, bestemming nr.1 in de stad en belangrijk uitwisselpunt stedelijk netwerk
B. stedelijke ontwikkelingen	snelfietsroute bedient nieuwe stedelijke ontwikkelingen en/of hotspots
C. minder congestie	gunstig effect op vermindering congestie autoverkeer
D. regionale fietsambitie	onderdeel van regionale fietsambitie Samenwerkingsagenda Fiets
E. profijtbeginsel	hier profiteren de meeste (nieuwe) fietsers van
F. meekoppelkansen	onderdeel van aanleg groter project, werk met werk maken. Nader te bepalen.

NB:
> Veiligheid: snelfietsroutes fungeren ook als veilige schoolfietsroutes, vanuit de wijken naar VO scholen
> Kansen vanuit klimaatakkoord zijn nader te bepalen, en te verwerken in prioritering

Beoordeling snelfietsroutes

€	< 1,5 mio
€€	1,5-2,5 mio
€€€	> 3 mio

	Routes	Criteria A. Binnenstad	B. Stedelijke ontwikkelingen en/of Hotspots		C. Minder congestie	D. Regionale fietsambitie	E. Profijt beginsel: veel 'fietsers profiteren	*Score*	*Kosten*
1	RijnWaalpad oost via Frostbrug	++	Bestuurskwartier Nieuwe Kadekwartier	++ ++	**++**	++	**++** ontsluitend voor alle zuidoostelijke routes	16	€€
2	RijnWaalpad west via Mandelabrug	++ (routes vanuit Arnhem zuid)	Stadsblokken Meinerswijk Arnhem Centraal eo	**++** ++	**++**	**++**	**++** alle zuidwestelijke routes	18	€€
3	De Liemers	++	Bedrijventerrein Nieuwgraaf (Duiven)	++	**++**	++	++ ontsluitend voor Arnhem-Dieren	14	€€
4	Arnhem Dieren	++	HAN-Larenstein	**++**	**++**	++		12	
5	NederRijnpad	++	Arnhem Centraal eo Arnhems Buiten (*Hotspot*) IPKW *(Hotspot)* Bestuurskwartier Nieuwe Kadekwartier	++ **++** + ++ ++	**++**	++		17	€€€
6	Westflank	++ ++	Schuytgraaf Arnhems Buiten (*Hotspot*)	++ **++**	**++**	++		16	ntb
7	Arnhem-Elst	++			++	++		6	€€
8	Over de Noord	++	Arnhem Centraal eo Arnhems Buiten (*Hotspot*) Nieuwgraaf	++ ++ ++	++	++	ontsluitend voor noordelijke tak Arnhem-Dieren	13	€€€
9	Arnhem Huissen	++			++	++	ontsluitend voor fietsroute uit Rijkerswoerd	7	€€€
10	Hoogkamp	++	Arnhem Centraal eo	++	+			5	€€
11	Arnhem Noord	++			+			3	€€
12	Geitenkamp/Monn.h	++			+			3	€
13	Presikhaaf	++			+			3	€
14	Pleijbrug		IPKW	+	+			3	€
15	Rijkerswoerd	++	Nieuwe Kadekwartier	++	++			6	€€€
16	Schuytgraaf	++	Schuytgraaf	++	++			7	€€€
17	Elderveld	++	Schuytgraaf	++	++			6	€€
18	De Laar-Rijkerswoerd				+			1	nvt

Fietsagenda Arnhem 2019-2022

Kaart prioriteiten

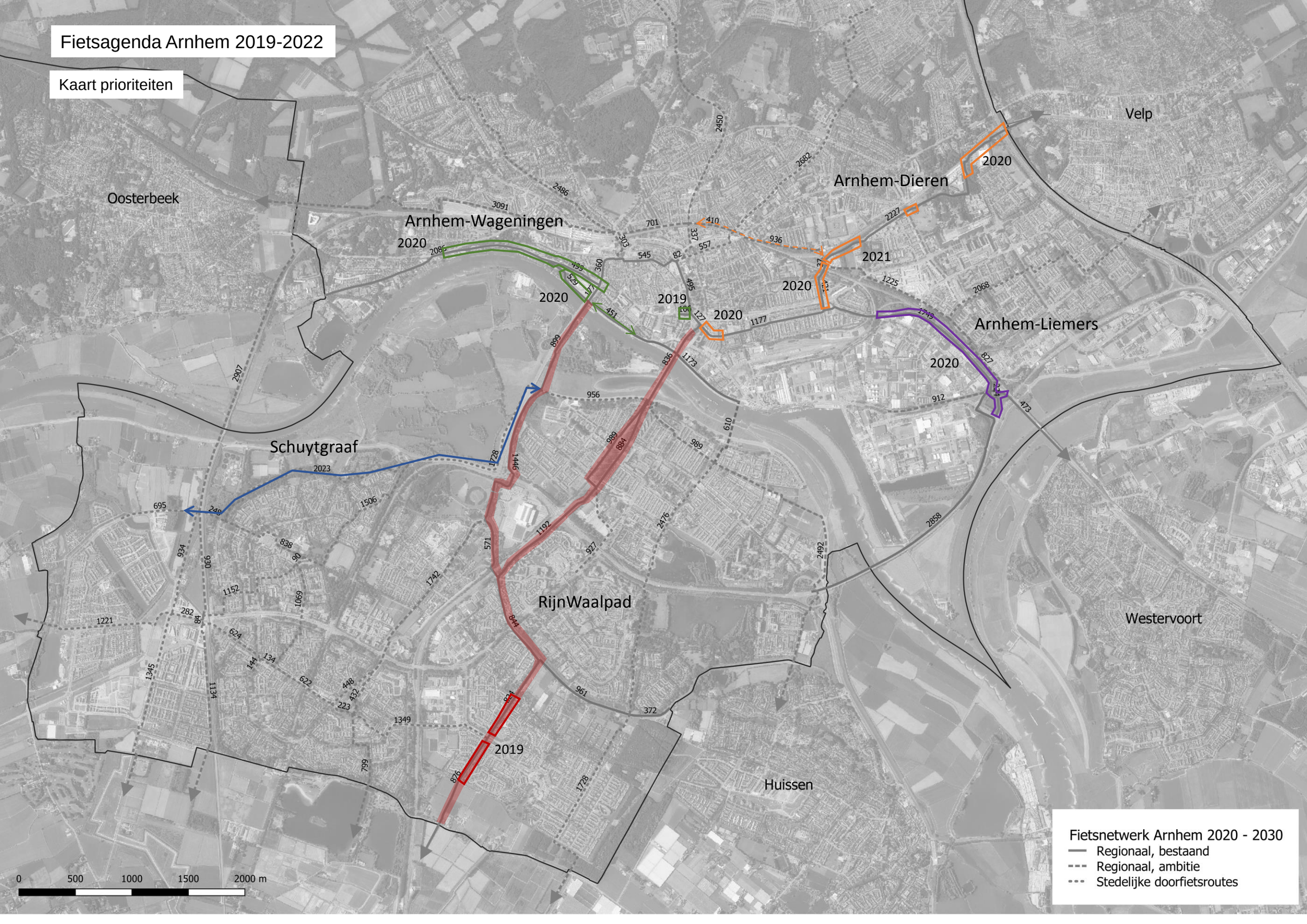

AMBITIEDOCUMENT: SAMENWERKINGS AGENDA

FIETS

regio arnhem nijmegen

Opdrachtgever(s)	Kopgroep Fiets Regio Arnhem Nijmegen
Titel rapport	Ambitiedocument: Samenwerkingsagenda Fiets
Kenmerk	02938.20190128.N1.02
Datum publicatie	Januari 2019
Kopgroep Regio Arnhem Nijmegen	Martijn te Lintelo - Arnhem Guido Coumans - Arnhem Peter Rutten - Heumen Gerben Siebenga - Nijmegen Klaas Jan Gräfe - Nijmegen Vincent Dinnissen - Overbetuwe Eddy Beekman - Rheden
Team Goudappel Coffeng	Alex Mulders Leon Rook Daphne van den Hurk

regio arnhem nijmegen

adviseurs mobiliteit
Goudappel Coffeng

Inhoudsopgave

1 REGIO ARNHEM NIJMEGEN: THE FREEDOM OF CYCLING! 1

1.1 Fietsen geeft het ultieme vrijheidsgevoel
1.2 Een stevige ambitie op fiets is bittere noodzaak
1.3 Prioriteit aan duurzame mobiliteit voor een gezonde regio

2 SAMEN NAAR EEN WERKAGENDA FIETS VOOR DE KOMENDE 5 TOT 10 JAAR 5

2.1 Méér korte ritten met de fiets – méér prioriteit aan duurzame mobiliteit
2.2 Een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk
2.3 Brede aanpak fietsstimulering
2.4 Samen naar een Werkagenda Fiets

3 EEN TOEKOMSTBESTENDIG EN VEILIG FIETSNETWERK 9

3.1 Fietsruggengraat van de stedelijke regio: Snelfietsroutes
3.2 Aantakkingen verbeteren: Feeders en ketenmobiliteit
3.3 Vlot en comfortabel doorfietsen: Doorfietsroutes
3.4 De basis op orde: Basisnetwerk fiets

4 BREDE AANPAK FIETSSTIMULERING 19

4.1 Fietsstimulering werkt!
4.2 Vitaliteit en gezondheid: méér werknemers op de fiets
4.3 Jong geleerd is oud gedaan
4.4 Meer kansen voor ketenmobiliteit
4.5 Structurele inzet van fietscampagnes
4.6 Samenwerken aan fietsstimulering in een fietscoalitie

1 Regio Arnhem Nijmegen: The freedom of cycling

1.1 Fietsen geeft het ultieme vrijheidsgevoel

De fiets geeft vrijheid van mobiliteit: je kunt gaan en staan waar je wilt en wanneer je maar wilt. De stedelijke regio Arnhem Nijmegen heeft de juiste omvang, dichtheid en schaal zodat je met de fiets overal kunt komen. Veilig, aantrekkelijk en snel. Niet voor niets was het thema van het internationale fietscongres Velo-City van 2017 in Arnhem Nijmegen 'The freedom of cycling'.

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen heeft een koplopersrol binnen Gelderland en Nederland. In de laatste 10 jaar is samen met partners een hoogwaardig netwerk van bijna 100 km snelfietsroutes ontwikkeld. Daar zijn we ontzettend trots op. Aangelegd om de bereikbaarheid van de regio te borgen en forenzen een écht alternatief te bieden, met de fiets, de e-bike of de speedpedelec. Die koplopersrol willen we vasthouden en verder uitbouwen. Met de verdere groei van de automobiliteit en de toenemende aandacht voor duurzame, leefbare en gezonde steden is een nieuwe stap voorwaarts nodig. Het fietsnetwerk in de regio is niet af, continue aandacht en inzet is nodig om (méér) mensen duurzaam op de fiets te krijgen en de stedelijke bereikbaarheid van de regio op peil te houden. Een stevige ambitie op de fiets is bittere noodzaak!

Met voorliggende samenwerkingsagenda fiets wil de stedelijke regio Arnhem Nijmegen het gedachtegoed, energie en gevoel van Velo-city doorzetten. Niet alleen met mooie woorden, maar ook door ze om te zetten in daden. Een dynamische samenwerkingsagenda die dient als Legacy van Velo-city. Zodat we de voorname rol van fiets in onze regio verder uitbouwen, stedelijke bereikbaarheid borgen en duurzame mobiliteit stimuleren.

1.2 Een stevige ambitie op fiets is bittere noodzaak

Zonder ingrijpen komt de stedelijke bereikbaarheid de komende jaren fors onder druk te staan. Deze waarschuwing horen we regelmatig, zoals in dagblad Trouw in december 2016. Het verkeer in de steden dreigt vast te lopen. Het beeld dat de files op de snelwegen staan verdient bijstelling. Veel vertragingen -ongeveer 50%- doet zich namelijk voor in het stedelijk gebied. En juist hier wringt de schoen: de opnamecapaciteit van de stedelijke hoofdinfrastructuur is in zicht of reeds bereikt.

Cijfers van TomTom over de filedruk geven aan dat zowel Arnhem als Nijmegen in de top 10 van meest filegevoelige steden van Nederland staan. Met een aantrekkende economie, de groei in de werkgelegenheid en in het aantal inwoners in de regio Arnhem Nijmegen stijgt het aantal verkeersbewegingen verder. De alarmerende voorspelling van het KiM (Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid) luidt dat in 2020 circa 40% meer congestie plaatsvindt dan in 2015. Dat zal voornamelijk in het stedelijk gebied zijn.

1.3 Prioriteit aan duurzame mobiliteit voor een gezonde regio

De regio Arnhem Nijmegen is de economische motor van Gelderland. De bereikbaarheid van de Gelderse stedelijke regio is gebaat bij een forse inzet op duurzame mobiliteit. Bijvoorbeeld door mensen te verleiden die dagelijks met de auto rijden om met de fiets of e-bike te gaan. Dit is ook nodig om de klimaatdoelstellingen te halen en de luchtkwaliteit te verbeteren. Onze dagelijkse mobiliteit moet schoner. Op dit moment zorgt mobiliteit voor een kwart van onze totale CO2-uitstoot.

Een stevige ambitie voor de fiets in onze stedelijke regio is -een deel van- de oplossing. De fiets biedt uitkomst voor het bereikbaar houden van onze steden en regio. De regio Arnhem Nijmegen telt 780.000 inwoners die in een compacte stedelijke agglomeratie samenwonen. Door de stedelijke dichtheid met veel gebruikers is het rendement op fietsinvesteringen hoog. Verplaatsingen met de fiets zijn schoon, gezond en voor iedereen bereikbaar! Het is de inzet van de stedelijke regio Arnhem Nijmegen dat onze inwoners, werknemers/ forenzen en bezoekers korte ritten (tot 10 km) voorál duurzaam doen: met de fiets! Dit biedt daarmee ruimte voor het economische verkeer waar de fiets geen alternatief is. Er is nog een wereld te winnen blijkt uit een analyse van de korte ritten in de steden en in onze regio.

Fietsafstanden (indicatief)

Veel korte ritten gaan nog per auto (Auto *vs* Fiets)**:**

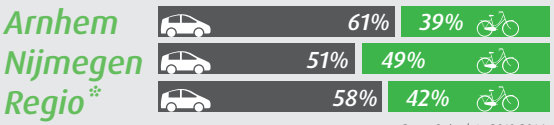

Bron: Ovin data 2010-2016

⁂ *exclusief de steden Arnhem en Nijmegen*

Verkeer in steden dreigt vast te lopen

2021 Steden slibben dicht. De komende vijf jaar verdubbelt de chaos. Te lang lag de focus op het oplossen van files op hoofdwegen.

VERKEERSINFARCT Wegen, kruispunten en rotondes in steden dreigen tijdens de spits nog verder dicht te slibben. Met alleen nieuwe infrastructuur kan dit probleem niet worden opgelost.

In 2021 staat het verkeer in de steden vast in de ochtendspits

Prognose van de gemiddelde snelheid in kilometer per uur.

Maximumsnelheid — Stapvoets

©TROUW TVD | BRON: CROW MOBILITEITSSCAN

TROUW WOENSDAG 28 DECEMBER 2016

Bron: https://www.crow.nl/getattachment/Over-Crow/Nieuws/Verkeersinfarct-bedreigt-steden/Artikel-Trouw-v1-00.pdf.aspx

2 Samen naar een Werkagenda Fiets voor de komende 5 a 10 jaar

2.1 Méér korte ritten met de fiets – méér prioriteit aan duurzame mobiliteit

Het ambitiedocument: 'Samenwerkingsagenda Fiets' geeft invulling aan onze regionale ambitie zoals gesteld in de regionale Bereikbaarheidsaanpak van 2017. Het is een uitwerking van het streven te komen tot een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk. Hoogwaardige fietsinfrastructuur is een voorwaarde voor meer fietsgebruik. Het is daarnaast een vervolg en herijking van de bestaande fietsvisie voor de Stadsregio Arnhem Nijmegen uit 2010.

Om de ambities waar te maken doet de regio een uitnodiging om samen met partners de komende 10 jaar te werken aan een Werkagenda Fiets. De regio wil investeren in slimme verbeteringen en toevoegingen aan het bestaande fietsnetwerk, waarmee we meer korte autoritten vervangen door fiets en e-bike. Over 5 jaar zijn op bestaande snelfietsroutes verbeteringen doorgevoerd die de veiligheid van de fietser (e-bikes en speedpedelecs) bevorderen. De reeds geplande snelfietsroutes zijn over 5 jaar gereed en in de regio is gestart met realisatie van nieuwe kansrijke routes. Duurzame mobiliteit willen we bevorderen door ketenmobiliteit verder te stimuleren. Betere mogelijkheden voor het gebruik van de fiets in het voor- en/of natransport, zodat de overstap tussen fiets en trein logischer en gemakkelijker wordt. En we willen samen met partners komen tot kansrijke fietsstimuleringsmaatregelen. Fietsen is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend. Ook structurele fietscampagnes, educatie en gerichte benadering van specifieke doelgroepen zijn van belang om onze doelstelling van méér korte ritten met de fiets en méér prioriteit voor duurzame mobiliteit te behalen.

AMBITIES

MÉÉR KORTE RITTEN MET DE FIETS!

In 2025 is de fiets en e-bike het meest gekozen vervoermiddel in onze regio voor ritten korter dan 10 kilometer.

MÉÉR PRIORITEIT VOOR DUURZAME MOBILITEIT

De regio zet in op minder CO2-uitstoot door mobiliteit. Daarvoor bouwt de regio ondermeer voort om het gemak van de fiets in de mobiliteitsketen verder te verbeteren, zoals het optimaliseren van de overstap fiets-ov en auto-fiets.

Fietsvisie Stadsregio Arnhem Nijmegen (2010)

- Innovatief beleidskader voor fietsstimulering op regionale schaal
- Focus op doorlopende snelfietsroutes voor forenzen om automobilisten te verleiden vaker de fiets te nemen
- Visie op netwerkniveau inclusief programma
- Resultaatgericht en daadkrachtig
- In programmering gaat aandacht uit naar de fietsruggengraat en is in primaire fietsroutes geïnvesteerd. In totaal zijn 14 routes uitgewerkt.
- Het stimuleren van ketenmobiliteit door fietsvoorzieningen op en nabij OV-knopen te verbeteren

Bereikbaarheidsaanpak Regio Arnhem Nijmegen (2017)

- Het netwerk van snelfietsroutes met een hoog kwaliteitsniveau afronden heeft prioriteit.
- Aanvullende aandacht voor het maken van goede aantakkingen op snelfietsroutes door slimme feeders en onderliggend fietsnetwerk binnen de regionale stedelijke agglomeratie
- Het versterken van de verbondenheid tussen regio en de steden en omliggende stedelijke regio's
- Streven naar een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk; denk aan de verdere opkomst van e-bikes en speedpedelecs, de toenemende drukte en snelheidsverschillen op het fietspad

2.2 Een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen wil de komende jaren verder investeren in de fiets en e-bike. Daarvoor komen we tot een werkagenda die het kader biedt voor maatregelen en prioriteiten. Voor de hoofdinfrastructuur fiets hebben we hiervoor het perspectief van de fietspiramide ontwikkeld. De fietspiramide geeft weer welke typen fietsinfrastructuur we zien en hoe belangrijk deze zijn voor het verbeteren van de regionale mobiliteit en stedelijke bereikbaarheid. Hoe hoger in de piramide; hoe zwaarder het belang voor het vinden van betere mobiliteitsoplossingen. De top van de piramide bestaat uit snelfietsroutes en feeders. Feeders zijn belangrijke toeleidende routes (voedingslijnen) naar snelfietsroutes en OV-knopen.

Het netwerk van snelfietsroutes is nog niet af. De regio kent een netwerk van ruim 90 kilometer aan snelfietsroutes. Aan bestaande routes zijn verbeteringen noodzakelijk door toenemend gebruik en nieuwe inzichten. Bovendien zijn nog kansrijke relaties in de stedelijke regio waarvoor geen snelfietsroute voorhanden is; en mensen nu nog te gemakkelijk in de auto stappen. Daar willen we mee aan de slag. Bijvoorbeeld in de Westflank van de regio zien we deze opgave.

Het verbeteren van feeders is een regiobreed vraagstuk. Zowel rond Arnhem en Nijmegen als verspreid in de regio moet het makkelijker worden om naar een snelfietsroute te fietsen; of naar een OV-knooppunt zoals een druk intercitystation. Om ketenmobiliteit te stimuleren is het van belang dat de overstap comfortabel en gemakkelijk is. Hiervoor willen we van de overstap tussen fiets en openbaar vervoer optimaliseren. Met de ligging aan rivieren kent de regio Arnhem Nijmegen veel markante bruggen. Een speciale vorm van feedering heeft te maken met de toegankelijkheid van de bruggen voor fietsers. De bruggen vallen veelal samen met de tracés van de snelfietsroutes. De op- en afgangen van bruggen moeten beter, het moet makkelijker worden het hoogteverschil te overbruggen, rijdend op de fiets of e-bike. Naast voorzieningen die de ruggengraat van het fietsnetwerk versterken is aandacht nodig voor doorfietsroutes tussen kernen en binnen steden. Ook veilige schoolfietsroutes vallen hieronder. Het grootste deel van het totale netwerk vormt het basisnetwerk.

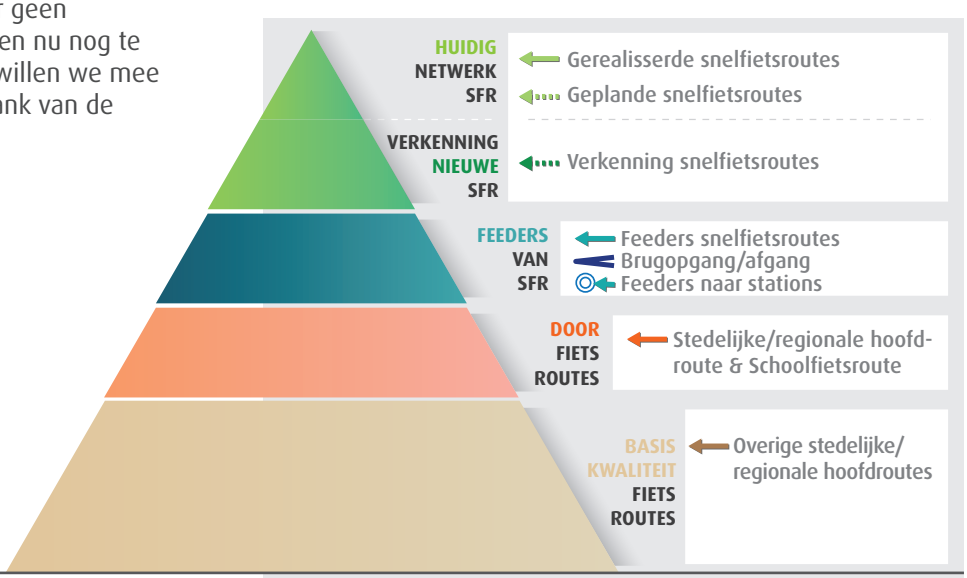

2.3 Brede aanpak fietsstimulering

In de regio Arnhem Nijmegen hebben we de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met een brede aanpak van fiets. We hebben geleerd dat het stimuleren van méér fiets verder gaat dan alleen een aantrekkelijk fietsnetwerk. Het gaat er ook om mensen te wijzen op de snelfietsroutes, die ze zelf moeten ontdekken. De fiets is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend. Structurele fietscampagnes, educatie en gerichte benadering van specifieke doelgroepen is van belang om onze doelstelling te behalen. De Regio Arnhem Nijmegen gaat graag in gesprek om aansluiting te zoeken met kansrijke fietsstimuleringsmaatregelen, voor méér korte ritten met de fiets en méér prioriteit voor duurzame mobiliteit.

2.4 Samen naar een Werkagenda Fiets

Bij een regionale fietsambitie 2.0 hoort dat de regio samen met haar partners afspraken maakt waar investeringen in de fiets in te zetten. Nadrukkelijk met het bedrijfsleven, dat ook de waarde van goed functionerende snelfietsroutes inziet. Draagvlak, potentieel gebruik en effecten op bereikbaarheid en duurzaamheid zijn daarin het criterium om gezamenlijk tot uitvoering te komen. In 2019 willen we vanuit deze ambitie samen uitwerken tot concrete afspraken in een Werkagenda Fiets, zowel in investeringen in het fietsnetwerk als in fietsstimulering.

Voor de korte termijn (2019-2023) voorziet de regio Arnhem Nijmegen een impuls van 20 tot 25 miljoen euro in de hoofdfietsinfrastructuur. We zien een uitgebalanceerde aanpak voor het fietsnetwerk voor ons. Maatregelen die op korte termijn uit te werken zijn en direct tot resultaten leiden. Tegelijkertijd willen we succesvolle ervaringen van fietsstimulering doorzetten en meer werk maken van ketenmobiliteit. Om dit alles mogelijk te maken zet de regio in op extra mankracht en expertise. We maken onze ambities versneld waar met een actieteam fiets. Onze ambities zijn te vertalen in een totaalpakket aan fietsinvesteringen. In samenhang geven zij een forse impuls aan méér fiets op de korte ritten en méér prioriteit aan duurzame mobiliteit.

INVESTERINGSOPGAVE FIETS	
Snelfietsroutes: uitvoeringsbudget geplande routes	2,5 mio
Snelfietsroutes: noodzakelijke verbeteringen	3,6 mio
Snelfietsroutes: verkenningen naar kansrijke nieuwe routes	0,2 mio
Feeders en ketenmobiliteit: feeders naar snelfietsroutes	5,5 mio
Feeders en ketenmobiliteit: feeders naar OV-knoppunten	4,0 mio
Feeders en ketenmobiliteit: op- en afgangen bruggen	2,0 mio
Doorfietsroutes	6,0 mio
Fietsstimulering via structurele fietscampagnes	0,8 mio
Gerichte benadering doelgroepen	1,8 mio
Ketengerichte aanpak fiets	2,5 mio
Actieteam fiets	0,5 mio
Totaal	29,4 mio

3 Een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk

3.1 Fietsruggengraat van de stedelijke regio: Snelfietsroutes

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen staat nationaal en internationaal bekend vanwege het netwerk van snelfietsroutes. Aantrekkelijke en comfortabele non-stop routes om automobilisten te verleiden de fiets te nemen. Snelfietsroutes moeten beschikbaar zijn voor e-bikes en speedpedelecs. Sinds 2008 is er zo'n 90 km aan snelfietsroutes gerealiseerd.

- De route tussen Nijmegen en Wijchen, de eerste gerealiseerde route in de regio!
- Het RijnWaalpad: de iconische snelfietsroute tussen Arnhem en Nijmegen
- De snelfietsroute De Liemers die Zevenaar, Duiven, Westervoort en Arnhem verbindt.
- Het Batavierenpad, de hoogwaardige fietsroute die Beuningen met zowel de Nijmeegse Binnenstad als met campus Heyendaal verbindt, de belangrijkste werkgelegenheidslocatie binnen Gelderland

De komende jaren werkt de regio aan nog eens bijna 50 km snelfietsroutes. Afrondingen van snelfietsroutes als het Nederrijnpad (verbinding Wageningen-Renkum-Oosterbeek-Arnhem), het MaasWaalpad (verbinding Nijmegen, Malden, Mook, Cuijk), de F12 (verbinding tussen de werklocaties in de Liemers langs de A12) en de snelfietsroute Arnhem-Dieren zijn gepland.

In de regio is brede commitment om deze snelfietsroutes af te ronden. De financiële dekking is nog niet overal geregeld. In de 'Samenwerkingagenda Fiets' willen we hiervoor een financiële reservering opnemen.

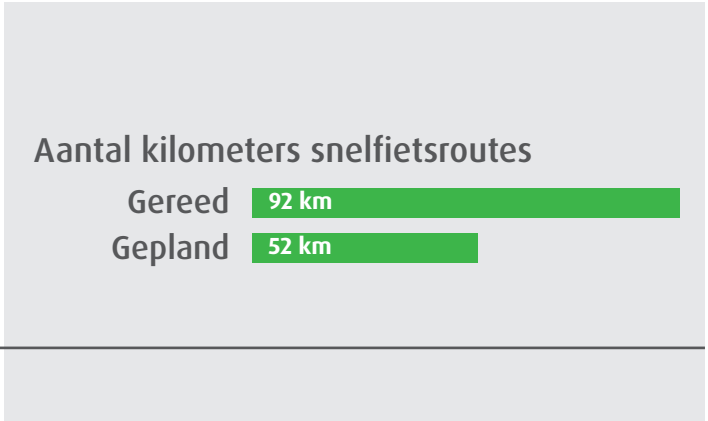

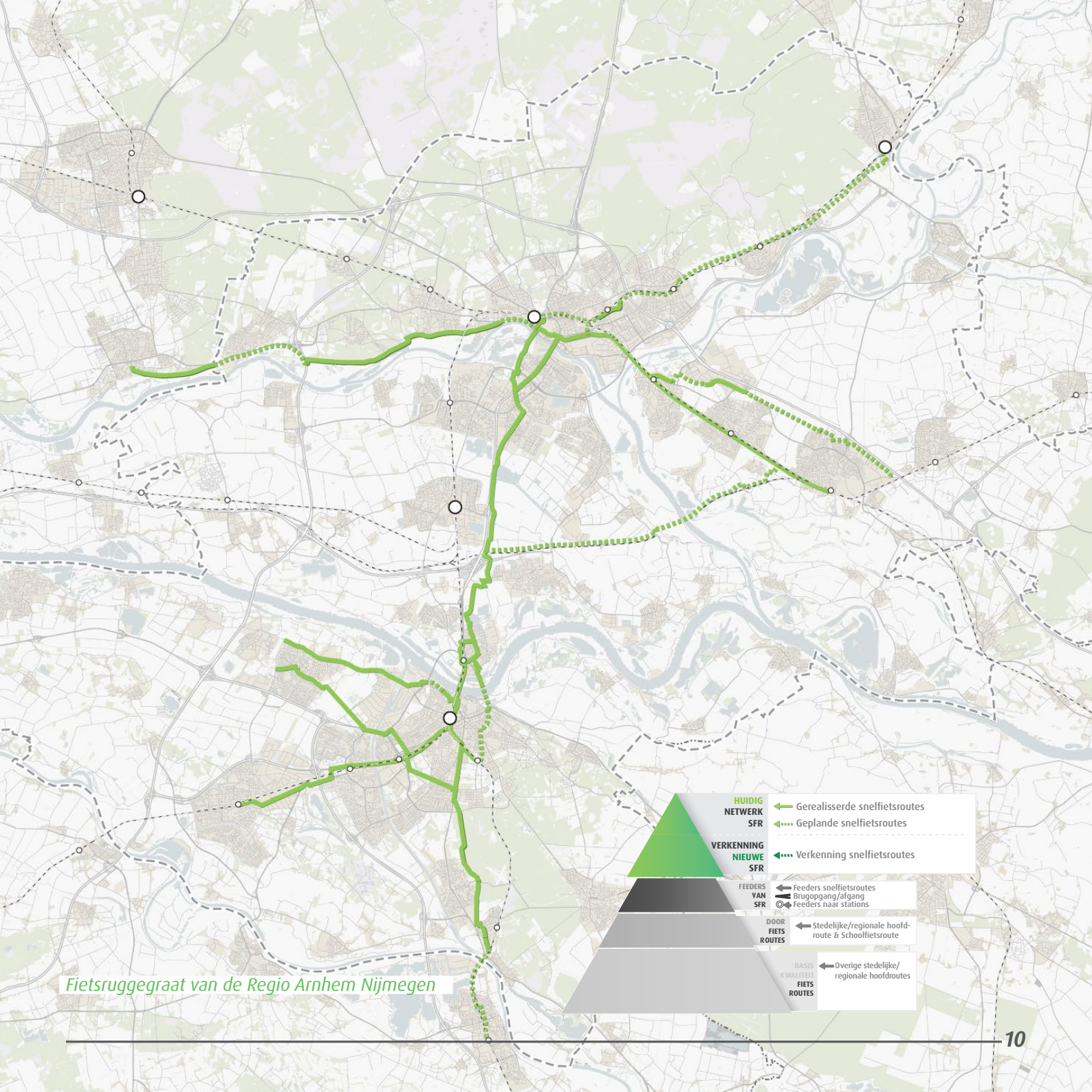

Fietsruggegraat van de Regio Arnhem Nijmegen

Noodzakelijke verbeteringen fietsruggegraat

Om forenzen te verleiden meer te fietsen is een veilig en aantrekkelijk fietsnetwerk onontbeerlijk. Kwaliteit staat centraal! Snelfietsroutes maken de fiets in de stedelijke omgeving sneller en concurrerend met de auto.

We hanteren hiervoor kwaliteitseisen:

GLAD/ROOD ASFALT	Aantrekkelijk en comfortabele verbindingen uitgevoerd in glad rood asfalt
BREEDTE PROFIEL	Snelfietsroutes met voldoende breedte over het gehele tracé zodat fietsers elkaar veilig kunnen inhalen
VOORRANG	Zo min mogelijk stopkansen voor de snelle fietser, dus waar mogelijk op kruispunten de snelfietsroutes in de voorrang
DIRECTE ROUTE	Directe routes zonder veel barrières en omrijbewegingen

Op de huidige snelfietsroutes zien we steeds meer fietsers, maar ook steeds meer verschillende typen fietsers en fietsen. Dit leidt tot meer snelheidsverschillen en soms ook tot ergernis. De verkeersveiligheid voor de fietser komt op sommige plekken in het gedrang. Verkeersongevallencijfers laten een stijging zien van ongevallen met de fiets. Een trend die we willen en moeten ombuigen.

Als we met de huidige kennis en ervaring naar onze snelfietsroutes kijken, zijn we weliswaar trots op het bereikte resultaat, maar zien we tegelijkertijd dat verbeteringen noodzakelijk zijn. Het gaat om (urgente) problemen waar de genoemde kwaliteitscriteria niet zijn ingelost.

Het schema hieronder geeft een goede indruk van de opgave, met 13 prioritaire knelpunten. Routes of kruispunten die vanuit fietscomfort of verkeersveiligheid aanpassing nodig hebben! Voor de aanpak hiervan nemen we in onze Samenwerkingsagenda Fiets budget op om de knelpunten adequaat en op korte termijn op te lossen.

Daarnaast zijn wij alert op nieuwe ontwikkelingen die de kwaliteitseisen van snelfietsroutes veranderen, zoals bouwlocaties en oplossingen bij nieuwe wegen, zoals bijvoorbeeld het RijnWaalpad in combinatie met de Dorpensingel-Oost.

		GLAD/ROOD ASFALT	BREEDTE PROFIEL	VOORRANG	DIRECTE ROUTE
1.	*Eusebiusbuitensingel*	✓✗	✓✗	✗	✓
2.	*Oude Zevenaarseweg*	✗	✗	✓	✓✗
3.	*Huissensedijk*	✓✗	✓✗	✗	✓
4.	*Dotterlaan*	✗	✓	✗	✓
5.	*Kruising Nijmeegseplein*	✓✗	✓	✗	✓
6.	*Oversteek Marga Klompélaan*	✓	✓✗	✗	✓
7.	*Kruisstraat*	✓	✗	✓	✓
8.	*Ressensestraat*	✓	✗	✓✗	✗
9.	*Kruising Dorpensingel-Oost*	✓	✓	✗	✓
10.	*Lagunesingel*	✓	✓	✗	✓
11.	*Kruising Sint Annastraat*	✓	✗	✗	✓✗
12.	*Kruising Middelweg - Ringbaan*	✗	✓✗	✗	✓
13.	*Stationslaan*	✗	✓	✗	✓

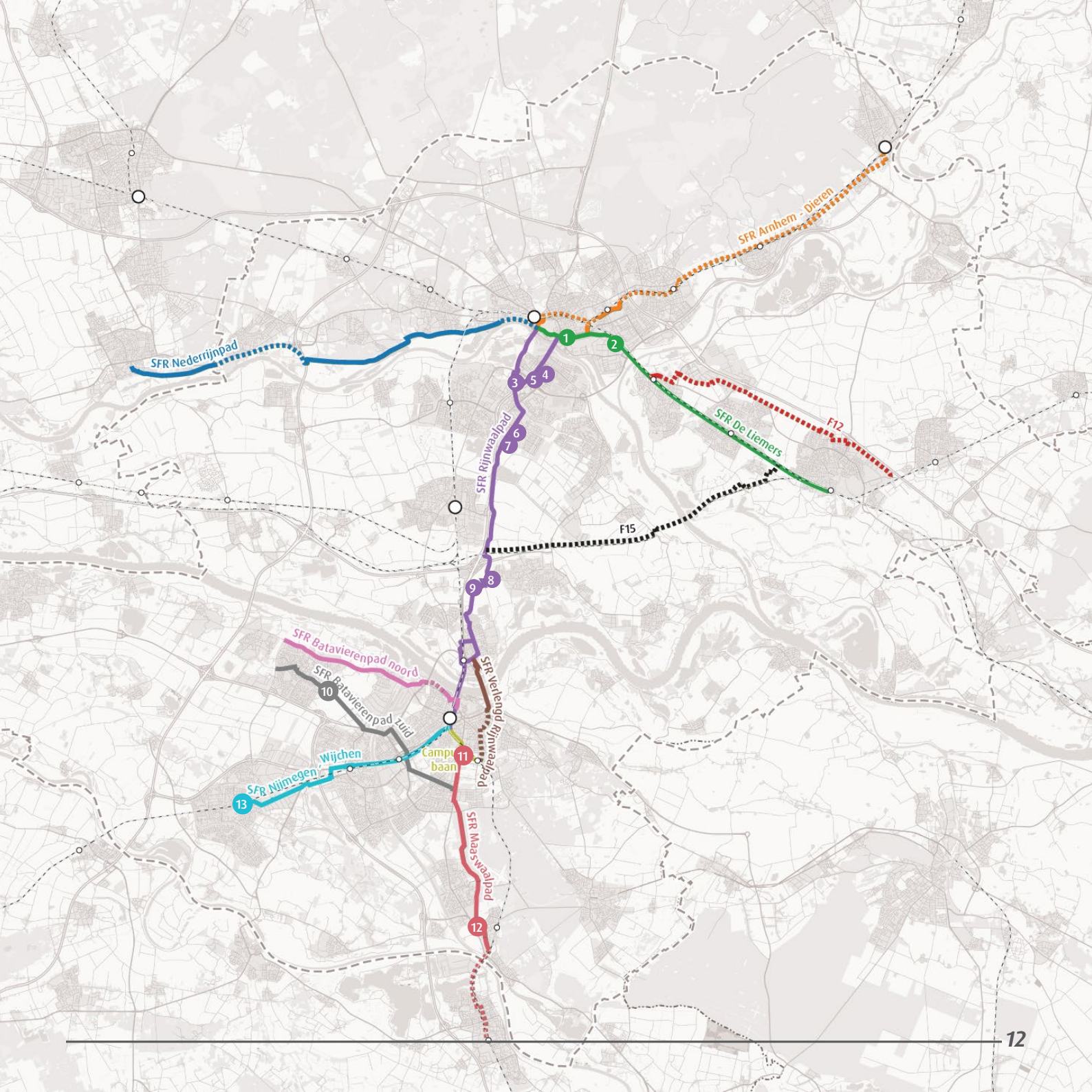
SFR Arnhem - Dieren
SFR Nederrijnpad
1
2
3
5
4
SFR Rijnwaalpad
6
7
SFR De Liemers
F12
F15
9
8
SFR Batavierenpad noord
SFR Batavierenpad zuid
10
SFR Vetenpad Rijnwaalpad
Wijchen
Camp
baan
11
SFR Nijmegen
13
SFR Maaswaalpad
12

Kansrijke nieuwe snelfietsroutes

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen groeit de komende jaren verder. Meer inwoners, meer werknemers en meer bezoekers. De verdere ontwikkeling van de stedelijke regio en het toenemende fietsgebruik geeft behoefte aan een uitbreiding van het bestaande en geplande snelfietsroutenetwerk.

Met een doorkijk van de komende 10 jaar zien we hiertoe 4 kansrijke snelfietsroutes die we nader willen verkennen op potentie en draagvlak.

- De Westflank van de regio
- Om de Noord tussen Oosterbeek-Arnhem-Westervoort
- Arnhem-Huissen-P+R A15
- Oss-Wijchen

De Westflank van de regio is sterk groeiend. Hier liggen van noord naar zuid de Vinex-locaties van de regio. Met de aantrekkende economie komen deze versneld in ontwikkeling. Ook de gebiedsopgave van Knoop 38 (gebied rondom de aansluiting 38 van de A15) zorgt de komende jaren voor een sterke potentie. De Westflank krijgt te maken met verdere ruimtelijke verdichting. Een zware hoofdstructuur voor de fiets verbindt de stedelijke uitbreidingen. Een fietsverbinding ontbreekt op dit moment geheel, in relatie tot de A50 en de Rijnbruggen bij Arnhem. Hier is een concurrende fietsverbinding kansrijk.

´Om de Noord´ is een kansrijke oost-westrelatie tussen Oosterbeek-Arnhem Centraal-Arnhem Presikhaaf-Westervoort. Een route die een snelle en directe verbinding maakt voor de fiets, sterk concurrend ten opzichte van de auto, en dwars door de stedelijke omgeving loopt, grotendeels over bestaande verbindingen.

Arnhem en Huissen kennen sterke onderlinge relaties. Een goede aantrekkelijke fietsstructuur ontbreekt hier nog. Met de doortrekking van de A15 ontstaat bij de aansluiting Huissen/ Bemmel een gebiedsopgave. Met een verbeterende P+R-voorziening ontstaat hier een nieuw overstappunt als startpunt voor een nieuwe snelfietsroute.

In de verbinding naar Brabant ziet de regio kansen de bestaande snelfietsroute Nijmegen-Wijchen te verlengen naar Oss. Deze potentiele route biedt een alternatief voor de automobilisten die dagelijkse kampen met files op de A50, met name rondom knooppunt Bankhoef.

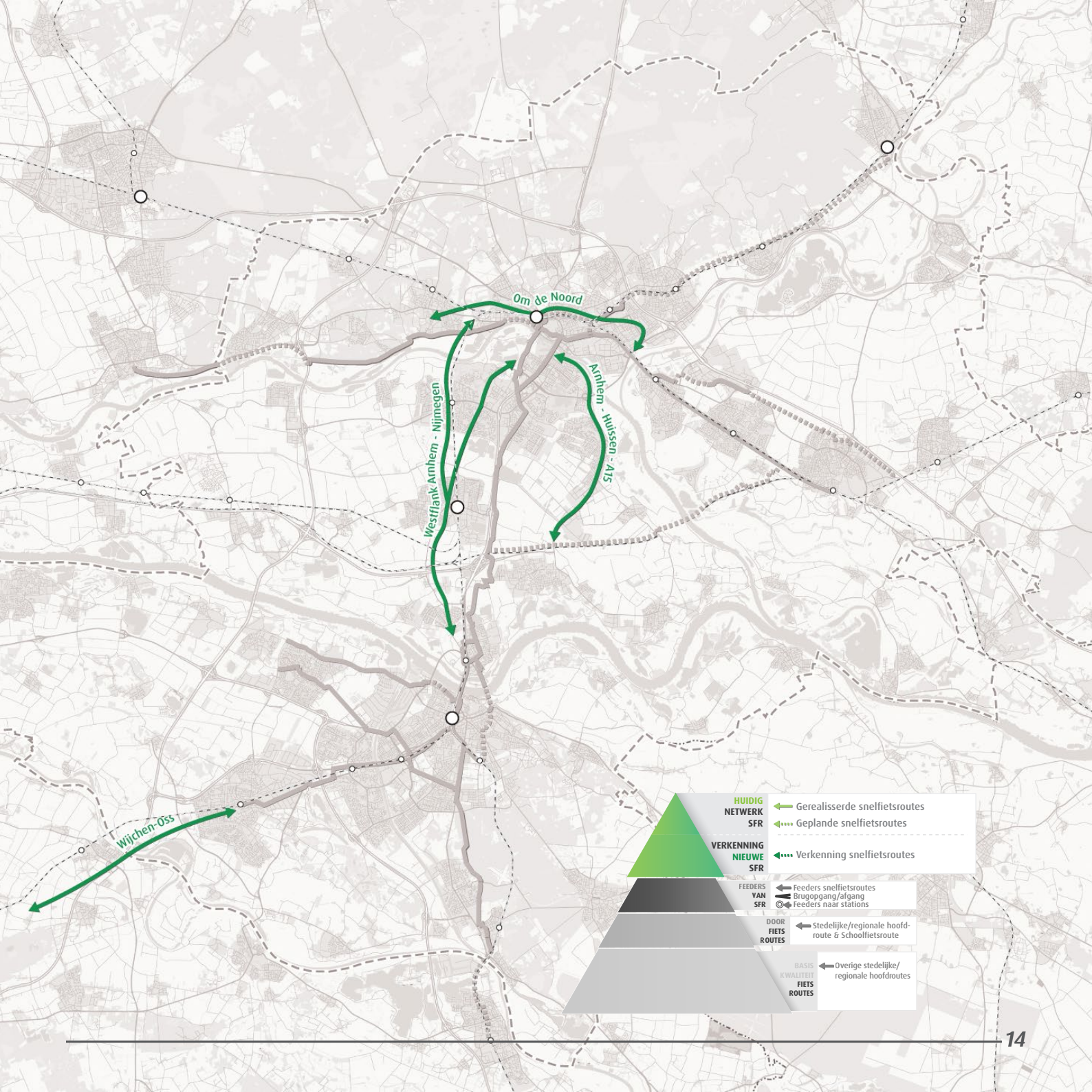
Om de Noord
Westflank Arnhem - Nijmegen
Arnhem - Huissen - A15
Wijchen-Oss
HUIDIG NETWERK SFR
Gerealisserde snelfietsroutes
Geplande snelfietsroutes
VERKENNING NIEUWE SFR
Verkenning snelfietsroutes
FEEDERS VAN SFR
Feeders snelfietsroutes
Brugopgang/afgang
Feeders naar stations
DOOR FIETS ROUTES
Stedelijke/regionale hoofd-route & Schoolfietsroute
BASIS KWALITEIT FIETS ROUTES
Overige stedelijke/regionale hoofdroutes

3.2 Aantakkingen verbeteren: Feeders en ketenmobiliteit

In de Bereikbaarheidsaanpak van de regio is de ambitie al verwoord: de inzet verschuift meer en meer naar het maken van kwalitatief goede aansluitingen op de regionale ruggegraat en naar OV knooppunten. De stedelijke regio Arnhem Nijmegen hanteert hiervoor de term: 'feeders'.
De feeders vormen de aantakkingen tussen woon- en werkgebieden enerzijds en de fietsruggegraat en stationslocaties anderzijds. Juist goede aantakkingen naar én de snelfietsroutes én de stationslocaties geven een stevige impuls aan méér duurzame mobiliteit. De belangrijkste feeders zijn ingetekend op het kaartbeeld hiernaast.

Aantakkingen op de snelfietsroutes verbeteren

Met een gerichte aanpak op de feeders streeft de regio naar de intensivering van het hoofdfietsnetwerk. De feeders vormen herkenbare toeleidende verbindingen vanuit het stedelijke gebied naar de bestaande en geplande snelfietsroutes.

De op -en afgangen naar de bestaande bruggen vormen letterlijk een functie van feeder. Het hoogteverschil tussen de bruisende binnensteden onder de brug aan de rivier en de snelfietsroutes op de brug boven wordt nu overbrugd met trappen, wat verre van fietsvriendelijk is of soms zelfs onhaalbaar voor fietsers. Het realiseren van befietsbare hellingen geeft een forse impuls aan de bereikbaarheid van de binnensteden van zowel Arnhem als Nijmegen.

De onstuimige groei van de ´treinfietser´ faciliteren

De fiets is hét vervoermiddel naar de diverse stationslocaties in onze stedelijke regio. Bijna de helft van alle treinreizigers komt met de fiets! Zowel Arnhem Centraal als Nijmegen CS hebben 38.000 tot 42.000 in- en uitstappers per dag. Dit levert dagelijks een stroom van ruim 15.000 fietsers op naar beide stations. De 'treinfietser' is de snelst groeiende modaliteit van de afgelopen jaren. En deze groei zet door. Dit vergt goede en snelle verbindingen tussen woon- en werkgebieden en de stations, met een speciale rol voor meer natransport per fiets. In bijgaand kaartbeeld is een eerste aanzet gedaan de belangrijkste feeders te illustreren.

HUIDIG NETWERK SFR
Gerealisserde snelfietsroutes
Geplande snelfietsroutes

VERKENNING NIEUWE SFR
Verkenning snelfietsroutes

FEEDERS VAN SFR
Feeders snelfietsroutes
Brugopgang/afgang
Feeders naar stations

DOOR FIETS ROUTES
Stedelijke/regionale hoofd-route & Schoolfietsroute

BASIS KWALITEIT FIETS ROUTES
Overige stedelijke/ regionale hoofdroutes

3.3 Vlot en comfortabel doorfietsen: Doorfietsroutes

Het hoofdfietsnetwerk van snelfietsroutes en feeders vullen we aan met doorfietsroutes. Doorfietsroutes zijn belangrijke hoofdroutes voor de fietser in de steden en tussen kernen in de regio.

Waar valt de winst te halen? In de steden wordt al veel gefietst maar het kan nog duidelijk toenemen. Daarvoor zijn meer en betere doorfietsroutes nodig. Niet alleen als woon-werkroute of naar school, maar ook naar intensieve locaties zoals de binnensteden.

Ook zijn stevige fietsverbindingen nodig die de kernen in de regio met elkaar verbinden. Vlot en comfortabel doorfietsen staat centraal.

Het kaartbeeld hiernaast geeft de eerste aanzet van doorfietsroutes in de regio die niet voldoen aan de kwaliteit van vlot en comfortabel doorfietsen. In tegenstelling tot de snelfietsroutekaarten geeft het niet het gehele netwerk weer. De geselecteerde verbindingen zijn soms nog uitgerust met klinkerbestrating of tegels. Rood en gladasfalt aanbrengen biedt voor deze routes een kwaliteitsimpuls. Daarnaast kent een aantal routes knelpunten als het gaat om verkeersveiligheid. Sommige fietsroutes zijn belangrijke schoolroutes. Dit zijn routes met veel schoolgaande jeugd; een kwetsbare doelgroep in het verkeer.

Sommige doorfietsroutes vallen samen met de provinciale wegen in de regio. Goede gestrekte verbindingen tussen kernen in de regio, waar vaak meer ruimte voor de fiets nodig is. De breedte van het fietspad is in een aantal gevallen niet meer toereikend bij het huidige gebruik. De regio wil deze routes graag aanpakken.

In overleg met de partners werkt de regio een verdere prioritering uit om de benodigde kwaliteitsverbeteringen uit te werken.

3.4 De basis op orde: Basisnetwerk fiets

Het basisnetwerk is het grootste deel van het totale fietsnetwerk, ook wel onderliggend netwerk genoemd. Dit zijn de lokale fietsroutes tussen wijken en buurten in de stad, fietsverbindingen tussen de kernen in de regio en het buitengebied en het recreatief toeristisch netwerk. De basis dient op orde te zijn. Veelal vallen deze routes onder beheer van de gemeenten. Voor het meer regionale recreatieve netwerk bestaat een meer gedeelde verantwoordelijkheid.

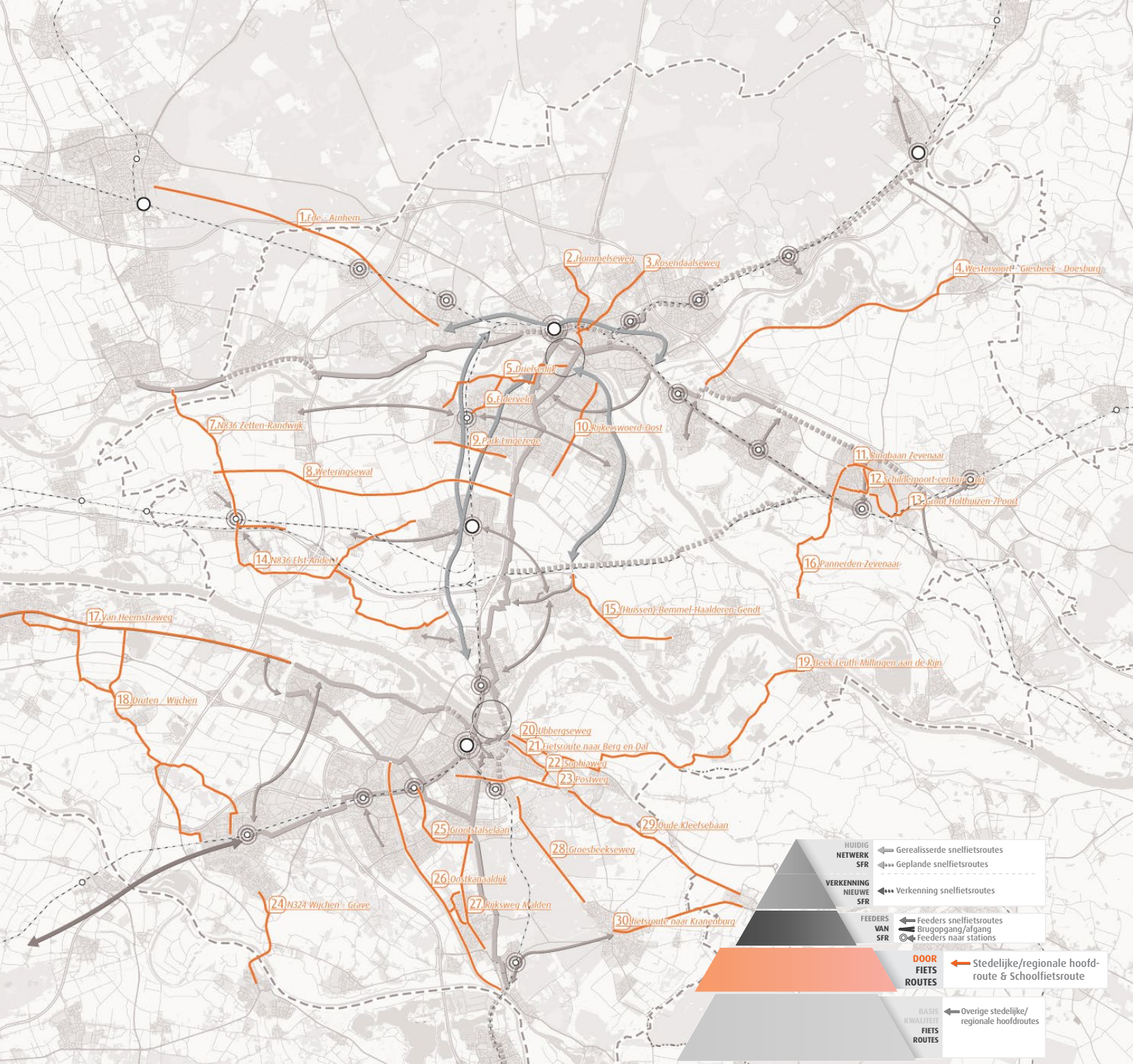
1. Ede - Arnhem
2. Hommelseweg
3. Rosendaalseweg
4. Westervoort - Giesbeek - Doesburg
5. Driel-Heteren
6. Elderveld
7. N836 Zetten-Randwijk
8. Weteringsewal
9. Park Lingezegen
10. Rijkerswoerd-Oost
11. Ringbaan Zevenaar
12. Schildenpoort-centrum-Oost
13. Groot Holthuizen-'t Poort
14. N836 Elst-Anderen
15. (Huissen)-Bemmel-Haalderen-Gendt
16. Pannerden-Zevenaar
17. Van Heemstraweg
18. Druten - Wijchen
19. Beek-Leuth-Millingen aan de Rijn
20. Ubbergseweg
21. Fietsroute naar Berg en Dal
22. Sophiaweg
23. Postweg
24. N324 Wijchen - Grave
25. Grootstalselaan
26. Oostkanaaldijk
27. Rijksweg Malden
28. Groesbeekseweg
29. Oude Kleefsebaan
30. Fietsroute naar Kranenburg
HUIDIG NETWERK SFR
Gerealisserde snelfietsroutes
Geplande snelfietsroutes
VERKENNING NIEUWE SFR
Verkenning snelfietsroutes
FEEDERS VAN SFR
Feeders snelfietsroutes
Brugopgang/afgang
Feeders naar stations
DOOR FIETS ROUTES
Stedelijke/regionale hoofd-route & Schoolfietsroute
BASIS KWALITEIT FIETS ROUTES
Overige stedelijke/regionale hoofdroutes

4 Brede aanpak fietsstimulering

4.1 Fietsstimulering werkt!

Veel inwoners, werknemers en bezoekers van de stedelijke regio Arnhem Nijmegen gebruiken de fiets als dagelijks vervoermiddel. Maar dit is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend; een inzet op het stimuleren van fiets blijft nodig om onze ambities te behalen. Succesvolle maatregelen en toonaangevende campagnes van de afgelopen jaren in fietsstimulering zetten wij door.

- We hebben geleerd hoe we enthousiasme vanuit de buurt kunnen verbinden aan duurzame mobiliteit. Ruim 700 bewoners uit diverse wijken in Nijmegen en Heumen hebben met een speciale fietsapp gefietst. Meer fietskilometers in plaats van korte autoritten en tegelijkertijd sparen voor een lokaal doel.

- We hebben geleerd hoe we gewoontegedrag van forenzen kunnen doorbreken. Een bekende eigenschap van gewoontegedrag is dat geen of weinig informatie meer wordt ingewonnen, zodat men nieuwe ontwikkelingen of betere alternatieven over het hoofd ziet. Met probeeracties laten we forenzen het fietsen naar het werk ervaren. De Bike to Work-stimuleringsweken bieden medewerkers de kans een tijdlang e-bikes uit te proberen. Het achterliggende doel is dat de werknemers enthousiast worden en zelf met een kortingsregeling tot aankoop en structureel gebruik van een e-bike overgaan.

Speerpunt voor onze vervolgaanpak is meer mensen te verleiden om voor de korte ritten de auto te laten staan. In samenhang hiermee willen we duurzame mobiliteit bevorderen door fiets of fiets in combinatie met het openbaar vervoer te stimuleren. Wij willen daarvoor de komende periode samen met de partners een gezamenlijke aanpak van fietsstimulering voortzetten. We willen toewerken naar een Werkagenda waarbij we inzetten op:

- Meer werknemers op de fiets;
- Meer jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets;
- Meer kansen voor ketenmobiliteit;
- Structurele fietscampagnes.

Eerste 20 Heijendaal e-bike probeerfietsers Slim & Schoon Onderweg

4.2 Vitaliteit en gezondheid: méér werknemers op de fiets

Een belangrijke doelgroep is en blijft de forens. Immers ruim 60% van de forenzen woont binnen fietsafstand van het werk. Het is evident dat hier kansen liggen om met de toenemende files het fietsgebruik verder te laten groeien. In het samenwerkingsprogramma tussen Rijk, regio en het bedrijfsleven - Beter Benutten Vervolg is hier al volop op ingezet. Het programma heeft toonaangevende resultaten opgeleverd, blijkt uit de evaluatie (november, 2018). Landelijk is de reistijd in de drukste gebieden met 13% verbeterd ten opzichte van een situatie zonder programma. Het grootste effect komt door forenzen die de overstap van auto naar de fiets maken. Een derde van het resultaat komt doordat werknemers structureel vaker voor de fiets kiezen. Landelijk 60.000 meer fietsritten die gezamenlijk zorgen voor 30.000 dagelijkse spitsmijdingen. Dergelijke resultaten vragen om een vervolg.

↑ 60.000 mensen fietsen vaker naar het werk

+

↑ 30.000 en maken gezamenlijk gemiddeld 30.000 dagelijkse spitsmijdingen

Samen met de mobiliteitsmakelaar vanuit VNO NCW bouwen wij in de regio Arnhem Nijmegen dan ook voort op de successen van het programma Beter Benutten Vervolg. De mobiliteitsmakelaar adviseert werkgevers en werknemers over slim werken en slim reizen. Een gerichte aanpak met focus op vitaliteit en gezondheid van medewerkers. Doordat ook werkgevers profiteren van kostenbesparingen in mobiliteit, minder ziekteverzuim en maatschappelijk verantwoord ondernemen, snijdt het mes aan twee kanten. Minder forenzen in de file en meer op de fiets. Dit sluit ook aan bij de fietsambitie van het Rijk. Zij zetten in op nog eens 200.000 forenzen uit de file op de fiets of op de fiets in combinatie met OV. Ambities die wij in de regio graag met het Rijk omzetten in concrete resultaten!

Werkgevers in Arnhem en Nijmegen deden mee aan Bike to Work en kregen zo hun medewerkers vaker op de fiets.

4.3 Jong geleerd is oud gedaan

De regio wil succesvolle fietsstimulerings-maatregelen gaan opschalen. We kijken daarbij in het bijzonder naar toonaangevende voorbeelden en lessen uit andere stedelijke regio's, maar ook naar onze 'early adaptors' op onze eigen snelfietsroutes. Wat waren voor hen belangrijke drijfveren om de fiets of e-bike te pakken? Op basis hiervan kunnen we gerichter doelgroepen benaderen die we nu nog niet bereiken. We sluiten daarbij aan bij de ambitie van ´Heel Gelderland fietst´ om jong en oud en nieuwe Nederlanders die niet zijn opgegroeid met de fiets, ook te kunnen ervaren dat fietsen een gemakkelijk en snel alternatief is.

We zien dat onze jeugd niet meer vanzelfsprekend een fiets heeft of leert fietsen. We willen samen met partners een aanpak uitwerken waarbij we streven dat alle kinderen op de basisschool over een fiets beschikken en veilig leren fietsen. Jong geleerd is immers oud gedaan! Dit vraagt om een aanpak in samenhang met verkeersveiligheid rondom scholen. Een combinatie van verkeersgedrag van ouders, verkeerseducatie en verkeersveiligheidscampagnes. Samen met het onderwijsveld en ROV Gelderland willen we werk maken van verkeersveiligheid en meer fietsen van en naar school.

4.4 Meer kansen voor ketenmobiliteit

De fiets is een belangrijk vervoermiddel als voor- en natransport naar andere vervoerwijze. Vooral de fiets en de trein zijn in hoge mate aanvullend, zowel in het voortransport als in het natransport. Ook in het openbaar vervoer per bus is de stijgende trend van meer fietsgebruik zichtbaar. Vooral richting haltes van hoogwaardig openbaar vervoer speelt de fiets in de keten een belangrijke rol. Investeringen in goede fietsstallingen zijn nodig om de (elektrische) fiets veilig te stallen.

Een interessante nieuwe keten is de overstap van auto op fiets. De leenfietsen op de P+R van Nijmegen Noord is een tastbaar resultaat van deze overstapmogelijkheid in de regio. Een belangrijke vraag hierbij is wat is nodig om de autoforens en andere autogebruikers over te halen te kiezen voor de overstap auto-fiets in de last mile?

De meest evidente keten is fiets-voetganger. Hierbij speelt de problematiek van voldoende, goede en veilig stallingen. Op druk bezochte locaties, zoals onze bruisende binnensteden, blijft het een uitdaging om voldoende gratis en bewaakte stallingruimte te bieden. De toegenomen hoeveelheid bijzondere formaat fietsen zoals elektrische fietsen, speed-pedelec en bakfietsen speelt hierin ook een rol. Tegelijkertijd speelt het vraagstuk van beheer en onderhoud, denk aan de hinderlijk gestalde fietsen in de openbare ruimte en de weesfietsen. Meer en betere stallingen is soms de oplossing, maar ook innovatieve toepassingen die voor betere benutting en vindbaarheid van beschikbare plekken zorgen helpt, maar ook handhaving op foutparkeren. Wij streven naar een ketengerichte aanpak van het fietsparkeren, dat tegelijkertijd zorgdraagt voor diefstalpreventie. We verkennen begin 2019 wat we daarbij regionaal in samenhang kunnen oppakken en inbrengen voor de Werkagenda Fiets. Naast goede stallingen is ketenmobiliteit ook gebaat bij de leenfiets, vooral in het natransport. Met de opkomst van de OV-fiets is het lenen van een tweewieler ondertussen gemeengoed in onze dagelijkse mobiliteit. Maar ook andere deelfietsen verschijnen in ons straatbeeld. De regio Arnhem Nijmegen sluit aan bij onderzoeken van de provincie Gelderland hoe we de deelfietsen kunnen bijdragen aan meer fietsgebruik, waarbij tegelijkertijd niet talloze aanbieders van leenfietsen ontstaan met bijbehorende problematiek in onze openbare ruimte.

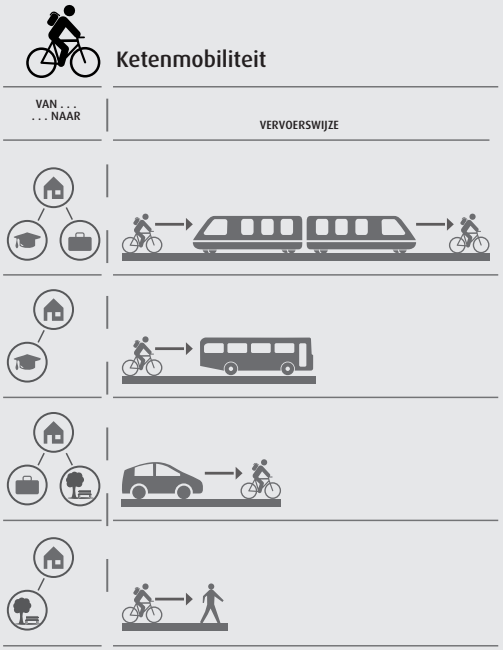

4.5 Structurele inzet van fietscampagnes

De regio heeft de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met fietsstimulering bij opening van nieuwe routes. Deze aanpak willen we borgen in ons fietsbeleid. Een feestelijke opening met betrokkenheid van basisscholen, naamgevingswedstrijden, of juist gerichte gedragscampagnes rondom de opening van nieuwe fietsroutes. Wij nemen bij realisatie van nieuwe fietsprojecten structureel een gedragscampagne op.

Tegelijkertijd willen we als regio nagaan of we ook fietscampagnes breder kunnen inzetten. We denken daarbij aan speciale fietsambassadeurs of juist een fietsburgemeester voor de regio. Bij bijzondere evenementen kan een dergelijk boegbeeld de fiets verder onder de aandacht brengen.

4.6 Samenwerken aan fietsstimulering in een fietscoalitie

Het stimuleren van het fietsgebruik gaat om meer dan alleen een hoge kwaliteit van het fietsnetwerk. Gerichte benadering van specifieke doelgroepen, educatie en structurele fietscampagne is van belang om de doelstelling van 'méér korte ritten met de fiets en méér fiets in de keten' te behalen. De Regio Arnhem Nijmegen gaat graag met diverse partijen in gesprek om aansluiting te zoeken bij kansrijke fietsstimuleringsmaatregelen zodat in 2025 de fiets en e-bike het meest gekozen vervoermiddel in onze regio voor ritten korter dan 10 kilometer is.

Dit vergt een brede fietscoalitie om letterlijk het fietswiel in beweging te houden. Niet alleen de publieke partners in de regio hebben hierbij een rol, ook is het nodig het maatschappelijke middenveld te betrekken, zoals de fietsersbond en de ouderenbond. Daarnaast bieden kennisinstellingen handreikingen over succesvolle campagnes en maatregelen. Relevante ervaringen die we graag willen opschalen in de regio Arnhem Nijmegen. In het bereiken van de doelgroep is samenwerking met de omgeving van belang. Of het nu gaat om de onderwijssector (basisscholen en middelbare scholen), de werkgevers of juist op de sportverenigingen. Samenwerking met deze partijen is onontbeerlijk om het fietsgebruik verder te stimuleren. In de uitwerking van de Werkagenda Fiets brengen wij de fietscoalitie in kaart en werken we samen toe naar succesvolle fietsstimulering.

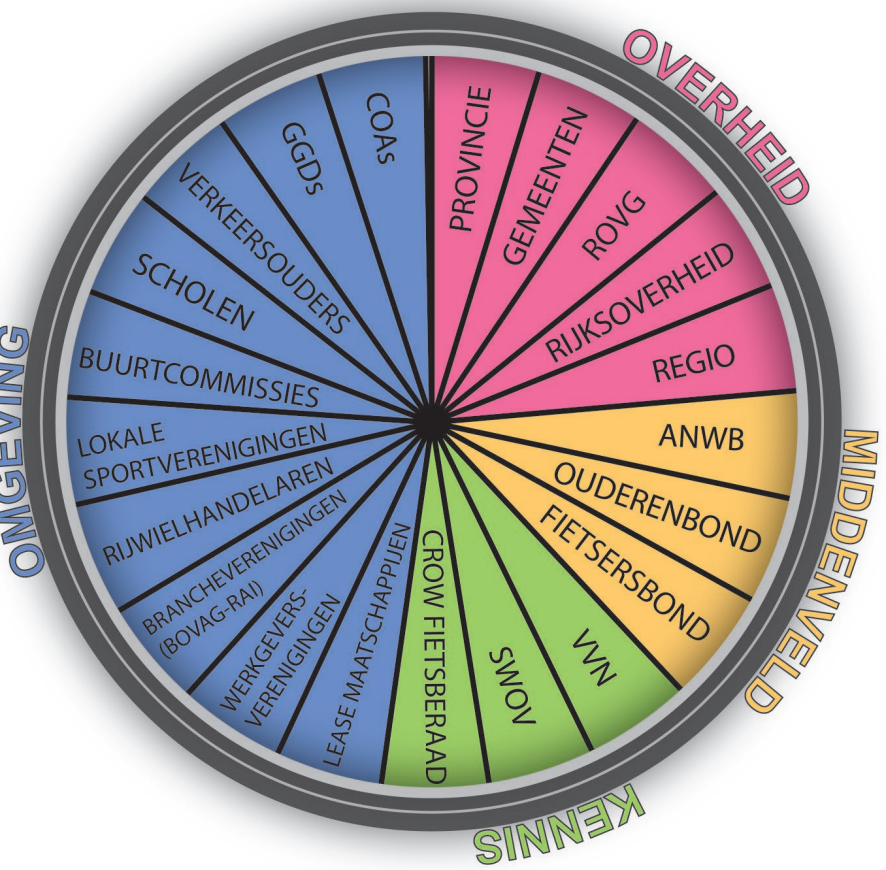
OVERHEID
PROVINCIE
GEMEENTEN
ROVG
RIJKSOVERHEID
REGIO
MIDDENVELD
ANWB
OUDERENBOND
FIETSERSBOND
VVN
KENNIS
SWOV
CROW FIETSBERAAD
OMGEVING
LEASE MAATSCHAPPIJEN
WERKGEVERS-VERENIGINGEN
BRANCHEVERENIGINGEN (BOVAG-RAI)
RIJWIELHANDELAREN
LOKALE SPORTVERENIGINGEN
BUURTCOMMISSIES
SCHOLEN
VERKEERSOUDERS
GGDs
COAs

regio
arnhem
nijmegen

Aan de gemeenteraad

Datum	:	23 oktober 2018
Zaaknummer	:	300697
Contactpersoon	:	Martijn te Lintelo
Telefoonnummer	:	026-3772184

Onderwerp: Schriftelijke vragen art.44 Rvo inzake "Op die fiets!"

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid Maarten Venhoek van de fractie D66 heeft ons bij brief, ingekomen 24 augustus 2018, schriftelijke vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met als onderwerp "Op die fiets!". De brief met vragen is als bijlage toegevoegd aan deze reactie.

Ter beantwoording van de vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Deelt het college nog steeds de ambitie van de raad: "de bestaande fietser beter faciliteren maar vooral automobilisten verleiden meer te fietsen."?*

   Antwoord: ja, het college deelt deze ambitie. Meer fietsgebruik in en naar Arnhem is belangrijk voor de stedelijke bereikbaarheid, het stedelijk leefklimaat en voor het economisch functioneren van stad en regio.

2. *Welke concrete doelen heeft u daarvoor geformuleerd en welke tijdslijnen heeft u daaraan verbonden?*

   Antwoord: zoals ons collegeakkoord beschrijft, is de bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder, van groot belang. Het stimuleren van de fiets als stedelijk vervoermiddel past daar goed in, ook naar omliggende plaatsen in de regio.
   De bereikbaarheid van de stad is gebaat bij een hoger fietsgebruik; datzelfde geldt voor het stedelijk leefklimaat en gezondheid van onze bewoners. We streven ernaar het gebruik van de fiets in en naar de stad te vergroten, als alternatief voor de auto. Daarbij schrijven we niets voor, maar laten de keuze aan de Arnhemmer of bezoekers en werknemers uit omliggende plaatsen. Het fietsklimaat in de stad en de kwaliteit van fietsroutes moet het verschil maken en daarom een flinke oppepper krijgen; de fiets moet voor korte ritten een gelijkwaardig of beter alternatief worden.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad: de fiets past daar goed in, als meest duurzame vervoerswijze. Een overstap naar de fiets biedt ruimte voor mensen die per auto willen komen. Naast stedelijke bereikbaarheid kan meer fietsen ook bijdragen aan andere doelen die we hebben: daarbij zijn leefbaarheid, parkeren, gezondheid en aantrekkelijke openbare ruimte belangrijke thema's.

Concrete doelen die we op dit moment hebben geformuleerd zijn:

1. Doorgaan met- en versnellen van de aanleg regionale snelfietsroutes; aantrekkelijke doorfietsroutes dwars door de stad, met verbindingen naar Velp, Oosterbeek en Wageningen. Hiervoor zijn al middelen gereserveerd. We willen de samenwerking hiervoor met de gemeenten Rheden, Renkum en Wageningen en de provincie Gelderland intensiveren;
2. Verder afronden en verbeteren van het RijnWaalpad (snelfietsroute naar Nijmegen) en De Liemers. We onderzoeken de mogelijkheden om de fietsroute langs de Oude Zevenaarseweg in 2019 te vernieuwen, inclusief de situatie bij de rotonde Calandweg;
3. Het verbeteren van de fietsverbindingen over de Rijn om de verbindingen met- en fietsbereikbaarheid van Arnhem Zuid te verbeteren, inclusief de op- en afgangen langs de Rijn, zoals bij Stadsblokken Meinerswijk;
4. In regionaal verband nieuwe ideeën ontwikkelen voor snelfietsroutes, onder andere naar Huissen en vanuit Elst naar Arnhem-West en Oosterbeek, passend in het actuele fietsbeleid van de provincie Gelderland en Rijk.

Binnen de stad willen we meer doorgaande, verkeersluwe en aantrekkelijke doorfietsroutes realiseren, vanuit de wijken naar de binnenstad. Deze routes liggen door de wijk en zijn losgekoppeld van hoofdwegen voor autoverkeer, met alle voordelen van dien voor fietsers én auto's. We willen de doorstroming van fietsers op kruispunten verbeteren door fietsers meer voorrang te geven bij verkeerslichten of rotondes te overwegen. Ideeën hiervoor willen we begin 2019 ontwikkelen en aan de stad voorleggen.

Om fietsgebruik te stimuleren willen we meer rekening houden met onze kenmerkende Arnhemse hoogteverschillen. We onderzoeken daartoe of het mogelijk is in regionaal verband een plan te maken voor het stimuleren van e-fietsen, inclusief speed pedelecs en elektrische bakfietsen, waarmee het makkelijker omhoog fietsen is.

Plannen voor vernieuwend fietsbeleid willen we voorleggen aan onze partners: van Fietsersbond tot VNO-NCW, om draagvlak te creëren en plannen te versterken.

Om het beleid en plannen van ons college helder te maken is het voornemen om begin 2019 te komen met een 'Accentnota fiets' op basis van het vigerende fietsbeleid zoals beschreven in de *Beleidsnota fietsverkeer, nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers* uit 2013, maar met nieuwe accenten en ambitie. Daarnaast verwachten wij uw raad tegen die tijd ook te kunnen informeren over de nieuwe regionale fietsambitie voor de regio Arnhem-Nijmegen en de kansen hiervoor voor Arnhem.

3. *Welke nieuwe verbindingen zijn er sinds het vaststellen van de nota bijgekomen. Op welke wijze is invulling gegeven aan de ambitie: "Als we willen inzetten op nieuwe fietsers zullen we vooral moeten investeren in ontbrekende schakels in ons hoofdfietsnetwerk."*

   Antwoord: sinds 2013 is een aantal doorgaande snelfietsroutes gerealiseerd, waaronder het RijnWaalpad en de snelfietsroute naar de Liemers. Daarbij is de infrastructuur niet integraal vernieuwd maar op onderdelen. Verdere verbeteringen onderzoeken wij. Op dit moment ligt de focus bij de snelfietsroutes naar Dieren en Wageningen. Meerdere onderdelen zijn in voorbereiding of gerealiseerd, waaronder de Klingelbeekseweg (snelfietsroute Wageningen) en Amerstraat (snelfietsroute naar Dieren). Helaas is de realisatie de afgelopen jaren vertraagd.

4. *Welke ontbrekende schakels wilt u nog invullen en wat is daarvoor de planning?*

   Antwoord: de volgende schakels van snelfietsroutes en fietsroutes staan geprogrammeerd op Arnhems grondgebied:

   Snelfietsroute

Arnhem-Wageningen	Onderlangs-Oude Kraan*-Nieuwe Oeverstraat. *Oude Kraan valt binnen het plan Groene Corridor-Blauwe golven
Arnhem-Dieren	Valckenierstraat-Hugo de Grootstraat-Merwedestraat; verbinding Lange Water-onderdoorgang A12 (verbinding HAN-Larenstein)

   Fietspad Monnikensteeg (fietspad heuvelop)

5. *Waaruit bestaan de door de Gelderlander in haar artikel van 15 augustus genoemde inspanningen door het college voor extra gratis fietsenstallingen aan de Sonsbeekzijde? Op welke termijn wilt u een definitie oplossing hebben?*

   Antwoord: aan de Sonsbeekzijde hebben we inmiddels tijdelijke klemmen aangebracht, hiermee voorzien we in gratis plaatsen voor fietsers. In afstemming met NS gaan we de komende maanden gebruiken om de gehele fietsparkeersituatie rondom station Arnhem CS in beeld brengen en evalueren. Dit betreft de centrumzijde en de Sonsbeekzijde. We zullen voor de zomer van 2019 de raad informeren over onze bevindingen en te treffen maatregelen, inclusief nieuwe maatregelen om (gratis) fietsparkeren bij het station vorm te geven.

6. *Mocht er de komende weken een probleem ontstaan met het "wild stallen" van fietsen in de openbare ruimte rondom de Sonsbeekzijde van het station, welke maatregelen gaat het college dan nemen? Hoe gaat u voorkomen dat er overlast voor de buurt ontstaat?*

Antwoord: wij starten binnenkort met het handhaven en verwijderen van fout geplaatste fietsen in de openbare ruimte rondom de stationsingang Sonsbeekzijde. Daarmee willen we de overlast voor de buurt voorkomen. Tot we nadere plannen hebben ontwikkeld zullen we echter ook oog hebben voor de belangen van treinreizigers die per fiets naar het station komen, aangezien de gratis stallingslocatie Amsterdamseweg is vervallen.

7. *Welke maatregelen heeft u gepland voor het oplossen van de stallingsproblematiek rondom centrale faciliteiten zoals stations, winkelcentra, etc?*

Antwoord: in de binnenstad willen we toe naar een meer beleidsgestuurd fietsparkeerplan. Dat ontbreekt op dit moment. Onderdeel daarvan is een visie op meer gratis bewaakte stallingen rondom de binnenstad waar fietsen veilig staan en die aantrekkingskracht hebben op bezoekers per fiets. Locaties hiervoor willen we koppelen aan aanvoerroutes van fietsers. Daarover willen we graag met uw raad van gedachten wisselen. We willen fietsen stimuleren, maar ook voorkomen dat fietsen overal in de openbare ruimte staan. Naarmate meer bezoekers per fiets naar de binnenstad komen valt er bovendien parkeerruimte vrij voor bezoekers per auto. Het plan moet nog gemaakt worden, ook gerelateerd aan de raadsmoties behorende bij de nota De Arnhemse Binnenstad Binnen Bereik. Concreet wordt er op dit moment een plan gemaakt voor een nieuwe gratis bewaaktstalling op het Gelerijdersplein.

8. *Welk beleid heeft het college voor het verder verhogen van het comfort van de fietspaden, waaronder het asfalteren?*

Antwoord: in de beleidsnota fietsverkeer is duidelijk gesteld dat asfalt uitgangspunt is voor snelfietsroutes en andere hoofdfietsroutes. Wij staan achter dit uitgangspunt en willen dit ook strikter toepassen. Vlak asfalt levert comfort, het voorkomt trillingen en vermindert de rolweerstand van fietsers aanzienlijk. Zeker voor e-fietsen en langere fietsafstanden is (rood) asfalt veel aantrekkelijker om op te fietsen. Daarnaast zijn de onderhoudskosten van asfalt lager. In de afgelopen jaren is vooral het argument ruimtelijke kwaliteit gebruikt als reden om geen asfalt toe te passen en te betegelen, zoals rondom de binnenstad. Wij willen in de toekomst een zorgvuldige afweging blijven maken, ook met oog voor het comfort van fietsers.

9. *Is het eerdergenoemde "omgekeerd ontwerpen" (waarbij bij herinrichting van de openbare ruimte eerst de ruimte voor de fiets en voetganger wordt ingericht en de resterende ruimte daarna voor het autoverkeer) nog steeds van toepassing. Kunt u voorbeelden geven waar dit toegepast is? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord: dit principe speelt vooral op wegen met scheiding van verkeerssoorten. Wij zijn van mening dat de aanstaande herinrichting van de Apeldoornseweg hiervan een goed voorbeeld is.

Daar krijgen fiets en voetganger meer ruimte en wordt de veiligheid sterk verbeterd. Ook op wegen met gemengd verkeer en een lage snelheid (30km/u), zoals in woonstraten, de binnenstad en straten als de Steenstraat willen we in de toekomst meer aandacht geven aan ruimte voor de fietser, en meer werken met het principe 'auto te gast'. Daarmee ontstaat een veiliger en prettiger verblijfsklimaat en een rustiger verkeersbeeld, terwijl de bereikbaarheid voor bezoekers per auto niet verminderd.

10. *Wat is het beleid van het College ten aanzien van het afsluiten van fietsroutes in het hoofdfietsnetwerk?*

    Antwoord: wij zijn terughoudend zijn met het afsluiten van fietsroutes uit het hoofdfietsnetwerk. In geval van genoemd voorbeeld (Amsterdamseweg) is sprake van een bijzondere situatie waarbij het bouwproject over het fietspad wordt gebouwd en er geen ruimte is om het fietsverkeer over de hoofdrijbaan te leiden.

11. *Bent u het met ons eens dat een afsluiting van een route in het hoofdfietsnetwerk in basis voorkomen moet worden, maar dat mocht afsluiting voor langere tijd echt niet voorkomen kunnen worden een kwalitatief volwaardig alternatief geboden moet worden dat voldoet aan de criteria die de nota aan het hoofdfietsnetwerk stelt?*

    Antwoord: dat zijn wij met u eens.

12. *Deelt het college onze ambitie om ervoor te zorgen dat fietsers sneller door kunnen rijden en minder moeten wachten voor verkeerslichten?*

    Antwoord: wij delen deze ambitie, zoals ook verwoord in de Beleidsnota fiets. Zeker op hoofdroutes voor autoverkeer kan dat vaak ook, bijvoorbeeld door rechtsafslaand autoverkeer wat langer te laten wachten. Beter nog vinden wij de denkrichting die hierboven is gegeven dat fietsroutes in de toekomst meer door autoluwe gebieden gaan, waar de kruispunten niet geregeld hoeven te worden met verkeerslichten.

13. *Zou de oplossing van de Gemeente Enschede ook in Arnhem kunnen? Zo nee, welke alternatieven heeft u en wanneer worden die gerealiseerd?*

    Antwoord: wij zijn geïnteresseerd in dit principe, zeker als fietsers daarmee sneller groen licht krijgen en de doorstroming verbetert.

14. *Welke andere concrete acties heeft u nog gepland staan voor het stimuleren van het fietsgebruik en het realiseren van de ambities uit de nota "Nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers", en wat is daarvoor de planning?*

Antwoord: het bovenstaande geeft een goed beeld van onze intenties en beleidsdoelen voor de komende tijd.

In het vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

Cc: Raadsleden en fractievolgers

Aan de gemeenteraad

Datum	:	23 oktober 2018
Zaaknummer	:	300697
Contactpersoon	:	Martijn te Lintelo
Telefoonnummer	:	026-3772184

Onderwerp: Schriftelijke vragen art.44 Rvo inzake "Op die fiets!"

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid Maarten Venhoek van de fractie D66 heeft ons bij brief, ingekomen 24 augustus 2018, schriftelijke vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met als onderwerp "Op die fiets!". De brief met vragen is als bijlage toegevoegd aan deze reactie.

Ter beantwoording van de vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Deelt het college nog steeds de ambitie van de raad: "de bestaande fietser beter faciliteren maar vooral automobilisten verleiden meer te fietsen."?*

   Antwoord: ja, het college deelt deze ambitie. Meer fietsgebruik in en naar Arnhem is belangrijk voor de stedelijke bereikbaarheid, het stedelijk leefklimaat en voor het economisch functioneren van stad en regio.

2. *Welke concrete doelen heeft u daarvoor geformuleerd en welke tijdslijnen heeft u daaraan verbonden?*

   Antwoord: zoals ons collegeakkoord beschrijft, is de bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder, van groot belang. Het stimuleren van de fiets als stedelijk vervoermiddel past daar goed in, ook naar omliggende plaatsen in de regio.
   De bereikbaarheid van de stad is gebaat bij een hoger fietsgebruik; datzelfde geldt voor het stedelijk leefklimaat en gezondheid van onze bewoners. We streven ernaar het gebruik van de fiets in en naar de stad te vergroten, als alternatief voor de auto. Daarbij schrijven we niets voor, maar laten de keuze aan de Arnhemmer of bezoekers en werknemers uit omliggende plaatsen. Het fietsklimaat in de stad en de kwaliteit van fietsroutes moet het verschil maken en daarom een flinke oppepper krijgen; de fiets moet voor korte ritten een gelijkwaardig of beter alternatief worden.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad: de fiets past daar goed in, als meest duurzame vervoerswijze. Een overstap naar de fiets biedt ruimte voor mensen die per auto willen komen. Naast stedelijke bereikbaarheid kan meer fietsen ook bijdragen aan andere doelen die we hebben: daarbij zijn leefbaarheid, parkeren, gezondheid en aantrekkelijke openbare ruimte belangrijke thema's.

Concrete doelen die we op dit moment hebben geformuleerd zijn:

1. Doorgaan met- en versnellen van de aanleg regionale snelfietsroutes; aantrekkelijke doorfietsroutes dwars door de stad, met verbindingen naar Velp, Oosterbeek en Wageningen. Hiervoor zijn al middelen gereserveerd. We willen de samenwerking hiervoor met de gemeenten Rheden, Renkum en Wageningen en de provincie Gelderland intensiveren;
2. Verder afronden en verbeteren van het RijnWaalpad (snelfietsroute naar Nijmegen) en De Liemers. We onderzoeken de mogelijkheden om de fietsroute langs de Oude Zevenaarseweg in 2019 te vernieuwen, inclusief de situatie bij de rotonde Calandweg;
3. Het verbeteren van de fietsverbindingen over de Rijn om de verbindingen met- en fietsbereikbaarheid van Arnhem Zuid te verbeteren, inclusief de op- en afgangen langs de Rijn, zoals bij Stadsblokken Meinerswijk;
4. In regionaal verband nieuwe ideeën ontwikkelen voor snelfietsroutes, onder andere naar Huissen en vanuit Elst naar Arnhem-West en Oosterbeek, passend in het actuele fietsbeleid van de provincie Gelderland en Rijk.

Binnen de stad willen we meer doorgaande, verkeersluwe en aantrekkelijke doorfietsroutes realiseren, vanuit de wijken naar de binnenstad. Deze routes liggen door de wijk en zijn losgekoppeld van hoofdwegen voor autoverkeer, met alle voordelen van dien voor fietsers én auto's. We willen de doorstroming van fietsers op kruispunten verbeteren door fietsers meer voorrang te geven bij verkeerslichten of rotondes te overwegen. Ideeën hiervoor willen we begin 2019 ontwikkelen en aan de stad voorleggen.

Om fietsgebruik te stimuleren willen we meer rekening houden met onze kenmerkende Arnhemse hoogteverschillen. We onderzoeken daartoe of het mogelijk is in regionaal verband een plan te maken voor het stimuleren van e-fietsen, inclusief speed pedelecs en elektrische bakfietsen, waarmee het makkelijker omhoog fietsen is.

Plannen voor vernieuwend fietsbeleid willen we voorleggen aan onze partners: van Fietsersbond tot VNO-NCW, om draagvlak te creëren en plannen te versterken.

Om het beleid en plannen van ons college helder te maken is het voornemen om begin 2019 te komen met een 'Accentnota fiets' op basis van het vigerende fietsbeleid zoals beschreven in de *Beleidsnota fietsverkeer, nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers* uit 2013, maar met nieuwe accenten en ambitie. Daarnaast verwachten wij uw raad tegen die tijd ook te kunnen informeren over de nieuwe regionale fietsambitie voor de regio Arnhem-Nijmegen en de kansen hiervoor voor Arnhem.

3. *Welke nieuwe verbindingen zijn er sinds het vaststellen van de nota bijgekomen. Op welke wijze is invulling gegeven aan de ambitie: "Als we willen inzetten op nieuwe fietsers zullen we vooral moeten investeren in ontbrekende schakels in ons hoofdfietsnetwerk."*

   Antwoord: sinds 2013 is een aantal doorgaande snelfietsroutes gerealiseerd, waaronder het RijnWaalpad en de snelfietsroute naar de Liemers. Daarbij is de infrastructuur niet integraal vernieuwd maar op onderdelen. Verdere verbeteringen onderzoeken wij. Op dit moment ligt de focus bij de snelfietsroutes naar Dieren en Wageningen. Meerdere onderdelen zijn in voorbereiding of gerealiseerd, waaronder de Klingelbeekseweg (snelfietsroute Wageningen) en Amerstraat (snelfietsroute naar Dieren). Helaas is de realisatie de afgelopen jaren vertraagd.

4. *Welke ontbrekende schakels wilt u nog invullen en wat is daarvoor de planning?*

   Antwoord: de volgende schakels van snelfietsroutes en fietsroutes staan geprogrammeerd op Arnhems grondgebied:

   Snelfietsroute

Arnhem-Wageningen	Onderlangs-Oude Kraan*-Nieuwe Oeverstraat. *Oude Kraan valt binnen het plan Groene Corridor-Blauwe golven
Arnhem-Dieren	Valckenierstraat-Hugo de Grootstraat-Merwedestraat; verbinding Lange Water-onderdoorgang A12 (verbinding HAN-Larenstein)

   Fietspad Monnikensteeg (fietspad heuvelop)

5. *Waaruit bestaan de door de Gelderlander in haar artikel van 15 augustus genoemde inspanningen door het college voor extra gratis fietsenstallingen aan de Sonsbeekzijde? Op welke termijn wilt u een definitie oplossing hebben?*

   Antwoord: aan de Sonsbeekzijde hebben we inmiddels tijdelijke klemmen aangebracht, hiermee voorzien we in gratis plaatsen voor fietsers. In afstemming met NS gaan we de komende maanden gebruiken om de gehele fietsparkeersituatie rondom station Arnhem CS in beeld brengen en evalueren. Dit betreft de centrumzijde en de Sonsbeekzijde. We zullen voor de zomer van 2019 de raad informeren over onze bevindingen en te treffen maatregelen, inclusief nieuwe maatregelen om (gratis) fietsparkeren bij het station vorm te geven.

6. *Mocht er de komende weken een probleem ontstaan met het "wild stallen" van fietsen in de openbare ruimte rondom de Sonsbeekzijde van het station, welke maatregelen gaat het college dan nemen? Hoe gaat u voorkomen dat er overlast voor de buurt ontstaat?*

Antwoord: wij starten binnenkort met het handhaven en verwijderen van fout geplaatste fietsen in de openbare ruimte rondom de stationsingang Sonsbeekzijde. Daarmee willen we de overlast voor de buurt voorkomen. Tot we nadere plannen hebben ontwikkeld zullen we echter ook oog hebben voor de belangen van treinreizigers die per fiets naar het station komen, aangezien de gratis stallingslocatie Amsterdamseweg is vervallen.

7. *Welke maatregelen heeft u gepland voor het oplossen van de stallingsproblematiek rondom centrale faciliteiten zoals stations, winkelcentra, etc?*

Antwoord: in de binnenstad willen we toe naar een meer beleidsgestuurd fietsparkeerplan. Dat ontbreekt op dit moment. Onderdeel daarvan is een visie op meer gratis bewaakte stallingen rondom de binnenstad waar fietsen veilig staan en die aantrekkingskracht hebben op bezoekers per fiets. Locaties hiervoor willen we koppelen aan aanvoerroutes van fietsers. Daarover willen we graag met uw raad van gedachten wisselen. We willen fietsen stimuleren, maar ook voorkomen dat fietsen overal in de openbare ruimte staan. Naarmate meer bezoekers per fiets naar de binnenstad komen valt er bovendien parkeerruimte vrij voor bezoekers per auto. Het plan moet nog gemaakt worden, ook gerelateerd aan de raadsmoties behorende bij de nota De Arnhemse Binnenstad Binnen Bereik. Concreet wordt er op dit moment een plan gemaakt voor een nieuwe gratis bewaaktstalling op het Gelerijdersplein.

8. *Welk beleid heeft het college voor het verder verhogen van het comfort van de fietspaden, waaronder het asfalteren?*

Antwoord: in de beleidsnota fietsverkeer is duidelijk gesteld dat asfalt uitgangspunt is voor snelfietsroutes en andere hoofdfietsroutes. Wij staan achter dit uitgangspunt en willen dit ook strikter toepassen. Vlak asfalt levert comfort, het voorkomt trillingen en vermindert de rolweerstand van fietsers aanzienlijk. Zeker voor e-fietsen en langere fietsafstanden is (rood) asfalt veel aantrekkelijker om op te fietsen. Daarnaast zijn de onderhoudskosten van asfalt lager. In de afgelopen jaren is vooral het argument ruimtelijke kwaliteit gebruikt als reden om geen asfalt toe te passen en te betegelen, zoals rondom de binnenstad. Wij willen in de toekomst een zorgvuldige afweging blijven maken, ook met oog voor het comfort van fietsers.

9. *Is het eerdergenoemde "omgekeerd ontwerpen" (waarbij bij herinrichting van de openbare ruimte eerst de ruimte voor de fiets en voetganger wordt ingericht en de resterende ruimte daarna voor het autoverkeer) nog steeds van toepassing. Kunt u voorbeelden geven waar dit toegepast is? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord: dit principe speelt vooral op wegen met scheiding van verkeerssoorten. Wij zijn van mening dat de aanstaande herinrichting van de Apeldoornseweg hiervan een goed voorbeeld is.

Daar krijgen fiets en voetganger meer ruimte en wordt de veiligheid sterk verbeterd. Ook op wegen met gemengd verkeer en een lage snelheid (30km/u), zoals in woonstraten, de binnenstad en straten als de Steenstraat willen we in de toekomst meer aandacht geven aan ruimte voor de fietser, en meer werken met het principe 'auto te gast'. Daarmee ontstaat een veiliger en prettiger verblijfsklimaat en een rustiger verkeersbeeld, terwijl de bereikbaarheid voor bezoekers per auto niet verminderd.

10. *Wat is het beleid van het College ten aanzien van het afsluiten van fietsroutes in het hoofdfietsnetwerk?*

    Antwoord: wij zijn terughoudend zijn met het afsluiten van fietsroutes uit het hoofdfietsnetwerk. In geval van genoemd voorbeeld (Amsterdamseweg) is sprake van een bijzondere situatie waarbij het bouwproject over het fietspad wordt gebouwd en er geen ruimte is om het fietsverkeer over de hoofdrijbaan te leiden.

11. *Bent u het met ons eens dat een afsluiting van een route in het hoofdfietsnetwerk in basis voorkomen moet worden, maar dat mocht afsluiting voor langere tijd echt niet voorkomen kunnen worden een kwalitatief volwaardig alternatief geboden moet worden dat voldoet aan de criteria die de nota aan het hoofdfietsnetwerk stelt?*

    Antwoord: dat zijn wij met u eens.

12. *Deelt het college onze ambitie om ervoor te zorgen dat fietsers sneller door kunnen rijden en minder moeten wachten voor verkeerslichten?*

    Antwoord: wij delen deze ambitie, zoals ook verwoord in de Beleidsnota fiets. Zeker op hoofdroutes voor autoverkeer kan dat vaak ook, bijvoorbeeld door rechtsafslaand autoverkeer wat langer te laten wachten. Beter nog vinden wij de denkrichting die hierboven is gegeven dat fietsroutes in de toekomst meer door autoluwe gebieden gaan, waar de kruispunten niet geregeld hoeven te worden met verkeerslichten.

13. *Zou de oplossing van de Gemeente Enschede ook in Arnhem kunnen? Zo nee, welke alternatieven heeft u en wanneer worden die gerealiseerd?*

    Antwoord: wij zijn geïnteresseerd in dit principe, zeker als fietsers daarmee sneller groen licht krijgen en de doorstroming verbetert.

14. *Welke andere concrete acties heeft u nog gepland staan voor het stimuleren van het fietsgebruik en het realiseren van de ambities uit de nota "Nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers", en wat is daarvoor de planning?*

Antwoord: het bovenstaande geeft een goed beeld van onze intenties en beleidsdoelen voor de komende tijd.

In het vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

Cc: Raadsleden en fractievolgers

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	14 november 2018
Ter bespreking van	Vaststellen Ontwerp Meerjarenprogramma Begroting 2019-2021
Motie van	Joël van der Loo, Mark Coenders (GroenLinks), Leo de Groot (PvdD) en Eric Greving (PvdA)
Titel motie	Binnenstad fietsvriendelijk
Nummer Zaaknummer	18M63 / 2g3226

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:
- Er sprake is van een exponentiele toename in het fietsgebruik in stedelijke gebieden;
- Er steeds meer gebruik gemaakt wordt van elektrische fietsen, OV-fiets en speed-pedelecs;
- In de binnenstad de bezettingsgraad van de stallingen toeneemt;
- Bezoekers van bijvoorbeeld Musis en het Stadstheater hun fiets ook graag 's avonds bewaakt stallen tot dat de voorstellingen zijn afgelopen.

Overwegende dat
- Eén van de doelen uit NEMIA is het reduceren van uitstoot van stikstofoxiden en roet;
- De fiets hét vervoermiddel is om emissievrij de binnenstad te bereiken;
- De gemeenteraad op 27 november 2017 een motie van GroenLinks aan heeft genomen voor het uitvoeren van een onderzoek naar de mogelijkheid naar pop-up fietsenstallingen in de zuidelijk binnenstad.

Verzoekt het college
- Meer bewaakte en onbewaakte stallingsplaatsen te realiseren in de (zuidelijke) binnenstad en hiervoor onderzoek te doen naar geschikte locaties en op welke dagen/tijdstippen er behoefte is om de bewaakte stallingen 's avonds langer open te houden in verband met voorstellingen, concerten, evenementen enzovoort;
- Te onderzoeken of de bereikbaarheid van de binnenstad met de fiets verder verbeterd kan worden door bijvoorbeeld fietsstraten en fietsers voorrang te geven bij verkeerslichten;
- Deze verbetering te verwerken in de aangekondigde Accentnota fiets.

AANGENOMEN

en gaat over tot de orde van de dag

Joël van der Loo en Mark Coenders, GroenLinks
Leo de Groot, Partij voor de Dieren
Eric Greving, Partij van de Arbeid

Voor	**38**	*Motie "Binnenstad fietsvriendelijk" (18M63)*
Tegen	**1**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	5	1
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

SP	3	0
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	~~30 januari~~ 2019 13 FEBRUARI
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de orde
Motie van	Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD) Ine van Burgsteden (CDA) Gerrie Elfrink (SP)
Titel motie	Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken
Nummer Zaaknummer	18M96

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- De fiets voor vrijwel iedereen beschikbaar, bruikbaar, betaalbaar en vaak ook het snelste vervoermiddel in de stad is.
- Arnhem veel fietsvriendelijker kan en moet zijn.
- Het college in de jaren 2019-2022 een intensivering van het wegenonderhoud heeft begroot (resp. € 465.000, € 930.000, € 930.000 en € 930.000).
- Er meerdere knelpunten voor fietsers zijn in Arnhem die om een snelle oplossing vragen
- Er meerdere fietspaden zijn die de laatste jaren nog zijn uitgevoerd in tegels en niet in asfalt zoals in de nota “nieuwe verbindingen nieuwe fietsers” is afgesproken

Overwegende dat

- Dat stimulering van het fietsgebruik een goede infrastructuur vereist die uitnodigt om de fiets te gebruiken.
- Het fietsgebruik een positieve bijdrage levert aan de gezondheid van de inwoners
- Het fietsgebruik als alternatief voor de auto een positieve bijdrage levert aan de verbetering van de luchtkwaliteit.

INGETROKKEN

18mg6/P2

Draagt het college op: - Bij het onderhoud aan wegen en fietspaden prioriteit te geven aan allereerst fietspaden en daarna wegen met gemarkeerde fietsstroken - De raad voor het einde van februari 2019 een overzicht met daarin de prioriteitsvolgorde te geven van de wegen welke in 2019 en 2020 worden onderhouden.
en gaat over tot de orde van de dag Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD) Ine van Burgsteden (CDA) Gerrie Elfrink (SP)

Aan het College van Burgemeester en Wethouders

en de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem

Datum: 20 november 2019

Onderwerp: reactie Accentnota fiets, onderdeel “Over de Noord”

Geacht College en geachte Gemeenteraadsleden,

Wij hebben zeer recent kennisgenomen van de Accentnota fiets. Graag vragen wij uw aandacht voor het volgende.

U zult begrijpen dat wij als natuurorganisaties fietsgebruik propageren en dat wij het een goede zaak vinden als daar nieuw beleid voor wordt geformuleerd. Van belang is dat daarbij van tevoren goed wordt gekeken naar wat wenselijk en haalbaar is als het gaat aanpassing van fietsverbindingen.

Met betrekking tot een beoogde nieuwe oost-westroute dwars door Arnhem (‘Over de Noord’) langs het spoor tussen Arnhem en Oosterbeek 3091 in de Accentnota en de aantakking naar het zuiden route 2907 zijn wij van mening dat met een aantal zaken geen rekening is gehouden. Om de volgende redenen is deze optie niet wenselijk:

a. de beoogde fietsroutes gaan door Natura2000 en het Gelders Natuur Netwerk. Het bestaande fietspad dat hier door de natuur loopt is niet bedoeld als regionaal belangrijke verbinding voor woon-werkverkeer. Intensivering van het gebruik is daarom niet wenselijk gelet de diverse natuur- en landschapsdoelstellingen.
b. De beoogde routes gaan door landgoed Mariëndaal van Geldersch Landschap Kasteelen (Rijksmonument). Met Geldersch Landschap en Kasteelen is van tevoren geen enkel overleg geweest voor een eerste verkenning. Nu is er geen andere mogelijkheid dan om via deze weg bezwaar kenbaar te maken. Dit gelet de locatie-eigendommen van Geldersch Landschap en Kasteelen en de te beschermen waarden die niet samengaan met de beoogde ontwikkelingen.
c. Wat betreft sociale veiligheid is het traject ongunstig gesitueerd met name als het gaat om de vroege ochtend-, avond- en nachturen. Verlichting is hier ook absoluut niet wenselijk vanwege de natuur- en landschapsdoelstellingen.
d. Er ligt dan ook een prima bestaande fietsroute langs de Utrechtseweg, die qua sociale veiligheid veel beter scoort, verlicht is en beter aansluit op andere routes en bovendien beter en sneller doorfietst. Wij vragen ons dan ook af waarom deze niet op de kaart staat.
e. de route langs de noord bevat diverse steile klimmen en is niet geschikt om goed door te kunnen fietsen.

Ons verzoek daarom is om de Accentnota Fiets wat betreft de route 3091 en de verbindende tak vanaf route 3091 naar route 2907 te herzien gelet de genoemde bezwaren en niet in de huidige vorm vast te stellen.

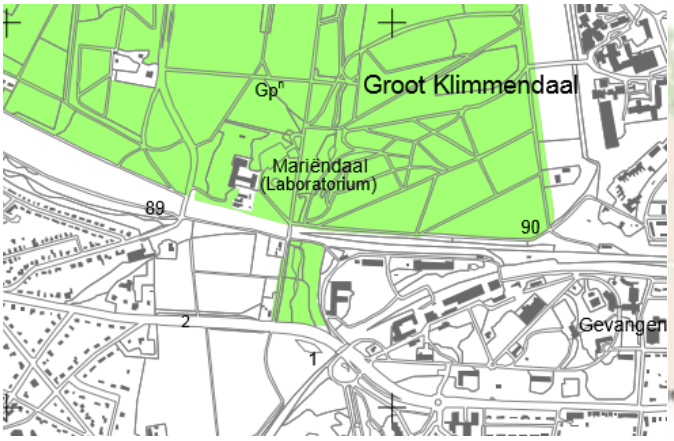

Natura2000 Veluwe

Eigendommen Geldersch Landschap en Kasteelen

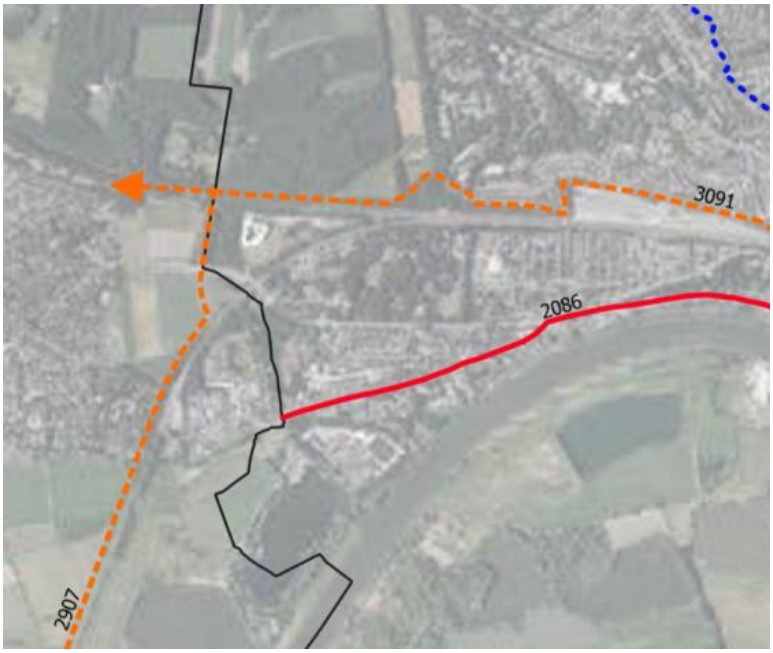

Hoogachtend, mede namens Geldersch Landschap en Kasteelen

Bernhard Oosting

Gelderse Natuur en Milieufederatie

Inspraak door **Fietsersbond, afd. Arnhem**
Politieke Avond - 20/11/2019
Onderwerp: **Accentnota Fiets**

Nederland komt zo langzamerhand stil te staan. Recent heeft de Hoge Raad gehakt gemaakt van het Nederlandse stikstofbeleid. En binnenkort zal de Hoge Raad ook uitspraak doen in de klimaatzaak die Urgenda heeft aangespannen tegen de Nederlandse Staat en als die de uitspraken van de lagere rechters volgt, zal dit betekenen dat de Nederlandse overheid zijn inspanningsverplichtingen nog aanzienlijk zal moeten verhogen om de uitstoot van broeikasgassen afdoende te reduceren.

En we weten met elkaar dat onze mobiliteit een significante bijdrage levert aan beide vormen van uitstoot, naast de uitstoot van bijvoorbeeld fijnstof. En zoals de Accentnota Fiets ook aangeeft, zijn een groot deel van onze ritten met auto ook uitstekend fietsbaar. En de fiets is natuurlijke de absolute kampioen als het gaat om een voertuig met een minimale uitstoot. En dan hebben we het nog niet eens over de voordelen die fietsen heeft voor de gezondheid en bereikbaarheid, waar de Accentnota Fiets ook aandacht voor heeft. Maar hoe krijg je mensen zover dat de fiets boven de auto verkozen wordt?

Daarvoor moet fietsen vooral leuk zijn, ook in een heuvelachtige stad als Arnhem. Gelukkig worden we hierbij al een flink stuk op weg geholpen door de onstuitbare opmars van de e-bike. En ook de opkomst van bijvoorbeeld de bakfiets geeft ouders de mogelijkheid hun kinderen met de fiets naar school of elders te vervoeren. En minstens even belangrijk is de kwaliteit van het wegennet. Zowel waar het gaat om kwalitatief goede verbindingen tussen de bestemmingen alsook hoe de weginrichting wordt vorm gegeven, in duidelijkheid, veiligheid én de detaillering in de uitvoering.

Waar je dan niet op zit te wachten is een nieuwe Steenstraat, waar de projectleider ons destijds vroeg of we de nieuwe inrichting niet mooi vonden. Nou nee: stuiteren over verkeersdrempels, klinkers, putdeksels en door watergoten als een tramrails, samen met een overdaad aan auto's die ook nog eens te pas en te onpas her en der op de weg worden geparkeerd en uiterst links rijden in de baan van tegemoet komende fietsers. Bij onze opmerkingen over die drempels, die volgens hem zo mooi in het straatbeeld passen, zei hij doodleuk dat je dan toch gewoon even uit het zadel gaat; en ouderen dan, kinderen in een zitje? Ik heb hem maar niet gevraagd om achter op mijn bagagedrager plaats te nemen… Mooi zou de Steenstraat zijn geweest als je die comfortabel en veilig als fietser kunt gebruiken, zonder voortdurende conflicten met andere weggebruikers. Dan heb je tenminste ook de gelegenheid om van je omgeving te genieten. Fietsen in de Steenstraat is niet leuk en die wordt daarom door veel fietsers gemeden!

Gelukkig zien we op veel plaatsen in Arnhem het wel goed gaan en deze Accentnota Fiets kan helpen om van Arnhem een echte fietsstad te maken. Die ambitie is hard nodig om Arnhem schoner en leefbaar te houden. Maar om die noodzakelijke ambitie waar te maken, vraagt dit om een passend budget én dat het ambtelijk apparaat deze ambitie omarmt en uitgangspunt maakt van infrastructurele projecten, zodat er in het vervolg bijvoorbeeld wél comfortabel asfalt wordt gebruikt in bijvoorbeeld een fietspad dat binnen afzienbare tijd onderdeel wordt van een geweldige snelfietsroute Arnhem-Dieren.

Wij wensen oprecht dat ditmaal de gemeente Arnhem haar eigen ambitie, zoals vastgelegd in de *Accentnota Fiets, Fietsambitie Arnhem 2019-2024*, zal waarmaken, zowel politiek als ambtelijk.

Jos de Bont, namens Fietsersbond afdeling Arnhem
arnhem@fietsersbond.nl

Inspraak door **Fietsersbond, afd. Arnhem**
Politieke Avond - 20/11/2019
Onderwerp: **Accentnota Fiets**

Nederland komt zo langzamerhand stil te staan. Recent heeft de Hoge Raad gehakt gemaakt van het Nederlandse stikstofbeleid. En binnenkort zal de Hoge Raad ook uitspraak doen in de klimaatzaak die Urgenda heeft aangespannen tegen de Nederlandse Staat en als die de uitspraken van de lagere rechters volgt, zal dit betekenen dat de Nederlandse overheid zijn inspanningsverplichtingen nog aanzienlijk zal moeten verhogen om de uitstoot van broeikasgassen afdoende te reduceren.

En we weten met elkaar dat onze mobiliteit een significante bijdrage levert aan beide vormen van uitstoot, naast de uitstoot van bijvoorbeeld fijnstof. En zoals de Accentnota Fiets ook aangeeft, zijn een groot deel van onze ritten met auto ook uitstekend fietsbaar. En de fiets is natuurlijke de absolute kampioen als het gaat om een voertuig met een minimale uitstoot. En dan hebben we het nog niet eens over de voordelen die fietsen heeft voor de gezondheid en bereikbaarheid, waar de Accentnota Fiets ook aandacht voor heeft. Maar hoe krijg je mensen zover dat de fiets boven de auto verkozen wordt?

Daarvoor moet fietsen vooral leuk zijn, ook in een heuvelachtige stad als Arnhem. Gelukkig worden we hierbij al een flink stuk op weg geholpen door de onstuitbare opmars van de e-bike. En ook de opkomst van bijvoorbeeld de bakfiets geeft ouders de mogelijkheid hun kinderen met de fiets naar school of elders te vervoeren. En minstens even belangrijk is de kwaliteit van het wegennet. Zowel waar het gaat om kwalitatief goede verbindingen tussen de bestemmingen alsook hoe de weginrichting wordt vorm gegeven, in duidelijkheid, veiligheid én de detaillering in de uitvoering.

Waar je dan niet op zit te wachten is een nieuwe Steenstraat, waar de projectleider ons destijds vroeg of we de nieuwe inrichting niet mooi vonden. Nou nee: stuiteren over verkeersdrempels, klinkers, putdeksels en door watergoten als een tramrails, samen met een overdaad aan auto's die ook nog eens te pas en te onpas her en der op de weg worden geparkeerd en uiterst links rijden in de baan van tegemoet komende fietsers. Bij onze opmerkingen over die drempels, die volgens hem zo mooi in het straatbeeld passen, zei hij doodleuk dat je dan toch gewoon even uit het zadel gaat; en ouderen dan, kinderen in een zitje? Ik heb hem maar niet gevraagd om achter op mijn bagagedrager plaats te nemen… Mooi zou de Steenstraat zijn geweest als je die comfortabel en veilig als fietser kunt gebruiken, zonder voortdurende conflicten met andere weggebruikers. Dan heb je tenminste ook de gelegenheid om van je omgeving te genieten. Fietsen in de Steenstraat is niet leuk en die wordt daarom door veel fietsers gemeden!

Gelukkig zien we op veel plaatsen in Arnhem het wel goed gaan en deze Accentnota Fiets kan helpen om van Arnhem een echte fietsstad te maken. Die ambitie is hard nodig om Arnhem schoner en leefbaar te houden. Maar om die noodzakelijke ambitie waar te maken, vraagt dit om een passend budget én dat het ambtelijk apparaat deze ambitie omarmt en uitgangspunt maakt van infrastructurele projecten, zodat er in het vervolg bijvoorbeeld wél comfortabel asfalt wordt gebruikt in bijvoorbeeld een fietspad dat binnen afzienbare tijd onderdeel wordt van een geweldige snelfietsroute Arnhem-Dieren.

Wij wensen oprecht dat ditmaal de gemeente Arnhem haar eigen ambitie, zoals vastgelegd in de *Accentnota Fiets, Fietsambitie Arnhem 2019-2024*, zal waarmaken, zowel politiek als ambtelijk.

Jos de Bont, namens Fietsersbond afdeling Arnhem
arnhem@fietsersbond.nl

BEHANDELRESULTAAT

Informerende ronde

GEMEENTE Arnhem

Accentnota Fiets

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Es (VVD), Van den Broek (CDA), Andeweg (D66), Van der Loo (GroenLinks), Van den Broek (ChristenUnie), Bouma (PvdA), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem), Van Plateringen (AOP), Elfrink (SP), De Groot (PvdD)
Niet aanwezig: de fracties**:** PVV

Verder aanwezig: M. te Lintelo (bestuursadviseur Mobiliteit), J. de Bont (bestuurslid Fietsersbond Arnhem)

Aanleiding
Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. De fiets is een belangrijke vorm van duurzame mobiliteit en draagt bij aan een leefbare stad. Het Arnhems fietsbeleid dateert uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, vanuit de actuele stedelijke context en met nieuwe accenten en aanscherping van beleid. De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en meer tempo wordt gemaakt met uitvoering.
De heer Te Lintelo heeft de nota tijdens deze behandeling gepresenteerd en nader toegelicht. De heer De Bont heeft vervolgens vanuit de Fietsersbond Arnhem zijn zienswijze gedeeld. Waarna er de gelegenheid was voor de aanwezige vertegenwoordigers van raadsfracties om vragen vragen te stellen.

Technische vragen
1. Naar aanleiding van de vraag van D66 komt de heer Te Lintelo voor de volgende raadsbehandeling met een financieel raming (incl. cofinanciering) en planning van de opgenomen ambities in de Accentnota Fiets.
2. De presentatie (incl. kaart) wordt toegevoegd aan het vergaderstukken in het bestuurlijk informatie systeem (ibabs).

Conclusie
Niet alle vragen zijn aanbod gekomen in deze eerste ronde. Op 4 december wordt de behandeling vervolgd met een korte Hiervoor

De raadsadviseur,

G. Dijkstra

De voorzitter,

L. Manders

ACCENTNOTA FIETS

FIETSAMBITIE ARNHEM 2019-2024

Presentatie Politieke avond
20 november 2019

made in [Arnhem]

1. Naar een bereikbare en duurzame stad

2. Nieuwe fietsambitie

GEMEENTE Arnhem

3. Kansen voor de fiets

4. Het plan

5. Fietsagenda Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Economie en bereikbaarheid

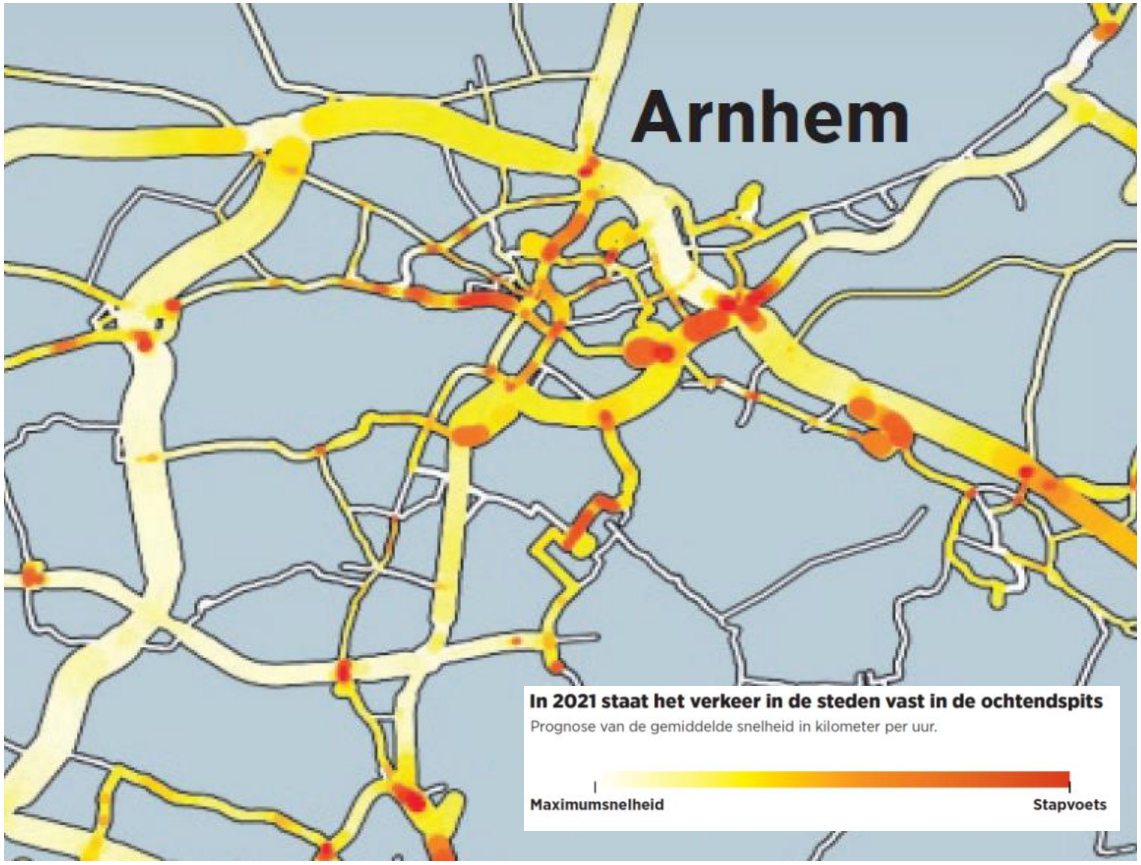

[meer inzet op fiets draagt bij aan een bereikbare stad in een bereikbare regio]

Duurzame stad

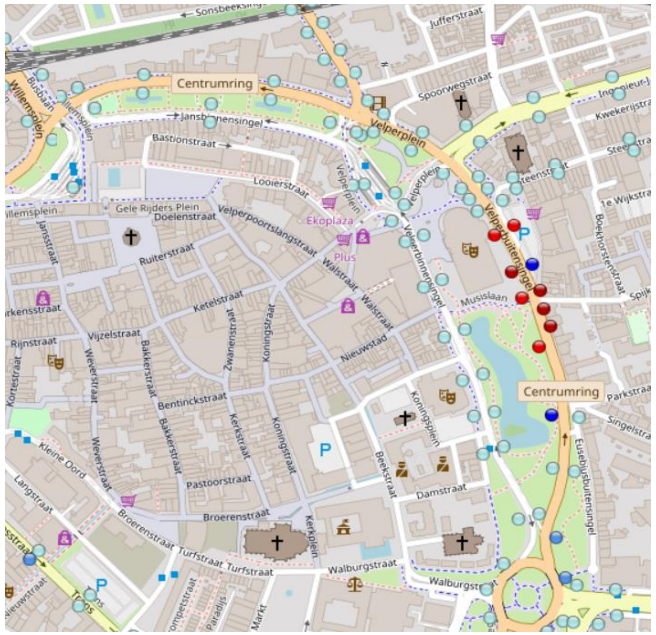

[fiets als middel voor een beter Arnhem]

[de fiets is de meest duurzame stedelijke vervoerswijze]

[een hoger fietsgebruik draagt op allerlei manieren bij aan een betere stad]

Naar een bereikbare stad in een bereikbare regio (3)

Gezonde urban lifestyle

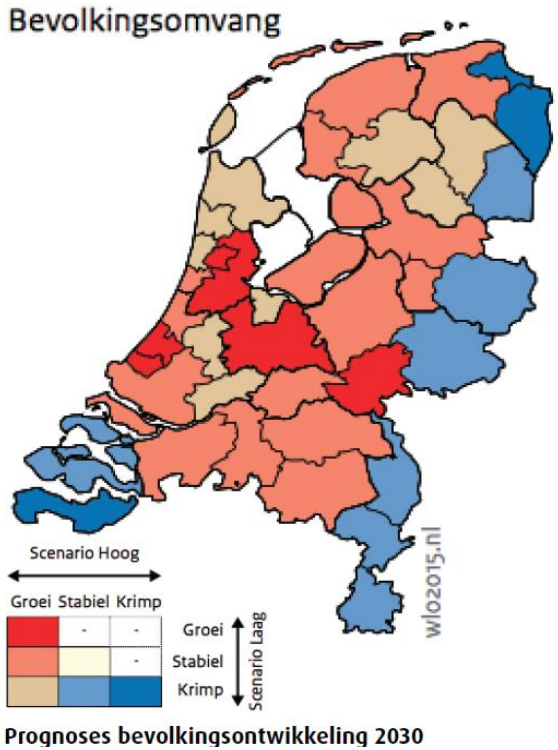

Prognoses bevolkingsontwikkeling 2030

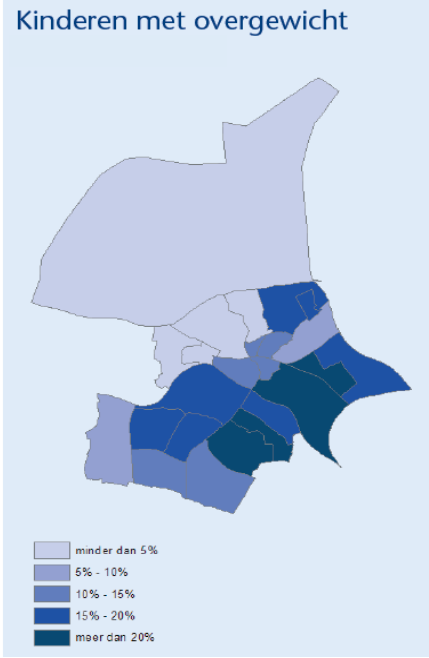

[nabijheid is een kwaliteit voor de stad, met de fiets als aangewezen vervoermiddel]

[duurzame stedelijke ontwikkeling]

[de fiets is betaalbare mobiliteit]

Doelen

- meer fietsgebruik, stedelijk en vanuit de regio
- het beïnvloeden van duurzaam stedelijk verplaatsingsgedrag
- meer korte ritten per fiets
- de binnenstad en stedelijke bestemmingen beter bereikbaar maken
- voor alle inwoners van de stad
- beter stedelijk leefklimaat, waaronder schone lucht
- inspelen op de trend van toenemende stedelijke verdichting en urbanisatie
- het verduurzamen en toekomstvast maken van het stedelijk vervoersnetwerk

[de betekenis van fiets in de stad van de toekomst]

[fundament: Beleidsnota Fietsverkeer 2012]

[nota ‘de Arnhemse Binnenstad binnen bereik’]

[aansluiten bij regionale samenwerkingsagenda fiets]

[basis voor uitvoering]

Befietsbare afstanden

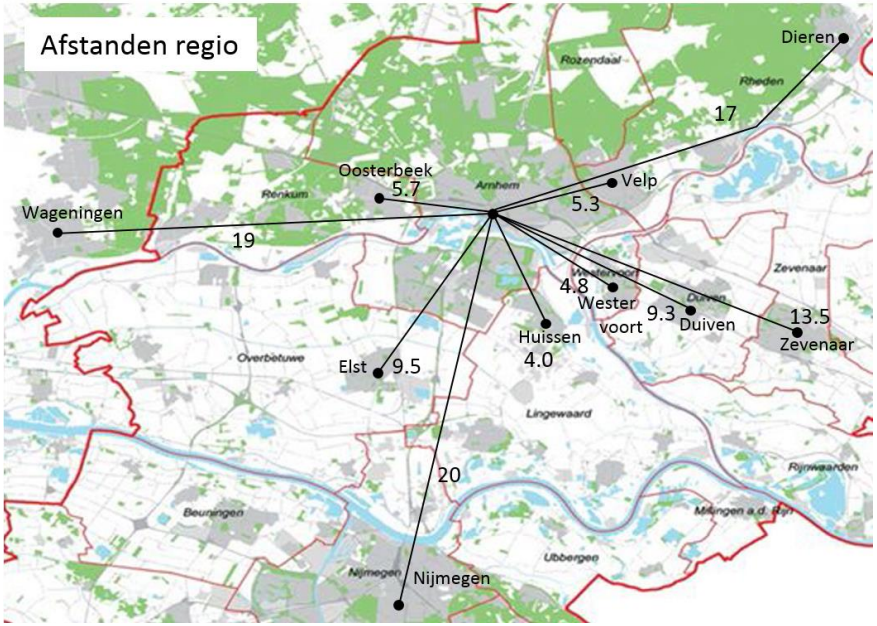

Fietsafstanden (indicatief)

Fiets	5 - 7,5km
E-bike	12km
Speedpedelec	20km

[serieuze kansen voor Arnhem door de opkomst van de e-fiets]

GEMEENTE Arnhem

Meer korte ritten per fiets

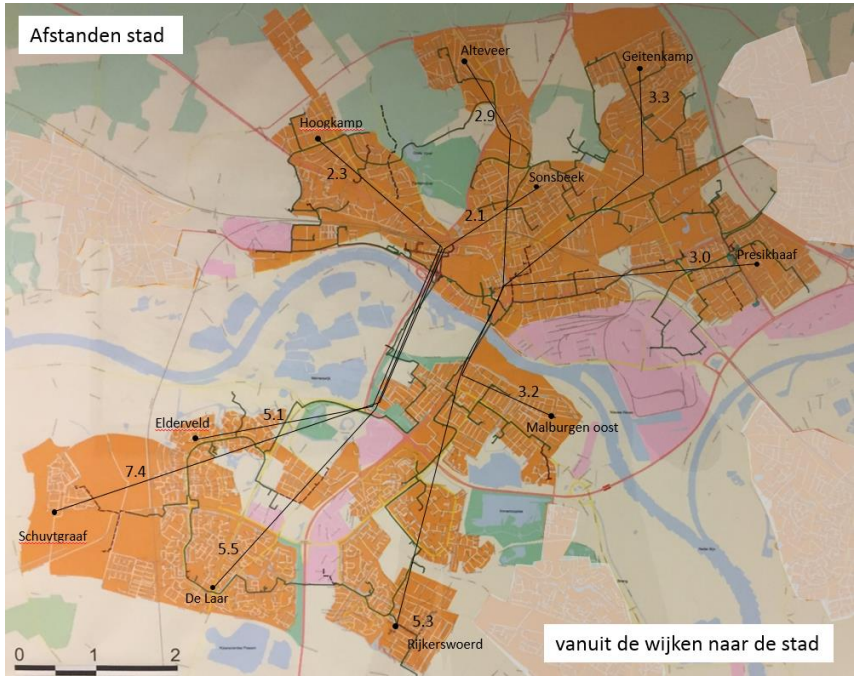

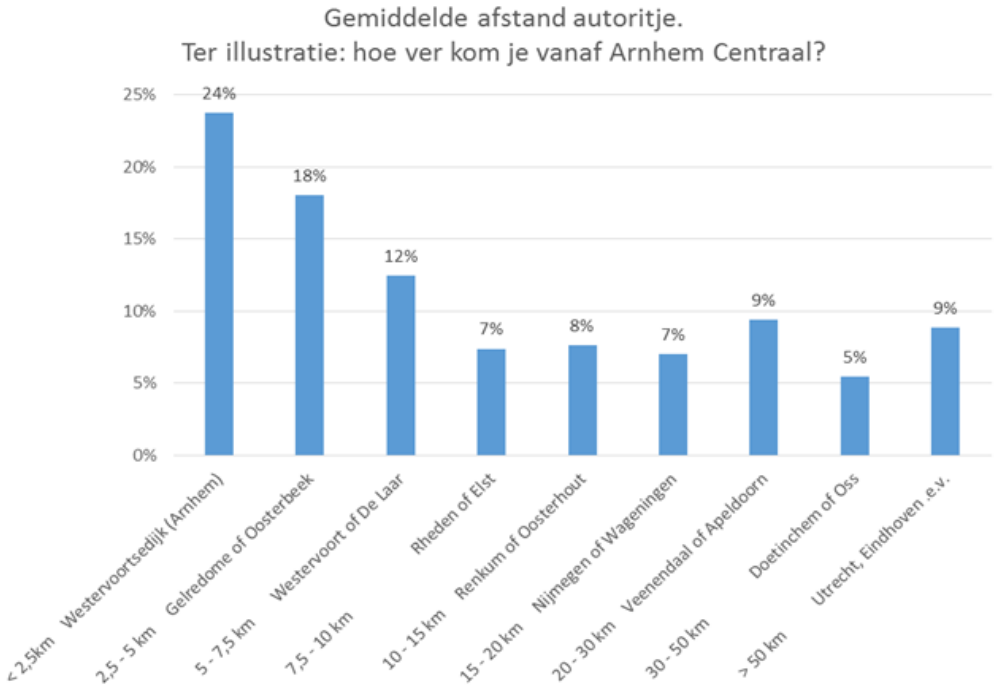

[de overstap van auto naar fiets, de modal shift, is de kern van de opgave]

[bijna 25% van alle dagelijkse autoritten in Arnhem is korter dan 25%]

[ruim 60% van de forenzen woont binnen fietsafstand van het werk]

Naar een hoger fietsaandeel

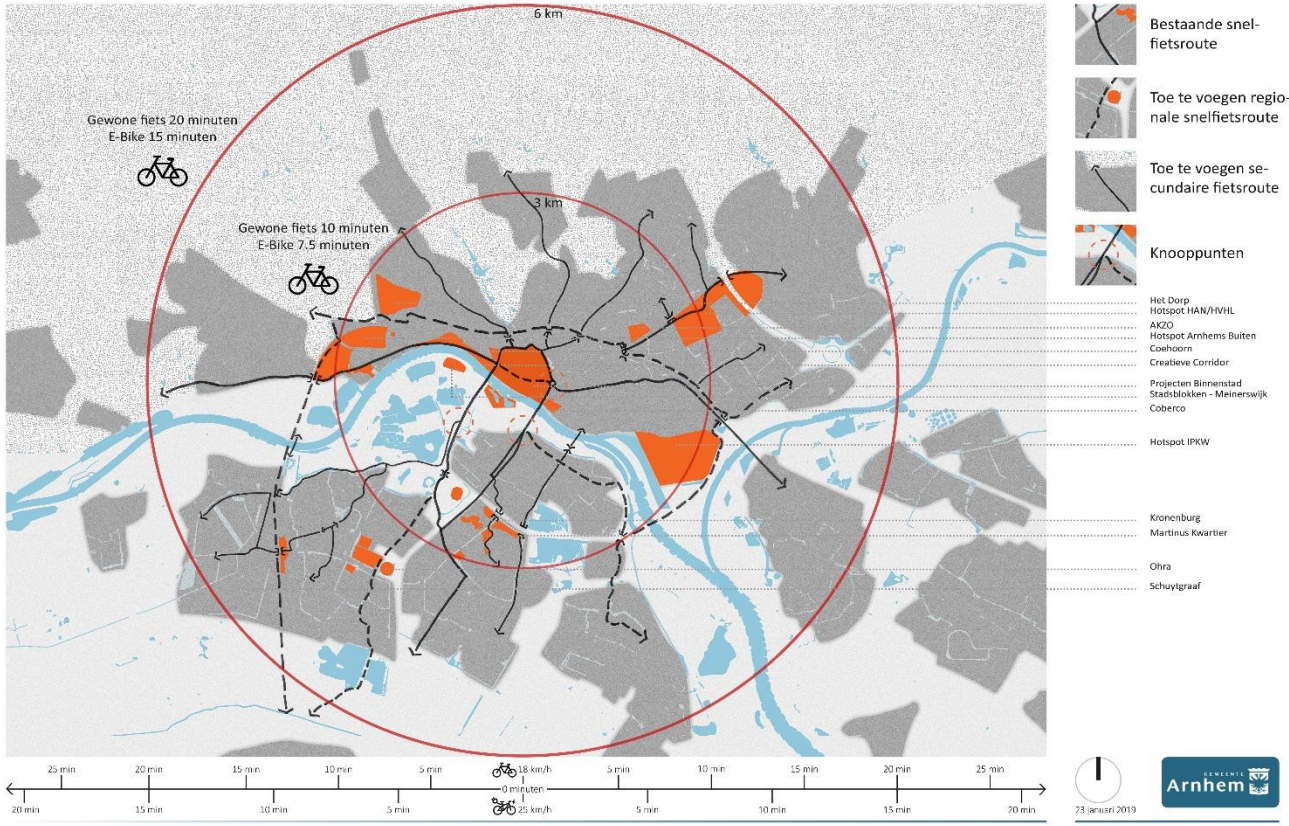

[een groei van het fietsgebruik van meerdere procenten maakt een groot verschil]

[naar een betere uitgangspositie voor de fiets]

GEMEENTE Arnhem

Kwaliteit als uitgangspunt

Thema´s:
1. naar een volwaardig fietsnetwerk
2. fietsvriendelijke binnenstad
3. versterken keten fiets-trein
4. mensen betrekken

[volop inzetten op verbetering van het fietsklimaat]

[een netwerk van snelle fietsroutes waarop het lekker doorfietsen is]

[makkelijk dwars door de stad]

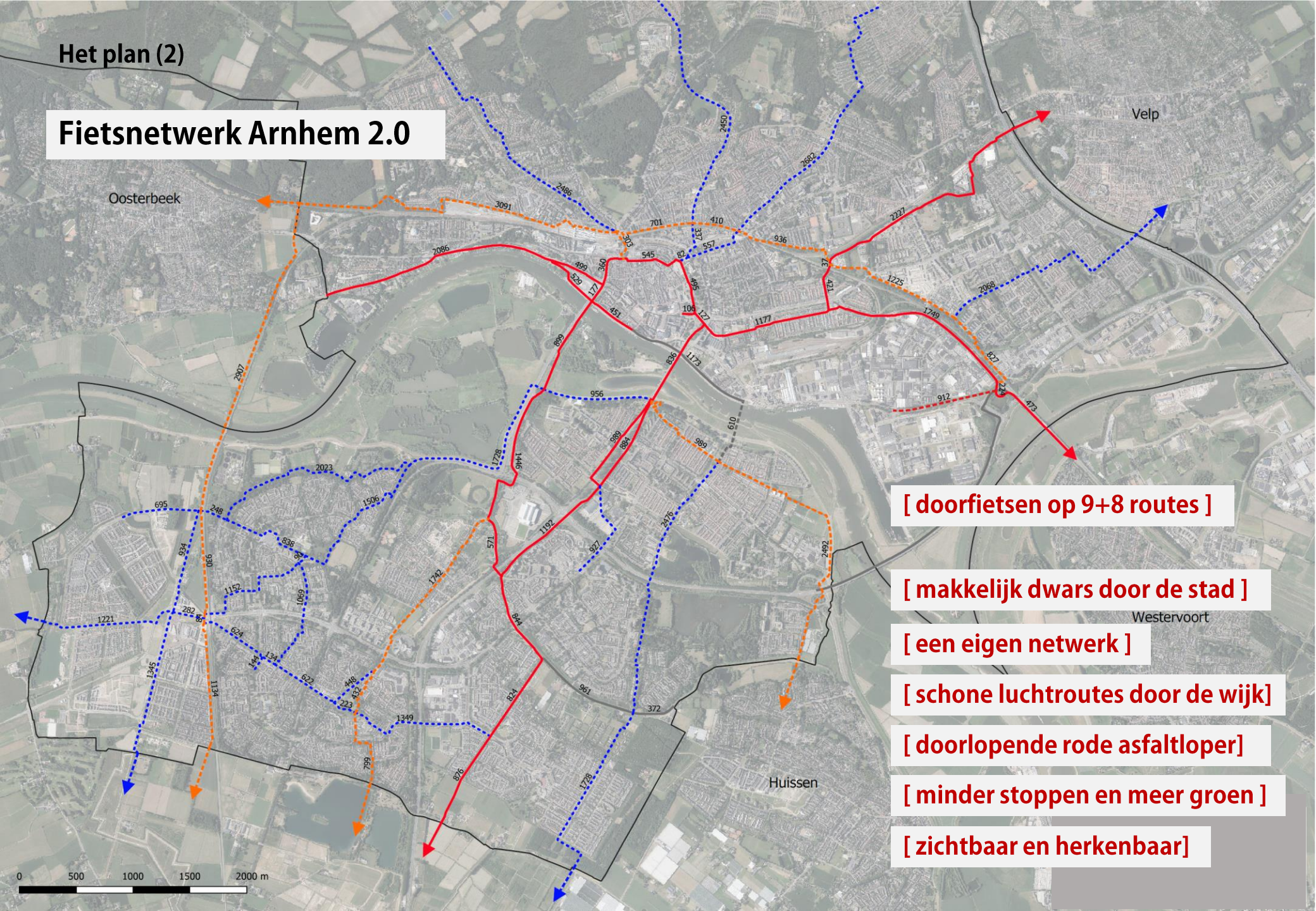
Het plan (2)
Fietsnetwerk Arnhem 2.0
Oosterbeek
Velp
Westervoort
Huissen
[doorfietsen op 9+8 routes]
[makkelijk dwars door de stad]
[een eigen netwerk]
[schone luchtroutes door de wijk]
[doorlopende rode asfaltloper]
[minder stoppen en meer groen]
[zichtbaar en herkenbaar]
0
500
1000
1500
2000 m

Fietsvriendelijke binnenstad

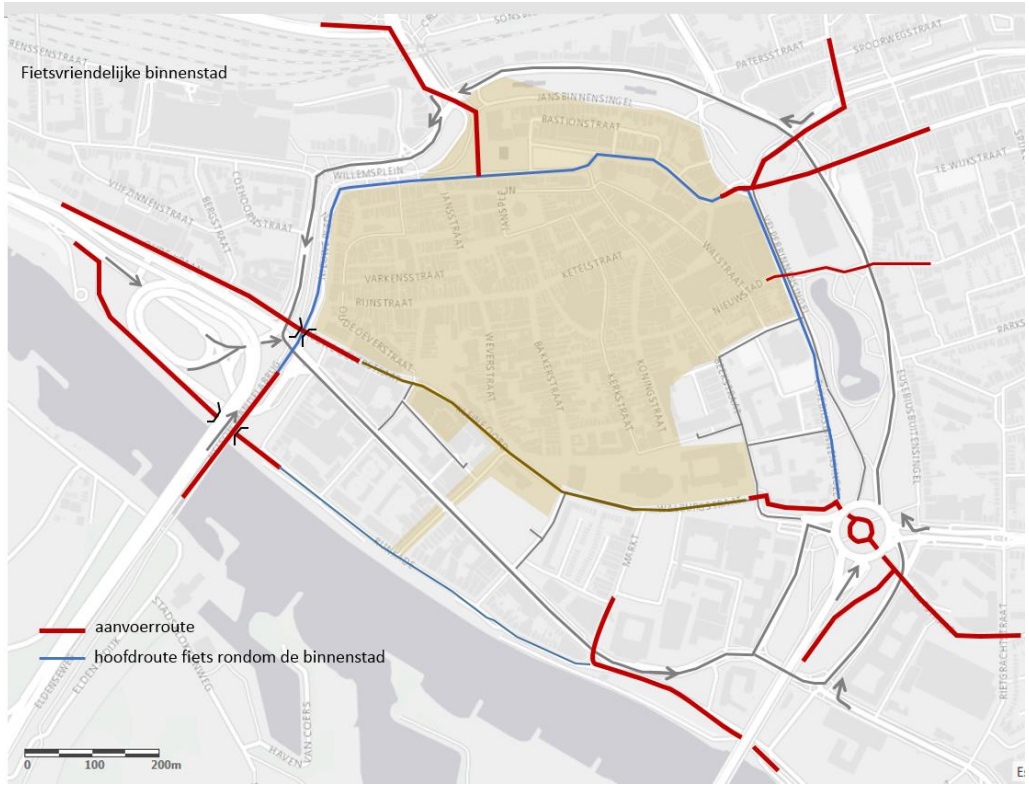

[naast aanpak van routes is een sterkere focus op fietsparkeren nodig]

[het vooruitzicht van een goede en veilige fietsparkeervoorziening is belangrijk voor de keuze fiets]

Stimulering fiets / e-fiets met de stad

Vitaliteit en gezondheid
Méér werknemers op de fiets

Jong geleerd is oud gedaan
Méér jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets

Ketenmobiliteit optimaliseren
Méér kansen voor ketenmobiliteit

Fietsstimulering werkt!
Structurele inzet van fietscampagnes

[doel is gewoontegedrag doorbreken, en mensen bewust laten kiezen voor fiets]

[kan Arnhem de e-fiets stad van Nederland worden?]

[fiets en trein vormen een sterke combinatie]

Programmering

[voor fietsroutes is het uitgangspunt een routegewijze aanpak]

Urgentie vs tempo

[De urgentie is helder, de grootste vraag is: wat kan het tempo van realisatie zijn ?]

Omvang opgave fietsnetwerk

[23% zou verbeterd moeten worden, 46% moet nieuw aangelegd worden]

Productie per jaar

[binnen 5 tot 10 jaar (2025-2030) moet een substantieel deel van het netwerk beschikbaar zijn voor de fietser en e-fietser]

[de ervaring leert dat als een fietsnetwerk als geheel gaat functioneren het gebruik flink toeneemt]

Prioritering

[5 criteria: bereikbare binnenstad, stedelijke ontwikkelingen, effect op congestie autoverkeer, onderdeel van regionale fietsambitie, hotspots, profijtbeginsel]

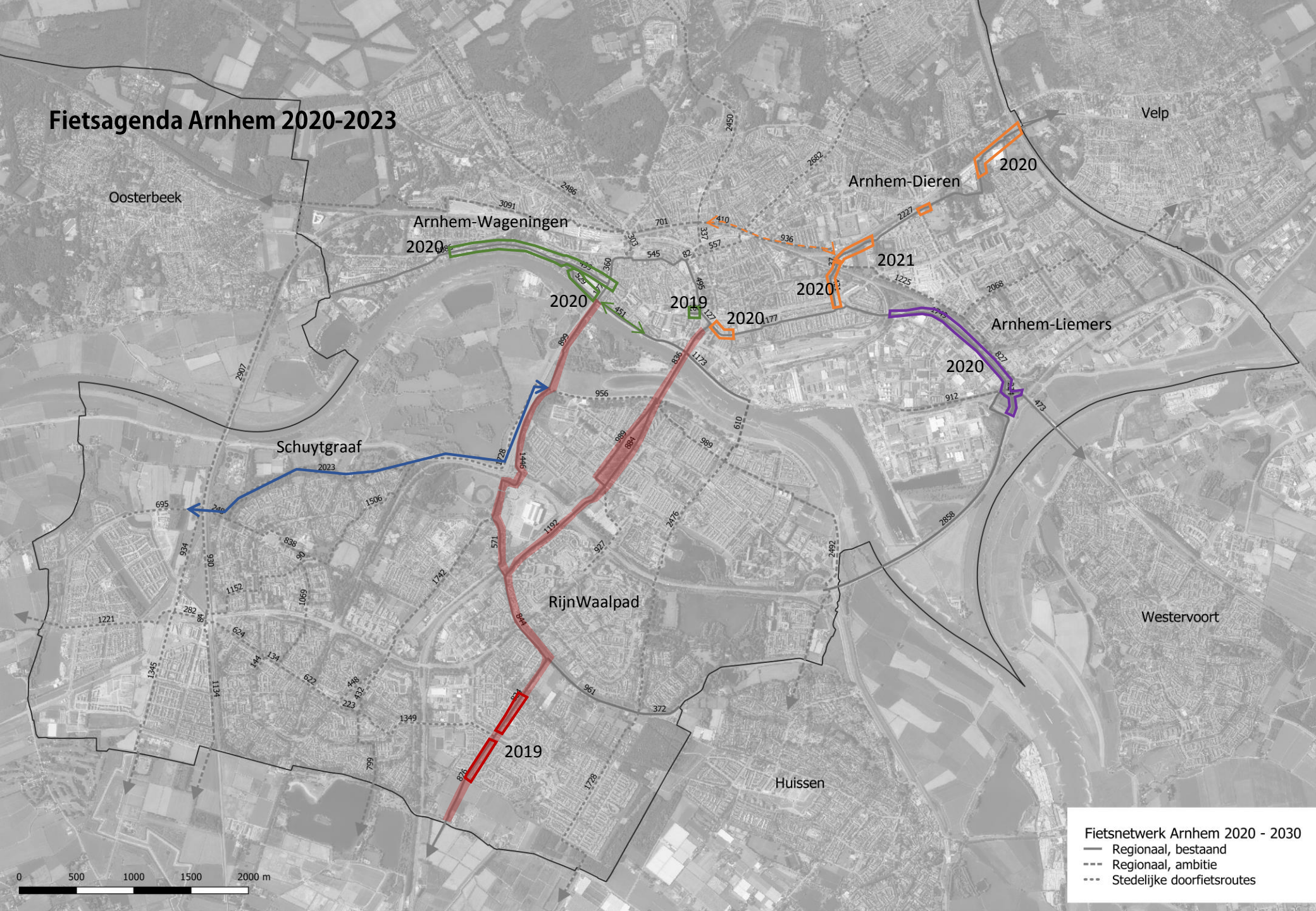
Fietsagenda Arnhem 2020-2023
Oosterbeek
Arnhem-Wageningen
2020
Velp
Arnhem-Dieren
2020
2021
2020
2019
2020
Arnhem-Liemers
2020
Schuytgraaf
2023
RijnWaalpad
2019
Westervoort
Huissen
0
500
1000
1500
2000 m
Fietsnetwerk Arnhem 2020 - 2030
Regionaal, bestaand
Regionaal, ambitie
Stedelijke doorfietsroutes

28 november 2019

Hallo allen,

Ik ben Joep Tiernego en werk vanuit HAN Sport en Bewegen al ruim een jaar aan projecten m.b.t. fietsveiligheid rondom de basisscholen in Arnhem. Vanuit deze werkzaamheden ben ik gevraagd om mijn mening over de Accentnota Fiets met jullie te delen.

In de basis zie ik een wens om meer inwoners op de fiets te krijgen. Dit is een gedragsverandering waar de driehoek hardware, software en orgware voor nodig is. Voor uw beeld, dan hebben we het in dit geval over infrastructuur, kennis en organisatiekracht rondom programmering, zoals fietseducatie. Gedragsverandering, zeker op de laatste twee punten van de driehoek is waar onze expertise ligt vanuit HAN Sport en Bewegen. Daarom wil ik jullie meenemen in drie belangrijke punten. 1. In de huidige accentnota fiets wordt €35.000.000,- toegewezen aan de hardware en €0,- aan software en orgware. 2. Fietsen is meer dan alleen mobiliteit. In mijn ogen is er daarom een integrale nota nodig. 3. Deze nota faciliteert de huidige fietser, maar heeft geen concrete plannen voor de nieuwe fietser.

Punt 1. In de accentnota lezen we de wens om meer Arnhemmers op de fiets te krijgen. Deze wens is o.a. de verantwoording voor de €35.000.000, als ik het goed bereken, die nodig is voor infrastructurele verbeteringen. Deze wens is een vraag om een gewoonte aan te passen die vrij sterk is. Om mensen op de fiets te krijgen zul je ook aan fietsstimulering, en dus soft- en orgware een concrete invulling, en daarmee ook budget moeten geven. Een begin kun je al maken door slim in te passen binnen de huidige taken van het Sportbedrijf. Binnen 2+1+2 en vaardig in bewegen zou fietsen een goede plek vinden. De buurtsportcoaches en vakdocenten zitten al op vele scholen. Het CIOS zou de buurtsportcoaches kunnen scholen, wanneer dit nodig is. Het enige wat er dan nog nodig is zijn fietsen.

Punt 2 sluit hierop aan. Fietsen is meer dan alleen mobiliteit. Een integrale aanpak is vele malen effectiever en gaat efficiënter om met beschikbare middelen. Meerdere beleidsterreinen waren nog niet aangehaakt bij deze accentnota fiets. We zien dat sociale wijkteams die vragen krijgen over leerlingenvervoer, scholen en buurtsportcoaches hebben moeite om kinderen bij activiteiten te krijgen, scholen gaan niet meer met de fiets op kamp, alleen maar omdat de kinderen niet kunnen fietsen. Dit betekent allemaal extra autoverkeer, maar vooral ook andere beleidsterreinen die de problemen ondervinden.

Binnen ons project biedt het CIOS een aantal lessen aan en in die lessen komen wij in groepen 6 t/m 8 kinderen tegen die niet kunnen fietsen. Dit is een zeer kleine groep. Wat een redelijk grote groep is zijn kinderen die te slecht kunnen fietsen om verantwoord in het verkeer te rijden. We hebben ze letterlijk tegen een muur zien rijden, omdat ze de rem niet kunnen vinden. De fiets is voor kinderen een manier om de wijk te verkennen, om speelvol herinneringen te maken en vooral ook om kansen te pakken.

Maar ca. 16% van de kinderen in groep 7 in Arnhem neemt deel aan het praktisch verkeersexamen. Dit betekent dat de rest van de kinderen met alleen theorie in aanraking komt en dat verbeterd de fietsvaardigheid niet. Voor kinderen onder groep 6 zijn er simpelweg nog geen activiteiten op de fiets. We ontnemen de kinderen de kans om de kracht van de fiets te ontdekken. Binnen de huidige programma's van het Sportbedrijf Arnhem zijn we sinds kort alvast begonnen, maar dit kan nog maar op beperkte schaal. Om het verschil te maken voor de stad moet fietsen integraal aangepakt worden.

Punt 3. De accentnota fiets is goed voor de mensen die nu al fietsen, benoemd de nieuwe fietsers, maar geeft geen invulling wat er dan moet gebeuren. Het is bijvoorbeeld bekend dat voor mensen met een niet-westerse migratie achtergrond de fiets nu nog de associatie met armoede oproept. Zodra je het iets beter hebt, ga je met de scooter of de auto. Kinderen zijn hier nog niet altijd mee bezig. Bij hen kun je de fiets als speelgoed presenteren en daarmee ook de ouders beïnvloeden. Wie ontzegt immers zijn kind de leukste manier om naar school te komen. Daarbij, ben je niet geboren in Nederland? Dan is de kans groter dat je (nog) niet kunt fietsen. We kunnen de ouders helpen de juiste keuze te maken. In mijn ogen moet je dit op stadsniveau doen, om elk kind te verzekeren van de mogelijkheid om fietsvaardig te zijn.

Tijdens de vorige informatieve behandeling werd de vraag gesteld of er ook rekening is gehouden met fietseducatie. Het antwoord hierop was dat er wel kritisch gekeken moest worden naar wat het meest urgent was. Ik denk dat dit heel urgent is, gezien de signalen van onveilige situaties rondom scholen, mobiliteitsarmoede en dergelijke. Eén uitgelezen kans is om fietsstimulering te koppelen aan het WK BMX in 2021. Voor het WK Inline Skaten 2019 zijn skeelers aangeschaft die nu nog steeds worden gebruikt in de wijken. Laten we ervoor zorgen dat het WK BMX ervoor zorgt dat alle kinderen kunnen én blijven fietsen. Het moment is nu. Ik heb gesproken met Sportbedrijf Arnhem Events. Zij geven aan dat je voor minder dan 1% van de totale begroting (ca. €200.000,-) fietsstimulering als side-event van het WK BMX neer kunt zetten. Fietseducatie rondom elke basisschool kan daar een belangrijk aspect in zijn. Op deze manier zorg je dat WK ook echt iets gaat betekenen voor iedereen in de stad wat ook nog eens blijvend is, mits het integraal wordt aangevlogen.

Om de accentnota echt een verschil te laten maken is er in mijn ogen een raad nodig die deze kans aangrijpt. Dit kan door dit op korte termijn in te passen binnen het WK BMX en bestaande opdrachten aan het Sportbedrijf Arnhem, maar op de lange termijn vooral door een integrale accentnota fiets.

Ik kan nog wel even doorgaan, maar volgens mij is mijn tijd op. Voor ik afsluit wil ik jullie uitnodigen op 11 december tussen 10:15 en 14:15 op de Margarethaschool in Malburgen. Wij, vanuit HAN Sport en Bewegen en CIOS Arnhem starten met een lessenreeks voor groepen 6 t/m 8, waar je zelf kunt zien wat het niveau is zonder interventies. De lessen duren 45 minuten, dus je hebt geen 4 uur nodig. Laat het vooraf even weten, zodat wij hierover juist kunnen informeren.

Ik hoor graag of jullie nog vragen hebben.

Schone lucht – Gemeente Arnhem: Accentnota Fiets
GNMF en Geldersch Landschap en Kasteelen
4 december 2019

Beleid voor verbetering van de luchtkwaliteit en het stimuleren van duurzame en schone mobiliteit is van groot belang.

Dit beleid ondersteunen we en willen graag met de gemeente samenwerken om de programma's voor schone lucht en duurzame mobiliteit nog meer gestalte te geven. Ook het stimuleren van fietsgebruik past daarbij.

Ten aanzien van de Accentnota Fiets hebben we echter, mede namens Geldersch Landschap en Kasteelen, een duidelijke oproep gedaan en een voorbehoud gemaakt. En ik meen op basis van goede argumenten.

De opgenomen route over de Noord, voor een belangrijk deel liggend ten noorden van het spoor Arnhem-Utrecht, door landgoed Mariëndaal, is op basis van de verschillende argumenten niet wenselijk om te gebruiken voor woon-werkverkeer e.d.

- Niet geschikt qua wegenstructuur
- Vanwege de ligging in natuur, in Natura2000 Veluwe (o.a. met donkerte als kernkwaliteit) en Nationaal Landschap en monumentaal landgoed
- Vanwege niet gewenst gebruik in avond en nachturen voor woon-werk verkeer e.d.
- Vanwege de geïsoleerde ligging
- Vanwege het feit dat een recreatief routenet geen vermenging vraagt met woon-werkverkeer
- Omdat er blijkbaar geen afdoende vooronderzoek is gedaan
- Vanwege het feit dat verlichting onwenselijk is

Er is in de praktijk nu sprake van twee hoofdvoorkeursroutes voor het fietsverkeer Arnhem-Oosterbeek.

- Via de Utrechtseweg, de voorkeurs- en kortste route. Verlicht, niet geïsoleerd, goed bereid- en bereikbaar. Wellicht nog te optimaliseren. Het zou dan ook logisch zijn als deze route als primaire regionaal bestaande fietsroute in de Accentnota was opgenomen. Echter op de kaart en in de tekst ontbreekt hij.

- Via de Klingelbeekseweg. Logisch, daar is ook al op geïnvesteerd. Minder heuvelachtig, als tweede primaire bestaande hoofdroute. Met de mogelijkheid tot het maken van een directe aansluiting op een evt. fietsoversteek langs het spoorbrugtracé.

Kort samengevat: We pleiten ervoor om de Accentnota Fiets wat betreft de route 3091 en de verbindende tak vanaf route 3091 naar route 2907 te herzien gelet de genoemde bezwaren en niet in de huidige vorm vast te stellen. Want zoals u weet; als er éénmaal een lijntje op een kaart staat dan krijg je het er bijna nooit meer af. Zo werkt het nu éénmaal bij ons mensen.

We stellen tevens voor om de Utrechtseweg als regionaal bestaande fietsroute daarvoor in de plaats in de Accentnota op te nemen. Wij vinden dat een veel betere insteek. En voorkomt dat tijd, energie en geld onnodig wordt besteed aan iets dat niet wenselijk is.

Dank u wel voor uw aandacht, mede namens Geldersch Landschap en Kasteelen

Bernhard Oosting
Gelderse Natuur en Milieufederatie

BEHANDELRESULTAAT

Informerende en meningsvormende (M1) ronde 4 december 2019

Accentnota Fiets

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), van Es (VVD), Van den Broek (CDA), Loor (D66), Van der Loo (GroenLinks), Becker (ChristenUnie), Visser (PvdA), Van Plateringen (AOP), Çetintaş (SP), De Groot (PvdD)
Niet aanwezig: de fracties**:** PVV

Verder aanwezig: J. Tiernego (HAN Sport en Bewegen), B. Oosting (Gelderse Natuur en Milieufederatie, M. te Lintelo (bestuursadviseur Mobiliteit)

Aanleiding
Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. Het Arnhems fietsbeleid dateert uit 2012. De voorliggende Accentnota Fiets bouwt voort op dit beleid. De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en er meer tempo wordt gemaakt met uitvoering.

De heer Tiernego heeft namens de HAN Sport en Bewegen ingesproken en aandacht gevraagd voor een integralere aanpak, waarbij naast de fysieke aanpak ook ingezet wordt op gedragsverandering en o.a. de randvoorwaarde dat kinderen/inwoners vroegtijdig leren fietsen.
De heer Oosting heeft namens de Gelderse Natuur en Milieufederatie de raad toegesproken over het bezwaar dat zij mede namens het Geldersch Landschap en Kasteelen hebben ten aanzien van de in de nota opgenomen indicatieve route over de Noord hebben.

Toezeggingen
Wethouder van der Zee heeft toegezegd:
1. Begin 2020 volgt een fietsparkeerplan voor de binnenstad.
2. De planning van de aanpak en onderhoud van het onderliggende/secundaire fietsnetwerk wordt toegevoegd aan de reguliere jaarlijkse onderhoudsplanning/agenda.
3. De planning van de aanpak van onveilige situaties en de verbetering daarvan wordt opgenomen in de reguliere jaarlijkse onderhoudsplanning/agend.
4. In de nieuwe fietsagenda (begin 2020) zal het sociale (hard- en software) fietsbeleid worden opgenomen met een inventarisatie van de dan lopende projecten en benodigde randvoorwaarden.

Conclusie
Zowel de informerende als de meningsvormende (M1) fase is hiermee afgerond. Gezien de omvang van de aangekondigde moties/amendementen door verschillende raadsfracties (o.a. SP, GL, PvdA) zal de deze raadsbehandeling in 2020 verder gaan met de meningsvormende (M2) fase.

BEHANDELRESULTAAT

Informerende en meningsvormende (M1) ronde 4 december 2019

De raadsadviseur,

G. Dijkstra

De voorzitter,

C. Prinsen

Titel/onderwerp: # Vaststellen van het programmaplan New energy made in Arnhem 2020 - 2023 vaststellen.

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Marion Visser
Portefeuillehouder:	Mevr. C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3774361
		E-mailadres:	Marion.Visser@arnhem.nl
Doel activiteit	Voortzetting Meningsvormend (1)		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: 'programmaplan New energy made in Arnhem' aan, om vast te stellen. **Inleiding** Het voorliggende programmaplan New energy made in Arnhem 2020 - 2030 is een uitwerking van ambities uit het coalitieakkoord van 2018 en is opgesteld in samenspraak met partners uit het EmiA-netwerk. Het programma bouwt voort op de resultaten van het programma, zie raadsbrief voortgangsrapportage New energy made in Arnhem 2015 - 2020 (zie bijlage). Verder is het programmaplan een concretisering van de doelen uit het Parijsakkoord en het landelijke klimaatakkoord. Meer informatie treft u aan het raadsvoorstel. **Proces tot nu toe** Op woensdag 20 november heeft de raadskamer informerend en meningsvormend vergadert over het programmaplan New energy made in Arnhem. Mevr. J van de Geer van Rijn IJssel energie coöperatie heeft ingesproken. Haar inspreektekst is bijgevoegd. In de meningsvormende behandeling zijn de volgende fracties aanbod geweest; AOP, PvdA, GroenLinks, CU, PvdD en als laatste D66. De overige aanwezige fracties te beginnen met het CDA, VVD, SP, Arnhem Centraal en de PVV zijn nog niet aan de beurt geweest om haar eerste vraag te stellen aan het college dan wel haar mening te geven. **Toezegging** De wethouder heeft toegezegd in de vergadering (i / m1) van 20 november om uit te zoeken hoeveel mensen er zijn bereikt door de energiebank. Dit n.a.v. van de vraag van dhr. Venhoek van de fractie van D66. De wethouder heeft toegezegd hier schriftelijk op terug te komen.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2, dan wel besluitvorming.		
Spreekrecht publiek	Nee, heeft reeds plaatsgevonden op 20 - 11- 2019		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden. De vergadering zal beginnen met de woordvoering van de fractie van het CDA.		

	Aansluitend zijn de VVD, SP, Arnhem Centraal en de PVV aan de beurt in de eerste ronde. Daarna volgt er een tweede ronde etc. totdat alle vragen gesteld zijn en alle meningen zijn gegeven.			
Bijlagen				

Raadsvoorstel			
Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2023			
Moties 18m62 en 19m33			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 396707

Onderwerp: Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Voorstel

1. Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 vast te stellen.

Inleiding

Het voorliggende programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 is een uitwerking van ambities uit het coalitieakkoord van 2018 en is opgesteld in samenspraak met partners uit het EmiA-netwerk. Het programma bouwt voort op de resultaten van het vorige programma, New energy made in Arnhem 2015-2020, die zijn beschreven in een aparte collegenota met raadsbrief (voortgangsrapportage New energy made in Arnhem 2015-2020). Verder is het programmaplan een concretisering van de doelen uit het Parijsakkoord en het landelijke Klimaatakkoord.

In 2050 is Arnhem onafhankelijk van fossiele brandstoffen. En in 2030 hebben we 55% minder CO2 uitstoot dan in 1990. Om deze doelen te halen zal ook in Arnhem het energieverbruik verder omlaag moeten, en een overgang van fossiele energie naar schone energie moeten worden bereikt in de gebouwde omgeving, bij bedrijven en industrie en in ons vervoer. Verder zullen we meer duurzame energie moeten gaan opwekken.

Voor de verduurzaming van de stad en de wijken zijn forse proces- en investeringsmiddelen vrijgemaakt en zijn in mei 2019 spelregels voor de besteding van het klimaatfonds vastgesteld. Hierdoor kunnen we concreet aan de slag op regionaal-, stedelijk- en wijkniveau. We nemen hierbij de regie in handen en ondersteunen inwoners en bedrijven waar nodig. Dit vraagt om een concrete richting met inspanningen, die in dit programmaplan New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 beschreven staan.

Voor de warmtetransitie in de wijken zijn in april 2019 de bijhorende koers, uitgangspunten en aanpak vastgesteld in 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie'. Hierin hebben we afgesproken om de energietransitie samen, eerlijk en duurzaam op te pakken en de wijken spelen daarbij een belangrijke rol. De energietransitie zien wij noodzakelijk vanuit het perspectief van de klimaatverandering, maar ook als een kans om bijvoorbeeld energiearmoede tegen te gaan en innovaties van Arnhemse bedrijven in te zetten. De acties die horen bij deze aanpak zijn in voorliggend programma onder het thema 'Gebouwde omgeving' beschreven en uitgewerkt .

Arnhem GEMEENTE

Beoogd effect

- In 2050 wordt er in Arnhem geen fossiele energie meer gebruikt.
- In 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO2 61% lager dan die van 2017 (gelijk aan ambitie Gelders Energieakkoord van 55% ten opzichte van 1990).
- In 2023 is de Arnhemse uitstoot van CO2 25% lager dan die van 2017.

Argumenten

1.1 Dit programmaplan is een uitwerking van de doelen en ambities uit het coalitieakkoord 2018-2022

In het coalitieakkoord 2018-2022 staat dat we koploper willen zijn op het gebied van duurzaamheid en daarnaast een actieve regierol willen innemen bij de warmtetransitie in de wijken.
De koploperpositie is in dit programmaplan uitgewerkt. Een koploper is een gemeente die activiteiten heeft gerealiseerd met de grootste impact ten opzichte van andere gemeenten of met de nieuwste aanpak, initiatieven of (sociale) innovaties. Koploperschap helpt in het realiseren van een opgave omdat je focus aanbrengt door keuzes te maken in wat je doet en het verhaal dat je hierover vertelt.

Kijkend naar de historie van de stad, de huidige ontwikkelingen en ambities van Arnhemse partijen en onszelf als gemeente zijn we tot de volgende drie thema's gekomen waarop we een koploperspositie willen innemen:
1. Integrale wijkaanpak
2. Duurzame mobiliteit
3. Arnhemse energie innovaties

Op deze drie thema's nemen we de regie.
In een benchmark met de steden Den Haag, Nijmegen, Breda, Enschede, Amersfoort en Haarlem is bekeken hoe ver Arnhem is richting de koploperpositie op deze thema's en wat nog nodig is om dat te bereiken. Acties die nodig zijn om de koploperpositie te bereiken zijn in het programmaplan deel 2 gemarkeerd met een gele ster.

1.2 Dit programmaplan is de koers voor de Arnhemse energietransitie op stedelijk niveau in de komende jaren.

Arnhem speelt op stedelijk en regionaal niveau een rol in de energietransitie. Dit programmaplan geeft op stedelijk niveau dé koers voor Arnhem voor de komende jaren. Het biedt ons houvast om geformuleerde energietransitie ambities te realiseren en het is een bouwsteen voor de omgevingsvisie.
In het programma staat het terugbrengen van de energietransitie gerelateerde CO2 uitstoot centraal. Het actieprogramma is opgedeeld aan de hand van vier van de thema's uit het landelijke Klimaatakkoord: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Bedrijven en Industrie, en Grootschalige opwek (elektriciteit). Het thema landbouw is niet meegenomen omdat deze sector minimaal aanwezig is in onze gemeente. De wijkgerichte aanpak valt onder het thema Gebouwde omgeving.

Het NemiA programma dient daarnaast als input voor het Arnhemse bod binnen de regionale energiestrategie (RES), dat in 2020 moet worden aangeleverd bij het Rijk.

1.3 Dit programma heeft ambities tot 2030, concretiseert deze in acties op de korte termijn (2023) en maakt resultaten meetbaar.

Wij hebben als Arnhem het Gelders Energieakkoord ondertekend en ons daarmee gecommitteerd aan de doelstelling om als Arnhem in 2030 55% minder CO2 uit te stoten dan in 1990. Omdat Arnhem sinds 1990 is gegroeid, is ook de energievraag en uitstoot gegroeid. Dit betekent dat we een opgave hebben van 61% CO2 reductie (572 kT) ten opzichte van 2017, om uit te komen op 55% reductie t.o.v. 1990. Deze reductie van 572 kT CO2 denken we op de volgende wijze te bereiken:

Totale reductie opgave 2030 t.o.v. 2017	**61% CO2**	**572 kT CO2**
Autonome ontwikkelingen	14%	130
(in)direct binnen actieprogramma Nemia 2030	20%	191
(in)direct binnen andere programma's Arnhem	1%	5

(in) direct buiten eigen gemeentegrens	26%	246

Autonome ontwikkelingen
Autonome ontwikkelingen leiden tot 130 kT van de 572 kT CO2 reductie. Dit zijn innovaties en technologische ontwikkelingen die ervoor zorgen dat het energiegebruik efficiënter en minder wordt, en ook acties die buiten de gemeente worden ingezet. Voorbeelden hiervan zijn verduurzaming mobiliteit afkomstig van buiten Arnhem, effectievere opwekking van elektriciteit en warmte, efficiëntieverhoging van apparaten en processen en instrumentarium uit het Klimaatakkoord dat op Rijksniveau wordt ontwikkeld zoals belasting voor grote bedrijven en industrie.

Binnen Arnhemse programma's
Door beperkingen vanuit Natura 2000 en huidige wet- en regelgeving over bijvoorbeeld radar en vliegbewegingen bij vliegveld Deelen kunnen we een deel van de totale CO2 doelstelling op dit moment niet binnen onze gemeentegrenzen realiseren. Het deel van de CO2 reductie dat we wel (denken te) kunnen realiseren is 196 kT CO2. Dit deel bereiken we grotendeels door de acties binnen het programmaplan (191 kT), gericht op besparen en opwekken, beschreven in deel 2 'Actieprogramma', op de thema's gebouwde omgeving, mobiliteit, bedrijven en industrie en grootschalige opwek. Verder verwachten we dat 5 kT CO2 wordt gereduceerd binnen andere Arnhemse programma's.

Voor elke actie binnen het programma New energy made in Arnhem is een overzicht gemaakt van het doel en verwachte resultaat van de actie, de benodigde activiteiten in de tijd, de CO2 reductie die ermee kan worden gerealiseerd en de indicatoren om de voortgang te meten. Per thema zijn de geraamde middelen en formatie aangegeven. Ook is aangegeven welke rol de gemeente het beste kan innemen, om een zo groot mogelijke impact te hebben. Dit alles maakt het realistisch en meetbaar.

Buiten gemeentegrens
Arnhem is een gemeente met een stedelijk karakter en een beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied. Het deel van de CO2 reductie dat nu niet binnen de Arnhemse gemeentegrenzen kan worden gerealiseerd is 246 kT. We zullen bekijken of dit deel van de opgave in de regio gerealiseerd kan worden. Binnen het proces van de regionale energiestrategie (RES), dat net gestart is, zal blijken of dit haalbaar is. Een goede regionale samenwerking is hierbij van groot belang. Het RES-proces moet leiden tot een startnotitie in januari 2020 en een concept-bod in juni 2020. Om deze reductie binnen de regio te realiseren, zijn ook capaciteit en middelen van Arnhem nodig.

1.4 Dit programma is in samenwerking met partners tot stand gekomen.

We hebben het programma vormgegeven met een diversiteit aan Arnhemse partijen. We hebben gezamenlijke werksessies gedaan, verdiepende sessies en één-op-één gesprekken gevoerd. De inhoud die we hieruit hebben opgehaald, samen met de ervaring en ontwikkelingen vanuit de voorlopers van NemiA 2030 (programma Arnhem Energiestad 2011-2014 en NemiA 2015-2020), de vastgestelde Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (april 2019), de Kaders voor het klimaatfonds (mei 2019) en resultaten van het digipanelonderzoek, zijn gebruikt in het vormgeven van het programma.

1.5 Dit programma geeft invulling aan de aanbevelingen van het rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen' uit 2017

Vanuit het coalitieakkoord en het programmaplan is invulling gegeven aan deze aanbevelingen van de rekenkamer: 'Pak verbeterpunten op waarmee snelheid gemaakt kan worden, om de gestelde doelen te kunnen halen, waaronder:

- voldoende capaciteit
- extra aandacht en middelen
- duidelijk stappenplan met meetbare doelstellingen op korte termijn
- het partnernetwerk minder vrijblijvend inrichten
- een plan, waarbij de wijkteams leefomgeving gebruikt worden om een meer actieve houding van inwoners te stimuleren

1.6 Dit programma geeft invulling aan de moties 18M62 en 19M33

- Toegankelijk verduurzamen (18M62)
- Energietransitie voor iedere Arnhemmer (19M33)

Deze beide moties worden ingevuld door actie 2.3 'Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen'. Deze toolbox is gericht op verschillende doelgroepen en bevat alle regelingen die van toepassing zijn, waaronder de duurzaamheidslening en postcoderoosregeling.

Kanttekeningen en risico's

1.1 We hebben iedereen nodig om de doelen voor 2030 te bereiken

In het programma is beschreven op welk deel van de opgave de gemeente (in)directe invloed heeft, wat we aan autonome ontwikkeling verwachten en wat we van de regio vragen. Ook is aangegeven welke rol we per actie als gemeente willen nemen om zo effectief mogelijk te zijn. We kunnen dit niet alleen. We zijn afhankelijk van veel verschillende partijen en stakeholders. Als gemeente zullen we onze rollen intensief moeten blijven vervullen de komende jaren. We zijn op weg naar partnerschappen met diverse stakeholders om de samenwerking te bekrachtigen, in lijn met één van de aanbevelingen van de rekenkamer.

1.2 We zijn afhankelijk van de regio voor het bereiken van onze doelen

Zoals bij argument 1.3 is aangegeven hebben we voor 246 KT CO2 reductie nog geen acties, en willen we via de regionale energiestrategie bekijken of dit deel van de opgave binnen de regio gerealiseerd kan worden. Binnen het proces van de regionale energiestrategie, dat net gestart is, zal blijken of dit haalbaar is. Een goede regionale samenwerking is hierbij van groot belang. Het RES-proces moet leiden tot een startnotitie in januari 2020 en een concept-bod in juni 2020.
Als deze CO2 reductie niet binnen de regio kan worden behaald, zal Arnhem extra inspanningen moeten leveren, die we dan aan uw raad voorleggen.

1.3 We zijn afhankelijk van cofinanciering van andere overheden en partijen voor het bereiken van onze doelen

De structurele en incidentele middelen die binnen de MJPB beschikbaar zijn, zijn op zichzelf niet voldoende om de doelstellingen te halen. Daarom is het noodzakelijk dat zowel het rijk als de provincie fors gaan bijdragen aan de energietransitie, en dat we op projectbasis ook Europese middelen kunnen verkrijgen. De binnen Arnhem beschikbare middelen zijn een goede basis voor cofinanciering van deze overheden.
Daarnaast zullen veel partijen zoals woningbouwcorporaties, woningeigenaren, ontwikkelaars, ondernemers, de netbeheerder en marktpartijen de komende jaren volop (blijven) investeren in de energietransitie.

Financiën

Kosten

Het bestedingsperspectief en de benodigde formatie voor het uitvoeren van de acties uit deel 2 van het programmaplan zijn als volgt:

Thema	Inschatting benodigde middelen t/m 2022	FTE
Gebouwde omgeving	€ 7.500.000 (t/m 2021*)	15 (t/m 2021*)
Duurzame mobiliteit	€ 2.015.000	2
Bedrijven en industrie	€ 1.200.000	1,5
Grootschalige opwek	€ 400.000	2
Bewustwording	€ 700.000	1
Totaal	**€ 11.815.000**	**21,5**

* Voor de acties op gebouwde omgeving zijn de kosten geraamd tot en met 2021, en wordt een nieuwe inschatting van formatie en benodigde middelen in de transitievisie warmte opgenomen, die in 2021 aan de raad wordt aangeboden.

Met de middelen die beschikbaar zijn voor New energy made in Arnhem (zie hieronder bij 'dekking') en verwachte cofinanciering vanuit de EU, het rijk en de provincie achten we de in het programmaplan opgenomen doelen haalbaar. De hierboven aangegeven benodigde middelen worden gedekt door de hieronder genoemde incidentele en structurele middelen. En voor zover de huidige formatie niet toereikend is voor het uitvoeren van het programmaplan zullen structurele middelen worden ingezet om (tijdelijke) formatie in te schakelen.

Dekking

Incidentele middelen
Om de Arnhemse klimaatdoelen te halen is bij Turap-2 2018 (Raadsbrief 26 september 2018, zaaknr. 290983), op basis van het coalitieakkoord, in de Bestemmingsreserve Duurzaam Arnhem voor het klimaatfonds €10 miljoen aan middelen gereserveerd. In het voorjaar van 2019 heeft u het voorstel over de kaders voor de besteding van dit klimaatfonds geakkoordeerd. Voorliggend programmaplan met bijbehorende begroting geeft verdere invulling aan het bestedingsperspectief van de middelen uit het klimaatfonds.

Structurele middelen
In de ontwerp MJPB 2020-2023 is, conform de Perspectiefnota, een structureel oplopend budget van 750.000 in 2019 tot €1 miljoen vanaf 2021 jaarlijks voor warmetransitie en verduurzaming opgenomen. Vanuit dit laatstgenoemde budget is inmiddels een start gemaakt met de versterking van de formatie/ambtelijke organisatie. Daarnaast is er jaarlijks € 390.000,- aan structurele middelen voor NemiA beschikbaar.

Cofinanciering
In Europa, bij het rijk en bij de provincie Gelderland wordt beleid gevoerd dat past bij de opgaves van de New energy made in Arnhem. De inhoudelijke en financiële samenwerking met overheden is dan ook een belangrijk speerpunt in de uitvoering van dit programma en we zetten vol in op cofinanciering.

Vanuit het landelijke klimaatakkoord worden rijksbijdragen verwacht voor de energietransitie binnen gemeenten. De hoogte van deze bijdragen zijn nog niet bekend.

Daarnaast zullen veel partijen zoals woningbouwcorporaties, woningeigenaren, ontwikkelaars, ondernemers, de netbeheerder en marktpartijen de komende jaren volop (blijven) investeren in de energietransitie.

Uitvoering

We houden u jaarlijks op de hoogte van de voortgang van het programma, op inhoud (op basis van de aangegeven indicatoren) en financiën.
Iedere twee jaar zullen we deel 2 (het actieprogramma) actualiseren, naar aanleiding van de monitoring én eventuele nieuwe ontwikkelingen en kansen. Ook de geraamde kosten van de acties worden dan, indien nodig, geactualiseerd.
Voor de besteding van middelen uit het klimaatfonds zullen projectplannen worden getoetst aan de door uw raad vastgestelde kaders voor de besteding van het klimaatfonds.

Communicatie

Na het collegebesluit zijn alle partners die hebben meegewerkt aan de totstandkoming hiervan actief geïnformeerd. ArnhemAAN.nl is het communicatieplatform van dit programma.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel
- Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030
- Moties 18M62 en 19M33

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 396707

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 8 oktober 2019, zaaknummer 396707

gelet op artikelen 108 en 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTE Arnhem

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Oktober 2019

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Oktober 2019

Voorwoord

Een klimaatneutraal en duurzaam Arnhem. Dat is waar we naar toe willen. Een groene en gezonde stad met schone lucht, waarin het ook voor onze kinderen en kleinkinderen nog prettig wonen is. Een stad met een schone economie die niet meer draait op kolen, olie en gas, maar op schone energiebronnen als zon en wind. Om daar te komen, zetten we de komende jaren vol in op de energietransitie: de strategie om Arnhem in 2050 onafhankelijk te laten zijn van fossiele brandstoffen.

De energietransitie als kans

We willen ook in Arnhem bijdragen aan het tegengaan van de opwarming van de aarde en concreet invulling geven aan de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs. Dat vraagt om keuzes, maatregelen en investeringen. Die keuzes zijn tegelijk kansen; de energietransitie kan een vliegwiel zijn voor innovatie, nieuwe bedrijvigheid en extra werkgelegenheid. Door het verminderen van CO_2 dragen we niet alleen bij aan de aanpak van klimaatverandering, maar neemt ook de luchtkwaliteit, de gezondheid en de kwaliteit van het wonen van de Arnhemmers toe.

Tegengaan energiearmoede

Om deze transitie mogelijk te maken hebben we nadrukkelijk oog voor Arnhemmers die nu al moeite hebben om hun energierekening te betalen. De verwachting is dat de energiekosten hoger worden en de gasprijs de komende jaren fors stijgt. We willen voorkomen dat dit leidt tot energiearmoede: dat mensen een groter deel van hun beschikbaar inkomen dan kwijt zijn aan het verwarmen van hun huis en elektriciteit. De gemeente zet daarom actief in op het ondersteunen van Arnhemmers bij het isoleren van woningen en het overschakelen naar schone energiebronnen. Het uitgangspunt daarbij is dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is.

Aan de slag

Dit programma beschrijft hoe we onze doelen willen bereiken. Gecombineerd met een set aan concrete maatregelen laten we zien dat we niet willen blijven hangen in woorden of mooie vergezichten. Er ligt kortom een hoop werk op ons te wachten. Aan de slag dus.

Cathelijne Bouwkamp

Wethouder Klimaat & Energie

Samenvatting

New energy made in [Arnhem] 2020-2030

De opgave

Arnhem volgt in haar ambities internationale afspraken, het klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. Arnhem werkt toe naar een klimaatneutrale gemeente in 2050. Om dit te bereiken moet de komende jaren veel gebeuren. De doelstelling van het actieprogramma New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 is 61% CO_2-reductie ten opzichte van 2017, met als tussendoelstelling 25% in 2023.
Deze reductie wordt grotendeels gerealiseerd door het actieprogramma NemiA 2030 en overige programma's binnen de gemeente. Een deel van de reductie komt van autonome ontwikkeling, de resterende opgave zullen wij van buiten de gemeentegrens moeten halen of hier in de komende jaren aanvullende ambities op formuleren.

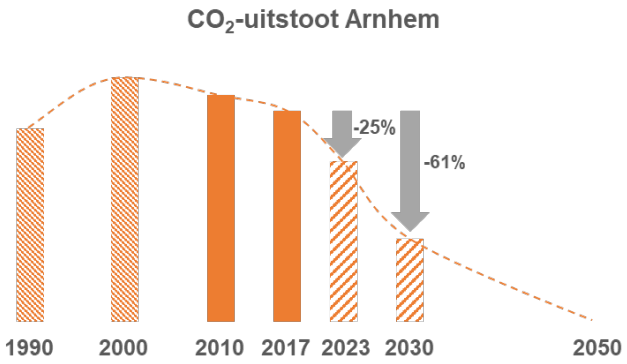

Totale reductie opgave 2030	61%	572 kTCO$_2$
Autonome ontwikkelingen	14%	130
(in)Direct binnen actieprogramma Nemia 2030	20%	191
(in)Direct binnen andere programma's Arnhem	1%	5
(in)Direct buiten eigen gemeentegrens	26%	246

Waar staan we nu?

Het huidige energiegebruik van Arnhem bedraagt 12.366 TJ, dit veroorzaakt jaarlijks 938 kT CO_2-uitstoot. Dit is als volgt verdeeld over verschillende sectoren.

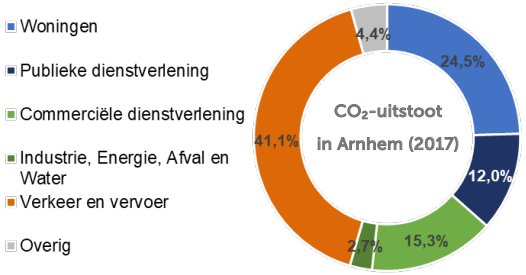

Sector	Energiegebruik (TJ/jaar)
Woningen	3.398
Publieke gebouwen	1.358
Mobiliteit	5.309
Bedrijven	1.518
Industrie	299
Overig	484
Totaal	12.366

Doelstelling per thema

Binnen verschillende thema's zijn acties opgesteld die leiden tot de volgende CO_2-reductiedoelstellingen per thema:

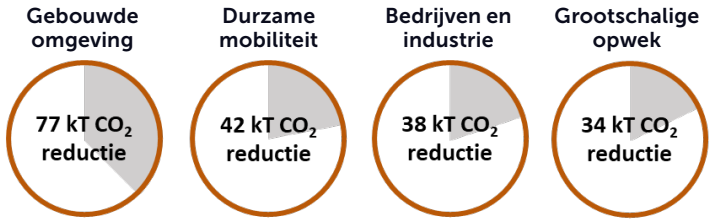

Gebouwde omgeving
Binnen de gebouwde omgeving werken we met een wijkgerichte aanpak aan het transitie gereed maken van woningen en gebouwen. We gaan isoleren, van het gas af, energie opwekken en op zoek naar duurzame warmtebronnen.

Bedrijven en industrie
Energie besparen, hergebruiken en opwekken bij bedrijven en industrie draagt bij aan de reductiedoelstelling. Dit bereiken wij door betere informatievoorziening, stimuleren van en handhaven op verplichte maatregelen.

Duurzame mobiliteit
Huidige vervoersmiddelen gaan we verduurzamen en het mobiliteitssysteem veranderen. Het gaat om infrastructuur, materiële veranderingen en om verandering in gedrag.

Grootschalige opwek
De elektriciteit die we in de toekomst nodig hebben wordt op een duurzame manier opgewekt. We doen onderzoek naar geschikte locaties en realiseren windmolens en zonnevelden.

Samenvatting

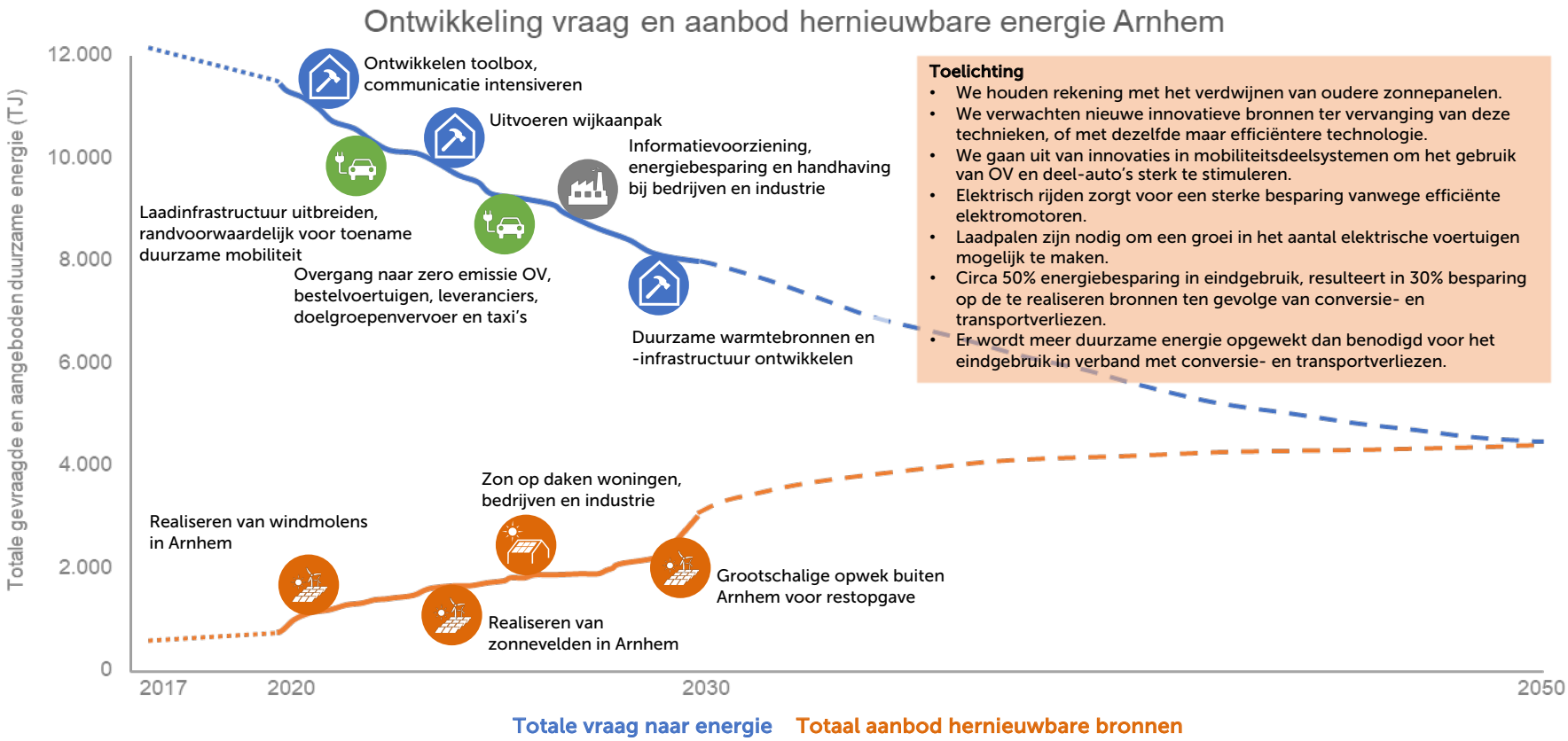

Belangrijkste doelstelling	2023	2030
Energiebesparing gebouwde omgeving	5%	15%
Bestaande woningen en publieke gebouwen aardgasvrij met lokale duurzame bron	1.500	6.500
Zonnepanelen op daken woningen en publieke gebouwen	150.000	250.000

Openbare laadpunten / snellaadpunten	1.000 / 20	6.000 / 100
Deelauto's / deelfietsen / actieve gebruikers per voertuig		1.000 / 2.000 / 15
Zero emissie bestelvoertuigen in binnenstad / vermindering vervoersbewegingen (in 2025)	100% / 25%	
Elektrische taxi's in de binnenstad		100%

Belangrijkste doelstelling	2023	2030
Energiebesparing bedrijven en industrie	5%	15%
Zonnepanelen op daken bedrijven en industrie	25.000	75.000
Bestaande bedrijven aardgasvrij met lokale duurzame bron	100	500

Windmolens in Arnhem	4	5*
Zonnevelden in Arnhem	18 MWp (circa 20 hectare)	42 MWp (circa 45 hectare)

*) Rest wordt bepaald binnen de regionale energiestrategie

Leeswijzer

Het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 (NemiA) bestaat uit twee delen. Het eerste deel is 'de koers'. Hierin staan de doelen en de strategische keuzes met de achtergrond van het programma. Ofwel, de richting die gekozen is voor Arnhem. Het tweede deel is het 'actieprogramma'. Hierin staan de gekozen activiteiten om de koers te varen. Beide delen zijn zelfstandig te lezen.

Deel 1 – De Koers

In hoofdstuk 2 is de context van het programma toegelicht. De (inter)nationale, provinciale en regionale kaders komen in dit hoofdstuk aan bod. Hoofdstuk 3 gaat in op de Arnhemse koploperspositie in Duurzaamheid. Hieruit volgen in hoofdstuk 4, samen met een beschrijving van waar we nu staan, de doelen en ambities voor dit programma. Hoe wij als gemeente hierin acteren en wat de bepalende factoren zijn om het te laten slagen staat beschreven in hoofdstukken 5 en 6. In de laatste twee 'koers' hoofdstukken, hoofdstukken 7 en 8, staan de raakvlakken met andere beleidsvelden waar we aan werken en is de monitoring toegelicht.

Deel 2 – Actieprogramma

Na een inleiding op het actieprogramma wordt in hoofdstuk 2 tot en met 5 de inhoud en de opgave van de thema's 'gebouwde omgeving', 'duurzame mobiliteit', 'bedrijven en industrie' en 'grootschalige opwek' beschreven aan de hand van Arnhemse voorbeelden. In deze hoofdstukken zijn de acties met bijbehorende doelstellingen voor 2023 en 2030, en de impact uitgewerkt. Hoofdstuk 6 gaat in op bewustwording en gedragsverandering wat thema overstijgend is. In hoofdstuk 7 komen activiteiten aan bod op aanverwante thema's die helpen in het realiseren van het programma. Dit zijn bijvoorbeeld 'human capital' en 'innovatie'.

Bijlage

In de bijlage is de raming van benodigde organisatie en middelen voor het nieuwe programma voor de periode 2020-2022 opgenomen. Daarna volgt een beschrijving van het proces en een begrippenlijst.

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Samenvatting 4
Leeswijzer 6
Inhoudsopgave 8

DE KOERS 11

1. Inleiding 12

2. Context 13
2.1 Internationaal 13
2.2 Nationaal 13
2.3 Provinciaal 13
2.4 Regionaal 14

3. Arnhem als koploper duurzaamheid 15
3.1 Integrale wijkaanpak 15
3.2 Duurzame mobiliteit 16
3.3 Arnhemse energie innovaties 17

4. Doelen, ambities en vertrekpunt 18
4.1 Energieverbruik en CO2-uitstoot 18
4.2 Invloedsfeer gemeente 20
4.3 Stappen tot nu toe 22

5. Rolneming 23
5.1 Presterende overheid 23
5.2 Samenwerkende overheid 24
5.3 Rechtmatige overheid 24
5.4 Responsieve overheid 25
5.5 Een regierol in de energietransitie 25

6. Bepalende factoren 26
6.1 Samenwerken en medeverantwoordelijkheid 26
6.2 Draagvlak 26
6.3 Integrale aanpak 26
6.4 Flexibel programmeren 27
6.5 Nationaal beleid 27

7. Samenhang met andere beleidsvelden 28
7.1 Ruimte en milieu 28
7.2 Circulaire economie 28
7.3 Economie 28
7.4 Human capital 29
7.5 Sociaal domein 29
7.6 Klimaatneutraliteit 29
7.7 Gebiedsrealisatie en vastgoed 29
7.8 Verduurzaming voedselsysteem 29
7.9 Klimaatadaptatie 29

8. Monitoring 30
8.1 Het belang van goede monitoring 30
8.2 Beschikbare en benodigde gegevens 30
8.3 Het samenbrengen van acties en effecten 30
8.4 Monitoring als evaluatiemiddel 30

ACTIEPROGRAMMA 33

1. Inleiding 34

2. Gebouwde omgeving 37
2.1 Transitievisie warmte opstellen 41
2.2 Wijkaanpak uitvoeren 43
2.3 Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen 45
2.4 Communicatie en bewustwording intensiveren 46
2.5 Energiearmoede aanpakken 47
2.6 Duurzame warmtebronnen en -infrastructuur voor Arnhem ontwikkelen 48
2.7 Uitvoeren van warmteprojecten 49
2.8 Ruimte bieden voor Arnhemse innovaties 50

3. Duurzame mobiliteit 51
3.1 Werkgeversaanpak modal shift 54
3.2 Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit 55
3.3 Vergroten aandeel elektrische voertuigen 56
3.4 Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek 58
3.5 Taxibeleid verduurzamen 59
3.6 Zero emissie concessie doelgroepenvervoer 60
3.7 Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente 61
3.8 Zero emissie openbaar vervoer concessie 62
3.9 Stimulering waterstof mobiliteit 63

4. Bedrijven en industrie 65
4.1 Communicatie en bewustwording intensiveren 68
4.2 Energiebesparing bevorderen 69
4.3 Opwek en hergebruik van energie bevorderen 70
4.4 Aardgasvrij maken bedrijven en industrie 71

5. Grootschalige opwek 73
5.1 Windmolens realiseren 76
5.2 Zonnevelden realiseren 78

6. Bewustwording en gedragsverandering 81
6.1 Activiteiten bewustwording en gedragsverandering 83

7. Acties op aanverwante thema's 84
7.1 Onderwijs en arbeidsmarkt 84
7.2 Partnerschappen 85
7.3 Stimuleren van innovaties 85

BIJLAGEN 89
Bijlage 1. Raming benodigde organisatie en middelen 90
Bijlage 2. Procesbeschrijving 91
Bijlage 3. Begrippenlijst 94

WE ARE
WE ARE
WE ARE
WE ARE
WE ARE

De Koers

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

1. Inleiding

In het Coalitieakkoord 2018-2022 staat dat we koploper willen zijn op het gebied van duurzaamheid en daarnaast een actieve regierol willen innemen bij de warmtetransitie in de wijken. In april 2019 zijn de bijhorende koers, uitgangspunten en aanpak vastgesteld in 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie'.

Voor de verduurzaming van de stad en de wijken hebben we forse proces- en investeringsmiddelen vrijgemaakt. Hierdoor kunnen we concreet aan de slag op regionaal-, stedelijk- en wijkniveau. We nemen hierbij de regie in handen en ondersteunen inwoners en bedrijven waar nodig. Dit vraagt om een concrete richting. Wat is de Arnhemse opgave en welke inspanningen horen hierbij? Arnhem onafhankelijk van fossiele brandstoffen in 2050, is het doel. Ofwel, het realiseren van de energietransitie in Arnhem.

De concrete richting hebben we vormgegeven in dit New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 programma. Het beschrijft de doelen en inspanningen die tot 2023 en tot 2030 nodig zijn. We laten zien hoe we onze koploperpositie invullen, welke rol de gemeente bij de verschillende activiteiten inneemt, welke afspraken met partners nodig zijn, wat er aan budgetten en menskracht nodig is, en hoe we de voortgang meten en monitoren.

We hebben het programma vormgegeven met een diversiteit aan Arnhemse partijen, zie bijlage 2. We hebben gezamenlijke werksessies gedaan en verdiepende één-op-één gesprekken gevoerd. De inhoud die we hieruit hebben opgehaald samen met de ervaring en ontwikkelingen vanuit de voorlopers van NemiA 2020-2030 (programma Arnhem Energiestad 2011-2014 en NemiA 2015-2020), de vastgestelde Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (april 2019) en de Kaders voor het klimaatfonds (mei 2019) zijn gebruikt in het vormgeven van het programma.

NemiA 2020-2030 is dé koers voor Arnhem voor de komende jaren. Het biedt ons houvast om geformuleerde energietransitie ambities te realiseren en het is een bouwsteen voor de omgevingsvisie. In het programma staat het terugbrengen van de energietransitie gerelateerde CO_2-uitstoot centraal. Dit raakt ook andere beleidsvelden. Waar de beleidsvelden direct raken aan de energietransitie zijn ze benoemd en meegenomen in het programma.

We gaan aan de slag met Arnhemse bedrijven en inwoners daar waar de impact het grootst is. Het uitgangspunt is dat iedere Arnhemmer mee kan komen met de energietransitie, en dat de verdeling van maatschappelijke lasten eerlijk en duurzaam is. We doen het samen, eerlijk én duurzaam en de Arnhemmer staat daarbij voorop.

2. Context

In dit hoofdstuk beschrijven we de (inter)nationale, provinciale en regionale context voor de verdere verduurzaming van Arnhem.

2.1 Internationaal

In december 2015 hebben 195 landen, waaronder Nederland, het Klimaatakkoord van Parijs getekend. Een historisch moment. In het akkoord is het streven vastgelegd om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graad. CO_2-uitstoot wordt hiervoor als oorzaak genoemd, met fossiele brandstoffen als grote boosdoener. Hiervoor zijn maatregelen nodig op nationaal niveau tot en met de individuele bewoner.

2.2 Nationaal

Nederland heeft het Klimaatakkoord van Parijs ondertekend en haar doelstellingen bepaald voor 2030 (49% CO_2-uitstoot vermindering ten opzichte van 1990) en 2050 (minimaal 80-95% CO_2-uitstoot vermindering ten opzichte van 1990). Deze doelen zijn vastgelegd in de Klimaatwet. Op 28 juni 2019 is een concept Klimaatakkoord gepresenteerd dat dit vertaalt naar concrete doelstellingen op verschillende thema's. Aan vijf klimaattafels zijn voorstellen ontwikkeld: industrie, gebouwde omgeving, mobiliteit, elektriciteit, landbouw en landgebruik. Het Klimaatakkoord wordt naar verwachting in het najaar van 2019 gesloten. Hierin staat hoe inwoners, bedrijven, overheden en organisaties gaan zorgen voor minder CO_2-uitstoot. Wanneer dit duidelijk is wordt het Klimaatakkoord verder door vertaald naar Arnhem.

2.3 Provinciaal

Het Coalitieakkoord 'Samen voor Gelderland' 2019-2023 heeft als ambitie 55% CO_2-reductie in 2030 ten opzichte van 1990. Hierin volgt het de lijn van het Gelders Energieakkoord, een samenwerking tussen meer dan 200 organisaties en instellingen in de provincie Gelderland. De focus van het coalitieakkoord ligt op innovatie, energiebesparing, hernieuwbare energie en energie-infrastructuur.

De provincie heeft aangegeven een actieve rol op zich te nemen in de energietransitie. In het akkoord geeft ze aan dat ze gaat "regisseren waar nodig en faciliteren waar mogelijk, om de doelstellingen te realiseren" langs de lijnen:

- *Samenwerking met gemeenten (partnerschap)*, o.a. in de regionale energiestrategieën en via een doorontwikkeld Gelders Energieakkoord.
- *Bewustwording en draagvlak*, o.a. door het ondersteunen van informatiepunten en energiecoöperaties, door voorbeeldgedrag, en door proces- en financiële- burgerparticipatie voor wind- en zonneprojecten aan te moedigen.
- *Gericht stimuleren van innovatie*, o.a. door bestaande innovatieclusters zoals in Arnhem een impuls te geven en uit te dagen om mee te denken of te werken aan het realiseren van de doelstellingen.
- *Versnellen van energiebesparing en hernieuwbare energie*, o.a. door het opstellen van een klimaatplan voor het realiseren van de doelstelling in 2030 en het nakomen van de gemaakte afspraken met het Rijk: de realisatie van windenergie, het benutten van alle mogelijkheden voor zonne-energie op gebouwen en zonnevelden, een bijdrage aan de realisatie van nieuwe energiebronnen leveren als diepe geothermie, het gesprek aangaan met netbeheerders over het beheer en het ontwerp van het energienetwerk, het gesprek aangaan over energiearmoede met o.a. de Gelderse woningbouwcorporaties en het Rijk, en het beschikbaar stellen van kennis en financieringsinstrumenten voor het verduurzamen van corporatiebezit, de overgang naar aardgasloze wijken, en Wijken van de Toekomst.
- *De energie-infrastructuur wordt uitgebouwd* door een versnellingsteam op te zetten met de regio's en gemeenten om meer warmtenetten en een uitbereiding van de laadinfrastructuur voor mobiliteit op elektriciteit en waterstof te organiseren, business cases voor grootschalig duurzame opwek vorm te geven, en de wettelijke energiebesparingseisen bij bedrijven te handhaven.

2.4 Regionaal

De Regionale Energiestrategie (RES) is een instrument uit het Klimaatakkoord waarmee gezamenlijk keuzes worden gemaakt voor het opwekken van schone energie en voor hoe we woningen en gebouwen duurzaam gaan verwarmen. We werken toe naar een strategie om de lokale/regionale energiedoelstellingen te behalen voor 2030 met een doorkijk naar 2050. Dit doen we met de andere 15 gemeenten van de regio Arnhem-Nijmegen, de waterschappen, Alliander en de provincie Gelderland, in de Regio Arnhem-Nijmegen. We maken samen keuzes en afspraken voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie infrastructuur, en over het beslag dat dit legt op de ruimte. Ook de maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven in de regio zijn nauw betrokken. De RES bouwt voort op de Routekaart energietransitie Regio Arnhem-Nijmegen van maart 2018. Het NemiA programma dient ook als input voor het Arnhemse bod binnen de regionale energiestrategie (RES) Arnhem-Nijmegen. In juni 2020 dient het concept RES-bod gereed te zijn, in maart 2021 de definitieve uitwerking (RES 1.0). Deze wordt vervolgens elke twee jaar herijkt. Bovenstaande is als eis opgenomen in het Klimaatakkoord.

Verschillende niveaus spelen een rol in de verduurzaming van Arnhem. Van internationaal tot regio (groen), de gemeentegrenzen van de stad Arnhem (oranje) en uitwerking op wijkniveau (wit).

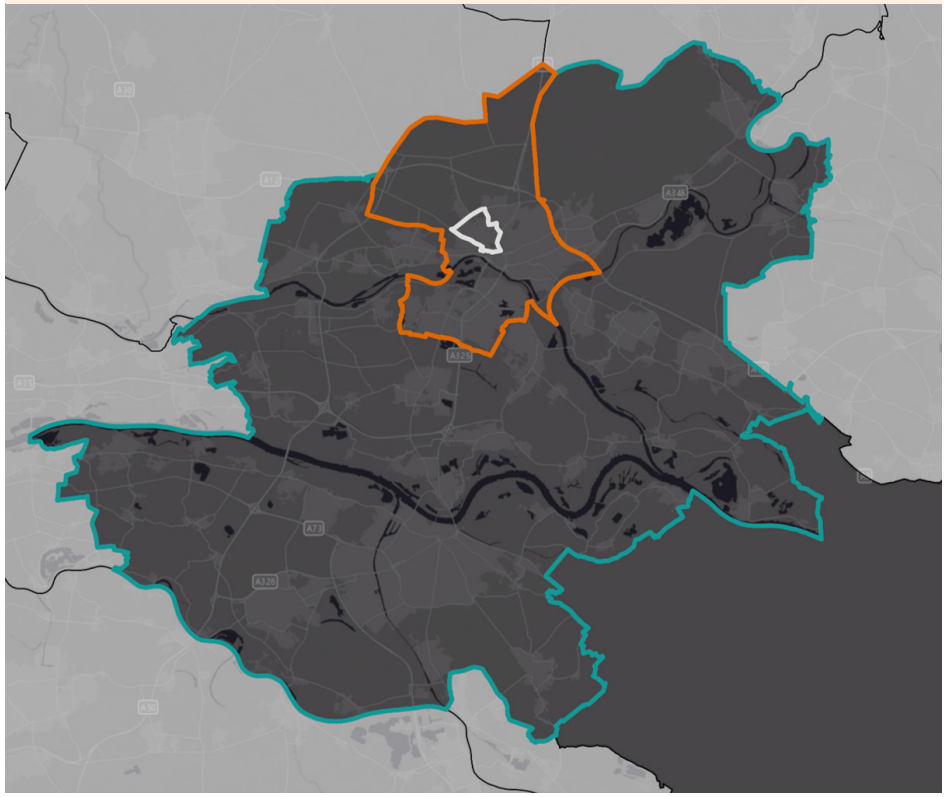

3. Arnhem als koploper duurzaamheid

Het voorgaande hoofdstuk omschreef de internationale-, nationale, provinciale- en regionale context voor de verduurzaming van Arnhem. Lokaal hebben we ook onze eigen ambities, visies en doelen. “Arnhem koploper in Duurzaamheid” staat in het Coalitieakkoord 2018-2021. Een koploper is een gemeente die activiteiten heeft gerealiseerd met de grootste impact ten opzichte van andere gemeenten of met de nieuwste aanpak, initiatieven of (sociale) innovaties. Koploperschap helpt in het realiseren van een opgave omdat je focus aanbrengt door keuzes te maken in wat je doet en het verhaal dat je hierover vertelt. Om te bepalen waar we als Arnhem koploper in zijn is een benchmark gedaan met de steden Den Haag, Nijmegen, Breda, Enschede, Amersfoort en Haarlem. In de benchmark is gekeken naar de historie van de stad, de huidige ontwikkelingen en ambities van Arnhemse partijen en onszelf als gemeente ten opzichte van de andere steden. Specifiek is gekeken naar de drie thema’s waarop we denken een koploperspositie te kunnen innemen:

1. Integrale wijkaanpak
2. Duurzame mobiliteit
3. Arnhemse energie innovaties

De benchmark maakt duidelijk wat onze kracht is op de drie thema’s en wat nodig is om hier een koploperspositie op te behalen via de Arnhemse energietransitie.

3.1 Integrale wijkaanpak

In Arnhem hebben we een lange geschiedenis van wijkgericht werken, onder andere met wijkregisseurs en wijkprogramma’s. Sinds 2015 werken we nog meer samen met de wijken en vanuit de wijken. Dit doen we met ‘Teams leefomgeving’ die aansluiten bij wat in de wijken leeft. Samen met wijkbewoners bekijken ze wat nodig is in de wijk. Dit gaat veelal over grote thema’s als ontmoeten, participatie en meer kansen voor kinderen. In een aantal wijken zijn bewoners zelf al actief op het gebied van duurzaamheid en de energietransitie. Burgerinitiatief en -participatie zijn voorwaarden voor succes in een wijkaanpak. De Arnhemse wijkaanpak is een succesvoorbeeld van participatie in de praktijk voor andere steden.

Lijn 2030

Lijn 2030 is een initiatief van Arnhem AAN. Het elektrische busje gaat met zijn kundige bestuurder op aanvraag langs in Arnhemse wijken om met bewoners te praten over zaken die in de buurt belangrijk zijn. De gesprekken gaan over groen, afval, parkeren, spelen en over energie vraagstukken als energie besparen, aardgasvrij maken van woningen en het plaatsen zonnepanelen. Door deze gesprekken brengt lijn 2030 thema’s naar boven die mogelijk nog weinig leven in wijken en toch belangrijk zijn voor de toekomst van de wijk. **www.lijn2030.nl**

De kracht van de ‘Teams leefomgeving’ zit in het verbinden en borgen van de wijkopgaven met de initiatieven in de wijk. In de aanpak van een wijk worden fysieke opgaven, bijvoorbeeld het verbeteren van de infrastructuur, klimaatbestendigheid en het groen in de wijk, gecombineerd met de sociale opgaven, bijvoorbeeld armoede en eenzaamheid. Het combineren van fysieke en sociale opgaven in een wijk om de leefbaarheid te vergroten wordt ook wel een ‘integrale wijkaanpak’ genoemd. In Malburgen heeft de wijkaanpak geleid tot duurzamere oud- en nieuwbouwwoningen, meer beleefbaar groen in de wijk, en openbare ruimte als ontmoetingsruimte. De energietransitie is een fysieke opgave met een groot sociaal effect. Het vraagt immers om investeringen die niet elke inwoner kan doen.

Tegelijkertijd is het een grote ingreep in de gebouwde omgeving die kansen biedt om andere opgaven gelijktijdig mee te nemen. Een aanpak die meerdere gemeenten pogen te realiseren, maar waar nog niet veel succesvoorbeelden van zijn. Met de Arnhemse wijkaanpak willen we koploper zijn. Dit vraagt om regie door budget vrij te maken en onze processen integraal in te richten. Dan laten we vanuit de praktijk zien dat onze Arnhemse wijkaanpak ook voor de energietransitie werkt.

3.2 Duurzame mobiliteit

Arnhem is de enige stad in Nederland die vanaf 1949 nog steeds gebruik maakt van een trolleybusnetwerk voor openbaar vervoer. Inmiddels rijden er, sinds begin 2019, twee Trolley 2.0-stadsbussen die hun batterij opladen tijdens het rijden. Hierdoor kunnen ze 10 kilometer zonder bovenleiding elektrisch rijden. We hebben met drie andere steden in Nederland een milieuzone. Bij Den Haag en Nijmegen is deze in ontwikkeling. In Gelderland is Arnhem koploper van elektrische laadinfrastructuur. Landelijk staat Arnhem op de achtste plaats. We doen mee in Europese E-mobility-projecten. De gemeente kan op deze manier bedrijven zoals Allego toegang geven tot een internationaal speelveld. Hierdoor krijgen ze ruimte voor innovatieve oplossingen en hebben ze toegang tot middelen om businesscases rond te krijgen. Ook waterstof heeft bij ons, als Energiestad, een prominente positie. Op het Industriepark Kleefse Waard (IPKW) hebben we één van de vier openbare waterstoftankstations van heel Nederland. Hiermee zijn we onderdeel van de nationale hoofdinfrastructuur voor waterstof-elektrisch vervoer. Het Arnhemse bedrijf HyGear (waterstofinstallaties) is actief bij de verdere ontwikkeling van deze infrastructuur. We zetten in op groene waterstof.
Andere gemeenten zetten ook in op duurzame mobiliteit. Laadinfrastructuur, zowel elektrisch als waterstof, de modal shift en het gebruik van deelmobiliteit zijn vaak ingezette acties. Door de trolleybus en het -netwerk te blijven ontwikkelen, en in te zetten op volledig uitstootvrije (zero emissie) deelmobiliteit kunnen we koploper worden op Duurzame Mobiliteit. Ook op het gebied van efficiënte stadslogistiek en met een groen taxibeleid kunnen we voorop lopen.

eHub

eHubs zijn plekken op straat met elektrische fietsen, scooters en auto's die gedeeld kunnen worden door gebruikers. De regio Arnhem-Nijmegen neemt deel aan een Europese proef hiermee. In de regio Arnhem-Nijmegen moeten uiteindelijk 13 eHubs ontstaan. Zowel Nijmegen als Arnhem willen in dit project deelsystemen voor mobiliteit stimuleren met zowel elektrische fietsen, elektrische bakfietsen, e-scooters en elektrische auto's. Er wordt ook aandacht besteed aan het gebruik van de eHubs en mobiliteitsgedrag.

H2Nodes

Met H2Nodes wordt het gebruik van waterstof gestimuleerd en wordt een nieuw openbaar waterstoftankstation geopend in Arnhem. H2Nodes is een Europees project het netwerk wil versterken van waterstoftankstations in Noord-Europa. Met H2Nodes wordt het gebruik en de techniek rondom waterstofmobiliteit gestimuleerd. We werken binnen dit project samen met lokale en internationale partners aan schonere lucht.

3.3 Arnhemse energie innovaties

Arnhem wordt Energiestad genoemd. Het is aan ons om dit uit te dragen en hier eigenaarschap in te tonen. Deze naam komt voort uit onze rijke historie in de publieke elektriciteitsvoorziening, en uit de diverse startups in Arnhem die zich bezig houden met het onderzoeken en ontwikkelen van nieuwe vormen van opwekking, transport en opslag van elektriciteit.

Smart Polder

Een innovatieve combinatie van bestaande technologieën door Arnhemse bedrijven. Het gemaal aan de Burgemeester Matsersingel, dat zorgt voor de waterhuishouding in de wijk Vredenburg/Kronenburg, wordt aangepast zodat er warmte en koude uit het oppervlaktewater kan worden gehaald. Een start van het aardgasvrij maken van de wijk. Samen met een 'Warmte Koude Opslag installatie' kunnen omliggende woningen, kantoren en gebouwen van warm water worden.

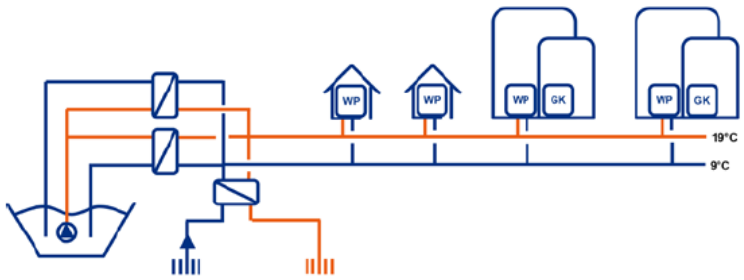

Op het Industriepark Kleefse Waard (IPKW) vinden ontwikkelingen plaats voor het gebruik van waterstof en energieopslag. Door de mogelijkheden die waterstof en energieopslag hebben in de energietransitie te benadrukken en het gebruik ervan te stimuleren brengen we Arnhem in positie van koploper op het gebied van (groene) waterstof en energieopslag, gemaakt en gebruikt in Arnhem.

Het zijn de aanwezige vakkennis, expertise en faciliteiten die maken dat professionele partijen kiezen voor Arnhem als basis. Het is aan ons om Arnhem aantrekkelijk te houden en te maken voor zowel startups als innovatieve (energie) bedrijven die ons verder helpen met de energietransitie. Hiervoor liggen zowel kansen op het gebied van human capital als op het aantrekkelijk maken voor bedrijven om zich hier te vestigen. Daarmee is Arnhem nu en in de toekomst de plek waar energie innovaties ontwikkeld, gebruikt en geëxporteerd worden.

Flow battery van Elestor

De baanbrekende 'flow battery' van Elestor slaat elektriciteit op voor een fractie van de kosten van traditionele batterijen, veilig en met een lange levensduur. Voor de batterij worden waterstof en broom gebruikt, elementen die in overvloed op de wereld aanwezig zijn, in tegenstelling tot de materialen in de huidige batterijen.

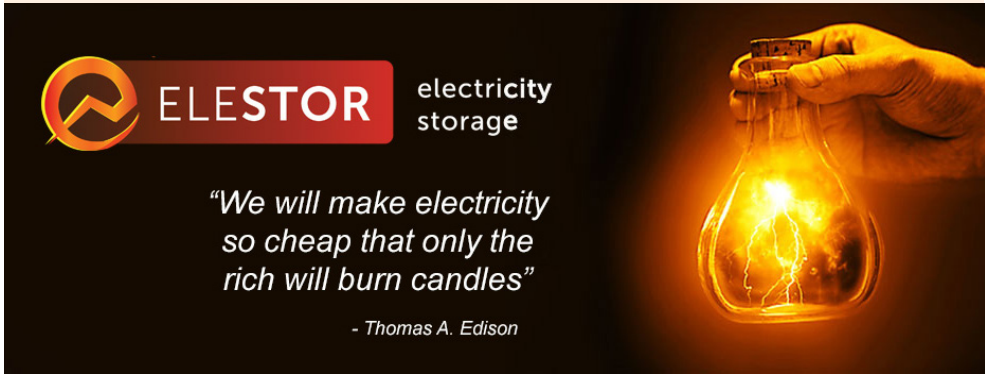

4. Doelen, ambities en vertrekpunt

We werken met dit programma NemiA 2020-2030 aan de ambitie om als Arnhem in 2050 klimaatneutraal te zijn. Dit betekent dat alle activiteiten binnen de grenzen van de gemeente geen negatief effect hebben op het klimaat. De uitstoot van broeikasgassen – bijvoorbeeld CO_2, methaan en oplos- en koelmiddelen – is nul. Energie wordt zoveel mogelijk zelf duurzaam opgewekt. Waar dit niet lukt, wordt dit duurzaam ingekocht binnen de regio.
Ofwel, een stad met een toekomstbestendige economie die niet meer draait op kolen, olie en gas, maar op schone energiebronnen als zon en wind. Om daar te komen, zetten we de komende jaren vol in op de energietransitie.

Wij hebben samen met andere Gelderse gemeenten en de provincie een hoge ambitie. Daarom hebben we ons gecommitteerd aan de doelstelling van het Gelders Energie Akkoord om als Arnhem in 2030 55% minder CO_2 uit te stoten dan in 1990. Deze ambitie is ook het vertrekpunt voor de regionale energiestrategie.

De CO_2-uitstoot van Arnhem en alle andere gemeenten wordt bijgehouden in de landelijke Klimaatmonitor. De Klimaatmonitor kijkt naar het gebruik van elektriciteit, aardgas en andere fossiele brandstoffen in de gemeente om van daaruit de CO_2-uitstoot te berekenen [1]. We gebruiken de cijfers van de Klimaatmonitor van 2017 om de voortgang van dit programma te meten. Dit is het meest recente jaar waarvan CO_2-uitstoot berekeningen beschikbaar zijn. Dit heeft effect op de reductieopgave omdat Arnhem sinds 1990 is gegroeid en daarmee ook de energievraag en uitstoot in absolute zin. Tegelijkertijd is vanaf 2000 een dalende trend te zien. We compenseren voor de groei en dalende trend voor de jaren tussen 1990 en 2017 in de doelstelling door de CO_2-reductieopgave voor 2030 op 61% te zetten ten opzichte van 2017. Om deze doelstelling te halen moet de dalende trend vanaf 2000 de komende jaren versnellen.

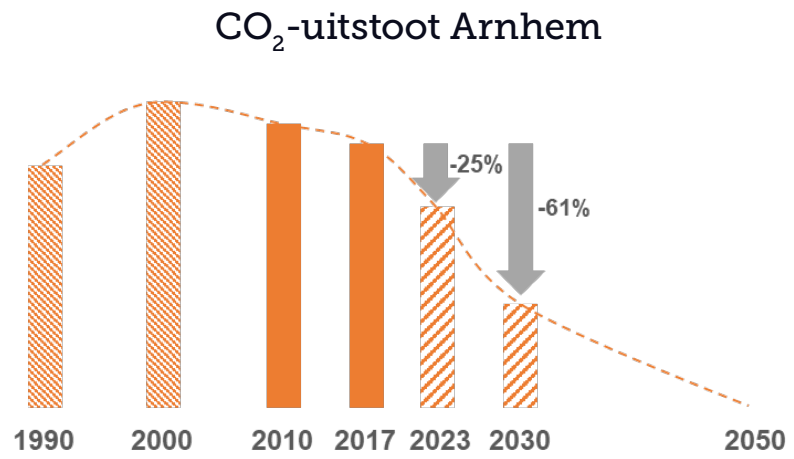

Op basis van de verschillende klimaatambities komen we als Arnhem tot de volgende doelstellingen voor het NemiA 2020-2030 programma:

1. In 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 61% lager dan die van 2017 (gelijk aan GEA ambitie van 55% ten opzichte van 1990).
2. In 2023 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 25% lager dan die van 2017.

4.1 Energieverbruik en CO_2-uitstoot

Het doel van dit programma is om de CO_2-uitstoot in onze stad te reduceren via energietransitie maatregelen. Om iets te kunnen zeggen over hoeveel hiervoor nodig is duidelijkheid nodig over de huidige totale uitstoot.
Het totale energiegebruik van Arnhem (12.366 TJ in 2017, inclusief snelwegen) is in te delen in verschillende sectoren, die aansluiten bij de sectortafels van het Klimaatakkoord. De energiebronnen die het energieverbruik voorzien in deze

[1] De berekening van de CO_2-uitstoot in de Klimaatmonitor gaat niet verder terug dan 2010. Cijfers van de jaren hiervoor zijn op basis van emissieregistratie en minder nauwkeurig.

sectoren zijn samen verantwoordelijk voor de totale CO_2-uitstoot (938 kT) in de stad.

De gegevens zijn afkomstig uit de Klimaatmonitor en onder andere gebaseerd op data van netbeheerders en RWS. Het energiegebruik van de industrie en van overige sectoren is gebaseerd op emissieregistratie cijfers.

Gebouwde omgeving

Binnen de gebouwde omgeving wordt gekeken naar het energiegebruik van woningen en publieke gebouwen. Deze bestaat uit het verwarmen en het elektriciteitsgebruik van apparaten en verlichting binnen deze gebouwen. De CO_2-uitstoot is goed voor respectievelijk 24,5% en 12,0%.

Mobiliteit

Het grootste deel van het huidige energiegebruik in Arnhem, en bijbehorende emissies, komt voort uit de sector mobiliteit met 41,1% van de CO_2-uitstoot. Hieronder valt persoonlijk autovervoer, openbaar vervoer, mobiliteit van bedrijven en de scheepvaart. Voor het wegverkeer wordt ook de uitstoot van de snelwegen binnen de gemeentegrenzen meegenomen.

Bedrijven & industrie

Het energiegebruik van commerciële dienstverlening (bedrijven) en de industrie bedraagt respectievelijk 15,3% en 2,7% van de CO_2-uitstoot. Hieronder valt de energie die nodig is voor industriële processen, en de energie voor verwarming, verlichting, IT en andere apparaten in bedrijven.

Overig

Daarnaast valt er nog een deel van de uitstoot binnen overige sectoren. Dit bedraagt in totaal 4,4%. Hieronder valt onder andere de uitstoot van landbouw, bosbouw, visserij, waterzuivering en afvalverwerking. Het aandeel van deze verschillende sectoren is relatief klein, daarom wordt hier in dit programma niet de focus op gelegd.

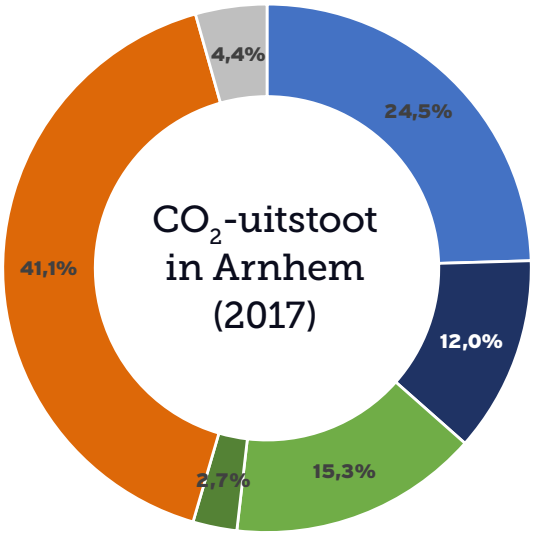

Sector	Energiegebruik (TJ/jaar)	CO_2-uitstoot (kT/jaar)	CO_2-uitstoot (%)
Woningen	3.398	230	24,5
Publieke gebouwen	1.358	112	12,0
Mobiliteit	5.309	386	41,1
Bedrijven	1.518	144	15,3
Industrie	299	25	2,7
Overig	484	41	4,4
Totaal Arnhem	12.366	938	100

4.2 Invloedsfeer gemeente

De doelstellingen vragen ons om grote stappen te zetten in het verminderen van het gebruik van energie, een efficiënter gebruik, en om de energie die we gebruiken duurzaam op te wekken. Hoe realistisch is deze opgave voor ons als Arnhem? Op basis van een modelstudie is de inschatting gemaakt dat **14%** van de Arnhemse opgave wordt ingevuld door **autonome ontwikkelingen** (130 kT CO_2). Dit zijn innovaties en technologische ontwikkelingen die ervoor zorgen dat het energiegebruik efficiënter en minder wordt, en ook acties die buiten de gemeente worden ingezet. Voorbeelden hiervan zijn:

- Verduurzaming mobiliteit afkomstig van buiten Arnhem
- Effectievere opwekking van elektriciteit en warmte
- Efficiëntieverhoging van apparaten en processen

Ook instrumentarium uit het Klimaatakkoord dat op Rijksniveau wordt ontwikkeld en invloed heeft op lokaal niveau zoals CO_2-belasting voor grote bedrijven en industrie valt hieronder.

Totale reductie opgave 2030	61%	572 kT CO_2
Autonome ontwikkelingen	14%	130
(in)Direct binnen actieprogramma NemiA 2020-2030	20%	191
(in)Direct binnen andere programma Arnhem	1%	5
(in)Direct buiten eigen gemeentegrens	26%	246

In het actieprogramma (deel 2) zijn acties geformuleerd waar wij als gemeente de komende 10 jaar op gaan inzetten. Met deze acties hebben we zowel direct als indirect invloed op de CO_2-reductie in Arnhem. De totale CO_2-reductie van alle acties binnen de verschillende thema's komt neer op **20%** van de opgave voor Arnhem in 2030 (191 kT CO_2). Hier valt onder andere onder:

- Isolatie woningen en gebouwen
- Aardgasvrij verwarmen woningen en gebouwen
- Elektrisch vervoer
- Energiebesparende maatregelen bedrijven
- Eigen energiegebruik gemeente (panden, voertuigen en openbare ruimte)
- Energieopwekking binnen de gemeentegrenzen

Naast de acties vanuit het programma NemiA 2020-2030 zijn **in andere programma's** aanvullende acties opgenomen die een CO_2-reductie realiseren zoals in het programma 'Luchtagenda' en 'Arnhem Beter Bereikbaar'. Deze additionele acties dragen voor **1%** bij aan de Arnhemse opgave (5 kT CO_2).

Het overige deel van de totale CO_2-reductie kunnen we niet binnen onze eigen grenzen realiseren. Als we kijken naar de hoeveelheid energie die nodig is om zelfvoorzienend te zijn, en de ruimte die hiervoor nodig is dan kunnen we met de huidige technieken binnen onze gemeentegrenzen niet alles realiseren. We zijn een gemeente met een stedelijk karakter en een beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied. In de RES Arnhem-Nijmegen wordt uitgezocht of dit deel van onze Arnhemse opgave binnen de regio gerealiseerd kan worden. Zo niet, dan zal Arnhem extra inspanningen moeten leveren. Het deel van onze energievraag dat we **niet binnen onze gemeentegrenzen** kunnen realiseren correspondeert met **26% CO_2-reductie**.

Eerste vuilniswagen op waterstof

Afvalinzamelaar Suez start in 2020 met een proef voor het inzamelen van afval met 7 waterstof aangedreven inzamelvoertuig in Arnhem. Dit is een resultaat van het Europese samenwerkings-project HECTOR.

De resterende 39% CO_2-uitstoot in 2030 komt uit verschillende sectoren. Een groot deel van de mobiliteit gebruikt nog fossiele brandstoffen en binnen de gebouwde omgeving en bij bedrijven en industrie wordt nog volop gebruik gemaakt van aardgas in 2030. Het aandeel hernieuwbaar opgewekte elektriciteit (binnen en buiten de gemeentegrenzen) is lager dan de totale verwachte elektriciteitsvraag in 2030 in Arnhem.

4.3 Stappen tot nu toe

De afgelopen jaren hebben we voortgang geboekt in de energietransitie. Vanaf 2011 hebben we in Arnhem via het programma Arnhem Energiestad 2011-2014 duurzame energieprojecten opgezet en zijn we innovaties gestart die helpen om de CO_2-uitstoot naar beneden te brengen, met positief resultaat:

- Een stijging van het percentage opgewekte hernieuwbare energie in 2014 naar 5,3%. Wat boven het toenmalig landelijk gemiddelde lag van 4,5%;
- Een afname in het gemiddelde energieverbruik per huishouden van 8,3% in 2014 ten opzichte van 2009;
- Een stevige basis gelegd voor een omvangrijk netwerk met partijen die actief werken aan een duurzaam Arnhem;
- Een verdubbeling van het aantal stadswarmte aansluitingen én de bron van de stadswarmtenet is veranderd (AVR Duiven in 2014) wat zorgt voor 70% CO_2-reductie ten opzichten van aardgas gebruik.

We hebben deze positieve lijn doorgezet in het programma New energy made in Arnhem 2015-2020. Het programma is opgezet en tot uitvoering gebracht met de kennis en kunde van duurzame elektriciteit voor de gebouwde omgeving en de vervoerssector uit onze stad. Daarbij hebben we ingezet op het creëren van meer banen en het aantrekken van investeringen. Binnen dit programma zijn onder andere de volgende resultaten behaald:

- Het totaal aantal banen in de Energie- en Milieutechnologie (EMT) sector is gegroeid naar 8.000 in 2018 ten opzichte van 7.500 in 2014;
- We hebben het netwerk met partners verder uitgebreid en verstevigd naar bijna 140 deelnemers vanuit maatschappelijke organisaties, overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek, en ondernemende inwoners (117 partners in 2014);
- Het aantal zonnepanelen op daken is gegroeid van 12.000 naar 82.000;
- Het gemiddelde energiegebruik van huishoudens is met 7,1% gedaald ten opzichte van 2014;
- Het eigen wagenpark is tijdens dit programma verder verduurzaamd (55% van de gereden kilometers met het eigen wagenpark zijn gereden op duurzame brandstoffen);
- De hoeveelheid duurzame energie opwek is naar 6,7% gestegen in 2018.

In 2017 heeft de rekenkamer het programma NemiA 2015-2020 doorgelicht.
Na interviews en gesprekken met de stad, ambtenaren en raadsleden concludeerde de rekenkamer dat het tijd is om vaart te maken, maar dat ambities en opgaves ook gepaard moeten gaan met beschikbaarheid van capaciteit en middelen. Ook gaf zij aan dat de doelen deels onvoldoende meetbaar zijn. Dit advies hebben we meegenomen bij het vormgeven van dit programma door de doelstellingen en de bijhorende activiteiten zoveel mogelijk in de meetbare en herleidbare eenheid CO_2 te definiëren en hier actieve monitoring op te doen. De raad heeft de conclusies en aanbevelingen overgenomen.

Duurzame warmte

Een groot aantal gebouwen (80) en woningen (4.975) in Arnhem is al aangesloten op het warmtenet dat in Arnhem, Duiven en Westervoort loopt met als warmtebron de afvalverbranding (AVR) in Duiven. Daarmee is een deel van de warmtevraag al op een duurzame manier voorzien: dit voorkomt jaarlijks 16,1 kT CO_2-uitstoot.

Zonne energie

Daarnaast liggen er op veel Arnhemse daken al zonnepanelen - in augustus 2019 een totaal van 82.000 zonnepanelen. Met deze duurzaam opgewekte energie wordt jaarlijks 9,5 kT aan CO_2-uitstoot voorkomen.

Begin 2019 is ook een zonnepark geopend op het terrein van de RWZI aan de Drielsedijk. Daarmee komt het aantal zonnepanelen in veldopstelling in Arnhem op 7.380. De energie die hier duurzaam wordt opgewekt voorkomt jaarlijks 1 kT aan CO_2-uitstoot.

5. Rolneming

Om doelstellingen te behalen kunnen we verschillende rollen aannemen om de nodige invloed uit te oefenen. Een gemeente is het meest effectief als zij opereert binnen haar cirkel van invloed, en deze probeert te vergroten door het zoeken van medestanders en partners om stappen mee te zetten. Dat vraagt om durf, creativiteit en een actieve houding. In dit hoofdstuk laten we aan de hand van het sturingsmodel van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) zien welke rollen er zijn en hoe wij ze zelf toepassen in de energietransitie. Aan de hand van dit sturingsmodel hebben we in het actieprogramma bij elke actie aangegeven welke rol van ons nodig is om tot uitvoering te komen. De rollen die de gemeente kan nemen verschillen sterk van elkaar daarom hebben we per actie gekeken wat de meest passende rol is.

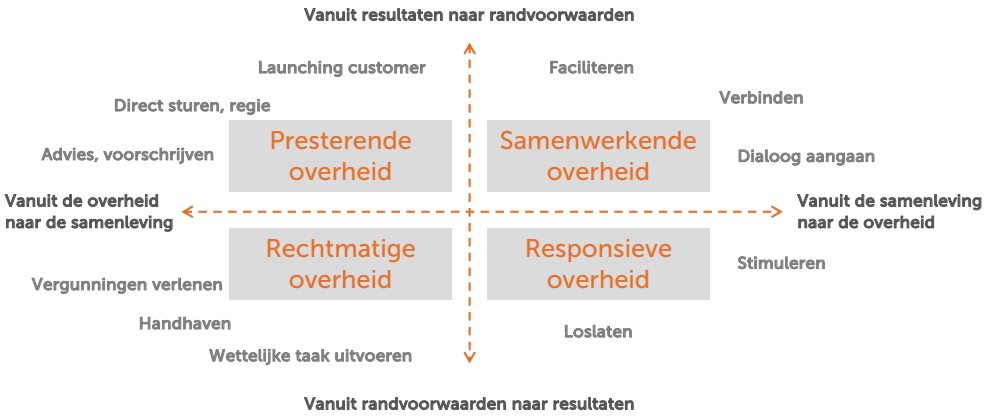

De linkerkant van het model laat de rollen zien waarbij de gemeente binnen haar cirkel van invloed opereert: presterende en rechtmatige overheid. De rechterkant van het model vraagt om samenwerking met lokale en regionale partners om de gemeentelijke cirkel van invloed te vergroten. Het regionale portefeuillehoudersoverleg duurzaamheid, het G40 netwerk en de VNG zijn hier voorbeelden van.

5.1 Presterende overheid

Een presterende overheid geeft duidelijk richting, voert regie en geeft advies. Wij zijn zelf initiatiefnemer, opdrachtgever, marktpartij of launching customer en geven daarin het goede voorbeeld. Inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt als sturend instrument gebruikt voor het realiseren van de transitieopgaven.

Arnhemse voorbeelden

- Arnhem stelt grond beschikbaar voor het ontwikkelen van duurzame elektriciteitsopwek via windmolens en zonnepanelen.
- Arnhem stelt uitdagende en aansprekende ambities en -eisen in aanbestedingen en inkooptrajecten, o.a. via de CO_2-prestatieladder
- Arnhem heeft sinds 2016 prestatieafspraken met alle woningcorporaties en huurdersorganisaties, waarin de partijen samen werken aan betaalbaar en duurzaam wonen, in leefbare wijken met, indien nodig, de beschikbaarheid van passende zorg.
- Arnhem neemt, samen met professionele partners, initiatief tot het onderzoeken en ontwikkelen van hernieuwbare warmtebronnen (aquathermie, riothermie, bodemwarmte, geothermie, industriële restwarmte).

Voorbeelden van andere gemeenten

- Enschede is launching customer van het duurzaam mobiliteitsplatform Stad-up dat een Mobility as a Service oplossing (MaaS-oplossing)

ontwikkelt. Werknemers reizen met OV, elektrische deelauto's en elektrische fietsen in plaats van eigen auto's op benzine of diesel.
- De zwaarwegende factor duurzaamheid in de aanbesteding van het taxibeleid in Amersfoort heeft geleid tot de ontwikkeling van een volledig elektrisch wagenpark voor de regionale taxi.
- In Den Haag is een duurzame logistieke regio hub aanbesteding uitgezet om een distributiepunt te organiseren van waar vervoerders emissieloos de stad kunnen bevoorraden.

5.2 Samenwerkende overheid

Een samenwerkende overheid stelt het voeren van de dialoog centraal. We pakken de rol van makelaar: faciliteren, verbinden en informatie delen. Gezamenlijk pakken we projecten op en maken we initiatieven van bewoners, bedrijven en anderen mogelijk.

Arnhemse voorbeelden

- Het netwerk van partijen aangesloten in New energy made in Arnhem.
- We hebben samen met VNO-NCW, de Arnhemse bedrijfskoepels en de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) de 'Arnhemse bedrijvenaanpak' opgesteld die nu in uitvoering is.
- Arnhem werkt samen met partners in het Energieloket Midden Gelderland, voor informatievoorziening en hulp bij energiebesparing en -opwek aan bewoners en bedrijven.
- Arnhem werkt samen met zorginstellingen uit de regio Arnhem, ODRA en stichting Milieuplatform Zorgsector aan de afspraken over onder meer energiebesparing en - opwek in de Green Deal verduurzamen zorginstellingen Arnhem e.o..
- Arnhem werkt samen met ontwikkelaars en de energiecoöperatie aan de ontwikkeling van 4 windmolens en een zonneveld op Koningspleij Noord.
- Arnhem heeft de leiding over de bewustwordingscampagne Arnhem AAN en de Aanjagers, en werkt hierin samen met stedelijke partners.

Voorbeelden van andere gemeenten

- Zeist werkt in het initiatief Samen Duurzaam Zeist samen met inwoners en ondernemers aan initiatieven die bijdragen aan een groen, duurzaam en gezond Zeist. Zo biedt de gemeente letterlijk ruimte aan voor initiatieven en worden bijvoorbeeld gesprekken met wethouders en de bevolking georganiseerd om goede ideeën op te halen.
- Deurne werkt samen met verbindingsorganisatie Energyport Peelland en andere gemeenten om meer zonne-energie op te wekken. Zij leveren onder andere ondersteuning bij communicatie en stellen grond beschikbaar voor zonnevelden.

5.3 Rechtmatige overheid

De rechtmatige overheid stelt de uitvoering van de wettelijke taak centraal.
In deze rol reguleren wij maatschappelijke initiatieven en stellen we kaders voor de uitvoering. We creëren beleidsruimte voor initiatieven (omgevingsvisie) en regelruimte (beperken van onnodige regels en zorgen voor duidelijke regels) om een gelijk speelveld creëren.

Arnhemse voorbeelden

- Arnhem heeft een milieuzone voor het binnenstedelijk gebied, gericht op het weren van vervuilende vervoersmiddelen, en handhaaft op de naleving ervan.

- Arnhem verplicht ontwikkelaars tot opstellen van een energievisie bij nieuwbouw van meer dan 50 woningequivalenten.
- De Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) adviseert en houdt toezicht en handhaaft op het nemen van energiemaatregelen door bedrijven en instellingen.
- Arnhem heeft door de raad vastgestelde criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden.

Voorbeelden van andere gemeenten

- Gouda handhaaft de plicht van bedrijven en scholen om energie te besparen. Dit gebeurt in combinatie met stimulerende initiatieven, zo wordt in samenwerking met Omgevingsdienst Midden-Holland en ondernemersplatform DPG advies geboden over besparingsmogelijkheden.

5.4 Responsieve overheid

In de rol van responsieve overheid treedt de overheid grotendeels terug, laat ze los en geeft ze ruimte. De gemeente ondersteunt en stimuleert de initiatieven die uit de Arnhemse samenleving komen.

Arnhemse voorbeelden

- Arnhem heeft een duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren, waarmee zij isolatie-, warmte- en opwekmaatregelen kunnen financieren.
- Arnhem heeft een Aanjaagfonds voor wijkinitiatieven op het gebied van energietransitie en klimaatadaptatie.
- Arnhem co-financiert wijken die Wijk van de Toekomst[2] willen worden.

Voorbeelden van andere gemeenten

- Den Haag past regelgeving die belemmerend werkt voor duurzame initiatieven van burgers en bedrijven aan vanuit de lijn in het coalitieakkoord “Vertrouwen op Haagse Kracht”van.

5.5 Een regierol in de energietransitie

Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) geeft in meerdere energietransitie onderzoeken aan dat een actieve en initiërende rol van de gemeente (presterende overheid) een grote succesfactor is in het slagen van de transitie en het bereiken van doelen. Arnhemse samenwerkingspartners vragen om een duidelijke richting en keuzes van de gemeente, zodat ze op basis hiervan zelf kunnen gaan handelen. De afgelopen jaren heeft Arnhem vooral ingezet op ruimte geven voor ontwikkelingen die vanuit de samenleving ontstaan en van daaruit beleid bepalen. Dit is een meer samenwerkende en responsieve rol. De regierol vraagt om een verschuiving naar een meer presterende overheid. Zodat we duidelijkheid en richting geven vanuit onze eigen cirkel van invloed aan een uitvoerbare en betaalbare energietransitie. En, we tonen echt leiderschap met lef, doorzettingsvermogen, durven buiten de lijntjes te gaan, en inspireren anderen. Zodat we een echte koploper worden op het gebied van duurzaamheid.

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) adviseert in haar rapport ‘Opgaven voor duurzame ontwikkeling’, uit juli 2016, dat goed doordacht transitiemanagement noodzakelijk is om de grote veranderingen van o.a. de energietransitie voor elkaar te krijgen. Dat betekent dat er commitment van politiek en bestuur en van de samenleving moet zijn voor de beoogde veranderingen, en dat er heldere lange termijn doelen moeten worden gesteld. De RLI pleit voor koersvastheid in tijden van verandering. NemiA 2020-2030 is onze koers voor de komende jaren en hiermee nemen wij de regie op de Arnhemse energietransitie.

[2] Het programma Wijk van de Toekomst richt zich op Gelderse wijken die vooroplopen in de energietransitie naar een duurzame aardgasvrije wijk.

6. Bepalende factoren

Naast de rol die wij innemen om de doelstellingen te behalen zijn er andere factoren die hier invloed op hebben. We beschrijven deze factoren en hoe we deze meenemen in dit programma.

6.1 Samenwerken en medeverantwoordelijkheid

Geen van de partijen kan de energietransitie afzonderlijk realiseren, ook wij niet. We moeten het samen doen. Met de Arnhemse en regionale partners, en met het Rijk, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de G40, de provincie Gelderland, de Waterschappen en partners binnen het Gelders Energieakkoord.

Het Arnhemse netwerk rondom New energy made in Arnhem bestaat inmiddels uit bijna 140 partners: overheden, bedrijven, maatschappelijke instellingen, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en Arnhemmers. Via partnerschappen en wijkconvenanten willen we de medeverantwoordelijkheid en bijdrage van onze samenwerkingspartners in de energietransitie concretiseren. In de overeenkomsten staan afspraken over doelen, rollen en concrete bijdragen. Deze sluiten aan bij de rol van verschillende partijen in de processen en projecten van het actieprogramma van NemiA 2020-2030 (deel 2 van het totaal programma). De partnerschappen, convenanten en proces- en projectafspraken spelen in op het advies van de Rekenkamer bij de doorlichting van NemiA 2015-2020; om afspraken met partners en stakeholders minder vrijblijvend te maken zodat de maatschappelijke opgave echt aangepakt kan worden.

6.2 Draagvlak

De energietransitie vraagt om ingrijpende maatregelen als het aardgas vrij maken van woningen en andere gebouwen. Deze veranderingen raken de directe levenssfeer van mensen. Om dit gezamenlijk voor elkaar te krijgen is bij de inwoners van Arnhem acceptatie van de verandering nodig en de bereidwilligheid om mee te doen en de ontwikkelingen te steunen. Ook wel draagvlak genoemd. Inwoners moeten begrijpen waarom (de noodzaak) een verandering nodig is om de verandering te accepteren en actief bij te dragen. De effectiviteit van de verandering is afhankelijk van acceptatie van de kwaliteit van de oplossing. We hebben als Arnhem betaalbaarheid, betrouwbaarheid en zekerheid voorop staan. Wanneer we dit bij elke maatregel of activiteit voorop stellen krijgen we inwoners mee en kunnen we onze doelen realiseren.

We zien het als onze taak om bewoners, bedrijven en andere partijen te stimuleren om actie te ondernemen en actief deel te nemen aan de vormgeving van de activiteiten. Hiervoor moeten we momentum creëren. We gaan het gesprek aan op een gelijkwaardig niveau en bieden handelingsperspectief. We maken keuzes voor Arnhem, bieden duidelijkheid over wat er gaat gebeuren, geven advies voor concrete stappen, brengen partijen samen, geven samen vorm aan de uitvoering, realiseren samen, en we bieden mogelijkheden om alle Arnhemmers mee te laten doen in de energietransitie. Zodat iedereen stappen kan zetten.

Mensen zetten makkelijker stappen als het aansluit bij datgene dat op dat moment bij ze leeft. Veel Arnhemmers ervaren energie als een vaste last die maandelijks betaald moet worden, en die zelfs leidt tot energiearmoede. Door het energiebewustzijn en duurzaam gedrag te koppelen aan thema's die de mensen dagelijks bezighouden, zoals armoede, eenzaamheid en gezondheid, is de kans op verandering groter. Bij bedrijven kan het bijvoorbeeld gaan over uitbreiding of krimp waarbij we planologisch ruimte kunnen creëren, gunstige voorwaarden bieden en belemmeringen wegnemen of beperken.

6.3 Integrale aanpak

Het aansluiten bij actuele situaties zorgt voor meer draagvlak voor de nodige energietransitie maatregelen. Dit betekent dat meerdere onderwerpen uit de leefomgeving worden gecombineerd. Een integrale aanpak waarin opgaven in de wijk als parkeerproblematiek worden gecombineerd met duurzame mobiliteit activiteiten als deelauto's en verbeterde openbaar vervoer infrastructuur. Het

biedt kansen om tegelijkertijd te werken aan comfortabel wonen, onderhoud aan de riolering, wegen en straten, een groene en aantrekkelijke leefomgeving, werkgelegenheid, onderwijs in bijvoorbeeld nieuwe energietechnieken, en het aanpakken van energiearmoede. We koesteren initiatieven van wijkbewoners en ondernemers en koppelen deze met de energietransitie opgave. Waar wijken zich niet spontaan organiseren nemen we het voortouw om bewoners bij elkaar te brengen rondom thema's als energiearmoede, leefbaarheid en gezondheid. Waar het combineren van andere wijkopgaven een kans is wordt deze benut om een betaalbare en gedragen energietransitie te realiseren.

6.4 Flexibel programmeren

De energietransitie is complex vanwege de zichtbare en tastbare invloed op de leefomgeving van iedereen, de verschillende belangen van partijen die een rol spelen, en door de snelle technologische ontwikkeling van bestaande en nieuwe duurzame energie oplossingen. In deze onzekere en steeds veranderende omgeving is het belangrijk om flexibel te zijn in de richting die je uitzet. De uitdaging is om duidelijkheid te bieden voor de korte termijn, lange termijn ambities in het vizier te houden en tegelijkertijd flexibel in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen.

6.5 Nationaal beleid

In het kader van het Klimaatakkoord wordt op Rijksniveau beleid en instrumentarium ontwikkeld dat invloed heeft op lokaal niveau. Op dit moment wordt gesproken over CO_2-belasting voor grote bedrijven en industrie, een labelplicht, gebouwgebonden financiering, en het aanpassen van de warmtewet en gaswet. Het succes van dit beleid en instrumentarium en de snelheid waarmee dit ingevoerd gaat worden heeft grote invloed op het behalen van de lokale doelen.

7. Samenhang met andere beleidsvelden

Ook op andere beleidsterreinen dan de energietransitie wordt CO_2-uitstoot gereduceerd, energie bespaard, duurzame energie opgewekt en worden innovaties aangejaagd. Om de ambitieuze doelstelling op CO_2-reductie te halen hebben we alle inspanningen hard nodig, waarbij NemiA 2020-2030 zich focust op CO_2-reductie maatregelen voor de realisatie van de energietransitie. Daarnaast is het niet altijd mogelijk om een harde knip te leggen tussen de verschillende beleidsvelden omdat het een gezamenlijke inspanning is, en ze effect hebben op elkaar. Dit hoofdstuk geeft een opsomming weer van Arnhemse ontwikkelingen in beleidsvelden die een directe of indirecte verbinding hebben met de energietransitie en bijdragen aan de CO_2-reductie doelstelling.

7.1 Ruimte en milieu

- Prestatieafspraken met woningcorporaties over onder andere verduurzaming van de woonportefeuille als uitwerking van de Arnhemse woonprincipes 2025 (december 2015).
- Duurzame energie opwekking is een belangrijk onderwerp in de structuurvisie (2012) en de nog op te stellen omgevingsvisie.
- In de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' (november 2017) en het programma Ruimte voor ontwikkeling, programmalijn 'Arnhem beter bereikbaar', zijn duurzame mobiliteit en duurzaam openbaar vervoer een belangrijk onderdeel.
- De Luchtagenda (januari 2019) geeft invulling aan het verlagen van stikstof en fijnstof in de stad, en heeft impact op de uitstoot van CO_2, met onder andere een Euro 3 milieuzone, het stimuleren van elektrisch (deel)vervoer en duurzame stadslogistiek.

7.2 Circulariteit

- De regio Arnhem-Nijmegen is beste circulaire regio van Nederland, 2018.
- Het regionale portefeuillehoudersoverleg (PFO) Economie heeft drie ambities bepaald waarvan circulaire economie er één van is. Vanuit PFO Duurzaamheid zetten we regionaal in op:
  - Zoveel mogelijk circulaire inkoop (eventueel gezamenlijk)
  - Bouw en Urban Mining
  - Bedrijfsafval
- Vanuit PFO Economie wordt ingezet op aanjagen en stimuleren van bedrijven om bedrijfsprocessen en producten circulair te maken. Onder andere door goede voorbeelden uit de regio te laten zien als voorbeeld voor anderen.
- Wij ondersteunen als gemeente Arnhem circulaire initiatieven als inkoper, bevoegd gezag (aanpak belemmerende regelgeving), financieel ondersteuner (investeringsagenda), promotor annex verbinder en beleidsmaker op het gebied van bedrijventerreinen en arbeidsmarkt.
- Circulaire werklocatie IPKW in Arnhem, en koplopers Stexfibers (hennepvezels verzachtende techniek voor high-end textiel in plaats van milieubelastend katoen), Elestor en Peeze (100% gecertificeerde klimaatneutrale Arabica koffie) werkt aan het sluiten van grondstof kringloop.
- Arnhem heeft in 2019 de Green deal circulaire Grond-, weg- en waterbouw ondertekend, en streeft naar zo veel mogelijk circulariteit in haar openbare werken.
- In het afvalbeleid afvalplan 2012-2020 'Van afval naar grondstof' en bij de aanbestedingen van afvalstromen worden hoge eisen gesteld aan circulariteit en het motto "geen afval maar grondstof".
- Arnhem participeert in een regionaal project met gemeente Nijmegen, Duiven, HAN en WUR rond afvalstoffen en grondstoffen op bedrijventerrein.

7.3 Economie

- Vanuit het programma 'Vitale Economie' werken we aan een sterk energiecluster in Arnhem en de regio. Dit doen we door aantrekkelijke kennis- en werklocaties te realiseren en energie-gerelateerde innovaties te stimuleren. Dit draagt positief bij aan Arnhem als goed vestigingsklimaat en nieuwe werkgelegenheid.
- Het evenementenbeleid wordt aangepast om evenementenorganisatoren te stimuleren om te verduurzamen, met focus op thema's energie, mobiliteit en afval.

7.4 Human Capital

- Een human capital agenda is in ontwikkeling.
- Hybride onderwijsvormen om technisch talent aan te trekken worden ontwikkeld.
- We stimuleren Innovaties die de energietransitie versnellen en het aantrekken en opleiden van technisch talent voor de energiesector.

7.5 Sociaal domein

- Het bestrijden van armoede krijgt veel aandacht, en er wordt samengewerkt in het bestrijden van energiearmoede. In het programma Doorbraak naar werk (juli 2019) wordt ingezet op inclusie, social return en werk maken van duurzaamheid.
- We zetten de huisvestingssubsidies, die we aan maatschappelijke instellingen verlenen, in als sturingsinstrument op duurzame doelstellingen.

7.6 Eigen organisatie

- We hebben de ambitie om met onze eigen organisatie energie en klimaatneutraal te worden. In het Klimaatplan is onze CO_2-footprint bepaald en zijn CO_2-reductie maatregelen in juli 2019 vastgesteld. Voorbeelden hiervan zijn het toepassen van zonnepanelen op onze gebouwen, het stimuleren van elektrisch vervoer en gebruik van openbaar vervoer, het gebruiken van ledlampen voor openbare verlichting en het energieneutraal maken van de gemeentewerf. De doelstelling is vastgesteld op 40% CO_2-reductie in 2023 ten opzichte van 2018.
- Eind 2019 willen we gecertificeerd zijn voor de CO_2-prestatieladder trede 3, het gebruikelijke instapniveau. Om de CO_2 uitstoot van onze eigen organisatie (gemeente Arnhem, Sportbedrijf Arnhem en Scalabor), bij te houden, is een CO_2 managementsysteem nodig, dat jaarlijks wordt getoetst op ambities, reductie en continue verbetering door een onafhankelijke en geaccrediteerde Certificerende Instelling.
- We hebben de ambitie om gecertificeerd te worden voor treden 4 en 5. Dan wordt bijvoorbeeld ook de CO_2-uitstoot van alle leveranciers waar we als gemeente inkopen meegenomen.

7.7 Gebiedsrealisatie en vastgoed

- Het stellen van voorwaarden aan duurzame gebiedsontwikkeling en het beschikbaar stellen van gemeentelijke gronden voor grootschalige opwek zijn belangrijke beïnvloedingsfactoren voor de verduurzaming van de stad.
- Voorwaarden bij gebiedsontwikkeling voor de reductie van CO_2 zijn nodig om een klimaat neutrale stad te worden. Bij bouwprojecten zijn de materialen door hun productiemethoden en transport verantwoordelijk voor ongeveer 20% van de CO_2-uitstoot in de bouw.

7.8 Verduurzaming voedselsysteem

- We zetten in op stadslandbouw met de Arnhemse visie Stadslandbouw (2017). Hiermee organiseren we korte ketens tussen producent en consument waardoor minder transport nodig is. Zowel van de producten naar de consument als van de reststromen omdat de betere afstemming tussen consument en producent minder voedselverspilling oplevert.

7.9 Klimaatadaptatie en groen

- In de structuurvisie 2012-2020 zijn de ambities voor het voorkomen en verminderen van hittestress opgenomen.
- Een aanpak klimaatadaptatie is in de maak, waarin wordt beschreven hoe we de nationale ambities voor klimaatadaptatie vertalen naar Arnhem en onze stad klimaatbestendiger maken, op het gebied van droogte, hitte, wateroverlast en waterveiligheid.
- Vergroenen van de stad: er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.
- Het groen in onze stad vangt zowel CO_2 als de gevolgen van de klimaat-verandering (wateroverlast) op. Dit vergt de ontwikkeling van een integrale kijk op groen bij de totstandkoming van het omgevingsplan en de omgevingsvisie.

8. Monitoring

De voorgaande hoofdstukken hebben onze ambitie voor de komende 10 jaar en de rol die we hierin nemen beschreven. We weten met de doelstelling waar we heen willen en we weten waar we nu staan. Om onderweg te weten waar we staan, is monitoring van de voortgang noodzakelijk.

8.1 Het samenbrengen van acties en effecten

In het vorige hoofdstuk hebben we laten zien welke andere beleidsvelden invloed hebben op de CO_2-uitstoot van Arnhem. De monitoring van de totale CO_2-reductie in de stad vindt plaats binnen dit programma en laat zien welke resultaten over de diverse beleidsvelden worden bereikt. In de metingen is hierbij geen onderscheid tussen het beïnvloedbare deel van de CO_2-reductie en het deel dat toe te schrijven is aan autonome ontwikkelingen. Door de CO_2-reductie actief te monitoren en samen te voegen wordt sturing gegeven aan het behalen van de doelen, de uitvoering van actieprogramma en aan de acties in andere beleidsvelden.

8.2 Het belang van goede monitoring

Meten is weten. Zeker in een transitie waarin nog veel onduidelijk is helpt monitoring om de lange termijn koers vast te houden en te zien of we toewerken naar waar we heen willen. Ook het Rekenkamer onderzoek naar het programma New energy made in Arnhem 2015-2020 gaf dit aan. Daarnaast is goed monitoren van belang om samen te leren van de impact van projecten en processen die in gang worden gezet. Zowel op inhoud, bijvoorbeeld de hoeveelheid CO_2-reductie, als op het proces, hoe gaat de samenwerking. Het kunnen onderbouwen van de voortgang met cijfers draagt bij aan de acceptatie bij inwoners en bedrijven.

8.3 Beschikbare en benodigde gegevens

Om goed te kunnen monitoren hebben we gegevens nodig. Voor de monitoring van de voortgang van het actieprogramma gebruiken we de Klimaatmonitor als voornaamste bron. Daarnaast halen we aanvullende gegevens op bij partijen zoals netbeheerder Liander, warmteleverancier Nuon, woningcorporaties, en onze Arnhemse samenwerkingspartners. In het actieprogramma staan de indicatoren per actie benoemd waarop gemonitord wordt. Hier staat ook een tabel met de te monitoren indicatoren en welke brongegevens hiervoor nodig zijn. Tenzij anders vermeld worden deze gegevens minimaal 1 keer per jaar verzameld. Inhoudelijke data (waaronder die in de Klimaatmonitor) loopt over het algemeen 1 of 2 jaar achter op de actualiteit. Dit komt omdat de informatie vanuit veel partijen/bronnen aangeleverd wordt. Real time monitoren vraagt om een aanzienlijke hoeveelheid zelfstandig bijgehouden data. De vraag is dan vooral wat dit extra oplevert versus de kosten die hiermee gepaard gaan.

Niet alle acties in het actieprogramma zijn te kwantificeren en daarmee te monitoren. Wat is het effect van de acties om draagvlak en bewustzijn te vergroten en gedragsverandering teweeg te brengen? De acties in het actieprogramma die dit als primair doel hebben worden gemonitord via enquêtes, gesprekken of een focusgroep waarin kwantitatieve en kwalitatieve vragen worden gesteld aan de doelgroep.

8.4 Monitoring als evaluatie middel

Bij de uitvoering van het actieprogramma staan we ieder jaar stil bij het meten van de effecten van de betreffende actie. Als acties veel effect hebben zetten we daar extra op in. Als blijkt dat acties niet het gewenste effect hebben stoppen we ze of passen we ze aan. Op basis hiervan actualiseren we het actieprogramma elke twee jaar. Nieuwe energietransitie acties die in de tussentijd ontwikkeld zijn krijgen dan ook een plek.

Actieprogramma

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

1. Inleiding

De koers is bepaald. We zetten de komende jaren vol in op de energietransitie om koploper te worden in duurzaamheid. We werken toe naar een toekomstbestendige stad waarin de economie draait op schone energiebronnen als zon, wind en duurzame warmte. Het programma NemiA 2020-2030 is onze houvast in het realiseren van onze energietransitie ambities, en het is een bouwsteen voor de omgevingsvisie.

Op verschillende niveaus zijn klimaatambities gesteld: Parijs, het Nationaal Klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. We hebben de klimaatambities vertaald in eigen doelstellingen voor dit programma:

1. In 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 61% lager ten opzichte van 2017 (gelijk aan GEA ambitie van 55% ten opzichte van 1990).
2. In 2023 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 25% lager ten opzichte van 2017.

Koploper zijn betekent dat we activiteiten realiseren met een grotere impact dan andere gemeenten, of dat we nieuwe aanpakken, initiatieven of (sociale) innovaties ontwikkelen en toepassen. Een koploperpositie in de energietransitie past Arnhem. Nu al kiezen startups en multinationals, die dagelijks samenwerken, aan de ontwikkeling van nieuwe energiesystemen om dit vanuit Arnhem te doen. Wij staan bekend om onze wijkaanpak, een succesvoorbeeld van participatie in de praktijk. Als we energietransitieopgaven koppelen aan onze Arnhemse wijkaanpak, met Arnhemse innovaties, en laten zien dat dit werkt, zijn we een echte koploper. Duurzame mobiliteit is ook een koploperkans voor ons. We hebben relatief veel laadpunten en als één van de weinige gemeenten in Nederland een waterstoftankstation. Door in te zetten op volledig uitstootvrije (zero emissie)
deelmobiliteit, efficiënte stadslogistiek, en een groen taxibeleid worden we koploper. Hoe we dit gaan doen is uitgewerkt in dit actieprogramma.

Het Rijk geeft aan de hand van vijf sectortafels invulling aan het Nationale klimaatakkoord. Dit zijn: gebouwde omgeving, mobiliteit, industrie, elektriciteit en landbouw. Het actieprogramma is opgedeeld aan de hand van vier van deze thema's: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Bedrijven en Industrie, en Grootschalige opwek (elektriciteit). Het thema landbouw valt weg omdat deze sector minimaal aanwezig is in onze gemeente.

Elk thema is een hoofdstuk en bestaat uit een aantal acties waar we op inzetten om de CO_2-uitstoot in Arnhem terug te brengen, en om de energietransitie te realiseren. De thema's worden in de hoofdstukken eerst kort toegelicht waarna alle bijhorende acties worden beschreven in een eigen paragraaf. Voor elke actie is een overzicht gemaakt van de nodige activiteiten in de tijd, zoals het opstarten van processen en het vormgeven van projecten, de rol die wij hierin innemen en het doel van de actie. De acties die onze koploperpositie op duurzame mobiliteit en integrale wijkaanpak versterken zijn gemarkeerd met een ster.

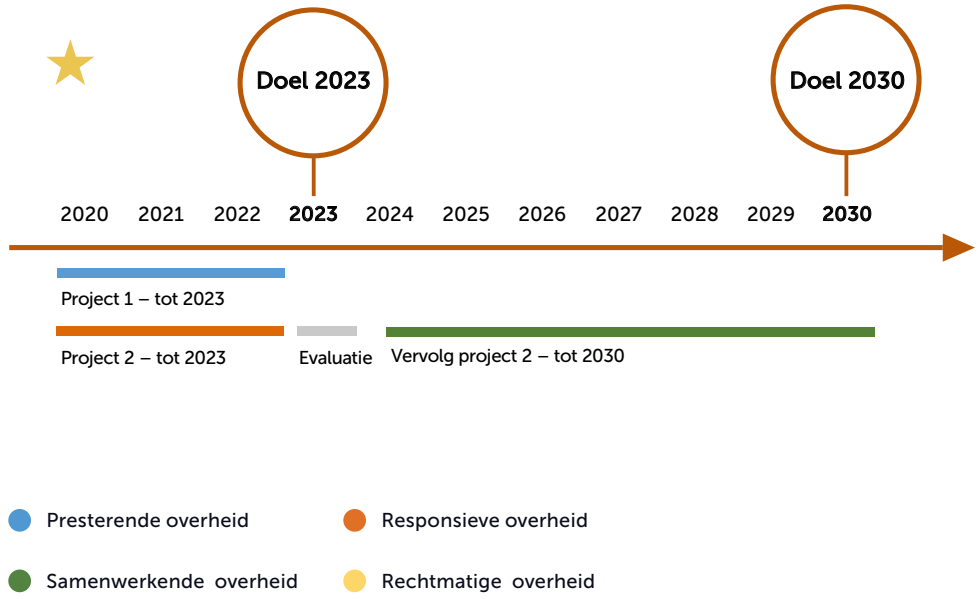

Alle acties van een thema tellen op tot het aandeel CO_2-reductie dat dit thema heeft in de doelstelling van het programma waar wij als gemeente directe invloed op hebben. Dit is in totaal 191 kT CO_2-reductie in 2030. Het overige deel (381 kT) komt voort uit autonome ontwikkelingen, andere programma's en uit activiteiten die niet binnen onze eigen gemeentegrenzen passen (zie ook hoofdstuk 3). Samen leidt dit tot 61% CO_2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017.

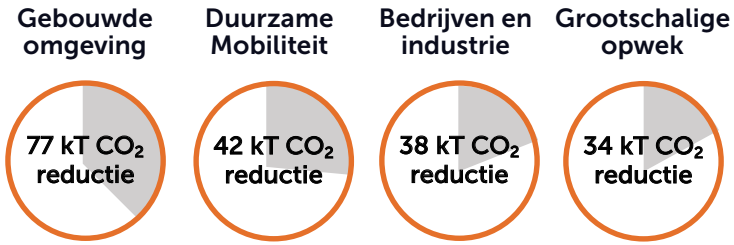

Het niveau van uitwerking van de thema's in het actieprogramma verschilt in concreetheid en in omvang. De thema's 'mobiliteit' en 'gebouwde omgeving' zijn het meest omvangrijk omdat we hier ook onze koploperspositie mee kunnen waarmaken.

Na de thema hoofdstukken staat in het hoofdstuk 'Acties op aanverwante thema's' acties benoemd op onderwerpen die positief bijdragen aan het halen van de doelstelling en voor alle energietransitie thema's gelden. Bijvoorbeeld 'het stimuleren van innovaties' en 'arbeidsmarkt vergroten'. Per thema zijn de benodigde middelen en fte's voor de periode tot en met 2022 aangegeven. In bijlage 1 is hiervan een overzichtstabel opgenomen.

Gebouwde omgeving

2. Gebouwde omgeving

We zijn uiterlijk 2050 overgegaan van fossiele energie naar schone energie. Het afbouwen van het gebruik van aardgas voor de verwarming van woningen en gebouwen is hierin een belangrijk onderdeel. Dit is hét doel van 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie', die op 17 april 2019 is vastgesteld door de gemeenteraad. In dit hoofdstuk hebben we 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie' uitgewerkt in acties met concrete doelen met bijhorende activiteiten, impact en rollen. Het actieprogramma gebouwde omgeving voor NemiA 2020-2030 bestaat uit deze acties:

- Transitievisie warmte opstellen
- Wijkaanpak uitvoeren
- Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen
- Communicatie en bewustwording intensiveren
- Energiearmoede aanpakken
- Warmtebronnen en - infrastructuur voor Arnhem ontwikkelen
- Uitvoeren van warmteprojecten
- Ruimte bieden voor Arnhemse innovaties

Door een duidelijke doelstelling met acties op dit thema vast te stellen, van hieruit samen met gebiedspartners plannen te ontwikkelen en daarin aansluiting te zoeken met ontwikkelingen en opgaven in de wijken, leggen we de basis om de komende jaren flinke stappen te maken in de verduurzaming van de gebouwde omgeving in Arnhem.

De opgave

Arnhem heeft ruim 74.000 woningen en ruim 4.500 gebouwen van publieke bedrijven en instellingen. De acties in dit hoofdstuk richten zich op deze gebouwen, hier wordt naar verwezen als gebouwde omgeving. De gebouwen van commerciële bedrijven, instellingen en industrie vallen onder het thema 'bedrijven en industrie' (hoofdstuk 4). Het energiegebruik in de gebouwde omgeving is in totaal 4.756 TJ in 2017 en is goed voor bijna 45% (342 kT) van de totale CO_2-uitstoot van Arnhem. Ongeveer 75% van het energiegebruik is aardgasgebruik. Willen we minder CO_2 uitstoten, dan moeten we meer energie opwekken met bijvoorbeeld zonnepanelen en met alternatieve energie infrastructuren gaan verwarmen, douchen en koken. Het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving is een enorme opgave. 68.000 woningen in Arnhem gebruiken aardgas voor de verwarming van de woning. We moeten gebouwen isoleren en beter ventileren, koken op inductie, alternatieve energie-infrastructuur in de straat leggen of de bestaande infrastructuur aanpassen. Op basis van de huidige stand der techniek zijn er vier energiesystemen mogelijk die duurzame energie naar woningen en gebouwen kunnen brengen. Het gasnet (voor hernieuwbaar gas), een hoge temperatuur warmtenet, een lage temperatuur warmtenet en een elektrisch netwerk. De duurzame energie kan opgewekt worden uit veel verschillende bronnen. De systemen verschillen in of ze collectief of individueel kunnen worden toegepast en bij ieder systeem hoort ook een grotere of kleinere isolatieopgave.

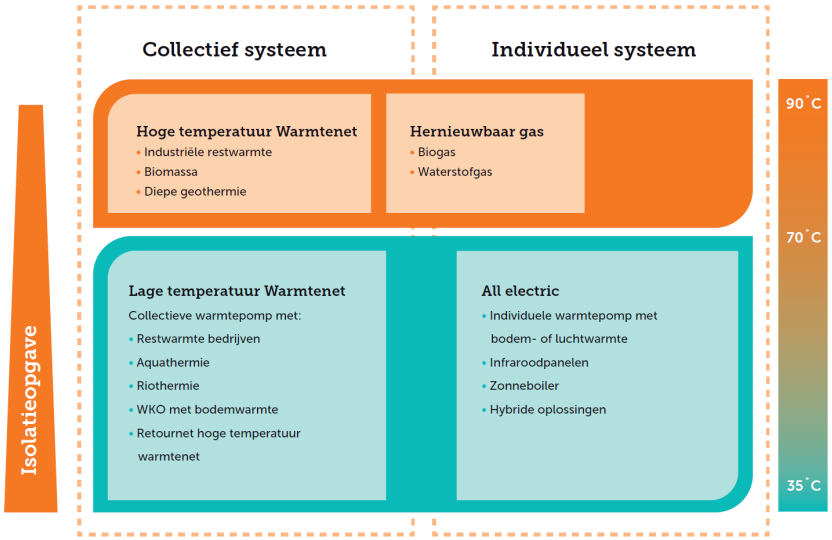

Voor deze energiesystemen zullen nieuwe warmtebronnen gevonden moeten worden, zoals warmte uit afval- of oppervlaktewater. Bij de rioolwaterzuivering in Elderveld onderzoeken we hoe restwarmte uit het afvalwater van de zuivering ingezet kan worden. In Vredenburg/Kronenburg onderzoeken we in het project Smart Polder hoe warmte uit oppervlaktewater gecombineerd kan worden met warmte-koude opslag in de bodem. Onder hernieuwbaar gas vallen biogas (groen gas) en waterstofgas. Waterstof die met de huidige technieken en kosten wordt opgewekt, wordt vooral door industrie gebruikt en waar mogelijk door de transportsector. Dit wordt voornamelijk gedaan voor toepassingen waar geen andere duurzame alternatieven voorhanden zijn. Op dit moment zijn er nog geen concrete kansen om waterstof grootschalig toe te passen in de gebouwde omgeving, wel worden er eerste pilots uitgevoerd. Daarom delen we deze bron in dit programma (tot 2030) voor de gebouwde omgeving nog geen specifieke cijfers toe. We pakken wel alle kansen voor verdere ontwikkeling van groene waterstof in Arnhem en we houden de ontwikkelingen scherp in de gaten.

Waterstofontwikkelingen in Arnhem

In een intentieverklaring hebben 10 partijen zich in april 2019 verbonden aan het project Power to Power. Binnen dit project gaat ervaring opgedaan worden met het omzetten van overschotten van hernieuwbare elektriciteitsproductie in waterstof om dit tijdelijk op te kunnen slaan. Het uiteindelijk doel wat vastgelegd is in de intentieverklaring is 's werelds eerste volledig functionerende power to power plant op megawatt schaal; een op waterstof gedragen energieopslagsysteem op bedrijventerrein IPKW.

Waterstofontwikkelingen buiten Arnhem

Onderzoekers van de KU Leuven zijn erin geslaagd een speciaal zonnepaneel te ontwikkelen dat waterstofgas maakt uit het vocht in de lucht. Na 10 jaar ontwikkeling is het rendement van één paneel opgedreven tot 250 liter per dag, een wereldrecord volgens de onderzoekers. Twintig van deze zonnepanelen zouden een gezin een winter lang van stroom en warmte kunnen voorzien. (Bron: www.vrt.be)

De CO_2-uitstoot binnen de gebouwde omgeving ligt grotendeels binnen onze directe invloed. We hebben verschillende mogelijkheden om het nemen van energiebesparende maatregelen voor woningen en publieke gebouwen te stimuleren. Afdwingen kan (nog) niet. Wel zijn we net als andere gemeenten verplicht om uiterlijk in 2021 een transitievisie warmte op te stellen. Hierin wordt opgenomen wanneer en op welke manier wijken voor 2030 aardgasvrij worden. Het doel is om met de voorgestelde acties 77 kT CO_2-besparing te bereiken in 2030. Voor alle acties in de gebouwde omgeving is tot en met 2021 het volgende benodigd:

Benodigdheden	15 FTE	€7.500.000

Gebouwde omgeving

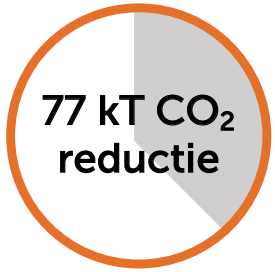

Externe ontwikkelingen zoals de object gebonden financiering waar op Rijksniveau over besloten wordt en technologische ontwikkelingen zoals nieuwe isolatietechnieken en warmtebronnen zullen bijdragen aan nog meer CO_2-reductie in Arnhem, maar deze liggen buiten onze invloedssfeer.

Wat doen we nu al?

We nemen met 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie' de regie als gemeente door richting te geven aan de transitie in de gebouwde omgeving. We nemen hierin een presterende en samenwerkende rol: we hebben de leiding over de communicatiecampagne op energiebesparing Arnhem AAN, we gaan actief de wijken in om samen met bewoners en bedrijven op zoek te gaan naar manieren om energie te besparen en alternatieven voor aardgas te vinden, we ontwikkelen tools om bewonersinitiatieven verder te helpen zoals het AANjaagfonds en de Aanjagers en werken hierbij samen met onze stedelijke partners. Zo hebben we het initiatief genomen om samen met corporaties, waterschap en netbeheerder in de wijk Elderveld te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van gebruik van restwarmte van de rioolwaterzuivering voor de wijk. In de vier 'Wijken van de toekomst' binnen het programma van het Gelders Energie Akkoord loopt een soortgelijk onderzoek naar alternatieve warmteoplossingen. Dit zijn de wijken Spijkerkwartier, Alteveer Cranevelt, Heijenoord, Lombok en Hoogkamp. Het isoleren van woningen is hier al gestart. En in Kronenburg/Vredenburg werken we aan een energieconcept van warmte uit oppervlaktewater in combinatie met WKO. In de verduurzaming van de gebouwde omgeving maken we zoveel mogelijk gebruik van onze ervaring met de Arnhemse wijkaanpak. Dit betekent dat we bij de technische opgave van de energietransitie de sociale- en ruimtelijke opgaven van de wijk zoveel mogelijk meenemen. Een succesvol voorbeeld hiervan is Malburgen, waar de wijkaanpak heeft geleid tot duurzamere oud- en nieuwbouwwoningen, meer beleefbaar groen in de wijk en openbare ruimte als ontmoetingsruimte.

Gebouwen bieden ook mogelijkheden voor het opwekken van energie met bijvoorbeeld zonnepanelen op daken. Als gemeente hebben we een klein deel van deze gebouwen in eigen bezit. We zijn al bezig om deze gebouwen verder te verduurzamen. Zo hebben we ledverlichting toegepast en maatregelen genomen zoals vervanging door zuinige installaties en het inregelen en optimaliseren van deze installaties en HR++ glas. Dit is al bij veel panden van de gemeente toegepast. Er liggen daarnaast 5.000 zonnepanelen op gemeentelijke panden, 8 panden zijn aangesloten op het stadswarmtenet, 4 panden hebben een warmte-koude opslag (WKO) en 3 panden warmtepompen. Daarnaast worden er pilots uitgevoerd om nieuwe technieken en oplossingen te onderzoeken. Zo zijn er brandstofcellen aangebracht in twee panden. In zijn algemeenheid wordt er sowieso bij (reguliere) vervangingsinvesteringen van gemeentelijke panden gekeken of er binnen de bestaande budgetten duurzame varianten mogelijk zijn.
Vanaf medio 2019 is inzicht mogelijk in het energieverbruik per pand. Hierdoor is inzichtelijk wat het effect is van genomen maatregelen en of er afwijkend energieverbruik voorkomt, zodat hierop gemonitord en gestuurd kan worden.
De potentie voor energieopwekking die aanwezig is bij gebouwen van commerciële partijen en instellingen is uitgewerkt in hoofdstuk 4 van het actieprogramma onder het thema 'bedrijven en industrie'.

2.1 Transitievisie warmte opstellen

Een belangrijke afspraak die aan de sectortafel Gebouwde Omgeving van het landelijk Klimaatakkoord is gemaakt, is de verplichting voor gemeenten om uiterlijk eind 2021 een transitievisie warmte vastgesteld te hebben. Hierin komt te staan welke wijken als eerste aan bod komen om de transitie naar een alternatieve warmteoplossing te maken. Dit zijn de wijken waar de meeste kansen liggen op het technische vlak, slimme koppelingen gelegd kunnen worden met andere opgaven in de wijk en waar bewoners bereid zijn om aan de slag te gaan. Voor de wijken die vóór 2030 van het gas af gaan, moeten in 2021 ook de potentiële energiebronnen en -infrastructuren bekend zijn. Uiterlijk eind 2021 heeft elke gemeente een transitievisie warmte voor de gehele gemeente, die is vastgesteld door de gemeenteraad. Door de transitievisie eens in de 5 jaar te actualiseren kunnen voortgang, ervaringen en innovaties hierin worden verwerkt. Hiervoor is in 2019 een stadsbrede warmteverkenning uitgevoerd waarin de meest aannemelijke alternatieve warmteoplossingen en -bronnen per wijk in kaart zijn gebracht. Ook zijn de meest kansrijke gebieden geïnventariseerd en besproken.

Om te komen tot een gedegen transitievisie warmte zijn er verschillende acties nodig die voor eind 2021, maar ook in de periode daarna, uitgevoerd moeten worden. Deze acties zijn uitgebreid beschreven in dit hoofdstuk. De resultaten ervan vormen input voor de transitievisie warmte in 2021 en de herijking in 2026.

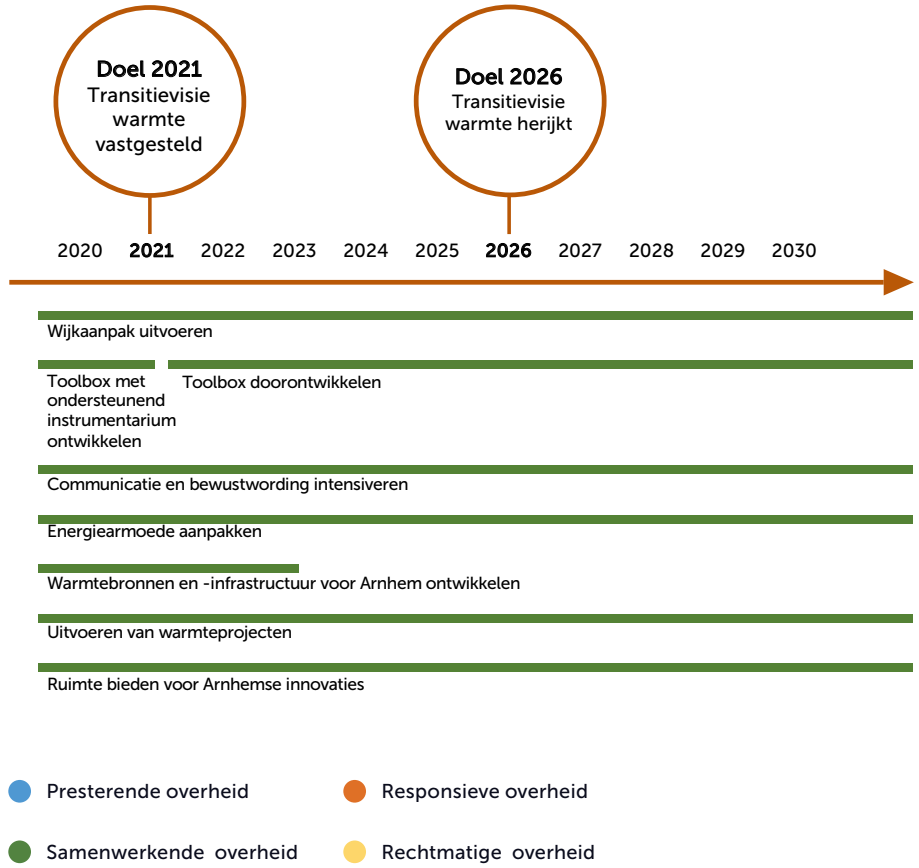

Zo doen we als onderdeel van het technisch-economisch spoor verder onderzoek naar potentiële bronnen en de warmte-infrastructuur (zie actie 2.6) en gaan we de wijken in om samen met bewoners en andere stakeholders te bekijken hoe energie bespaard kan worden en (voor sommige wijken) wat alternatieven zijn voor aardgas in de betreffende wijk. Elke wijk is anders en heeft een eigen benadering nodig, die aansluit bij de doelgroep (zie 2.2). Hiervoor ontwikkelen we een toolbox met instrumenten die op verschillende wijzen ingezet kunnen worden (zie actie 2.3 en 2.4). Eén van de uitgangspunten die de gemeente heeft gesteld in de Arnhemse aanpak wijkgerichte energietransitie is dat de energietransitie niet mag leiden tot (verdere) energiearmoede en schuldenproblematiek en dat de energietransitie bij voorkeur wordt ingezet als instrument tegen energiearmoede. Daarom zetten wij in op een aanpak tegen energiearmoede (zie actie 2.5) die onderdeel wordt van de transitievisie warmte.

De formele aanwijzing van de plannen en warmteoplossing per wijk vindt plaats in de transitievisie warmte. Dit weerhoudt de gemeente, stakeholders en vele wijkinitiatieven er niet van om nu al te starten waar kansen zich voor- doen (zie actie 2.7). Op deze manier kunnen al eerste ervaringen worden opgedaan die we meenemen bij het opstellen van de transitievisie warmte. Binnen deze projecten wordt actief ingezet om ruimte te maken voor (Arnhemse) innovaties (zie actie 2.8).

Doel is een door de gemeenteraad vastgestelde transitievisie warmte eind 2021 waarin staat met welke wijken wanneer gestart wordt met de warmtetransitie, met welke partijen we dit gaan doen en met welke warmteoplossing inclusief warmtebron (voor de wijken vóór 2030). Een herijking van de transitievisie warmte zal in 2026 plaatsvinden, waarin de eerste ervaringen, nieuwe inzichten en innovaties meegenomen worden.

Voor de acties op gebouwde omgeving zijn de kosten geraamd tot en met 2021. Er wordt een nieuwe inschatting van formatie en benodigde middelen opgenomen in de transitievisie warmte.

Monitoring

Indicator	Bron
Transitievise warmte vastgesteld	Gegevens gemeente

2.2 Wijkaanpak uitvoeren

Om in 2021 te kunnen besluiten welke wijken voor 2030 van het gas af gaan, gaan we in de periode 2019-2021 actief de wijken in, om samen met bewoners en bedrijven op zoek te gaan naar manieren om energie te besparen, in de wijk op te wekken en alternatieven voor aardgas te vinden. Gezien het feit dat de opgave maar ook het draagvlak en het zelforganiserend vermogen per wijk verschillen, vraagt dit om een aanpak per wijk. Deze aanpak wordt samen met bewoners en overige gebruikers gedaan en sluit aan bij andere ontwikkelingen in de wijk. Waar het zelforganiserend vermogen onvoldoende ontstaat, neemt de gemeente samen met stedelijke partners het voortouw.

De eerste stap is het opstellen van een participatiestrategie. Hierin wordt uitgedacht hoe alle inwoners en bedrijven betrokken worden op een manier die onder andere aansluit bij de staat van de woningen, de bewoners, maar ook het aantal initiatieven dat er al is. Voor de wijken die voor 2030 van een duurzame warmteoplossing worden voorzien, stellen we een wijk warmteplan op waarin de aanpak hoe en wanneer de wijk over kan gaan op een duurzame warmteoplossing is beschreven.

Het doel van de wijkaanpak is om in gesprek te gaan met de bewoners van alle Arnhemse wijken over:

- Wat bewoners zelf kunnen doen aan energiebesparing, energie opwek en het transitiegereed maken van hun woning met kleine en grotere maatregelen (bewustwording en aanzetten tot handelen / no regret maatregelen).
- Een per wijk met bewoners en andere stakeholders op te stellen wijk warmteplan om op termijn aardgasvrij te worden. In de transitievisie warmte komen deze warmteplannen per wijk terug. Deze warmteplannen per wijk hoeven niet allemaal dezelfde inhoudsopgave te hebben. Plannen voor wijken die voor 2030 aan de beurt zijn, zullen gedetailleerder zijn dan plannen voor wijken die pas in 2045 aan de beurt zijn.

Naast de opgave om de gebouwde omgeving duurzaam te verwarmen, bieden de daken van de gebouwde omgeving kansen voor de opwek van elektriciteit met zonnepanelen op daken. Op dit moment ligt er circa 23.500 kWpiek aan zonnepanelen op Arnhemse daken van woningen en bedrijven (circa 73.000 zonnepanelen). Dit is ongeveer 2,7% van het huidige elektriciteitsgebruik in Arnhem. We nemen ‘zon op dak’ als onderdeel mee van de wijkaanpak om de contactmomenten met de inwoners optimaal te benutten. Naast het richten op daken van particuliere woningen ondersteunen we corporaties om (grote) zon projecten op de daken van hun bezit te realiseren.

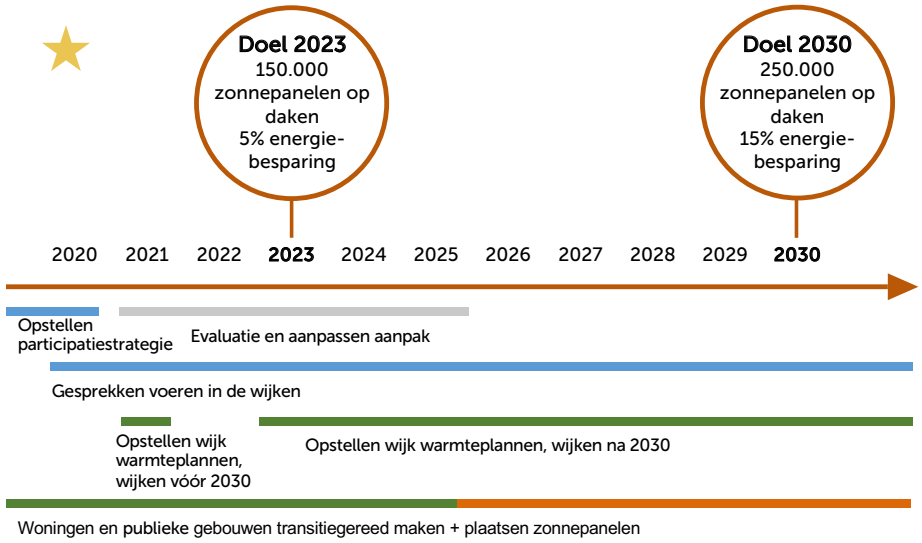

Presterende overheid
Responsieve overheid
Samenwerkende overheid
Rechtmatige overheid

Het resultaat van de wijkaanpak is dat alle bewoners zich bewust zijn van de opgave van de energietransitie en hieraan een bijdrage leveren op een manier die past bij de bewoners en de wijk waarin ze wonen. Om dit mogelijk te maken wordt een instrumentarium/toolbox ontwikkeld (zie acties 2.3 en 2.4). Het doel is uitgedrukt in energiebesparing, dit is de netto besparing inclusief de te verwachten toename van woningen en bijbehorende energievraag.

Monitoring

Indicator	Bron
Energiegebruik gebouwde omgeving	Klimaatmonitor
Aantal zonnepanelen op daken	Greenspread
Aantal aanvragen duurzaamheidslening	Gegevens gemeente
Aantal aanvragen subsidie energiebesparing eigen huis (SEEH)	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.
- Warmteverkenning.

2.3 Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen

Om de wijkgerichte energietransitie vorm te geven en te versnellen, zal er op landelijk, regionaal en stedelijk niveau ondersteunend beleid en instrumentarium worden doorontwikkeld. Op regionaal en stedelijk niveau heeft de gemeente directe invloed op de ontwikkeling hiervan. We ontwikkelen een toolbox waarin alle instrumenten om de energietransitie te versnellen zijn opgenomen. Deze instrumenten zijn gericht op verschillende doelgroepen: woningeigenaren, huurders en bedrijven, instellingen en verenigingen.

We maken eerst inzichtelijk wat er al is, vervolgens kijken we of er nog instrumenten missen en wat we kunnen toevoegen. Het is van belang hier helder over te communiceren zodat de eindgebruiker de instrumenten ook goed kan gebruiken. Dit brengen wij onder bij de doorontwikkelde campagne van Arnhem AAN (zie actie 2.4).

Belangrijk onderdeel hiervan is de ontwikkeling van financieringsinstrumentarium. De kosten van de energietransitie zijn aanzienlijk. Een deel van de aanpassingen vormen voor eigenaren rendabele investeringen: via lagere energiekosten kunnen ze deze investeringen terugverdienen. Dat betekent trouwens niet dat deze kosten voor iedereen financierbaar zijn.

Op alle overheidsniveaus zullen snel maatregelen genomen moeten worden om de transitie betaalbaar te houden. Denk aan maatregelen in de sfeer van subsidies, financieringsconstructies, belasting, energieprijzen en regelgeving. Deze maatregelen zijn van groot belang voor het welslagen van de energietransitie. Arnhem staat open voor verantwoorde experimenten met nieuwe financieringsconstructies.

Instrumenten zoals lage renteleningen moeten doorontwikkeld worden om voorfinanciering mogelijk te maken. Een ander deel van de investeringen voor de aanpassingen zal zich niet laten terugverdienen. De vraag is dus hoe te komen tot een rechtmatige verdeling van deze kosten, zodat in beginsel ieder huishouden en iedere gebouweigenaar in staat is om de voor de verduurzaming benodigde investeringen te dragen. De gemeente gaat verder met het ontwikkelen van en experimenteren met nieuwe financieringsconstructies, zoals de duurzaamheidslening. Daarbij wordt aangesloten bij landelijke experimenten zoals gebouwgebonden financiering en woonabonnementen

Van belang bij de betaalbaarheid is ook het moment van investeren. Het is belangrijk dat hierover bij de Arnhemmer duidelijkheid en voorzienbaarheid wordt gecreëerd en dit moment gekoppeld wordt aan natuurlijke momenten van investeringen zoals bij groot onderhoud en verhuizing.

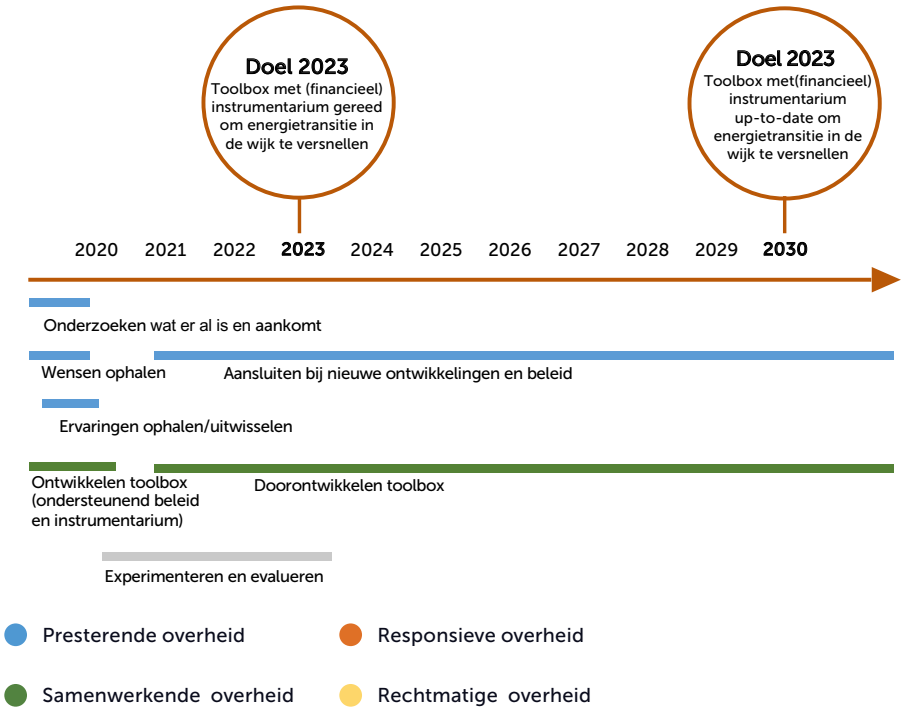

Monitoring

Indicator	Bron
Goed gevulde toolbox met instrumenten voor verschillende doelgroepen	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energiestransitie.

2.4 Communicatie en bewustwording intensiveren

In september 2017 zijn we de stadscampagne Arnhem AAN gestart. In de toenmalige maatschappelijke context was het nodig om vooral te werken aan bewustwording op het gebied van energiegebruik en duurzame opwek. Inmiddels is de situatie veranderd. Het duurzame energiethema heeft landelijk meer aandacht gekregen en qua bewustwording is er een flinke slag gemaakt. Lokaal heeft de campagne Arnhem AAN enige bekendheid verworven. Het is de 'vlag' waaronder we de energietransitie in de wijken vormgeven. De Arnhemse gemeenteraad heeft medio voorjaar 2019 "De Arnhemse aanpak wijkgerichte energietransitie" vastgesteld en daarin bepaald dat alle communicatie zal gaan verlopen via Arnhem AAN. Door deze ontwikkelingen verschuift de focus van Arnhem AAN van bewustwording naar gedragsverandering, gericht op energiebesparing.

Hierin zoeken wij samenwerking met partners in de stad zoals woningcorporaties, wijkinitiatieven en -collectieven en versterken en verbreden wij de Arnhem AAN campagne.

De onderdelen van de toolbox (zie actie 2.3) worden inzichtelijk aangeboden, met een heldere structuur van welke instrumenten voor welke doelgroep bedoeld zijn. Voorbeelden hiervan zijn het Aanjaagfonds voor buurtinitiatieven die verder geholpen willen worden en de duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren.

Deze communicatie wordt voor alle inwoners van alle wijken in Arnhem ingezet. Binnen de wijkaanpak wordt een participatieaanpak ontwikkeld die aansluit bij de stadsbrede communicatie. Doel is om de campagne Arnhem AAN te specificeren voor de verschillende wijken en de campagne zelf te verbreden naar partnerschap van afzenders (gemeente, corporaties) en onze partners te committeren aan de campagne.

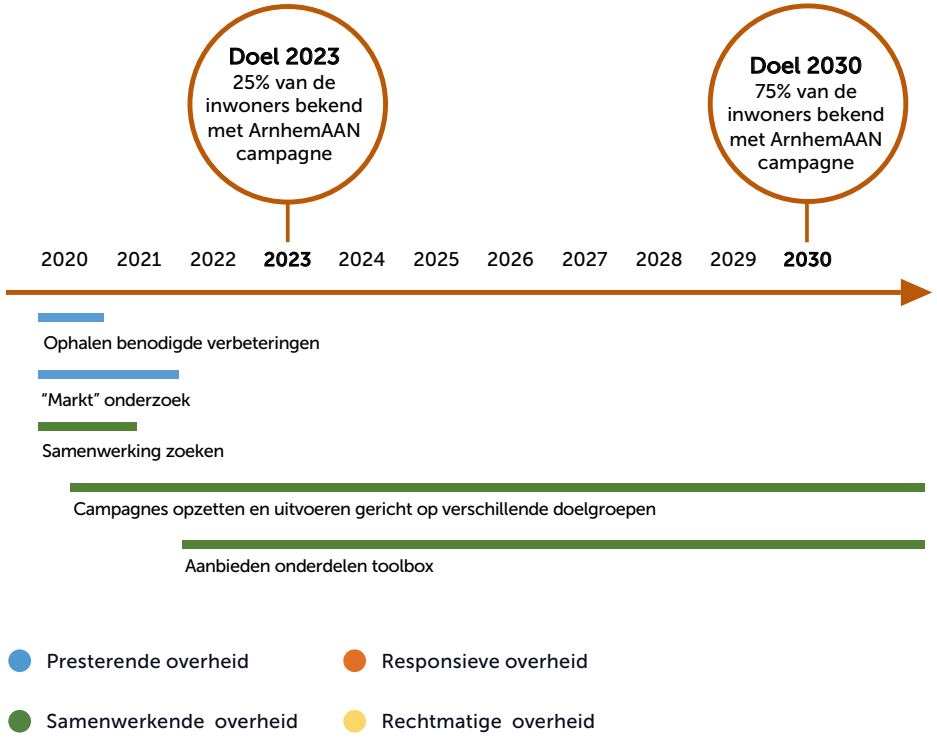

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal inwoners bekend met Arnhem AAN campagne	Enquête
Scores op bewustwording in onderzoek onder inwoners (bijvoorbeeld Digipanel)	Digipanel onderzoek
Aantal aanvragen energieloket	Gegevens Energieloket
Aantal unieke bezoekers websites (Arnhem AAN, energieloket)	Gegevens webbeheerder

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.5 Energiearmoede aanpakken

Niet iedereen is in staat om zomaar mee te doen met de energietransitie. Zeker niet als er prangende kwesties bij mensen spelen rondom veiligheid, leefbaarheid, schulden of andere problemen in de privésfeer. De insteek is om voor alle wijken een zodanige betrokkenheid van de bewoners te realiseren dat de energietransitie op een eerlijke wijze kan worden gerealiseerd. Veel aanpassingen zijn nodig achter de voordeur. Dit dwingt tot nauwe aansluiting bij de dynamiek in de wijken. Daarbij is samenwerking met sociale wijkteams en teams leefomgeving essentieel. We evalueren het Aanjaagteam en het Aanjaagfonds en onderzoeken hoe deze hieraan kunnen bijdragen.

In een drietal wijken starten we een pilot energiearmoede. In deze wijken worden energiecoaches ingezet, die bewoners helpen op weg naar een lagere energierekening. De lessen die in deze pilots worden geleerd, nemen we mee in de wijkgerichte aanpak.
Dit betekent:

- Samen met professionele stakeholders het voortouw nemen in wijken die dat nodig hebben en waar kansen ontstaan.
- Samen met partners op wijkniveau acties uitvoeren, pilots starten en maat-regelen nemen in een aantal wijken rondom het tegengaan van toenemende energiearmoede.

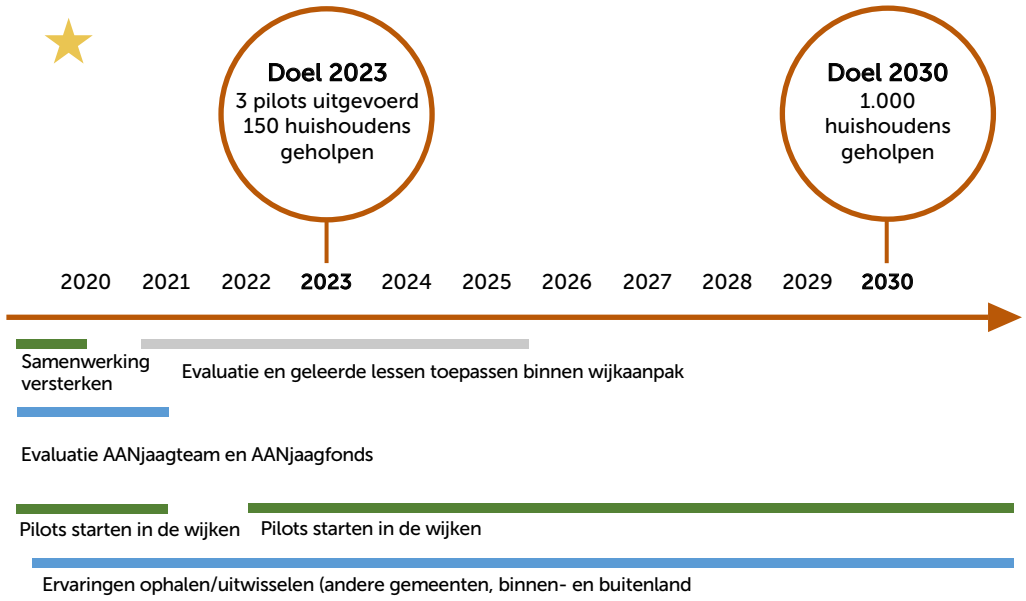

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal huishoudens geholpen	Gegevens gemeente voor de pilot Energiebank

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.6 Duurzame warmtebronnen en -infrastructuur voor Arnhem ontwikkelen

Om de gesprekken met de inwoners goed te kunnen voeren en om als gemeenteraad wijken aan te kunnen wijzen die van het gas af gaan (transitievisie warmte), is het nodig om te weten welke infrastructuur en hernieuwbare energiebron(nen) in die wijken beschikbaar zijn als alternatief voor aardgas. Dit vergt nog verder onderzoek en vooral ook afstemming met de wijkbewoners en stakeholders. Op basis hiervan wordt een gewenste energie-infrastructuur ontworpen. Dit zal voor sommige delen van Arnhem een netwerk met duurzame warmte zijn en voor andere delen een verzwaard elektriciteitsnet.

Zonder duurzame warmtebronnen kunnen we de gebouwde omgeving niet verduurzamen. Daarom wordt onderzocht wat de potentie is van grootschalige duurzame warmtebronnen zoals diepe geothermie en aquathermie, die in meerdere wijken via grootschalige waternetten kunnen worden ingezet. Deze onderzoeken voeren we samen met de regio uit en dit is ook onderdeel van de RES, waar het gaat om het verdelingsvraagstuk van regionale bronnen. Naast grootschalige warmtebronnen wordt ook gezocht naar kleinschalige warmtebronnen die de warmtevraag van (een deel van) een wijk kunnen voorzien. Dit moet bij elkaar leiden tot een bronnenstrategie voor Arnhem waarbij zowel de lokale potentie is meegenomen als de afstemming is gezocht met betrekking tot regionale bronnen.

De overstap naar aardgasvrije warmteoplossingen heeft ook effect op het elektriciteitsnet. Door collectieve warmtepompen in een warmtenet of individuele warmtepompen voor woningen te gebruiken, neemt de elektriciteitsvraag toe. Aan de hand van de voorgestelde warmteoplossing uit de transitievisie warmte wordt door Liander het effect op het elektriciteitsnet berekend. Deze verzwaring kan uitgesteld of zelfs voorkomen worden wanneer gebruik wordt gemaakt van opslag in de vorm van elektriciteit, warmte of waterstof. Hier liggen kansen voor het toepassen van (Arnhemse) innovaties. Door als gemeente hierin nauw samen te werken, kunnen mogelijkheden voor deze innovaties in een vroeg stadium worden herkend en ondersteund. Als gemeente kunnen wij mogelijk een rol spelen in de aanleg, het onderhoud of het beheer van de warmte-infrastructuur. Wij gaan onderzoeken of deze rol gewenst is.

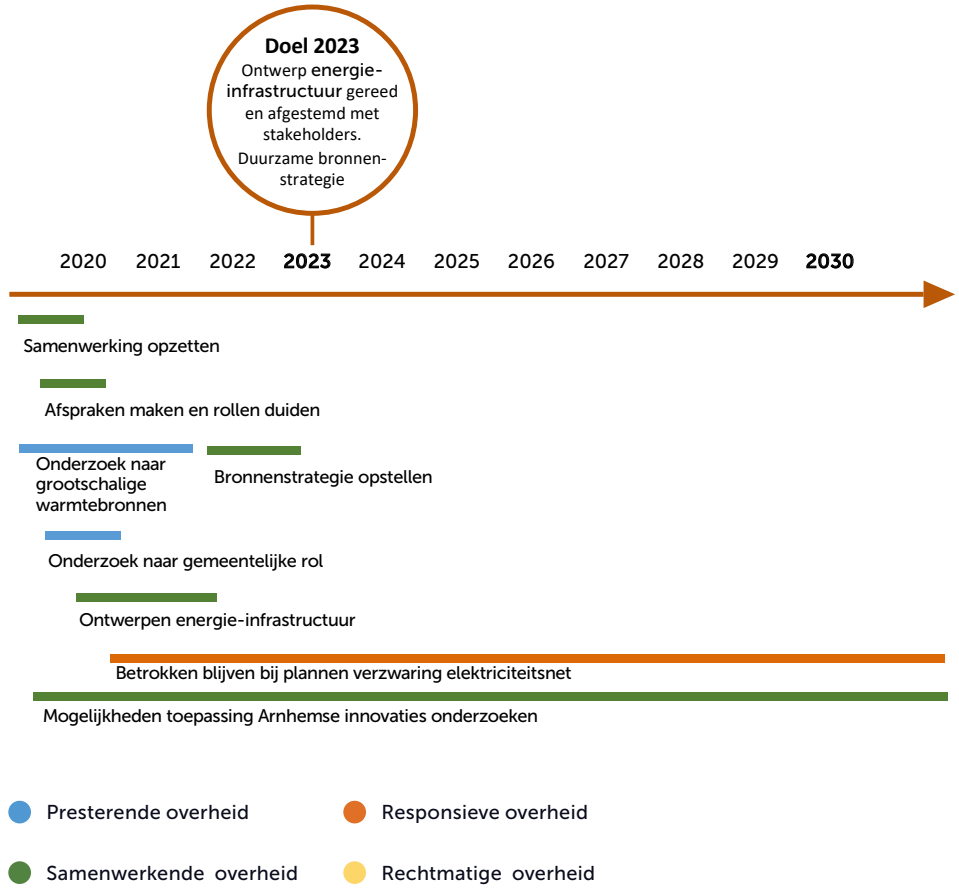

Monitoring

Indicator	Bron
Het ontwerp van de energie-infrastructuur	Gegevens gemeente
Bronnenstrategie	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.7 Uitvoeren van warmteprojecten

Naast het transitiegereed maken van de woningen en gebouwen in Arnhem zijn er in verschillende wijken kansen en initiatieven om de komende jaren, samen met bewoners, bedrijven en woningcorporaties, aan de slag te gaan met het ontwikkelen van een alternatieve warmtevoorziening. Door hier nu al mee te starten wordt waardevolle ervaring opgedaan die meegenomen kan worden in de verdere ontwikkeling van de toolbox en de wijkaanpak.

Een aantal projecten zijn al gestart zoals het Smart Polderproject in Vredenburg/Kronenburg. Deze worden de komende jaren uitgevoerd. Wij geven uitvoering aan de warmteplannen voor de wijken die zijn opgenomen in de transitievisie warmte en kijken actief naar gebieden waar zich kansen voordoen. We ondersteunen initiatieven door deze verder uit te laten werken en helpen bij het samenbrengen van partijen, de aanbesteding en (externe) financiering.

Indien uit onderzoek naar voren komt dat grootschalige duurzame bronnen haalbaar zijn, dan wordt de komende jaren een start gemaakt met de ontwikkeling hiervan. De ontwikkeling van een warmtebron zoals geothermie neemt al snel meer dan 10 jaar in beslag. Daarom is het niet de verwachting dat deze voor 2030 operationeel zal zijn. Voor de projecten waarbij woningen en gebouwen de komende jaren op een alternatieve manier gaan worden verwarmt, worden kleinschalige lokale duurzame bronnen ontwikkeld.

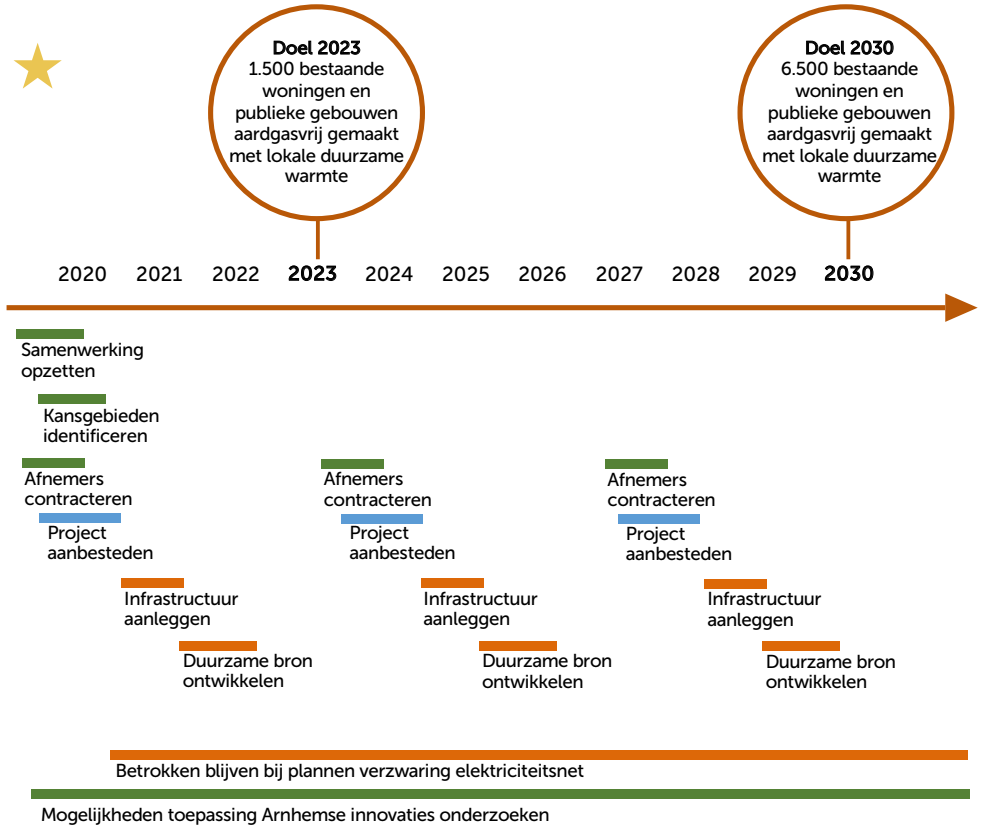

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal woningen van het aardgas af	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.8 Ruimte bieden voor Arnhemse innovaties

In de warmtetransitie zijn er ook kansen voor Arnhemse bedrijven om in de wijken innovaties mee te ontwikkelen en toe te passen. Waar wij in de komende jaren aan de slag gaan worden nadrukkelijk (Arnhemse) innovatieve bedrijven uitgenodigd om mee te denken en mee te doen. Daarnaast zoeken wij actief samenwerking met onderwijsinstellingen, innovatieve bedrijven en grote bedrijven die betrokken zijn bij warmteprojecten om te komen tot nieuwe oplossingen die de warmtetransitie kunnen versnellen. Hiermee worden kansen gecreëerd voor regio en stad en krijgen de Arnhemse economie en werkgelegenheid een impuls. Daarnaast onderzoeken we of we het toepassen van (Arnhemse) innovaties onderdeel willen maken van de aanbesteding van warmteprojecten.

In de wijken met waar bewoners open staan voor innovaties gaan we samen met wijkbewoners, ondernemers en andere stakeholders starten met pilots waarbij de Arnhemse innovaties in de praktijk worden getest. Hiervoor is het nodig dat we weten in welke wijken dit mogelijk is (onderdeel van de wijkaanpak) en welke innovaties er in Arnhem zijn die getest kunnen worden in de praktijk. Dit moet vervolgens bij elkaar worden gebracht.

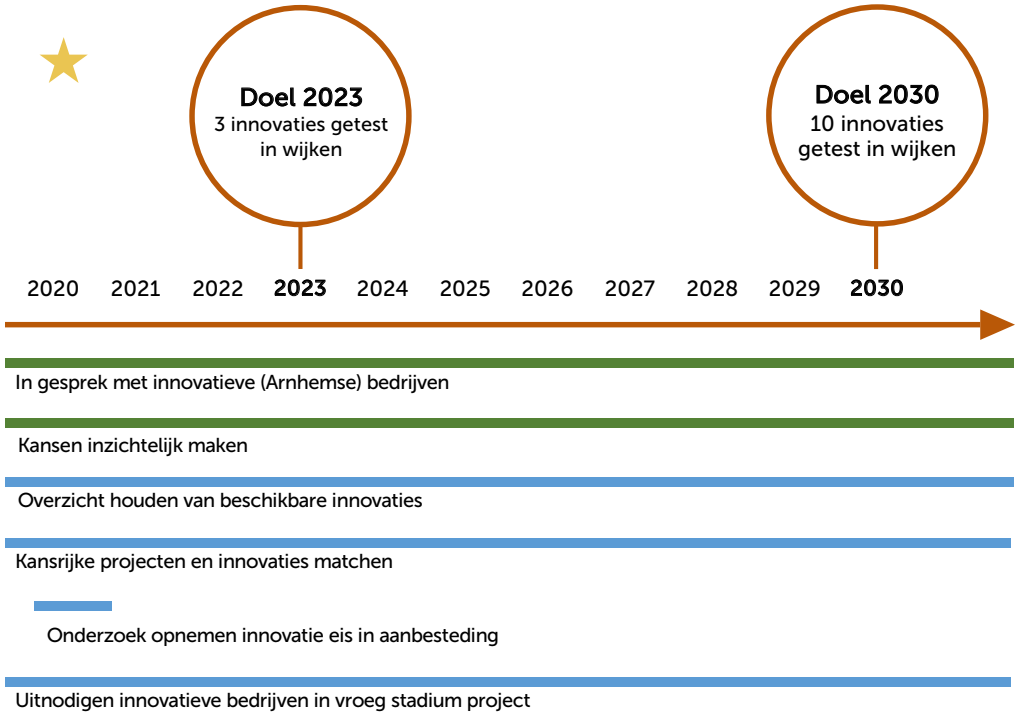

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal innovaties getest in wijken	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

Duurzame mobiliteit

3. Duurzame mobiliteit

We kunnen en willen koploper worden op duurzame mobiliteit. Een belangrijk deel van het energieverbruik en de CO_2-uitstoot van Arnhem zit in de manier waarop we ons verplaatsen van, naar en binnen Arnhem. We werken aan een toekomst waarin deze mobiliteit op een duurzame manier georganiseerd is. Huidige vervoersmiddelen moeten verduurzamen en een verandering van het mobiliteitssysteem is nodig. Dit betekent dat auto's, scooters, bussen en vrachtwagens niet meer op fossiele brandstoffen rijden en het mobiliteitssysteem slim, schoon, veilig en aangenaam is. Het gaat om infrastructuur en materiële verandering, én om een verandering in gedrag.

Het actieprogramma mobiliteit voor NemiA 2020-2030 bestaat uit de acties:

- Werkgeversaanpak modal shift
- Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit
- Vergroten aandeel elektrische voertuigen
- Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek
- Taxi-beleid verduurzamen
- Zero emissie concessie doelgroepenvervoer
- Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente
- Zero emissie OV-concessie
- Stimulering waterstof mobiliteit

Deze acties worden in de volgende paragrafen beschreven.

We werken met partijen samen om de concrete doelstellingen van de acties te realiseren. Hiermee verduurzamen we het huidige energiegebruik, besparen we energie door ons minder te verplaatsen en op een efficiëntere manier.

De opgave

De manier waarop we ons verplaatsen heeft ook belangrijke consequenties voor de manier waarop we onze ruimte inrichten. 35% van onze gemeente bestaat uit bebouwde omgeving, wegen, stoep en spoor. Hiervan wordt 3% ingenomen door parkeervakken. Door duurzame mobiliteit mee te nemen in ruimtelijke ontwikkelingen kunnen we deze ruimte efficiënter en anders gaan besteden. Zo kan nagedacht worden over lagere parkeernormen in een wijk, waardoor er meer behoefte ontstaat voor deelauto-concepten en er meer ruimte is voor groen.

Alle mobiliteit in onze gemeente zorgt op dit moment voor circa 41% van de totale CO_2-uitstoot van Arnhem (386 kT). Het verduurzamen van mobiliteit speelt dus een belangrijke rol in de opgave om in 2030 61% CO_2-reductie te realiseren. Net als onze totale CO_2-reductie ambitie, is niet elk deel van de mobiliteitsopgave door ons als gemeente te beïnvloeden. De mate van invloed die wij hebben op de opgave om de mobiliteitssector te verduurzamen is onder te verdelen in drie categorieën:

- De uitstoot waar wij invloed op hebben is naar schatting 100 kT CO_2. Dit is bijna 30% van de uitstoot in de mobiliteitssector. Lopende programma's en nieuwe doelstellingen en acties dragen bij aan het verduurzamen van dit deel.
- Een deel van de uitstoot die wordt toegerekend aan Arnhem, waar wij als gemeente geen (in)directe invloed op hebben, is doorreizend verkeer over de snelweg, scheepvaart en railverkeer. Dit is naar schatting circa 200 kT.
- Door autonome ontwikkelingen (verduurzaming scheepvaart, transitie naar elektrisch vervoer buiten Arnhem etc.) is een reductie van circa 90 kT te verwachten (25% van de totale uitstoot van de mobiliteitssector).

Duurzame mobiliteit

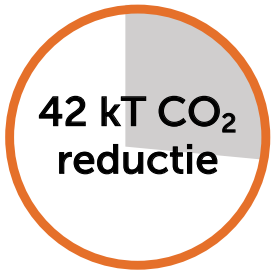

Wanneer de inspanningen worden uitgevoerd en de doelstellingen voor 2030 worden gehaald verwachten wij een CO_2-reductie binnen de mobiliteitssector van 42 kT. Samen met andere stakeholders en bewoners kunnen we een groter bereik creëren. Dit kan bijvoorbeeld door te streven naar landelijke normen voor zero emissie vervoer, lobby voor verduurzaming van de scheepvaart etc.

Om met de verschillende acties deze reductie te behalen is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	2 FTE	€2.015.000

Wat doen we al?

Wij zetten proactief in op een versnelling van de verduurzaming van mobiliteit. De ambitieuze Luchtagenda van begin 2019 is hier een voorbeeld van. Hierin scherpen we de milieuzone voor diesel bestelvoertuigen aan, organiseren we schone walstroom voor schepen, en onderzoeken we de mogelijkheden en het effect van het omleiden van doorgaand verkeer rondom het centrum. Verder werken we vanuit de programmalijn 'Arnhem beter bereikbaar' van het programma Ruimte voor ontwikkeling aan inclusief, veilig en duurzaam vervoer. Hierbij houden we rekening met de ruimtelijke inpassing en kostenefficiëntie. Ook werken we aan een dekkend openbaar laadnetwerk voor elektrische voertuigen en zijn er plannen voor meer snellaad-locaties. Ook werken we aan het koppelen van laadvoorzieningen aan lokaal duurzaam opgewekte elektriciteit.

We hebben als Arnhem een unieke positie in Nederland op mobiliteitsgebied. Door de inzet van de elektrische Trolleybus is een groot deel van het openbaar vervoer schoon. Met de doorontwikkeling naar de Trolley 2.0 kunnen de bussen tot 12 km buiten het trolleynetwerk op elektriciteit rijden. Een ontwikkeling die we willen versterken is de inzet van waterstofmobiliteit. We hebben een sterk vertegenwoordigde Energie en Milieutechnologie sector in Arnhem waardoor kennis, expertise en de mogelijkheid om hier stappen in te zetten aanwezig is. We investeren met de Provincie Gelderland, en werken samen met kennisinstellingen en de markt om de waterstof ontwikkelingen in Arnhem uit te breiden. Ook werken we met de provincie Gelderland aan een zero-emissie busconcessie in 2023 waar de Trolley 2.0 een grote rol in krijgt.
Naast de transitie naar schonere mobiliteitstechnieken voeren we actief beleid om het autogebruik te verminderen en het gebruik van fiets en Ov te bevorderen (modal-shift). Zo werken we intensief samen met de provincie Gelderland binnen het HOV-Actieplan aan een netwerk van Hoogwaardig Openbaar Vervoer verbindingen om autogebruikers een goed alternatief te bieden.

3.1 Werkgeversaanpak modal shift

Bijna de helft van de uitstoot van onze mobiliteit komt van zakelijk- en woon-werkverkeer. Werkgevers hebben daarmee een belangrijke taak, aangezien ze invloed hebben op de mobiliteit van hun werknemers. Door als gemeente samen met werkgevers een aanpak te ontwikkelen waarmee werknemers van bedrijven met minimaal honderd medewerkers gestimuleerd worden om zakelijke ritten en woon-werkverkeer via slimme en schone alternatieven te organiseren wordt vervoer een stuk duurzamer. En door het gebruikt van OV en fietsen te belonen in plaats van autorijden wordt de 'modal shift' gestimuleerd.

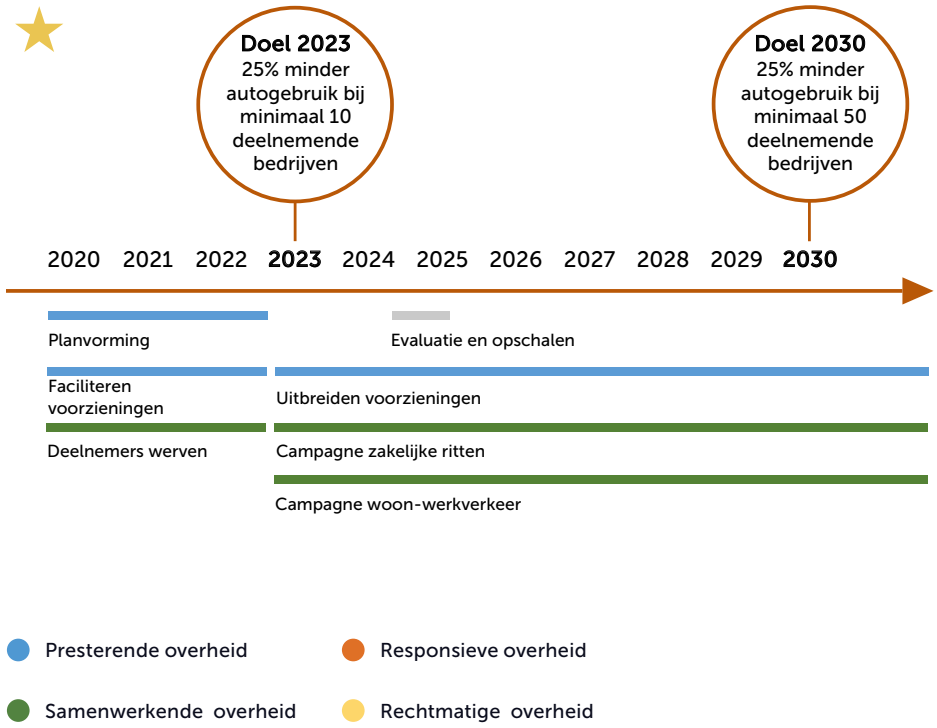

We stimuleren het gebruik van de werkgevers aanpak vanuit een samenwerkende rol door campagne te voeren om gedragsverandering teweeg te brengen, een belangrijke factor voor succes. We geven samen met bedrijven vorm aan de middelen en faciliteiten om slim en schoon transport aantrekkelijk te maken. Denk aan fietsinfrastructuur, parkeervakken voor deelauto's en OV als volwaardig alternatief. Daarnaast nemen we regie door duurzaam mobiliteitsbeleid op te stellen, werknemers te stimuleren en te belonen, en te investeren in voorzieningen voor duurzaam vervoer.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal deelnemende bedrijven	Overzicht gemeente
Aantal gereden auto kilometers, OV en fiets kilometers	Administratie van het bedrijf (nulmeting uitvoeren in startjaar)

Koppelingen

- Programmalijn 'Arnhem Beter Bereikbaar' van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Programma 'Slim & Schoon onderweg' (gemeenten regio Arnhem Nijmegen, provincie, Rijkswaterstaat, ministerie Infrastructuur en Waterstaat, bedrijfsleven en vervoerders).
- Arnhemse Luchtagenda (januari 2019).

3.2 Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit

Inwoners en forenzen, naast het bestaande OV, een aanbod van andere soorten van mobiliteit nodig om hun eigen auto of zakelijke leaseauto te laten staan of zelfs in te ruilen. Dit is nodig om het aantal autokilometers in de stad te reduceren. Een toenemend, gespreid en gevarieerd aanbod van deelmobiliteit helpt gerichte doelgroepen om duurzame voertuigen en fietsen te delen. Op dit moment is hebben we geen beleid dat deelmobiliteitsaanbieders faciliteert en zelfs stimuleert in de uitrol hiervan. Normen voor deelmobiliteit in gebiedsontwikkelingen zijn nodig. Daarnaast moeten we ruimte beschikbaar stellen voor nieuwe deelvervoer-oplossingen, zoals deelscooters en Light Electric Vehicles (LEV's) (o.a. elektrische steps).

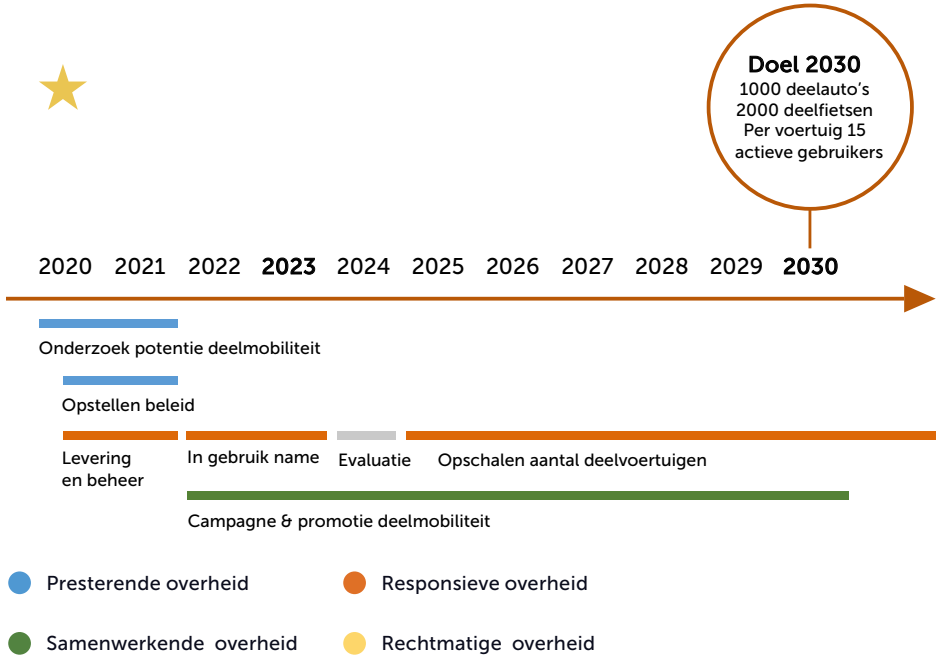

De impact van het inzetten van schone deelmobiliteit is groot (circa 5 kT CO_2-reductie). Dit komt omdat de hoeveelheid gemaakt kilometers wordt ingeperkt en de hoeveelheid vervuilende kilometers wordt teruggebracht. Deelmobiliteit biedt ook kansen voor ontwikkelingen in de openbare ruimte. Door deelmobiliteit te stimuleren is er minder ruimte nodig voor parkeren, ruimte die bijvoorbeeld gebruikt kan worden voor meer groen in de stad.

Deelmobiliteit in andere steden

Amsterdam heeft anno 2019 al 500+ deelauto's en wil in 2025 in de stad 2.500 deelauto's hebben rijden. Delft kende begin dit jaar 800+ deelfietsen met 10.000 geregistreerde gebruikers. Op topdagen worden >4 ritten per dag per fiets gereden. Bron: www.gelderlander.nl

We dagen de markt uit om deelmobiliteitconcepten in Arnhem te introduceren door normen voor deelmobiliteit op te stellen. Hierin beschrijven we hoe deelmobiliteit in de bestaande openbare ruimte en nieuwbouwontwikkelingen wordt meegenomen en gekoppeld wordt aan parkeerbeleid. Met de normen geven we richting en nemen we regie, en tegelijkertijd bieden we ruimte voor eigen initiatief waarin we een meer samenwerkende rol aannemen. Op deze manier versnellen we de ontwikkeling van deelvervoer in nieuw te bouwen wijken.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal elektrische deelauto's en deelfietsen	Gegevens aanbieder deelmobiltieit
Aantal actieve gebruikers deelmobiliteit	Gegevens aanbieder deelmobiliteit
Aantal gereden kilometers binnen Arnhem met deelmobiliteit	Gegevens aanbieder deelmobiliteit

Koppelingen

- E-hubs pilot-programma (3 e-hubs met deelauto's en deelfietsen worden dit jaar nog aangelegd in Arnhem; start in 3e kwartaal 2019).

3.3 Vergroten aandeel elektrische voertuigen

Elektrisch vervoer kent een ongekende opmars en elektrische voertuigen nemen richting 2030 een steeds groter marktaandeel voor hun rekening op de Nederlandse wegen. Naar verwachting is in 2030 ca. 20% tot 30% van de Nederlandse personenauto's volledig elektrisch. Voor Arnhem zou dit een CO_2-reductie van maximaal 70 kT betekenen. Een groot deel hiervan is toe te kennen aan de autonome ontwikkeling, buiten de eigen invloed. De aanleg van voldoende laadinfrastructuur is randvoorwaardelijk om deze ontwikkeling mogelijk te maken en daarmee de reductie te behalen. Door als stad voorop te lopen in het aantal beschikbare laadpunten wordt de transitie naar elektrisch vervoer in Arnhem versneld en daarmee een groter aandeel elektrische voertuigen. De CO_2-reductie van de aanvullende inspanningen is naar schatting 20 kT. Om dit mogelijk te maken hebben we een beleidsplan laadinfrastructuur (strategisch laadplan) nodig[3]. We moeten ruimte beschikbaar stellen voor laadpalen en snelladers. De investering, ontwikkeling en exploitatie van het laadnetwerk is aan de markt. Waar de laadpalen nog niet rendabel zijn maar wel strategisch gezien geplaatst moeten worden nemen we regie door mee te investeren als presterende overheid.

In een 'strategisch laadplan' bepalen we hoeveel palen wanneer en waar geplaatst worden om de ontwikkeling van elektrische voertuigen te stimuleren. We nemen hierbij een rol als presterende overheid waar we opdrachtgever zijn van het uitvoeringsplan en er extra aandacht is voor lokale ondernemers. We organiseren publieke laadpunten en stimuleren semi-openbare laadpunten. Op dit moment hebben we circa 550 (semi) publieke laadpunten. Uit voor Arnhem gemaakte prognoses vanuit Over Morgen data-tooling, blijkt dat er 6.000 openbare laadpunten nodig zijn in 2030 waarvan ongeveer 100 snellaadpunten.

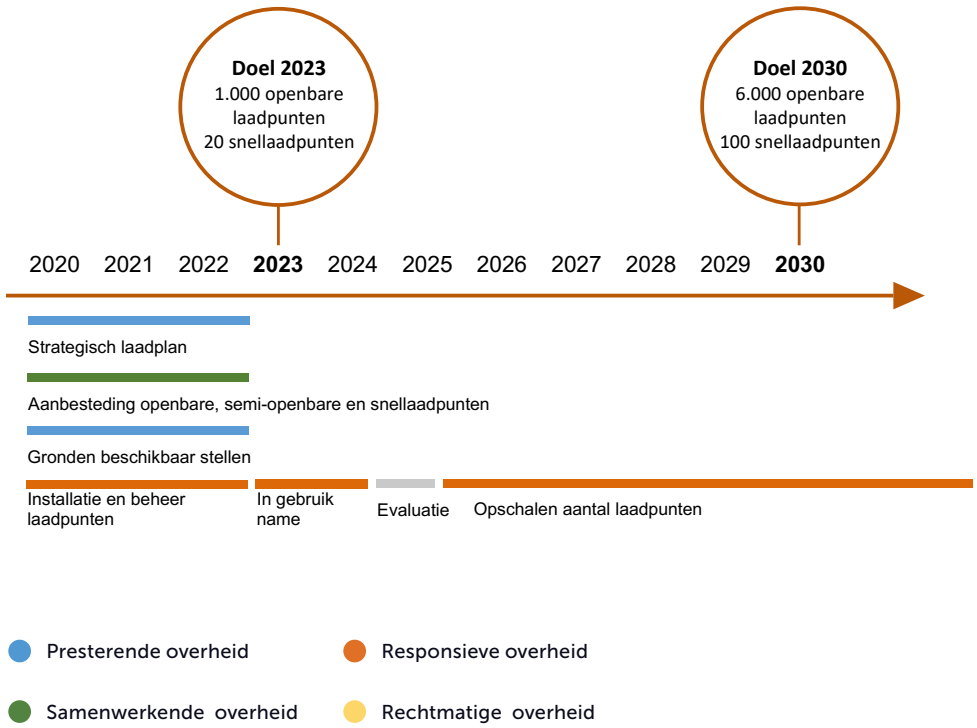

[3] Zie Nationale Agenda Laadinfrastructuur

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal publieke laadpunten	Gegevens gemeente, Klimaatmonitor
Aantal publieke snelladers	Gegevens gemeente
Aantal semi-publieke laadpunten	Gegevens gemeente, Klimaatmonitor
Bezettingsgraad laadpalen	Gegevens laadpuntbeheerder
Vervoersbewegingen elektrische voertuigen binnen milieuzone.	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone
Percentage vervoersbewegingen elektrische voertuigen ten opzichte van totaal aantal vervoersbewegingen	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone

Koppelingen

- Arnhemse Luchtagenda (januari 2019).
- Programmalijn 'Arnhem Beter Bereikbaar' van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Programma Vitale Economie: programmalijn Toekomstbestendig Vestigingsklimaat.
- Sustainable Urban Mobility Plans (SUMP).

3.4 Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek

We zien een druk op de leefomgeving en bereikbaarheid ontstaan met de toename van stadslogistieke distributie, busjes die bestellingen afleveren. De beschikbaarheid van schonere bestelbussen en vrachtvoertuigen neemt toe. Om onze stad leefbaar te houden zijn deze duurzame vervoersmiddelen nodig en moeten mobiliteitsbewegingen beperkt worden. Hiervoor is intensieve samenwerking (platform logistiek Arnhem) mét en tússen distributeurs/vervoerders (aanbodkant) en hun klandizie (vraagkant; Arnhemse ondernemers) nodig. We doen een haalbaarheidsonderzoek naar duurzame stadslogistiek in 2025 om vanuit de resultaten regie hierop te voeren als presterende overheid. Dit doen we onder andere door de vraag- en aanbodkant op het gebied van stadsdistributie samen te brengen. Een constante dialoog met de betrokken stakeholders is nodig omdat de belangen voor (kleine) ondernemers, inwoners en gemeente groot zijn.

We gaan verder op de maatregelen die we op dit gebied al in gang hebben gezet: de grenzen van de milieuzone voor stadslogistiek zullen bijvoorbeeld minimaal de grootte krijgen van de huidige milieuzone. Hiermee dwingen we distributeurs om stappen te zetten.

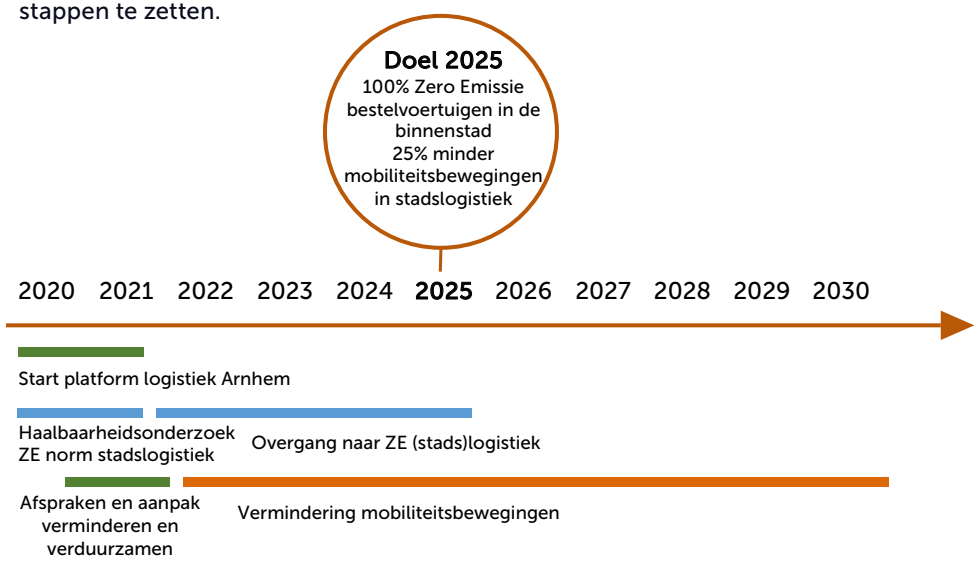

Monitoring

Indicator	Bron
Vervoersbewegingen binnen milieuzone en percentage vervoersbewegingen elektrische bestelvoertuigen ten opzichte van totaal bestelvoertuigen	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone
Vervoersbewegingen bestelvoertuigen binnenstad (milieuzone)	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone (nulmeting uitvoeren in startjaar)

Koppelingen

- Programmalijn 'Arnhem Beter Bereikbaar' van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Arnhemse Luchtagenda (januari 2019).
- Programma Vitale Economie; programmalijn toekomstbestendig vestigingsklimaat en aantrekkelijke stad.

Presterende overheid
Responsieve overheid
Samenwerkende overheid
Rechtmatige overheid

3.5 Taxibeleid verduurzamen

Taxi's rijden 35 keer meer kilometers dan een gemiddelde personenwagen in de stad. Door hun zichtbaarheid in het straatbeeld kunnen ze een voorbeeldfunctie vervullen. Als alle taxi's volledig elektrisch gaan rijden wordt CO_2-, fijnstof- en stikstofdioxide-uitstoot vermeden. We gaan in dialoog met de taxibranche, Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (SKTA) en haar chauffeurs, en stimuleren ze om de overstap te maken naar een zero emissie voertuig. Het vraagt om investeringen van de taxiondernemingen en -chauffeurs in nieuwe elektrische voertuigen. We onderzoeken de mogelijkheden voor subsidies op voertuigen om ze te stimuleren om de overstap te maken. Zo is de relatie met actie 3.9, stimuleren waterstofmobiliteit, al gelegd; taxichauffeurs kunnen ook gebruik maken van deze regeling. Ook bekijken we de mogelijkheden om mee te investeren in laadpalen als presterende overheid en het organiseren van snellaadpunten op strategische plekken. En we helpen met de marketing van "de groene taxi".

De gemeente gaat samen met de taxibranche, Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (SKA) en haar chauffeurs een plan van aanpak en afspraken maken met als doel 100% elektrische taxi's in de Arnhemse binnenstad.

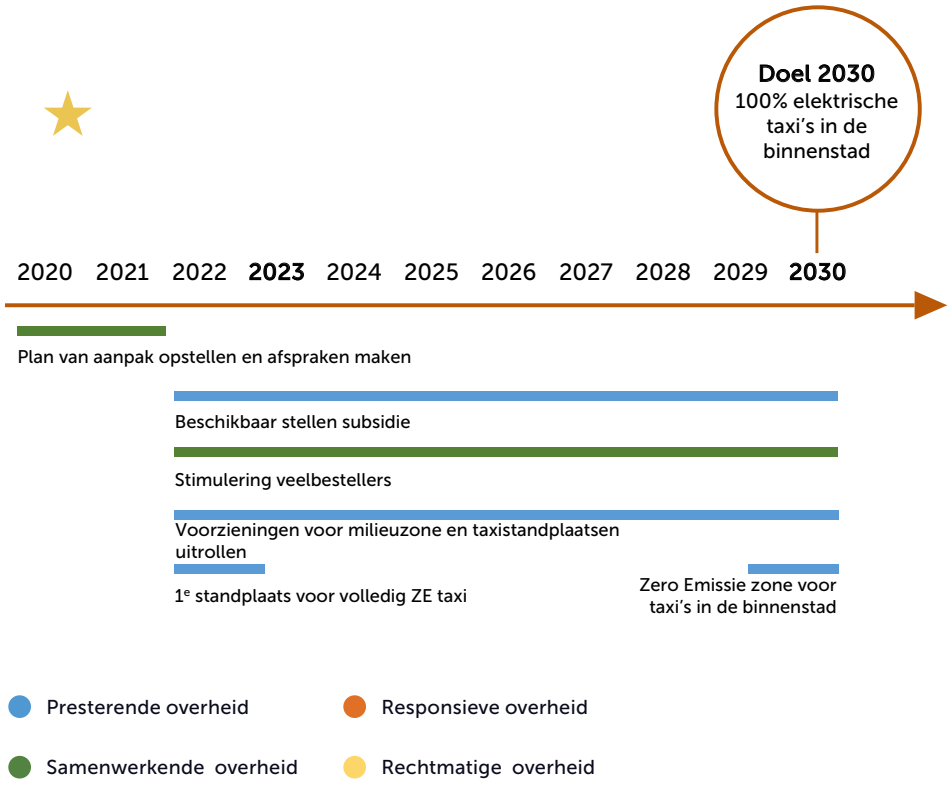

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal elektrische taxi's aangesloten bij de SKTA	Gegevens SKA
Percentage elektrische taxi's van totaal aantal taxi's aangesloten bij de SKTA	Gegevens SKA
Aantal elektrische taxi's binnenstad (milieuzone)	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone

3.6 Zero emissie concessie doelgroepenvervoer

Net als taxi's, rijden voertuigen in het doelgroepenvervoer relatief veel kilometers in de stad. Doelgroepenvervoer bestaat uit personenwagens en (rolstoel)taxibussen voor Wmo-vervoer (Wet maatschappelijke ondersteuning) en leerlingenvervoer. Beiden zijn onderdeel van de doelstellingen voor 2023 en 2030.

Met onze milieuzone sturen we op verduurzaming van het doelgroepvervoer. We kunnen hier meer behalen doordat we voor het grootste deel van deze markt als gemeente zelf opdrachtgever zijn, al dan niet gezamenlijk met omliggende gemeenten in de Vervoersorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen. Aangezien we hier zelf inkopende partij in zijn, is het opschalen van het aandeel elektrische voertuigen naar 100% elektrisch in 2030 als inkoopvoorwaarde te realiseren. Als mede-concessieverlener nemen we een sturende rol door de inkoopvoorwaarden voor voertuigen in dit type vervoer te bepalen. De beschikbaarheid van rolstoeltaxibussen is nog een aandachtspunt. Anders dan gewone, elektrische personenwagens zijn deze nog maar met een kleine actieradius (100-150 km) beschikbaar. We verwachten dat in 2030 rolstoeltaxibussen ruimschoots beschikbaar zijn.

Om te zorgen dat op elk moment de juiste inkoopeisen voor bepaalde type voertuigen worden gesteld, is een constante dialoog nodig tussen vervoerders, leveranciers van (rolstoel)taxibussen en onze inkooporganisatie. Van vervoerders wordt verwacht dat ze investeren in elektrische voertuigen en bijbehorende laadinfrastructuur.

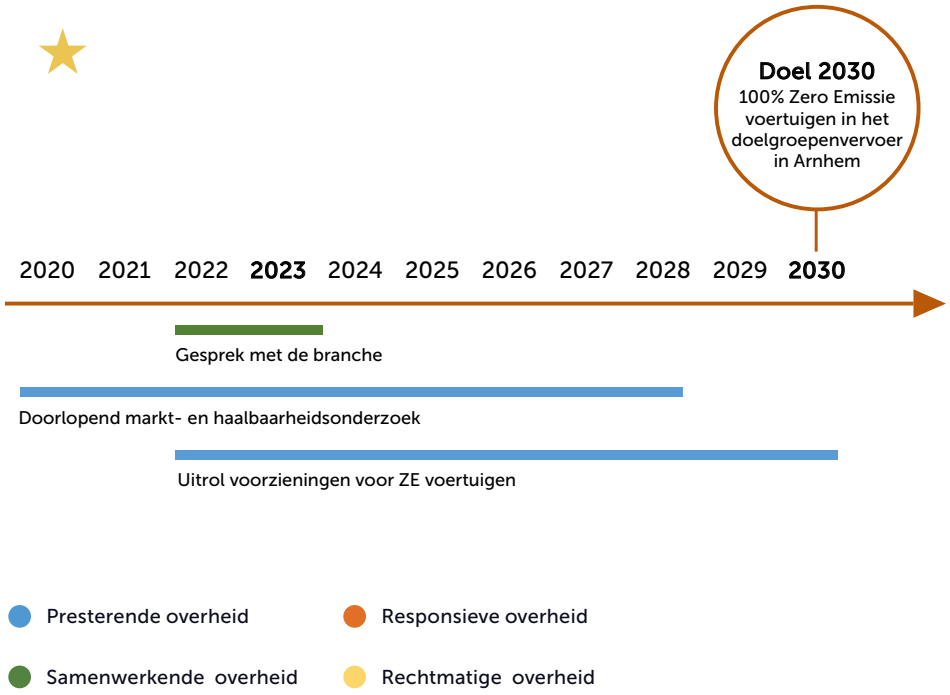

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal elektrische taxi's binnen de concessie(s) doelgroepenvervoer	Gegevens concessiehouder
Percentage elektrische taxi's binnen de concessie(s) doelgroepenvervoer	Gegevens concessiehouder

3.7 Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente

We zijn als gemeente zelf een relatief grote inkooporganisatie. Dit betekent dat we veel vervoersstromen veroorzaken. Door te zorgen dat deze zoveel mogelijk beperkt worden en duurzaam zijn geven we vorm aan onze voorbeeldfunctie. Hier ligt de kans om eerder dan de markt volledig elektrisch vervoer in te kopen bij onze leveranciers. Dit kan in het begin tot hogere inkoopprijzen leiden. De verwachting is dat vanaf 2023 elektrische equivalenten van personen- en bestelvoertuigen goedkoper zijn in aanschaf dan het diesel/benzine alternatief. Richting 2030 is deze keuze, naast CO_2-uitstoot besparend en het positieve voorbeeldgedrag dat het oplevert, in toenemende mate kostenbesparend.

De nieuw in te zetten bestel- en personenvoertuigen zijn vanaf 2023 volledig elektrisch. Voertuigen mogen niet ouder zijn dan 5 jaar, waardoor in 2028 (twee jaar eerder dan voor de rest van Arnhem) alle bestelauto's, die voor ons rijden als opdrachtgever, elektrisch zijn. Dit geldt voor alle voertuigen waaraan in aanbestedingen eisen kunnen worden gesteld. Zo nemen we de regie op dit onderwerp als presterende overheid. We verduurzamen ons inkoopproces door de CO_2-prestatieladder te gebruiken en verwachten van vervoerders dat ze investeren in de nieuwe, duurzame voertuigen. Vanuit de voorbeeldfunctie die de gemeente heeft, geldt dit ook voor het eigen wagenpark.

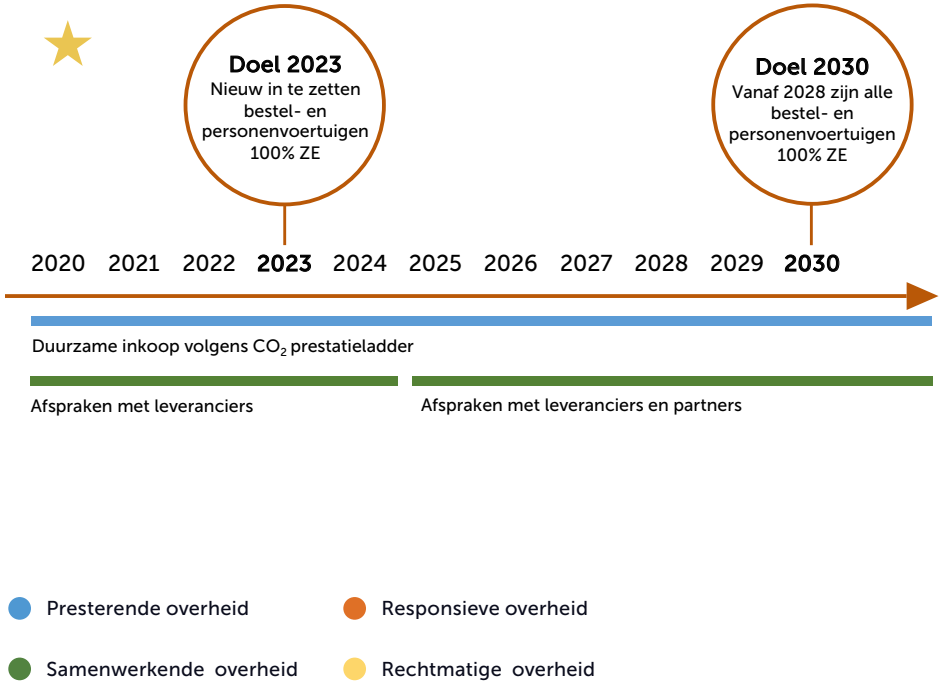

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal zero emissie personen en bestelauto's leveranciers	Gegevens leveranciers
Aantal conventionele personen en bestelauto's leveranciers	Gegevens leveranciers

Koppelingen

- Klimaatplan gemeente Arnhem (met CO_2-prestatieladder)

3.8 Zero emissie openbaar vervoer concessie

Onze huidige openbaar vervoer concessie Arnhem-Nijmegen kent een contractduur tot 2023. In de komende jaren maken we het programma van eisen voor de nieuwe concessie ná 2023. Duurzaamheid is hierin een belangrijke inkoopvoorwaarde. Een groot deel van de bussen rijdt nu op groen gas rijdt. In 2023 wordt elektrisch de standaard. Dit komt uit het Bestuursakkoord ZE (zero emissie) busvervoer (2016). Hierin is de verplichting opgenomen om vanaf 2025 alleen nieuwe zero emissie bussen te laten rijden.

Vanuit een rol van samenwerkende overheid brengen we de dialoog op gang tussen de vraag- en aanbodkant. Samen bepalen we een goede set aan inkoopvoorwaarden die realistisch en betaalbaar is. De provincie heeft de regie als concessieverlener en wij zijn als gemeente een onderdeel van de inkooporganisatie Stadsregio Arnhem-Nijmegen.

Een volledig elektrische OV-concessie zal waarschijnlijk kostenverhogend zijn, maar ook significante duurzame impact hebben op de stad (6 kT CO_2-reductie[4]). Vervoerders investeren in voertuigen die op korte termijn nog duurder zijn dan het diesel/benzine alternatief. Positief is dat de aanleg en bekostiging van de laadinfrastructuur wordt losgekoppeld van de concessie. De laadinfrastructuur hoeft niet door de nieuwe vervoerder te worden betaald, maar zal voor 90% bekostigd worden door de provincie Gelderland. Dit maakt de haalbaarheid groter en houdt het openbaar vervoer betaalbaar.

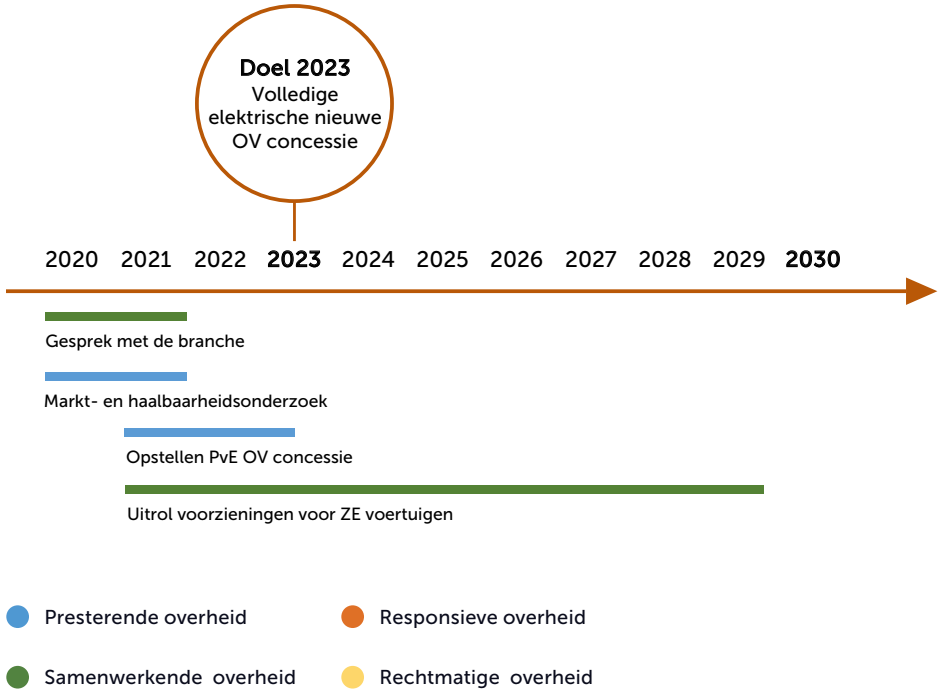

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal zero emissie bussen binnen OV-concessie	Gegevens concessiehouder
Percentage zero emissie bussen binnen OV-concessie	Gegevens concessiehouder

Koppelingen

- Programmalijn 'Arnhem Beter Bereikbaar' van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Bestuursakkoord ZE Busvervoer - 2016, 14 vervoersautoriteiten (waaronder provincie Gelderland) en het Rijk.

[4] Op basis van uitstoot huidige bussen binnen de bebouwde kom

3.9 Stimulering waterstof mobiliteit

Het is op dit moment onduidelijk hoe de rol van waterstof gaat zijn in de mobiliteitssector. Qua ontwikkelingen loopt de markt voor waterstofmobiliteit achter op die van batterijen voor elektrische voertuigen. Op dit moment wordt hard gewerkt aan het doorbreken van het kip-ei probleem (eerst waterstoftankstations of waterstofvoertuigen). We willen graag koploper worden op het gebied van waterstofmobiliteit. Zo hebben we een aanbesteding gegund om uiterlijk in 2022 90 waterstofvoertuigen te laten rijden in een straal van 30 km rond Arnhem. Deze voertuigen gaan tanken bij het waterstoftankstation van PitPoint aan de Westervoortsedijk. We hebben samen met de provincie Gelderland in het H2Nodes programma geinvesteerd van waaruit het nieuwe waterstoftankstation wordt gerealiseerd.

De inzet van 80 waterstofvoertuigen biedt ons en de samenwerkingspartners (H2Nodes[5] partners, kennis- en onderwijsinstellingen en marktpartijen) kennis en ervaring voor de verdere marktonwikkeling van waterstofmobiliteit. We ontwikkelen een visie en strategie voor groene waterstof in 2030, met daarbinnen de toepassing van waterstof voor mobiliteit. Doel is om als stad in 2030, ook op het vlak van waterstofmobiliteit, koploper te zijn in Nederland.

Deze actie heeft slechts een kleine impact op de CO_2-reductie in Arnhem door de beperkte schaal en het gebruik van waterstof dat uit aardgas wordt gemaakt. De reductie over de levensduur van een auto is circa 20% tot 30% CO_2-reductie ten opzicht van een vergelijkbare benzine auto.

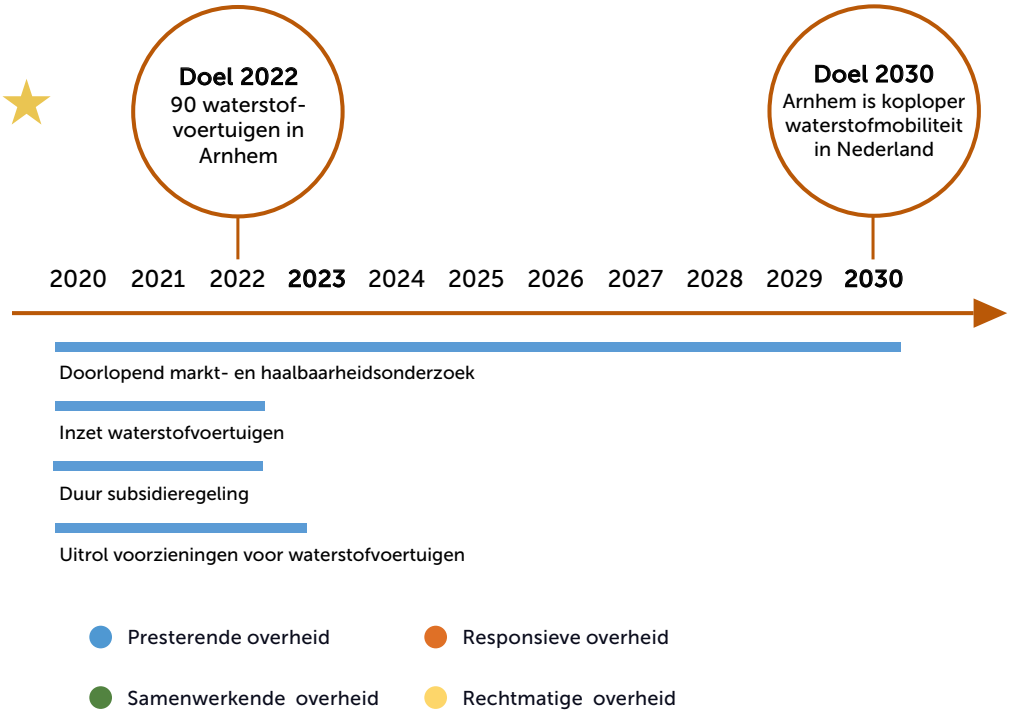

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal waterstoftankstations in Arnhem en Nederland	Data RWS, Klimaatmonitor, PitPoint
Kilogram getankte waterstof bij Arnhemse waterstofstations	Data PitPoint

Koppelingen

- H2Nodes programma met onder andere de provincie Gelderland en PitPoint.
- Programma Vitale economie; programmalijn sterker energiecluster.

[5] Met het Europese programma H2Nodes wordt het gebruik van waterstof gestimuleerd. We werken binnen dit project samen met lokale en internationale partners aan schonere lucht.

Bedrijven en industrie

4. Bedrijven en industrie

Alle bedrijven in Arnhem hebben een bijdrage te leveren aan het terugdringen van de CO_2-uitstoot. Een gemeenschappelijk aanpak is echter lastig. Zaken als energiebesparing zijn niet de voornaamste prioriteit van bedrijven. De uitdaging zit hem dan ook in het in beweging krijgen van de Arnhemse bedrijven en hen te overtuigen dan wel te verplichten maatregelen te nemen. Op collectief niveau kun je meer doen dan op individueel niveau. Binnen Arnhem hebben we een aantal collectieven die een rol spelen in de aanpak van bedrijven en industrie. Deze zijn beschreven in dit hoofdstuk. De aanpak is uitgewerkt in acties met concrete doelen met bijhorende activiteiten, impact en rollen. Het actieprogramma bedrijven en industrie voor NemiA 2020-2030 bestaat uit de acties:

- Communicatie en bewustwording intensiveren
- Energiebesparing bevorderen
- Opwek en hergebruik van energie bevorderen
- Aardgasvrij maken van bedrijven en industrie

Vanuit een duidelijke doelstelling met bijbehorende acties gericht op het verminderen van de CO_2-uitstoot van bedrijven en de industrie in Arnhem, ontwikkelen we samenwerkingen met bedrijven en hun koepelorganisaties. We trekken samen op, ontwikkelen plannen en stimuleren initiatieven en opgaven die spelen voor bedrijven en de industrie. Hiermee zorgen wij er met elkaar voor dat de bedrijven in Arnhem een bijdrage leveren in het terugdringen van de CO_2-uitstoot.

De opgave

In Arnhem hebben wij in totaal circa 15.650 bedrijven, instellingen en industrieën. Deze bedrijven zijn onder te verdelen in verschillende sectoren. Het is echter moeilijk om ze in hokjes in te delen. Elk bedrijf is anders in aantal medewerkers, energiegebruik, type gebouw en grootte. Wat de bedrijven wel gemeenschappelijk hebben, is het gebruik van energie en de daaraan gerelateerde CO_2-uitstoot. Het energiegebruik is onder andere gerelateerd aan verwarming van het gebouw, gebruik van apparaten, verlichting alsmede processen.

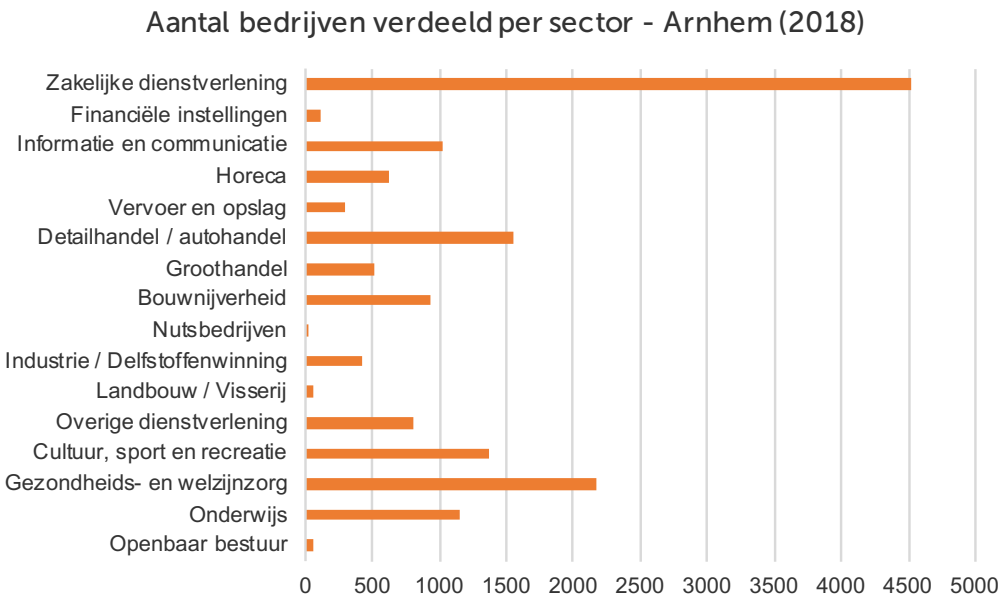

Het energiegebruik van commerciële bedrijven en industrieën is 1.817 TJ in 2017. Dit zorgt in totaal voor 169 kT CO_2-uitstoot, 18% van de totale CO_2-uitstoot van Arnhem. Dit energiegebruik is verdeeld in 45% aardgas en 55% elektriciteit. Om de CO_2-uitstoot terug te dringen is in eerste instantie ingezet op bewustwordings- en besparingsmaatregelen, zowel gericht op gas als elektriciteit. Daarnaast zijn er kansen voor opwek van en hergebruik van energie door zonnepanelen op daken en het gebruik van restwarmte.

De CO_2-uitstoot van bedrijven en industrieën ligt grotendeels binnen onze directe invloed. We hebben verschillende mogelijkheden om het nemen van energiebesparende maatregelen voor commerciële bedrijven en industrieën te stimuleren. Acties afdwingen kan alleen bij erkende maatregelen die binnen 5 jaar terug te verdienen zijn. In de transitievisie warmte is ook aandacht voor commerciële bedrijven. Deze visie, die eind 2021 vastgesteld moet zijn, beschrijft wanneer en op welke manier bedrijven binnen wijken en op bedrijventerreinen aardgasvrij worden. Het doel is om met de voorgestelde acties 38 Kt CO_2-besparing te bereiken.

Bedrijven en industrie

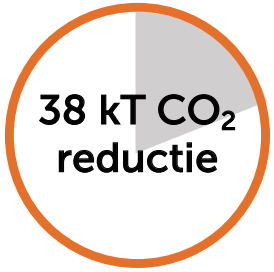

Voor het uitvoeren van de acties gericht op bedrijven en de industrie is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	1,5 FTE	€1.200.000

Wat doen we nu al?

Als gemeente zijn we momenteel in gesprek met VNO-NCW en de bedrijfskoepels in Arnhem om te komen tot bevordering van de uitvoering van de Verplichte Erkende Maatregelen (EML) vanuit de Wet Milieubeheer. Deze wet verplicht midden- en grootverbruikers van energie tot het uitvoeren van erkende maatregelen die binnen 5 jaar terug te verdienen zijn. Ondanks dat dit een wettelijke verplichting is, is dit bij veel bedrijven nog (onvoldoende) bekend. De ODRA zorgt voor de handhaving hiervan en beoordeeld momenteel circa 100 bedrijven per jaar.
In de samenwerking met VNO-NCW en de bedrijfskoepels is een subsidie van de provincie toegekend voor tegemoetkoming in de kosten voor energiescans. De gemeente verhoogt deze provinciale subsidie met 25%, omdat wij het belangrijk vinden dat bedrijven deze verplichting gaan nakomen.
Daarnaast willen we bij kleinverbruikers ook energiebesparing stimuleren. Zij zijn niet verplicht om de erkende maatregelen uit te voeren, maar hebben wel een zorgplicht. Als gemeente hebben wij voor kleinverbruikers een aanvullende subsidieregeling met soortgelijke vergoedingen als voor de subsidieregeling voor midden- en grootverbruikers.

Vooruitlopend op deze stadsbrede subsidieregeling is in 2018 al een pilot gestart met energiescans voor ondernemers in de binnenstad.

Vanuit de ontstane samenwerking met VNO-NCW en de bedrijfskoepels willen we verder gaan met energiebesparing en stimuleren van energie-opwek en -transitie.

Momenteel zetten we in op het stimuleren van energie-opwek bij bedrijven door het organiseren van informatiebijeenkomsten over mogelijkheden voor SDE-subsidie voor zonnepanelen op bedrijfsdaken. Naast informatieverstrekking krijgen bedrijven ook een adviesgesprek aangeboden om na te gaan of de aanvraag van de SDE subsidie interessant voor hen is.

4.1 Communicatie en bewustwording intensiveren

De komende jaren gaan wij door met het vergroten van het bewustzijn bij commerciële bedrijven en industrieën. We beseffen ons dat verduurzamingsmaatregelen bij hen niet de hoogste prioriteit heeft. We bieden hierbij ondersteuning door heldere communicatie over onder andere aankomende wettelijke verplichten, zoals de verplichting voor kantoren voor het hebben van minimaal energielabel C en de erkende maatregelen vanuit de Wet Milieubeheer. Ditzelfde doen wij op het gebied van kansen voor bedrijven voor zon op dak, de mogelijkheden van investeringsaftrek voor bedrijven, energiescans, maar ook door het verkennen van mogelijkheden voor het bieden van duurzame inkoopacties of financieringsconstructies om investeringen mogelijk te maken. Bij voorkeur doen wij dit samen met koepelorganisaties. Via hen kan een grote groep bedrijven worden bereikt. Wij sluiten aan bij hun communicatiemomenten, zoals bijeenkomsten of nieuwsbrieven. Voor individuele bedrijven gebruiken wij voor zover mogelijk natuurlijke contactmomenten om communicatie op het gebied van duurzaamheid mee te combineren.

We blijven in gesprek met koepelorganisaties over de rol die commerciële bedrijven en industrieën hebben in de energietransitie en wat zij hierbij nodig hebben van de gemeente.

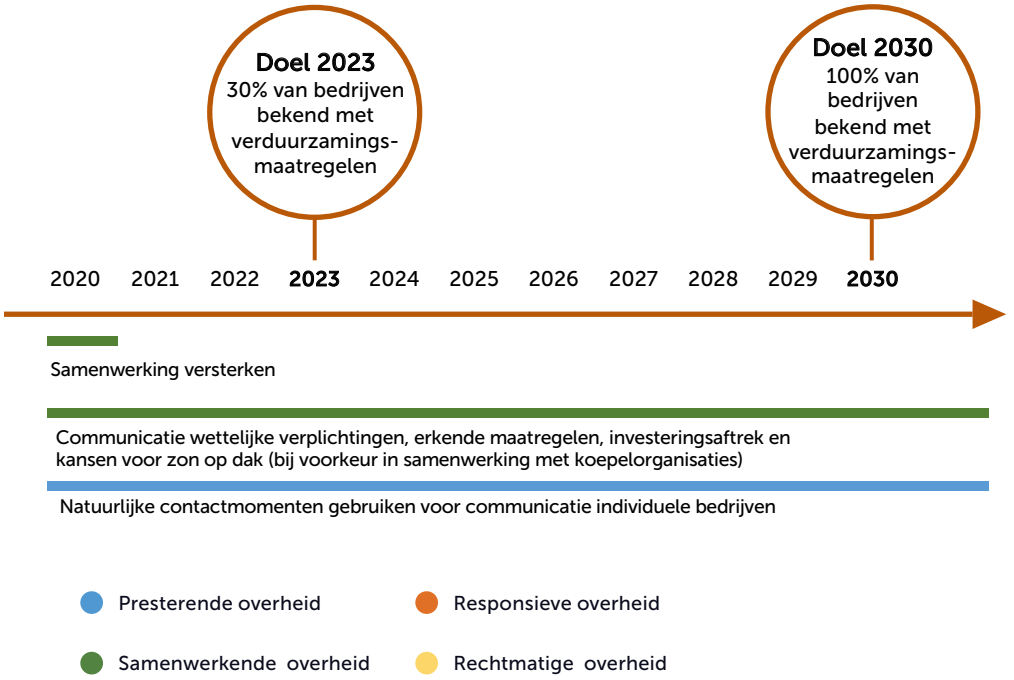

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal op de hoogte van verduurzamings-maatregelen en verplichtingen	Enquête
Aantal bedrijfsbezoeken	Gegevens gemeente
Aantal bijeenkomsten voor bedrijven waarbij verduurzaming op de agenda staat	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Programma Vitale economie; Toekomstbestendige werklocaties.

4.2 Energiebesparing bevorderen

Bij commerciële bedrijven en de industrie kunnen grote stappen worden gezet in het besparen van energie. Om inzicht te krijgen in de wettelijke maatregelen die genomen moeten worden, bieden wij momenteel al energiescans voor bedrijven aan. Bij midden- en grootverbruikers wordt 50% van de kosten voor de energiescan gedekt door de provincie en 25% door de gemeente tot het plafondbedrag. Voor kleinverbruik vergoeden we als gemeente 75% van de kosten tot het plafondbedrag. De erkende maatregelen die binnen 5 jaar terug te verdienen zijn, moeten verplicht worden uitgevoerd vanuit de Wet Milieubeheer. We onderzoeken financieringsconstructies zoals een duurzaamheidslening voor bedrijven om de benodigde investeringen mogelijk te maken. We continueren de opdracht aan de omgevingsdienst (ODRA) voor handhaven op naleving van de besparingsmaatregelen in verband met de veranderende Erkende Maatregelenlijst en herhalingscontroles.

Momenten van gronduitgifte, herplaatsing of vergunningsaanvragen gaan wij gebruiken om het nemen van duurzaamheidsmaatregelen af te dwingen. Bij voorkeur hanteren gemeenten in de regio dezelfde voorwaarden. Wij gaan hierover met hen in gesprek. Voor inrichtingen die niet op basis van de Wet Milieubeheer, maar enkel op grond van de vergunning benaderd kunnen worden gaan wij de komende jaren de vergunningen actualiseren. Door hier een goede energie- en duurzaamheidsparagraaf in op te nemen, worden maatregelen voor de toezichthouder afdwingbaar.

Als gemeente geven wij het goede voorbeeld door in te kopen en samen te werken met bedrijven die vooroplopen op het gebied van duurzaamheid.

Waar dit een toegevoegde waarde heeft, sluiten we convenanten met werklocaties en/of koepelorganisaties om duurzaamheidsambities en de ondersteuning daarin vanuit de gemeente uit te spreken en vast te leggen.

We gaan samen met bedrijven in gesprek over de uitdagingen voor verduurzaming door het zogenoemde 'split incentive'. Hierbij is het bedrijf geen eigenaar van het gebouw, waardoor deze beperkte mogelijkheden heeft om verduurzamingsmaatregelen te nemen.

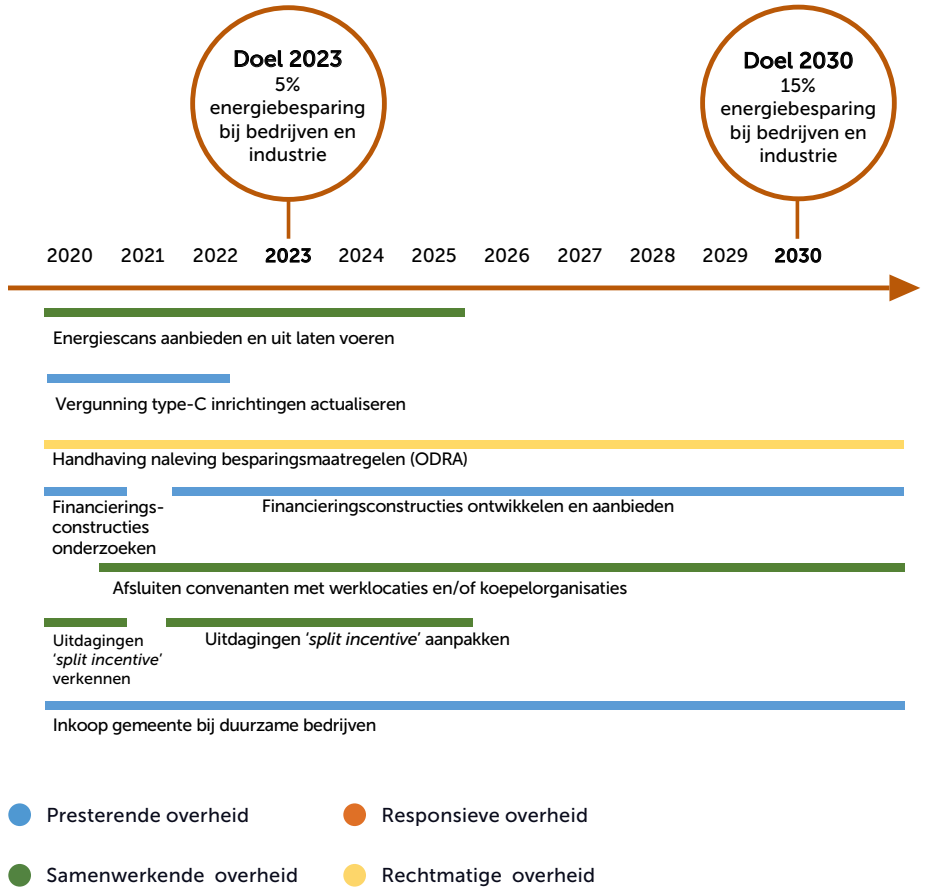

Monitoring

Indicator	Bron
Energiegebruik bedrijven en industrie	Klimaatmonitor

Koppelingen

- Vitale economie - toekomstbestendige werklocaties.

4.3 Opwek en hergebruik van energie bevorderen

De daken van commerciële bedrijven en industrieën en de beschikbare ruimte op werklocaties bieden mogelijkheden voor opwek van duurzame elektriciteit met voornamelijk zonnepanelen. We stimuleren de opwek van energie op deze locaties door bedrijven en parkmanagement inzicht te bieden in de mogelijkheden en te ontzorgen waar mogelijk. Om de benodigde investeringen mogelijk te maken onderzoeken wij financieringsconstructies, zoals een duurzaamheidslening voor bedrijven. Hierbij richten wij ons bij voorkeur op collectieven zoals koepelorganisaties.

Bij verschillende bedrijven en industrieën is restwarmte beschikbaar uit processen en koeling. Deze warmte wordt momenteel grotendeels afgegeven aan de buitenlucht of geloosd in het oppervlaktewater. Als gemeente gaan we samen met de betreffende bedrijven onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de restwarmte her te gebruiken voor eigen gebruik of voor omliggende bedrijven of woningen. Bij vestiging van nieuwe bedrijven met mogelijke restwarmte worden hier van te voren al afspraken over gemaakt.

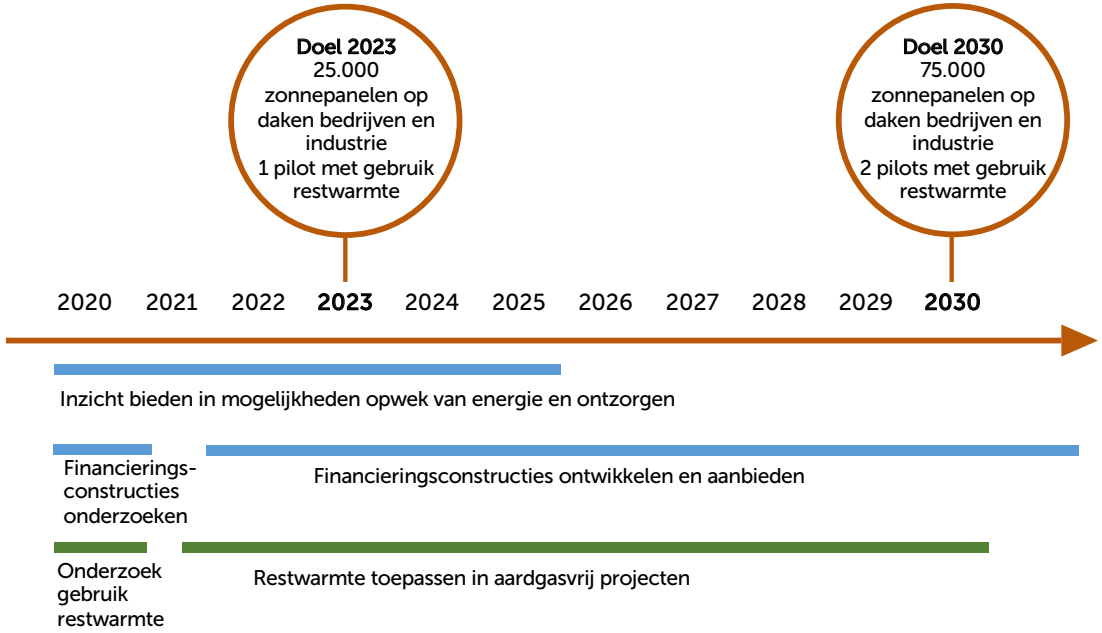

Monitoring

Indicator	Bron
Energiegebruik bedrijven en industrie	Klimaatmonitor
Hoeveelheid zonnepanelen op daken	Overzicht Greenspread

4.4 Aardgasvrij maken bedrijven en industrie

Net als de rest van de gebouwde omgeving moeten bedrijven en industrieën ook uiterlijk in 2050 aardgasvrij zijn. In hoofdstuk 2 zijn acties benoemd gericht op woningen en publieke bedrijven en instellingen. Deze acties komen samen in de transitievisie warmte die eind 2021 moet zijn vastgesteld. Hierin staat wanneer en op welke manier bedrijven van het aardgas af gaan. Om dit te kunnen bepalen gaan we actief in gesprek met bedrijven. De warmtevraag en vraag naar aardgas voor andere toepassingen verschilt sterk tussen bedrijven. We nodigen bedrijven daarom al in een vroeg stadium uit voor bijeenkomsten over wijk warmteplannen. Zo krijgen wij wederzijds inzicht in de kansen en de uitdagingen van het aardgasvrij krijgen van bedrijven. Daarnaast zijn bedrijven mogelijk interessant als warmtebron door hun restwarmte in te zetten voor de warmtevraag van andere bedrijven of dichtbijgelegen woningen. Dit nemen wij mee in de bronnenstrategie die voor heel Arnhem wordt ontwikkeld.

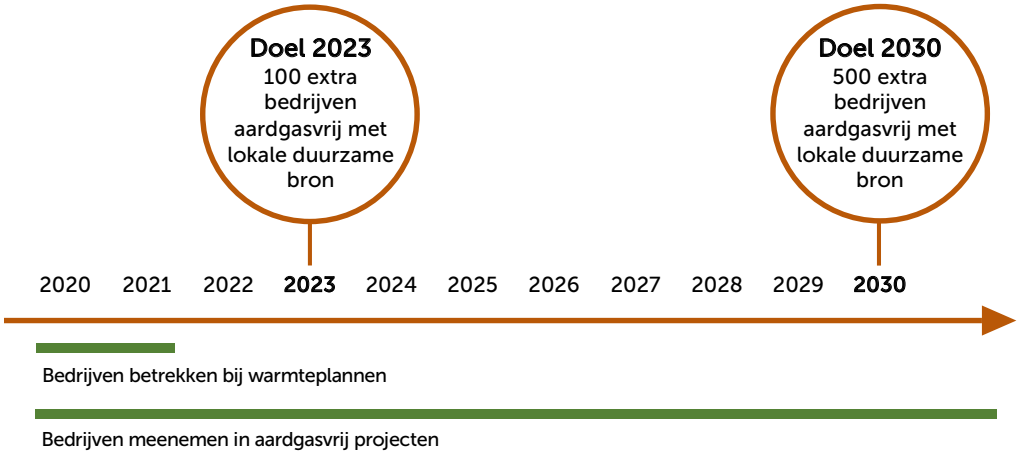

- Presterende overheid
- Responsieve overheid
- Samenwerkende overheid
- Rechtmatige overheid

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal bedrijven mee in aardgasvrij project	Gegevens gemeente
Aantal bedrijven aardgasvrij	Gegevens gemeente of Klimaatmonitor

Grootschalige opwek

5. Grootschalige opwek

We streven naar een elektriciteitsgebruik in 2050 zonder fossiele brandstoffen. Dit vraagt om duurzame elektriciteit. Want ook al zetten we flink in op besparing in de andere thema's ('gebouwde omgeving', 'duurzame mobiliteit' en 'bedrijven en industrie'), in het toekomstige energiegebruik zal het percentage elektriciteit hoger zijn dan nu. Dit komt onder andere door de omschakeling naar elektrisch vervoer en verwarming met warmtepompen. In dit hoofdstuk gaan we in op hoeveel duurzame elektriciteitsopwekking we nodig hebben, wat we binnen onze gemeentegrenzen kunnen realiseren, en wat wij aan de regio vragen voor het deel dat we niet binnen onze gemeentegrenzen kunnen realiseren. We hebben de voorkeur om de opwekking zo dichtbij mogelijk te realiseren. Waar we op inzetten, met welk doel, bijhorende activiteiten, impact en rollen is in dit hoofdstuk uitgewerkt. Het actieprogramma grootschalige opwek voor NemiA 2020-2030 bestaat uit de twee acties:

- Windmolens realiseren
- Zonnevelden realiseren

"Eerst de daken vol leggen en dan pas de grond gebruiken", is een veel gehoord argument. Beiden hebben we nodig om onze doelen binnen de gestelde tijd te realiseren. Wanneer in 2030 zonnepanelen op 50% van de geschikte[6] daken in de gemeente Arnhem liggen, wekken deze naar schatting 5% van de energievraag op. In 2050 kan dit 14% zijn, wanneer alle geschikte daken benut worden voor zonnepanelen. Zon op dak is dus een belangrijk thema maar niet voldoende om aan de elektriciteitsvraag te voldoen. We hebben dus ook grootschalige opwek op land nodig. De focus hierbij ligt, in ieder geval voor de komende 10 tot 20 jaar, op grondgebonden zonnevelden en windmolens. Dit zijn bewezen technologieën die binnen een afzienbare termijn veel elektriciteit kunnen opwekken. We gaan bij dit thema uit van windmolens boven 30 meter tiphoogte en van grondgebonden zonnepaneleninstallaties met een oppervlakte van meer dan 0,5 ha. Zowel zon op dak als de (gebouw-gebonden) windmolens kleiner dan 30 meter tiphoogte zijn uitgewerkt onder het thema 'gebouwde omgeving'.

Grootschalige opwek realiseren is meer dan het bepalen van een hoeveelheid en het selecteren van een locatie. Grootschalige opwek van zonne-energie en windenergie heeft een grote ruimtelijke impact. Windmolens hebben bijvoorbeeld een grote zichtbaarheid in het landschap en zonnevelden gebruiken veel grondoppervlakte. Daarom kijken we ook naar het integreren van deze windmolens en zonnevelden in het landschap, en naar de acceptatie en de benodigde participatie hiervoor. Het is een ruimtelijk vraagstuk en daarmee raakt het de Omgevingswet. De geformuleerde doelen voor 2023 en 2030 in het actieprogramma zijn dan ook onderdeel voor de op te stellen Arnhemse Omgevingsvisie.

De opgave

Het huidige elektriciteitsgebruik (2017) in Arnhem vraagt om circa 70 windmolens en 450 hectare zonnevelden. Als we uitgaan van de besparingsmaatregelen, het aardgasvrij maken van woningen en gebouwen, en de ontwikkelingen rondom elektrische mobiliteit waar we op inzetten dan zouden we in 2030 80 windmolens en 600 hectare zonnevelden nodig hebben. We zijn een gemeente met een stedelijk karakter en een beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied. We zijn als Arnhem een groene gemeente. Daarmee is ons landschap waardevol voor recreatie en natuur. Hoe we omgaan met grootschalige opwek in het landschap is daarom een belangrijke overweging. Het benodigde aantal windmolens en zonnevelden is met de huidige beperkingen niet te realiseren binnen onze gemeentegrenzen.

We werken met andere regiogemeenten samen aan de Regionale Energiestrategie (RES) Arnhem-Nijmegen. Een van de onderdelen van de RES is een strategie ontwikkelen voor grootschalige hernieuwbare energie op land, binnen de regio. Hierbij kijken we met de andere gemeenten uit de regio naar hoeveel windmolens en hoeveel hectare zonnevelden mogelijk is in welke gebieden. Bij de selectie van gebieden kijken we naar de landschappelijke kwaliteit, draagvlak, maatschappelijke kosten en mogelijke koppelkansen als klimaatadaptatie en recreatie. Onze duurzame elektriciteitsopgave is onderdeel van de RES Arnhem-Nijmegen.

[6] Geschikt qua zoninstraling en verwachte draagkracht

Voor het deel dat we niet binnen onze gemeentegrenzen kunnen realiseren (246 kT CO_2 reductie) wordt in de RES bekeken of dit binnen de regio gerealiseerd kan worden. De provincie zal wanneer dit niet lukt met de andere Gelderse regio's kijken of daar mogelijkheden zijn.

Opwek vermogen windmolen en zonneveld

Volgens de huidige stand van de techniek wekt een gemiddelde windmolen op land (3 MW) circa 26 TJ per jaar op, wat een CO_2-reductie van 3 kT oplevert. Een zonneveld van 10 hectare wekt ongeveer 35 TJ per jaar op, wat een CO_2-reductie van 4,2 kT oplevert. Dit zijn gemiddeldes en kunnen per project verschillen.

Grootschalige opwek

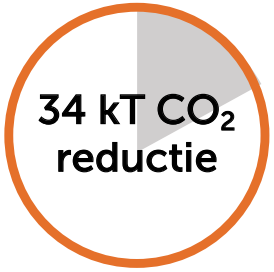

Binnen onze gemeentegrenzen kunnen we 34 kT aan grootschalige opwek realiseren.

Om de voorgestelde hoeveelheid grootschalige opwek te realiseren is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	2 FTE	€400.000

Wat doen we nu al?

Vanuit het programma van New energy made in Arnhem – 2015-2020 – zijn verschillende projecten met zonnevelden en windmolens gestart. Zevenentwintig locaties voor zonnevelden zijn gewogen aan de hand van onze criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden, vastgesteld in 2016. Daarvan zijn er nu 9 geschikt bevonden. Deze hebben een totale opwekpotentie tussen de 19 en 25 MW. Eén van deze locaties is het zonneveld van 2 MW bij de waterzuivering van Waterschap Rivierenland, dat begin 2019 geopend is. Een andere locatie is het zonneveld Koningspleij. Het gaat hier om een zonneveld van 12 MW. Nabij het zonneveld zijn 4 windmolens van elk 3 MW gepland. De besluitvorming over de ruimtelijke procedures van wind- en zonnepark ligt bij de Raad van State. Naar verwachting worden het wind- en zonnepark in 2020 geopend.

5.1 Windmolens realiseren

Ons grondgebied bestaat grotendeels uit bebouwd gebied en waardevolle landschaps- en natuurgebieden. Voor beide type gebieden bestaan nationale kaders die belemmerend werken op het realiseren van windmolens. Afhankelijk van de grootte van de windmolen moet deze minimaal 400 meter van woningen afstaan. Er wordt een uitzondering gemaakt wanneer een woning wordt bestempeld als molenaarswoning. Dan mag deze afstand kleiner zijn. De landschaps- en natuurgebieden in onze gemeente vallen deels onder 'Natuurnetwerk Nederland' en 'Natura 2000'. Realisatie van windmolens is hier mogelijk mits het binnen de strenge eisen valt rondom ecologie en natuurwaarde behoud. Vanuit natuur en ecologie zou het mogelijk zijn om een grotere locatie met meerdere windmolens te realiseren op de Veluwe, waar de afstand tot woonbebouwing groot genoeg is. Het radar gebied van Defensie op en rondom vliegveld Deelen is echter een harde belemmering, waardoor het realiseren van windmolens in dit gebied op dit moment uitgesloten is.

In het traject van de Regionale Energiestrategie formuleren we principes en criteria om tot gebieden te komen voor het realiseren van windmolens en zonnevelden. Het kan zijn dat deze op gespannen voet staan met huidige kaders die in de huidige vorm belemmerend werken. We trekken in dat geval gezamenlijk op met de regiogemeenten om lobby te voeren richting instanties waarvan de huidige kaders belemmerend werken. Het gezamenlijk werken aan een Regionale Energiestrategie zorgt voor ruimte voor het realiseren van windmolens en zonnevelden. Zo heeft Rijkswaterstaat, één van de betrokken stakeholders, al aangegeven mogelijkheden te willen bieden voor windenergie in de rivierbedding en rivier als er binnen de regio geen ruimte is. Ze gaan dus alleen akkoord met windmolens in de rivierbedding en rivier als er binnen de gemeente en de regio echt geen andere ruimte is om de opgave te realiseren. Waarbij het niet willen op een bepaalde locatie geen geldend argument is.

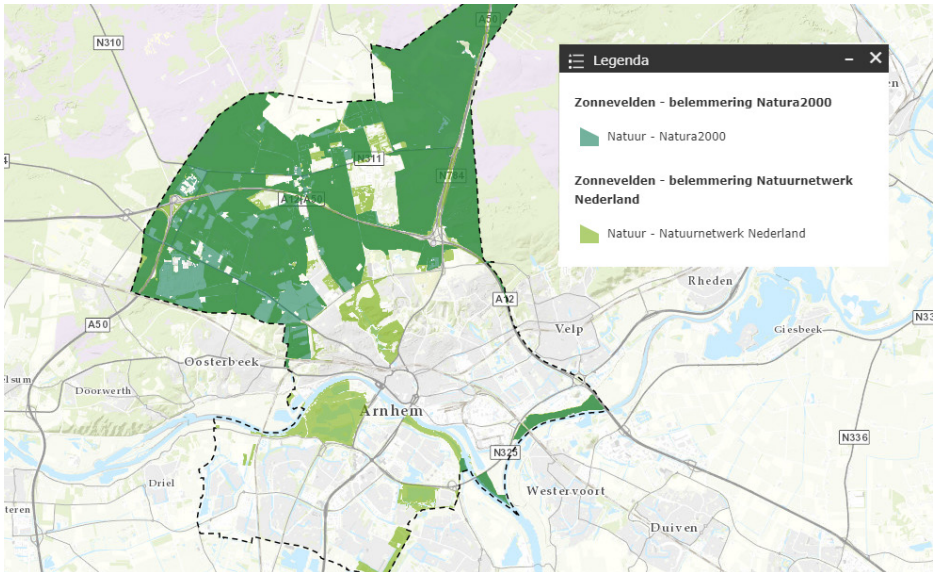

Figuur 1

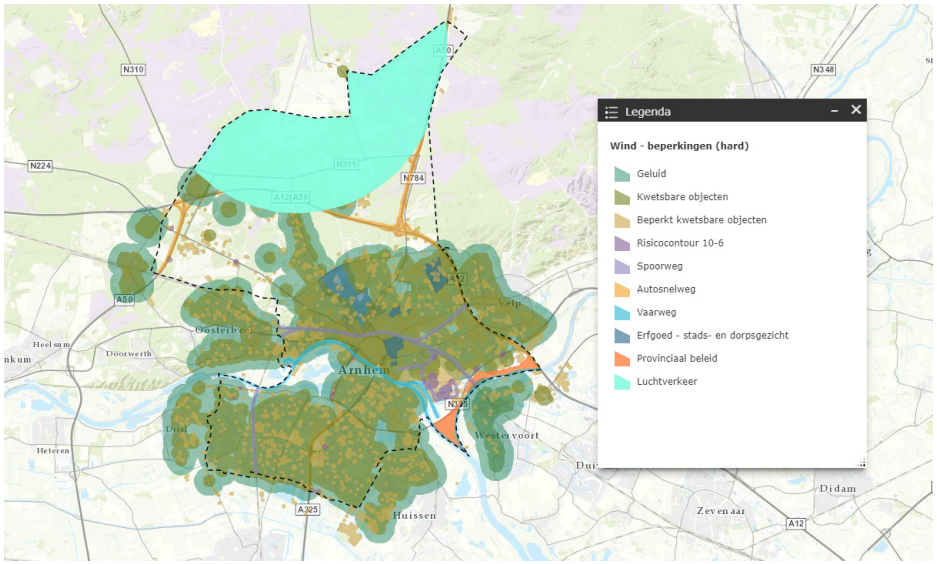

Figuur 2

Uiteindelijk moet de RES gerealiseerd worden. De basis voor de eisen aan initiatiefnemers rondom proces- en financiële participatie en landschappelijke inpassingseisen wordt in de RES gelegd. De concrete uitwerking van wat dit betekent voor de Arnhemse eisen voor draagvlak, lokaal/regionaal eigenaarschap en winstdeling voor omwonenden (zoals genoemd in het coalitieakkoord) is een verantwoordelijkheid voor ons zelf als gemeente.

De doelstelling voor 2030 is sterk afhankelijk van de uitkomsten van het RES traject. Voor 2023 hebben we het doel om 4 windmolens die nu in voorbereiding zijn bij Koningspleij gerealiseerd te hebben. We begeleiden de vergunningsprocedure(s) die meerdere jaren duren. In de omgevingsvergunningen nemen we een einddatum op zodat de installaties na afloop van de levensduur worden afgebroken. Daarnaast gaan we proberen om zoveel mogelijk Arnhemse partijen te betrekken bij de te bouwen windparken. Ook EMT-gerelateerde bedrijven en instellingen kunnen hun innovatieve positie hiermee versterken. We nemen hiermee een kaderstellende rol in. Hoe we dit gaan doen werken we het komende jaar uit.

Uit analyses (een quickscan uit 2013 van de provincie Gelderland en een analyse van Over Morgen in 2019) komen twee locaties waar windmolens gerealiseerd kunnen worden die meegenomen worden in het RES traject. De eerste is de waterzuivering bij de Drielsedijk waar jaren een kleine windmolen heeft gestaan. De tweede locatie is IJsseloord 2, dat dichtbij de rivier, op de grens met andere gemeenten, en nabij bebouwing en ganzenfourageergebied ligt. Deze aspecten worden in de RES onderzocht en behandeld. Vooralsnog is enkel de windmolen aan de Drielsedijk meegenomen in de doelstelling voor 2030. Afhankelijk van het RES traject worden aanvullende locaties opgenomen.

Om zowel de 4 geplande windmolens als eventuele toekomstige aantallen te realiseren werken we samen met grondeigenaren en Liander om een haalbare locaties te selecteren waarbij de maatschappelijke kosten relatief laag blijven. Daarnaast voeren we gesprekken met energiecoöperaties en burgerinitiatieven om de participatie bij projecten vorm te geven.

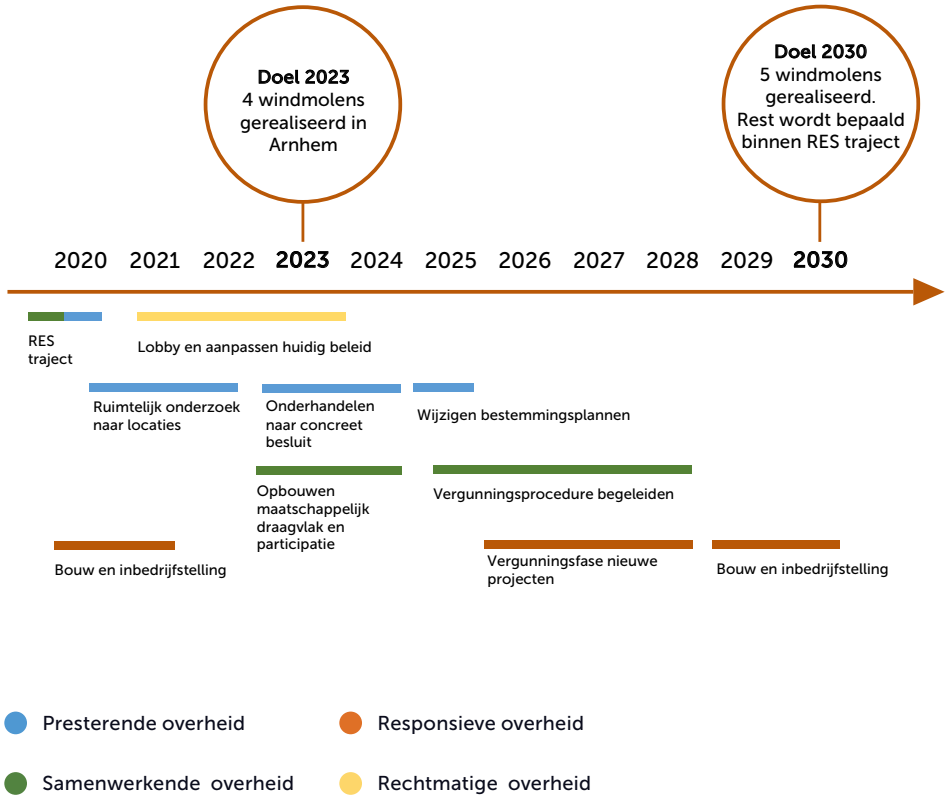

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal gerealiseerde windmolens	Gegevens gemeente, Klimaatmonitor
Duurzame windenergie opgewekt TJ/jr	Gegevens leverancier, Klimaatmonitor

5.2 Zonnevelden realiseren

Het zonnepark bij de rioolwaterzuivering aan de Drielsedijk dat in het voorjaar van 2019 is gerealiseerd (7.200 panelen) is het eerste zonnepark van Arnhem. In Arnhem hebben we nog 9 locaties waar wordt gewerkt aan de realisatie van zonnevelden. 8 van deze locaties zijn toegewezen op basis van de in 2016 vastgestelde 'Criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden in Arnhem'. Wijkinitiatief Duurzaam Craneveer is daarnaast bezig met de realisatie van zonnecarports boven de parkeerplaats van het Nederlands Openluchtmuseum. Samen met het zonneveld van de rioolwaterzuivering aan de Drielsedijk tellen de locaties op tot 34 hectare zonnevelden.

Locatie	Grootte (ha)	Status
Koningspleij-Noord	9	Ver in voorbereiding
Akzohaven	4,5	Initiatief bij IPKW
Ijsseloord 2	5	Initiatief bij Giesbers
Geluidscherm Schuytgraaf	3	Momenteel niet rendabel, geluidsscherm wordt wel 'zonnepaneel-klaar' gebouwd
Rioolwaterzuivering Drielsedijk	2	Gerealiseerd (voorjaar 2019)
Rolbaan	4	Wordt uitgewerkt in de context van het zoekgebied Deelen
Gelredome	1,5	Business case wordt verder uitgewerkt
Knooppunt Velperbroek	2,5	Initiatief bij Rijkswaterstaat
Nieuwe Haven	1	Wacht op brede visie op de haven
Openluchtmuseum	1,5	Marktverkenning gestart
Totaal	**34,0**	

We zijn kaderstellend, doordat we met de vastgestelde criteria heldere eisen en wensen stellen aan initiatiefnemers van zonnevelden. Het zijn eisen voor hoe een project in het landschap geïntegreerd wordt en welke participatie mogelijkheden we verwachten in het proces van ontwerpen en financiën. Wij geven een kader aan initiatiefnemers waar ze aan moeten voldoen om een zonneveld te realiseren en voeren zo een strategie voor kwaliteit en draagvlak. In de RES onderzoeken we of er locaties zijn die nu nog niet in aanmerking komen voor zonnevelden vanuit huidige beleidskaders of andere belemmerende kaders.

Onze doelstelling is om in 2023 20 hectare van de 9 nog niet gerealiseerde locaties gereed te hebben. De overige locaties worden voor 2030 gerealiseerd, aangevuld met nieuwe locaties, zoals Deelen of kleine initiatieven. We werken toe naar het realiseren van 45 hectare aan zonnevelden in 2030 in onze gemeente.

Voor de realisatie hanteren we drie categorieën van schaalgrootte waarbij we bij elk een andere rol en strategie voeren:

- Large - groter dan 10 hectare: Dit zijn initiatieven op grootschalige, soms geclusterde locaties waar veelal bovengemeentelijke belangen spelen. Dit type grootschalige zonnevelden nemen we mee in de RES. Bijvoorbeeld het zoekgebied met potentie rondom Deelen, waar we met meerdere partijen (Defensie, Alliander, gemeente Ede, provincie) de haalbaarheid bepalen. Wij hebben hierin een regierol.
- Medium - tussen 2 en 10 hectare: In de afgelopen jaren zijn 27 locaties binnen deze schaalgrootte afgewogen aan vastgestelde criteria. Hiervan zijn er 9 geschikt bevonden (zie tabel). 6 van deze locaties zijn in gemeentelijk eigendom, hierop nemen wij een regierol met als doel dat we deze locaties in 2030 gerealiseerd hebben. Daarnaast benaderen we de grondeigenaren van overige locaties actief en helpen we hen bij de ontwikkeling om de kans op realisatie te vergroten.
- Small – kleiner dan 2 hectare: Initiatieven van dit formaat spelen een belangrijke rol in de verduurzaming van de gebouwde omgeving en de wijkgerichte energietransitie. Bijvoorbeeld het wijkinitiatief Duurzaam Craneveer op de

parkeerplaats bij het Nederlandse Openluchtmuseum en het initiatief op de Hoogkamp. We treden hier als gemeente faciliterend op.

Het ontwikkelen van eigen zonnevelden kan dienen als financieringsinstrument. De opbrengsten uit een zonnepark worden hierbij ingezet voor andere duurzaamheidsmaatregelen. We streven naar financiële deelname van Arnhemse partijen en bewoners en lokaal eigenaarschap. Dit kan al dan niet via energiecoöperaties. We onderzoeken het komende jaar of we dit via een kaderstellende rol doen of via een faciliterende rol.

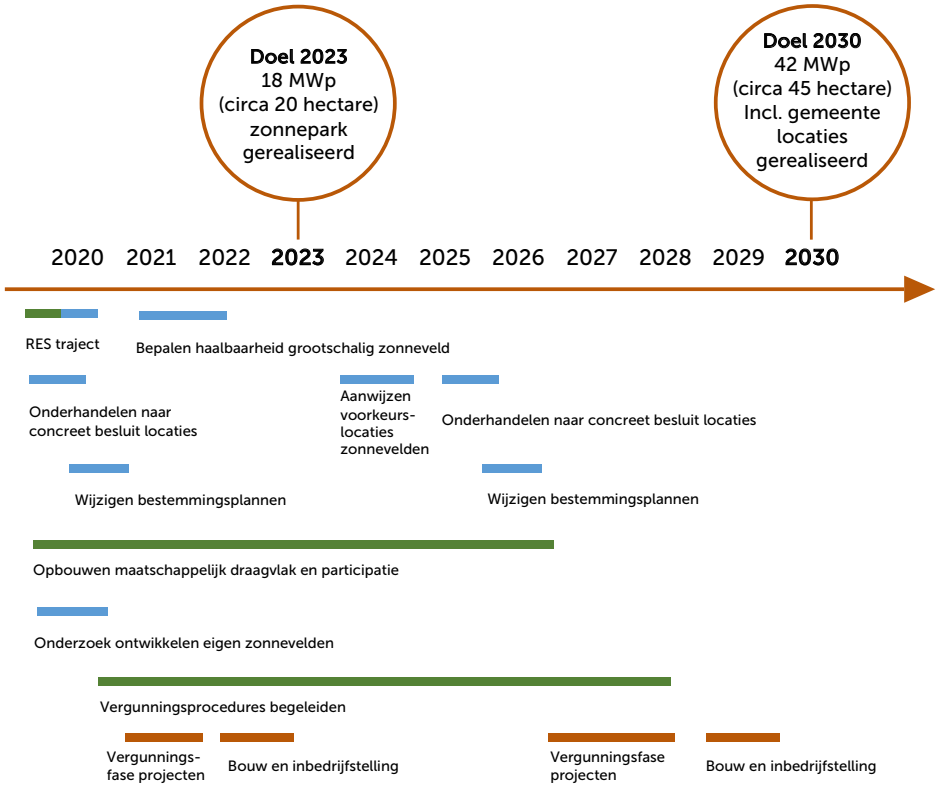

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal hectare aan zonnevelden gerealiseerd	Overzicht Greenspread
Duurzame zonne-energie opgewekt in TJ per jaar	Overzicht Greenspread

Koppelingen

- Zonnewijzer provincie Gelderland.
- Concept zonneladder Rijk.

Presterende overheid
Responsieve overheid
Samenwerkende overheid
Rechtmatige overheid

Bewustwording en gedragsverandering

6. Bewustwording en gedragsverandering

Energie besparen, het opwekken van hernieuwbare energie en het afkoppelen van het aardgas zijn grote opgaven. Het zijn opgaven die we alleen maar succesvol kunnen uitvoeren als we dit samen doen met alle Arnhemmers: inwoners, ondernemers, instellingen en overheden. We hebben elkaar hard nodig. Een klein deel van de Arnhemmers is actief bezig met energiebesparing. Diverse groepen in Arnhem zijn werken aan het verduurzamen van de hele buurt of wijk. Het overgrote deel van Arnhem moet deze stap nog zetten. Hoofdstuk 2 'gebouwde omgeving' geeft aan wat we hiervoor gaan doen. Betaalbaarheid, betrouwbaarheid en zekerheid voor de eindgebruiker staat hierbij voorop. We bieden zoveel mogelijk handelingsperspectief voor iedereen. Dit doen we ook voor het thema (schone en) 'duurzame mobiliteit'. Handelingsperspectief, maar ook acceptatie en draagvlak zijn nodig om mensen in beweging te krijgen, zodat ze de keuzes voor verduurzaming maken. Bewustwording is de eerste stap in verandering.

Stadscampagne Arnhem AAN is in 2017 gestart om bewustwording en gedragsverandering teweeg te brengen. Het verduurzamingsverhaal wordt verteld aan de hand van voorbeelden van de buurman en buurondernemer. Vanuit de overtuiging: kleine en grote stappen zijn goed. Met Lijn 2030 (www.lijn2030.nl) als het rijdende boegbeeld van Arnhem AAN zorgen we dat inwoners en ondernemers in gesprek gaan over klimaat en energie. De Aanjagers ondersteunen wijkinitiatieven, zowel met bewustwording als met de uitvoering van maatregelen op het gebied van energiebesparing en hernieuwbare opwek. Inmiddels zijn er meer dan 20 wijkinitiatieven actief in Arnhem.

Steeds meer partijen willen zich aansluiten bij Arnhem AAN en van hieruit hun duurzame doelstellingen communiceren, bijvoorbeeld de woningbouwcorporatie. Ook worden diverse duurzame activiteiten in de stad onder de noemer van Arnhem AAN georganiseerd. Zo ontstaat er een stads brede duurzaamheidsbeweging wat het overzichtelijk houdt voor Arnhemmers.

Bij alle thema's van dit programma (gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie, en grootschalige opwek) zijn communicatie- en bewustwordingsacties en inspanningen nodig. Alle communicatie activiteiten worden onder de vlag van Arnhem AAN gelanceerd. In de communicatie kiezen we drie doelgroepen:

Inwoners, met daarbij onderscheid in de volgende subdoelgroepen:

- inwoners die actief zijn en wijken waar al wijkinitiatieven lopen op het thema energie
- huurders en verhuurders
- woningeigenaren, waaronder ook VvE's
- huishoudens met een minimum inkomen

Bedrijven en instellingen met daarbij aandacht voor bewustwording, zowel onder werkgevers als werknemers, stimulering en handhaven. We onderscheid de volgende subdoelgroepen:

- retail
- midden en klein bedrijf (MKB)
- grote bedrijven
- instellingen, waaronder verenigingen, overheden, scholen

Bezoekers, waaronder van evenementen

De communicatie- en bewustwordingsactiviteiten zijn opgenomen in het actieprogramma van de thema's. Daarnaast zetten we in op een aantal activiteiten om de bewustwording en gedragsverandering in algemene zin te vergroten. Deze zijn hieronder toegelicht. De activiteiten worden tussentijds geëvalueerd en zo nodig aangepast, bijgestuurd en aangevuld.

6.1 Activiteiten bewustwording en gedragsverandering

Actieplan per doelgroep uitwerken voor bewustwording en gedragsverandering
De campagnes en activiteiten van Arnhem AAN worden verdeeld over de diverse genoemde doelgroepen. Per doelgroep (inwoners, bedrijven en instellingen en bezoekers) wordt een actieplan uitgewerkt, aanvullend op en in samenhang met de acties uit dit programma NemiA 2020-2030.

Lijn2030 voortzetten

Lijn 2030 het boegbeeld van Arnhem AAN. Lijn2030 wordt de komende jaren nog meer ingezet voor onder andere de wijkaanpak (paragraaf 2.2). We zorgen dat Lijn2030 beschikbaar is en blijft om in de wijken het gesprek te voeren over duurzaamheid. Hiervoor hebben we capaciteit nodig: voldoende mensen die dit kunnen en willen doen. Op dit moment zitten de Aanjagers op Lijn2030. Zij hebben goed contact kunnen krijgen met inwoners en zijn voldoende op de hoogte van de lokale energietransitie.

Goede voorbeelden uitdragen

We willen zoveel mogelijk Arnhemmers inspireren met goede voorbeelden. Dit doen we ook vanuit Arnhem AAN. We hebben daarbij extra aandacht voor Arnhemse innovaties.

Goede informatievoorziening voor inwoners, bedrijven en instellingen

Informatie over de energietransitie en de mogelijkheden die er zijn voor Arnhemmers om hier iets in te doen moet goed beschikbaar zijn. We besteden extra aandacht aan ‘follow up’ na informatieverstrekking. We hebben een plek nodig waar iedere inwoner (eigenaar of huurder) en bedrijf of instelling terecht kan. Waar vragen zodanig beantwoord worden dat ze verder kunnen en niet afhaken. Het energieloket midden Gelderland (ELMG) is een goede plek voor de doelgroep woningeigenaren. We werken nog aan een plek voor de andere doelgroepen (inwoners, bedrijven en instellingen).

Website Arnhem AAN vernieuwen

We gaan aan de slag met de website van Arnhem AAN en zorgen er voor dat deze ook van waarde is voor de verschillende doelgroepen. De website fungeert als basisplatform en wordt gekoppeld aan sociale media acties, uiteraard ook weer per doelgroep. Naast bewustwording en gedragsverandering zijn informeren en het bieden van concreet handelingsperspectief (per doelgroep) communicatiedoelen. De communicatie activiteiten uit dit NemiA 2020-2030 programma, algemeen en van de verschillende thema’s, worden opgenomen.

Aanhaken bij communicatie van thema’s die raken aan energie

We koppelen de campagne Arnhem AAN aan activiteiten voor bewustwording en gedragsverandering voor thema’s die de energietransitie direct raken. Denk hierbij aan bijvoorbeeld klimaatadaptatie met de onderwerpen wateroverlast, hitte stress en droogte.

Voor de activiteiten op het gebied van bewustwording en gedragsverandering is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	1 FTE	€700.000

7. Acties op aanverwante thema's

7.1 Onderwijs en arbeidsmarkt

Door toenemende krapte op de arbeidsmarkt en de veranderende beroepseisen kan de energietransitie alleen maar succesvol zijn als tijdig op de veranderende arbeidsmarktbehoeftes wordt geanticipeerd. Tegelijkertijd zal de transitie ook tot verlies van banen leiden en is aandacht voor het borgen van inclusiviteit van de arbeidsmarkt essentieel. Human capital en digitalisering zijn voorwaarden voor de energietransitie.

De Human Capital Agenda van de landelijke Topsector Energie haakt aan op arbeidsmarkttekorten en onderscheidt vijf prioriteiten:

- Vergroten van de (zij)instroom: meer energietechnici op de arbeidsmarkt.
- Scholieren in het voortgezet onderwijs interesseren voor energietechniek.
- Vergroten van de instroom in de energiesector via topsectorbeurzen.
- Vernieuwing van het huidige opleidingsaanbod in het beroepsonderwijs.
- Permanente scholing van docenten in het beroepsonderwijs.

Samenwerking tussen werkgevers- en werknemersorganisaties, overheden en regionale organisaties is cruciaal voor het succes. (bron: SER rapport Energietransitie en werkgelegenheid; Kansen voor een duurzame toekomst, april 2018)

In Arnhem zetten wij in op versterking van de samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen, zodat we samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen kunnen anticiperen op wat de maatschappij 'straks' nodig heeft. Dit doen we door:

- Het ontwikkelen van een Human Capital aanpak op kraptesectoren, zoals de energiesector.
- Het ontwikkelen van een aantrekkelijk klimaat voor studenten in Arnhem en regio.
- Het stimuleren van intensieve samenwerking tussen kennisinstellingen onderling en met bedrijven, stad en regio. Zij kunnen door intensievere samenwerking zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen en een betere match van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Concreet zal dit laatste plaatsvinden op het IPKW binnen het te ontwikkelen Innovatielab voor New Energy & Mobility (werktitel). De initiatiefnemers: de Gemeente Arnhem, de Provincie Gelderland, IPKW, het bedrijfsleven en de HAN hebben gezamenlijk een visiedocument ontwikkeld waaruit de vraag, de meerwaarde en vooral ook de noodzaak van een hybride leer- en werkomgeving blijkt. In het Innovatielab staat de samenwerking in de quadruple helix (onderwijs-onderzoek-bedrijfsleven en overheid) centraal. Maar het is meer dan alleen een hybride leer- en werkomgeving. Het is ook de ideale vestigingsplek voor startups en voorziet in ontmoetings- en trainingsfaciliteiten. Het Innovatielab opent in 2020/2021 zijn deuren.

We nemen als gemeente daarnaast het initiatief om lokale en regionale bouw- en installatiebedrijven bij elkaar te brengen en te stimuleren tot (betere) samenwerking. Dit met als doel dat deze bedrijven hun krachten bundelen en gezamenlijk gaan werken aan adequate en integrale oplossingen voor de verduurzaming en energietransitie van de Arnhemse wijken.

7.2 Partnerschappen

Elke gemeenten is aan het werk met de energietransitie. De uitdaging die we hebben liggen op het gebied van besparing, duurzame opwek, en gedragsverandering is groot. Onderlinge samenwerking kan helpen om vooruit te komen. De RES is hier een voorbeeld van. Daar hebben wij als Arnhem onze buurgemeenten voor nodig. Er zijn ook maatregelen die een grote CO_2-reductie kunnen realiseren, maar waar wij als Arnhem geen directe invloed op hebben. Bijvoorbeeld het verlagen van de snelheid op de rijkssnelwegen rondom Arnhem. Dit zou een substantiële verlaging van CO_2-uitstoot, fijnstof en geluid opleveren. Arnhem kan dit niet alleen. Dit vraagt om een lobby op landelijk niveau. Door een alliantie te vormen met andere gemeenten en provincies kan het gesprek over maximum snelheid rondom kernen op de politieke agenda worden gezet. Dit is een ambitieus voorbeeld waarmee we grote stappen kunnen zetten. En daar zijn er meer van. Daarom zoeken we als Arnhem de komende jaren nog meer contact met andere gemeenten. Onze buren, provinciegenoten en ook anderen daarbuiten waarmee we gezamenlijk aandacht kunnen vragen voor impactvolle onderwerpen. We verzamelen concrete voorbeelden en beschrijven waar ze vastlopen om gerichte lobby in te zetten. Aanpassingen in de regelgeving kunnen we alleen organiseren met anderen.

7.3 Stimuleren van innovaties

Wil Arnhem uiteindelijk uitkomen op 55% CO_2-reductie in 2030, dan is het zaak in het heden zowel meters te maken (onder meer via energiebesparing, duurzame opwek, hernieuwbare warmte) als meters voor te bereiden (onder meer voor grootschalige energieopwek, ontwikkeling warmtebronnen en opslag van elektriciteit en warmte). De actieve ontwikkeling van innovaties is ook onderdeel van deze strategie, aangezien het tijd kost om van de ontwikkeling van innovaties naar het grootschalig kunnen toepassen ervan te komen.

In de ontwikkeling van innovaties zijn verschillende fasen te onderscheiden: Ontdekking, Ontwikkeling, Demonstratie en Toepassing. In de opeenvolgende fasen hebben bedrijven behoefte aan verschillende instrumenten en financierings-regelingen, veelal afkomstig van de overheid. Ook als gemeente kunnen we bijdragen aan het stimuleren van energiegerelateerde innovaties. De ontwikkeling hiervan draagt zowel bij aan het realiseren van onze klimaatdoelstellingen als aan de versterking van ons lokaal ecosysteem van bedrijven en kennisinstellingen op het gebied van duurzame energie. Het belang en de betrokkenheid van Arnhem per onderscheidende fase verschilt:

- **Ontdekking:** Dit is de tekentafelfase, waarin een bedrijf onderzoek doet naar een technologie, en het mogelijke toepassingsgebied. Bedrijven kunnen een beroep doen op regelingen van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) om bijvoorbeeld onderzoeksprojecten te formuleren. In deze fase ziet gemeente Arnhem geen rol voor ondersteuning weggelegd. In deze fase en het begin van de volgende fase kunnen Stichting KIEMT en OostNL ook als wegwijzers fungeren richting partners en financiering.

- **Ontwikkeling:** In deze fase wordt gewerkt aan prototypes en proeftuinen in een relevante, maar gecontroleerde en op zichzelf staande omgeving. Eventuele partners worden gezocht en haalbaarheidsstudies worden gemaakt ter voorbereiding op het testen van het product in de uiteindelijke operationele omgeving. Voor de gemeente is deze experimenteerfase van innovaties interessant, omdat er sprake is van samenwerking en dynamiek tussen bedrijven en vaak ook met kennisinstellingen. Dit leidt tot een uitdagend ecosysteem op het gebied van energie dat als een magneet kan werken op nieuwe startups, MKB'ers en studenten. Zelfs als niet alle testen en prototypes uitmonden in een succes, draagt het bij aan een ondernemer- en innovatievriendelijk klimaat dat zorgt voor extra werkgelegenheid. De gemeente kan met het co-financieren van haalbaarheidsstudies en procesgeld bijdragen aan de voorbereiding die in deze fase nodig is om de ontwikkeling naar de volgende fase te maken. Ook kunnen we subsidiescans laten uitvoeren om te kijken of de innovatie toegang heeft tot grotere subsidies op rijks-en Europees niveau.

- **Demonstratie:** De proeftuin is geslaagd en de technologie kan worden geïntegreerd in de uiteindelijke operationele omgeving. De focus van het bedrijf ligt nu op productie en certificering. Deze fase is voor Arnhem interessant omdat innovaties in Arnhemse wijken en bedrijventerreinen een podium kunnen krijgen, concreet kunnen worden gemaakt en kunnen worden getest. Zo gaan ze bijdragen aan de CO_2-reductie in de stad. Daarnaast laat het zien dat Arnhem proeftuin is voor energie innovaties. Mocht deze demonstratie succesvol zijn dan is het aan de gemeente, samen met het bedrijf, om te besluiten wat de volgende stap zal zijn.

- **Toepassing:** De technologie is technisch, juridisch en commercieel gereed om op grote schaal te worden toegepast. De volgende stappen zijn productie en marktintroductie van het product. In deze fase zouden we in het geval bij een interessante innovatie als gemeente de rol van opdrachtgever op ons kunnen nemen en een opdracht kunnen verlenen aan de lokale marktpartij om de innovatie daadwerkelijk toe te passen. Als overheid kan je hiermee bovendien een succesvolle commerciële lancering van de innovatie stimuleren. In deze fase is er geen sprake meer van subsidie.

De gemeente heeft belang bij en speelt een rol in de fasen ontwikkeling, demonstratie en toepassing. Als we in Arnhem innovaties willen toepassen binnen onze ideeën, dan moeten we zo veel mogelijk aan de voorkant aangeven wat we willen en proactief handelen. De kans op succesvolle pilots is groter als we goed zicht hebben op de onderscheidende innovaties waaraan in Arnhem wordt gewerkt, in welk stadium deze innovaties zich bevinden en hoe deze zouden kunnen worden ingezet voor de opgave van de energietransitie.

Inzicht in welke innovaties en ontwikkeling van innovaties

Het toepassen van innovaties is meestal duurder dan de toepassing van de bestaande technologie; waterstof versus diesel, ecovat versus gewoon aardgas stoken. Daarnaast speelt ook dat het tijd en tests kost om de techniek en het gebruiksgemak goed te krijgen, dat er veel regels zijn en relatief veel verschillende partijen die op één lijn moeten komen wil de innovatie ergens in de energie 'keten' opgenomen worden. In de praktijk blijkt dat dit de draagkracht en tijd van de meeste ondernemers ver overstijgt; er is sprake van een 'marktfalen'.
Om de innovaties te kunnen laten bijdragen aan een sterk energiecluster, het vergroten van de werkgelegenheid, en gereed te maken voor toepassing in de Arnhemse wijkgerichte energietransitie, zal de gemeente inzet plegen om het marktfalen op te heffen. Dit doen we door een stimuleringsregeling voor innovaties, gecoördineerd vanuit het programma **Vitale economie**. - Gemeentelijke rol: **Stimuleren**

Demonstratie en toepassing

Met het inzicht in welke Arnhemse innovaties kunnen bijdragen aan de (wijkgerichte) energietransitie, zijn er de volgende acties via het programma New energy made in Arnhem:

- In wijken waar de gemeente het voortouw neemt in de energietransitie, zullen we gericht (Arnhemse) innovaties een plek geven, en meehelpen om eventuele onrendabele toppen af te dekken - **Regie**
- In wijken waar ruimtelijke ontwikkelingen zijn, stimuleren we ontwikkelaars om ook buiten de nieuwbouw een deel van de bestaande bouw van het aardgas af te krijgen, en daarbij innovaties te gebruiken. De gemeente kan meehelpen om eventuele onrendabele toppen af te dekken - **Stimuleren**
- In wijken waar wijkinitiatieven zelf ideeën hebben over innovaties faciliteren we deze ideeën en ontwikkelingen. De gemeente kan meehelpen om eventuele onrendabele toppen af te dekken – **Faciliteren**

OPRUIMING:
Eusebius
Deze bus rijdt op groene stroom
HESS
brengtrolley
5240
BX-FT-74
brengtrolley

Bijlagen

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Bijlage 1. Raming benodigde organisatie en middelen

NemiA 2020-2022

Thema	Inschatting benodigde middelen t/m 2022	FTE	CO_2-reductie (kT)
Gebouwde omgeving	€7.500.000 (t/m 2021*)	15 (t/m 2021*)	77
Duurzame mobiliteit	€2.015.000	2	42
Bedrijven en industrie	€1.200.000	1,5	38
Grootschalige opwek	€400.000	2	34
Bewustwording en gedragsverandering	€700.000	1	-
Totaal	**€11.815.000**	**21,5**	**191**

* Voor de acties op gebouwde omgeving zijn de kosten geraamd tot en met 2021, en wordt een nieuwe inschatting van formatie en benodigde middelen in de transitievisie warmte opgenomen, die in 2021 aan de raad wordt aangeboden.

Bijlage 2. Procesbeschrijving

Het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 is een herijking van het programma New energy made in Arnhem 2015-2020. Het nieuwe programma is opgesteld met een aantal aandachtspunten uit de ervaringen en voortgang van het vorige programma (een voortgangsrapportage in 2017) en een onderzoek van de rekenkamer. De aandachtspunten zijn als volgt:

- Meetbare en SMART geformuleerde doelstellingen;
- Concrete, minder vrijblijvende, rolverdeling van gemeente en andere partijen;
- Weergave van CO_2-reductie;
- Doelen en acties zijn afgestemd op internationale, landelijke, provinciale en regionale context.

Februari 2019 zijn we gestart met het vormgeven van het nieuwe programma. Onze eigen specialisten hebben samen met Arnhemse partijen, en met hulp van bureau Over Morgen gewerkt aan een nieuwe visie, doelstellingen en concrete acties voor de periode 2020-2030. We hebben verschillende partijen betrokken in groepsverband en individueel via werksessies en interviews. Onderstaand figuur geeft een overzicht van de betrokken partijen en hoe zij betrokken zijn. De diversiteit aan specialisten en partijen heeft een inhoudelijk sterk en gedragen programma opgeleverd waar we met de stad mee aan de slag gaan.

De gemeentelijke werkgroep heeft samen met Over Morgen het programma opgesteld. Hiervoor hebben ze bepaald wie er betrokken werd en welke vorm en inhoud van de werksessies en interviews gebruikt werden om tot de inhoud van het programma te komen.

De begeleidingsgroep was een klankbordgroep bestaande uit personen die Arnhem goed kennen en actief zijn in de energietransitie. De begeleidingsgroep bestond uit Alliander, provincie Gelderland, Clean Mobility Center, Ondernemerscontact Arnhem, Portaal, Vivare, Rijn en IJssel Energiecoöperatie en Hoogkamp Energie. Gedurende het proces zijn zij geraadpleegd over de inhoud, en namen zij deel aan sessies.

Voor één van de werksessies hebben wij de begeleidingsgroep uitgebreid met andere stakeholders om samen met hen vanuit een bredere kijk naar de verschillende thema's te kijken. De partijen die hierbij betrokken zijn, zijn weergegeven in onderstaand overzicht.

Op regelmatige basis heeft er afstemming plaatsgevonden met wethouder Cathelijne Bouwkamp, portefeuillehouder duurzaamheid. Zij gaf samen met haar staf de **bestuurlijke begeleiding**. Daarnaast is een themabijeenkomst georganiseerd voor het college rondom de koploperpositie in duurzaamheid.

Experts. Om vakinhoudelijke kennis zijn een aantal experts geïnterviewd over onze rol in de energietransitie op de thema's gebouwde omgeving, mobiliteit, grootschalige opwek, en bedrijven en industrie. Dit hebben wij gedaan met Kiemt, Hogeschool Arnhem-Nijmegen, RWS, Clean Mobility Center en Nuon.

De tijdlijn geeft de verschillende activiteiten in het proces weer met in het 'licht oranje' onze interne activiteiten, en in het 'donker oranje' de activiteiten die we samen met Arnhemse partijen hebben gedaan.

Werkgroep
Begeleidingsgroep
Betrokken partijen
Gemeente Arnhem
Programmateam New energy made in Arnhem
College
Raad
provincie Gelderland
Clean Mobility Center
Waterschap Rijn en IJssel
one Oost Nederland Energiek
HOOGKAMP Energie
OKA Ondernemers Kontakt Arnhem
hier opgewkt
Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Milieu
alliander
RIJN EN IJSSEL ENERGIE COÖPERATIE
kiemt
STICHTING ARNHEMSE BEDRIJVENTERREINEN
StAB
PORTAAL
Vivare
ArtEZ
VEOLIA
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Horeca Nederland
VNO NCW
BINNENSTAD ARNHEM made in Arnhem
allego
Rijksoverheid
volkshuisvesting Arnhem
NUON
Elaadnl
TOV ARNHEM

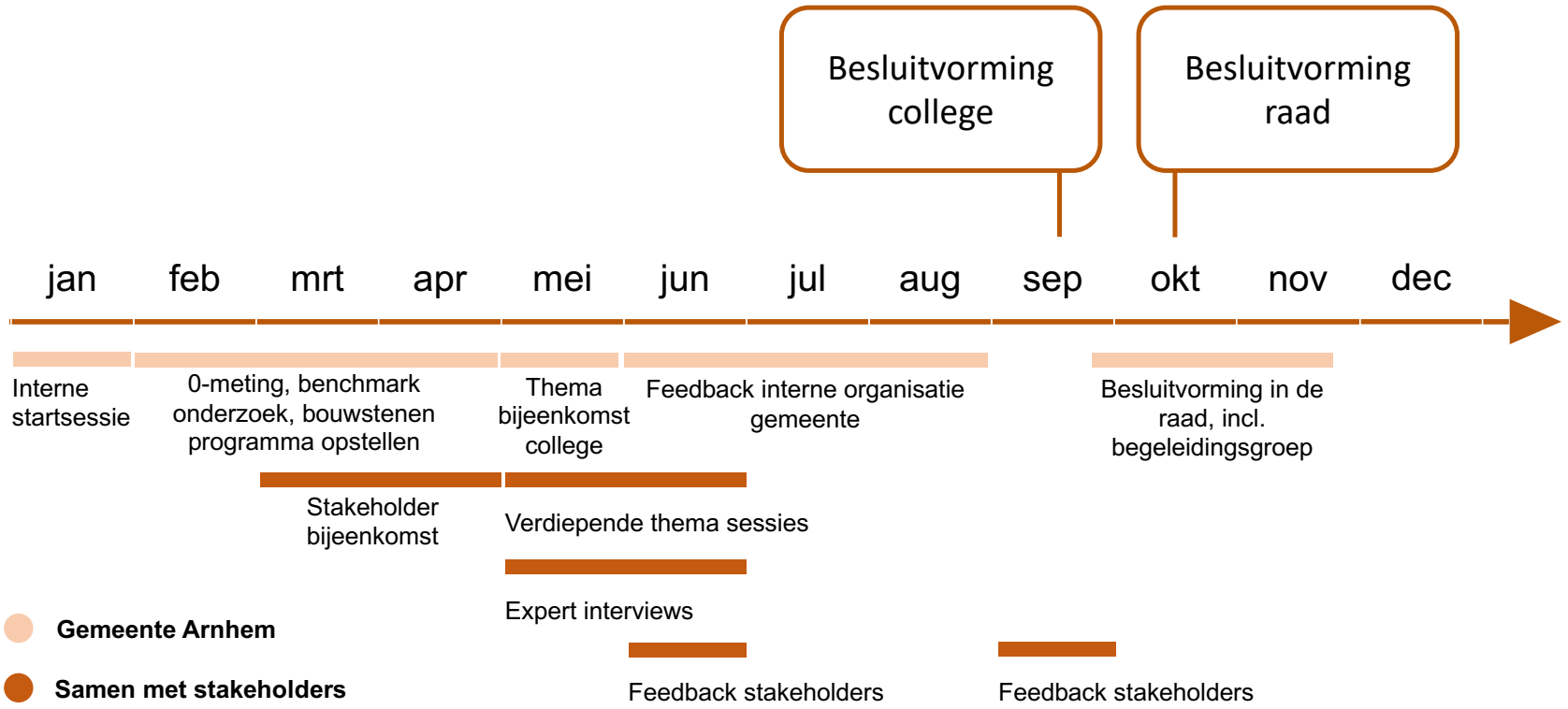
Besluitvorming college
Besluitvorming raad
jan
feb
mrt
apr
mei
jun
jul
aug
sep
okt
nov
dec
Interne startsessie
0-meting, benchmark onderzoek, bouwstenen programma opstellen
Thema bijeenkomst college
Feedback interne organisatie gemeente
Besluitvorming in de raad, incl. begeleidingsgroep
Stakeholder bijeenkomst
Verdiepende thema sessies
Expert interviews
Feedback stakeholders
Feedback stakeholders
Gemeente Arnhem
Samen met stakeholders

Bijlage 3. Begrippenlijst

Een aantal begrippen, getallen en eenheden zijn niet vanzelfsprekend, deze worden als volgt toegelicht:

- CO_2-prestatieladder: een instrument voor organisaties om CO_2 uitstoot in kaart te brengen en te verminderen. Er zijn verschillende treden, waarbij elke stap verder de organisatie verder verduurzaamt.
- Energiearmoede: wanneer een groot deel van het beschikbaar inkomen aan elektriciteit, gas en brandstof besteedt wordt is het de moeite waard om te zoeken naar besparingsmogelijkheden.

Grootschalige opwek

Hiermee worden installaties bedoeld waarmee op grote schaal duurzame energie geproduceerd kan worden. In Arnhem zijn de opties windturbines of zonneparken. 1 windturbine levert ongeveer evenveel op als 7 hectare zonneveld.

Gebouwde omgeving

- Aquathermie, geothermie en riothermie: warmte die uit oppervlaktewater (aqua), uit diepere aardlagen of het riool onttrokken wordt.
- No regret maatregelen & transitiegereed: maatregelenals basisisolatie, ventilatie en koken met inductie die je nu gelijk kunt nemen om je huis te verduurzamen en klaar te maken voor een van de opties in duurzame warmtevoorziening, van het gas af.
- Warmtenet: een systeem dat warm water, op duurzame wijze verwarmt, rondpompt om woningen en gebouwen te verwarmen.
- WKO: warmte-koude opslag: een systeem dat warmte of verkoeling opslaat voor later gebruik.

Duurzame mobiliteit

- E-mobility: mobiliteit met elektrische voertuigen
- Laadinfrastructuur: het netwerk van laadpunten waarmee elektrische voertuigen opladen
- Modal shift: verschuiving van autovervoer naar OV en de fiets.
- ZE vervoer: vervoer zonder uitstoot van CO_2 (zero emissie).

CO_2 en kiloton (kT)

In dit programma wordt vaak verwezen naar CO_2. Dit gaat over de uitstoot (emissie) van broeikasgassen als gevolg van de energie die we gebruiken.

- Een doelstelling met een % CO_2 (reductie) is een aandeel van de totale uitstoot van de stad.
- Een aantal kT CO_2 is een precieze hoeveelheid (1 kT = 1 kiloton = 1.000.000 kg) die bespaard wordt door bepaalde activiteiten op een duurzamere manier of niet meer te doen.

Voorbeelden:

- De opwek van een windmolen (3 MW) bespaart circa 3 kT CO_2-uitstoot per jaar vergeleken met de gemiddelde uitstoot van grijze stroom (de huidige mix van elektriciteit, grotendeels uit kolen- en gascentrales).
- Het energiegebruik voor verwarming, warm water enelektriciteit van een gemiddeld Arnhems huishouden is goed voor circa 5,3 ton CO_2 per jaar. 1 kT staat gelijk aan het energiegebruik van 185 huishoudens.
- Een elektrische auto bespaart ongeveer 2,2 ton CO_2 per jaar ten opzichte van een vergelijkbare benzine auto. Dit is wanneer de elektrische auto op grijze stroom rijdt (de huidige mix van elektriciteit, grotendeels uit kolen- en gascentrales). Anders is de besparing nog hoger; 3,4 ton. 1 kT staat gelijk 300 elektrische auto's die volledig op duurzaam opgewekte elektriciteit rijden. 890 elektrische auto's op grijze stroom.

TJ en TWh

Hoeveelheden energie worden uitgedrukt in joule (J) of in het aantal joule dat per uur wordt opgewekt (bijv. kWh). In het rapport wordt verwezen naar GJ, TJ of PJ – 1 miljard tot 1.000.000 miljard joule), en in de Regionale Energie Strategie gaat het vaak over 35 TWh dat opgewekt moet worden met zonneparken en windmolens in het hele land.

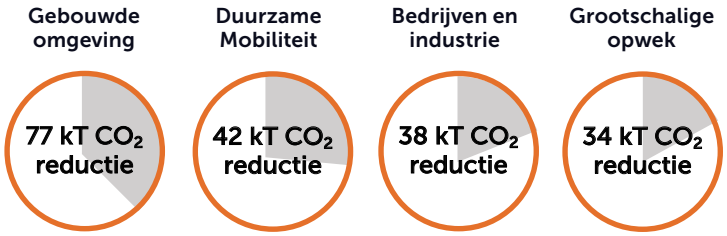

100 TJ = 12,5 kT CO_2-reductie
Dit staat ongeveer gelijk aan:

- 4 windturbines (type Koningspleij)
- 7.000 woningen met zonnedaken (12 panelen/ woning)
- 28 ha zonneveld

Colofon

Het programma New Energy Made in Arnhem is opgesteld door bureau Over Morgen in opdracht van, en in samenwerking met, gemeente Arnhem.

Fotografie

Rinus Baak - cover, p. 15, 16, 51, 65, 70, 71, 75, 81, 84, 87, 98, 99
Robin Ammerlaan - p. 10, 31, 32, 35, 37, 42, 43, 44, 88
Leslie Goedhart - p. 97
Stefan Verkerk - p. 12
Wytske Averink - p. 7, 22, 57, 73
Suez - p. 21

Vormgeving

www.mick-ontwerpt.nl

23
25

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Oktober 2019

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	14 november 2018
Ter bespreking van	Vaststellen Ontwerp Meerjarenprogramma Begroting 2019-2021
Motie van	Muriël Simonis, Mark Coenders (GroenLinks)
Titel motie	Toegankelijk verduurzamen
Nummer Zaaknummer	18M62 / 293226

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:
- Verduurzaming van de Arnhemse woningvoorraad van groot belang is voor de gemaakte duurzaamheidsdoelstellingen;
- Het voor veel Arnhemse burgers nog een ongrijpbaar en ingewikkeld proces lijkt om zelf verduurzaming toe te passen.
- De gemeente afgelopen oktober een brief heeft gestuurd naar woningeigenaren over advies over besparing op de energiekosten door 'Winst uit je woning';
- Het speciale tarief voor dit advies niet onbeperkt beschikbaar is.

Overwegende dat:
- De lokale overheid actief de burgers moet ondersteunen in deze moeilijke transitie naar verduurzaming omdat samen meer te bereiken valt en de burgers niet het gevoel hebben er alleen voor te staan.
- Van het model van 'trias energetica' de duurzame energieopwekking veel wordt belicht, maar de overige twee (beperk verbruik en efficiënter gebruik) ook van groot belang zijn voor de transitie.

Roept het college op:
- Deze maatwerk duurzaamheidsadvisering met speciaal laagdrempelig tarief aan te (blijven) bieden aan alle Arnhemmers die hier gebruik van willen maken en hierover te communiceren;
- De kosten hiervoor te dekken uit de Bestemmingsreserve 7 Energie made in Arnhem.

AANGENOMEN

en gaat over tot de orde van de dag.

Muriël Simonis en Mark Coenders, GroenLinks

Voor 32

Tegen 7

Motie "Toegankelijk verduurzamen" (18M62)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

SP	0	3
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	17 april 2019
Ter bespreking van	De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie
Motie van	Vincent Bouma (PvdA)
Titel motie	Energietransitie voor iedere Arnhemmer
Nummer Zaaknummer	**19M33** 322931

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Energietransitie voor veel Arnhemmers een (dure) ver van mijn bed show is.
- Het huidige voorstel te weinig oog heeft voor Arnhemmers die er alles aan moeten doen om aan het einde van de maand alles betaald te hebben.
- Er mooie initiatieven zijn in heel Arnhem die ruimte bieden voor coöperatief denken.
- Het voor inwoners van de wijk Alteveer en ´t Cranevelt al mogelijk is om certificaten te kopen voor het zonnepanelen park dat boven de parkeerplaats van het openluchtmuseum komt.
- Dit initiatief loopt via de ´Regeling verlaagd tarief´ ook wel ´De Postcoderoos regeling´
- Zij deze certificaten al voor een gering bedrag kunnen kopen.
- Zij hiermee korting krijgen op hun energierekening.
- Dit zelfde concept ook kan met initiatieven zoals buurtzon

Overwegende dat
- Het belangrijk is dat iedere Arnhemmer mee kan doen.
- Het belangrijk is dat de wijkgerichte energietransitie zo breed mogelijk wordt gedragen.
- Niet elke Arnhemmer een koophuis heeft.

Verzoekt het college
- Bij (grootschalige) duurzaamheidsprojecten de omwonenden actief te informeren over de ´Regeling verlaagd tarief´ ook wel ´De Postcoderoos regeling´ en de regeling buurtzon.
- Daar waar nodig de omwonenden te ondersteunen bij het oprichten van een energiecoöperatie of VVE die bedoeld is om mee te kunnen doen aan de ´Regeling verlaagd tarief´ ook wel ´De Postcoderoos regeling´

AANGENOMEN

- Er bij de woningbouwcorporaties en andere ondernemers op aan te dringen deze mogelijkheid ook te bieden aan de omwonenden.
en gaat over tot de orde van de dag Vincent Bouma (PvdA) AANGENOMEN

Voor 29

Tegen 8

Motie "Energietransitie voor iedere Arnhemmer" (19M33)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 37

BEHANDELRESULTAAT

Informatief / Meningsvormend 1 20 november 2019

GEMEENTE Arnhem

Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Zaaknummer:	396707
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Verheij (PVV), Bouma (PvdA), Pape (VVD), Venhoek (D66), Simonis (GroenLinks), Hutten (CDA), Tujeehut (DENK/Verenigd Arnhem), Hegge (PvdD), Elfrink (SP) en Broersma (CU)

Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder)

Verloop
Op woensdag 20 november heeft de raadskamer informerend en meningsvormend vergadert over het programmaplan New energy made in Arnhem. Mevr. J van de Geer van Rijn IJssel energie coöperatie heeft ingesproken. Haar inspreektekst is bijgevoegd.
In de meningsvormende behandeling zijn de volgende fracties aanbod geweest; AOP, PvdA, GroenLinks, CU, PvdD en als laatste D66. De overige aanwezige fracties te beginnen met het CDA, VVD, SP en de PVV zijn nog niet aan de beurt geweest om hun eerste vraag te stellen aan het college dan wel hun mening te geven.

Toezegging
De wethouder heeft toegezegd om uit te zoeken hoeveel mensen er zijn bereikt door de energiebank. Dit n.a.v. van de vraag van dhr. Venhoek van de fractie van D66. De wethouder heeft toegezegd hier schriftelijk op terug te komen.

Conclusie
De voorzitter dankt allen aanwezigen en concludeert dat de raadskamer heeft besloten dat de m1 fase niet is afgerond.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

J. van der Loo

MEMO

GEMEENTE Arnhem

Datum : 25 november 2019

Aan : Gemeenteraad

Van : Cathelijne Bouwkamp

In de meningsvormende behandeling van het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 is op 20 november 2019 de volgende vraag gesteld:

Hoeveel mensen heeft de Energiebank bereikt?

Antwoord:

De Energiebank Arnhem heeft als doel om de energierekening van huishoudens omlaag te krijgen. Doelgroep van de Energiebank zijn de huishoudens met een Gelrepas, dit zijn meer dan 7500 huishoudens in Arnhem. In de afgelopen jaren heeft de Energiebank 200 huishoudens bereikt door met energiecoaches een traject van energiebewustwording te doorlopen, waarin bewoners gestimuleerd en geholpen worden om energie te besparen. Daarnaast ontvangen huishoudens een pakket met energiebesparende producten.

MEMO

GEMEENTE Arnhem

Datum : 27 november 2019

Betreft : Mailwisseling technische vragen m.b.t. Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2023

Inleiding
Hieronder treft u een mailwisseling aan met de beantwoording van de technische vragen gesteld door Sarah Dobbe van de SP en beantwoordt door Marion Visser, Strategisch bestuursadviseur gemeente Arnhem, Programmaleider New energy made in Arnhem

Op verzoek van Sarah Dobbe is de onderstaande mailwisseling met de beantwoording van de technische vragen toegevoegd aan de stukken ter behandeling van het raadsvoorstel 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020 - 2030'.

Overzicht mailwisseling chronologisch weergegeven beginnend bij d.d. 8 november en eindigend bij d.d. 25 november:

Geachte griffie,

ik zou graag willen weten wat de stand van zaken is rondom het klimaatfonds. daarom heb ik de volgende technische vragen, zou u die willen doorgeleiden?
-Hoeveel is er al uitgegeven en hoeveel zit er nog in kas?
-Geld dat al is uitgegeven, waar is dat aan uitgegeven?

Ik hoor het graag!
Met vriendelijke groeten, Sarah Dobbe

Dag Sarah,

Op 23 oktober jl. heeft wethouder Bouwkamp de volgende toezegging gedaan:
"De wethouder heeft toegezegd kort na 1 januari 2020 aan te geven wat de stand van zaken is m.b.t. het klimaatfonds. (toezegging d.d. 15-05-2019)"

Dus dan worden jouw vragen beantwoord.

Met vriendelijke groet,
Marion Visser

Beste Marion,

Dank voor jouw antwoord. Ik zou toch graag zo snel als mogelijk een specifiek antwoord willen hebben op onderstaande vragen (conform artikel 169-3) zodat ik mijn werk als raadslid goed kan doen. Ik neem overigens aan dat hier een actueel overzicht van beschikbaar is met de gevraagde informatie, dus dat dat in principe snel aangeleverd kan worden.

Alvast dank en met vriendelijke groeten, Sarah Dobbe

Beste Sarah,

In antwoord op jouw technische vragen:

Bij de bespreking van het raadsvoorstel Kaders voor de besteding van het klimaatfonds in mei jl. is cofinanciering als belangrijke voorwaarde opgenomen. Voor de verschillende projecten kost het tijd om deze cofinanciering bij diverse partijen geregeld te krijgen.

In de komende periode staan de volgende projecten op de planning, waarbij ook de cofinanciering is geregeld:
- Aanjaagfonds - cofinanciering door bewoners en wijken
- Toekomst bestendig wonen lening - cofinanciering door provincie
- Energiebank en energiecoaching specifieke doelgroepen - cofinanciering door provincie

En natuurlijk zijn er flinke investeringen nodig in de wijken de komende jaren zoals we dit jaar al in Vredenburg hebben laten zien voor 5 miljoen met provinciaal geld. Daarvan zullen de komende jaren meer komen. Zoals besloten in het raadsvoorstel ligt de bevoegdheid voor bestedingen uit het klimaatfonds bij de raad. Voor de feitelijke toekenning van middelen uit het fonds hebben raad en college afgesproken dat een projectbesluit ter goedkeuring aan de raad wordt voorgelegd, als dit meer dan € 500.000,- bedraagt. Over bestedingen beneden € 500.000,- kan het college direct beslissen.

Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 dat nu in de raad wordt behandeld, geeft, naast de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (april 2019) invulling aan het bestedingsperspectief van de middelen uit het klimaatfonds.

Met vriendelijke groet,
Marion Visser

Beste Marion,

Dank voor jouw mail. Kan ik er gezien het antwoord dan vanuit gaan dat er nog geen geld uit het klimaatfonds is uitgegeven? En dat alle daar in opgenomen middelen onverplicht en voor de raad vrij besteedbaar zijn?

Alvast veel dank, en hartelijke groeten! Sarah

Dag Sarah,

Het besteden van de middelen van het klimaatfonds kan alleen binnen de kaders, die de raad daarvoor op 15 mei jl. heeft vastgesteld.

Met vriendelijke groet,
Marion Visser

BEHANDELRESULTAAT

Voortzetting Meningsvormend 1 4 december 2019

GEMEENTE Arnhem

Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Zaaknummer:	396707
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Bouma (PvdA), Pape (VVD), Venhoek (D66), Simonis (GroenLinks), Hutten (CDA), Tujeehut (AOP), Hegge (PvdD), Elfrink (SP), Van Butselaar (AC) en Zijlstra (CU).
De fracties van de PVV en van Denk/VA waren niet aanwezig.
Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder)

Aankondiging moties en amendementen
Op woensdag 4 december heeft de raadskamer meningsvormend vergaderd over het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030.
De fractie van de SP heeft een motie dan wel amendement aangekondigd m.b.t. energiearmoede en warmtetransitievisie
De fractie van de PvdA overweegt een motie dan wel amendement over energiearmoede.
De fractie van PvdD overweegt een motie dan wel amendement m.b.t. de biomassacentrale en het niet meetellen van de CO2-uitstoot en eventueel ook over circulaire economie.
De fractie van de VVD overweegt een motie dan wel amendement m.b.t. geen extra parkeerdruk voor de wijk én het niet belemmeren van mensen die hun auto dagelijks nodig hebben door een lagere parkeernorm.
De fractie van de D66 overweegt een motie dan wel amendement over het z.s.m. van start gaan met het isoleren van huizen en het aansluiten op het NUON-warmtenet.

Toezegging
- De wethouder heeft toegezegd om schriftelijk aan te geven hoe de CO2 uitstoot van de biomassacentrale van Veolia meegenomen wordt in de monitoring van de resultaten van het programma
- De wethouder heeft toegezegd 1 x per half jaar de raad d.m.v. een informatief gesprek de raad mee te nemen in inhoud en voortgang van het programma
- De wethouder heeft toegezegd de resultaten van energiearmoedeproject in Plymouth (partner van Arnhem in EU project Climate Active Neighbourhoods) naar de raadskamer te sturen, indien deze openbaar zijn.
- De wethouder heeft toegezegd terug te komen op de vraag m.b.t. de planning wanneer het strategisch laadplan naar de raad komt.
- De wethouder heeft toegezegd voor 10 januari schriftelijk aan de raadskamer aan te geven hoe zij het geamendeerde raadsbesluit van 19 april 2019 over de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (19A19 - Risico's niet afwentelen op inwoners) interpreteert.

Conclusie
De voorzitter dankt allen aanwezigen en concludeert dat de raadskamer heeft besloten dat de m1 fase is afgerond en dat het onderwerp is doorgeleid kan worden naar de meningsvorming 2.

BEHANDELRESULTAAT

Voortzetting Meningsvormend 1 4 december 2019

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

K. Kalthoff